

CORNELII NEPOTIS
VITÆ
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM,

Observationibus, & Notis

INTERPRETUM

OMNIUM ILLUSTRATÆ.

ACCEDIT

INDEX RERUM, & VERBORUM.

Juxta editionem Amstelodamensem 1707.

PATAVII. MDCCXXXIII.

Ex Typographia Seminarii.

Apud Joannem Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU, ac PRIVILEGI

CORNELII NEPOTIS

VITA, ARGUMENTUM, OPERA, TEMPUS HUJUS SCRIPTI,

A G. J. Vossio *concinnata*. *Lib.* I. *cap.* XIV. *de Historicis Latinis*.

ORNELIUS NEPOS, & ante Cæsaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit. Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum divulgare ea cœpisse opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio lib. III. cap. XVIII. unde Catullo, epigrammate primo Italus; Ausonio autem, epist. XXIV. Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Auson. Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego: uti & in Cosmographia optimi, atque amicissimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imo ex Veronensium historicorum syllabo, (quem doctissimus, amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius fecit, ac Illustrissimus Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum studio nobilissimus, cum V. CL. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Taci-

to, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic Ciceronis amicus familiaris a Gellio vocatur lib. xv. cap. xxviii. Chronica scripsisse, testis est idem Gellius libro xxvii. cap. xxi. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone & aliis, libro de arte historica diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit, liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi*. Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haud aliud Saturnum, quam hominem promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. cap. XIII. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. XI. cap. VIII, & Servius in I. Æneid. Eorum librum I. xv. & xvI. citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium Imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari*. Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hi-

sce præfationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Præter Imperatores seorsum exarasse librum de Regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter Reges. Namque eos attingere nolumus, quod omnium res gesta separatim sunt relata. Neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi, a multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MStis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abunde arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vita, ac in Pelopida imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitæ istæ scribantur: utcunque id in quarto Miscellaneorum

ſuorum neget Hieronymus Magius, qui ipſa Nepotis præfatione ſatis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere eſt, quæ opus hoc ſcriptum eſſe clamant, quo tempore Pompejus, & Cæſar plus poterant, quam libera in rep. expediret. Ea Lambinus loca congeſſit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris iſtis de viris illuſtribus ſolum perſecutus eſt excellentes Imperatores: ſed etiam commentationibus claros. Quod argumentum ſignat B. Hieronymus, præfatione de Scriptoribus Eccleſiaſticis: Ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus ſit de iis, qui ſcribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Græcis auctoribus, tum de Latinis. De Græcis colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum ſe feciſſe de illuſtribus hiſtoricis: in quo inter alia tractarit de Philiſto hiſtorico. De Latinis, argumento ſunt plurima. Nam de Terentio egiſſe, ex Suetonio ſcimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Ad hæc primum de vita Ciceronis librum Gellius lib. xv. cap. xxviii. eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epiſt. ad Pammachium. Imo veriſimile eſt, inde eſſe tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exſtat, tum vitam Catonis, quam iſtis claudit verbis: *Hujus de vita, & moribus, plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius ſe agere, quia ſeparatim de eodem ſcripſerit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perſtrictam habemus, majoris pars eſt vo-

voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib. VII. cap. XVIII. & Charisius lib. I. Alia quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. III. Institut. Divinar. cap. XV. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Julio cap. LV. Ammian. Marcellinus initio libri XXVI. ac Priscianus lib. VIII. Imo & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat libro II. Saturnal. cap. I. Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longè iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. XV. cap. XXIX. censet libellum de Viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haud Plinii: atque id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Jani hæc Parrhasii sententia fuit. Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quicquam ausus est. Imo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo XXVI. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. V. de tradendis disciplinis Nepotem ait de Græcis solum ducibus scripsisse: id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV. epist. XXVIII. quæ ad

Severum ſcripta eſt, etiam Daretem Phrygium a Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in Auſon. Idyll. VII. Negat eſſe, qui certi aliquid de tralatione hac auſit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hiſce literis judicium eſt, ſatis vident, nec Daretem illum eſſe genuinum, nec dictionem ejus Auguſtæam ſapere ætatem; ſed recentiorem multo. Nepotem autem Cæſaris Auguſti ævo obiiſſe, Plinius teſtatur, lib. IX. cap. XXXIX. Atque hoc fortaſſe impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Chriſto ſuperſtitem fuiſſe: qui & Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet Chronographicas, in eam ſententiam pertraxit. Sed Nepotem eo uſque ætatem prorogaſſe nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus fuiſſe cogitarit.

AUCTO-

AUCTORUM ALIQUOT

TESTIMONIA, & JUDICIA,

QUI

CORNELII NEPOTIS

Meminerunt.

Eusebius in Chronico.

Octaviani Imperii anno quarto, Olympiade CXXCV. *Cornel. Nepos Scriptor Historicus clarus habetur.*

Pomponius Mela IIII. cap. V.

Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior.

Plinius lib. III. cap. XVIII. & lib. IX. cap. XXXIX. lib. X. cap. XXXIII.

Cornelius Nepos, Padi accola, qui Divi Augusti principatu obiit.

Catullus Veronensis ad Nepotem.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum,
Corneli? Tibi; namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Jam tum quum ausus es unus Italorum
Omne aevum tribus explicare chartis
Doctis, Jupiter! & laboriosis.
Quare habe tibi, quicquid hoc libelli est,
Qualecunque: quod, o Patrima Virgo,
Plus uno maneat perenne seclo.

Ausonius Drepanio Pacato Latino.

Cui dono lepidum novum libellum,
Veronensis ait Poeta quondam?
Inventoque dedit statim Nepoti.
At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque
Credemus gremio cui fovendum?
Inveni (trepida silete nugæ)
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.

M. T. Cicero in Epist. ad Attic. lib. 16. ep. 5.

Nepotis epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυρῶ legenda non putet?

Hieronymus de vita Scriptor. Ecclesiast.

Scripserunt de vita illustrium Scriptorum apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus, Carystius Satyrus doctus vir, & longe omnium doctissimus Aristoxenus Musicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.

Ausonius Epistola 16. ad Probum præf.

Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar sunt fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens, atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum, sedulitatis meæ studio conferet.

Agel-

TESTIMONIA AUCTORUM:

Agellius lib. xv. cap. XXVIII.

Cornelius Nepos & rerum memoria non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiarisque fuit.

Ipse Nepos in vita Attici.

Non auditum, sed cognitum prædicamus: sæpe enim propter familiaritatem domesticis Attici rebus interfuimus.

Tertullianus Apologetico, cap. 10.

Saturnum, quantum literæ docent, neque Diodorus Græcus, aut Thallus, neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos, neque ullus commentator hujusmodi Antiquitatum, aliud, quam hominem, promulgarunt.

Idem l. 2. ad Nationes cap. 12.

Minutius Felix Octavio.

Scit hoc Nepos, & Cassius in historia, & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

Lactantius Firmianus lib. 1. cap. XIII.

Qui vires ejus in Italia gestas memoriæ tradiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, & Cassius, & Varro.

Plinius Junior Severo Epist. XXVIII. lib. IV.

Herennius Severus vir doctissimus magni æstimat in Bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum,

Cor-

Cornelii Nepotis, & Titi Cassii : petitque, si sint istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimum injungo : primum, quia desideriis meis amicissime obsequeris : deinde quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum : postremo quod patriam tuam, omnesque, qui nomen ejus auxerunt, ut patriam ipsam, veneraris & diligis.

Idem lib. v. Epist. III.

Scio non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam a malis, sed honesta manere, quæ sæpius a bonis fiunt. Inter quos vel præcipue numerandus est P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius Acciusque : non quidem hi Senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.

Onuphrius Panvinius Catalogo Illustrium Scriptorum Veronensium ; lib. VI. Antiquit.

Constantissimo civitatis nostræ testimonio C. CORNELIUM NEPOTEM, *virum doctissimum, & antiquitatum omnium peritissimum, Veronensem fuisse traditur. Cui in summa curia cum reliquis Veronensibus illustribus etiam statua posita est ex publica auctoritate. Eum Plinius lib.* III. *cap.* XIIX. *Padi accolam vocat, & alibi sæpius de eo mentionem facit. Ortus siquidem in vico Veronensium Hostilia ad Padi ripas sito, ut Tacitus auctor est lib.* XIX. *Historiæ Augustæ. Pius quoque Papa II. in Asia descriptione eum Veronensem aperte fuisse scribit. Ad hunc Catullus opus suum misit, tanquam civem suum :* Quoi dono lepidum novum libellum, &c. *Hic in Urbe, Ciceronis & Cæsaris tempore vixit, pervenitque usque ad Augusti principatum; scripsit disertissime* Illustrium viro-

rorum vitas. *Quarum tantum Pomponii Attici exstat; quæ cæterarum facile specimen potest indicare. Ejus illustrium virorum libri* XVI. *citantur a Charisio Grammatico. Scripsit accuratissime rerum Romanarum Chronicon, (vel de temporibus librum, in quo brevi explicatione omnis ævi memorias complexus est) quod a Solino citatur. De ejus subinde supra scriptis versibus meminit Catullus, circumferuntur periocha sub ejus nomine excusa, Daretis Phrygii, de Bello Trojano, tum soluto sermone, tum carmine heroico Latine facta; quodque fuerit Poeta, testatur Plinius junior epistola* III. *lib.* IV. *Item periocha* VI. *librorum Daretis sermone soluto, eodem volumine impressa. At certe quæ versibus exarantur, imposturarum plena. Mentio enim eo libello de Imperatore Nerone habetur. Et Nepos adhuc Augusto imperante decessit. Verum Nepotem etiam fuisse Poetam ex Plinio juniore epist.* III. *lib.* VIII. *colligitur.*

Joan. Savaro de hujus libri Auctore.

Hunc librum CORNELIO NEPOTI *asserit ipsa Præfatio*: Non dubito fore plerosque, Attice, &c. *& ex vita Catonis illa*: Hujus de vita & moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici, &c. *Cujus quidem libri fragmentum ex Cornelio Nepote laudare videtur Gellius lib.* II. *cap.* VII. *Præterea libros de Viris Illustribus, veterum scriptis celebres, qui Nepoti tribuuntur, ab hujus libri auctore confectos esse satis apparet ex fine Hannibalis Vitæ*: Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari. *Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum,*

tum, & jam ævo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latiaris eloquentia. Aemilium autem Probum, cujus nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & hujus libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, patet ex his versibus:

Vade liber noster, fato meliore memento,
 Cum leget hæc dominus, te sciat esse meum.
Ne timeas fulvo strictos diademate crines,
 Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem se regna tenere
 Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli
 Theodosio, & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
 Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc manus est genitricis, avique, meaque:
 Felices, domini quæ meruere manus.

Hic ergo suo auctori reddatur, quem sibi Cornel. Nepos justo titulo vindicat, quemque coævo suo & familiari P. Attico dedit, cujus etiam rogatu vitam M. Catonis separatam scripsit, & illi superstes elegantissimam ejusdem vitæ consuetudinem elegantia pari prosecutus est. Præter Chronica, libros exemplorum, de Viris Illustribus, & de Vita Catonis, librum se de historicis Græcis conscripsisse testatur in Dione: Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de historicis Græcis conscriptus est, (*sic enim ex Mss. bona fide supplevi*) *atque alterum edidit de Latinis historicis, ex quo excerpta esse fragmenta Corneliæ Gracchorum matris, Gifanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii historiam, quam a Cornelio Nepote Latine redditam, Volaterranus & alii tradiderunt, elegantia stili potius ducti, quam certa ratione, dispar stilus est, & dissimilis genius, & si quid in me judi-*

judicii, *Corn. Nepos illo interprete*, *ut annis*, *sic nitore sermonis longe superior*, *quod collatis utriusque scriptis facile potest judicari*. *De hoc auctore ita mihi visum est*, *salvo tuo* (*erudite lector*) *judicio*.

Petrus Nannius de Claris Corneliis.

Cornelius Nepos *quam elegans sit scriptor ex vita Pomponii Attici cognoscere licet*. *Dictio certe vetustissima & simplicissima*; *in disponendo nihil accuratius*, *in fide nihil sanctius*.

Obert. Gifanius Conlectan. Lucretianis in *Refutatos*.

Cupio purissimum illum Scriptorem aliquando castigatiorem edere, *quem tum docebimus esse* Cornelium Nepotem, *non vero Aemilium Probum*, *ut vulgo putant*.

Andr. Schottus in epist. ad lect. notis in Fragm. Nepotis subjectæ.

Quod auctoribus non paucis accidisse memini, *ut multa ingenii monumenta*, *vel ipsis ablata alteri falso attribuerentur*, *vel aliena ipsis subjicerentur*, *quo in vulgus tituli lenocinio magis probarentur*, *& tanquam a matribus suppositi filii pro veris obtruderentur*: *idem* NEPOTI *nostro usuvenisse*, *didici*. *Librum enim* de vita & moribus Excellentium Græciæ Imperatorum, *ad T. Pomponium Atticum*, *sequioris ætatis auctori Aemilio Probo attribuerunt*, *a quo stylus*, *dicendique elegans character*, *Attici ætas*, *multaque abjudicant*: *Scriptorem contra* de viris illustribus urbis Romæ, *qui a Proca ad Cn. Pompejum usque*, *septingentorum annorum memoriam*, *resque gestas virorum domi militiaque illustrium breviter colligavit*, *Plinio minori*

(*cui*

(*cui Aldus Manutius adscripserat*) *ablatum*, *Nepoti Cornelio multorum ingratiis inscripserunt*, *& ex Cæcilia gente in Corneliam*, *obtorto collo*, *Itali quidam Censores Hermolaus Barbarus*, *Janus Parrhasius*, *Cetellianus Cotta*, *& Dominicus Machaneus aliique traduxerunt*. *Sed neutrius mihi videri*, *admodum adolescens docui singulari Comm. in eum auctorem Duaci*, *& Lutetiæ edito*: *& veterum libr. fide rationumque momentis* Sex. Aurelio Victori *jure postliminii reddidimus*: *cujus & Historiam Augustam ante me natum nusquam*, *quod equidem sciam*, *typis vulgatam*, *Antverpiæ primi edidimus*. *Quare ut illa Aemilio adscripta Nepotis esse γνήσια pronuntio*; *ita Viros illustres eidem abjudico*.

Caspar Barthius in Adverf.

Aemilius Probus in ævo Theodosii Cornel. Nepotis *libros in epitomen redegit*.

Jacob. Bongarsius, epistola ad Joan. Nœlium.

Justinus a Nino, *qui primus est τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων*, *ad Augustum Cæsarem*; *non ut Atticus apud M. Ciceronem*, *septingentorum*: *sed ut* Cornelius Nepos, *omne ævum*, *id est*, *duum millium annorum memoriam*, *uno libro colligavit*.

Joan. Henr. Bœclerus in libro Commentario ad Berneggerum.

Herodianus & Cornel. Nepos, *veluti in medium digressi*, Vitas *quidem*, *sed eo composuerunt opere*, *ut pleraque ad civilem scientiam accommodarent*.

Idem

Idem paulo post.

Nepos, *castigatissimæ moderationis auctor, cum abstinere illa orationum splendidiore cura, descriptionumque productiore ambitu constituisset; quæcunque ad ingenium, disciplinam, privatam consuetudinem pertinent, breviter ac veluti una congestione, absolvit: Cætera actionibus publicis earumque rationibus informandis bona fide attemperat.*

Et tandem.

In Nepote *nostro eo minus duxi dubitandum, quod viderem omnia publico destinari, omnemque scriptionis formam hinc spectare; in contextu, in judiciis, in phrasi vocumque delectu. In elogiis etiam, quibus vel naturæ dotes, vel animi artes persequi solet,* πολιτικώτερος *est. Et quæ omnino linea reperitur, in qua non deprehendat* σύνεσιν *illam* πολιτικὴν *cum* δυνάμει ἑρμηνευτικῇ, *qui de utraque aliquid intelligit?*

SYL.

SYLLABUS

AUCTORUM RECENTIORUM,

Quorum notis & Observationibus in hac Editione adornanda usi fuimus.

ALciatus.
Aldus Manutius.
Alexander ab Alexandro.
Antonius Augustinus.

Barthius.
Berneccerus.
Beroaldus.
Bœclerus.
Bongarsius.
Bosius.
Bouchartus.
Boxhornius.
Brissonius.
Buchnerus.
Bucholcerus.

Camerarius.
Casaubonus.
Chronologi.
Codex Pet. Danielis.
Colerus.
Cujacius.

P. Daniel.
Dempsterus.

Emmius.
Ernstius.

Freinshemius.
Fungerus.

Gebhardus.
Geographi.
Gifanius.
Golius.
Gronovius.
Grotius.

Heidmannus.
Heinsius.
Hildebrandus.
Hornius.

Keuchenius.
Kirchmajerus.
Kirchmannus.

Lambinus.
Lipsius.
Loccenius.
Longolius.

Machaneus.
Magius.

Ma-

SYLLABUS AUCTORUM.

Mariana.
Meursius.
Muretus.

D. Mar. Niger.

Oliverius.
Ortelius.

Piccartus.
Pighius.
Pignorius.
Pontanus.
Puteanus.

Raven.
Rubenius.
Rutgersius.

Salmasius.
Savaro.
Scaliger.
Schefferus.
Schoppius.
Schottus.
Seldenus.
Sighicellus.
Stevvechius.
Streinius.
Strigelius.

Thysius.
Titius.
Turnebus.

Vorstius.
Vossius.

Xylander.

NOI

NOI REFFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, e approvazione del *P. F. Tommaso Maria Gennari Inquisitore*, nel Libro intitolato: *Cornelii Nepotis Vitæ Excellentium Imperatorum, observationibus, & notis Interpretum omnium illustrata*. Non v' esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per attestato del Segretario Nostro niente contro Principi, e buoni costumi, concedemo licenza a *Gio: Manfrè Stampatore*, che possi esser stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 14. Luglio 1733.

(Gio: Francesco Morosini Cav. Reff.
(Andrea Soranzo Proc. Reff.
(Pietro Grimani Cav. Proc. Reff.

Agostino Gadaldini Segr.

20. Luglio 1733.

Registrato nel Magistrato Eccellentissimo contro la Bestemmia.

Angelo Legrenzi Segr.

COR-

[1] CORNELII NEPOTIS [2] VITÆ EXCELLENTIUM IMPERATORUM.

[3] AUCTORIS PRÆFATIO.

NON [4] dubito fore plerosque, [5] Attice, qui hoc genus scripturæ [6] leve, & non satis dignum sum-

1 CORNELII NEPOTIS VITÆ EXCELLENTIUM IMPERATORUM.) Inscriptionem nostræ editioni istam dedimus. C. CORN. NEPOTIS, *vulgo Æmilii Probi*, DE EXCELLENTIBUS VIRIS, *qua extant*. Hier. Magius tres annotavit titulos: *De vita Excellentium Imperatorum. De vita excellentium. De vita excellentium Græciæ Principum & Ducum*. Ex his *secundum*, ut nimis latum; *tertium*, ut nimis angustum aspernatus, *primum* recipit; quippe qui & in fine præfationis compareat. Editio inter impressas satis vetusta hoc frontispicium habet: *Æmilii Probi vita Excellentium Imperatorum, Tito Pomponio Attico dedicatæ, T. Pomponii Attici vita per Cornelium Nepotem descripta*. Sed hic exterior titulus est, aliorum quoque opusculorum vocabula præferens. Præfationem autem antecedit ille. *Æmilii Probi, viri clarissimi, de Vita Excellentium Imperatorum ad T. Pomponium Atticum*. Lambiniana editio, ad totum opus, quod duobus voluminibus constitit, e quibus unum tantum ad nos transmissum est, accommodavit hunc indicem: *De vita excellentium Imperatorum Græcorum & Romanorum*. Inter omnes Magius haud dubie commodissimum elegerat, si institutum Auctoris, non contenta editionis spectemus. Atque hic titulus placuit etiam Iano Gebhardo in politis ad h. Scriptorem notis. Nam cæteri a librariis accepti, aut pro arbitrio inditi, exsolvunt religione inscribendi animum, & ipsa varietate, libertatis admonent. Quocirca placuit eum titulum adhibere, qui omnia, quę supersunt, signaret; cum præsertim vel solius Attici vita, qua nihil habet illustrius hic scriptor, imperatorii nominis titulo inumbranda minime videretur. Denique ipse Nepos admonebat. Sic enim 15, 4. *plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est: quoniam uno hoc volumine* VITAS EXCELLENTIUM VIRORUM *complurium concludere constituimus*. Quanquam nemini litem cupiamus motam, si cum Andr. Schotto Catonem & Atticum in fragmenta conjiciat: quippe qui *in hoc volumine*, cujus finem Nepos in 23, 13. constituit, non erant collocati; sed Cato quidem ex libro περὶ ἱστορικῶν, quo de Romanis Imperatoribus expositum erat, non tam transsumtus quam excerptus breviatusque; Atticus autem peculiari opere memoratus. *Bæclerus*.

 C. Cor-

ſummorum virorum perſonis judicent: quum relatum legent, 7 quis muſicam docuerit Epaminondam, 8 aut in ejus virtutibus commemorari, 9 ſaltaſſe eum com-

C. Cornelii Nepotis.) Cornelium hunc, cujus prænomen a ſe ignorari ſcribit Giphanius Epiſt. quadam ad Muretum lib 1. Epiſt. Mureti 67. Tulliani ævi eſse ſcriptorem ipſa ejus Latinitas abunde facit teſtatum. *Ernſtius.*

2 *Vitæ Excellentium Imperatorum.*) In Mſ. Cod. conſtanter in hoc libro legitur *Vita.* Idem.

3 AUCTORIS PRÆFATIO.) Vetus Danielis Cod. PROLOGUS. Et ſic in aliis membranis cum lemmate rubricato. Quæ vox hybrida eſt ex Latino proverbio, & Græco nomine; ut autumat Ioſeph. Scaliger, ſed contra mentem Clar. Voſſii. lib. 11 cap. 23. de Arte Grammat. *Keuchen.*

4 *Non dubito, &c.*) Explicavit Rob. Titius prooemium hoc lib. v. cap. 20. Controv locorum. *Schottus. Fore pleroſque.*) Sic ſemper loquitur Probus: ut in Miltiade, *Non dubitans tam multis, &c.* Ageſilao, *Non dubitans eo potiſſimum hoſtes impetum facturos.* & iterum ibidem, *nec dubitaturos aliud eſſe facturum, ac pronuntiaret.* Lambinus. Sic jungunt alii ſcriptores primæ claſſis. Curtius x. 26. Tacit. 2. 36. *Haud dubium erat eam ſententiam altius penetrare.* & 14. 43. Curtius VII. *nec dubitabat hujus quoque ultimi conſilii fuiſſe participes.*

5 *Attice.*) V C. Mendozii. *qui Attica hinc genus ſcripturæ.* Schott. Cui inſcriptus liber Excellentium Imperatorum. Is eſt T. Pomponius Atticus, non ille Annalium Scriptor, quem infra extremo Hannibalis advocat.

6 *Leve & non ſatis dignum.*) Peropportunus eſt hic locus Julii Capitolini in Opil. Macrin. cap. 1. *Ejus, qui vitas, &c.* ibi legem videmus ſcriptionis hujus, quam accurate tamen, ſi quis, ſervavit Nepos, qui nec ex minoribus illis rebus multa, & ea tantum ſcripſit, quæ ingenium moreſque hominum ac regionis indicarent. *Bæclerus.*

7 *Quis muſicam docuerit Epaminondam.*) V. C. *qui.* Infra: *De hoc priuſquam ſcribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant, neve ea, quæ ipſis leviora ſunt, pari modo apud ceteros fuiſſe arbitrentur. Scimus enim muſicen noſtris moribus abeſſe a Principis perſona, ſaltare etiam in vitiis poni; quæ omnia apud Græcos & grata & laude digna ducuntur.* Schottus. Sed notandum, iſtum morem a primoribus tantum uſurpatum: Quemadmodum de Alcibiade conſtat, & aliis. *Keuchen.*

8 *Aut in ejus virtutibus commemorari.*) *Commorari*, Cod. Mſſ. Mendozii & Savaronis. *Schott.* Editio Veneta, *Commemorati.* De Virtutibus Epaminondæ lib. xv. Diodor. Siculus: *οὗτος γὰρ οὐ μόνον ὁμοεθνῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων Ἑλλήνων πολὺ προεῖχεν ἀνδρείᾳ τε καὶ στρατηγικῇ συνέσει.* Vide ſequentia.

9 *Saltaſſe eum commode.*) Τὸ *commode* explicat doctiſſimus Buchnerus concinne, & ad modos & numeros apte, *εὐαρμόστως*, quemadmodum & Græci *εὐαρμόστους* dicebant, quos *commodos* Latini vocabant. *Saltare commode* Nepoti eſt ſaltare decore, diſpoſite, *εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν.* Hoc ſenſu capio Heſychii illa: Τάξις, &c. *ἀκολουθία, καὶ εἱρμός*, ut commodam venuſtatem ſaltationis intelligat. Idem Heſychius: *Εὐσχήμονες: εὐσχημόνως, καὶ εὐσχήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντες*; ubi ineptam & mancam lectionem ſic integrandam exiſtimant accu-

commode, [1] scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum; nihil re-ctum

acutissimi viri: ἀσχημόνως καὶ ἀῤῥύθμως κινήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντες. Et hanc conjecturam muniunt ista Pollucis, ubi de re saltatoria tractans ἀσχημοσύνην & ἀῤῥυθμίαν conjungit. Contrarium est ἀγροικικῶς ὀρχεῖσθαι, αἴρειν μασχάλην, apud eundem Hesychium. Infra Nepos: *Carmina cantare tibiis ab Olympiodoro; saltare à Calliphrone*. Tria præcipue saltationum genera Græcis in usu fuerunt: Quorum duo recenset Plato de leg. δύο δὴ τῆς ὀρχήσεως τῆς καλῶν εἴδη καταστήσαιτο. τὸ μὲν πολεμικὸν πυῤῥίχην, τὸ δὲ εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν ὠνόμασεν, quum armati milites πρὸς τὸ καρτερὸν μέλος; quod ob id ὑπορχηματικὸν vocabant; lascivis vertiginibus ac gyris impliciti & explicitis saltabant: Cujus origo ab Epicharmo refertur ad Minervam. Hunc morem Lacones secuti sunt. Tradunt alii, Achillem primum eo usum in funere Patrocli: De Hercule auctor Plutarchus in Musicis. Quidam ad Pyrrhum referunt, Achillis filium. Unde πυῤῥίχη nomen invenit: Sunt qui a *pyra* dictam volunt, quod ad rogum fieret. Ut ut sit, saltatio fuit; aut πολεμικὸς ὄρχησις, ex qua bellicæ rei usus datus. Tertium genus Hesychio est ἄσεμνον, & Athenæo φορτικὸν, ὅτι νοσφοῦ αἰσχρῶς σκινεῖν. Meminit ejus Athenæus lib. XIV. ἡ δὲ γυμνοπαιδικὴ παρεμφερής ἐστι τῇ τραγικῇ ὀρχήσει, ἥ τις ἐμμέλεια. Vide Lucianum: περὶ ὀρχήσεως; Jul. Pollucem; Platon. de legibus lib. VII: ac ex nupertimis magnum imprimis Salmasium in stupendo exercitationum Plinianarum opere. *Keuchen*. *Saltasse*:) Romani enim saltationem haud probasse videntur. Hinc Cic. pro Mil. *Nemo saltat sobrius; nisi forte insanit*. De Sempronia Salust. B. C. *eam literis*; ait, *Græcis & Latinis doctam, saltasse elegantius; quam necesse fuisset probæ*. & Horat. Od. 6. lib. 3. in luxuriam Romanorum invectus, *motus*, inquit; *doceri gaudet Ionicos matura virgo*. Hildebr. Nepos in Epamin. *Scimus enim Musicen nostris moribus abesse à principis persona; saltare etiam in vitiis poni*. cui Cicero lib. 1. de Offic. adstipulatur, dum saltatores improbat; & alibi dum Gabinio singulari viro, inimico suo, saltandi peritiam non dissimulanter objecit. *Magius*.

1 *Scienterque tibiis cantasse*.) *Fidibus* ait Cicero Tusculan. v. *Schott*. Quod ab antiquis Ducibus factitarum, ut demonstravit ad Tacitum Lipsius: *Keuch*. Sciendum est magnum antiquitus apud omnes Græcos fuisse musices studium, tibiarumque artem non parvo in pretio habitam; ut apud Athen. lib. IV. c. 25. legere est. Plutarch. in Musicis idem ferme ostendit referrque ipsum Herculem Musica usum fuisse: item Achillem plurimosque alios; quorum eruditor sapientissimus ille Chiron dicitur. de Achille Homer. Iliad. IX. Lyra etiam, vel (ut alii dicunt nullo discrimine) cithara personare Epaminondas didicit, auctores Cicero 1. Quæst. Tuscul. & ipsemet Probus infra in Epaminonda: *Lyram* autem & *Citharam* pro eodem accipi instrumento testatur Jul. Pollux, inquiens: λυρῳδοὺς, κιθαρῳδοὺς, κιθαριστὰς idem significare. Unde Athenæus libro XIV. κιθαρίζειν ad lyram retulit, cum ait, Clinias Pythagoreus ἐκιθάριζε τῇ λύρᾳ. *Magius*

ctum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi, si didicerint [1] non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia majorum institutis judicari: non admirabuntur, [2] nos in Grajorum virtutibus exponendis [3] mores eorum secutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, [4] Atheniensium summo viro, [5] sororem germanam [6] habere in matrimonio: [1] quip-

1 *Non eadem omnibus esse honesta atque turpia.*) Exempli gratia Carthaginiensibus erat rectum & laudabile Saturno hostias humanas immolare, Græcis & Romanis secus: Lacedæmoniis pueris furari, modo laterent & non deprehenderentur in furto manifesto, honestum: Græcis & Romanis turpe. Sic Plutarchus in Themistocle: ὦ ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων. ἄλλα δὲ ἄλλοις καλά. καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα σώζειν καὶ κοσμεῖν. *Lambinus.*

2 *Nos in Grajorum virtutibus exponendis.*) Notar hunc locum ut hexametrum, inter Scriptores qui numeris Poeticis periodos contexuere, *Casp. Barthius* libro XI. cap. 16. Advers.

3 *Mores eorum.*) Mores gentium. *Longolius.*

4 *Atheniensium summo viro.*) *Miltiadis filio:* Infra in Cimone. Explicat vero M. Anton. Muretus lib. VII. Var. lect. cap. 1. & 2. & lib. XV. cap. 5. Turnebus lib. 18. Advers. cap. 13. & G. Xylander ad Plutarchi Cimonem. *Schott.*

5 *Sororem germanam.*) Nomine *Elpinicem*; ὁμοπατρίαν. eodem patre, sed diversa marre natam recte alii explicant. Hinc *germanitas* Livio vinculum inter fratres, quo uno eodemque patre, diversa nati matre cohærent, lib. 40. 8. *Subituram vobis aliquando germanitatis memoriam.* Loquitur Philippus ad Persen & Demetrium filios, quorum hic ex Gnathænio sartrice Argolica, hic ex conjuge regia natus. ut verum fatear apud Cicer. est *germana soror* iisdem parentibus prognata, pro Domo. *Clodius cum sorore germana nefarium stuprum fecit.* pro Fontejo. *Cum præsertim virgo germana fratrem amplexa teneat.* Gebhardus. Talem sc. ὁμοπατρίαν, *consanguineam* vocant leges Romanæ, quam ducere permissum Athenis, non vero ὁμομητρίαν, sive uterinam. Ita colligo ex illo, qui scholia in Aristophanis Nebulas composuit: act. V. Scen. 2 παρὰ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφάς. Vide Philonem & Demosthenem in oratione, quæ inscribitur *Appellatio adversus Eubulidem*, ubi reus in hunc modum loquitur: ἀδελφὴν ὁ πάππος ὁ ἐμὸς ἔγημεν οὐχ ὁμομητρίαν. Quod παρὰ τοὺς Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους, ut de Ptolemæo loquitur Herodianus. Lycurgus incestas nuptias censuit germanarum, uterinarum vero permisit. Ægyptii utrarumque admittebant. Quod ex Philone Judæo patet, cujus verba notiora sunt, quam ut addantur. Cæterum apud Persas & Assyrios etiam invaluerat crimen illud incestus. Euseb. IV. præpar. Euangel. Lucianus, περὶ θυσιῶν, de Jove loquens, ἔγημε δὲ πολλὰς μὲν ἄλλας, ὑστάτην δὲ, τὴν Ἥραν τὴν ἀδελφὴν, κατὰ τοὺς Περσῶν τούτου καὶ Ἀσσυρίων νόμους. *Keuchen.*

6 *Habere in matrimonio.*) Vide in-

[1] quippe cum cives ejus eodem uterentur instituto. at id quidem [2] nostris moribus nefas habetur. [3] Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quamplurimos habere amatores. [4] Nulla Lacedæmoni tam est nobilis

infra 5. 1. principio.

1 *Quippe cum cives ejus, &c.*) Plutarch. in Themistocl. scribit ejus filium Archetolim duxisse in matrimonium Mnesiptolemam sororem suam eodem patre natam, matre non item; Athenis mulieres propinquis nubere consuevisse demonstrat & in Solone. Arnob. lib. 8. Atheniensibus sororem in uxorem accipere licuisse dicit. Ter. in Adel. & Phor. lege Athenis cautum dicit, ut proximi genere orbas puellas in uxores acciperent, quam legem Donat. adnotavit: meminit ejusdem Diodot. lib. 12. Bibl. ex Plutarchi verbis & voce apud Athenæum lib. 13. c. 21. (ubi agit de Cimone) παρανόμως, qua significatur Cimonem contra jus & leges adhæsisse sorori, colligitur vitio & probro datum fuisse Cimoni, non quod sororem in matrimonio haberet, quæ res fuisset secundum jus Atticum, sed quod citra nuptias ea abuteretur, quæ sententia doctissimo viro Xylandro probanda videtur. *Magius.*

2 *Nostris moribus nefas habetur.*) Jure civili Romano. Atqui etiam Phocylides Græcus auctor hoc vetat: *μηδὲ κασιγνήτης ἐς ἀπόῤῥητον ἐλθέμεν εὐνήν*, id est, *Ne stratum vetitum geniale sororis inito.* Lambin. In caussis, quæst. VI. huic legi assentitur Plutarchus: *πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν* (de Romanis loquitur) *ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι.* Hinc Sotades in Ptolemæum Philadelphum: *οὐχ εἰς ὁσίην τρυμαλιὰν τὸ κέντρον ὠθεῖς.* *Kemhen.*

3 *Laudi in Græcia ducitur adolescentulis.*) Cic. lib. 4. de Republica. *Apud Græcos opprobrio fuit adolescentibus, si amatores non haberent.* Idem 4. Tuscul. Plato in Sympos. & Xenophon. Stoici vero & sapientem amaturum esse dicunt. Sic & Alcinous Platonicus, cap. XXVI. *εἶδος δὲ τῆς φιλίας ἐστὶ καὶ τὸ ἐρωτικόν*, &c. Plutarchus ἀποφθ. λακών. *ἐρᾶν τῆς ψυχῆς σπουδαίων παίδων ἐφίετο, τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν νενόμιστο, ὡς τοῦ σώματος ἐρῶντας, ἀλλ' οὐ τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχύνῃ πλησιάζων, ἄτιμος διὰ βίου ἦν.* *Lambinus.* Suspicionem rei contrariæ injicit Plato in Symposio, inquiens: *Parentes pædagogis filios commendare solitos, qui pueros amatos cum amasiis loqui prohiberent.* Sed dissidium si quod suboriatur, ita exturbes. Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quamplurimos habere amatores, quod multis eorum vel ingenii vel corporis constitutis admiratoribus & cultoribus (multorum enim honesti Socraticique habiti sunt amores) maxime excellere viderentur. Verum cum haud proclive esset, bonos amatores a pravis vulgo dignoscere, eamque ob rem puerorum pudicitia, si cum amatoribus colloqui permitterentur, in discrimen vocaretur, adhibiti sunt custodes, qui impudicorum amatorum libidinibus viam præciderent. Sic & in multis Italiæ urbibus honestum ac laudabile est puellis, quamplurimos habere amatores, quippe cum hoc nomine pulcherrimæ existimentur. *Magius.* Rem Alcibiadis exemplo infra demonstrat Nepos.

4 *Nulla Lacedæmoni.*) Dionysius Lambinus, magis de Scriptoris

bilis vidua, [1] quæ non ad ſcenam eat mercede conducta. [2] Magnis in laudibus tota fuit Græcia,

[1] vi-

hujus illuſtrando argumento, quam rectiſſima lectione & conjecturis meritus, ſcribit ad hunc locum, *Lacedæmoni* poni adverbialiter, (ad cujus ſententiam magis etiam Buchnerus inclinat) quaſi quicquam prohibeat eſſe nomen. Et perperam a Servio ſtatuitur antiptoſis caſuum in illis, cum dicimus: *Eſſe Carthagini, Sicyoni, Lacedæmoni*: cum revera hi ablativi ſint, more antiquo deſinentes in *i*, quemadmodum in *ruri*, *Acheronti*, & aliis, de quibus ex profeſſo Voſſ. lib. de conſtruct. cap. 46. *Keuchen.* Vetita tamen legibus Lycurgi ſcenica ſpectacula; ſed non ignorandum quod Plutarch. in Lycurgo & Laconum inſt. memoriæ prodidit, Lycurgi leges, cum Spartæ ad quingentos uſque annos perduraſſent, mox in deſuetudinem Agide regnante abire cœpiſſe. Plutarchus in Agide, *Cum primum divitiarum nimia cupiditas Lacedæmoniorum civitatem occupavit, atque ex illarum poſſeſſione ſuperbia, ex uſu autem luxuria & mollities animos invaſit, repente maximis bonis privata civitas concidit, multaque præter dignitatem abjecte nimis atque humiliter operata, ad ea tempora devenit, quibus Agis & Leonidas reges in ea ſunt conſtituti*. Divitiis igitur deliciiſque in eam urbem receptis, legibuſque Lycurgi poſthabitis: quotuſquiſque fuit qui tunc Scenicis ſpectaculis locum, atque ad ea vel viduis propter avaritiam pretio conductis, aditum fuiſſe datum neget? de horum igitur temporum moribus loquitur Probus, qui & ſua ætate ſervatos demonſtrat, & mercedis conductioniſque meminit. *Magius*. Sed quid ſibi vult iſtud *ad ſcenam ire*? Doctiſſimus Freinshemius ita ad hæc verba: *Ad ſcenam eat, actura arbitror, ſicut ſub Impp. Roman. An fuit ad cœnam? de qua re nonnihil ad Curt. 5. 7. 2. ſed hac tantum leviter dubito*. *Scenam inire* eſt apud Tacit. 15. An. 39. Atque hoc ſenſu *ad ſcenam ire*, fuerit idem, quod mox noſter dicit, *in ſcenam prodire*. De cætero, etiam ſpectatores interdum mercede conductos, teſſeraſque in uſu antiquitus fuiſſe, unde ſpectatores aliquid lucrarentur, probabili ratione diſputat Pignorius de ſervis pag. 162. & ſeq. ſed an hoc ad Laced. vid. pertinere poſſit, amplius deſpiciendum. *Boecler. Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua.*) Non poſſum citare ullos auctores, qui de Lacedæmoniis talia prodant. Nam poſt Xenophontem Plutarchus in Laconum inſtitutis, vetita apud Lacedæmonios legibus Lycurgi ſcenica ſpectacula his verbis ſcribit: *κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας οὐκ ἠκροῶντο, ὅπως μήτε ἐν σπουδῇ, μήτε ἐν παιδιᾷ ἀκούωσι τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις*. Niſi *ſcenam* palæſtram vocet: nam cum adoleſcentulis puellæ ſimul in gymnaſio exercitationi corporis nudi operam dabant, ut auctor eſt Xenophon. At quod apud Athenæum lib. 13. quidam ait, non arbitror ad Æmylii Probi ſententiam confirmandam parum facere poſſe: *ἡμεῖς δ' οὐχὶ καὶ τῶν ἀψύχων τὰ κάλλιστα προχειρόμεθα ἐπαινοῦντες τῶν Σπαρτιατῶν τὸ ἔθος τὸ γυμνοῦν τὰς παρθένους τοῖς ξένοις*. *Longolius*.

1 *Quæ non ad ſcenam eat mercede conducta*.) Simile quid de Cretenſibus invenio apud antiquos, qui præcipuas & magno natu mulieres ad gladiatorium munus admittebant. *Alex. Neapolitan.*

2 *Magnis in laudibus tota fuit Græcia*.) Scripti immiſſa voce;

tota

[1] victorem Olympiæ citari. In ſcenam vero prodire & populo eſſe ſpectaculo, [2] nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini: [3] Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia [4] atque ab honeſtate remota

tota fere fuit Græcia. Quomodo Edit. Pariſienſis. Quod non improbo. Nam apud omnes Græcos non æque magni habiti Olympionicæ. De Lacedæmoniis auctor Plutarchus ἐν ἀποφθ. λακ. Qui tamen ex numero Victorum ϛεφανίτας ἀγῶνας unum a Rege in præ lium adduci ſolitum, teſtis mihi in Lycurgo: ubi ἐχώρει ϑ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους (inquit) ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ϛεφανίτην ἀγῶνα νενικηκότα. *Kerchen.*

1 *Victorem Olympiæ citari.*) *Quod apud Græcos prope majus & glorioſius habitum, quam Romæ triumphaſſe.* Cicero pro Flacco. Et in Tuſculan. dicit; *eſſe, quibus Olympiorum victoria conſulatus ille antiquus videatur*. Hinc hieronicam, ἰσόθεον νομιζόμενον vocat Lucianus. Olympionicarum gloria humanis titulis minus continebatur. Quam qui reportaſſent, *terrarum Domini, cœleſtes*, ac *pro Diis* habebantur. Lege Chryſoſtomum, Horatium, alios. Vide ipſorum præmia ἀναθήματα dicta. Citatio per præconem fiebat: qui clara voce ad populum, Victorem pronunciabat. Cujus rei plena eſt omnis vetuſtas. Tantis in laudibus tota fuit Græcia Victorem Olympiæ citari; ut quos in Deorum numerum referrent, τῶν Ὀλυμπίων παρέδρους vocarent. *Kerchen.*

2 *Nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini.*) Itaque Ariſtodemum tragicum actorem maximis de rebus pacis ac belli legatum ad Philippum Athenienſes ſæpe miſerunt, & Æſchines Athenienſis Attrometi filius cum adoleſcens tragœdias actitaſſet, remp. capeſſivit, & magnam auctoritatem apud Athenienſes ex concionibus & orationibus ſuis ſibi comparavit, ut teſtatur Cic. 4. de Rep. *Lambinus*. Virginibus tamen vitio datum in Græcia, prodire in ſcenam & in publico verſari, ut patet ex Euripidis Oreſte; Heraclidis Iphigenia Aulidenſi. Item ex Menandro ac Nazianzeno libro de documentis Virginum; & de Larinis, e Seneca Tragico extremo Agamemnone. *Schott.* Omnes hiſtriones propter improbitates fœditateſque quas repræſentabant, viles & parum honeſtos habitos ſentit Magius.

3 *Quæ omnia apud nos partim infamia.*) Nam Romæ hiſtriones erant munerum & honorum civilium expertes, legibus ἄτιμοι, atque adeo infames. *Lambin.* De his diſerte Ioan. Mariana noſter ſingulari de ſpectaculis libro poſt Tertull. *Schott.* Auguſtinus de hac æſtimatione ſcenicorum apud Græcos, & Romanos: *Quomodo abjicitur ſcenicus, per quem colitur Deus? Et theatrica illius turpitudinis qua fronte notatur actor, ſi adoratur exactor! In hac controverſia Græci Romanique concertant. Græci putant recte ſe honorare homines ſcenicos, cum colant ſcenicorum ludorum flagitatores Deos. Romani vero, hominibus ſcenicis nec plebejam tribum, quanto minus Senatoriam dehoneſtari ſinunt.* Hinc genus id hominum non modo honore civium reliquorum carere, ſed etiam tribu moveri, notatione cenſoria voluerunt. Idem *Auguſtin.* II. de Civ. Dei cap. 13. *Quintil.* III. Inſtit. cap. 8. *Cicero* pro Quinctio.

4 *Atque ab honeſtate remota ponuntur.*) Prætoris enim edicto qui pronuntiandi cauſſa in ſcenam

ta ponuntur. [1] Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. [2] Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias [3] non primum locum tenet ædium, atque [4] in celebritate verſatur? Quod multo fit aliter in Græcia. [5] nam neque in convivium

prodiiſſent infamia notabantur, ut Julianus retulit lege prima ff. de his qui notantur infamia: Quemadmodum recentioribus quoque temporibus Theodoſius Imperator lege IV. C. de Spectacul. ſcenicis & lenonibus, lib. IX. *hiſtriones viles & inhoneſtos vocavit.* Mag. *Ponuntur.*) Habentur. Translatio inſignis a calculatoribus ducta, qui prout calculum poſuerint, ita valet. Alcib. *ne ei par in civitate poneretur quiſquam.* ibid. *quibus rebus effeciſſe, ut apud quoſcunque eſſet, princeps poneretur.* Valer. 3. 8. ext. 6. *amicos inimicoſque juxta ponere.* & lib. 4. c. 3. 4. *Gebhardus.*

1 *Contra ea.*) E priſco more. Cæſar V. de B. G. 29. *contra ea Tuturius ſero facturos clamitabat.* & 3. de B.C. 74. Nepos in Alcib. *Contra ea ſi quid adverſi accidiſſet.* Sic & in Iphicrate & Epamin. quæ loca tamen vulgo ſunt interpolata. *Gebhard. Lamb.*

2 *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?*) Explicat eruditiſſimus Muretus lib. V. Variar. Lect. cap. 2. *Schott.* Notanter accipio *uxorem*. Nam Virgines acerbæ, id eſt, immaturæ arcebantur a conviviis, ut eſt apud Noninm. *Boecler.* Vide Lipſ. ad Tac. lib. XI. An. *Percunctaretur, cur ſine uxore diſcubuiſſet.*

3 *Non primum locum tenet ædium?*) Non ſtat in prima parte domus, hoc eſt, ὀν προθύρῳ, & in loco celebri ſe ſpectandam præbet? Xenophon Oeconomico: τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον μένειν ἔνδον, ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἶσχιον ἔνδον μένειν, ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. *Lamb.* Primum locum ædium, cape atrium. *Lipſius* I. Elect. cap. 17. Horatius *aulam* vocat: Et explicat Vetus Gloſſarium; αὐλὴ, *atrium.* Arnobius: *matres familias veſtra atriis operantur domorum, induſtrias teſtificantes ſuas.* Iſte locus aliis Andronitis.

4 *In celebritate verſatur.*) Nihil Ciceroni frequentius quam pro cœtu honoratiorum accipere celebritatem. *Sic loci celebritatem* dixit ad Terentiam. *Vie* ad Atticum 3. ep. 7. *Refertiſſimum celebritate theatrum.* ad Quint. Frat. Pro Sylla: *Quæ domus? quæ celebratio quotidiana?* Quintil. Declam. 265. *Celeberrimas vias.* Tacit. *Celeberrimum fori*, dixit 4. hiſt. 67. Symmach. 2. Ep. 26. *Celebris habitatio.* ut reſtituit magnus judicio & meritis in litteras Gronov. 3. Obſerv. 16. *Kirchmaj.*

5 *Nam neque in convivium adhibetur.*) Videtur id & Vitruvius annotaſſe lib. 6. cap. 10. *Habent autem ea domus* (Græcorum) *veſtibula egregia, œcos quadratos tam ampla magnitudine, uti faciliter in iis tricliniis quatuor ſtratis miniſtrationum, ludorumque operis locus poſſet eſſe ſpatioſus. In his œcis fiunt convivia virilia. Non enim fuerat inſtitutum matres familiarum eorum moribus accumbere.* & paulo poſt, *Græci enim ἀνδρῶνας appellant œcos, ubi convivia virilia ſolent eſſe, quod eo mulieres non accedant.* Longol. Ὀ βίκλειν⊙ οἶκ⊙ & ὁ ἀνδρῶν Græcis conclave erat, in quo virilia convivia fiebant, ad quæ mulieribus more Græco non daba-

vium adhibetur, nisi propinquorum: neque sedet, [1] nisi in interiore parte ædium, [2] quæ gynæconitis appel-

dabatur accessus. Latini quandoque *triclinium* vocant, frequentius rem ipsam *convivium*. Pollux hæc vocabula tanquam synonyma refert, συμπόσιον, qui & locus convivii est, συσσίτιον, ἀνδρῶνα, τρίκλινον οἶκον, ἢ πεντάκλινον, ἢ δεκάκλινον. Suidas: Ἀνδρόδομος, τρίκλινος: Ira legendum, non ἀνδρόδρομος. Ἀνδρόδομος, idem quod ἀνδρών, sive *andronitis*, τῶν ἀνδρῶν οἴκημα, locus, in quo convivia virilia fiebant, a quibus arcebantur mulieres. Sic igitur distinguendum inter ista nomina, quæ passim confundunt interpretes & imperiti literiones. *Keuchen.* Cicero l. 1. Accusat. *Tum ille, ut aliquid responderet, negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum recumberent mulieres*. Lambin. explicat *Muretus* Var. lect. lib. VII. 2. Sane Sybaritæ ἔγραψαν νόμον τὰς γυναῖκας εἰς τὰς ἑορτὰς καλεῖν, καὶ τὰς εἰς τὰς θυσίας καλούσας, πρὸ ἐνιαυτοῦ τὴν κλῆσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ἀξίως ποιούμενοι τοῦ χρόνου τὴν παρασκευὴν τῶν τε ἱματίων καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, προσάγωσιν οὕτως εἰς τὰς κλήσεις. Vide Plutarchum de VII. Sapientum convivio. Mos a Persis profluxit, ut ex Josepho constat ac Justino. Hinc mulier, quæ contra viri voluntatem, vel eo ignorante extraneorum convivia petierit, repudiari poterit juxta l. consensu. C. de repud. Convivia enim Veneris præludia sunt. *Alex. Neapol.* Quod vel ex Romanis certum, qui in convivio accumbentes mulieres complectebantur. *Cic.* II. Catil. *Keuch.* Magnus tamen Casaubonus Nepotem erroris arcessit: Cum enim ad lib. 8. Athen. c. 9. Biotheam Nicocreontis uxorem correctione optima in convivium introduxisset, εἰς πότον (hoc enim substituit, cum esset ποταμὸν) mox addit: *Nam si quis objiciat ex Corn. Nepote, fœminas in convivia more Græcorum non esse adhibitas; in promptu sunt Scriptorum Græcorum testimonia, quæ contrarium sæpissime factum arguant*. Bœclerus.

1 *Nisi in interiore parte ædium.*) Quod simul a Parthis observatum, ut gynæconitides in secreto domus a Viris semotim haberent. *Alex. Neapol.*

2 *Quæ gynæconitis appellatur.*) Græci peculiaria in domibus loca mulierculis destinata sic appellant. Didymus. γυναικωνῖτιν δίστεγον, hoc est, *secundum tabulatum domus* interpretatur: atque illud mulierum domicilium fuisse scribit: οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ταῖς γυναιξὶν ὑπερῴους τὰς θαλάμους κατεσκεύαζον ὑπὲρ τοῦ δυσεντεύκτους αὐτὰς εἶναι. *Veteres*, inquit, *mulierculis cubicula in summis ædium locis struebant, ne quilibet facile in eas incideret*. Unde & Homerus Ὀδυσσ. α. de Penelope canit:

Κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσατο οἷο δόμοιο,
Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

De hac quoque ædium parte Vitruvius lib. VI. cap. 10. (quo loco de Græcorum ædificiis, quæ dispositione, moribus, & usibus ab Italicis discrepant, loquitur) ita tradit: *In his locis introrsus constituuntur œci magni, in quibus matres familias cum lanificiis habent sessiones. Circum autem in porticibus triclinia quotidiana, cubicula etiam & cellæ familiarica constituuntur. Hæc pars autem γυναικωνῖτις appellatur*. Longol. Alludit elegant. Plautus ad hunc Græcorum morem.

appellatur : quo nemo accedit , nisi propinqua cognatione conjunctus. [1] Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet , tum festinatio , ut ea explicem, quæ exorsus sum. [2] Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro [3] vitas excellentium imperatorum.

rem. Mostell. act. 3. sc. 2. vers. 71. *Dare vult uxorem filio quantum potest: Ad eam rem facere vult Gynaeceum novum.* quod nostro *Gynaeconitis.* Contra Ἀνδρωνῖτις viris destinatus locus. Vitruvius in Sexto: *Andronites dicuntur , quod in his viri sine interpellationibus mulierum versantur.* Eleganter Xenophon Oeconom. ἔδειξα δὲ καὶ γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύρᾳ βαλανείῳ ὡρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος. idest, *ostendi autem ei & Gynaeconitidem januam balneo ab andronitide distinctam.* Refert Agell. lib. 17. Noct. Attic. extremo Alexandri Molossi dictum, se quidem ad Romanos ire , quasi in ἀνδρωνῖτιν : Macedonem vero Alexandrum isse ad Persas quasi in γυναικωνῖτιν. Julius Pollux tale conclave vocat θάλαμον ἱστῶν ταλασιουργὸν οἶκον. De quo exstat jocus Diogenis Cynici apud *Diog. Laert.*

1 *Sed plura persequi.*) *Sed hic plura* vetus Ultraject. editio anni M.DXLII. *Schott.*

2 *Quare ad propositum , &c.*) Desiderantur hæc omnia in Ultrajectino. *Idem.*

3 *Vitas excellentium imperatorum.*) Ex vetustissimorum codicum fide legendum est, *De vita*, ut & libri titulus geminus habet. Sane hic *imperatoris* nomen, exercitus prætorem ducemque notat. Plura de hac voce in nostris ad Justiniani Institutiones annotationibus. *Magius.* Vide plura de vitis & vitarum scriptoribus ad Pelopidam.

MIL-

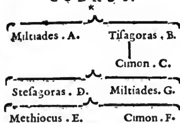
MILTIADES.

I.

MILTIADES [1] Cimonis filius Atheniensis, cum & [2] antiquitate generis, [3] & gloria majorum, 1

1 *Cimonis filius.*) Infra in Cimonis vita Probus ait *Miltiadem Cimonis patrem fuisse*, unde sibi ipsi contradicere, indocto lectori videri possit, sed maxime animadvertenda observandaque est Miltiadis hujus origo, atque agnatio; nam alioqui confunderemur non modo apud Probum, verum etiam Plutar. & Herodotum. Quamobrem ego ut lectorem labore penitus levarem, stemma totum, ut infra cernere est, apposui: atque ex quibus auctoribus illud collegerim subnotavi.

CODRUS.

Lacedæmonius. Thessalus. Heleus.

A. *Miltiades*. Hic nullis relictis filiis decedens, Tisagotam, vel potius Stesagoram (ut alii legunt) successorem habuit: auctor Herodotus.

B. *Tisagoras*. Ut Aristidis Scholiastes.

C. *Cimon*. Hunc tamen Herodotus ex materno latere Miltiadi primo fratrem dicit. Hic prior Cimon (ut Plutarchus in Cimone posteriore scriptum reliquit) non admodum mentis compos fuit, quamobrem κοάλεμος dictus.

D. *Stesagoras*. Hic major natu fuit, Miltiades vero minor. Herodotus lib. VI. cap. 7.

G. *Miltiades*. Hujus vitam conscripsit Probus noster.

E. *Methiocus*. Herodotus auctor libro citato.

F. *Cimon cum tribus filiis*. Plutarchus in Cimonis vita. Tisagoras Miltiadis nostri avus (ut Aristidis scholiastes ait) genus suum ad Codrum referebat. *Magius*. Vide præterea quæ Janus Rutgersius in variis lectionibus scribit convincendæ Nepotis ἀνιστορησίας, quæ cognoscenda sunt, ut se Lector ab iis erroribus, quos ei Nepos offuderit, expediat. *Gebh.*

2 *Antiquitate generis.*) Nam patruus ejus Miltiades longissime ab Æaco & Ægina principium & originem generis repetebat: proxime a Philæo Atheniensi Ajacis filio, in cujus familiam fuerat insitus atque adoptatus. Herodotus in Eratone: Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν, ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς. τὰ δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἴαντος παιδός· γενομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. *Lambin.*

3 *Gloria majorum.*) Tum propter Codrum, ad quem referebat genus suum, de quo Vellej. l. 1. c. 2. tum propter ejus posteros qui CCCVII. annos non interru-

rum, & sua [1] modestia unus omnium maxime floreret; eaque esset ætate, ut non jam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, [2] talem futurum, qualem cognitum judicarunt: [3] accidit, ut Athenienses [4] Chersonesum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus esset, & multi ejus demigrationis peterent societatem: ex his delecti [5] Delphos [6] deliberatum missi sunt, [1] qui

rupta successione digni habiti sunt. *Rave*.

1 *Modestia*.) De Nerone Germanici C. Tacit. IV. Annal. cap. 15. *Aderant Juveni modestia ac forma Principe viro digna*. Gebhard. *Modestia maxime floreret*.) De Miltiad. modestia quam adolescens exhibuit nihil hic legas, ad eam vero, quæ in virili eluxit ætate referre licet: in iis omnibus enim moderatissime se gessisse docet. *Buchner*.

2 *Talem futurum*.) Codex P. Danielis: *talem eum futurum*.

3 *Accidit, ut Athenienses*.) Herodotus lib. VI. cap. 3. hoc Pisistrati tyrannidis tempore factum scribit, ut huic Probi loco maxime adversetur. *Magius*. Aut aliud agebat Probus, cum hoc scripsit, aut aliquem Græcum historicum qui non extiet, ab Herodoto valde discrepantem secutus est. Nam quæ Probus huic Miltiadi, cujus nunc vitam scribit, attribuit, ea Herodotus Miltiadi Cypselli filio, hujus Miltiadis patruo adscribit lib. 6. *Lambinus*. Notat hæc verba Janus Rutgers. lib. 1. Var. Lect. cap. 9. *Boeclerus*.

4 *Chersonesum*.) Peninsulam, quæ a mari Ægæo altera ex parte alluitur. *Lambin.* Unde illam Hellespontiacam dicit Suidas. Hæc est Chersonesus Thraciæ Ptolemæo, quam μακρὰν vocant Stephanus & Halicarnassæus, cujus Isthmus ab occasu Melanesinu, ab ortu Propontide alluitur. χερσαῖον simpliciter nominat Lycophron, quam alii χεῤῥόν. Breviatum illud apud Græcos, pro χεῤῥόνησος. Sic πὸτ pro ποταμὸς dicebant, & alia sexcenta. Nec obstat, quod indifferenter scribant χεῤῥόνησος & χερσόνησος. Sic sæpius eandem rem variata voce significant, de qua differere, non est heic instituti nostri. Adi Criticorum scholas, ubi scrutantur curiose nimis τὰς ἐν ᾅδου τερατείας. Accedit, quod χεῤῥὸν à χέῤῥος deducant Etymologici. Quod non improbarem, nisi aliam scirem a χεὶρ & νῆσος derivatam, præsertim cum sit quasi manu continenti junctus peninsulæ circuitus. *Keuchen*. *Chersonesum*.) Thracicam intelligit, quam & *magnam* Strabo vocat. Nam sunt & aliæ Chersonesi: ut *Taurica* sive Scythica, in Euxino & Mæotide: *Aurea* supra Gangem, & *Cymbria*, quæ Dania hodie appellatur. *Buchner*.

5 *Delphos*.) Ubi ἀψευδέστατον πάντων, πρότερον πολυχρηματώτατον, νυνὶ δὲ πενέστατον ἱερόν. *Strabo*. Solona hodie dici, scribit *Niger*; Castri, *Sophranus*. Situm vide apud Heliodorum II. & Trogum XXIV. *Keuchen*.

6 *Deliberatum missi sunt*.) Cum Deo consultationem initum. *Deliberare* enim est, cum Deo deliberationem habere atque institue-

re;

[1] qui consulerent [2] Apollinem, quo potissimum duce uterentur. [3] Nam tum Thraces [4] eas regiones tene-

re; referre; quod cœptandum est ad consilium oraculi. Nepos Themistocle: *Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent*. Cic. lib. 5. Quæst. Tuscul. *Pueris nobis Cn. Aufidius in Senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat*. id est, ipsum consulenribus vel consilium ipsius petentibus. Nihil autem neque publicæ neque privaræ rei sine Oraculi auctoritate aggrediebantur. Just. VIII. c. 2. *Gebhard.*

1 *Qui consulerent.*) Consulebantur Dii de rebus futuris & eventuris, ut Oracula Delphis. *Salmasius.*

2 *Apollinem.*) Qui unde dictus sit, ne Græcis quidem constat, tot de eo febriculosa somniantibus. Simplicissime ex ipsa Græcia natales ejus petere poterant. Est enim Ἀπολλύων, Ἀπόλλων, Hebræis אבדרן. Nisi tamen ab אפל, unde אפלה vel אפילרן, deducere malis. Quid enim nisi tenebras, & ambages Dæmon ille canebat? Unde & λοξίας ac σκοτεινός a Græcis dictus est. Multo tamen probabilius a בעל denominatum puto. Quo nomine apud Babylonios, Phœnices, Pœnos Sol vocatur. Idem Apollo. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17. Qui tamen, cum cæteri quoque Dii sic vocari cœpissent, cum adjectione quadam Bel-Samen vocatus est. Euseb. lib. 1. προπαρ. Plaut. in Pœn. Idem Apollo Pythius est a פתה; quippe qui Μύθων ῥήτωρ erat. Unde alii πύθων inter Apollinis epitheta referentes, a πυθόνος, quod est a פתה, ductum volunt. Quo illud spectat, quod eundem cum Mercurio faciunt. Nam quæ de פתן afferunt, vereor ut vera sint. Saltem aliunde Pythius dictus erit, quam ut Græculi putant, a serpentis cæde. Mercurium enim cum serpentibus pingunt, quod, ut puto, vetustatem originis & sapientiæ professionem denotat. *Horn.* Vide quæ ad Nonni metaphrasin notavit magnus Heinsius.

3 *Nam tum Thraces.*) *Threces*: Codex Danielis. Quod idem. Thraces, Thraches, Thræces, & Threces, ejusdem gentis nomina ταυτοδυνάμα. Eodem modo scribuntur Θρᾴϊξ & Θρήϊξ integre, & concise Θρᾷξ & Θρῆξ, quod factum creditur ἐκ τοῦ θορεῖν καὶ ἀΐσσειν, quo Thraces prædiros fuisse, narrant Historici. De ratione istorum nominum videndus Eustathius in παρεκβολ. ad Hom. Ἰλιάδος δ. Nihil tam tædiosum est quam persequi λεπτολογίας, quas video tamen a diligentissimis quibusdam continuo esse observatas. Parum est, quod ad ortographiam velim; monetque doctissimus & passim de Nepotis germana scriptura bene meritus Ob. Gifanius Conlectaneis Lucretianis, ubique apud Scriptorem hunc reponendum videri *Thraces*, Anctoribus optimis Codicibus. Sed *Threces* lego passim in Excerptis pro *Thraces*. Quod ex integro Θρήϊξ, unde Θρηΐκες, & conciso Θρῆξ, ex quo *Threces*. Nam quod in Gifanii schedis est *Thraces*, originem magis habet a Græcorum Θρᾴϊξ, unde contractum Θρᾷξ, ut a Θρήϊξ, Θρῆξ. Eadem igitur sunt *Thraces*, *Thræces*, & *Threces*; ejusdem gentis nomina ταυτοδυνάμα, ut etiam adnotavimus. *Keuchen.* Illos Thraces Doloncos fuisse, a Jano Rutgersio ex Herodoro observatum; qui cum gravissimo bello ab Apsinthiis premerentur, reges suos Del-

phos

tenebant, [5] cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus [6] nominatim [7] Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi [8] imperatorem sumerent. Id si fecis-

phos de belli exitu sciscitatum miserunt. *Gebhard.* Δόλογκοι θρήϊκες τὴν ἀρχὴν τῆς χερσονήσου ταύτην ἔχοντες οἱ Δόλογκοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπὸ Ἀψινθίων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμψαν τοὺς βασιλῆας περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. *Herod.* Dicti sunt Δόλογκοι ἀπὸ Δολόγκου, qui Bithyni frater. *Dolonca* Plinio, οἱ Δολόγκοι. Thrace Titanis ex Jove habuit Bithyn, a quo Bithyni: ex Saturno Doloncum, a quo Dolonci. *Salmas.*

4 *Eas regiones tenebant.*) Sic Virgil. lib. 1. Æn.

Qui teneant (nam inculta videt) hominesne, feræne,
Quærere constituit.

& supra: *victor ditione tenebat*: Lambin. Vi, nullo juris titulo. Cic. 2. de Officiis. *Cum autem dominatu unius omnia tenerentur.* Cæsar de B. C. 3. 102. *Gebhard.*

5 *Cum quibus armis erat dimicandum.*) Certe suo ingenio ea gens prona ad pugnas & cædes; & jam antiquitus singulari certamine decertabat. *Lips.* Longe diversa ab his Probi refert Herodotus lib. VI. *Magius.*

6 *Nominatim.*) Cum alias per flexuosas ambages respondere Oraculum solebat. Auctor Scholiorum in Aristophanis Equites: τοῦτο δὲ παρ' ὅσον οἱ χρησμοὶ λοξῶς ἐκφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Andronicus Antiopa:

Ita septuose dictio a Deo datur:
Quod consecuturum sapiens ægre consulit.

Pacuvius Peribœa:

Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet. Gebhard.

Oraculum exstare arbitror in Zenobii Paræmiis. *Schott.*

7 *Pythia.*) Alio nomine *Phœbas*; Pollux l. 1. ἰδίως δὲ ἡ ἐν Δελφοῖς προφῆτις, πυθία. Vide Diod. Sic. libro XVI. & Gyrald. histor. Deor. Syntag. 7. *Bœcler.* Erat mulier quædam, quæ, ut ajunt, insidens tripodi Apollinis, passis cruribus, gravem subeuntem e specu spiritum genitalibus recipiebat: & ita furore repleta, & capillum promittens, & spumam ex ore emittens, omnia alia committebat, quæ insanientes facere consueverunt, sicque verba oraculi, seu potius insaniæ reddebat. Scholiorum Græcorum Auctor in Aristophanis Plutum: ἢ καὶ δαίμων τις ἦν οὕτω καλούμενος πύθων ἀφ' οὗ ἡ πυθία παρωνομάζετο, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων πύθιος ὀνομαζόμενος, διὰ τὸ τοῖς πυνθανομένοις χρησμοὺς διδόναι περὶ ὧν ἂν βούλοιντο. Cicero de Divinat. *Nam terra vis Pythiam Delphis incitabat, natura Sibyllam.* Gebhard. Dicta est autem a verbo πυνθάνομαι interrogo, consulo & audio. Strabo lib. IX. aut (ut quibusdam placet) ab Apolline cognomento *Pythio*; ob necatum Pythonem serpentem; vel sic dicto ἀπὸ τοῦ πύθειν id est σήπειν; quod nunquam sine vi caloris efficitur. Macrob. Saturn. libro 1. cap. 17. *Magius.* De qua vide insignem locum apud Strabonem IX. Hinc Theon apud Plutarch. Pythiam instrumentum dixit illius Dei, cujus Delphis est oraculum. *Keuchen.* Introduxerunt igitur gentiles tales præcipue mulierculas, quæ furorem arte simulare norant, vel quæ atra bile laborarent. *Thysius.*

8 *Imperatorem sumerent.*) Στρατηγὸν communiter Græci vocant: Ju-

ciſſent, incepta proſpera futura. Hoc oraculi reſponſo, Miltiades, [1] cum delecta manu, claſſe [2] Cherſoneſum profectus, [3] quum acceſſiſſet Lemnum, & incolas ejus inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet [4] Athenienſium, idque ut Lemnii [5] ſua ſponte facerent, poſtulaſſet: [6] illi irridentes reſponde-

Juſtinianus in Nov. *Prætorem*. Sic infra: *Creati ſunt decem Prætores*. Hoc ſenſu imperator a militibus nominabatur. Eſtque hæc primaria appellatio iſtius vocis. *Keuch.*

Sumerent.) Eligerent ſibique præficerent. Sic Cicer. ad Attic. dixit. *ſumere judicem*. & Verrina V. *ſumere recuperatores*. Gebhardus.

1 *Cum delecta manu*.) Malim, *cum dilecta manu*, ut veteres loquebantur. *Lambin.* Sic infra: *delectus militum*, pro *dilectus*. Explicat vetus Gloſſarium: *dilectus*, ἀγαθωτεὶς, ϛρατολογία. Vide Feſtum. Inde *diligere*, Caſſiodoro verbum militare. Error ille in multis. Sic *meille*, *meillies*, *meilitia* dicebant. Notat ex Lucill. ix. ad Catullum Joſ. Scalig. *Keuchen.*

2 *Cherſoneſum*.) Peninſula ab Ægæo mari circumdata, a quibuſdam χεῤῥόνησος dicitur a χεὶρ *manus* & νῆσος *inſula*, quaſi inſula manu continenti juncta: aliis vero χερσόνησος a χέρσος *terra*, & νῆσος *inſula*, quaſi *terra inſula*, id eſt, continens & mare. *Magius*.

3 *Cum acceſſiſſet Lemnum*.) Quæ eſt ex adverſo Thraciæ, cujus partes aliquas etiam Græci excolebant. Homerus Lemnum cum Thracia confundit ob vicinitatem. Quod Poetis familiare, qui partem pro toto, & contra ſæpiuſcule ponunt. Idem πόλιν dicit, quæ νῆσος. *Idem*. Herodot. lib. 6. cap. 10. rem aliter enarrat. eſt autem *Lemnos* inſula maris Ægei. Hodie *Archipelago*: ab antiquis *Hypſipyla* a Thoantis filia, nunc vero *Stolimine*, dicta, *Magius*.

4 *Athenienſium*.) Non adſentior viro docto, qui hoc loco *poteſtatem Athenienſium*, θαλάττης ἐπικράτειαν exponit. Quippe illo tempore, quo Lemnum profectus Miltiades, maris imperium ſeu θαλαττοκρατία nondum obtigerat Athenienſibus: Quam Xerxe ac Perſis devictis ὁμαλλὰξ cum Lacedæmoniis obtinuerunt. Dicendum ergo, *poteſtatem* hoc loco pro imperio accipi, quod vi ac jure in devictos exercetur. *Keuch.*

5 *Sua ſponte*.) Elegans formula. Ablativi caſus. Cicer. de Senect. *Sicut ſua ſponte, nulla adhibita vi, conſumptus ignis exſtinguitur*. Plaut. Truculento. *Non queo pedibus mea ſponte ambulare*. Virgil. vi. Æneid. 81. rarius in Genitivo. Varro l. 2. *Spontis ſuæ ſtatuerat finem*. Confer Gellium 13. *Kirchmaj.*

6 *Illi irridentes reſponderunt*.) Multis diſcrepat ab Herodoto l. 6. prope finem Probus. Ille enim narrat, Pelaſgos, quum eis poſt necem liberorum atque uxorum neque tellus fructum redderet, neque conjuges, neque pecus, ut prius, gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexatos, Delphos miſiſſe petitum aliquod laxamentum præſentium malorum. Juſſos autem a Pythia pœnas Athenienſibus, quas illi vellent, pendere, Athenas iviſſe: pollicitoſque eſſe, daturos ſe illis omnis injuriæ pœnas. Athenienſes, ſtratis in curia toris quam poterant ſplendidiſſime, appoſitaque

derunt, tum id se facturos, quum ille domo navibus proficiscens, [1] vento Aquilone venisset Lemnum. [2] Hic enim ventus [3] a septentrionibus oriens, [4] adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens, [5] cursum direxit quo tendebat: pervenitque Chersonesum. Ibi bre-
2 vi tempore [6] barbarorum [7] copiis disjectis, [8] tota re-

que mensa omnium bonorum refertissima, jussisse, Pelasgos ita se habentem regionem sibi tradere. Tunc Pelasgos excipientes dixisse: ἐπεὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐθημερὸν νηῦς ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παραδώσομεν. τοῦτο εἶπον, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι. ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται, πολλὸν τῆς Λήμνου. *Lamb.* Rem ita narrat Zenobius: Κελευόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐκλιπεῖν τὴν Λῆμνον εἶπον οἱ Πελασγοὶ, εἴ τις αὐθημερὸν (de hac circumstantia nihil Nepos) Ἀθήνηθεν Βορέᾳ χρησάμενος καταπλεύσειεν εἰς τὴν Λῆμνον, ἐκστήσονται τῆς χώρας αὐτῆς. *Gebhardus.*

1 *Vento Aquilone*) Infra *Boream* vocat. Hoc Græcum, illud Latine dictum. *Gell.* 11. 22. estque ventus qui ab æstiva & solstitiali orientis meta venit. *Magius.*

2 *Hic enim ventus.*) Supposititium hunc versum videri, atque glossema esse, annotat Ultraject. Editio. *Schott.* Nescio tamen, an non ita soleat Nepos explicare etiam quæ non erant difficilia suppletu intellectuque, ut mox 1. 2. 4. pactum illud repetit: *Illi enim dixerant, &c.* Certe in MS. legitur sicut editum est. *Bœcler.*

3 *A Septentrionibus oriens.*) Seneca v. Quæst. Nat. *A Septentrionali latere summus est Aquilo, medius Septentrio, imus Thracias.*

4 *Adversum tenet.*) Translatio a militia, in qua directa acies contra alteram adversum tenere, hoc est, opposita esse recte dicitur. Cicero Philipp. *Tenere locum agminis*, & ipse Nepos *tenere alterum cornu*. *Adversum* ergo *tenere*, est ex adverso flare. Quare caussa nulla erat, cur quidam, quod minus intelligerent, obelo configerent, aut Lambinus contra omnes libros interpolaret *adversum flatum emittit*. vel; *adversus est*, vel *adversatur*. Tacit. 11. cap. 54. *Germanicum in regressu sacra Samothracum visere nitentem obvii Aquilones depulere*. Rem paullo aliter narrat Zenobius.

5 *Cursum direxit.*) Navigationem: τὸν πόρον, Apposite Græci magistri: Πόρος δὲ κυρίως ἐπὶ ὑγρῶν λέγεται. Curt. l. 10. *Prætervehi Alpes Italiaque oram, unde in Epirum brevis est cursus.* Hinc *currere*, navigare. Flacc. 4. Argon. v. 265.

——— *Placido si currere fluctu.*

Vide Lambin. ad lib. 1. Carm. Od. 28. *Gebhard.*

6 *Barbarorum.*) Thracum seu Dolonchorum. Unde vox deducta, varie ambigunt. Cassiodorus a *barba*; quæ vana Etymologia, cum nomen non sit Latinæ, sed alterius linguæ. Apud Strabonem XIV. dicitur effictum κατ' ὀνοματοποιΐαν καὶ ἀντικειμένην τῷ Ἕλληνι, *barbarum opponi Græco*. Ammonius: βάρβαρος μὲν γάρ ἐστιν ὄνομα τὸ οὐχ Ἑλληνικὸν, βαρβαρικὸν δὲ τὸ τῶν βαρβάρων. Vide quæ ad Homerum ex Geographo notat Eustachius Ἰλιάδ. β.

regione, quam petierat, potitus, [9] loca castellis idonea communivit: multitudinem quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque [10] excursionibus [11] locupletavit: neque minus in ea re prudentia quam felicitate adjutus est. Nam quum [12] virtute militum devicis-

β. Sed vox est ex Oriente allata. ברכוי enim extraneum denotat Arabibus. Et بر desertum, unde Barbatiæ nomen. Quod primus omnium ostendit Magnus Scaliger sub initium Exercitationis 11. ad Cardanum. Neque hæc est mera fundata conjectura, ut post illum voluit P. Voet in notis suis ad Herodianum. Cæterum probabile est, fuisse illud commune gentibus dicterium. De Scythis & Atheniensibus Anacharsis apud Laertium I. 1. De Ægyptiis Herodotus II. De Romanis Herodianus, de Phrygibus Sophocles, Horatius, alii. Sic antiquissimis Hebræis *gentes* dicebantur, quos posterior ætas *ἕλληνας* appellavit, Christiani *paganos*. Keuchen. Vide quæ ad hanc rem scripta reliquit Alciatus in annotationibus in tres posteriores libros Codicis, & Berneggerum quæst. 91. super Tacitum.

7 *Copiis disjectis.*) Fusis ac dissipatis. Cæsar lib. 1. Comm. de Bello Gallico cap 25. *Phalange disjecta, gladiis districtis in eos impetum fecerunt*. Cicero Attico. *Nos disjecta manu pares adversariis esse non possumus*. Gebhardus.

8 *Tota regione potitus*.) Fraudulenta principum Chersonesi captivitate. Pausan. lib. 6. Eliacorum. Modum acquirendi narrat Herodotus. *Kirchmaj*. Interdum hoc verbum *potiri* cum auferendi casu conjungit, ut in Cimone *magna præda potitus*, & item alibi: interdum cum genetandi casu, ut in Lysandro *classis hostium potitus est*, & in Agesilao, *hic simul atque imperii potitus est*: Tullius in accusandi casu dixit lib. 1. Tuscul. Quæst. *gentem aliquam potiri*: quo modo & Lucretius loquitur lib. 3. *Lambinus*.

9 *Loca castellis idonea communivit*.) Sic & Herodotus lib. 6. *Magius*. Castellorum varius usus ac finis: Proprius tamen iste Miltiadi erat propositus: contra barbarorum incursiones esse provisum; habere receptaculum, quo commeatus, præda, aliaque trahendo bello conferrentur; & ponere quasdam compedes ac frænos, quibus δορύκτητοι continerentur in officio. Tale castellum innuit Diodorus lib. XIV. ubi Græci reduces ex expeditione contra Artaxerxem se reficiebant. Αὐτοὶ δὲ λόφον, inquit, ὀχυρὸν καταλαμβανόμενοι τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ τὰς ὠφελείας εἰς τοῦτον ἀθροίσαντες ἀφθόνως ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον. Tacit. III. Ann. cap. 47. *Medio cum delectis castella & munitiones idoneis locis imponens dux ipse arcta & infesta hostibus cuncta fecerat*. Gebhard.

10 *Excursionibus.*) Ita Cicero vocem usurpat. *Excursationibus* vocat Val. Maximus lib. 2. cap. 3. Græci ἐκ προνόμων loquuntur. *Idem*.

11 *Locupletavit*.) In Alcibiade: *Gloriosius existimans, barbarorum præda locupletari quam Grajorum*. Græci efferunt, στρατιώτας ἐμπλῆσαι ὠφελείας, vel, πλήρεις ποιῆσαι τὸ στράτευμα παντοίας ὠφελείας. *Idem*.

12 *Virtute militum*.) Ἁπλῶς heic Virtus sumitur, quam veteres *fortitudinem* vocabant; ut notat Justinianus. *Keuchen*. Cæsar

 de

cisset hostium exercitus, summa æquitate res constituit: atque ipse ibidem manere decrevit. [1] Erat enim inter eos dignitate regia, [2] quamvis carebat nomine: [3] neque id magis imperio quam justitia consequutus. Neque eo [4] secius Atheniensibus, [5] a quibus erat profectus, [6] officia præstabat. Quibus rebus fiebat ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret qui miserant, quam illorum cum quibus erat profectus. [7] Chersoneso tali modo con-

stitu-

de B. G. l. 1. c. 2. & c. 36. *Gebhard.*

1 *Erat enim inter eos dignitate regia.*) Qui successit in Stesagoræ fratris locum, ut tradit Herodotus VI. *Sed hoc regnum non fuit ei diuturnum: a Scythis enim Nomadibus primum, deinde a Phœnicibus pulsus, quinque navibus instructis, quarum una capta est, Athenas confugit.* Lambinus. Plutarchus quoque in libello, de sera numinis vindicta, aperte fatetur, Miltiadem tyrannide Chersonesum occupasse: εἰ δὲ τις ἦ τύραννον ἀπέκτεινε Μιλτιάδην ἐν Χερρονήσῳ. Defendit illum tamen satis liberaliter Probus, & *tyrannum quidem appellatum* dicit, *sed justum.* Longol. Mag.

2 *Quamvis carebat nomine.*) Hoc solent dominandi gnari, ut invidioso nomine remisso rem ipsam complectantur: & ut Tacitus loquitur lib. 11. Histor. cap. 52. cum *vocabulum differant aut recipiant, de potestate nihil detrahant.* Gebhard.

3 *Neque id magis imperio.*) Ἐπιτακτικῶς: imperii violentia. Paullo post: *Imperio plerasque ad officium redire coegit.* Explicat sese ipse infra: *non erat vi consecutus, sed suorum voluntate.* Gebhard.

4 *Secius.*) Plautus;

Hæc mihi non secius videntur esse,
quam insomnia.

Cæsar lib. III. B. Civil. cap. 26. *Prætervectos Dyrrhachium magna vi venti nihilo secius sequebantur.* Admodum est usitata vocula Nepoti. Loca brevitatis caussa nolo accumulare. Auctor Rhetoricorum ad Herennium: *Impedimento est, quo secius lex feratur.* Gebhardus.

5 *A quibus erat profectus.*) Sic scribendum suasit Gifanius indice Lucretiano. Longolius *quibuscum.* Savaro, *aut quibuscum* legit. *Schottus.* Male Savaro lectionem cum Auctoris mente pugnantem præfert, *aut quibuscum erat profectus.* Ac plane præter mentem Cornelii Lambinus ex suo cerebro infercit; *a quibus profectus erat, quam iis, quibuscum erat profectus.* Nam etsi quidam libri agnoscant *cum quibus erat profectus:* ea tamen verba vitio imperitorum ex scriptorum superioribus, ex lineis inferioribus, adhæserunt. *Gebhard.*

6 *Officia præstabat.*) Locutio familiaris auctori, in Attico: *Nihilominus amicis urbana officia præstitit.* Postea: *At ille qui officia amicis præstanda sine factione existimabat.* Ibidem *tanta diligentia officium suum præstitit.* Savaro.

7 *Chersoneso tali modo constituta.*) In antiquo Cod. P. Danielis testantibus Excerptis fuit *constituto.* Non male: Figura πρὸς τὸ σημαινόμενον, qualis in Timotheo: *Samam cepit, in quo oppugnando, &c.* ubi perperam ad præcedens τὸ *bello* relationem refert And. Schottus. Et sic apud Poetam; *defensa est Ilion armis.*

5 Ex

stituta, Lemnum revertitur: & [1] ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, quum vento Borea domo profectus, eo pervenisset, sese dedituros, se autem domum Chersonesi habere. [2] Cares qui tum Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen [3] non dicto sed secunda fortuna adversariorum capti resistere ausi non sunt, atque ex insula demigrarunt. Pari felicitate 3
[4] cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub A-

1 *Ex pacto.*) Κατὰ συνθήκην. *Lamb. Ex constituto*: Cod. Schotti. Quod interpretamentum agnosco. Cicero Attico. *Pomponius enim ex pacto & convento jam a me discesserat.* Gebli.

2 *Cares, qui tum Lemnum incolebant.*) Gens illa per totam quondam Græciam militans erravit. Lege *Strabonem* l. xiv. Sed Pelasgos tum Lemnum incoluisse, refert Herodotus vi. non longe ab extremo. *Longol. Lambin. Mag.* Sane Cares Lemnum incoluisse ex Poëta constat, qui illos ἀλὸς ταμίας vocat; veterem illorum θαλασσοκρατίαν spectans, non mercaturæ habita ratione, quæ eam gentem, quod sciam, nobilem fecit nunquam. Maris imperium populi Græciæ atque Asiæ alius alio tempore obtinuerunt, ut scimus ex Strabone & Historiis. Cares, quo tempore Romam a se conditam regebat Romulus, principes maris mediterranei fuisse, Eusebius scriptum reliquit in Chronico. Græci semper habiti pro barbatis, cum moribus institutisque, tum lingua: cujus gratia Vatum Principi dicuntur βαρβαρόφωνοι. *Casaub.* Excerpta *Chares.* Cum tamen non Græcis Χᾶρες sed Κᾶρες scribantur. Sic *Hyster*, pro *Ister*, *Dathis*, *Arthemisium*, *Phydna*, *Cythium*, & alia immisso spiritu in iisdem schedis & editionibus antiquis.

3 *Non dicto sed secunda fortuna adversariorum capti.*) Elegantissime: Nam non tam captiosis dictis, quam successibus adversariorum dare manus cogebantur, & stare conventioni per ludibrium interpositæ. Zenobius paullo aliter: ὕστερον δὲ Δαρείου τοῦ Πέρσου περὶ Θρᾴκην ὄντος, καὶ πάντα χειρουμένου τὰ πέριξ, Μιλτιάδης Ἀθηναῖος ἐκ τῆς Χερσονήσου ἀφεὶς εἰς τὸ πέλαγος καταλαμβάνει τὴν Λῆμνον, καὶ πρὸς τοὺς Πελασγοὺς ἔφη, βορέᾳ χρησάμενος αὐθήμερον ἥκειν. Ἑρμῶν δὲ βασιλεύων τῶν Πελασγῶν ἐξέστη τῆς χώρας, τῇ μὲν ἀληθείᾳ τοῦ Δαρείου τὴν δύναμιν φοβηθεὶς, προσποιησάμενος δὲ ἑκὼν διδόναι τοῖς Ἀθηναίοις τὴν χάριν. Cent. III. num. 85. *Gebhard.*

4 *Cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur.*) Cyclades insulæ sunt in mari Ægæo, sic dictæ, quod in orbem sitæ sint; ut tradunt Geographi, Strabo, Plinius, Mela, cæteri. Strabo lib. x. ἐν τῷ Αἰγαίῳ μᾶλλον αὐτὸ τε Δῆλος, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν Κυκλάδες. *Lambin.* Hæ numero LIII. ut Paulus Orosius lib. I. cap. 2. testatur. De his Plinius, lib. 4. cap. 12. & VI. cap. 34. *Magius.*

Athenienſium redegit poteſtatem . [1] Eiſdem temporibus [2] Perſarum Rex [3] Darius ex Aſia in Europam [4] exercitu trajecto , [5] Scythis [6] bellum inferre de-

1 *Eiſdem temporibus.*) Anno ab Orbe condito 3439. circa Olympiadem ſexageſimam octavam . *Salmaſ.*

2 *Perſarum Rex.*) Equi hinnitu electus, quod erat fatale Imperii omen . Apud Herodotum lapis : ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΥΣΤΑΣΠΕΟΣ ΣΥΝ ΤΕ ΤΟΥ ΙΠΠΟΥ ΤΗ ΑΡΕΤΗ , ΚΑΙ ΟΙΒΑΡΕΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΟΜΟΥ , ΕΚΤΗΣΑΤΟ ΤΗΝ ΠΕΡΣΕΩΝ ΒΑΣΙΛΗΙΗΝ . Unde poſtea Darium in ſigillo habuiſſe ſculptum equum , δι' ὃν χρηματίζαντα ἐβασίλευσεν, a Scholiaſte Thucydidis eſt notatum . *Keuchen.*

3 *Darius.*) Hyſtaſpis filius , quem Eſdras & Philo nominant Aſſuerum . *Strigel.* Δαρεῖος φρόνιμος Heſych. ἑρξείης Herodot. libro VI. Hyſtaſpes in Tarich. dicitur لشتا سب , Kitſchtasb , eſtque ipſius Darii nomen . Videtur nomen fuiſſe Medicum , apud quos Hydaſpes & fluvii & Regis nomen fuit . Eratque nomen regium . Juſtin. X. *Darii nomine , ne quid regiæ majeſtati deeſſet , honoratus.*

4 *Exercitu trajecto.*) Septingentis millibus hominum . Juſtin. II. ἦγε δὲ πάντα τὸν ἦρχε τεζῶν μυριάδες ἐξηριθμήθησαν , χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ , ἑβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι . *Herodot.* IV. Muſa .

5 *Scythis.*) Europæis , quorum regionem , parvam Scythiam vocat *Strabo* libro VII. μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. *Herod.* Antiquiſſimi orbem in tres partes diſtinxerunt , quarum media ipſis nota , Græciam , Italiam, Aſiam complectebatur . Septentrionalis Scythia , Auſtralis Æthiopia dicebatur . Strabo I. Illa Scythia eſt quam hodie uno nomine Tatariam dicimus , plena pugnaciſſimarum gentium . Unde nomen illud fluxerit , incertum . Probabilis magni Salmaſii ſententia , a Getis : unde præpoſito Σ more Æolum fecerunt Σκύθας . Getæ , Gotthi , Gitæ , Kitæ , Scythæ , unius nominis gens , in multos populos diviſa . Arabes الخطا vocant , qui ſunt Charæi veterum , Ptolemæo Χάται , nobis hodie Catai , vel Kitaini . Sed cum olim Scytharum nomen proprium populis Tauricæ Cherſoneſi eſſet , paulatim expeditionibus ſuis in reliquam Sarmatiam & Aſiam Septentrionalem , omnibus id gentibus in ſeptentrione tributum , ut Ammianus Marcellinus docet . Quod etiam ante cccc. annos , in Tataris factum videmus . Quorum nomen unde fluxerit , ex Planocarpo & aliis docere promptum , niſi obſtaret opuſculi hujus brevitas . Denique illi , quibus bellum Cyrus intulit , Scythæ fuerunt inter Tanaim & Jaxartem , ſupra mare Caſpium , quæ Scythia ante ccc. annos , Timuri ævo dicta fuit الل شت قفخاق وبو صكه deſertum Kafihak & Barca , hodieque *Tatariæ deſerta* dicitur . Qualis illa gens fuerit , & quam egregia armis , moribuſque , Hiſtoria Timuri Arabica oſtendit . Ita igitur illa : *Termini ejus , ad auſtrum mare Hyrcanum & Pontus Euxinus , interjacenteſque Circaſſiorum montes . Ad Orientem Choraſmios , Atrar & Schagnak habent .*

decrevit: [7] pontem fecit in Istro flumine, [8] qua copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex [9] Ionia & Æolide duxerat: [10] quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. [11] Sic enim putavit facillime

bent. Donec per multas gentes in Turquestanam usque & Catajam protensi, cum Sinis, Mogolibus, Catainis terminos jungant. In Septentrione Siberla est, & vasta incultaque regiones. Hinc in Occidentem Russia, Bulgaria, Gracum Othmannicumque Imperium jacet. Gens ipsa moribus, forma, armisque egregia est. Pauca illis urbes sunt. In plaustris per aperta camporum, vagis sedibus, degunt. Tribus eorum plurima, lingua, ut Arabum gentes, divisa. Summa omnibus simplicitas & integritas. Fraudes & alia fallendi artes ibi exulant. Cæterum illa Scythia semper inaccessa & fatalis Regibus Persiæ fuit, adeo, ut numquam ultra Jaxartem vel Tanain fines imperii sui protulerint. *Horn.*

6 *Bellum inferre decrevit.*) Quod describit *Herodot.* IV. *Justin.* II. *Orosius* 29. *Diodor.* II. *Pausanias* I. Causa hujus belli non alia fuit, quam quod Jancyri Regis Scytharum filia, quam matrimonio jungere cupiebat, sibi negaretur. *Long. Mag.* Vide Jornandem de rebus Geticis.

7 *Pontem fecit in Istro flumine.*) Διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν πόντον, μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ. ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν, ζευγνύντας τὸν ποταμόν. *Herod. Oros.* II. 9. Vide & Jornandem.

8 *Qua copias.*) *Quo* scriptus liber & Longolius ad pontem referentes. *Schottus.* Quod non probat *Gebhardus.*

9 *Ionia & Æolide.*) Hellespontiorum quoque meminit Herodot. l. 4. *Magius.*

10 *Quibus singulis ipsarum urbium.*) Legendum fortasse est *ipsorum*, ut intelligamus regem Persarum singulis principibus Joniæ & Æolidis dedisse imperia earum urbium, in quibus ipsi nati erant. Hoc modo, *urbium ipsorum*, id est, urbium in quibus ipsi principes erant nati. *Lambinus.* Sed nihil fortasse mutandum est. *ipsarum*, id est, Jonicæ atque Æolidis regionum. *Buchn.*

11 *Sic enim putavit.*) Locum explicat Bœclerus in notis suis ad Miltiadem, hoc sensu: Darius effectum pontem receptui suo servari volens, custodibus curam ejus tradidit Joniæ & Æolidis Principibus. Horum fides pignorata erat imperiis: In amicitiam quippe assumptos, ut dominari magis quam servire sibi viderentur, urbium singularum (in Jon. Æol.) tyrannos fecit. Διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτέων ἐτυράννευε πόλιος, inquit *Herodot.* l. IV. Hoc ejusmodi erat, ut sua quisque potestate contenti, de libertate popularium parum essent solliciti, adeoque Græcos Asiam incolentes, quos Persiacus dominatus comprehenderat, ad res novas & libertatis resumendæ studium minime erigerent, erigive paterentur. Singularis enim perpetuique imperii dulcedine allecti ejus auctorem Darium haud dubie credebantur defensuri: præsertim cum intellectu non esset difficile, Dario potentia demoto, urbes, quas obtinuissent ipsi, odio singularis imperii insito, ex-

lime se Græca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset: quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, 1 cui illa custodia crederetur. Hic quum crebri afferrent nuncii, 2 male rem gerere Darium, 3 premique ab Scythis: 4 Miltiades hortatus est pontis custodes, 5 ne a fortuna datam oc·

pulsis tyrannis (quibus duplici nomine contigerat invidiam mereri, & quod instrumenta Persicæ dominationis, & quod tali potestatis forma, id est, insolita ac tyrannica usi erant,) pristinam regiminis disciplinam resumturas esse, βούλεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι: verba sunt Istiæi apud Herod. Græcorum qui Asiam incolebant mentionem facit Hippocrates libro de aere, aquis, & locis. *Magius.*

1 *Cui illa custodia crederetur.*) *Traderetur*, membranæ Mendozii. *Schott.*

2 *Male rem gerere*) Nam amissis xc. millibus militibus ignominiose se in Asiam recepit. *Longol.* Juxta Orosium lib. 2. cap. 8. octoginta millibus. *Male rem gerere.*) Sic infra in Themist. de Xerxe. *Hic etsi male rem gesserat*, pro cladem acceperat. *Gebhard.*

3 *Premi a Scythis.*) Cæsar l. III. c. IV. 102. *Si nemo premeret.* Frontin. lib. II. cap. IV. 3. *Minutius Ruffus Imper. cum a Scordiscis Dacisque premeretur.* Est verbum Venatorium, unde Ovidius in Phædra:

In nemus ire libet, pressisque in retia cervis
Hortari celeres per juga summa canes.

Virgilius:

Ingenti clamore premes ad retia cervum.

Idem,

4 *Miltiades hortatus est pontis custodes.*) Paullo aliter rem narrat Herodotus lib. IV. Ubi ait, Scythas ipsos, cum prius ad pontem in Istro factum quam Persæ pervenissent, hanc orationem ad Jones habuisse: Ἄνδρες Ἴωνες, αἵ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοίχηνται, καὶ οὐ ποιέετε δίκαια ἔτι παραμένοντες, ἀλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον, τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες, ἐλεύθεροι, θεοῖσί τε καὶ σκύθῃσι εἰδότες χάριν. Vide sequentia. His de rebus consultabant Jones. Ac Miltiades quidem censebat Scythis esse parendum: Istiæus vero Milesius contra, ne res conficeretur, obstitit. *Lambin.* Plutarch. in Apophtheg. Idathyrsum Scytharum regem, auctorem fuisse dicit. *Magius.*

5 *Ne a fortuna datam occasionem.*) P. Syrus: *Cavendi nulla dimittenda est occasio.* Cæsar lib. V. de Bello Gallic. extrem. *Ne quam occasionem rei bene gerendæ dimitteret.* Idem lib. VI. cap. 36. *Seque ipsi adhortantur, ne tantam fortunam ex manibus dimittant.* Ciceroni animadverti placere *amittere occasionem*, non *dimittere*. Notanda est heic στρατηγικὴ διδασκαλία χρόνου φείδεσθαι, ὅτι γὰρ παρελθόντα ἀνακαλεῖσθαι, ὅτε αἰτίζαντες λαβεῖν αὐτὸν δυνάμεθα. Didymus ad Homerum β. Ἰλιάδ. *Gebhard.*

occaſionem liberandæ Græciæ dimitterent. Nam ſi cum his copiis, quas ſecum tranſportaverat, interiiſſet Darius, non ſolum Europam fore tutam, ſed etiam eos qui Aſiam incolerent Græci genere, liberos [1] a Perſarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici poſſe: [2] Ponte enim reſciſſo, regem vel hoſtium ferro vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc conſilium quum plerique accederent, [3] Hiſtiæus Mileſius ne res conficeretur obſtitit, dicens, Non idem ipſis, [4] qui ſummas imperii tenerent, expedire, & multitudini; quod Darii regno ipſorum niteretur dominatio. Quo extincto, ipſos poteſtate expulſos civibus ſuis pœnas daturos. Ita-

1 *A Perſarum futuros dominatione & periculo.*) Quibus ſolenne fuit, captivos vario ſuppliciorum modo afficere. De quo *Zopyri* hiſtoria apud Herodotum.

Perſarum.) Perſæ & Parthi eadem gens. Græci qui diſtinxere Παρθοὺς & Perſas, more ſuo fecerunt, dum omnia turbant & confundunt, quæ diſcriminanda ſunt, aut non diſtinguenda dividunt. Idem nomen Πάρθος & Πέρσης ex proprio فوس unde & Πάρθοι. Hinc Πασαργάδαι urbs, tranſpoſitis literis, pro παρσαγάδαι vel παρσγάδαι. Quod ſignificat Περσῶν στρατόπεδον, ut interpretatur apud Stephanum Anaximenes. Nec obſtat, quod Perſas & Parthos Græci regionibus diſtinguunt. Nam Parthos collocant ubi nunc eſt *Iſpahan*, Perſas ubi *Iſtachar*. Sic enim & Ἀθυρίαν & Ἀσσυρίαν diſtinxerunt, cum idem ſit vocabulum Atur & Aſſur. *Salmaſ.*

2 *Ponte enim reſciſſo.*) Vel *reciſo*: Quod idem eſt. Cæſar lib. 7. c. 58. *Refecto ponte quem ſuperioribus diebus hoſtes reſciderant.* alibi *interſcindere pontem. Interrupto ponte:* Juſtin. II. cap. 5. *Gebh.* ζεύγματος τοῦ Ἴστρου λυθέντος. *Herodot.* Strategema illud polemicum, de quo ad Vegetium Stevvechius. *Kenchen.*

3 *Hiſtiæus Mileſius.*) Codex Danielis, *Hiſtiaus.* Lambinus leniter legit *Iſtiæus*. Omnino *Hiſtiæus* reponendum, qui Herodoto Ἱστιαῖος. Locus eſt l. IV. c. 137. Ἱστιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίη ταύτῃ, λέγοντος ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτέων τυραννεύει πόλιος, τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταιρεθείσης, οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἷός τε ἔσεσθαι ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν. βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. Quam ſententiam cum Hiſtiæus dixiſſet, continuo ſeſe ad eum converterunt, qui antea a parte Miltiadis ſtabant, eique aſſenſi fuerant. Vide *Plutarch.* ἀποφθ. βασιλ.

4 *Qui ſummas imperii tenerent.*) Τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν. Uſitatius eſt *ſumma imperii, ſumma belli* ἑνικῶς. Cicero quoque dicit, *ſummam rerum adminiſtrare. Summa reip. præeſſe.* Gebh.

Itaque adeo se abhorrere a cæterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quam confirmari regnum Persarum. Hujus quum sententiam plurimi essent sequuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis, ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. [1] Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, quum amicior omnium libertati quam suæ
4 fuerit dominationi. Darius autem quum [2] ex Europa in Asiam rediisset, [3] hortantibus amicis, ut Græciam in suam redigeret potestatem, [4] classem quingentarum navium comparavit, eique [5] Datim præfecit

1 *Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda.*) Atqui nonne fidem violabat Miltiades, & ita non est ejus ratio laudanda? Respondeo, primum nullam fidem antiquiorem esse habendam pietate erga patriam: deinde quod posuit Probus, *Miltiadem, si aliud, quam quod dedit, Græcis consilium dedisset, non tam fidei, quam Persarum regi dederat, quam suæ dominationi fuisse consulturum*. Maluit igitur Græcorum libertati, quam suæ dominationi servire, fide, quam barbaro adversus patriam, & libertatem Græciæ dederat, neglecta. Omnino, nequid dissimulem, melius fecisset Miltiades, si fidem Persis non dedisset. *Lamb.* Peccasse videntur Magio & Miltiades, qui proditionis hoc consillum agitaverit; & Nepos, qui id factum approbaverit. Lambinus recte vidit hunc locum non esse ἁπλῆς τῆς κρίσεως, sed συγκειμένης ὑποθέσεως. Istiæus & quos sententiæ approbatores habuit, cæteri, non tam fide in Persam, quam cura suæ dominationis potestatisve tuendæ pontem custodiebant: Miltiades cum detrimento suæ potestatis, patriæ opes, quam regis augere maluit, *Boecler.* Alii libri habent, *Tamen magnopere est laudandus.*

2 *Ex Europa.*) Scythia Europæa, nonaginta millium millibus amissis. *Metuens ne sibi reditus interrupto ponte Istri negaretur.* Orosius 2. 8. Jornandes de rebus Geticis.

3 *Hortantibus amicis.*) Hippia imprimis Pisistrati Tyranni filio, regno nuper pulso, qui se Xerxi belli etiam ductorem obtulit adversus patriam. Confer Just. 1. *Kirchm.*

4 *Classem quingentarum navium.*) Ἔπλεον ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. *Herodot.* Sexcentarum triremium classem sine navibus hippagogis lib. VI. In navium numero non consentiunt, quemadmodum & hominum. Quod crebrum apud Scriptores in historiis bellicis. Trecentas tantum fuisse in Epitaph. Plato refert.

5 *Datim præfecit & Artaphernem.*) Herodotus l. VI. ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστελλε ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε ἐόντα Μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφέρνεα τὸν Ἀρταφέρνεος παῖδα. Plato Datim solum commemorat; in Epitaph. & de Leg. Sic Plutarchus περὶ [illegible].

Δα-

cit & Artaphernem: hisque [1] ducenta peditum millia & decem equitum dedit, [2] causam interferens, [3] se hostem esse Atheniensibus, [4] quod eorum auxilio Iones [5] Sardis expugnassent, suaque præsidia interfecissent. [6] Præfecti regii [7] classe ad Eubœam appulsa,

Δάτις ὁ Περσῶν σατράπης μετὰ τριάκοντα μυριάδων εἰς Μαραθῶνα παραγινόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς. *Lambin.* Pausanias solius Artaphernis meminit, in Atticis. *Mag.* Quem Aristophanis Enarrator *Artabazum* vocat: Μαραθὼν τόπος τῆς Ἀττικῆς, εἰς ὃν αἰώρμησαν Δάτις καὶ Ἀρτάβαζος, Μηδικοὶ σατράπαι πεμφθέντες ὑπὸ Δαρείου βασιλέως καταδουλώσασθαι τὴν Ἑλλάδα. Addit Ælianus, quod cum hi præfecti a Dario missi toti Græciæ post Marathoniam cladem acceptam bellum denuntiassent, a civitatibus & insulis passim in belli signum ignem & aquam postulantes, a Spartanis in puteum conjecti superstructa pyra vivi suffocati sint; subsannantibus interim eos Laconibus, quod haberent id quod petiissent. *Long.*

1 *Ducenta peditum millia.*) Plato in Menexeno classis milites millia quingenta implevisse ait. Naves vero fuisse trecentas. *Magius.*

2 *Causam interferens.*) Infr. Themist. *Causam interponens.* Gebh.

3 *Se hostem esse.*) Darius hic adeo infensus fuit Atheniensibus, ut apposita cœna a satellite ter moneri voluerit, μέμνησο Ἀθηναίων.

4 *Quod eorum auxilio.*) Legitime bellum cum iis suscipitur, qui adversarium quacunque re juverunt, quod pluribus demonstrat *Gebhardus.* Plutarchus contra Herodotum & Justinum in vita Aristidis, non fuisse Athenienses auxiliarios Jonibus adserit, sed Sardeis incendio vastasse: ἐπεὶ δὲ Δάτις ὑπὸ Δαρείου πεμφθεὶς λόγῳ μὲν ἐπιθεῖναι δίκην Ἀθηναίοις, ὅτι Σάρδεις ἐνέπρησαν, ἔργῳ δὲ καταστρέψασθαι τοὺς Ἕλληνας. *Longol.* Plato vero in Menexeno: *Nos autem*, inquit, *Eretriensesque accusans Darius, quasi Sardibus insidiaremur: tali sumpta bellandi occasione.* Mag.

5 *Sardis.*) Vel *Sardas.* Pro quo melius *Sardias.* τὰς Σάρδιας Ionice, ut Σάρδιες pro Σάρδεις: Alcman.

Σάρδιος ἀρχαίων πατέρων νόμος.

Salmas. Hæc urbs olim *Gordium* dicta. Orosius 3. c. 16. Fuitque (ut Strab. testatur) Lydiæ olim Mæoniæ vocatæ caput. *Mag.* Urbs prædives & clara Crœsi regia.

6 *Præfecti regii.*) Uritur passim voce Satrapæ, quod idem ac στρατηγός *Herod.* Notant veteres, Persis proprie dictos Satrapas, mari & classibus præfectos, quales hodie *Archithalassi*, vel Arabico vocabulo *Ammirales* dicuntur. Tales fuere primi Persarum Satrapæ, rei maritimæ Regum nomine Præfecti, tandem omnibus omnino præfectis regiis id nomen tributum est. *Satrapa* enim Persis idem significavit, quod veteribus Germanis *Gereba*, aut *Kuning Gereba*, nunc Præfecti regii, nunc Satrapæ nomine a Persis accepto, sed Romana quasi civitate jam donato, passim redditur. *Boxhorn.*

7 *Classe ad Eubœam appulsa.*) Vide Platonem dialogo de Legibus III. circa finem, & in Menexeno. *Eubœam* nostra ætate *Nigro-*

ſa, [1] celeriter Eretriam ceperunt: omneſque ejus gentis cives abreptos, [2] in Aſiam ad regem miſerunt. [3] Inde ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias [4] in campum Marathona deduxerunt. [5] Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem. Hoc tumultu Athenienſes tam propinquo, tamque magno permoti, [6] auxilium nuſquam niſi a Lacedæmoniis pe-

groponiem vocant. *Mag.* Situm inſulæ & promontorii vide apud Ptolemæum tab. Europæ x.

1 *Celeriter Eretriam ceperunt.*) Spatio trium dierum. *Plato* in Menex. Adeo ut nulli elabendi locus ſit datus. Et III. de *Leg.* refert, hujus belli tempore famam Athenas pervaſiſſe, Perſas junctis invicem manibus, omnique ita Eretrienſium regione circumdata, quotquot ibi aderant homines cepiſſe. *Mag.*

2 *In Aſiam ad regem miſerunt.*) Nam mortem Dati fuerat interminatus, niſi ad eum Eretrienſes & Athenienſes perduceret. Auctor Plato in Menexeno. *Mag.* Unde elucet, uſitatum fuiſſe priſcis Regibus hoſtium regiones vacuefacere, omneſque incolas correptos ac vinculis conſtrictos eo transferre, ubi pro ludibrio illis illuderent, vel ad abjectiſſima miniſteria abuterentur. I. Regum xx. verſ. 18. Curtius lib. 5. cap. 26. Poliænus l. 4. in Philip. comm. 12. *Gebh.*

3 *Inde ad Atticam acceſſerunt.*) De qua legendi Strabo libro IX. & ex nuperis Ubbo Emmius in illuſtrata Græcia.

4 *In campum Marathona.*) Sic ſolet Nepos. Ita alibi Lacedæmona dicit. Et Juſtinus Babylonia, Chalcedonia, Lacedæmonia. *Keuchen.* Herodotus l. VI. ſeu Eratone: καὶ γὰρ ἦν Μαραθὼν ἐπιτηδεώτατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι, καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρετρίης. Stephanus: Μαραθὼν δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς, &c. M. Tullius lib. I. de Off. *Hinc rhetorum campus de Marathone.* Lambin. Illo bello nihil notius. Marathon magnatum & multarum virtutum teſtis. *Mela* II. Vide *Pauſan.* I. *Juſtin.* II. Contigit illud Diogneto Archonte. Auctor Anonymus: ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη. Dion. Halic. lib. V. XVI. annis poſt mortem primi Romanorum conſulis, L. Junii Bruti, accidiſſe tradit: Ὕστερον δὲ καὶ τὰ Μαραθῶνια καὶ τῆς Βρούτου ταφῆς, οἱ δὴ ἀπὸ τούτων πρώτων ἤρξαντο οἱ ἔπαινοι λέγεσθαι τοῖς ἀπογινομένοις, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν. Vide *Meurſii* Archontes. Diem pugnæ notat Plutarchus in Camillo. ἕκτῃ Βοηδρομιῶνος ἱσταμένου. Erat annus LVIII. periodi Olympicæ: proinde xx. periodi Atticæ. Neomenia Βοηδρομιῶνος xxx. Septembris. Ergo pugna Marathonia contigit v. Octobris, Ἀπελλαίου δεκάτῃ φθίνοντος, anno mundi 3460. Zygonos VI. *Scaliger.*

5 *Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem.*) Athenis. Tantundem illis diſtat, quantum Caryſto Eubœæ. *Panſan.*

6 *Auxilium nuſquam niſi a Lacedæmoniis.*) Socia tum civitate. *Juſtin.* II. Ait Plato III. de Leg. cum in omnes Græciæ partes legatos miſiſſent Athenienſes, qui auxilium peterent, ſubveniſſe tamen neminem præter Lacedæmonios: qui neſcio qua religione impediti poſt pugnam Marathoniam

petiverunt : [1] Philippidemque cursorem ejus generis , [2] qui hemerodromi vocantur , Lacedæmonem mi-

niam venerunt. *Lambin.* Illam religionem addit Strabo lib. IX. ex Herodoto , cujus verba non pigrabor ascribere : Μαραθῶνι ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιδος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν , οὐ περιμείνας ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον . Hoc est , quod Justinus dicit , *quatriduo religione tenebantur Lacedæmonii* . De qua Lycurgi lege commemorat Lucianus de Astrologia : μηδαμῇ μηδὲ ἐς πόλεμον προχωρέειν , ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΑΙΗΝ ΠΛΗΡΕΑ ΓΕΝΕΣΘΑΙ . Quippe Lycurgus omnem illis Reipublicæ administrationem e cœlo temperabat , ut qui aliam civitatis administrationem existimabat crescente Luna & evanescente, propterea, quod omnia ab illa regerentur . *Keuchen.* Videtur Aristides geminas causas in Declamatione quadam recitare, quare post pugnam venerint Lacedæmonii : Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου , εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες · οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν ἔσχον . *Longol.*

1 *Philippidemque cursorem.*) Καὶ πρῶτα μὲν , ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ , ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην , Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα , ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα . *Herodot.* *Phidippides* , non *Philippides* hic cursor vocabatur , Φειδιππίδης . Atque ita in Plinio reponendum , ubi & perperam *Philippides* , scribitur . Et verum est , hunc Phidippidem biduo Athenis Lacedæmonem pervenisse . Herodotus l. VI. δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ . Hoc iter mille centum quadraginta stadiis definiunt . *Salmas.*

2 *Qui Hemerodromi vocantur.*) Semper aliquid exhibent correctores , præsertim qui antiquitatem pro opinione intelligunt , quod aut carpendum est , aut emendandum . Qui *hemerodromi* reposuerunt ex *hemerodromoe* , non assequuntur scripturam Nepotis ἀρχαΐζοντος . Vidit primum Gifanius hactenus perperam istam γραφὴν ab imperitis esse susceptam , sed ex MSS. & Excerptis legendum *hemerodromoe* , quam & alii postmodum , & Bosius celeriter arripuerunt . In antiquo carmine Saliari : PILUMNOE POPLOE, & FASCINOE , pro quo deinceps *ei* maluerunt , *Pilumnei poplei* , *& fascinei* ; nempe pro *Pilumni populi* , *& fascini* . Sic ex *hemerodromoe* igitur primum *hemerodromei* (quam scripturam & in veteri MS. præstantissimi & amicissimi mihi Everhardi Sluiskenii offendi) & statim *hemerodromi* . Nam ex Græco ἡμεροδρόμοι confestim factum est Latinorum *hemerodromoe* , διαλύσει veteribus frequentata , ut ex Ἀδελφοὶ , Κληρούμενοι , *Adelphoe* , *Clerumenoe* , quod & hodie in vetustis Plauti & Terentii comœdiarum inscriptionibus ostenditur . *Hemerodromi* , peculiariter & vi primæ originis Solis epitheton . Suidas : Ἡμεροδρόμος ὁ ἥλιος . Inde ad homines translatum . Idem : λέγονται δὲ καὶ οἱ ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι · νέοι δ' εἰσὶν ἐφήβων ὀλίγον πρεσβύτεροι προηγμένοι ἐγγὺς ταῖς τοιαύταις ὑπηρετούμενοι χρείαις . τόξων , καὶ βελῶν , καὶ ἀκοντίων , καὶ πετροβόλων λίθων ἐπιφερόμενοι πλέον οὐδέν . ταῦτα γὰρ

αὐ-

miſerunt, ut nunciaret quam celeri opus eſſet auxilio. [1] Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præeſſent: [2] in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio utrum mœnibus ſe defenderent, an obviam irent hoſtibus [3] acieque contenderent.

αὐτοῖς πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμος. Vocis ratio ἀπὸ τῆς ἡμέρας καὶ δρόμου notata, quod ſcilicet totum diem curſitantes non fatigentur. Vel, quod uno die magnum viæ ſpatium emetiantur; ut voluit Livius I. Decad. 4. Verba ejus ſunt: *Hemerodromos vocant, ingens uno die ſpatium emetientes*. Appellabantur & δρομοκήρυκες. Harpocration: δρομοκήρυκες. Αἰσχίνης. οἱ λεγόμενοι ἡμεροδρόμοι. Vide Polyænum V. in Eudocimo. Erantque alii *dolichodromi*, *diaulodromi*, *oplitodromi*, *ſtadiodromi*. Veteres Romani habebant *Viatores* ſuos, quos Byzantini *Curſores* vocabant. Vetus Onomaſticum: *Curſor*, δρομεύς. Gloſſæ: ταχυδρόμος, *Curſor*, Gloſſæ aliæ: *Exercipes*: ταχυδρόμος, δρομεὺς καὶ κύρσωρ. Res antiquæ originis, & olim Perſis nota, qui *Angaros* & *Aſtandas* vocabant. Suidas: Ἀστάνδαι, οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ Ἄγγαροι. τὰ δὲ ὀνόματα Περσικά. Hinc *Angarias* deducunt, quæ ſunt impoſitæ onerum vehendorum neceſſitates. Ita ἄγγαρα, manſiones ſingulorum dierum. Et *angariare*, vi cogere ad onus ſubeundum. De quibus ex profeſſo Boxhornius in Epiſtola præmiſſa Curtio Blanckardiano. De triplici Hemerodromorum genere vide diſſerentem Lipſium Centur. III. Epiſtol. LIX. *Keuchen.*

1 *Domi autem creati decem Prætores.*) Libri veteres: *Domi autem creant decem Prætores*, & mox, *in eis Miltiadem*. Schott. Dan. alii. *Decem Imperatores*, Exemplar Longolianum. Herodotus, στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν Μιλτιάδης. Negat hoc Plutarchus in Parall. & quatuor tantum a populo delectos aſſeverat: Δάτις ὁ Περσῶν εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς, καὶ στρατοπεδευσάμενος πόλεμον τοῖς ἐγχωρίοις κατήγγειλεν. Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ βαρβαρικοῦ πλήθους καταφρονήσαντες ἐννακισχιλίους ἔπεμψαν, στρατηγοὺς ποιήσαντες, Κυνέγειρον, Πολύζηλον, Καλλίμαχον, Μιλτιάδην. At omnes hiſtoriæ, quotquot ego hactenus inſpexi, decem Athenienſium duces numerant. Quin etiam ipſe Plutarchus in vita Ariſtidis, ut Miltiadi Duci in hac pugna primas defert, ita Ariſtidi ſecundas. Quod idem adſerit Ariſtides rhetor in Declam. de Miltiade. *Longol.*

2 *In eis Miltiades.*) Πολέμαρχος autem erat Callimachus Aphidnæus. Herodot. VI. & Pauſan. I. *Bongarſ.*

3 *Acieque contenderent.*) Ita Lambinus ex Græco συμβάλλειν, quod eſt apud Herodotum in eadem narratione, reſcribendum putavit. Vetus quidam liber; *aciemque cernerent*. Helleniſmus. Malim tamen ut eſt in Mſſ. *acieque decernerent*, quomodo ſolet loqui Nepos in Eumene & Hannibale. Quanquam & iſtud ſincerum & de Græco expreſſum. Dicunt enim, κρίνειν τὸν πόλεμον καὶ διακρίνειν, venuſte κρίνειν τὰ ὅλα, quod de *ſumma imperii di-*

mi-

rent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent. Id si factum esset, & civibus animum accessurum, quum viderent de eorum virtute non desperare: & [1] hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, audere adversus se tam exiguis copiis dimicare. [2] Hoc in tempore [3] nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit [4] præter Platæensium, [5] ea mille misit militum. Itaque horum adven-

micare explicat auctor noster in Hannibale. Sic *cernere bellum* apud Poetam Latinum, cujus meminit Seneca epist. 58. *Cernere vitam* in versibus Ennianis. Quod Euripides in Medea dixit, ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον ἢ τεκεῖν ἅπαξ. Et sic absolute κρίνεσθαι etiam Græci usurpabant; pro quo *cernere* veteres Latini eadem significatione & usu. *Keuchen.* Vulgatam tuetur Gebhard. & purissimam ostendit. Sic & Aldus, nam *equis contenderent* Longolius. qua repudiata Magius *æquis* rectum purat pro æquis & planis locis. Verum cras cum Varrone credam, hodie nihil. Savaro *acieque decernerent*. Membranæ nostræ *decertarent*. quam lectionem antepono cæteris, non repudiata Savaronis. *Schottus.*

1 *Hostes eadem re fore tardiores.*) Græci conjungunt ὀκνηροὺς & δειλούς. Polyæn. III. in Iphicrat. Comment. I. τῶν στρατιωτῶν τινὲς ὀκνηροὶ καὶ δειλοὶ καὶ ὠχριῶντες εἵποντο. Cæsar de B. G. lib. II, cap. 25. Infra Epaminonda: *Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii.* Hunc locum expressum censeas verbis Diodori XIV. Biblioth. τοῖς μὲν ἰδίοις θάρρος παρέξεσθαι, τοὺς δὲ πολεμίους δειλοτέρους ἔσεσθαι. *Gebhard.*

2 *Hoc in tempore nulla civitas.*) Sic edendum curavimus, cum a vulgatis quibusdam exulet præpositio. Monetque diligentiss. Gifanius Conlectan. Lucretianis pag. 360.

3 *Nulla civitas auxilio fuit.*) Nam Lacedæmonii, ut scribit Justinus, religione quatuor dierum obligati, post prælium convenerunt. Strabo lib. 9. aliam occasionem ex Herodoto recenset, μαραθὼν ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιδος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν, οὐ περιμείνας ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον. Aristides in citata declamatione geminas causas recitare videtur, Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες, οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν εἶχον. *Longol.*

4 *Præter Platæensium.*) Vel *Platæenses*. Ἄδηλος Scriptor apud Scholiorum Auctorem in Aristophanis Equites: μόνων Πλαταιέων συμμαχησάντων αὐτοῖς χιλίοις ἀνδράσιν, ὡς ἐξισωθῆναι τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν τῶν Περσῶν. *Gebhard.*

5 *Ea mille misit militum.*) Justin. *Platæensibus auxiliaribus mille.* Herodotus cum universis copiis opitulatum Atheniensibus venisse asserit: Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. *Lambin.* Cui conso-

num,

ventu decem millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili [1] flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est ut plus, [2] quam collegæ, Miltiades [3] valuerit. Ejus enim auctoritate impulsi Athenienses, copias ex urbe eduxerunt: locoque idoneo castra fecerunt. [4] Deinde postero die sub montis radicibus [5] acie e regione instructa, [6] nova arte, vi summa præ-

num, quod Plutarchus dicit, novem millia Athenienses in Marathonem misisse. *Mag.* Cæterum Thucydides, solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Quod contra omnium fidem. Lege Isocrat. Orat. IX.

1 *Flagrabat pugnandi cupiditate.*) Justin. II. *Magna in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo, ut cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint.* Vide Orosium II. 9. Addit Isocrates: paucos multis sic obviam ivisse, quasi in alienis animabus non in suis periculum facturi essent. Panegyrico: *ἀπάντων τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν.*

2 *Quam collegæ.*) Polyzolus, Cynægirus, alii. *Lamb.*

3 *Valuerit.*) *Valeret.* Cod. Dan.

4 *Deinde postero die.*) Concinnius in Veteri Cod. Danielis, *Dein.* Quomodo Alcibiade. *Dein Thebas* in eodem libro, pro *deinde*. Sic *exin* & *proin* dicebant. Vide Festum.

5 *Acie e regione instructa.*) Quomodo instructa fuit, narrat Herodotus VI. Musa. Ita autem ille: Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες· τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος εἶχε τότε τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ φυλαί, ἐχόμεναι ἀλλήλων. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες. ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων ἐς πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος, ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγίνετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὀλίγας. καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ. Vide sequentia. Unde lux Justino adfertur: magnum dimicandi impetum Græcis incessisse, ut unanimi Marte impulsi, cursu in barbaros per octo stadiorum capedinem irruerent. *Keuchen.*

6 *Nova arte.*) Alibi vocat *consilium novum*, singulare quoddam ad rem agendam ἀφορμή. I. 5. 3. Flor. 4. 2. *Böcler.* Locus impeditus mire variantibus libris. Noster & Savaronis; *in parte montis summa*. Gifanii scidæ & Ultrajectina editio, *nona partis summa*. placuitque Scioppio lib. Verif. II. cap. X. equidem manuscripti nostri lectionem libens amplector, quod ad

prælium commiserunt. Namque [1] arbores multis locis erant raræ, hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine & [2] arborum tractu [3] equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, confligere cupiebat: eoque magis, quod [4] prius, quam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum; equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut [5] Persæ non castra, sed naves peterent. [6] Qua

pu-

ad montis pedem instrui aciem potuit, pugna vero ad montis verticem committi urgente ut fit hostili acie. *Schottus*.

1 *Arbores multis locis erant raræ.*) Sic Ovidius:

—— *Apparent frutices in vertice rari*. Gebhard. Cæterum hoc ex consuetudine militari institutum. Quale strategema infra de Eumene producit. *Keuchenius*. Mavult Kirchmajerus. *Strata*.

2 *Arborum tractu.*) Arboribus productis, & longo ordine positis; sive longa arborum serie. Sic *tractus avi* apud Lucret. 1. *Lambin.* Lege quæ idem ad hunc locum fuse tractat in Annotationibus. An arbores erant prostratæ, ut ingentem Persarum equitatum impedirent? Frontinus II. 9. *Cleomenes Lacedæmonius adversus Hippiam Atheniensem, qui equitatu prævalebat, planitiem, in qua dimicaturus erat, arboribus prostratis impedivit, & inviam equiti fecit.* Licet etiam capere *arborum tractum*, pro regione arboribus consita ac densa. *Gebhard.* Qualis campus Marathonius. Vide Pausan. I. *Congol.*

3 *Equitatus hostium.*) Persarum. فرس *Equus*. פָּרָשׁ. *Equitem* notat, unde Pharesi vel Persa; sicut ante dictum fuit. Sunt enim ἱππικῆς studiosissimi, & equitare a teneris edocti. Herodotus: παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. *Keuchen.*

4 *Priusquam Lacedæmonii subsidio venirent.*) Qui plenilunium exspectabant. *Lambin.* Secuti hoc omnes rei militaris periti duces. Cæsar I. de B. G. 27. & lib. VII. c. 56. nam (ut ait Hirtius lib. 8. de B. G. c. 7.) *Misteriore ac duriore conditione cum toto exercitu decertatur*. Gebh.

5 *Persæ non castra, sed naves peterent.*) Quod erat ingentis terroris indicium, & desperantium rebus suis, cum *acerrimus quisque castra, ut novissimam spem retineat*, teste Tacito 3. Hist. c. 48. *Gebhard.* Justinus II. *Victi Persæ in naves confugerunt, ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt*. Herodotus: φύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν

θάλα-

pugna nihil adhuc est nobilius. nulla enim unquam tam
6 exigua manus 7 tantas opes 8 prostravit. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere; quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. 9 Ut populi nostri honores quondam fuerunt rari & tenues; ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi 10 atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperi-

θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελάμβανον τῶν νεῶν. lib. VI. Sic Pausanias, qui tamen in Marathonis lacum incidisse vult, ibique confertim aggregatos & cæsos. *Magius. Lambinus.*

6 *Qua pugna nihil adhuc est nobilius.*) Causam gloriæ hoc prœlio comparatæ subdit continuo. Sic Pausania: *Hujus illustrissimum est prælium apud Plateas.* Quare ridiculum est, Schottum approbare; *Quoniam pugna nihil adhuc est vo-lubilius.* Et referre ad ancipitem Martis aleam. *Gebhard.* De hac pugna Herod. Plato, Plutarchus, Pausanias, Valerius lib. 5. c. 3. lib. 8. c. 18. Justinus lib. 2. Frontinus lib. 4. Strateg. cap. 7. & ex Justino Orosius lib. 2. cap. 8. Per eos, qui ei interfuerant, jurare mos fuit. Athen. lib. 9. pugnata autem est anno secundo Olympiadis 72. *Savaro.*

7 *Tantas opes.*) Δύναμιν πολεμικὴν. Thrasybulo. *Neque tamen pro opinione Thrasybuli aucta sunt opes.* Utitur & Conone & Dione. Flaccus lib. 3. Argon. vers. 494.

—— Repetit quo crimine Persas,
Barbaricas jam movit opes Hircanaque signa.

Desiderata sunt hoc prælio ex Persico exercitu cc. hominum millia. *Orosius* II. 9. CXC. milites, *Herodot.* Valer. Max. libro 5. cap. 3. *Trecenta millia* refert. Dum confligeretur, visum fuisse, dicit Pausanias, hominem facie & armis rusticum, qui, cum aratro multos Persas trucidasset, nusquam loci postea conspectus sit. Quem Echetleum heroem fuisse, postea Oraculum aperuit. Plutarchus Thesei simulachrum visum voluit. Idem Polyzelum Prætorem, unum e decem, quendam specie humana augustiorem conspexisse, indeque cæcum redditum, auctor est. *Mag.*

8 *Prostravit.*) Frequens phrasis. Cimone; *barbarorum uno concursu maximam vim prostravit.* Curt. lib. IX. pr. *Quicquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum.* Cæsar lib. 7. cap. 78. *Nec stultitia ac temeritate vestra aut imbecillitate animi omnem Galliam prosternere.* Gebhard.

9 *Ut populi nostri honores.*) Scripti, *Ut enim P. R. honores.* Quod rectius. Nam alibi sic loquitur. Exempla locorum passim obvia. *Keucher.*

10 *Atque obsoleti.*) Sic legendum potius quam *aboleti*, ut habent libri vulgati. *Obsoletos honores* interpretor, tritos & nimis usitatos. Opposuit autem obsoletos raris, effusos tenuibus, ut sit χασμός. *Lamb.* Curtius lib. IX. cap. 1. *Jam vilia & obsoleta esse spolia de Persis.* Cic. pro Fontejo. *Studia militaria apud juventutem obsoleta.* sic *obsolescere* passim pro *vilescere*. Gebhard.

1 *Nam-*

rimus : [1] Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est, in porticu, [2] quæ Pœcile vocatur, quum pugna depingeretur Marathonia; ut in decem Prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus posteaquam majus imperium est nactus, & lar-

1 *Namque huic Miltiadi.*) Alterum Miltiadis præmium sunt tropæa ex hostium manubiis, quibus se a somno quotidie excitari jactabat Themistocles. Auctor Tullius 4. Tuscul. & Plut. *Schott.* Descripsit autem Nepos locum ex oratione Æschinis rhetoris contra Demosthenem, sive Ctesiphontem. προσέλθετε οὖν τῇ διανοίᾳ καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν ποικίλην. ἁπάντων γὰρ τῶν καλῶν ἔργων ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνάκειται. τί οὖν ἐστιν ὦ Ἀθηναῖοι ὃ ἐγὼ λέγω; ἐνθαῦτα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη γέγραπται. τίς οὖν ὁ στρατηγός; οὑτωσὶ μὲν ἐρωτηθέντες ἀποκρίναισθε ἂν ὅτι Μιλτιάδης. ἐκεῖ δὲ οὐκ ἐπιγέγραπται πῶς, οὐκ ᾔτησε τὴν δωρεὰν ταύτην, ᾔτησεν, ἀλλ' ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὀνόματος συνεχώρησεν αὐτῷ πρώτῳ γραφῆναι παρακαλοῦντι τοὺς στρατιώτας. *Longol.* Lege *Plut.* in Cimone. Rem tangit Plin. lib. 35. cap. 8. fuisse autem hunc honorem athletarum ut iis icones ad vivum expressæ ponerentur, docet Pet. Faber lib. 2. Agon. c. 21. *Schottus.*

2 *Quæ Pœcile vocatur.*) A picturæ varietate. *Pausan. Aristid.* ποικιλία enim, sive ποίκιλμα, *varietatem* denotat. ποικίλλω vero idem est quod *variego*. Unde Aristoteles XI. cap. 1. de Animal. avem colore variam *Pœcilidem* vocat. *Mag.* ποικίλη ante πεισιανάκτειος dicta. *Idem. Gebh. Longol.* Nomen mutatum fuit Phanippo imperante Athenis, sub quo Marathonium prælium commissum. *Long.* Pictor hujus porticus Polygnotus Thasius fuit. *Lamb.* Aglaophontis filius & discipulus. *Gebh.* Qui eam sine ulla mercede, sed ob gratiam duntaxat erga urbem adductus, depinxit. *Mag.* Diog. Laert. 8. in Zenone: Ἀνακάμπτων δὲ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ, τῇ καὶ πεισιανακτείῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τοῦ Πολυγνώτου ποικίλῃ. Vide & Scholiast. Aristidis. Etenim prima pictura, qua porticus ista depingi cœpit, Marathonia fuit pugna, adscripto hoc disticho:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
Ἔκτειναν Μήδων εἴκοσι μυριάδας.

In eo epigrammate numerus κατ' ἐξοχὴν mendacio supra veritatem effertur. Variant alioqui a Probo omnes Græci Historici. *Long.* Sed Plutarchus mulieres quasdam prius fuisse pictas demonstrat. *Mag.* Quod cum Pausania facit, qui Marathoniam pugnam in extremo picturæ fuisse delineatam, tradit. Vide Jan. Rutgersii Var. lect. lib. 5. c. 1. I. Meursii Athen. Atticas lib. 1. cap. 5. Similis Romæ fuit *Media*, vel *Medica*, de qua Petron. in Sat. & porticus Argonautarum apud P. Vict. *Pœcile.*) In exceptis: Ποικίλη. Ut ὀστρακισμὸς, ἄστυ, & alia Græco charactere & terminatione. *Keuchen.*

largitione magistratuum corruptus est, [1] trecentas
7 statuas Demetrio Phalereo decrevit. [2] Post hoc prælium classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut [3] insulas quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur. Quo imperio [4] plerasque ad officium redire coegit: nonnullas vi expugnavit. [5] Ex his Parum insulam [6] opibus elatam, [7] quum oratione reconciliare non posset, copias e navibus eduxit, urbem [8] operibus clausit, omni-

1 *Trecentas statuas Demetrio Phalereo.*) Quæ eo vivo eversæ sunt. *Plut.* Narrant historiam Laert. v. & Strab. 9. *Longol.* Addendæ numero ad minimum sexaginta statuæ. Plin. 34. H. N. 6. Sequitur & Varro numerum prædictum. Strabo quoque plures quam trecentas, Diogenes Laert. *trecentas sexaginta* refert. *Kirchmaj.* Fuit autem hic Demetrius dictus *Phalereus* ad differentiam, a *Phalaris* Atheniensium porticu. Eloquentissimi Peripateticorum Theophrasti discipulus primo, post ob eximias virtutes, annis decem præfuit Atheniensibus. *Idem.* Alter item Demetrius Pharius apud Strabonem lib. 1. Geogr. emendante doctissimo Victorio lib. 20. Var. lect. cap. 4. cujus castigationem confirmat Strabonis locus alter lib. 7. Φάρος ἡ πρότερος Πάρος Παρίων. ἐξ ἧς Δημήτριος ὁ Φάριος. *Schottus.*

2 *Post hoc prælium classem septuaginta navium.*) Paullo aliter rem prosequitur Herodotus, aliam a Nepote causam subnectens. Verba lege lib. 6.

3 *Insulas.*) Cycladas.

4 *Plerasque ad officium redire coegit.*) Schotti liber *plures*. Officium vero heic notat obedientiam, qua populus magistratui tenetur. Infra Cimone; *Insulas alienatas ad officium redire coegit.* Gebh.

5 *Ex his Parum insulam.*) Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεσι ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. *Herod.* Vide sequentia; & Ephorum apud Stephanum. Græci Scriptores cum de insulis tradunt, quæ urbes habent cognomines, ita loqui solent, Πάρος νῆσος καὶ πόλις· Κίμωλος νῆσος καὶ πόλις. Quod Plinius dixit, *Paros cum oppido ab Delo* XXXVIII. *marmore nobilis*. Quæ verba id significant, Paron insulam, cum oppido ejusdem nominis, distare ab Delo insula triginta octo millibus passuum. Ita ille accepit, quasi dixisset Paron cum oppido Abdelo, ut Abdelos sit nomen oppidi in Paro. *Salmasius.*

6 *Opibus elatam.*) Sic loquitur Tacitus xv. Ann. cap. 20. *Opibus nimiis ad injurias minorum elati*. Sic Alcib. *Secunda fortuna*. Pausan. *Victoria elatus*. Gebhard.

7 *Quum oratione reconciliare.*) Inclinat eo doctiss. Gronovius, ut probet *ratione*, hoc est; via aliqua commoda, conditionibus. Adi ipsum lib. 11. Observ. cap. 10. & in Addendis p. 216. *Keuchen.*

8 *Operibus clausit.*) Operibus oppugnantur munitiora, quam quæ impetu seu corona capi, subigique possint. Tac. 5. Hist. 13. Livius 37. *Cum ad mania castra posuisset, non ce-*

mnique [1] commeatu privavit. Deinde [2] vineis ac testudinibus constitutis; propius muros accessit. Quum jam in eo esset ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, [3] nocturno tempore incensus est. Cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem; signum a [4] classiariis regiis datum. Quo factum est, ut & Parii a deditione deterrerentur, & Miltiades timens ne classis regia adventaret; incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus, atque erat profectus; Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. [5] Accusatus ergo proditionis, quod quum Parum expugnare posset, [6] a rege corruptus, infectis re-

corona, sicut Lamiam; sed operibus oppugnare urbem est aggressus. Vide Cæsar. lib. 11. de B. G. cap. 12. Tacit. 6. Annal. 41. Græci vocant τάφροις καὶ σαυρώμασι περιβαλεῖν; vel etiam περιλαμβάνειν. *Gebhard.*

1 *Commeatu privavit.*) Nempe mari prohibitos; atque interclusos. Unde Ephorus ait: Πάρον δὲ εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην οὖσαν τῶν Κυκλάδων, (hoc est, quod Nepos *opibus elatam* dicit) ὑπερβαζόμενος ἐπολιόρκει πολὺν χρόνον τῆς θαλάττης εἴργων; καὶ κατὰ γῆν μηχανήματα ἄγων. *Lambin.*

2 *Vineis ac testudinibus constitutis:*) De quibus legendus Justus Lipsius in libris πολιορκ. Vegetius lib. 4. cap. 14. & 15.

3 *Nocturno tempore incensus est.*) Circa Muconum. Ephorus: ἤδη δὲ τῶν τειχῶν πιπτόντων, καὶ ἐπὶ τὸ παραδιδόναι τὴν πόλιν διωμολογημένων, ὕλης τινὸς ἐξ αὐτομάτου περὶ τὸν Μύκωνον ἐξαφθείσης, οἱ μὲν Πάριοι τὸν Δάτιν αὐτοῖς πυρσεύειν ὑπολαβόντες, ἐψεύσαντο τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἔτι τῷ Μιλτιάδῃ παρέδοσαν. Addit illos uti adhuc proverbio de pactis irritis; quod ἀναπαρειάζειν hinc vocant. De hoc incendio ne γρῦ Herodotus, & longe aliam caussam discessus in Eratone refert. quem consule.

4 *Classiariis Regiis.*) Themistocle: *Cum classiariis Regis conflixit.* Id est, Xerxis, quemadmodum hic Darii. Rex enim Persarum speciali nomine Βασιλεὺς appellatur: Suidas; Curtius lib. 2. Hirtius & Xenophon epibatas vocant; qui idem cum classiariis:

5 *Accusatus ergo proditionis.*) A Xantippo Ariphronis filio. Herodotus: Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος, ὃς θανάτῳ ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον, Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα.

6 *A Rege corruptus.*) Reges absolute non dicuntur nisi de Persidis Regibus: Ita eos Plinius semper vocat. *Salmasius.* Unde apud Suidam; βασιλεὺς μέγας, ὁ τῶν Περσῶν. τοὺς δὲ ἄλλως προσ-

rebus a pugna discessisset. Eo tempore æger erat vulneribus, [1] quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater ejus [2] Tisagoras. Causa cognita, [3] capitis absolutus, [4] pecunia mulctatus est, [5] eaque lis quinquaginta talentis æstimata est: quantus

ἐπίθεται καὶ τῶν ἀρχομένων τὰ ὀνόματα, οἷον Λακεδαιμόνιοι, Μακεδόνες. Quales Turcarum Imperatores, qui se omnium *ter Maximos* vocabant. Quæ appellatio ab Imperatoribus Constantinopolitanis propagata est una cum Imperio, quorum stemmata quadruplici *B.* figurabantur: βασιλεὺς βασιλέων, βασιλεύων βασιλεῦσι. *Keuchen.*

1 *Quæ in oppugnando oppido acceperat.*) Sic MSS. & Lambinus. Reliqui *ceperat.* in Dione: *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.* in Epamin. *At Epaminondas cum animadverteret mortiferum vulnus se accepisse.* in Datame, *celans quantum vulnus accepisset.* Plin. Ep. 5. lib. 8. *Grave vulnus Macrinus noster accepit.* Savaro. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο (ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ.) *Herodot.* Idem tradit, ei fuisse femur convulsum, seu luxatum, dum desiliit ex solario aut maceria. *Lamb.* Alii putridum factum vel emortuum volunt. Nonnulli ad siderationem pervenisse, interpretantur ex Celso: quod probabile videtur, præsertim cum ex diversa causa apoplexia originem trahat; ut miratur Fernel. lib. 5. cap. 8. Path. *Keuchen.*

2 *Tisagoras.*) *Stesagoras* figmentum Longolii: cum contra extet in omnibus libris *Dixagoras*. P. Danielis excerpta *Sagoras*. Vulgari *Diagoras* nulla ratione. Verum Cl. Rutgersius e Libanio reducit *Tisagoras*. Idem accusat ex Herodoto erroris, quod multo antequam Miltiadi hoc accideret, jam obiisset ille. *Gebhard.* Herodotus causam ejus ab amicis defensam tradidit: ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι, & mox, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι, lib. VI.

3 *Capitis absolutus, pecunia mulctatus est.*) Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίαν πεντήκοντα ταλάντοισι. *Herod.*

4 *Pecunia mulctatus est.*) Leve est quod notamus, tamen quia crebrius occurrit, semel hoc loco observandum. *Mulctari* & *multari* promiscue κατὰ τὰ εἰθισμένα scribebant veteres, unde *multatus est* in Excerptis. Sed in aliis *mulcatus est*, pro *mulctatus*, vel *multatus*, quæ verba male confunduntur a literionibus vulgaris. Nam *mulcare* est aliquem verberibus excipere, unde *Mulciber*: *mulctare* vero πληγηρεμάζειν, pœnam pecuniariam alicui irrogare, a *multa*, cujus originem ad Sabinam linguam refert Varro in undevigesimo antiq. humanar. Nihil frequentius in libris occurrit, quam mutatio harum literarum invicem. *Keuchen.*

5 *Eaque lis quinquaginta talentis æstimata est.*) Id est, aureorum triginta millibus, si Budæo adhibenda fides. *Magius.* Litem æstimare, teste Asconio Pediano, est pe-

tus in classem sumptus factus erat. [1] Hanc pecuniam quod solvere non poterat, [2] in vincula publica conjectus est, [3] ibique diem obiit supremum. Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen [4] alia 8
fuit causa damnationis. Namque Athenienses propter

pecuniam, de qua lis fuit, & propter quam reus condemnatus est, in summam redigere. Cimone: *Cum pater ejus litem æstimatam populo solvere non posset.* Timotheo; *Hoc judicio damnatur Timotheus; lisque ejus æstimatur centum talentis.* Vellej. Paterculus l. II. c 8. *C. Cato consularis M Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus est, cum lis quatuor millibus æstimaretur.* Cæsar lib. 5. Comment. capite 2. *Arbitros inter civitates dat, qui litem æstiment, pœnamque constituant.* Ita creberrime loquitur Cicero. Val. Max. lib. v. cap. III. 2. *pœnam finire.* pro eodem. *Gebhard.* Sed talentum varium apud Veteres. Nam Atticum, affirmante Jul. Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud tutius Babylonium, aliud Syrium & Æginæum. Verba ejus l. IX. in universum sunt hæc: Τὸ τοίνυν οὐκ ἄκαιρον, ὅτι καὶ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς Ἀττικάς. τὸ δὲ Βαβυλώνιον, ἑπτακισχιλίας. τὸ δὲ Αἰγιναῖον, μυρίας. τὸ δὲ Σύρων πεντακοσίας καὶ χιλίας, ὡς πρὸς τὸν Ἀττικῆς δραχμῆς λογισμόν. Sed intelligenda hæc de talento nummario. Dixerit aliquis: *Quot ergo minarum erat ponderale talentum?* Respondeo, totidem. Docet id Diodorus apud Suidam his verbis: τάλαντον ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστι ξ. ἡ δὲ μνᾶ, δραχμῶν ρ. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ἕξ. ὁ δὲ ὀβολὸς, χαλκῶν ϛ. ὁ δὲ χαλκὸς λεπτῶν ν. Quod Græci τάλαντον dixerunt, ἀπὸ τοῦ τλῆναι τὸ βάρος, a sustinendo onus vel pondus, quum videlicet pecuniæ certa summa appenditur, hoc Hebræi appellant ככר *Cicar*, quasi ponderis speciem plenam & extensam placentæ instar, ut explicat Arias Montanus. *Funger.* Lege quæ de talentis ad Festi locum notavit maximus Scaliger.

1 *Hanc pecuniam quod solvere non poterat.*) Græce μὴ ἐκτετικέναι τὸ τίμημα. Amplius vero calamo exarati libri: *Quod solvere in præsentia non poterat.* quod est, præsentibus nummis. *Schott.* Testantur historici Cimonem filium Miltiadis pecuniam pro patre numerasse. verum ne sic quidem illum invidia & carcere liberatum. plura hac de re in vita Cimonis. *Longol.*

2 *In vincula publica conjectus est.*) In Pausan. *huc ut venit ab ephoris in vincula publica conjectus est.* in Conone, & aliis. *Savaro.* Alludit eo Cicero pro Sextio: *Miltiadis calamitas non deterruit Themistoclem a republica defendenda.* Lege Pausan. in Att. & Val. Maximum, l. 5.

3 *Ibique diem obiit supremum.*) Occurrit hæc phrasis sæpius apud nostrum. In Dione. Timoleone, bis. de Morte autem Miltiadis Herodot. & Valerius Maximus libro 5. cap. 3. infra in Cimone. *Savaro.* Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα σφακελίσαντος αὐτῷ τοῦ μηροῦ, καὶ σαπέντος αὐτοῦ, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων. *Herodot.*

4 *Alia causa damnationis.*) Peculatus juxta Justin. lib. 2. ubi agit de Cimone. Seneca in con-

pter [1] Piſiſtrati tyrannidem, [2] quæ paucis annis ante fuerat, [3] omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant. Miltiades [4] multum in imperiis magiſtratibuſque verſatus, [5] non videbatur poſſe eſſe priva-

troverſiis. *Miltiades peculatus damnatus in carcere alligatus deceſſit*.

1 *Piſiſtrati tyrannidem.*) Duæ tyrannidis ſpecies a Cicerone memorantur: Πεισιστρατισμὸς & Φαλαρισμός. *Keuch.* De hoc Piſiſtrato, ejuſque elogiis vide Pauſaniam in Atticis. Gellium Noct. Attic. 6. 17. Valer Maxim. 8. 9. Herodot. lib. 1. Cicero ep. ad Attic. lib. 7. *Incertum eſt, Cæſar Phalarimne, an Piſiſtratum ſit imitaturus.* & Ariſtot. l. 5. de rep. 5. *Lambin.*

2 *Quæ paucis ante annis fuerat.*) Tyrannidem Piſiſtratus conſtituit Olympiad. 1. anno 1. ut ex Tatiano, Clem. Alexandrino, & aliis conſtat. Quo tempore Archon Comias. Plutarchus: ἐπὶ Κωμίου ἤρξατο τυραννεῖν Πεισίστρατος. Regnabat Romæ Servius Tullus. Vide Ciceronem in Bruto. Aulus Gellius XVII. 31. *Servio autem Tullo regnante, Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit.* Meurſius. Tempus tyrannidis fuit XXXIII. annorum. Heraclides in Rep. Πεισίστρατος, τριάκοντα τρία ἔτη τυραννήσας, γηράσας ἀπέθανεν. De Piſiſtratidis eſt Herodoti locus Muſa quinta, qui accipiendus, ut XXXV. impleto, ſextus inchoatus fuiſſe exiſtimetur. Valde erravit Ariſtoteles in iſtis verbis Politicor. 5. 12. ὥστε τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. Nam quod ille univerſum tempus ſtatuit, illud tantum Piſiſtratidatum fuit, ut ex Herodoto clarum. *Keuchen.* Quem vide lib. 1. & Juſtinum libro 2.

3 *Omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant.*) Hinc tam exoſa memoria fuit, ut viros quoſque præſtantiſſimos, cum excellere poteſtate in Republica incepiſſent, ſolo hoc duntaxat nomine amoverent. Poſt Hippiam decretum factum in omneis Piſiſtratidas longe aſperrimum; cujus mentio eſt in illo adverſus Philippum, quod exſtat apud Livium l. XXXI. Ac tam pertinaci odio eos deinde habuerunt, ut ne quidem accepta in Sicilia clade, in diſcrimen ſumum adducti, poſt annos nonaginta duos, cum exulibus quibuſcunque reditum darent, inſtaurandæ reipublicæ hos recipere voluerint. *Marcellinus* in vita Thucyd. De exoſo nomine ſub oſtraciſmo Cimonis & Themiſtoclis unus inſtar omnium Ariſtides in oratione de Quatuor viris: Δοκοῦσι γάρ μοι (οἱ Ἀθηναῖοι) τὰς συμφορὰς ἐνθυμούμενοι, τὰς ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν γενομένας ἑαυτοῖς, μηδένα βούλεσθαι μεῖζον ἐᾶν τῶν πολλῶν φρονεῖν, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἰς δύναμιν εἶναι. δίκαια ἄρα ἐποίουν, ἐλαύνοντες Κίμωνα, καὶ Θεμιστοκλέα. Vide Thucydidem de Alcibiade, lib. 6. *Meurſius.*

4 *Multum in imperiis.*) *Magniſque*, Cod. Giſanii. *Schott.*

5 *Non videbatur poſſe eſſe privatus.*) Tanta eſt imperii dulcedo, tamque penetrans ambitio, ut dediſci non poſſit. Liv. lib. II. c. 2. *Neſcire Tarquinios privatos vivere.* Ariſtoteles III. Polit. cap. 3. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινεῖν, ὅτι μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι. Juſtin. XXXVIII. c. 9. *Demetrius privatam, etſi opulentam vitam pertaſus, tacitus in regnum fugam meditabatur.* Gebhard.

2 *Cum*

vatus: præsertim [1] cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannusque fuerat appellatus, sed justus. Non erat enim vi consequutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. [2] Omnes autem [3] & habentur & dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, [4] quæ libertate usa est. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas, [5] tum mira comitas, [6] ut nemo tam humilis

1 *Cum consuetudine ad imperii cupiditatem.*) Isaacus Casaubonus Animadversionibus Suetonianis, legit: *Cum imperii consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.* Ut τὸ *imperii* bis repetatur. *Schott. Bœcler.* Quod probare non possum. *Gebhard.*

2 *Omnes autem & habentur & dicuntur Tyranni.*) Hæc videntur esse dicta propter C. Jul. Cæsarem, cujus potentiam immoderatam & injustam, sive Æmilius Probus, sive Cornelius Nepos, ut qui esset bonarum partium, non probabat. *Lambin.* Vox tamen *Tyranni* antiquitus bonæ significationis regem denotabat, unde & poetæ omnes monente *Suida* ante bellum Trojanum reges & principes Tyrannos nominarunt. *Jupiter* deorum *Tyrannus* audit apud Aristophanem. Virgil. 7. Æneid. Ovid. XI. de Laomedonte. Martial. lib. 9. *Pellaeum Tyrannum*, idest, regem, ut convenienter Raderus. *Kirchmaj.*

3 *Et habentur & dicuntur.*) Legunt Excerpta: *& dicuntur & habentur.* Cæterum *justus tyrannus* est Aristoteli τύραννος κατὰ νόμον, quales erant reges Orientis, qui non vi, sed voluntate populorum, imperium obtinebant. *Kenchen.*

4 *Qua libertate usa est.*) Ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει. *Schott.*

5 *Tum mira comitas.*) Sic constanter MSS. & vulgati omnes. Vetus Codex & Puteanus *Communitas* legebat. Sed ambigo, num receptum sit nomen in ea significatione apud Latinos auctores. *Communio* Sidonio nostro epist. 3. l. 2. Vide notas ibidem & infra in Attico. *Savaro.* *Communitas* noster & Gifanii codex. Sic Terent. Heaut. 4. 3. *Quemquam animo tam communi aut leni putas?* Suet. Claud. 21. *Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat.* Et Græci κοινὸν sic adhibent. Demosthenes περὶ στεφ. κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος. Phocilidæ quoque usitatum, ut & Isocrati in Euag. & Xenoph. non semel 1. ἑλλην. Etymologista, κοινὸς ὁ ἄνκελος γινόμενος πᾶσι.

6 *Ut nemo tam humilis.*) Qui se nimis in magna dignitate affabiles atque aditus faciles præbent altiora spirare solent. Tacit. 15. Ann. 46. de C. Pisone. *Ignotis quoque comi sermone & congressu.* Detegit hoc ulcus Arist. IV. Polit. cap. XI. & Menelaus in Iphigenia Aulidensi Agamemnonis artes. *Gebh.*

MILTIADIS res habentur apud Plutarchum vita Cimonis. Herod. præsertim l. 6. Pausan. in Attic. Ælian. 12. 35. Platon in Gorgia, Cic. passim. Val. Max. 5. 3. ext. 3. & 8. 14. ext. 1. Justin. 2. 9. & 15.

milis esset, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes civitates: nobile nomen: laus rei militaris maxima. Hæc populus respiciens, maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

15. Gell. 17. 21. & alios. *Bœcl.* adde Suidam in verbo Μιλτιάδης. *Ernst.* Effigiem ejus habes ex Herma Veteri inter imagines illustrium. F. Ursinus num. 92. Ejusdem Hermes alius repertus Romæ olim in monte Cęlio his versibus Græcis & Latinis inscriptus.

QUI. PERSAS BELLO. VICIT.
MARATHONIS. IN. ARVIS.
CIVIBUS. INGRATIS. ET. PATRIA. INTERIIT.
ΠΑΝΤΕC. ΜΙΛΤΙΑΔΗ. ΤΑΛΑΡΗΙΑ. ΕΡΓΑ. ICACIN.
ΠΕΡCAI. ΚΑΙ. ΜΑΡΑΘΩΝ.
CHC. ΑΡΕΤΗC. ΤΕΜΕΝΟC.

Exhibent Gruterus inscript. p. cccc xxxviii. 6 & Joh. Faber in Commentario ad imagines Ursini pag. 58. Spectatur & in numismate pereleganti (nescio quam vetusto) quod penes me est effigies Miltiadis cum titulo ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ, in aversa parte imago libertatis, sinistra manu pileum tenentis super puero lauream attollente, cum hac inscriptione: ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΕΙΑ.

THE-

THEMISTOCLES.

II.

THEMISTOCLES [1] Neocli filius Athenien- 1
sis. [2] Hujus vitia ineuntis adolescentiæ, magnis sunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est or-

1 *Neocli filius.*) Titulus hujus vitæ a Cornelio talis mihi videtur esse conceptus:

THEMISTOCLES NEOCLI FILIUS ATHENIENSIS.

Hujus vitia ineuntis adolescentiæ. Sic refingendum censeo titulum vitæ Alcibiadeæ:

ALCIBIADES CLINIÆ FILIUS ATHENIENSIS.

In hoc natura, &c. Idem tenendum in Timotheo, Chabria, Epaminonda, Eumene, Timoleonte, Annibale. *Gebhard.* Θεμιστοκλῆς, Ἀθηναῖος δημαγωγός, Νεοκλέους υἱός. *Suidas.* In veteribus libris manuscriptis ea nomina Græca quæ primæ sunt declinationis contractorum, Latine ab Æmilio Probo per secundam redduntur: ut, Περικλῆς, *Periclus*, Νεοκλῆς, *Neoclus*, & similia. *Proclus* in Vita Agesilai, cum Προκλῆς Græce scribatur. *P. Daniel. Savaro.* Verum ad Ciceronem Lambinus observat in Græcis hujusmodi obliquis *s* a fine sæpe extritum, ut proxime in Aristide *Themistocli æqualis* pro Themistoclis. *Schottus.* Solebant Latini non raro Græca aut barbara ad Latinorum rationem inflectere & commutare. Sic hoc in loco pro *Neoclem Neoclum* & inde *Neocli* noster fecit, quemadmodum & paullo post pro *Neocles* in quibusdam libris *Neoclus*, auctore Schotto invenitur. Sic *Cotum* & in secundo casu *Coti* noster dixit in Iphicrate sub finem, qui *Cotys* alias Græca terminatione dicebatur. Item *Nectanebum* Ægypti regem, qui *Nectanebis* Plutarcho & aliis dicitur. *Buchner.* Adde Vossium de Analogia 2. 9.

2 *Hujus vitia ineuntis adolescentiæ.*) Achilles Tatius VIII. ἐρωτικῶν prope finem in tali exemplo: κἀμὲ ἂν ὑπεστήριζε τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι κἀκεῖνος τὴν πρώτην ἡλικίαν σφόδρα δόξας ἀκόλαστος εἶναι, πάντας ὑπερέβαλεν Ἀθηναίους ὕστερον σοφίᾳ τε, καὶ ἀνδραγαθίᾳ. Atque hunc colorem in Cæliana, suo proposito accommodat Cic. c. 12. *Becler.* Ipse quippe dicere solitus erat, *asperos & indomitos pullos in optimos equos evadere, si quis illis disciplinam rectamque institutionem adhibeat.* Gebhard. Hinc Val. Maximus lib. VI. cap. 12. *Piget Themistoclis adolescentiam attingere, sive patrem aspiciam, abdicationis inurentem notam; sive matrem, suspendio finire vitam propter filii turpitudinem coactam; cum omnium postea Graji sanguinis virorum clarissimus extiterit, mediumque Asiæ & Europæ vel spei, vel desperationis pignus fuerit. Hæc enim salutis eum sua patronum habuit, illa vadem victoriæ adsumpsit.* Enumerat ejus vitia Plutar. & Ælian. l. II. c. 12. *Schott.*

2 Pa-

ordiendum. [1] Pater ejus Neoclus generosus fuit: [2] is uxorem Acarnanam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui quum minus esset probatus parentibus, [3] quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat, [4] a patre exheredatus est. [5] Quæ contumelia non fregit eum; sed erexit. Nam quum judicasset, sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedidit reipublicæ, diligentius amicis [6] famæque serviens. Multum in judi-

1 *Pater ejus Neoclus generosus fuit.*) At Plutarchus contra: πατρὸς γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθήνησι φρεαῤῥίου τὸν δῆμον. *Longol. Lambin.*

2 *Is uxorem Acarnanam civem duxit.*) Turbant in matre Themistoclis MSS. Qui *Halicarnassiam* abnegant MSS. Codices *Acarnanam* substituunt. Longolius primus *Carinam* reposuit. *Gebhard.* Nam Carina vel Cariatide matre Euterpe illum natum plerique prodidere. In quibus est Fanias, ut refert Plutarchus. *Lambin.* Quin idem Plutarchus tradit, Neanthem quendam memoriæ prodidisse, eam Halicarnassii natam esse. *Idem.* Sed certi nihil ob opinionum varietatem de nomine constitui potest. Maxima autem Historicorum pars meretriculam Threiciam, Abrotanum nomine, illum edidisse testatur. Athenæus l. XIII. Amphicrates de claris viris idem hoc adserit, adjecto epigrammate Iphicratis; quod ipsum & Plutarchus tacito auctoris nomine (videtur autem vitiatus ille locus) adduxit,

Ἀβρότονον Θρῇσσα γυνὴ γένος, ἀλλὰ τεκέσθαι
Τὸν μέγαν Ἕλλησιν φασὶ Θεμιστοκλέα. *Longol.*

3 *Quod & liberius vivebat.*) Imo nimis licenter & dissolute: ut volunt ii, qui Themistoclem ἀκόλαστον & ἄσωτον fuisse in adolescentia dicunt, ob eamque caussam a patre abdicatum: in quibus sunt *Ælianus* II. Var. *Suidas*. Quos refellit Plutarchus in Themistocle. Idem tamen περὶ τῆς θείας βραδέως τιμωρ. eorum sententiam videtur probare. Quemadmodum in ἀποφθ. βασ. Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὤν, ἐν πότοις ἐκυλινδεῖτο καὶ γυναιξί. *Lambin.* Vide sis Athenæum, & Val. Max. VI. XI. 13.

4 *A patre exheredatus est.*) Ἀπεκηρύχθη, dicunt Græci, id est abdicatus est, non quidem a familia patris alienatus, sed propter effusionem ab hereditate summotus. *Lambin.* Valer. 8 C. de patria potestate. Inter justas abdicationis causas, liberius vivendi morem & rem familiarem disperdendi numerat Quintil. decl. 279. 290. *Sav.*

5 *Quæ contumelia.*) Contumelia non pro injuria, *l.* I. *D. de injuriis.* sed pro contemptu dicitur, ut Seneca in libell. *de constantia sapientis.* & recte hæc exheredatio a persona Themistoclis appellari potest. Vid. *Tit. Instit. de inofficios. test.* Ernstius.

6 *Famaque serviens.*) Sic Cicero epist. ad Att. lib. VI. 10. *Persuasum est omnibus meis serviendum esse famæ meæ.* Et ep. 14. *spero meos omnes servire laudi meæ.* Lamb.

1 *In*

diciis privatis versabatur: sæpe [1] in concionem populi prodibat: nulla res major [2] sine illo gerebatur: [3] celeriterque quæ opus erant, reperiebat, facile eadem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis promptus quam excogitandis erat; quod & de instantibus [4] (ut ait Thucydides) verissime judicabat, & de futuris callidissime conjiciebat. [5] Quo factum est ut brevi tempore illustraretur. Primus autem gradus fuit capessendæ reipu- 2
blicæ [6] bello Corcyræo, ad quod gerendum [7] prætor a po-

1 *In concionem populi prodibat.*) Εἰς τὴν ἐκκλησίαν. vel: εἰς τὸ βῆμα παρῄει, seu παρήρχετο. *Lamb.*

2 *Sine illo gerebatur.*) Editio Longoliana: *regebatur.*

3 *Celeriterque quæ opus erant, reperiebat.*) Addunt excerpta P. Danielis. *facile eadem oratione explicabat.* Quæ & Cl. Schortus ex Ultrajectino producit, cujus judicio assentior. Tale enim quicquam desideratur; cum & prudentiæ juxta & eloquentiæ laude viguerit Themistocles. *Gebhard.* Vide Lucianum in Encomio Demosthenis. Marcus Tullius in Bruto: *Constat tum prudentia tum eloquentia præstitisse Themistoclem.*

4 *Ut ait Thucydides.*) Lib. 1. οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν, οὔτ' ἐπιμαθὼν, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιπλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. Quem locum etiam M. Tullius profert epist. 3. lib. x. ad Atticum. Laudat & prudentiam & industriam ejus in prospiciendis prævidendisque futuris Aristides Rhetor. Plutarchus quoque de illo hoc adserit: πόῤῥωθεν ἤδη προσδοκῶν τὸ μέλλον. *Longol.*

5 *Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.*) Herod. l. 8. Θεμιστοκλῆς ταῦτα μὲν λέγων διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείθοντο. ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφὸς, ἐφάνη ἐὼν ἀληθέως σοφός τε καὶ εὔβουλος, πάντως ἕτοιμοι ἦσαν λέγοντι πείθεσθαι. i. *Hæc Themistocles cum diceret non ex animi sententia, fidem fecit Atheniensibus. Quoniam enim qui antea sapiens habitus esset, repertus est vere sapiens, & consultus, omnino parati erant ei dicenti parere.*

6 *Bello Corcyræo.*) Vel ex aliquo historico, qui hodie non exstat, sumpsit hæc Probus; vel, pro *Corcyræo*, *Æginetico* legendum. Sic enim Herodotus lib. VII. paucis post Oraculum Delphicum de muro ligneo: ἑτέρη δὲ Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐκ τῶν κοινῶν, &c. Commemorat hoc bellum & Thucydides lib. 1. *Lamb. Long.* Item Polyænus lib. 1. Strat. Verum Plutarch. *Corcyræis* & Corinthiis datum arbitrum controversiarum refert extremo Themistocle. *Longol. Schott.*

7 *Prætor a populo factus.*) Neque in Corcyræo bello egit imperatorem seu prætorem, sed arbiter datus inter Corcyræos & Corinthios pro Corcyræis judicavit, & bel-

a populo factus, non solum præsenti bello, sed etiam reliquo tempore, [1] ferociorem reddidit civitatem. Nam quum pecunia publica [2] quæ ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret: [3] ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit; deinde [4] maritimos prædones consectando, mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam quum [5] Xerxes

1 &

bellum composuit, ut a Plutarcho traditum est: γενόμενος τῶν αὐτῶν (Corcyræos intellige) κριτὴς πρὸς Κορινθίους ἐχόντων διαφορὰν, ἔλυσε τὴν ἔχθραν, εἴκοσι τάλαντα κρίνας τοὺς Κορινθίους καταβαλεῖν. *Longol.*

1 *Ferociorem.*) Ad periclitandum aliosque lacessendos proterviorem sive animosiorem Cicer. epist. *Victoria reddidit hominem ferociorem* in malam partem.

2 *Qua ex metallis redibat.*) Argenti fodinis, ut Græci referunt, ne quælibet metalla intelligamus. Iste proventus Laureoticus erat, a Laureo Atticæ regiuncula, in qua fodinæ erant Atheniensium. Suidas, Thucyd. II. & VI. Pauf. in Att. Strab. 3. & IX. Vitruv. VII. Cæterum descripsit hoc ex Herodoto lib. VII. Plutarchus, a quo Probus est mutuatus. *Longol.* De proventu Laureotico legendus Polyænus l. I. in Themist. Comm. 5. Verbum *redire* significans πρόσοδον rarioris usus. Cicero pro Roscio: *Hæc bona in tabulas publicas nullas redierunt*. Gebhard. Videndus Meursius Fortunæ Atticæ c. 7.

3 *Ille persuasit populo.*) Dio Prusæus Orat. 25. *De illo*, nempe Themistocle, *audivisti, quod Athenienses navali prælio certare coegerit, cum antea fuissent pedites*: Ernst.

4 *Maritimos prædones.*) Purioris ævi scriptores *prædonem* tam in mari quam in terra lattocinantem vocant. Cicero in Verrem, *Fecisti item, uti prædones solent: qui quum communes sint hostes omnium, tamen aliquos sibi instituunt amicos, quibus non modo parcant, verum etiam præda quos augeant.* Conjungit idem Prædonem & Piratam: ibidem; *Hac civitati isti prædoni ac piratæ Siciliensi Phaselis fuio.* Et auctor ad Herennium; *Urbes piratis prædonibusque patefactæ.* Sed noster distinguit Epitheto *maritimi*, ut Valer. Max VI. cap. IX. 15. de C. Julio Cæsare. *Gebhard.*

5 *Xerxes.*) Darii filius. *Herod. Thucyd. Diod. Plutarch.* in Tarih اسفنديار Isphandiar. In sacris annalib. אחשורוא ut ex nomine probat Scaliger. Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Xerxes & Artaxerxes, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes Reges, post illum memoriosum, dictos Ἀρταξέρξας ait Diod. Siculus XV. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Jachiadæ ad Daniel. 12. vers. 5. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod

fie-

1 & mari & terra 2 bellum universæ inferret Europæ, 3 cum tantis eam copiis invasit, quantas neque ante neque postea habuit quisquam. Hujus enim classis 4 mille & ducentarum 5 navium longarum fuit,

fieri solet in ξ verso fit Xvverx. Et quia vv. durior est in media voce, etiam hac a Græcis omissa, factum est Xetx, & cum Græca terminatione Xerxes. *Art* est additamentum quoddam honotificum, ut *Sha* apud Persas posteriores significat magnum, interprete Hesychio. *Scaliger*, *Grotius*.

1 *Et mari & terra.*) Hinc Val. Maximus lib. III. cap. 2. vocat *gravem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem, sed & Neptuno quoque compedes, & cœlo tenebras minitantem.* Schottus. Unde illa epitheta nata sunt plena ambitionis atque arrogantiæ, φρενοβλαβὴς, καὶ ἀτάσθαλος. Qualem Xerxem describit Herodotus, Musa VIII. & II. *Keuchenius*. Cæterum, ut de copiis, sic de anno dissentiunt Scriptores. Tradunt alii contigisse hanc in Europam trajectionem archonte Callia, cujus initium memoratur Olymp. lxxv. anno I. Auctor Anonymus: διάβασις Ξέρξου εἰς Ἑλλάδα. Ξέρξης εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλὼν, τὴν μὲν χώραν ἐδήωσε, τὰς δὲ Ἀθήνας κατέσκαψε, καὶ τοὺς ναοὺς ἀνέπρησεν, ἡ ἐπὶ Σαλαμῖνι ναυμαχία. Eusebius Chron. II. Ξέρξης εἰς Ἀθήνας ἐλθὼν, ἀνέπρησεν αὐτὰς, ἐπὶ Καλλιάδου Ἀθηναίων ἄρχοντος. Videndus Herodotus VIII. Meminit etiam Thomas Magister in vita Euripidis. Tradit Laertius in Anaxagora, τὴν Ξέρξου διάβασιν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, quippe qui natus Olymp. lxx. anno I. *Meursius*. Polybius ait l. III. fuisse annum XXVIII. a primis Romæ Consulibus. Diodorus in Consulatum Sp. Cassii II. & Procli Virginii conjicit, qui annus Urbis cclxvII. Dionysius citat Cæs. Fabium, & Sp. Furium Coss. Nempe Romæ conditæ cclxxIr. Adi *Casaub.* ad Polybium. *Scalig.* de Emend. Temporum lib. V.

2 *Bellum universæ inferret Europæ.*) Quod quinquennium instruxit. *Just.* II. Variant tamen, & tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxen consumpsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης, orat. priori de laudibus Constantii, inquit, τὸν Ξέρξην χρόνον ἐτῶν οὐκ ἐλάσσονα δέκα πρὸς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. *Vossius*.

3 *Cum tantis eam copiis invasit.*) Addunt alii libri: *quantas neque antea neque postea habuit quisquam.* Curtius lib. IV. I. *Rursus rex Xerxes gentis ejusdem ad oppugnandos cum immanium barbarorum copiis venit.* Gebhard. De quibus non convenit inter Historicos. Vide Herod. VII. Ctesiam in Persic. Plin. XXXIII. 10. Diod. Siculum II. Isocratem Panath. Plutarchum Parall. Justin. II. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeravit, vide Herod. VII. 60. Plin. IV. II. *Bongars. Eam invasit.*) Ut Glossemata omisit scriptus codex Schotti, & probe constat sensus. retinendum tamen putat *Gebhardus*.

4 *Mille & ducentarum navium.*) In navium numero valde variant. Æschylo ut scienti, quemque illis temporibus proximum fuisse constat, creditur. Nam in Persis tragœdia, quæ etiamnum extat, ita

fuit ; quam [6] duo millia onerariarum ſequebantur : Terreſtres autem exercitus, [7] ſeptingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu quum fama in Græciam eſſet perlata, & [8] maxime Athenienſes peti dicerentur, [9] propter pugnam Marathoniam : miſerunt Delphos

ita eas recenſet:

Ξέρξῃ δὲ καὶ γὰρ οἶδα, χιλιὰς μὲν ἦν νεῶν
Τὸ πλῆθος, αἵδ' ὑπέρκομποι τάχει
Ἑκατὸν δὶς ἦσαν, ἑπτά τε ὧδ' ἔχει λόγος.

Nam quod Juſtinus lib. II. ex Trogo recenſet, mendacio quam veritati ſimilius eſt : Herodotus in ſeptimo ; innumerabiles prope copias illius recenſet : Sed nemo cum Probo, præter Æſchylum, rectius conſentit. *Longol.* Diodorus: νῆες δὲ σύμπασαι μακραὶ πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων. Plutarchus Æſchylum ſecutus claſſem mille navium ; barbarorum fuiſſe ſcribit : Sic reliqui aut in exceſſu aut in defectu peccarunt : Unum Iſocratem excipimus, qui Perſarum τριήρεις διακοσίας καὶ χιλίας enumerat. *Keuchen.*

5 *Navium longarum.*) Militarium, quas Græci μακρὰς vocabant, & Livius quoque 25. 27. Cæſar B. G. 5. 25. ac Scaurus in libello de orthographia ſimpliciter opponunt *onerariis.* Videndus Schefferus lib. 2. de Militia Navali Veter. cap. 2. & lib. 4. c. 1.

6 *Duo millia onerariarum.*) Quæ Græcis φορτηγοὶ νῆες, & νῆες ὁλκάδες appellabantur. *Camerar.*

7. *Septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum.*) In numero terreſtrium copiarum mire variant auctores. Herod. lib. 7. cap. 184. 185. 186. Cteſias in Perſicis c. 23. Diod. Sic. 11. 5. Plin. 33. 10. Ælian. 13. 10. Juſt. 2. 10. 18. Oroſ. 2. 10. Theodoret. Orat. 10. adv. Græcos. Iſocrates ait ; hominum univerſorum fuiſſe quingentas myriades, id eſt, quinquagies centena millia militarium ; & ad pugnam aptorum ſeptingenta millia, ſeu ſeptuaginta myriades. *Lambin.* Sic Plutarchus περὶ παιδείας. Alii innumerabilem fuiſſe tradunt exercitum, ob immenſam multitudinem. *Keuchen.* Pompon. Mela ſpatio potius menſum exercitum, quia numero non poterat, auctor eſt lib. II. c. II. *Schott.* Meminit D. Hieron. in Daniel. cap. 7. & his ſimilia Euſ. in Chronico Olymp. lxxv.

8 *Maxime Athenienſes peti.*) Venuſta tranſlatio a gladiatoribus ; qui in quam partem ferri mucronem dirigunt, eam *petere* Latinis dicantur. Cicero de Oratore : *Gladiatores & vitando caute & petendo vehementer omnia faciunt utiliter ad pugnam, & ad aſpectum jucunde.* Pro Murena : *Etenim ſciebam Catilinam non latus aut ventrem, ſed caput & collum ſolere petere.* Claudius de Bello Getico v. 99.

Nec tanti nomen ſtirpemque abolere Getarum
Ut propius peterere, fuit.

Infra Annibale : *Senſit id non fortuito factum, ſed ſe peti.* Liv. l. XXXIII. *Annibalem unum ſe peti a Romanis non fallebat.* Tacit. Agricola c. 31. Juſt. l. XIX. c. 5. *Neque enim dubium erat imperium Perſarum his apparatibus peti.* Cicero in Clodium: *Quotieſcunque me petiſti, per me tibi obſtiti ; nunc remp. univerſam petis.* Gebhard.

9 *Propter pugnam Marathoniam.*)

Ol

phos [1] consultum [2] quidnam facerent de rebus suis: [3] Deliberantibus [4] Pythia respondit, [5] ut mœnibus ligneis se munirent. Id responsum [6] quo valeret [7] quum intelligeret nemo; * Themistocles persuasit, consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο εἰς αὐτοὺς ᾤοντο παρασκευάζεσθαι, διὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι γενόμενον. Aliam causam istius belli adfert Callicles apud Platonem in Gorgia; qui nullo alio jure hoc illatum disputat, quam quo res imbecilliorum sunt potentiorum. *Lambin.*

1 *Consultum.*) Modum consulendi Oracula notat ad Aristophanis Plutum Scholiastes. Οἱ μαντευόμενοι, inquit, ἐγγράφως ἀνακοινώσει πρὸς τὸν θεὸν τὰς πεύσεις ἐποιοῦντο, γράφοντες ἐν πυκτίῳ τὸ κατὰ προαίρεσιν αὐτοῖς κείμενοι στεφάνῳ τε ἀμφιστάντες ἀβρῷ τῷ μαντιπόλῳ ἐχειροτόνουν. Ὅδε ἐν πυκτίῳ σύμφωνον τὴν ἀπόκρισιν τοῖς προτεινομένοις ἐποιεῖτο. Gebhard.

2 *Quidnam facerent de rebus suis.*) *Quidnam facerent rebus suis.* Schott. Lambin.

3 *Deliberantibus.*) Vide notas supra in Miltiad. *Principes Delphos deliberatum missi sunt.*

4 *Pythia respondit.*) Ξέρξου ἐπιόντος, ἔχρησεν ὁ θεός. Syrianus in Hermogenem. Sic τοῦ θεοῦ χρήσαντος, inquit Sopater, quod est, *Oraculo discere.* Keuchenius. Vid. sup. ad 1. 1.

5 *Ut mœnibus ligneis se munirent.*) Oraculum integrum, sive responsum exstat apud Herodotum lib. VII. Cujus vis in hoc latet carmine:

Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τό σε τέκνα τ' ὀνήσει.

Jupiter e ligno muris Tritonida donat,
Qui soli invicti tibi sint, natisque saluti:

Refert & Polyænus lib. 1. Strat. *Lamb. Longol.* Præter eos Aristot. 1. Rhet. Cic. 3. de Officiis; & 10. ad Attic. epist. 7. Val. 6 5. Frontin. 1. Strat. 3. Justin. 2. *Savaro.*

6 *Quo valeret.*) Quo vergeret, quo propenderet; quorsum spectaret. Aristoph. Pluto.

Οὐκ ἔσθ' ὅπως ὁ χρησμὸς εἰς τοῦτο ῥέπει.

Cicer. de natura Deor. *Quod eo volebat.* Gebhard.

7 *Cum intelligeret nemo.*) Alii enim muris lapideis destructis ædificandos eorum loco ligneos interpretabantur. Quidam, veteres sepe ambiendos. At omnium optime Themistocles παρασκευάζεσθαι ὧν αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας, συνεβούλευε, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου τείχεος. Valebant namque Athenienses classe, qui, si periculi impendentis metu & tristi prædictione oraculi de excidio Urbis territi, Xerxi sese dedidissent, tota haud dubie Græcia in Persarum potestatem fuisset redacta. Hinc non immerito eosdem vocat *Græciæ Servatores* Herodotus. *Keuchen.*

* *Themistocles persuasit consilium esse Apollinis.*) Maximus Tyrius Orat. III. Ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς χρᾷ φράττεσθαι τὸ ἄστυ ξυλίνῳ τείχει. Θεμιστοκλῆς λέγει, ὅτι οἱ δοκεῖ τὸ ξύλινον τεῖχος αἱ τριήρεις εἶναι. Adducitque ut exemplum Aristoteles lib. 1. Rhet. de futuris oraculis. Vide *Plutarchum* in Themistocle. *Polyænum* 1. Strat. Hoc tem-

que conferrent: 1 eum enim a Deo significari murum ligneum. Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naves triremes, suaque 2 omnia, quæ moveri poterant, 3 partim Salaminem, 4 partim

tempore Cyrsilus quidam Atheniensibus suadebat, ut in urbe manerent, Xerxemque reciperent. Sed ejus consilium tanquam turpe relinquentes, lapidibus eum (ut Cicero inquit l. III. Off.) obruerunt. Legitur apud Demosthen. ἐν τῷ περὶ στεφάνου λόγῳ. *Magius.*

1 *Eum enim a Deo significari murum ligneum.* Vulgati: *Eum enim significari murum ligneum.* Frontinus eadem de re: *Melius itaque salutem navibus quam urbi commissuros: hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse.* Fundamentum præterea hujus suæ interpretationis habebat politicum. *Nam neque prælio pedestri neque finium tutela, neque obsidioni credebat sufficere Athenienses*, idem Julius lib. I. 3. *Gebhard.* Habes & oraculum hoc ejusque interpretationem apud Suidam in dicto ἀνεῖλεν.

2 *Omnia quæ moveri poterant.*) Græci exponunt δυνατὰ τῶν χρημάτων. Rectius τὰ ἔπιπλα, quibus opponuntur τὰ ἔγγεια. Et Pausanias dicit, ἔπιπλα esse κτήματα τὰ μὴ ἔγγαια, ἀλλὰ τὴν κατ᾽ οἶκον κτῆσιν τὴν δυναμένην πλεῖσαι. Quæ Eustathius profert, ita ut & aliam suam opinionem addat: καὶ μὴν ἄλλως ἔπιπλα καθ᾽ ἑτέρους, ἐκ τῆς ἐπιπολῆς τὰ οἱονεὶ τὰ ἐπιπολάζοντα ἐν τῷ προφαίνεσθαι. Infra Dione: *Dionysius omnia quæ moveri poterant, Dionis in naves imposuit.* Ammian. Marcell. lib. 28. cap. I. vocat *mobilem censum.* Justin. 38. 3. *Homines vero & quæcunque auferri possent, Tigrani cederent.* Gebhard.

3 *Partim Salaminem.*) Codex Ultrajectinus: *Partim Salamina, partim Træzena.* Utrumque enim legitur *Salamine* & *Salamina.* Nam idem est. *Salamina* quippe & *Salamin* dicebatur. Illud magis Latinum est, siquidem ex quarto casu Græcorum, τὴν Σαλαμῖνα, factus est Latinis primus hæc *Salamina*, ut in aliis sexcentis. *Salmasius.*

4 *Partim Træzenem.*) Pomponius Mela lib. II. *Træzenii fide societatis Atticæ illustres.* Herodotus Urania: οἱ μὲν πλεῖστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. Cicero lib. III. Officiorum: *Athenienses, cum Persarum impetum nullo modo possent sustinere, statuerunt, ut urbe relicta, conjugibus & liberis Træzene deportatis, naves conscenderent, libertatemque Græciæ classe defenderent.* Vide *Frontinum* lib. I. cap. 3. & *Plutarchum.* Justinus II. *Conjuges, liberosque cum pretiosissimis rebus abditis insulis demandasse*, dicit. *Mag. Lambin.* Senes in insulas deportasse, inquit Aristides in Oratione ὑπὲρ τῶν τεττάρων. Conjuges vero & liberos Træzenem misisse, non in insulas. *Vossius.* *Partim Træzenem asportant.*) Non est, cur ex Excerptorum fide rescribamus, *deportant.* Nam elegantius *asportare* dicebant veteres de rebus necessitatis tempore deportatis. *Omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Træzenem asportant.* In Veteri Onomastico: *Asportavit*, ἐμφέρειν. Glossarium: *Asportavit*, ἐξεφορτίσατο. Apulejus lib. IV. Metam. *Asportare quantum quisque poterat.* *Asportant* autem, ut *asferrent* in iisdem Excerptis, vita Miltiadis. *Keuchen.*

1 *Ar-*

tim Trœzenem asportant: [1] arcem sacerdotibus paucisque majoribus natu, [2] ac sacra procuranda tradunt: reliquum oppidum relinquunt. Hujus con- 3
silium plerisque civitatibus displicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque [3] missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui [4] Thermo-

1 *Arcem sacerdotibus, paucisque majoribus natu.*) Plutarchus, infirmos vitibus, affectaque jam ætate multos relictos fuisse dicit. Justinus horum non facit mentionem, sed Xerxem ait Athenarum urbem vacuam hominibus incendio vastasse; eumque qui in homines ferro sævitiam exercere non potuerat, eam igne in ædificia exercuisse. Pausanias in Atticis, literis mandavit, Athenis homines armis ineptos remansisse, ac eos etiam, qui melius quam Themistocles, oraculum sibi interpretati esse videbantur, eamque ob rem, arcem ab illis lignis vallisque fuisse munitam. Herodotus Pausaniæ adstipulatur, qui & pauperes relictos fuisse dicit. *Mag. Majoribus natu.*) Senioribus. In Iphicrate: *Ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu, &c.* In Timoth. *non cessit natu majorum auctoritati.* i. e. Timothei, & Iphicratis veterum Imperatorum, ut explicat Varro apud Nonium, & Val. Max. 2. 1. ext. 9. ibid. ext. seq. *Savaro.*

2 *Ac sacra procuranda.*) Intelligit plurimorum Deorum simulachra, & alia idola, quæ ibi asservabantur. Vide sis passim incomparabilis Meursii Cecropiam. *Keuchen.*

3 *Missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege.*) Qui vocabantur postmodum Græciæ Provisores. Erantque trecenti numero. Herodotus Polyhymnia: ὃς τότε (Leonidas) ἤιε ἐς Θερμοπύλας, ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστεῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. Quo libro tradit, illos fuisse milites gravioris armaturæ; additque ex plerisque Græciæ civitatibus missos tales delectos. Ex Tegæetis & Mantineis mille quingentos ex utrisque: ex Orchomeno Arcadiæ urbe centum & viginti; ex reliqua Arcadia mille, a Corintho quadringentos: a Phliunte ducentos: Mycenæorum octoginta: a Bœotiis & Thespiensibus septingentos: Thebanorum quadringentos. Ad hos accesserunt evocati Locrenses Opuntii cum universis copiis, & Phocensium mille. Ex quibus intelligere licet, ex Lacædemoniis trecentos duntaxat fuisse, qui ad Thermopylas cum Persis pugnarunt. Quod confirmat & Plutarchus περὶ Ἡροδ. Λεωνίδας ἅμα τριακοσίοις ἐπέμφθη εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ Λακεδαιμονίων. Sed Isocrates & Diodorus, mille tamen delectorum fuisse, tradunt. Ctesias non ponit numerum, sed illorum virtutem miris laudibus inclamat. Vide ipsum lib. XII. Περσικῶν. Ubi adjungit, duobus diebus Xerxem Græcis opposuisse exercitum. Hæc fere *Lambinus.* Quo animo ad pugnam iverit Leonidas, explicat Plutarch. in apophr. Lacon. *Cum Leonida.*) De Leonida multa collegi in Senecæ Rhetoris Suasor. 2. adde Strabon. lib. IX. Geograph. *Schott.*

4 *Thermopylas.*) Δίοδον, ut si transitum dicas, vocat Herodotus. Et addit a plerisque Græcis

mopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, [1] eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ [2] trecentarum navium, in qua [3] ducentæ erant Atheniensium, primum [4] apud Artemisium, in-

Thermopylas dici, ab incolis *Pylas*. καλεῖται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων Θερμοπύλαι. ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων πύλαι. Harpocratio scribit; *Thermopylas*, Pylas, id est, portas dici, quod angustus sit introitus iis, qui e Thessalia in Phocidem iter habent. *Lambin.* Vocantur etiam a Thermis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt. *Livius.* Qui addit, Thermopylas locum appellari nobilem Lacedæmoniorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna. Alii notationem a Pylade trahunt, quæ frivola est, & Græcorum similis. πύλαι dictæ, quas januas vocant vel portas: unde Thermopylæ. Cicero v. ad Atticum: *Itaque confestim iter in Ciliciam fecit per Tauri pylas.* Pylæ Ciliciæ & Pylæ Susidæ apud Plinium & Curtium. Tales erant Thermopylæ mons, qui a Leucade incipiens, atque inde ad ortum flexus, in Ægæum usque mare protendebatur. In Ægypto non absimilis fuit Pihachiroth, duo montes ad mare rubrum instar oris hiantis. *Keuchen.*

1 *Eoque loco omnes interierunt.*) ccc Lacedæmonii, cum D. circiter sociis, qui Thespienses erant & Thebani. Ex quo Leonidæ jocus, qui cum videret milites ad pugnam paratos, jussit eos prandere, tanquam apud inferos essent cœnaturi. *Lamb.* Erecta cæsis publica monumenta in agro Locrensium; ut qui pro libertate patriæ interiissent. Suntque illa locus *polyandrion* apud Strabonem, quasi multorum cœmeterium dicas. Inscripta tropæis epigrammata, quæ videas apud eundem libro nono. Cæterum diverso loco cecidisse, ex Geographis clarum est. Pomponius Mela lib. II. *Maliacus & Opuntius grandes sinus, & in his cæsorum etiam Laconum tropæa.* Keuchen.

2 *Trecentarum navium.*) cclxxi. *Herodot.* in principio Οὐρανίας· Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἦν πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, διηκόσιαι καὶ ἑβδομήκοντα καὶ μία. Præter penteconteros, id est, navigia quinquagenum remorum. Illa erant novem, duo Chiorum, septem Locrorum Opuntiorum. Ergo cum illis universa classis fuit navium CCMLXX. Sed & de Platæensibus non constat. Ut credibile sit illos etiam quasdam ad instaurandam classem contulisse. *Keuchen.*

3 *Ducenta erant Atheniensium.*) ix. Isocrat. cxxvi. Herodot. lib. 8. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτά. Sed verisimile est, alterum defectu, alterum excessu peccasse. *Idem.*

4 *Apud Artemisium.*) Quæ secunda pugna inter Xerxem & Græcos: quarum una terrestris ad Thermopylas, duæ maritimæ ad Salamina & Artemisium. *Keuchen.* Plutarchus in vita Themistoclis ita Artemisium describit: ἔστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν Ἑστιαίαν αἰγιαλὸς εἰς βορέαν ἀναπεπταμένος, ἀντιτείνει δ' αὐτῷ μάλιστα τῆς ὑπὸ Φιλοκτήτῃ χώρας γενομένης Ὀλιζών. Addit & originem appellatio-

inter Eubœam continentemque terram cum classiariis regis conflixit. [1] Angustias enim Themistocles quærebat; [2] ne multitudine circumiretur. Hinc etsi [3] pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset; [4] ancipiti premerentur periculo: Quo factum est ut ab Artemi-

tionis: ἔχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν προσηώας. *Longol.* Ἄρτεμις nobis Dianam, quæ Luna est, significat; ut testatur Macrobius Saturn. lib. I. c. 15. & lib. 6. cap. ultimo. Sic autem dicta, quasi ἀερότομις; hoc est aerem secans: Ἀρτεμίσιον autem festum & statuam Dianæ sive Lunæ significat. *Mag.*

1 *Angustias enim Themistocles quærebat.*) Hortabatur Aristidem, ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι. Plut. in vita. Hoc semper observandum cum minores numero sumus. Sic Miltiades non modo suos servavit, sed & hostes vicit. supra I. 5. 3. Et vetus est illud apud Vegetium 3. 26. *Amplius sæpe locus prodest quam virtus.* Buchn.

2 *Ne multitudine circumiretur.*) *Multitudine circumiri* est ab eadem circumveniri; circumquaque cingi. Cic. Philip. XIII. *Qui se circumiri totius belli fluctibus, quam illum aut regredi aut progredi maluit.* Ex quibus patet sane eum locum habere Datame: *iis locis castra posuit, ut neque circumiri multitudine adversariorum posset*: Ubi Lambinus non necessario *a* præpositionem interponit. Latino autem cœlo utrumque probum atque usitatum est. Ibid. *Locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius; quin ancipitibus locis premeretur.* Frontinus lib II. cap. III. 17. *Qua ratione ne circumiretur ab hoste, & peditum numero, & maxime equitatum superante consecutus est.* Gebhard.

3 *Pari prælio discesserant.*) Æquo Marte & æquis manibus. Tacit. I. Annal. cap. 63. *Inde hostibus terror, militi fiducia, & manibus æquis abscessum.* Salust. Catil. *quod si primo prælio Catilina superior aut æqua manu discessisset.* Curt. lib. 6. c. 2. *duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant.* Græci vocant ἐπ' ἰσορρόπως ἀγωνίζεσθαι: *Gebhard.* Sic Herodotus libro VIII. ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισιν ἐγένοντο. & Diodorus. Sed Isocrates ait in Panegyrico; Athenienses adversariorum naves, quæ in primo ordine erant, superasse: *Lambin.* Unde Pindarus Artemisium, φαεννὰν κρηπῖδα ἐλευθερίας vocat, quasi ex ista pugna Græci animos ceperint, ut arbitrarentur, se in libertate patriæ defendenda Xerxe posse superiores esse. *Longol.*

4 *Ancipiti premerentur periculo.*) Hoste & a fronte & a tergo instante. Sic Curtius dixit VII. 46. *ancipiti periculo implicitus.* Græci vocant μάχην ἀμφίβολον. Curt. lib. III. cap. 26. Cæsar lib. VII. Comm. cap. 76. Curt. lib. 5. cap. 24. *Undique ergo Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppressi.* Varro; *Cæsar reversionem fecit, ne post occipitium in Hispania exercitus qui erant, relinqueret: quo se conjiceret Pompejus, ut ancipiti urgeretur bello.* Gebhard.

temiſio diſcederent,[1] & exadverſum Athenas [2] apud
4 Salamina claſſem ſuam conſtituerent. At Xerxes Thermopylis expugnatis, protinus [3] acceſſit Aſtu: [4] idque nullis defendentibus, interfectis ſacerdotibus, quos in arce invenerat, [5] incendio delevit. [6] Cujus fa-

1 *Et exadverſum Athenas.*) Ita melioris notæ Codices. *Adverſum* tamen repoſuerunt, quibus ſuſpecta fuit compoſita præpoſitio *exadverſum*; cum antiquiores habeant, *& exadverſum Athenas*. Ut in Thraſybulo: *quidem exadverſus Thraſybulum*, pro *adverſus* vel *adverſum*. Utitur Terentius etiam in Adelph. & Phormione. *Keuchen.* Et Cicero de Divinatione. Plura hac de re Voſſius 4. de Analog. 23.

2 *Apud Salamina.*) Idque non ſine conſilio & magno labore Themiſtocles, cum Græci in ſuas quiſque ſedes reverti vellent, multique adeo ſe domum recepiſſent. Vide Diodorum II. & Herodotum Uran. *Lambin.*

3 *Acceſſit Aſtu.*) Codex Mſ. Longolii: *acceſſit Arcem*. Quod non probo. Ut Romani *Urbem* κατ' ἐξοχὴν ſuam Romam: ita Græci inque iis præcipue Attici Athenas vocabant *Aſtu*. Alcibiade: *Poſtquam Aſtu venit*. Etiam *Urbem* καθ' ἐξοχήν. Phocione: *cum Demade de Urbe tradenda Antipatro conſenſerat*. Vitioſe exſcriptores exhibuerunt *Arcem*; Longolii editio *aſtum*:. Et ita Attius Oenomao;

—— *Ut omnes qui arcem Aſtumque incolunt.*

Stephanus de Alexandria: ἐλέγετο ἡ κατ' ἐξοχὴν Πόλις, καὶ πολῖται ἐξ αὐτῆς, ὡς Ἄστυ αἱ Ἀθῆναι καὶ Ἀστυκοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ ἐπὶ Ῥώμης λέγεται Ὀρύψ. *Gebhard.* Sic Cicer. de Legib. *ut veſtri Attici, priusquam Theſeus eoſdem migrare ex agris & in Aſtu quod appellatur omnes ſe conferre juſſit*. Longol. Sic Medina Arabum & Iracenſium. Et קירתא Phœnicibus urbs eſt: unde Carthago & Carthagena, civitas hortorum, quam Græci οἰνῦσσαν verterunt. Ab aſtu mediaſtinus dicitur, & ἀστυκοὶ ἀγῶνες Græci inſtituti, ludi aſtyci, ἑλληνίζοντες, ut obſervat Joſ. Scaliger. Qui etiam τὸ ἄστυ veras Athenas dixit. Vide Turneb. & alios. *Keuchen.*

4 *Idque nullis defendentibus.*) Urbem nulli defenderunt, ſed arcem, qui in ea relicti erant: Neque eam ſine magno labore, multiſque machinis ac telis Perſæ ceperunt, ſed via quadam ardua & præcipiti reperta, quam nemo idcirco cuſtodiebat, quod ea neminem aſcenſurum quiſpiam ſuſpicari poterat. Herod. in Uran. *Lamb.* Pauſanias quoque in Atticis, barbaros ex tali prærupto loco arcem conſcendiſſe teſtatur. *Mag.*

5 *Incendio delevit.*) Sic Herodotus: τὸ ἱρὸν συλήσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν. Sed aliter Gellius lib. 6. cap. 17. *Lamb. Mag.* Phraſis elegans: Iphicrate: *Non prius Thebani Sparta abſceſſiſſent, quam captam incendio deleſſent*. Curt. lib. III. cap. 38. *Dis dedita templa ruinis & ignibus eſſe deleta*. Flor. II. 6. *Quæ quantaque utrinſque caſtra facibus illatis una nocte delevit!* Cicero: *Tu cruore & flamma omnia delere vis*. Gebhard.

6 *Cujus fama perterriti.*) Sic ſolus P. Daniel. Alii *flamma*. Quid autem in eo ſit abſurditatis doceri velim. Salamis enim tam longe non diſtat Athenis, ut flam-

fama perterriti [1] classiarii, quum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos suas quisque discederent, mœnibusque se defenderent: [2] Themistocles unus restitit, & [3] universos esse pares ajebat: [4] dispersos testabatur perituros. Idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, [5] qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. [6] Quem quum minus quam vel-

flamma incensæ urbis cerni non potuerit. Lectionem, quam dico, manifeste stabilit e Miltiade per Savaronem adductus locus: addo ego Claudiani, e lib. II. in Eutrop.

—— longe spectari puppibus arces
Accensas, lucere fretum. Gebhard.

1 *Classiarii.*) Græci, qui hujus incendii nuntio ita perterriti erant, ut nonnulli etiam Duces, qui ad Salaminem erant, passis velis fugam ornarint. *Herod.*

2 *Themistocles unus restitit.*) Exstat oratio ejus, qua ad Eurybiadem usus est, apud Herodotum. Quem cum in sententiam suam adduxisset, adversus Corinthios, qui ad Salaminem pugnare nolebant, fuit alia astutia adhibenda; de qua mox Probus. Alii tamen nec Eurybiadem satis motum esse, narrant; quibus assentiri videtur Plutarchus apophth. Lacon. Ibi, *μὴ πείθων δὲ Εὐρυβιάδην ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι, κρύφα πρὸς τὸν βάρβαρον ἔπεμψε.* *Lamb.* Vide sequentia.

3 *Universos pares esse.*) Cæsar 6. Com. cap. 34. vide Frontinum lib. I. cap. 10. Locum in mente habuit Ciceronis ad Atticum: *Nos disjecta manu pares adversariis esse non possumus.* Id est, resistere & bellum summovere. Infra Alcibiade; *Neque terra neque mari hostes pares esse potuerunt.* Eumene; *Hoc Antigonus cum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis.* Annib. *Dolo erat pugnandum, cum par non esset armis.* Cæsar lib. I. Comm. de Bell Gall. cap. 40. Cicero pro Lege Manilia: *Hi nullo in loco pares jam prædonibus esse poterant.* Justin. lib. VII. cap. 6. Par ergo est *ἰσοπαλής.* *Gebhard.* *Et universos esse pares ajebat.* Recte feceris, si excerptorum auctoritate immiseris vocem: *Et universos pares esse posse ajebat.* Sed in aliis: *& in universum*, salvo sensu & ordine. Glossæ veteres: *in universum*, ὅλ[illegible], ubi ὅλως rescribendum, non dubitabunt, qui Græce sciverint. *Keuchen.*

4 *Dispersos testabatur perituros.*) Sapientissimum monitum. sic Tac. de Britannis in vita Agricolæ 12. *Ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.* Thucydides lib. 4. εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι ξύμπαντες κινδυνεύομεν. *Gebh.*

5 *Qui tum summæ imperii præerat.*) Atheniensium & Themistoclis concessu; ut narrat Herodotus lib. VIII. in principio: τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐρυβιάδην τὸν Εὐρυκλείδεω. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἕψεσθαι ἡγεομένοισι. *Lambin. Longol.* Et Plutarchus dicit, Græcos, maximeque Lacedæmonios Eurybiadi imperium demandasse. Justinus *Eurybiadis* non meminit. *Magius.*

6 *Quem quum minus, &c.*) Caussam addit Herod. in principio Octav. *Longol.* Plutarchus ait Eury-

 bia-

vellet, moveret, noctu [1] de servis suis quem habuit fidelissimum, [2] ad regem misit, ut ei nunciaret suis verbis, adversarios ejus in fuga esse. Qui si discessissent, [3] majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum singulos consectari cogeretur; quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, [4] ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita, Barbarus nihil doli subesse credens, postridie [5] alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus,

biadem timidum ignavumque fuisse in adeundis periculis, & ideo intra Isthmum cum copiis se recipere decrevisse. *Magius*. Adde Ælianum 13. 10.

1 *De servis suis, quem habuit fidelissimum.*) Qui erat Eunuchus, & τῶν παίδων παιδαγωγὸς, nomine Sycinnus. Polyæn. lib. 1. in Themistocl. Comm. 2, Νύκτωρ τὸν Σύκιννον τοῦτον ὡς βασιλέα πέμπει. *Gebhard.* Captivus, genere Persa, & Themistocli imprimis charus. Lege Plutarchum & Frontinum II. Strat. 2. Herodotus hunc *οἰκέτην* vocat, *Vernam*, quod Laurentius Valla male *contubernalem* vertit. *Longol. Mag.* Ab hoc Sycinno vel Sicinno barbaro, qui liberorum Themistoclis pædagogus fuit, dicta est *sicinnis* saltatio. Meruit astutia sua inter claros Græciæ propugnatores illorum temporum nominari. Quo facit Clementis Alexandrini locus. Καὶ τῶν Θεμιστοκλέους παίδων ὁ παιδαγωγὸς Σίκιννος, οἰκέτης ῥᾴθυμος ἦν. ὀρχεῖσθαι φασὶν αὐτὸν καὶ σικιννίζειν εὑρηκέναι. *Casaub.*

2 *Ad regem misit.*) Id est Xerxem. Vid. Herod. 8. Just. 2. Frontin. 2. 2. Polyæn. lib. 1. *Savaro*.

3 *Majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum singulos consectari cogeretur.*) Hæc pene eadem Front. lib. 2. cap. Strateg. exemplo ult. *difficilioremque rem Xerxi futuram, si singulas civitates obsidione aggrederetur*. Eadem de causa lætatur Alexander Darium universas regni vires discrimini offerre. *Magno se astu liberatum ait, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere; veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent*. apud Justin. lib. 11. cap. 13. Addit præterea aliam circumstantiam, quæ ad victoriam non minimum contulit momentum, omissam Nepoti: *Qua ratione*, inquit, *effecit, ut exercitus barbarorum primum inquietaretur, dum tota nocte in statione custodia est: deinde, ut sui mane integris viribus cum dictis barbaris vigilia marcentibus confligerent*. Gebhard.

4 *Ut ingratiis.*) Membranæ *ingratis*. quod perinde mihi est. Polyænus: οἱ δὲ Ἕλληνες ἄκοντες ἐνίκησαν. frequens Plaut. Vide Frontinum lib. 1. Non abhorret ab hac voce Cic. in Verrem, *Dicent, quæ necesse erit ingratiis*. Idem.

5 *Alienissimo loco.*) Iniquissimo. Supra Miltiade. Cæsar lib. 1. de Bello Gallico cap. 15. *Qui cupidius novissimum agmen insecuti alieno loco cum equitatu Helvetiorum prælium committunt*. Gebhard.

1 Con-

bus, adeo angusto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus est ergo magis [1] consilio Themistoclis quam armis Græciæ. Hic barbarus etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. [2] Interim tamen ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret, [3] certiorem eum fecit, id agi, ut pons, [4] quem ille in Hellesponto fecerat, [5] dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur. Idque ei persuasit. Itaque qua sex mensibus iter fece-

ce-

1 (*Consilio Themistoclis.*) Στρατηγήματι. Frontinus: *solertia*, dicit. τῇ σοφίᾳ τοῦ στρατηγοῦ. *Polyæn.* Lacedæmoniorum obtrectatione & invidia. *Diod. Sicul.* lib. 11. *Lambin. Gebhard.* Alii alia. Vetus Scriptor apud interpretem Aristophanis Victoriæ primas tribuit Deabus: Φησὶ (præcessit Herodotus) γὰρ ἐν τῇ περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίᾳ, πολὺ λειπομένου τοῦ Ἑλληνικοῦ πλήθους τῶν νεῶν τῶν Περσικῶν, συμμαχῆσαι Ἀθηναίοις τὰς θεὰς, μέγιστον τῆς συμμαχίας ἐπιδειξαμένας καὶ ἐναργέστατον τεκμήριον. μελλόντων γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων εἰς χεῖρας ἥξειν, πρῶτον μὲν πλεῖστον ὅσον κονιορτὸν αἰρόμενον ἀπὸ Ἐλευσῖνος ἐπὶ τὴν συμβολὴν, παντὶ τῷ στρατῷ δῆλον γενέσθαι. Εἶτα τοῦτον εἰς οὐρανὸν ἀνιόντα καὶ νέφος γινόμενον, διὰ μέσου τοῦ στρατοπέδου χωρῆσαι, τὸν Ἴακχον βοῶν, &c. *Gebhard.*

2 *Interim tamen ab eodem gradu depulsus est.*) Edit. Ultraject. *iterum*. Placet vulgatum. Translatio a gladiatoribus ducta. Unde Ovidius:

Inque gradu stetimus. ——

quod explicat Faber lib. 1. Agonist. c. 11. vide proverb. *de gradu dejici*, Germani dicunt, Auß dem Vortheil getrieben werden. Eadem figura Seneca Hippolyt. vers. 720. *Tutissimum est inferre, cum timeas gradum*. Valer. Max. lib. III. cap. VI. 1. Cicero lib. XVI. Epist. XIV. *Lepta literarum exemplum tibi misi, ex quo mihi videtur* στρατηλάτης *ille dejectus de gradu*. & revera est castrensis formula; inde per translationem idem lib. 1. Offic. *Fortis vero animi & constantis est, non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu dejici, ut dicitur*. Gebhard.

3 (*Certiorem eum fecit.*) Per eundem servum. *Herodot.* Alii Arsacen Eunuchum missum esse tradunt. Polyænus: πέμπει δὲ πάλιν ὡς βασιλέα εὐνοῦχον ἄλλον Ἀρσάκην. *Lambin.* Diodorus etiam hunc a superiore diversum facere videtur, lib. 11. cap. 17. & 19.

4 *Quem ille in Hellesponto fecerat.*) Plinius: *Primas angustias Hellespontum vocant: hac Xerxes constrato navibus ponte duxit exercitum*. Vide Marcianum & Solinum XII

5 *Dissolveretur*. Per Themistoclis socios. *Frontin.* 2. 6. Herod. Polyæn. Justin. l. 1. *Savaro*.

cerat, eadem [1] minus diebus triginta in Asiam reversus est: seque a Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata est, Europæque succubuit Asia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo. Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium, maxima [2] post hominum memoriam
6 classis est devicta. Magnus hoc bello Themistocles fuit, [3] neque minor in pace. Quum enim [4] Phalereo portu neque magno neque bono Athenienses uterenren-

1 *Minus diebus triginta.*) Tanto majore celeritate usus est in fuga capessenda, quam in bello inferendo. *Lambinus.* Βασιλεὺς ἔδεισε, καὶ φθάσας τὸ Ἑλληνικόν, διέβη τὸ ζεῦγμα, καὶ φυγὼν ᾤχετο. Θεμιστοκλῆς δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἐφύλαξε τὴν νίκην ἀκίνδυνον. De fuga Pompeji Cæsar lib. III. Civil. Utrumque tangit Florus IV. 8. Simile quid de Hannibale tradit noster in vita. *Keuchen.*

2 *Post hominum memoriam.*) Sic loquitur & Aristide. Nec non Cicero in Verrem: *Quod nemo unquam post hominum memoriam fecit.* Gebhard.

3 *Neque minor in pace.*) Duo Reip. tempora sunt: pacis alterum, alterum belli, in utrumque sapere & valere oportet, qui ei recte præesse velit, raro tamen in unum hominem cadunt utraque. Plin. Pan. cap. 4. *Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace: alium toga, sed non & arma honestarunt.* & notum illud Claudiani,

—— bellis insignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis.

Quo absolutior fuit Themistocles, qui in utroque tempore talem se gessit, ut magnam laudem afferret. militaris virtus cumprimis in Bello Persico & pugna ad Salamina eluxit, pacis opera duo cumprimis recenset Nepos. primum est *exstructio Piraei portus:* alterum *murorum ædificatio.* Buchn.

4 *Phalereo portu.*) *Phalarico*, Vetus Codex. sed φαληρικὸν vocat Diod. XI. Quomodo & Ultrajectinus præfert. *Schott.* Φάληρον λιμὴν τῆς Ἀττικῆς. *Suidas.* Diodorus autem contrario ordine ac Probus, portum a Themistocle prius structum, quam Urbis muros tradit. *Lambin.* De quo legendus Pausanias in Atticis: Θεμιστοκλῆς δὲ ἦρξε, τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετό οἱ προκεῖσθαι, καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τοῦ Φαληροῖ, τοῦτο ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο. Plura Thucyd. I. I. Nam de murorum ædificatione ad verbum prope ex Thucydidis historia sunt conversa. *Longol.* *Phalereo portu.*) Sic omnino legendum; non ut in vulgatis *Phalerao*, cum diphthongo. Nam Græcis Φάληρον vocatur. Est tamen, cur magis *Phalarico* probem, ut est in Excerptis melioribus. Nam *Phalaricus* pro *Phalereus*; ut *Chalcidicus* pro *Chalciacus* in iisdem membranis; & *Pellaius* pro *Pelleus* apud Plautum. Et Φαληρικὸν vocat Diodorus lib. XI. Bibl. ubi tamen non *Phalaricum* sed *Phalericum* vertunt interpretes. *Keuchen.*

1 Tri-

rentur, hujus consilio [1] triplex Piraei portus constitutus est: isque mœnibus circumdatus, [2] ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret. Idemque [3] muros Atheniensium restituit præcipuo suo pe-

1 *Triplex Piraei portus constitutus est.*) A Themistocle: Quod naturam admonentem prompta arte secutus, eos emunivit. *Boecler.* Pulchre describunt hunc portum Strabo lib. IX. Vitruvius VI. Pausanias in Atticis. Sed omnium optime Thucydides, cujus heic passim historiam ad verbum vertit Cornelius. Is libro I. *νομίζων τότε χωρίον καλὸν εἶναι, λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς, καὶ αὐτοὺς ναυτικοὺς γεγενημένους μέγα προφέρειν ἐς τὸ κτήσασθαι δύναμιν.* Idem Piræei murum maximis lapidibus constructum fuisse adfirmat, tantaque latitudine, ut currus, quibus saxa vehebantur, super eum si occurrissent, libere traherentur. *Lambin. Mag.* Distabat XL. stadiis Athenis, ut ex Laertio patet in Antisthene. *Ortel.* Hinc priusquam urbi muris conjunctus esset, longius ab urbe disparatus, quasi alterum oppidum videbatur. *Salmas. Triplex Piraei portus.*) Piræei portus prius extra urbem locus fuit, urbs non fuit: sed additus urbi, locus in urbe fuit, ac cum Munychia, (ut ex II. Thucyd. constat) tertia pars urbis veteris, quæ Ἄστυ dicebatur. Ineptum igitur est, quod male ex his verbis Schioppius infert, urbem Piræei utiliorem fuisse urbe Athenarum, *ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret*. Nam hoc solum ait Nepos, *portum Piræeum utilitate superare ipsam Athenarum urbem*. Et sic omnia sunt clara. *Keuchen.*

2 *Ut urbem dignitate æquipararet.*) Exæquaret: Alcibiade, *Ut nemo eum labore corporisque viribus posset æquiparare.* Pacuvius;

Nam si qui, quæ eventura sunt,
Prævideant, æquiparent Jovi.

ut lego cum Vossio. Suetonius Augusto cap. 94. *Ex lauro continuo enata soboles, adeo ut paucis diebus, ut non æquipararet modo matricem; verum etiam obtegeret.* Nerone cap. 53. *Gebhard.*

3 *Muros Atheniensium restituit præcipuo, &c.*) Qui tres erant Athenis secundum Thucydidem & Pausaniam: *τεῖχος βόρειον, τεῖχος νότιον, τεῖχος φαληρικόν.* *Lambin.* Archon tunc erat Timosthenes: Cujus imperium cadit in annum Romæ CCLXXV. ubi consules K. Fabius III. & T. Virginius. *Chronol.* De facto legendi Demosthenes ad Leptin. Plutarchus in Themist. Polyæn. I. Strat. Diodorus II. post narrationem de portu Piræeo, Frontin. lib. I. cap. I. Plato in Gorgia: *Scitis utique hæc navalia, & mœnia Athenarum, portusque dispositionem, partim Themistoclis, partim Periclis, non opificum consilio esse constructa.* De Conone auctor Athenæus lib. I. cap. I. Sed hic non fuit primus, qui Piræei muros constitui curavit, sed solum, cum a Lysandro essent diruti, refici mandavit; ut infra in Conone docuit Probus. A Lacedæmoniis enim primo, postea vero a Sylla Romanorum Imperatore hi muri sunt diruti, ut testantur Justinus libro V. Orosius II. cap. 15. Archelao Regis Mithridatis præfecto propugnante, oppugnationem descripsit Quadrigatius Annali undevigesimo, ut apud Gellium lib. XV. cap. I. legere est. Jungebatur portus Piræeus urbi muris duobus quasi cruribus, ut Strabo, Justinus, & Orosius tradiderunt. Livius lib.

I. De-

periculo. Namque [1] Lacedæmonii causam idoneam nacti, propter excursiones barbarorum, qua negarent oportere [2] extra Peloponnesum ullam urbem haberi, [3] ne essent loca munita, quæ hostes possiderent: [4] Athenienses ædificantes prohibere sunt conati. [5] Hoc longe alio spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant consequuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu sibi cum his certamen fore: quare eos quam infirmissimos esse volebant. Postquam autem audierunt [6] muros instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. [7] His præsentibus desie-

1. Decad. IV. *Brachia* vocavit. Eaque fuit portus amplitudo ac dignitas, ut Aristophanes (quod Plutarchus refert) *Themistoclem* dixerit, *non Piraeum Urbi, sed Urbem Piraeo addidisse, & ad mare terram aptasse*. Hodie nautæ *portum Leonem* vocant. *Mag.*

1 *Laced. caus. id. nacti.*) De hoc prætextu nihil memini alibi legere. alii omnes invidiam Lacedæmoniorum obtendunt. Polyænus lib. 1. Ἀθηναῖοι τὰ τείχη τῦ ἄστεος ἤγειραν. Λάκωνες ἐφθόνυν. Justin. lib. II. cap. 15. *Gebhard.*

2 *Extra Peloponnesum.*) Pro *Pelovonesum*. Quæ scriptura sæpe in libris occurrit. Erat hæc totius Græciæ arx & propugnaculum, in qua omnia magis quam alibi illustria ac potentia.

3 *Ne essent loca munita, quæ hostes possiderent.*) Justinus: *Ne munimenta hostibus & receptacula futuri belli exstruant*. Gebhard.

4 *Athenienses ædificantes prohibere.*) Ut mox sequitur, per legatos. Diodorus lib. XI. Οἱ πρέσβεις προσιόντες τοῖς οἰκοδομῦσι προσέταττον ἀφίςασθαι τῶν ἔργων τῦ τειχίζειν. Hanc narrationem quoque habet Auctor Scholiorum in Aristophanis equites. *Gebhard.* Vide Thucyd. lib. 1. Justin. 1. & Frontin. 1. *Mag.*

5 *Hoc longe alio spectabat.*) Schotti liber, *Hoc longe animo spectabant.*) refingi posset, *aliud longe animo spectabant.* etsi verbis, inquit, aliud ferebant, animo tamen ad rem longe aliam collimabant. *Gebhard.*

6 *Muros instrui.*) Sic omnes editi præferunt. & ita loquitur Curtius lib. 5. c. 5. *murus instructus laterculo coctili*. Idem.

7 *His præsentibus desierunt.*) Consilio Themistoclis. Nam nisi intermisissent munitionem, a Lacedæmoniis ope reliquorum Peloponnesiorum poterant impediri vi armata. Diod. lib. XI. συνεβύλευον ἔχειν ἡσυχίαν· ἐὰν γὰρ βιάζωνται, ῥαδίως τὺς Λακεδαιμονίυς μετὰ τῶν Πελοποννησίων στρατεύσαντας κωλύσειν αὐτὺς τειχίζειν τὴν πόλιν. *Gebhard.* Vide Thucydidem lib. 1. Apud Plutarchum in Themistocle, neque de Legatis retentis, neque de opere intermisso ullum verbum. *Lambin.*

1 *Præ-*

fierunt, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primo profectus est: reliqui legati, ut tum exirent, quum satis altitudo muri exstructa videretur, [1] præcepit: atque [2] ut interim [3] omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, [4] sive sacer esset, sive [5] privatus, sive publicus: sed undique, quod idoneum ad muniendum putarent, [6] congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis [7] sepulcrisque constarent. Themisto- 7
cles autem, ut Lacedæmonem venit, [8] adire ad magi-

1 *Præcepit.*) Diodorus παρήγγειλεν. Cæs. de B. C. 62. *Quid a quoquo fieri velit, præcepit.* Curtius l. IX. c. 11. *Gebh.*

2 *Ut interim omnes servi atque liberi opus facerent.*) Sic Thucydides, πανδημεὶ τειχίζειν τὴν πόλιν. *Idem.*

3 *Omnes servi atque liberi opus facerent.*) *Opus* de ædificatione. Ut apud Poetam, *pendent opera interrupta, minæque Murorum ingentes.* Vide Gifan. ad Lucret. Et hinc opera dicuntur *locari*, *conduci*, ICtis. Usurpant sic vocem ἀποτελέσματος Plut. & Polyb. Aristoteles ἔργον vocat initio Nicomacheorum. *Keuchen.*

4 *Sive sacer esset, sive privatus.*) Scholiastes in Aristophanis Equites: μὴ φειδομένους μήτε ἰδίου, μήτε δημοσίου τινὸς οἰκοδομήματος. In eo discrepans, quod tantum profanos qua privatos, qua publicos, non vero sacros locos complecti jussi fuerint Athenienses muris suis. Nepos autem affirmet non parcitum fuisse sacris quoque, quum tamen præceptum fuerit vetus: μὴ κινεῖν, μήτε βωμοὺς, μήτε τάφους, μήτε ἡρῷα non esse movenda seu violanda. Vide Zenobium lib. I. capite 54. *Gebhard.*

5 *Privatus.*) Sic Mss. recte. in vulgatis *Profanus*. quod glossema non agnoscunt Mss. De hoc Strateg. Themistoclis Thucyd. l. 1. Diodor. 11. Frontin. 1. c. 1. Justin. 2. Pausan. 1. *Savaro.*

6 *Congererent.*) Ἐγκατελέγησαν. *Diod.* Vulgati *cogerent*. Quod improbo. *Keuchen.* Quod vidit primus Gifan. ad Lucretium. Aptum rei verbum, Virgil.

Aeriæ quem congessere Columbæ,

ad struendum nidum. Hinc *congeries* est strues & saxorum congestus. Curt. lib. VIII. cap. 13. *Cædi tamen arbores, & saxa congeri jussit.* Flaccus lib. 4. Argonaut. vers. 97.

Fert sonitus immota phalanx, irasque retentat
Congeries dum prima fluat.

Gebh.

7 *Sepulcrisque constarent.*) Πολλαί τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων. *Thucyd.*

8 *Adire ad magistratus noluit.*) Καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐλθὼν οὐ προσῄει πρὸς τὰς ἀρχάς. *Idem.* Rectius ita legitur, quam vulgo omisso *ad*. Paullo post: *Ad magistratum Senatumque Lacedæmoniorum adiit.* & in Hannib. *Tempore dato adiit ad regem.* & ita frequentius Cicer. ut & Hadrianus Cardin. observat. *Schott.*

gi-

1 Quam

gistratus noluit: & dedit operam, ut [1] quam longissime tempus duceretur, [2] caussam interponens, se collegas exspectare. Quum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re [3] conari fallere: interim reliqui legati sunt consequuti. a quibus quum audisset [4] non multum superesse munitionis, [5] ad Ephoros Lacedæmoniorum accessit, [6] penes quos summum imperium erat: atque [7] apud eos contendit,

1 *Quam longissime tempus duceretur.*) Justinus 11. 15. *Deinde die proferendo, spatium consummando operi quærebat*. Ultrajectina editio *duceret*. Membranæ Schotto excussæ, vocibus traductis: *Ut quam longissime tempus interponens diceret caussam, se collegas expectare*. Quod ille non aspernari videtur. Perperam: Nam cui utraque locutio *tempus ducere*, dein *interponere caussam*, insolens acciderat, ambas flagitiose transpositis verbis e suo captu interpolavit. Cæs. lib. 1. de Bello Gall. *Diem ex die ducere Ædui, conferri, comportari, adesse, dicere. Ubi se diutius duci intellexit*, ἐν τούτῳ τριβήν τινα χρόνου ἐμποιῶν. *Gebhard.*

2 *Caussam interponens, se collegas exspectare.*) Ἀλλὰ διῆγε, καὶ προυφασίζετο. καὶ ὁπότε τις αὐτὸν ἔροιτο τῶν ἐν τέλει ὄντων, ὅτι οὐκ ἐπέρχεται ἐπὶ τὸ κοινὸν, ἔφη τοὺς συμπρέσβεις ἀναμένειν. *Thucyd.* Erant autem collegæ ejus Abronychus Lysiclis filius, & Aristides Lysimachi. *Lambin.* Auctor sæpius laudatus in hac narratione elegantem habet rationem politicam: Τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν παρουσίαν ὑπερετίθετο τῶν πρέσβεων. μὴ γὰρ ἀσφαλὲς ὑπάρχειν αὐτῷ κοινὰς ἐντολὰς λαβόντι μόνον ἀποπληρῶσαι τὴν πρέσβειαν. καὶ ἤχαλλον ὅτι μήπω παρεγένοντο. Justin. *Nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit.* Gebhard.

3 *Conari fallere.*) Quin prorsus fallebat, quod alii scriptores, Thucyd. lib. 1. Plutarch. in Themist. Cic. 1. offic. Ælian. var. Hist. 3. 47. satis confirmant. Quid? quod & ipse Themist. in suis ad Habronychum literis *Strategema* vocat. *Loccenius.*

4 *Non multum superesse munitionis.*) Ἔχειν ἱκανῶς τὸ τεῖχος. *Thucyd.* Ἤδη δὲ τοῦ τείχους ἱκανῶς προκεχωρηκότος. *Auct. Græcus.* Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸ τεῖχος ἔφθασαν, ἐφ᾽ ἱκανὸν κατεσκευακότες. *Diodor. Gebhard. Superare*, diserte calamo exaratum vidimus. *Schottus*. Cicero quoque ita loquitur Paradox. 4. *Uter igitur est ditior, cui deest, an cui superat?* De oratore: *In divisione generum & deesse aliquam partem & superare mendosum est*. Et alibi. *Gebhard.*

5 *Ad Ephoros Lacedæmoniorum.*) De quorum regimine & potestate ad Pausaniam dicemus. Instituti sunt Spartæ cxxx. annis post latas Lycurgi rhetras. *Plut.* Alii ab ipso Lycurgo: Πρός τε τούτοισι, τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκοῦργος. *Herodot.* Vide sis Ub. Emmium in illustrata Græcia, tomo 3. de rep. Laconum.

6 *Penes quos summum imperium erat.*) Ut regem etiam in vincula publica conjicere, legibus eorum licitum esset. *Infra* in Pausan.

7 *Apud eos contendit, falsa his*

esse

dit, falsa his esse delata: quare æquum esse, illos viros bonos nobilesque mittere, [1] quibus fides haberetur, qui rem explorarent. [2] Interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, [3] tresque legati functi summis honoribus Athenas missi sunt. [4] Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci: [5] eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos demit-

esse delata. Παρελθὼν ἔπεισεν αὐτοὺς μὴ ταχέως πιστεύειν τοῖς βουλομένοις εἰς ἔχθραν καταστῆσαι τὴν πόλιν. idem Frontin. lib. 1. cap. 10. *Contendit falsum ad eos rumorem perlatum.* Diodorus. Παρεκάλεσε τοὺς ἄρχοντας μὴ πιστεύειν κεναῖς φήμαις. *Gebhard.*

1 *Quibus fides haberetur.*) Auctor apud Aristophanis Explanatorem: ἀλλ' ἐπιλεξαμένους αὐτῶν ἄνδρας τοὺς εὐνοίᾳ καὶ πίστει διαφέροντας, ἐπόπτας ἐκπέμψαι. Polyænus vocat κατασκόπους. Εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, inquit, τοὺς ἀρίστους ἐκπέμψατε κατασκόπους. Frontinus: *Et rogavit, ut mitterent aliquos, quibus crederent de munitione Athenarum.* Gebhard. *Fides haberetur.*) Nihil mutamus. Libri quidam, *adhiberetur*: Non etiam male, sed improbatum Schoppio in Paradox. *Keuchen.*

2 *Interea se obsidem retinerent.*) Discedunt longius Membranæ: *Interea sibi detrahere reticerent*, pro desinerent male de illo loqui, remque sermonibus traducere ac factum damnare. *Schott.* Sed nunquam mihi persuadent ita coacte & implicite loqui Cornelium nostrum: dein vertitur historia in aliam circumstantiam, quæ nunquam intervenit. Græcus Scriptor crebrius modo laudatus: μέχρι δὲ τῆς ἐκείνων παρουσίας ὅμηρον αὐτὸν καταπαγγέλλειν. Diodor. lib. xi. Καὶ τούτων ἐγγυητὴν ἑαυτὸν παρεδίδου. *Gebhard.*

3 *Tresque legati functi summis honoribus.*) Numerus non exprimitur alibi. Diodorus: εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἀπέστειλαν τοὺς ἐπιφανεστάτους κατασκεψαμένους, καὶ περὶ ὧν ἦν χρεία πολυπραγμονῆσαι. Auctor Græcus ἄδηλος: Πεισθέντων οὖν Λακεδαιμονίων, καὶ τοὺς μάλιστα διαφέροντας εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῶν πολιτῶν. *Idem.*

4 *Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci.*) Variat heic Diodorus, qui vult cum Themistocle & cæteros legatos ipsum consecutos Lacedæmone a Spartanis retentos. Sic enim libro xi. Τοὺς δὲ Λακεδαιμονίων, inquit, πρέσβεις ἐλθόντας εἰς Ἀθήνας καὶ μετὰ στάσεων καὶ ἀπειλῶν ἐπιτιμῶντας παρέδωκεν εἰς φυλακὴν φήσαντες τότε ἀφήσειν, ὅταν κἀκεῖνοι τοὺς περὶ Θεμιστοκλέα πρέσβεις ἀπολύσωσι. Sic Græcus magister. A partibus vero Nepotis stat Frontinus: *Suis deinde clam scripsit, ut eos, qui venissent, retinerent; donec refectis operibus confiterentur Lacedæmoniis munitas esse Athenas, nec aliter Principes eorum redire posse, quam si ipse remissus foret. Quod facile præstiterunt Lacedæmonii, ne unius interitum multorum morte pensarent.* Idem.

5 *Eisque prædixit.*) Frontinus modo laudatus; *suis clam scripsit.* Justin. l. 11. cap. 15. *Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Atheniensium*: Idem.

1 Pro-

mitterent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum senatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrime [1] professus est, Athenienses suo consilio, [2] quod communi jure gentium facere possent, [3] deos publicos, suosque [4] patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse: neque eo, quod inutile esset Græciæ, fecisse. Nam illorum urbem, ut [5] propugnaculum, oppositam esse barbaris, apud quam jam bis classis regia [6] fecisset naufragium. Lacedæmonios autem [7] male & injuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ utile esset. Quare, [8] si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, [9] aliter illos nunquam

in

1 *Professus est.*) Codices antiqui: *prosecutus est*. Unde ego suspicor legendum, *prolocutus est*, suffragantibus Mss. *Longol*, Quod confirmat Græca fides Thucydidis: Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπελθὼν, τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐνταῦθα δὴ φανερῶς εἶπεν ὅτι ἡ μὲν πόλις σφῶν τετείχισται ἤδη:

2 *Quod communi jure gentium facere possent.*) Mœnibus oppida cingere, & se suaque tuendo vim repellere; naturæ etiam jure semper licuit, unde gentium jus manavit. Vim ad hæc vi repellere, jus fasque esse natura docet, ut in Miloniana Cicero pronunciat, & JCtus Tit. De jure naturæ, gentium, & civili. *Schott.*

3 *Deos publicos.*) Ὁμοβωμίους: Vide ad hunc locum Boeclerum.

4 *Patrios ac penates:*) Hyginus θεοὺς πατρῴους appellari dicit. Hinc Virgilius *patrios penates* vocat, & *Deos patrios*: Ubi Servius: *Qui singulis civitatibus præsunt, ut Minerva Athenis, Juno Carthagini*. De quibus lege Martian. Capellam libro 1. Macrob. 3. Saturn. 4. Varronem, alios. *Keuchen.*

5 *Propugnaculum.*) Ἔρυσμα καὶ φυλακτήριον τῆς Ἑλλάδος Pindaro & Aristidi ob id dictum. *Boecler.* Προπολεμιστήριον. Ita vocat Diodorus lib. XIV. Rhegium. *Gebh.* Ὡς πρόβολον καὶ φρούριον, vel ἐπιτειχισμόν. Cicero pro Font. *Narbo Martius propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum & objectum.* Lambin.

6 *Fecisset naufragium:*) Fuisset depressa aut disjecta. Ita Græci quoque loquuntur. Plutarchus: Αἱ ἐπιφανεῖς τύχαι, καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων, μεγαλοποιοῦσι ναυάγια. *Gebhard.*

7 *Male & injuste facere.*) Ἀδικεῖν. *Lambin.* Sallustius Jugurtha: *P. R. neque recte neque pro bono facturum, si a jure gentium se prohibuerit.* Gebhard.

8 *Si suos legatos recipere vellent.*) De re simili Cæsar lib. 3. Com. cap. 8. *Communem Legationem, P. Crassum mittunt; si velit vos recipere, obsides sibi remittat.*

9 *Aliter illos nunquam in patriam*

re-

in patriam recepturi. [1] Hic tamen non effugit civium suorum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, [2] testularum suffragiis e civitate ejectus, [3] Argos habitatum concessit. 8

recepturi.) Quod vulgo additur *essent*, glossema est. *Gronovius.*

1 *Hic tamen non effugit civium suorum invidiam.*) Hæc communis est bene de republica meritorum sors, ut ingratam plebem, belluam multorum capitum fere experiantur omnes. Qua de re Val. Maximus lib. 5. cap. 3. *Schott.* Quare Athenienses egregios cives & bene meritos sæpius ob virtutem, ne quis amplius emineret, testula ablegatunt. Siquidem præter Theseum, quem in Scyrum exegerunt, Solon lator legum, Aristides; quo nemo justior, & Themistocles, aliique ob illorum magnitudinem in exilium acti sunt: Miltiadem vero mori coegerunt. Id enim optimo cuique Athenis usuveniebat, ut in exilium ob eminentiam virtutis pelleretur. *Alex. ab Alex.* Alludit Lucianus in Dialogo: περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν διαβολῇ.

2 *Testularum suffragiis.*) Archonte Praxiergo, quem alii Prexurgum vocant. De illo tempore Anonymus: Θεμιστοκλῆς ἐξωστρακίσθη. *Meursius.* Infra in Cimone: *Nam testarum suffragiis, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, decem annorum exilio multatus est.* Ut quid his locis auctor significare voluerit, planum fiat, haud est ignorandum; *testam* vas fictile significare; *testulam* vero fictile parvum, vel fictilis frustum, in quam significationem a Græcis ὄστρακον dicitur (ut testatur Pius cap. 9 suarum Annotationum) quæ vox proprie loquendo calculum non significat, qui ψῆφος nuncupatur. Verum cum apud Athenienses suffragiis ferendis *ostraci*, id est, *testulæ*, vel ut aliis placet, *calculi* viritim in concilio darentur, ut in eis quem quisque ex civibus urbe cedere vellet, indicaret, ab ostraco, ὀστρακισμὸς est dictus, id est, *testularum suffragium*; & horum suffragiorum dies ὀστρακοφορία. Ut apud Suidam legitur; duplex erat *Ostracismus*, scilicet *Phigi* & *Apostatarum*. Priore in exilium mittebantur, qui dignam delicto pœnam vitate voluissent; quibus publice bona demebantur. Posteriore, Apostatis & locus & tempus statuebatur. Eadem hac de re in linguæ Græcæ commentaria transtulit Budæus, suppresso tamen Suidæ nomine. *Magius.* Cæterum Ostracismus post exactum Hippiam tyrannum Pisistrati filium sumpsit initium. Causa instituti; ne quis ob nimiam potentiam libertate oppressa tyrannidem occuparet. Andocides: νομίζω δὲ καὶ τὸν θέντα τὸν νόμον ταύτην τὴν διάνοιαν ἔχειν, ἀποβλέψαντα τῆς πόλεως πρὸς τὰς κρείττους τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν νόμων, ἐπειδὴ παρὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν ἰδίᾳ δίκην λαβεῖν, δημοσίαν τιμωρίαν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων κατασκευάσαι. Similis fuit apud Syracusanos Πεταλισμός. Quo frondibus oleæ quinquennali exilio suspectos ablegabant. Vide Diodor. XI. & Sigonium II. De rebus Atheniensium 4. Videndus Hadrian. Junius l. v. Anim. cap. 18. *Schott.* Morem testularum suffragii refert Aristoph. interp. in equitibus. *Longol.* Præter cæteros leg. Prosper Aquitan. & Joan. Tzetzes var. Histor. Chiliad. 13. c. 489. *Savaro.*

3 *Argos habitatum concessit.*) Ἔτων

cessit. Hic quum, propter multas ejus virtutes, magna cum dignitate viveret, 1 Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, 2 quod societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens 3 proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, 4 Corcyram demigravit. Ibi

Ἔτυχε γὰρ ὠστρακισμένος, καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει. *Thucyd.* Sciendum est autem Argos locum fuisse certum ac definitum, in quo commorabantur, qui testatum suffragiis e civitate ejecti erant. *Lambin.* Vide Plinium, Ptolemæum, & Strabonem. Duo sunt in Peloponneso hujus nominis oppida; alterum Hippium, alterum Dipsium, seu Πολυδίψιον. Unde Argos Hippium, & uno nomine Ἀργυρόπεδα. Sed Æoles pro Ἄργος dicebant Ἄρβος. Inde *Arpos* Latini pronuntiavere pro *Argis*. Ortel. Salmas.

1 *Lacedæmonii legatos Athenas miserunt.*) Vide Thucyd. lib. I. Diod. Siculum XI. Plutarchum in Themist.

2 *Quod societatem cum rege Persarum.*) Thucydides lib. I. proditionis una cum Pausania initæ accusatum dicit. Plutarchus in vita Themistoclis Pausaniæ consuetudinem & commercium, adversariis ejus accusandi occasionem præbuisse dicit. In libello vero *de utilitate capienda ab inimico*, sic inquit, *Themistocles autem cum nihil peccasset, ex Pausania tamen proditionis suspicionem contraxit, quod eo familiarius uteretur, quotidieque literas & nuntios ad illum missitaret.* Loco vero priore ait, Pausaniam Themistocli regis literas aperuisse, Græcosque in ejus odia adducere, & eum ad proditionis societatem protrahere conatum, sed frustra. *Mag. Longol.*

Societatem fecisse.) Sic loquitur Vita Datamis: *absens amicitiam cum Datame facit.* Justin. lib. 12. cap. 2. *Alexander cum Metapontinis & Pediculis & Romanis fœdus amicitiamque fecit.* Cicero pro Quinctio ita loquitur: *Facere societatem omnium rerum cum aliquo.* Gebhard.

3 *Proditionis est damnatus.*) Meminit iniqui hujus judicii quoque Dion. Chrysostomus Orat. 73. *Ernst.* *Proditionis.*) nempe cum Pausania initæ, quoniam familiarius eo utebatur, & quotidie literas & nuncios ad eum missitabat. Thuc. I. Diod. Sic. 11. Plutarch. in vita ejus; qui tamen omnes eum ab hoc crimine absolvunt. Adde Plutarchum lib de utilitate ex inim. capienda, itemque epist. 14. Themistoclis. Neque ei profuerunt superiora sua in patriam bene promerita, pugna Salaminia, & legatio ad Lacedæmonios obita, ut scribit Ælianus lib. 3. var. Hist. *Lambin.* Adde responsum Phocyonis ad supplicium euntis, apud Senecam, & alios.

4 *Corcyram demigravit.*) Φεύγει ἐκ Πελοποννήσου ἐς Κέρκυραν. *Thucydid.* Addit causam, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης. Hanc civitatem sibi beneficio devinxerat, ut paulo ante ex Plutarcho diximus. *Long.* *Corcyram* Græci Κέρκυραν vocant, ut *Beronicen*, Βερονίκην; *Methonam*, Μεθώνην. Homerus Σχερίαν & Φαιακίαν appellat, ut fidem facit Plinius. In Apollodoro est Κεραυνίη, IV. Argonaut. Distat ab Epiro duobus mil. ubi fretum arctissimum; ubi latissimum,

XX.

Ibi quum ejus [1] principes civitatis animadvertiſſet timere, ne propter ſe bellum his Lacedæmonii & Athenienſes indicerent; [2] ad Admetum Moloſſorum regem, [3] cum quo ei [4] hoſpitium fuerat, confugit. Huc quum veniſſet, [5] & in præſentia rex abeſſet: quo majore religione ſe receptum tueretur, [6] filiam ejus

xx. Eratque olim Alcinoi hortis, & Ulyſſis naufragio decantata Poetis. *Kenchen.*

1 *Principes civitatis.*) Τὸ *civitatis* recte abeſt a noſtro codice. intelligit enim inſulanos Dynaſtas Corcyræ inſulæ. *Schott.* Δεδιέναι δὲ φασκόντων τῶν Κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν, ὥς τε Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπέχθεσθαι. *Thucyd.* Urbem eſſe inſulæ cognominem Corcyram novimus. Ejus dubii eximendi gratia addit Cornelius a Civitatis principibus, metu belli Lacedæmonii, Themiſtoclem faceſſere inde juſſum. Quare non temere cum Schotto τὸ *civitatis* exturbarim. *Gebhard.*

2 *Ad Admetum Moloſſorum regem.*) Codex P. Dan. *Admetum Moloſſorum regem.* Quod contra Græcos.

3 *Cum quo ei hoſpitium fuerat.*) Idem Codex: *Hoſpes erat.* Sed in eo non conſentiunt cum Probo Thucydides & Plutarchus. Ita enim Thucydides. Ἀναγκάζεται παρὰ Ἄδμητον τὸν Μολοττῶν βασιλέα, ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον, καταλῦσαι. Sed videtur Probus negandi particulam non agnoviſſe apud Thucydidem, quam tamen abeſſe, facile potuiſſet cognoſcere, ſi ad verbum ἀναγκάζεται reſpexiſſet. Nemo enim qui amicitiæ cum aliquo convictus eſt, cogi ſolet. *Longol.* Adjungit cauſam Plutarchus: Καταφυγὼν πρὸς Ἄδμητον· ὃς βασιλεὺς μὲν ἦν Μολοττῶν· δεηθεὶς δέ τι τῶν Ἀθηναίων, καὶ προπηλακισθεὶς ὑπὸ Θεμιστοκλέους, ὅτ' ἤκμαζεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δι' ὀργῆς εἶχεν αὐτὸν ἀεὶ, καὶ δῆλος ἦν, εἰ λάβοι, τιμωρησόμενος. Diodorus Siculus nullum de amicitia aut odio verbum facit. *Lambin.* Vide Ciceronem in Bruto.

4 *Hoſpitium fuerat.*) Mſ. Dan. *erat.* ſi quid video, recte. Nam hoſpitium, h. e. jus ſive ſocietas hoſpitii per totam vitam celebrabatur, immo in liberos quoque tranſibat, ut e Plauti Pœnulo 5. 1. apparet. Cic. ad famil. 13. 19. vide Guili. Stuckium l. 1. 27. antiq. Conv. & Tomaſinum de teſſeris hoſpitalitatis.

5 *Et in præſentia rex abeſſet.*) Καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν, &c. *Thucyd.* Negat hoc Diodorus, qui Themiſtoclem comiter a rege exceptum refert, & admonitum, ut bono animo eſſet; ſe curaturum ut tutus ac ſalvus evaderet. Plutarchus duas diverſas de hac re hiſtorias ponit, partim Thucydidem, partim alios ſecutus, qui Admeto præſente Themiſtoclem filium ejus prehendiſſe, & ad aram ſeu focum confugiſſe narrat. *Lambin.*

6 *Filiam ejus parvulam arripuit.*) Filium. Thucydides: Ὁ δὲ τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. Quare vel lapſus eſt Probus, vel alios ſecutus eſt hiſtoricos, vel erratum eſt librariorum. *Idem.* Vide Plutarchum, qui rationem dicit, cur Admeti filium adſumpſerit.

ejus parvulam arripuit, & cum ea se in [1] sacrarium, quod summa colebatur ceremonia, conjecit: Inde non prius egressus est, quam rex eum, [2] data dextra, in fidem reciperet, quam præstitit. Nam quum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis [3] exposceretur publice, [4] supplicem non prodidit, [5] monuitque ut consuleret sibi. difficile enim esse, in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque [6] Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset [7] præsidii dedit. [8] Hac re audita, hic in navem omnibus [9] ignotus ascendit.

Quæ

1 *Sacrarium.*) De quo ritu Græcorum plena est omnis antiquitas. Eratque religiosum ac sanctissimum supplicandi genus. Morem hunc omnium Græcorum fuisse apparet, ut e foco veluti Asylo extrahere nefas ducerent, ut nec ab ara, nec a principis statua rapere licebat. Pleni Jurisconf. libri. Ovid. in Fastis de foci etymo:
—— *Vel quod fovet omnia dictus.*
Vide proverb *E Vesta.* vide Turneb. Adv. XXI. cap. 8 & hac de re disserentem Jac. Rævardum l. 1. Var. c 7. *Schott.*

2 *Data dextra in fidem reciperet.*) Datæ dextræ nulli historici meminere. Probabiliter autem hoc a Probo, sive ab aliis sumptum, sive de suo additum, positum est. Nam qui sancte aliquid promittebant, dextras dabant apud Veteres. Xenoph. ἑλλην. δ. Cicero XI. Phil. VII. ad Att. ep. 1. Diodor XVI. Virgil. 1. Æneid. Homer. Iliad. α. Mos iste a Persis profluxit. Infra in Datame: *Fidemque ea de re more Persarum dedisset.* Sed notandum, non in vola manus, sed in junctura fuisse fidei sedem. *Eustath.*

3 *Exposceretur.*) Longa oratione, ut ait Thucydides. Deposceretur ad supplicium. Sic enim Cæsar loquitur. Et Diodorus, ἐξῄτει αὐτὸν πρὸς τιμωρίαν. *Lambin.* Infra Hannib. *Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus.* Cæs. 3. civil. 110 *Hi regum amicos ad mortem deposcere.* Hirtius 8. 38 *Principem sceleris illius ad supplicium deposcit.* Gebhard.

4 *Supplicem non prodidit.*) Τὸν τῆς ἱκεσίας νόμον τιμῶν, ut loquitur Polyænus lib. 8. *Gebhard.* Thucydides: Καὶ ὕστερον ὑπ' πολλῶν τοῖς τε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐλθοῦσι καὶ πολλὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσι. lib. 1. Veteres a Deo mitti supplices, præsertim non sua culpa calamitosos, ideoque prodi contra jus divinum & naturæ fore credebant, qua de re digna legi est epistola Isidori Pelusiotæ 164. lib. 3. *Loccen.* Est autem prodere heic idem quod tradere, periculo exponere.

5 *Monuitque ut consuleret sibi.*) Et addidit magnam vim auri, fugæ viaticum. *Diodor.* XI.

6 *Pydnam.*) Cod. P. Danielis, *Phydnam.* Quæ Macedoniæ urbs. *Ptol. Steph. Diodor.* Stephanus *Cydnam* vocat.

7 *Præsidii.*) Ἐφόδια καὶ προπομπήν. Epaminonda: *præsidium dedit, ut eo tuto perveniret.* Gebhard.

8 *Hac re audita.*) Omittit hæc verba Editio Parisiana.

9 *Ignotus ascendit.*) Lectio veteris optimi, *escendit*, ἀρχαϊκῶς. Et sic Epaminonda: *in navem escen-*

de-

Quæ quum tempestate maxima [1] Naxum ferretur; [2] ubi tum Atheniensium erat exercitus: sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus, domino navis, quis sit, aperit: [3] multa pollicens, si se conservasset. At ille clarissimi viri captus misericordia, diem noctemque procul ab insula [4] in salo navem tenuit in ancoris; [5] neque quenquam ex ea exire passus est. [6] Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem [7] exponit: cui ille pro meritis [8] gratiam postea retulit. [9] Scio plerosque

ita

deret. Varro: *e vinea in arbores escendit vitis*. Iterum: *in carnarium escendit*. Livius lib. XIV. *Licinio Cos. ad quadrigas mittendas escendenti*. Et sic Fronto legit ad Sallustium in Jugurth. *Keuchen.*

1 *Naxum*.) Insulam Cycladum, quæ & Στρογγύλη a situs rotunditate appellata. Dicæarchus eam inter Sporades recenset. Stephanus: Νάξος νῆσος τῶν Κυκλάδων διάσημος ἀπὸ τοῦ Νάξου Καρῶν ἡγεμόνος· ἄλλοι δὲ, ἀπὸ Νάξου τοῦ Ἐνδυμίωνος· Εὐφορίων, παρὰ τὸ Νάξαι, ὅ φασι θῦσαι τινές. Ad quem locum quid de etymo commentatus sit Magnus Salmasius, vide in exercitationibus Plinianis ad Solinum. Hodie *Nicosia* vocatur, eratque olim Libero sacra.

2 *Ubi tum Atheniensium erat exercitus*.) Πολιορκουμένην ὑπ' Ἀθηναίων. *Polyæn.*

3 *Multa pollicens*.) Addit Thucydides, immo priore loco ponit, καὶ εἰ μὴ σώσει αὐτὸν, ἔφη ἐρεῖν, ὅτι χρήμασι πεισθεὶς ἄγει αὐτόν. Hac de re apud Diodorum nullum verbum. Polyænus vero refert lib I. Strategematum. *Lamb.* Lege & Plutarchum.

4 *In salo navem tenuit*.) καὶ ἀποσαλεύσας ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου. *Thucyd.*

5 *Neque quemquam ex ea exire passus est*.) Jussu Themistoclis. Polyænus: Ὅπως ἂν ἀμφότεροι σωθεῖεν, μηδεὶς ἐκβαινέτω τῆς νεώς. ὁ ναύκληρος φοβηθεὶς ὑπὸ ἐκβῆναι συνεχώρησε, καὶ ἀναχθῆναι διὰ τάχους ἐποίησεν. Sic Thucydides.

6 *Inde Ephesum*.) Ὕστερον ἀφικνεῖται εἰς Ἔφεσον. *Thucydid.* Diodorus non facit horum locorum mentionem, sed arrepta occasione cum duobus Liguribus ex Molossia in Asiam evasisse dicit XI.

7 *Exponit*.) Ἐκβιβάζει. Curtius, Cæsar, aliique quam creberrime. Ille lib. 3. Civil. c. 31. f. *Neque affectum valetudine filium exponere in terram patitur*. Ita Græci quoque ἐκθεῖναι usurpant. Plutarch. Dione: ὡς ἦχε Λίβυς, θέμενος εἰς ἀκάτιον, προσέταξε τοῖς ναύταις, κομίζοντας αὐτὸν ἐκθεῖναι εἰς Ἰταλίαν. Curt. lib. 9. cap. 47. Hirtius lib. de Bello Alexandrino cap. 10. *Gebhard.*

8 *Gratiam postea retulit*.) Ex bonis suis, quæ clam per amicos transportata secum duxerat in Asiam. *Plutarch.*

9 *Scio plerosque ita scripsisse*.) Ephorum, Dinonem, Clitarchum, Heraclidem, aliosque Plutarcho citatos: *Lambin. Mag.* De quibus lege incomparabilis Vossii librum, de Historicis Græcis. Præter eos

9 ita scripsisse, [1] Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum [2] Thucydidi credo, [3] quod ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad [4] Artaxerxem eum venisse, [5] atque his verbis epistolam misisse; *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, quum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura*

ra

Valer. lib. 5. c. 3. idem 8. 7. 15. & I. 5. 3. in fine. *Savaro.*

1 *Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse.*) Membranaceum meum codicem melius legere arbitror, *Themistoclem ad Xerxem regnantem in Asiam transisse.* (quomodo & Schioppius verisim. 1. 20. e libro vetere emendavit,) ita enim est apud Diod. Siculum. Sic paullo post dicit Cornelius noster *ad Artaxerxem eum venisse.* Verum Xerxis & Artaxerxis nominum apud Persas permutatio Chronologiam Persarum non parum turbat. Dissensum veterum Historicorum super hac re indicat quoque Plutarch. Themistocle, quem Acatius ad Thucydidem conciliare studet. Ait enim ad Artaxerxem venisse, qui cum patre tum, post cladem in Græcia acceptam Remp. gesserit. *Ernstius.* Videndus omnino Petav. part. 2. Ration. Temp. lib. 3. 10.

2 *Thucydidi credo.*) Cicero etiam in Bruto *Thucydidem plurima fide dignum putavit.* Mag.

3 *Quod ætate proximus erat.*) Idem *Thucydidem paullo ætate posteriorem* dicit in Bruto. *Quod ætate proximus erat.*) Ex Ms. Cod. lege, *Quod ætate proximus ab his erat.* Ernst. alii libri excerpente P. Daniele *De his.* Schottus addit de Ms. suo *pr. erat iis.* Vulgata est verissima. *Gebhard.*

4 *Artaxerxem.*) Xerxis filium, qui μακρόχειρ cognomento dictus est. Plutarch. ἀποφθεγ. βασιλ. *Lambin.* In Tarih dicitur كى بهمن Cai Bahman, cognomento Daras Dast, id est, Longimanus. Idem Artaxerxes appellabatur. Hebraice autem Arthasastah. Vide quæ infra *de regibus* notavimus.

5 *Atque his verbis epistolam misisse.*) Eam ex Thucydide adscribo, ut cognoscant lectores quanta puritate & facilitate prope ad verbum a Probo sit e Græco versa: Ὅτι Θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σὲ, ὃς κακὰ μὲν πλεῖστα Ἑλλήνων εἴργασμαι τὸν ὑμέτερον οἶκον, ὅσον χρόνον τὸν σὸν πατέρα ἐπιόντα ἐμοὶ ἀνάγκῃ ἠμυνόμην. πολὺ δ᾽ ἔτι πλείω ἀγαθὰ, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ, πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. καί μοι εὐεργεσία ὀφείλεται, (γράψας τήν τε ἐκ Σαλαμῖνος προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν, ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο τότε δι᾽ αὐτὸν, οὐ διάλυσιν) καὶ νῦν ἔχων σε μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι, πάρειμι, διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν. βούλομαι δ᾽ ἐνιαυτὸν ἐπισχὼν, αὐτός σοι περὶ ὧν ἥκω, δηλῶσαι. *Longol.*

1 *Post-*

ra bona feci, [1] *postquam in tuto ipse ego, & ille in periculo esse cœpit. Nam quum* [2] *in Asiam reverti nollet, prælio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur. Quo nuncio ille periculo est liberatus. Nunc autem* [3] *ad te confugi* [4] *exagitatus a cuncta Græcia,* [5] *tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus,* [6] *quas tecum colloqui volo,* [7] *annum mihi temporis des, eoque transacto me ad te venire patiaris.* Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum

1 *Postquam in tuto ipse.*) Vir Cl. legendum conjecit: *postquam in tuta ipsa*; de patria sentit. Sic & aptius cohæret oratio. Nisi tamen Nepoti Thucydidæa illa exprimere constitutum; Ἐπειδὰν ἐν ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δ' ἐν ἐπικινδύνῳ πάλιν ἡ ἀποχώρησις ἐγίγνετο. Ad prioris conjecturæ mentem oppido Plutarchus: Ὅτε τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀσφαλεῖ γενομένης, παρέχει τὰ οἴκοι σωζόμενα χαρίσασθαί τι καὶ ὑμῖν. *Bœclerus.*

2 *In Asiam reverti vellet.*) Ita MS. Schottus in scripto Codice reperit *nollet*. idque convenire autumat iis, quæ dixit noster 2. 5. *Timuisse Themistoclem ne perseveraret Xerxes bellare.* Boecl.

3 *Ad te confugi.*) Thucyd. Πάρειμι, *adsum*. Fortasse legendum, *confugio*, Lambinus.

4 *Exagitatus a cuncta Græcia.*) Translatio a venatoribus qui exactam cubilibus suis feram nullibi patiuntur consistere, donec in potestatem veniat. Ovid.

Et lepus hic aliis exagitatus erit. Gebhard.

5 *Tuam petens amicitiam.*) Hoc addidit de suo Probus. Non enim credibile est, cum verba illa Græca, διὰ τὴν σὴν φιλίαν, Latine reddidisse, *tuam petens amicitiam*. Idem. Deinde, Græce ambiguum est, num propter amicitiam, quam cum rege dicebatur habere, an amicitiæ ineundæ cum Rege gratia venerit. *Longol.*

6 *Quas tecum colloqui volo.*) Περὶ ὧν ἥκω. *Thucyd.* Legendus Plutarchus in Themistocle, & in apophthegmatibus Regum; quo loco similiter illud profert de tela contracta & explicata, in qua varia animalia sunt acu picta: Cui orationem similem esse dicebat. *Lambin.*

7 *Annum mihi temporis des.*) Vel *annum mihi tempus des*. Cod. P. Dan. Vel, *annuum mihi temporis spatium*. MS. Puteani. *Annum mihi temporis des.*) Sic dictum eleganter καθ' ὑστερολογίαν, qua nomen regens casu recti, & contra rectum regentis efferunt. Nec obstat appositio, quam vocant ἑρμηνευτικὴν *annum mihi tempus des*; ut est in Gifanii schedis: vel, *annuum mihi tempus*, ut in Excerptis. *Annum* autem *temporis* dixit noster, pro *tempus anni*; ut *dies spatii*, pro *spatium diei*. Cæsar de

rum sibi conciliari, [1] veniam dedit. Ille [2] omne id tempus literis sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui [3] in Perside erant nati. [4] Hic quum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, [5] illum Græciam bello oppressurum: [6] magnis muneri-

Bello Gallico. Quanquam & *annum tempus* probem, ut *punctum tempus*, apud Lucret. *Keuchen.*

1 *Veniam dedit.*) Concessit ei annum, ut hoc temporis spatio linguam & instituta Persica disceret. Sic loquitur in Pausania: *Quod si eam veniam sibi dedisset.* Similiter Dione atque Eumene. Cæsar lib. 7. cap. 15. *Datur petentibus venia.* Justin. XI. 15. Cicero Attico. *Impetravi a Salaminiis ut silerent, veniam quidem illi mihi dederunt.* Gebhard. Non narrat heic Probus, quanto in periculo Themistocles versatus sit, cum a Mandane Darii filia, Xerxis sorore accusatus est. Quod expositum est a Diodoro Siculo lib. XI. *Lambin.*

2 *Omne id tempus literis sermonique Persarum dedit.*) Val. Maximus l. VIII. cap. 7. Themistocles *per summam iniquitatem patria pulsus, & ad Xerxem, quem paullo ante devicerat, confugere coactus, priusquam in conspectum ejus veniret, Persico sermoni se assuefecit; ut labore parta commendatione regiis auribus familiarem & assuetum sonum vocis adhiberet.* Græcus Scriptor ἄδηλος. Μηδικὴν φωνὴν μαθὼν ἐδίδαξεν αὐτὸν (Artaxerxem) πῶς ἔσωσε τὸν πατέρα Ξέρξην. Cic. in Catone. *Gebhard.* Sed verisimile est, ipsum Persarum linguam ex parte addidicisse, ac tantum in ea per id tempus profecisse, ut Regi, quoad fieri potuit, intelligeretur. Hinc lux Plutarchi verbis, ἀποχρώντως ἐκμαθὼν, quod & Thucydides affirmat, & multi alii, ex quibus liquido id evincas. Accedit insuper, Persas plurimum a Græcis mutuatos esse, dum infinita adhuc habent vocabula, quæ de Græco manasse is demum potest dubitare, qui omnia ignorat. A Græcis igitur ad Persas res ipsa cum nomine transiit. Quod multis rationibus ad Solinum suum confirmat Claudius Salmasius. Non semper ergo a Cornelio standum, dum in illa jurat, quorum probabilior alioquin est fides. Simile infra judicium de Dione jactat, quem adeo Carthaginienses suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati. *Keuchen.*

3 *In Perside.*) Græci Περσίδα nunquam ponunt, nisi de particulari Persarum regione. Quemadmodum Persæ non pro Persidis regione, sed Persarum imperio sumuntur. Sic distinguunt inter Περσικὰς πόλεις, & πόλεις Περσίδος. Hæ sunt Persidis urbes, illæ Persicæ dominationis. *Salmas.* Sluiskenii membranæ disertim *Persida* legunt. Utrumque rectum. *Persida* pro *Persis*, ut *Chalcida, Leucada, Elida:* pro Chalcis, Leucas, Elis, & alia. *Keuchen.*

4 *Hic cum multa regi esset pollicitus.*) Cicero lib. X. Epist. ad Atticum: *Themistocles non vidit, quid Xerxi polliceretur.* Lambin.

5 *Illum Græciam bello oppressurum.*) Id regi eum promisisse, ceteri quoque scriptores tradunt,

fa-

ribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domicilium que [7] Magnesiæ sibi constituit. Namque hanc urbem [8] ei Rex donaverat, his usus verbis: [9] quæ ei panem præberet: (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis [10] redibant) [11] Lampsacum,

[1] un-

fateturque ipse ep. 11. & 20. quamvis epist. 19. negat se hoc unquam admissurum: tantum ergo Athenienses Ostracismo suo profecerunt, ut eminentes proscripti, præsertim ambitiosi & injuriæ impatientiores instrumenta se præberent opprimendæ patriæ, cum tutius fuisset subruere fundamenta. Adi Forstner. in Tacit. 2. Ann. & Boecleri librum Commentarium.

6 *Magnis muneribus.*) Inter quæ fuit γάμβρειος στολὴ, sicut tradit Athenæus. Illa donari summus in Oriente mos. Idque in hodiernum diem apud Turcas, Tartaros, Persasque in usu est. Nemo ad regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant خلع عليها الخلعة. *Keuchen.*

7 *Magnesiæ.*) Quæ Urbs ad Mæandrum fluvium. *Steph. Livius.* Ad Thoracem. *Diodor.* Fuerunt autem duæ Magnesiæ in Asia; una ad Mæandrum amnem, quæ Μαγνησία πρὸς Μαιάνδρῳ dicitur: altera sub Sipylo, quæ Μαγνησία πρὸς Σιπύλῳ cognominatur. Utramque in Lydia ponit Ptolemæus. *Salmas.* Prior Themistocli in panes data. Diodorus XI. Μαγνησίαν μὲν τὴν ἐπὶ τῷ Μαιάνδρῳ, πλεῖστον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἔχουσαν σῖτον, εἰς ἄρτους. Μυῦντα δὲ, εἰς ὄψον· Λάμψακον δὲ ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον.

8 *Ei rex donaverat.*) Xerxes. *Strabo* XIII. Artaxerxes. *Thucyd. Plutarch.* Sed Plutarchus adjungit, ex Neante & Phania, Percopen sive Percoten & Palæscepsin pro vestitu Themistocli ab Artaxerxe datas. Sic Anthylla regis uxoribus in calceamentum data; Herod. II. *Keuchen.* Magnorum Principum antiqua consuetudo; qui Satrapis & Dynastis suis, aliisque quibus cupiebant, certas vel provincias vel urbes assignabant, unde vectigalia in usus suos exigerent. Sic legimus antiquæ reginæ cuidam Ægyptum datam fuisse εἰς κόσμον a marito: Themistocli Lampsacum datum erat εἰς οἶνον, Magnesia εἰς ἄρτον, Myus εἰς ὄψον, Percota & Palæscepsis εἰς στρωμνὴν καὶ ἱματισμόν. Similia narrantur de Pyiarco, de Alcibiade, de aliis. Sic etiam legimus Ægypti reges ab aliis urbium suarum esculenta, ab aliis poculenta, ab aliis stragula solitos exigere. Vide Aristeam. *Casaubon.*

9 *Quæ ei panem præberet.*) Venuste *præberet.* Quod vocabulum est rei familiaris, καὶ τῶν πρὸς τὸν βίον.

10 *Redibant.*) Propr. Verb. sic supra paullo *pecunia quæ ex metallis redibat.* Hinc *reditus* pro censu. *Schottus.*

11 *Lampsacum.*) Oppidum imprimis Asiæ clarum & nobile vocat *Lucilius* apud Nonium. *Lampsacum.*) Male *Lamsacum* in Excerpt. Diodor. Λάμψακον. Et statim *Smyrnam*, pro *Myuntem*; in Boecleri MSS. corruptius, & κατ' ἀνιστορίαν. *Keuchen.*

1 *Un-*

1 unde vinum ſumeret : 2 Myuntem , ex qua obſonium haberet . Hujus 3 ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo : ſepulcrum, prope oppidum, in quo eſt ſepultus : 4 ſtatuæ in foro Magneſiæ . * De cujus morte multimodis apud pleroſque ſcriptum eſt.

1 *Unde vinum ſumeret*.) *Λάμψακον ἣ ἀμπελόφυτον ἔχουσαν χώραν πολλήν, εἰς οἶνον. Diod.* Unde haud dubie a Priapo condita ſcribitur illa civitas, Bacchi & Veneris filio. De qua re ſubtiliſſime Plutarchus in libello de claris mulieribus. Sed & Demoſthenes *Πελάτου κτίσμα* appellat. Vide Servium ad IV. Georg.

2 *Myuntem*.) Ubi ingens piſcium ubertas & copia, *ἔχουσα θάλατταν ἔυιχθυν. Diod.* Hinc Themiſtocli in obſonium data. *Thucyd.* Sita urbs ad oſtia Mæandri fluminis. *Strabo, Pli. Pauſan. Herodot.*

3 *Ad noſtram memoriam*.) Arbitrater unique Probum id quoque ex Thucydide vertiſſe, niſi ſcirem Pauſaniam, qui longe ætate fuit Probo poſterior, teſtari Athenis ſuo tempore Themiſtoclis monumentum adhuc extitiſſe prope portum maximum. *Longolius.* *Καὶ πρὸς τῷ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους. Pauſan.*

4 *Statuæ in foro Magneſiæ.*) Plutarchus in foro Magnetum non Themiſtoclis ſtatuas, ſed ſepulchrum extitiſſe ait. Potuit & Magneſiæ, & juxta Piræeum fuiſſe Themiſtoclis ſepulcrum. Nam Pauſanias ejus oſſa Magneſia, ubi primum ſepulchro conditus eſt, in Atticam translata fuiſſe tradit. Etſi enim exhumatum ſit cadaver, non tamen videtur dirutum fuiſſe ſepulchrum, quod fuit (teſte Plutarcho) illuſtriſſimum: cui & ſtatuæ, quarum Probus mentionem facit, junctæ fuiſſe videntur. Mos enim antiquus fuit, defuncti ſtatuas ſepulchro imponere. *Mag.* Sic forum Antiochiæ, Germanici; Megatenium Coræbi Mauſolæis celebrabatur. Qui eximius honor apud antiquos. Strabo *περίβολον* vocat conditorium Alexandri, quod in medio fuit urbis Alexandriæ. Idem *σῆμα* appellat illum locum (non enim *σῶμα* legendum) in quo *κοιμητήρια* regum ac imperatorum. Sed notandum, ſolis Ducibus illud conceſſum. Vide Servium Sulpitium ad Ciceronem lib. IV. Epiſt. ad Famil. Infra Nepos de Dione: *In urbe, celeberrimo loco elatus publice, ſepulchri monumento donatus eſt*. Keuchenius.

* *De cujus morte. multimodis*.) Conciſum deterioris notæ libri, *multis modis*. Excerpta, *multimodis*, quomodo edendum curavimus ſecundum veterum ſcripturam & analogiam. *Multimodis* antiquum adverbium apud Turnebum l. VI. cap. 14. Adverſ. Nec aliter ex ſuis libris optimus Giſanius Conlect. Lucret. pag. 379. & Joan. Savato. *Idem*. Apulejus, *quarum ſubſtantia multimoda poteſtatum coitione conficitur*. Vetus poeta apud Ciceronem de Oratore. *Multimodis ſum circumventus morbo, exſilio atque inopia*. Gebh. vide Juretum in Symmach. l. 13. *De cujus morte*.) Hieronymus epiſtol. II. ad Nepot. *Sapiens vir Græciæ Themiſtocles cum expletis centum & ſeptem annis ſe mori cerneret, dixiſſe fertur, ſe dolere, quod tum egrederetur e vita, quando ſapere cœpiſſet*. Sed vel corruptus locus, legendumque *Theophraſtus*, vel ſanctus pater memoria lapſus eſt. Vid. Caſaubon. ad Teophraſti Charact. p. 97. & Phil. Carolum Var. lect. 2. 7.

1 *More*

eſt. Sed nos eundem potiſſimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magneſiæ [1] morbo mortuum: neque negat fuiſſe famam, [2] venenum ſua ſpon-

1 *Morbo mortuum.*) Thucydides: Νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον. *Lambin.*

2 *Venenum ſua ſponte ſumſiſſe.*) Tauri ſanguinem, quod celerrime coeat & dureſcat. *Plin. Ariſtor. Diodor.* Videtur autem iſtud ſacrificium peragere voluiſſe brevi iturus in expeditionem Dianæ Λευκόφρυϊ. Valer. Maxim. l. v. cap. 6. *Themiſtocles, quem virtus ſua victorem, injuria Patriæ imperatorem Perſarum fecerat, ut ſi ab ea oppugnanda abſtineret, inſtituto ſacrificio exceptum patera tauri ſanguinem hauſit: & ante ipſam aram quaſi quadam pietatis clara victima concidit.* Scholiorum Auctor in Ariſtophanis equites: Ἐν Μαγνησίᾳ γενόμενος θύων τελευτᾷ καὶ μετὰ θάνατον τὸν μισοβάρβαρον ἐνδεικνύμενος τρόπον. Et paullo poſt: Σύμμαχος δέ φησι ψεύδεσθαι τὸ περὶ Θεμιστοκλέους. οὔτε γὰρ Ἡρόδοτος, οὔτε Θουκυδίδης ἱστορεῖ. Ἔστι γοῦν ἀπὸ Σοφοκλέους Ἑλένης.

Ἐμοὶ δὲ λῷστον αἷμα ταύρου γ᾽ ἐκπιεῖν,
Καὶ μήγε πλείω τῶνδ᾽ ἔχειν δυσφημίας.

Τινὲς δέ φασιν, ὅτι Σοφοκλῆς περὶ Θεμιστοκλέους τοῦτό φησι· ψεύδονται δέ· οὐ γάρ ἐστι πιθανόν. Opinionis originem, qua hauſto immolati tauri ſanguine Themiſtoclem ſibi mortem conſciviſſe credebatur, aperit: nempe ex vitioſa Sophoclei dicti interpretatione ortam putat, ad cujuſmodi fatum alluſiſſe Tragicus vulgo exiſtimabatur. Etſi Thucydides, Herodotus, aliique nihil de ſanguine taurino prodiderint, tamen plures reperire licet, quibus hæc opinio ſit firmiter accepta; quam illos qui Thucydidi aſſenſum commodent. Videatur Cicero Bruto: *Nam quem Thucydides, qui & Athenienſis erat, & ſummo loco natus, ſummuſque vir & paullo ætate poſterior, tantum mortuum ſcripſit, & in Attica clam humatum: addidit fuiſſe ſuſpicionem ſibi veneno conſciviſſe mortem. Hunc iſti ajunt, cum taurum immolaviſſet, excepiſſe ſanguinem patera, & eo epoto mortuum concidiſſe.* Sic Diodorus lib. xi. & Hieronymus: *Xerxes rex potentiſſimus & ditiſſimus adverſum Græciam innumerabilem duxit exercitum, & ea geſſit, quæ Græcorum narrant hiſtoriæ. Succendit enim Athenas ſub principe Callia, bellumque ex eo tempore geſtum eſt in Thermopylis, & apud Salaminam navale certamen, quando Sophocles & Euripides clari habebantur, & Themiſtocles in Perſas fugiens, hauſto tauri ſanguine periit.* Græcus quidam Scriptor apud Ariſtophanis Explanatorem: Themiſtocles παραγενόμενος ἅμα τῷ στρατηγῷ Artaxerxis εἰς Μαγνησίαν, καὶ καταγνοὺς ἑαυτοῦ, εἰ οἱ δι᾽ αὐτὸν σωθέντες Ἕλληνες, εἶτα δουλώσουσι βαρβάροις, προφάσει χρησάμενος, ὡς θυσίαν ἐπιτελέσαι βούλοιτο, καὶ ἱερουργῆσαι τῇ Λευκόφρυϊ Ἀρτέμιδι καλουμένῃ, ταῦρον ὑποθεὶς τὴν φιάλην, καὶ ὑποδεξάμενος τὸ αἷμα καὶ χανδὸν πιὼν ἐτελεύτησεν ἀθέως. Sic teſte Strabone l. 1. Geogr. irrumpentibus in Phrygiam Cimmeriis Midas epoto tauri ſanguine obiit: Ἠίνξ, inquit, Μίδαν αἷμα τοῦ ταύρου πιόντα φασὶν ἀπελθεῖν εἰς τὸ χρεών. Traditque Plutarchus Flaminino, ex quorundam opinione Hannibalem, Midæ & Themiſtoclis exemplo, taurino ſan-

ſponte ſumſiſſe, [1] quum ſe, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus eſſet, præſtare poſſe deſperaret. Idem [2] oſſa ejus clam in Attica ab amicis eſſe ſèpulta, [3] quoniam legibus non concederetur, quod

ſanguine epoto ſe enecaſſe. *Gebhardus.*

1 *Quum ſe, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus eſſet, præſtare, &c.*) Alludit Cicer. l. x. epiſt. ad T. Pompon. VII. Α'δηλος Scriptor apud Ariſtophanis Explanatorem: Οἱ δέ φασιν, ὅτι συνιδὼν ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι οὐχ οἷός τε ἦν διαπράξασθαι τῷ βασιλεῖ, ἅπερ ἐπηγγείλατο, οὕτως ἐπὶ τὸ τοῦ θανάτου αἵρεσιν παρεγένετο. *Idem.*

2 *Oſſa ejus clam in Attica ab amicis eſſe ſepulta.*) Τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτοῦ οἱ προσήκοντες οἴκαδε, κελεύσαντος ἐκείνου, καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ. οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος. *Thucyd.* Alii publico decreto factum fuiſſe prodiderunt juſſu oraculi, quod non citius fore peſtilentiæ finem reſponderat, quam ſi Themiſtoclis oſſa Magneſia reduxiſſent. Α'δηλος quidam apud Ariſt. interpretem; λοιμωξάντων δὲ Ἀθηναίων ὁ θεὸς εἶπε μετάγειν τὰ ὀστέα Θεμιστοκλέους. Μαγνήτων δὲ μὴ συγχωρούντων, ᾐτήσαντο ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐναγίσαι τῷ τάφῳ καὶ περισκηνώσαντες τὸ χωρίον, λάθρα κομίζουσιν ἀνορύξαντες τὰ ὀστᾶ. *Gebhard.* De quo Pauſanias in Atticis. At Symmachus id falſum eſſe putat, quod nec Herodotus, nec Thucydides hujus rei mentionem faciant. *Longol. Mag.*

3 *Quoniam legibus non concederetur.*) Leges enim vetabant, ejus, qui vel ſacra legiſſet, vel patriam prodidiſſet, oſſa in Attica ſepeliri. Xenophon lib. 1. ἑλλην. Τοῦτο δ' εἰ βούλεσθε, κατὰ τοῦτον τὸν νόμον κρίνατε, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις καὶ προδόταις, ἐάν τις ἢ τὴν πόλιν προδιδῷ, ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κριθέντα ἐν δικαστηρίῳ, ἂν καταγνωσθῇ, μὴ ταφῆναι ἐν τῇ Ἀττικῇ. τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ δημόσια εἶναι. *Lamb.* Quod demonſtrat etiam in Phocione Plutarchus. Quem uſum tamen Romanos non obſervaſſe, liquet ex Ovidio Eleg. 3. l. III. Triſtium. Solenne hoc etiam noſtris ICtis in Pandect. ſub Tit. *De cadaveribus punitorum*: Deportatorum & relegatorum corpora minime transferri. *Mag.* Graviſſimum namque proditionis crimen, ut & læſæ Majeſtatis; quod & liberi etſi innoxii luunt, patriaque his interdicitur, quam prodidere. Reſpexit huc Virgilian. Sinon.

Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla videndi,
Nec dulces natos, exoptatumque parentem,
Quos illi fors ad pœnas ob noſtra repoſcent
Effugia, & culpam hanc miſerorum morte piabunt.

Vide Kirchman. de Funer. Roman. append. & Gutherium de Jure manium I. 7. *Schott.*

De THEMISTOCLIS rebus vide Plutarchum in vita. Herodotum 8. Diod. Sic. II. Bibliothecæ, Thucyd. 3. Suid. V. *Themiſtocles*. Ælianum paſſim. Juſt. 2. Val. Max. & Frontinum. Cicer. Pauſan. paſſim. Polyæn. I. &c. *Boeclerus*. Multa quoque de eo ſuppeditabunt 21. epiſt. quæ ſub ejus nomine circumferuntur. Effigiem e gemma annulari habes inter imagines

quod proditionis esset damnatus, memoriæ prodidit.

nes Ursini num. 141. Paulo diversam exhibet nummus meus his circum literis ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ in postica parte Victoriæ proræ navis insistens, dextra palmam, sinistra lanceam tenens cum literis ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ.

ARISTIDES.

III.

1 ARISTIDES [2] Lysimachi filius, Atheniensis. [3] Æqualis fere fuit Themistocli. Itaque cum eo [4] de principatu contendit. Namque [1] ob- 1

1 *Aristides.*) De hoc Plutarch. in ejus vita & apophtheg. Herod. lib. 8. Val. 6. 5. *Savaro*.

2 *Lysimachi filius, Atheniensis.*) Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος. *Herodot. Plutarch.*

3 *Æqualis fere fuit Themistocli.*) Σύγχρονος, sive ὁμῆλιξ. Attico: *Qua ex re pueritia nobilis inter æquales ferebatur*. Curtius Ruffus lib. VIII. cap. 67. m. *Attalum etiam æqualem sibi, & haud disparem habitu oris & corporis, utique cum procul visceretur, veste regia exornat.* Lactantio lib. I. Inst. cap. 5. vocatur Orpheus *æqualis ipsorum Deorum*: siquidem inter Argonautas cum Tyndaridis & Hercule navigarit. *Gebhard.*

4 *De principatu contendit.*) Ὑπὲρ τῆς πρωτείας. Fuisse contentionem inter Aristidem & Themistoclem etiam a pueris, testantur Plutarchus in Aristide, Herodotus Urania, Diodorus, & Polyænus: Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς ἐχθρότατοι πάντων ὄντες διεπολιτεύοντο. Illa per tempus inter utrumque deposita fuit, quando in Græciam transibat Xerxes. Additum fidei pignus elatis digitis, ac eodem loco clamantibus: τὴν ἔχθραν ἐνταῦθα καταθέμεθα, ἕως ἂν πρὸς τοὺς Πέρσας διαπολεμήσωμεν. *Polyæn.* 1. Strateg. Causa hujus adducitur a Plutarcho in apophthegm. ἀεὶ καθ' αὑτὸν ἐπολιτεύετο καὶ τὰς ἑταιρείας ἔφευγεν, ὡς τῆς ἀπὸ τῶν φίλων δυνάμεως ἀδικεῖν ἐπαιρούσης. In vita Themistoclis aliam fuisse adserit, nimirum quod in amore Stesileæ præstantis formæ mulieris corrivales fuerunt, id vero ex Aristone philosopho adducit. Mox causam in diversitatem ingeniorum conjicit: Aristides enim placidus & animo tranquillus; Themistocles e contrario fervens, ambitiosus, & novarum rerum cupidus fuisse dicitur. *Long.* Sed est animadvertendum, Plutarchum cum in Themistoclis, tum in Aristidis vita, de puero, non de muliere aut puella esse locutum. Sic enim habet in Themistocle: Ἡρα-

[1] obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est [2] quanto antistaret eloquentia innocentiæ. [3] Quamquam enim adeo [4] excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audiverimus, [5] cognomine JUSTUS sit appellatus: ta-

Ἠράσθησαν γὰρ ἀμφότεροι τοῦ καλοῦ Στησίλεω Τίου τὸ γένος ὄντος, &c. In Aristide vero. Στησίλεω γὰρ, ὃς ἦν γένει Κεῖος, ἠράσθησαν. Vides utrobique de puero Plutarchum scribere. Sed in Themistocle legendum videtur Κίου, vel Κείου, non autem Τίου, *Mag.*

1 *Obtrectarunt inter se.*) Διεπολιτεύσαντο: contrarias in republica partes foverunt. Epaminonda: *Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, indidem Thebis, adversarium in administranda republica.* Paterculus lib. II. cap. 43. istiusmodi *obtrectationes* vocat *Civiles contentiones*. Valerius lib. III. c. 8. vocat *acerrimi studii in administratione Reip. dissidia*. Ejusmodi obtrectationes civiles viguerunt inter P. Africanum Superiorem & Tib. Gracchum, ut videre est ex A. Gellii lib. XII. cap. 8. *Gebhard.*

2 *Quanto antistaret eloquentia innocentiæ.*) Quanto intervallo præcederet ac superaret innocentiam Eloquentia. Ennius Iphigenia:

Plebs in hoc regi antistat; licet
Lacrumare plebi, regi honeste non licet.

Tacit. II. Annal. cap. 33. Apul. lib. IV. Metamorph. *Tunc inter eos unus, qui robore cæteris antistabat.* Idem lib. VIII. *Quanquam cæteris omnibus is genere viris antistaret.* Cum accusandi casu Q. Metellus Numidicus apud Gellium. *Qua in re quanto universi me unum antistatis, tanto vobis quam mihi, majorem injuriam atque contumeliam facit.* Gebh. Sidonius epist. 14. l. 7. ibique multa congessimus: *Savaro.*

3 *Quamquam enim adeo.*) In Excerptis: *cum cum enim adeo*; & in glossa pro *quamquam*. Sic *unde unde* dicebant, ὁπόθεν οὖν. Terent. Andr. IV. 2. *ubi ubi erit*, quemadmodum, *ut ut*, *qua qua*, & similia. Vide Donatum. *Keuchen.* Videtur aliquid latere.

4 *Excellebat Aristides abstinentia.*) Id est, integritate, eaque virtute, quæ in eo consistit, ut nulli fiat injuria, nullique res sua auferatur. *Lambin.* Quo etiam nomine illum prædicat Val. Maximus, de abstinentia verba faciens, lib. V. c. 4. Ac de paupertate ejus Nepos infra. *Schott.* Apulejus in Apologia: *Eadem est paupertas apud Græcos in Aristide justa, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta.*

5 *Cognomine* Justus *sit appellatus.*) Quod erat cognomentum maxime regium & divinissimum. *Alex. ab Alex.* Diodorus Siculus lib. XI. καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης δίκαιος ἐπωνομάσθη. Herodotus quoque, ut Aristidis mores accepit, cum censuit ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνῃσι καὶ δικαιότατον. lib. VIII. 79. Cicero pro Sextio, & Tuscul. V. *Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod præter modum justus esset?* Vide Æschinem Oratione κατὰ Κτησιφ. & περὶ παραπρεσβ. Plutarchum in Vita, ubi multa insignis ejus justitiæ exempla adfert. Val. Maxim. V. 4. *Lambinus. Longol.* Hinc tota scena in

tamen [1] a Themistocle collabefactus [2] testula illa [3] exilio decem annorum mulctatus est. Qui quidem quum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse: [4] cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patria pelleretur, quæsisse ab eo dicitur, Quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus duceretur? cui ille respondit, [5] se ignorare Aristidem, sed sibi non placere quod [6] cupide elaborasset, ut præter cæteros

1 JU-

in Aristidem intenta fuit, cum Athenis olim recitarentur in theatro versus Æschyli:

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
Ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

1 *A Themistocle collabefactus.*) Sparserat enim in vulgus Themistocles Aristidem callide efficta modestia in forensi potestate sublatis judiciis regnum adfectare. Alioqui & populus victoriis superbiens factus, ægre ferebat virtutis nomine præ cæteris aliquem excellere; ut refert Plutarchus. *Longol.* Idem civitatis insolentiam & rerum novarum causas incusat. *Mag.*

2 *Testula illa exilio decem annorum.*) Ostracismo. ἐξωστρακισμένος ὑπὸ τοῦ δήμου. *Herodot.* At non erat Ostracismus improbitatis, ut Plutarchus ait, castigatio; sed honestiore vocabulo dominationis ac gravioris potentiæ, & pœna dicebatur. *Longol.* Discrepat autem de Ostraci inscriptione cum a Probo, tum a se ipso. Siquidem in apophth. eum, qui de ejus odii causa interrogatus est, non literarum gnarum scribentemve in ostraco dicit, sed ἀγράμματον. In vita vero non de uno qui esset ἀγράμματος & rusticus petereteque ab Aristide, ut Ostracon inscriberet, sed de multis ait. *Mag.* De illa testula vide Justinum l. II. Musonium apud Stobæum περὶ ξένης.

3 *Exilio decem an. mulct. est.*) Verum enim vero Athenienses hoc decennali exilio, quod laudi potius quam vitio ducebatur, & pœnæ nomine impositum minime erat, cavebant, ne quis Tyrannide remp. invaderet, ut Athenis Pisistratus, Dionysii Syracusis. Sic refert in Miltiade extremo supra Nepos. *Schott.*

4 *Cedensque animadverteret.*) Proba lectio, quam omnino requirunt proxime antecedentia. Nihilominus Barthius libro XXIV. Advers. cap. IX. *cadensque.* Gebhard. Infra in Cimone: *Nam cum ille vir forti animo invidia ingratorum civium cessisset.* Præter Plutarch. in Apopht. ubi aliter & expressius multo clariusque hoc refert. & in vita ejus. De Aristid. exilio Valer. 5. 3. *Sav.*

5 *Se ignorare.*) Id est non nosse. Terent. Heaut. Plaut. Amphytr. *Nisi etiam is quoque me ignorabit.* Unde sæpe apud eundem, *ignobilis oculis meis.* Id est ne quidem de facie notus. Festus l. 12. *Sav.*

6 *Cupide.*) *Tam cupide.* Gifanii nosterque codex scriptus. *Schott.* Sic legit Scioppius IV. Verisim. c. 2. Sed displicet id Barthio lib. 24. adv. cap. 18. Apud Suidam est à

πά-

[1] JUSTUS appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. [2] Nam postquam Xerxes [3] in Græciam descendit, [4] sexto fere anno postquam erat expulsus, [5] plebiscito in patriam restitutus est. Interfuit autem pugnæ navali [6] apud Salamina, quæ fa-

πάνυ δίκαιος ὤν. *Ernst.* Cæterum etsi laudari debet studium justitiæ in Aristide, tamen imprudenter egit cum *tam cupide elaboravit, ut præter cæteros justus diceretur*. Quod innuisse videtur quicunque cudi fecit nummum qui penes me est, in cujus uno latere caput Aristidis cum inscript. ΑΡΙΣΤΙΔΗΣ Ο ΔΙΚΑΙΟΣ: in altero mulier sedens dextra baculum tenens: infra: ΒΟΥΛΗΣ ΓΝΩΜΗ: circum ΟΥ ΔΟΚΕΙΝ ΑΛΛ ΕΙΝΑΙ.

1 *Justus appellaretur.*) Nimirum cum nimiis opibus abundant resp. in luxum abeunt. Sic Ephesii Hermodorum abesse jusserunt non alio nomine quam quod frugi esset, de quibus illud exstat lepidum Elogium Heracliti; qui σκοτεινός cognomento Ephesius & ipse fuit: *Digni sunt Ephesii qui ad puerum usque omnes strangulentur; quod Hermodorum virum inter ipsos frugi ejecerunt*. Addito: *nemo nostrum frugi esto, aut alibi id esto & inter alios*. Strabo l. xiv. Geograph. *Schott.*

2 *Nam postquam Xerxes.*) Hunc ad Aristidem exsulem misisse legatos; & tria millia Daricorum obtulisse, idem scribit Suidas, apud quem vide, quæ responderit. *Ernst.*

3 *In Græciam descendit.*) Movit in Græciam. Sic ἀναβαίνειν est expeditionem suscipere. Eodem modo, quo Latini *descendere*, Græci καταβαίνειν jungunt. Memini apud Diodor. scriptum: Τεθαῤῥηκότως καταβαίνειν εἰς τὸν πόλεμον. Xenophon Agesilao: Ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόσθεν τὴν Ἑλλάδα διέβη, ἀντιδιαβλῶναι ἐπ' αὐτόν. *Gebhard. Schott.* Vide Justin. l. 2. in fine Herod. in Urania. *Savaro.*

4 *Sexto fere anno postquam erat, &c.*) Scriptus, & Ultrajectina Editio: *Sexto fere anno, quam erat expulsus*. Nam sic sæpe veteres. Sueton. Claud. 17. *Sexto quam profectus erat mense, domum rediit*. Curt. 4. 4. *Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est*. Plin. H. N. 8. 42. de equo: *Terram attingere ore, triduo proximo, quam sit genitus, negant posse*. Et *postquam* proxime antecedit. Verum quarto demum anno revocatum calculus annorum evincit. Revocatus enim Olympiad. lxxv. anno 1. Pulsus autem Olympiad. lxxiv. anno 11. Vide Chronologiam nostram. *Schott.*

5 *Plebiscito.*) Κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου. Malim *populi scito*, quomodo & heic in Mss. Dan. ac Leydens. & in iisdem aut aliis Codd. infra legitur 7. 5. 7. 19. Id cum abbreviate scriptum esset *pplscito* vel *pliscito*, imperiti in notitius mutarunt. Erat autem apud Roman. *populi scitum* lex sive jussum a populo factum: Fest. in schedis Farnesian. ut a viris doctis suppletæ sunt: *Scitum populi dicebatur, quod sine plebe cunctus patricius ordo, rogante patricio, suis suffragiis jussit*. Tacit. 3. Ann. 58. Apte igitur Noster Atheniensium decreta *populi scita* vocat; sicut 15. 7. Decretum de imperio Epaminondæ innuens; ait: *populus jusserat*. Buchnerus.

6 *Apud Salamina.*) Quod ex Herodoto intelligere licet in Urania. Ubi narrat præclarum & ine-

facta est prius quam pœna liberaretur. [1] Idem prætor fuit Atheniensium apud Platæas, in prælio quo [2] Mardonius [3] fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. [4] Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum, quam hujus imperii memoria. [5] Justitiæ vero & æquitatis * & innocentiæ multa: Im-

memorabile ejus facinus. Lambinus mallet *Salaminam* aut *Salaminem*: nulla necessitate. Vid. sup, ad 2. 2.

1 *Idem Prætor fuit Atheniensium.*) Ἄρχων sine sorte, virtutis magnæ ergo, extra ordinem electus. Plutarchus in ejus vita docet ex Idomeneo: Καὶ μὴν ἄρξαι γε τὴν Ἀριστείδην ὁ Ἰδομενεύς, οὐ κυαμευτὴν, ἀλλ' ἑλομένων Ἀθηναίων, φησίν. Vide *Joan. Meursii* Archontes libro 1. c. 9. Prætor hoc loco Στρατηγός. Οἱ Στρατηγοὶ dicti etiam qui summum magistratum ἀρχόντων tenuere, inter quos sine fabis missis Aristides. Hinc Eunapius æquipollenti dictione στρατοπεδάρχην appellavit, in vita Proæresii. Ubi observa; non sibi elegisse Archontem e civibus suis Athenienses, ut solebant, sed ab Imperatore accepisse. Hinc μέγας στρατηγὸς, & μέγας δοὺξ, gloriosa nomina apud Nicephorum Gregoram & alios. Sed deinceps *Magni* cognomentum abrogatum, & ἁπλῶς Duces appellati. Laonicus Chalcondyles Athenarum ἡγεμόνα dicit IV. Quo sensu *Imperatores* a militibus nominati, qui imperium belli suis auspiciis administrandi a populo accepissent. Hinc Veteres, ut notat Justinianus in Novellis, *Prætorem* vocaverunt. *Keuchen.*

2 *Mardonius.*) Satrapes, natione Medus. *In Pausan.* Nonnulli hunc cum Mardochæo confundunt, qui patruus Estheræ. Nomen non admodum abludit, sed ætas, atque aliæ circumstantiæ apud Herodotum. *Keuchen.*

3 *Fusus.*) Lapide percussus. *Plut.* in *Arist.* Reliquit illum in Græcia Xerxes post cladem Salaminiam. *Herodot.* in Calliope. *Justin.* 11. *Orosius* 11.

4 *Neque aliud est ullum.*) Sane Thucydides & Plutarchus non segnem operam in Marathonia quoque pugna apud Miltiadem, quem consilio & sagacitate juvit, ab illo navatam prædicant. Verum quia non fuit ambitiosus, victoriam animis ferventioribus concessit, ut Miltiadi Marathonæ, Themistocli Salaminæ, Pausaniæ Platææ. *Longol.*

5 *Justitiæ vero & æquitatis multa.*) Exempla hæc commemorat M. Tullius lib. III. officiorum, quod Themistocles Lacedæmoniorum classem incendi posse, Aristidi suggessisset, qui utile id quidem, non tamen honestum fore ratus, dissensit. Æquitatis autem illud exemplum, ab universa Græcia tributorum arbitrum electum, omnibus placuisse, gratumque exstitisse, ut mox Nepos commemorat. *Schott.* Æquitas hoc loco ἡ μετριότης, cui opponitur παρανομία, & intemperantia. *Bæcl.*

* *Et innocentiæ.*) Innocentiam equidem Aristidi non abjudico supra prædicatam: illud moneo, hoc loco *continentiam* potius rescribendum videri, quam virtutem mox abstinentiam nominat, quæ sæpe in iisdem adhiberi solent, ut ad Scriptorem de Viris Illustribus annotare me memini. *Schott.* Frustra. *innocentia* enim quan-

Imprimis, quod ejus æquitate factum est, quum in
communi classe esset Græciæ simul cum Pausania,
quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa impe-
rii maritimi a Lacedæmoniis transferretur ad Athe-
nienses. Namque ante id tempus & mari & terra
duces erant Lacedæmonii. Tum autem & [1] intem-
perantia Pausaniæ, [2] & justitia factum est Aristidis,
ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium so-
cietatem se applicarent: & adversus barbaros, hos
duces deligerent sibi, quo facilius repellerent, si
3 forte [3] bellum renovare conarentur. Ad classes ædi-
ficandas, exercitusque comparandos, [4] quantum pe-
cuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est,
qui constitueret. Ejus arbitrio [5] quadringenta & se-
xagin-

quandoque est *continentia* vel abstinentia, & avaritiæ opponitur. Vid. Cicer. pro L. Manil. c. 13. Val. Maxim. lib. v. cap. 4. *Aristides, quo totius Græcia justitia censetur, continentia quoque eximium specimen.*

1 *Intemperantia.*) Impotentia, sævitia, superbia, βαρύτης.

2 *Et justitia factum est Aristidis.*) Vide *Diodorum Siculum* l. xi. *Plutarch.* in Aristide, & *Thucydidem* l. 1. Tradunt Scriptores, illum, ut ictum fœdus cum omni Græcia firmaret, post diras execrationes, accensos ferreos orbes in mare dejecisse; adjurans, ut ira extinguerentur cum omni stirpe & gente, qui contra fœdus irent, veluti ignitum illud ferrum aqua. *Alex. ab Alex.*

3 *Bellum renovare.*) De novo & integro inferre. Hamilcare; *Sed ita, ut statim mente agitaret, si paullum modo res essent refecta, bellum renovare.* Hirt. l. viii. c. 1. *Complures eodem tempore civitates renovare belli consilia nitebantur.* Tacit. lib. iii. Annal. cap. 20. *Eodem anno Tacfarinas, quem priore æstate pulsum a Camillo memoravi, bellum in Africa renovat.* Gebh.

4 *Quantum pecuniæ quæque civitas daret.*) Συντάξεις appellarunt Athenienses nomine specioso & leni, quia nomen φόρος moleste ferebant Græci, inquit Harpocratio. Isocrates περὶ εἰρήνης. Ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα μὲν, ἐὰν τὴν θάλασσαν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι. Appellabant tamen & φόρους ἀπὸ τοῦ φέρειν: Æschines περὶ παραπρεσβ. Ὡς ὢν Ἀριστείδης, ὁ τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος. *Lambin.* Vide collecta Meursio Fortun. Attic. cap. 7. pag. 52. & seqq.

5 *Quadringenta & sexaginta talenta.*) Cod. P. Dan. *Quadringena & sexagena.* Sic Schotti ac Gifanii: Ut infra in Alcibiade: *Quinquagena talenta vectigalis capiebat.* Si vel minima talenta Attica accipias, summam efficient nostri æris ducenties septuagies sexies mille aureorum coronarorum. *Schott.*

1 *Id*

xaginta talenta quotannis Delum sunt collata. [1] Id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero tempore [2] Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia, [3] nullum est certius indicium, quam quod quum tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate [4] decessit, [5] ut qui efferretur,

vix

1 *Id enim commune ærarium esse.*) Ταμιεῖον Δῆλος ἦν αὐτοῖς καὶ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίνοντο. *Thucyd.* Erat enim locus munitissimus & nulli suspectus. Vel forte intellexit Delii templum, quod in magna veneratione nedum Græcis, sed exteris etiam gentibus erat. *Mag.* Solebant antiqui thesauros privatos & publicos in Deorum templis ac fanis deponere, ut eorum religione ac metu securitas pararetur; aut loca illa sacta & inviolata essent. Passim exempla præbent Historici & alii. De templo Hierosolymitano, auctor *Hegesippus* l. 1. c. 17. *Abbas* Uspergens. in Chron. De æde Saturni apud Romanos, *Juvenal.* Scholiast. De templo Dianæ, infra *Nepos*. Sic Macedones in oppido Quinta juxta Tharsum, Syracusani in Labdalo castello, Assyrii Susis, Persæ Gazæ, Hebræi in Thrace & Tauro Hierieuntis, Tigrani in Bambinsa & Olena, Babylonii in Zeugmate juxta Euphratem, alii alio loco sua χρήματα ad belli opus deponebant. Cujus rei rationem habes apud Minutium in Octavio, & alios. *Keuchen.* De eo multa collegit Ferrandus Adduensis Insuber I. C. in libro observ. *Schott.* Adde Brodæum Miscell. 4. 17.

2 *Athenas translata.* Vide Just. 3. 6. 4.

3 *Nullum est certius indicium.*) Τάξας δὲ τοὺς φόρους τοῖς Ἕλλησι, τοσούτῳ πτωχότερος ἐπανῆλθεν, ὅσον εἰς τὴν ἀποδημίαν ἀνήλωσεν. *Plutarch.* Similes fuerunt Epaminondas, Lamachus, Phocion, Pelopidas, atque alii Duces, de quibus passim Hist. Græcorum. Præter Herodot. Aristidem. Frontin. 4. c. 3. *idem præstiterunt Athenienses filiis Aristidis, post amplissimarum rerum administrationem, in maxima paupertate defuncti.* Savaro.

4 *Decessit.*) In Ponto: *Auctores* apud Plutarchum. Athenis: *Alii*: Circa Joniam: *Craterus.* In Phalereo portu: *Plutarchus.* Quo fit, ut hallucinatus videatur Seneca, in *Consolatione ad Albinam*: cap. 13. Ubi *Aristidem capitis damnatum, ductumque ad supplicium fuisse* tradit. Quod de Phocione statuendum, ut disertim refutavit istum locum *Just. Lips.* Sed quamvis omnes paupertate maxima laborasse Aristidem asserant, Plutarch. tamen in principio vitæ ejus opulentum ex Demetrio Phalereo fuisse asserit. Ante mortem tamen restitutus in pristinum statum quæstura functus est. *Longolius.*

5 *Ut qui efferretur.*) Alii Codices, *ut quibus efferretur.* Sic fere loquuntur Plautus & Terentius. *Efferre* autem usitate, pro mortuum domo ad sepulturam exportare. In Cimone. *Pauperes, qui, unde efferrentur, non reliquissent, suo sumptu extulit.* Eumene: *Amplo funere extulit.* Attico: *In funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta.* Sic Terentius Andria: *Effertur, imus.* Ἐκφέρειν dicunt & Græci, ex quo ἐκφορά. Jam vero etiam Aristophanes in Pluto summam paupertatem declarare volens, sic loquitur:

Ὡς μακαρίτην, ὦ Δάματερ,

vix reliquerit. Quo factum est ut filiæ ejus publice alerentur, [1] & de communi ærario dotibus datis, collocarentur. [2] Decessit autem fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus.

τὸν βίον αὐτοῦ κατέλεξας,
Εἰ φιλοσόφου καὶ μοχθήσας καταλείψει μηδὲ ταφῆναι.

Lambin. Savaro. Talis fuit Agrippa Menenius apud Valer. Maximum lib. IV. 4. & Plinium XXXIII. 10.

1 *Et de communi ærario dotibus datis collocarentur.*) Æschines oration. κατὰ Κτησιφ. Ἀριστείδου δὲ τοῦ τοὺς φόρους τάξαντος τοῖς Ἕλλησιν, οὗ τελευτήσαντος τὰς θυγατέρας ἐξέδωκεν ὁ δῆμος. Illæ dotes ex Prytanæo sponsis in matrimonium datæ. Plutarchus in vita: Καὶ τὰς μὲν θυγατέρας ἱστοροῦσιν ἐκ τοῦ πρυτανείου τοῖς νυμφίοις ἐκδοθῆναι, δημοσίᾳ τῆς πόλεως τὸν γάμον ἐγγυώσης, καὶ προῖκα τρισχιλίας δραχμὰς ἑκατέρᾳ ψηφισαμένης. *Lambin. Longol. Mag.* De hisce vide Meursium Ath. Attic. 1. 8. *Collocarentur.*) Nuptum darentur. Epaminonda; *aut virgo amici nubilis & propter paupertatem collocari non posset.* M. Cicero lib. II. de Officiis. *Cum consuleretur, utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret.* Idem de Inventione: *P. Scipio Corneliam Filiam Ti. Graccho collocavit.* De illis quorum filiæ publice ex ærario fuerint collocatæ nuptum, vide Val. Maximum lib. IV. cap. 14. *De Paupertate laudata.* Gebhard.

2 *Decessit autem fere post annum quartum.*) Anno fere post Romam conditam CCLXX. Nam Marathonia pugna CCLX. Urbis conditæ pugnata est, teste Agell. lib. XVII. c. 21. Themistocles vero obiit Olymp. LXXVII. anno II. Non igitur Aristidæ filiam duxit Socrates, ut Laertius lib. II. ait, sed θυγατριδῆν, ut Plutarchus in Aristide, notavitque doctiss. Casaub. in Laertium. *Schott.* De loco mortis & sepulcro ei publice constructo, vid. Plutarch.

De Aristide videndi Plutarchus in vita, Herodotus in Urania, Diodor. Sicul. II. Polyænus I. Frontin. 4. 3. Valer. Maxim. 5. 3. ext. Justin. 2. 15. Cic. passim, Senec. 4. de benefic. 27. & Consol. ad Helv. 13. (ubi tamen errasse videtur Seneca) Æschines contra Ctesiphontem, Suidas. *Bosl.*

PAU-

PAUSANIAS.

IV.

[1] PAUSANIAS Lacedæmonius. [2] Magnus homo, [3] sed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit; [4] sic vitiis est obrutus. [5] Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas: Nam- 1

1 *Pausanias Lacedæmonius.*) Suidas ex Thucydid. & Plutarcho hæc refert. Παυσανίας Κλεομβρότου καὶ ἀγχιθέας, Βασιλεὺς Λακεδαιμονίων. sic infra quoque *rex* vocatur. *Ernst.* De patre constat præterea ex Herodoto 9. Plutarch. in Apophth. Lacon. & epigram. veteri apud Athenæum.

2 *Magnus homo:*) Sic loquuntur Latini. Livius lib. 30. cap. 10. *Quæ res minus verendos magnos homines ipsâ satietate facit.* Sallust. Orat. 2. ad Cæs. *Hostem adversum deprimere homini strenuo haud difficile.* Gebhard.

3 *Sed varius in omni genere vitæ fuit.*) Eruditissimo Schotto non assentior τὸ *vitæ* hinc ableganti; cum verba inde ambigua sint evasura: neque illis; qui malunt *vanus*; interpretanturque χαῦνον. *Antonius varius ingenio.* Flor. IV. Sueton. Galba cap. 9. *Per octo annos varie & inæqualiter provinciam rexit.* Cicer. Lælio: *Assentatoris animus varius.* Idem.

4 *Sic vitiis est obrutus.*) Itaque vituperat eum acerrime Diod. Sicul. lib. XI. Οὐκ ἐπαινοῦμεν τὴν Παυσανίου κακίαν, καὶ προδοσίαν καταγνόντες. Lamb. *Obrutus*, id est, obrectus & obscuratus; quod oppositum est Τὸ *elucere*. Ergo *obruere* est obscurare. Statius lib. I. Theb.

—— *Quantum virides Venus addita Nymphas*
Obruit. ——

Tacit. Vita Agric. 17. Ita Græci κατασχεῖν usurpant. Ἄδηλος apud Suidam: Φιλολογίᾳ τε καὶ ἀξύνοις πόνοις ἐγκείμενος διαφερόντως καὶ πρεσβυτέρων κατέχωσε δόξας τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι. obruit & obscuravit. Memini ita quoque loqui Ciceronem & Justinum XVIII. 5. *Gebhard.*

5 *Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas.*) Ex Herodoto hoc descripsit: Καὶ νίκην (inquit l. IX.) ἀναιρέεται καλλίστην ἁπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. *Longol.* Incidit illud in Xantippum ἄρχοντα; & uno, eodemque die ad Mycalen. Quidam Anonym. Ἡ περὶ Πλαταιὰς μάχη, καὶ ἡ περὶ Μυκάλην, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Videndus quoque Diodorus lib. XI. Plutarchus in Aristide, ubi in eadem pugna Xantippidem non Xantippum archontem nominat. *Meursius. Illustrissimum est prælium.*) Mallet *clarissimum* Schottus, si libri faverent. Ego; cum de celebritate & fama potius quam de magnitudine ipsa & momentis prælii accipitur; non video quid habeat incommodi; cum *illustrandi* vox & *illustrium* isto sensu placeat nostro. Supr. 2. 1. *quo fa-*

Namque illo duce Mardonius, [6] satrapes regius [1] natione Medus, [2] regis gener, in primis omnium Persarum & [3] manu fortis & [4] consilii plenus, [5] cum du-

ctum est, ut brevi tempore illustraretur; Id est fama & auctoritate inclaresceret. 13. 1. *Multa hujus sunt praclare facta, sed hac maxime illustria.* & 21. 1. *Boecl.*

6 *Satrapes.*) Præfectus. Vox est Persica. Utitur ea & Terentius Heautont. *Satrapes si siet Amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat.* Isocrates Panegyr. Τοιγαροῦν οἱ καταβαίνοντες αὐτῶν ἐπὶ τὴν θάλατταν, οὓς καλοῦσι σατράπας. Sic Probus infra, & sæpe alibi. *Lamb.* Universum Persarum imperium in præfecturas & provincias; quas illi Satrapias, earumque rectores Satrapas appellabant, distributum erat. Satrapæ ergo provinciis præerant, eorumque fidei & curæ Provinciæ committebantur. Horum muneri & officio incumbebat, provincialibus imperare, eorumque utilitatibus prospicere, tributa cogere, primisque custodiis stipendia exsolvere: & quicquid insuper facto opus esset, effectum dare. *Brisson.*

1 *Natione Medus.*) Persa. Quod idem est. Adeo enim hæ duæ gentes coaluerunt in unam, ut passim apud Græcos reperias Medos pro Persis poni, & μηδίζοντας eos, qui Persis studebant. *Grotius.*

2 *Regis gener.*) Darii, cujus filiam Artozostren in matrimonio habebat. Quod si de Xerxe capias, gener heic erit sororis maritus. *Gebhard.* Si Herodoto credendum est, Regis fuit sororius. Nam lib. VI. in hunc modum apud illum legitur: Μαρδόνιος ὁ Γοβρύεω ἡλικίην τε νέος ἐὼν καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλῆος Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστρην. Sicut in Conone Pharnabazus *regis gener* dicitur, hoc est Artaxerxis; Plutarchus in Artaxerxe. *Savaro. Longol.* Verum hoc tempore non Darius, sed Xerxes Persis imperabat, de quo si capias *gener* hic erit sororis maritus; (qui in Timoleonte *affinis*) quo modo & Justinus lib. XIIX. fecit, Sichæum Pygmalionis generum vocans. Etsi Corradus in Comment. ad I. I. Virg. Æneid. hunc Justini locum corruptum putet. *Mag.* Ergo *gener* est sororis maritus, quod ex Sophoclis Oedipo, ac aliis scriptoribus notavit Vir incomparabilis Jacob. Cujacius, observat. VI. 17. Quomodo & Ditmarus & Vvitichindus Saxo lib. I. loquuti sunt. Sic Cedrenus Jothor Socerum Moysis vocat πενθερὸν ἢ γαμβρόν. Ut quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut sororem, ejus gener dicatur. Fortasse & qui ducit, *gener* dicitur: Quo sensu ἐπιγαμβρεύειν legimus Matth. XXII. 24. B. Zonaras in Stauracio generale vocabulum restringit, γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ. Cæterum istiusmodi nomina cognationum & affinitatum ab auctoribus non Jurisconsultis confundi sæpe, corrumpique, demonstrat preter alios Alb. Gentilis lib. V. de nuptiis, p. 448. & seq. *Bernecccerus.*

3 *Manu fortis.*) Frequens illud apud Cornelium. Sic in Datame, Timoleonte, Epaminonda, & aliis locis.

4 *Consilii plenus.*) Licet tamen intelligere ex Herodoto in Calliope, in Mardonio plus fuisse audaciæ, quam consilii vel prudentiæ. *Lambin.*

5 *Cum ducentis millibus peditum.*) XXX. barbarorum myriadibus. *Herodo* -

ducentis millibus peditum, quos [1] viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus est: eoque ipse dux [2] cecidit prælio. [3] Qua victoria elatus [4] plurima miscere cœpit, & majora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod quum ex præda [5] tripodem aureum Delphis posuisset, [6] epigrammate scripto, in quo erat

rodot. L. *Diodor.* CCC, armatorum millibus a Xerxe relictis. *Justin.* lib. XI. Græcorum sociorum fuerunt V. myriades. *Herodot.* Constructa post prælium victori Pausaniæ pulcherrima porticus, cui a Persis profligatis nomen inditum. *Vitruvius* lib. I. c. I.

1 *Viritim.*) Erat, ut hinc apparet, ista delectus ratio, qua vir virum suæ salutis causa legerat, cum quo in præliis versaretur, & apud Orientis populos non incognita. Romanis & reliquæ Italiæ non fuisse insolentem docet Livius IX. 39. *Cum vir virum legisset*, de Germanis Cæsar I. de B. G. 48. Just. 2. 13. *Gebhard.*

2 *Cecidit*) Lapide ictus. *Plutarch.* δέδυκε. Ovid. *Cum cecidit fato Consul uterque pari*. Thrasyb. *In secundo prælio cecidit Critias.* Dartame: *Cadit in prælio adolescens.* Justin. lib. 20. *Non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere.* Gebh.

3 *Qua victoria elatus.*) Μετεωρισθεὶς, ἀρθεὶς. Lysandro: *Hac victoria Lysander elatus.* Tac. 12. A. 29. *Ne hac fortuna elati nostram quoque pacem turbarent.* Cæs. 7. 47. *Elati spe celeris victoriæ.* Front. 1. 13. *Hannibal successibus præliorum insolens.* Et 1. 11. *Exercitus Samnitum successibus tumidus.* Hanc causam quoque prodit Aristoteles: nam ut solus Spartæ, cæterisque Græcis imperaret Pausanias, nova consilia cum Xerxe iniisse ab eodem perhibetur, lib. v. Politic. cap. 7. Ἔτι ἐάν τις μέγας ᾖ καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶναι, ἵνα μοναρχῇ· ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι δοκεῖ Παυσανίας ὁ στρατηγήσας κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον. *Gebhard.* Atque hinc exorta est ingens rerum luxuries, & libidinum illecebræ, de quibus disertim *Alexander* Neapolitanus lib. II. c. II. Genialium dierum.

4 *Plurima miscere.*) Συγχυχεῖν, ταράττειν. Cicero pro Milone: *Quanto ille plura miscebat, tanto hic magis convalescebat.* Gebhard.

5 *Tripodem aureum.*) In plerisque certaminibus præmium fuit τρίπους, quem victor non auferebat domum, sed ei Deo consecrabat, in cujus honorem celebrabatur ludicrum. Hi sunt τρίποδες χορηγικοὶ, quorum mentione Græca omnis historia, maxime autem Attica refertissima est. *Casaubon.*

6 *Epigrammate scripto.*) Quod a Thucydide hunc in modum recitatur:

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς, ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων
Παυσανίας, Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε,

Idem fecisse illum Byzantii in poculo Diis littoralibus dicato Nymphis, Heracleotes apud Athenæum narrat.

Μνᾶμ' ἀρετῆς ἀνέθηκε Ποσειδᾶνι ἄνακτι
Παυσανίας ἄρχων Ἑλλάδος εὐρυχόρου
Πόντου ἐπ' Εὐξείνου, Λακεδαιμόνιος γένος υἱὸς

 Κλεομ-

rat hæc ſententia: *Suo ductu barbaros apud Plataas eſſe deletos, ejuſque* [1] *victoria ergo Apollini* [2] *donum dediſſe:* [3] hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt, [4] neque aliud ſcripſerunt quam nomina earum civi-
2 tatum, quarum auxilio Perſæ erant victi. [5] Poſt id prælium, eundem Pauſaniam [6] cum claſſe communi [7] Cyprum atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus, elatius ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam quum [8] Byzantio expugnato cepiſſet [9] complures Perſarum nobiles, atque in.

Κλεομβρότου, Ἀρχαίας Ἡρακλέος γενεᾶς. *Longol.* Huic noſtræ inſcriptioni plane gemina eſt concinnitate, brevitateque illa Taciti 11. Annalium 22. *Bœclerus.*

1 *Victoria ergo.*) Majuſculis literis ſcriptum reperi. Exſtat vero apud Thucydidem elogium diſticho comprehenſum lib. 1. *Schot.*

2 *Donum dediſſe.*) Vide Bœclerum, qui inter ſolemnia hoc refert ex Briſſonio Form. lib. 1.

3 *Hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt.*) Vel *exſcalpſerunt*. Thucydides: Τὸ μὲν οὖν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν. Quod præfero. Tres ſunt artes, *cælatura*, *ſcalptura*, *ſculptura*, quarum differentias pauci capiunt. At *ſculpturam* a *ſcalptura* auctor Gloſſar. videtur diſtinguere ratione materiæ: ut hæc ſit in auro, argento, argilla, & ſimilibus: illa in lapidibus: Sic Gloſſ. *Sculpit*, γλύφει λίθον, *Sculptor*, λιθογλύφος. *Keuchen.* Nove dictum eſt, neque quod ſciam Latinorum quiſquam *exſculpere* pro *eradere* dixit. ἐκκολάπτειν autem Thucydidi ſignificat quod exſculptum fuit eradere, exſcindere. *Longol.*

4 *Neque aliud ſcripſerunt.*) Καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστὶ τὰς πόλεις, ὅσαι συγκαθελοῦσαι τὸν βάρβαρον, ἔστησαν τὸ ἀνάθημα. *Thucyd.* l. 1.

5 *Poſt id prælium.*) Vide Diodorum Siculum lib. XI. Additus ei etiam collega Ariſtides. Quod frequens in Hiſtoria Græca. Alcibiade, *Duo præterea collegæ dati Nicias & Lamachus.* Ad quem locum plura notavimus. *Keuchenius.*

6 *Cum claſſe communi.*) XXX. triremibus. *Diodor.*

7 *Cyprum atque Helleſpontum.*) Diodorus latiore ſignificatione, Τὰς Ἑλληνίδας πόλεις vocat, ὅσαι βαρβαρικαῖς διέμενον ἔτι φρουρούμεναι.

8 *Byzantio expugnato.*) De quo magna adhuc lis eſt ſub Hiſtoricis. Alii enim a Pauſania conditum, alii expugnatum tradidere. Prioris opinionis ſunt Iſidorus, Juſtinus, & auctor is, qui nugas Curialium conſcripſit. Sed credibile eſt, jamdudum a Byzante Urbem conditam, quod & ratio temporis, & plurimi ſcriptorum evincunt. Vide ſis ad hanc rem Juſti Lipſii commentarium in lib. XII. Taciti Annalium; & Voſſii ad IX. Juſtini. Urbs illa a pluribus condita ſcribitur, id eſt, a multis aucta, & reſtituta, quemadmodum de Babylone & aliis evidentiſſimum. *Keuchen.*

9 *Complures Perſarum nobiles.*)
Ei-

in his [1] nonnullos regis propinquos: hos clam Xerxi remisit, simulans ex vinculis publicis effugisse: & cum his [2] Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, [3] in quibus hæc fuisse scripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pausanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit, seque tecum affinitate conjungi cupit. Quare, si tibi videtur, [4] des ei filiam tuam nuptum. Id si feceris, & Spartam & cæteram Græciam sub tuam potestatem, [5] se adjuvante, redacturum pollicetur. [6] His de rebus si quid geri volueris, [7] certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.*

Εἶχον ἢ Μῆδοι αὐτὸ, κὴ βασιλέως προσήκοντες τινὲς, κὴ συγγενεῖς, οἳ ἑάλωσαν ἐν αὐτῷ. *Thucyd.*

1 *Nonnullos regis propinquos.*) Cognatos, qui sic honoris causa dicebantur; quod contra Casaubonum & alios. Thucydides utitur vocabulo συγγενῶν, quod in eadem significatione a Græcis usurpatum. *Keuchen.*

2 *Gongylum Eretriensem.*) Sic legendum, non ut alii codices habent, *Cretensem*. Nam & Thucydides, & Diodorus Siculus libris indicatis, *Eretriensem* dicunt, ad quos accedat Xenophon lib. III. ἑλλην. Δῶρον ἢ κὴ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλῳ, ὅτι μόνος Ἐρετριέων μηδίσας ἔφυγεν. *Longol. Lambin.*

3 *In quibus hæc fuisse scripta.*) Vide Epistolam apud Thucydidem; nam ad verbum fere ab Æmilio versa est.

4 *Des ei filiam tuam nuptum.*) In Dione: *Aretem Dionis uxorem alii nuptum dedit*. Paciscuntur illa vincula necessitudinum proditores ac transfugæ, vel ad perfidiam sollicitatis offeruntur ad securitatem obsignandam. Curt. 3. 6. *Nec salutem suam Philippo committeret: mille talentis a Dario & spe nuptiarum sororis esse corruptum.* Diod. l. 11. *Gebh.* Adde Amplefl. Freinshem. ad Curtium loco citato.

5 *Se adjuvante redacturum pollicetur.*) Longol. edidit, *Te adjuvante redacturum se pollicetur*, sensu plano, & proxime ad veram lectionem accedente; sed invitis libris, qui consensu τὸ *se* exhibent in prioribus, in postremis non agnoscunt. Doctissimus Gronovius censebat, aut superfluum esse τὸ *adjuvante*, aut scribendum *redactum iri*. Ego vix dubito quin ita scripserit Nepos: *Græc. sub tuam pot. se, adjuvante te redact. pollic.* ut exciderit vocula *te*, quoniam eædem literæ in fine præcedentis legebantur.

6 *His de rebus si quid geri.*) *Horum igitur si quid*. Longol. Lambin. Quod respondet Græco Thucydidis. Εἴ ἄν τι τούτων ἀρέσκει. unde hæc quoque descripta epistola est.

7 *Certum hominem.*) Fidum, cui tuto fidere possis. Sic sæpe noster, itemque Cic. & alii. Thucyd. ἄνδρα πιστόν.

Certum hominem ad eum mittas face.) *Face* ἀρχαϊκὸν pro *fac* constanter in omnibus. Sic *dice* apud

tur. Rex tot hominum salute, tam sibi necessariorum, magnopere gavisus, confestim cum epistola [1] Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei a se repulsam laturum. Hujus Pausanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto [2] domum revocatus, [3] accusatus capitis, absolvitur: [4] multatur tamen pecunia. Quam ob causam ad classem remissus non est. At ille post non multo, sua sponte ad exercitum rediit: & ibi non callida, sed dementi

Festùm, *edice* apud Maronem lib. XI. ut observat Diomed. lib. I. Vide Priscian. *Keuch.*

1 *Artabazum.*) Pharnaci filium. *Thucydid.* I. *Herodot.* IX. Nomen illud summum præfectum notat. Ἄρτας enim est clarus, magnus, splendidus. עריץ Ariths autem validum significat; unde & Ἄρης Græcorum & Heros nomen suum accepere. Qui apud Ægyptios *Arte* vocabatur. Neque ab illis Persæ multum differunt. Ἀρταῖοι enim Persis Heroes, sicut Hesychius testatur & Stephanus. *Thysius*. Quam congessit Magnus Boxhornius explicationem nominis *Artaballi*, heic inserere visum. Ita ille: *Bassus*, *Bessus*, præfectus. Est quidem proprium illud apud Persas nomen, sed ex appellativo, quod præfectum notat, factum; quemadmodum & *Artabazus*, quod significat Principem purpuratorum. *Bassa*, proprie Turcis, qui ex Scythis orti, quemadmodum & Persæ, notat *Caput*. Cui simillimum est vetus Saxonicum *Beah*, vel, ut alii scribunt, *Beaz*, quod ornamentum capitis, coronam, & galeam & caput interpretatur Vir Eruditissim. Joannes Latius in Lexico suo Anglo-Saxonico. Leonclavius in Onomastico: *Bassa & Bassi Turcis caput, Bassilire, capita, sive duces, ut a κεφαλή Græcis sunt dicti κεφαλάδες; nostris a capite Capitanei*. Noti hodie in aula & imperio Ottomannidarum *Bassa*, id est, Præfecti. Neque dubitandum, quin ex Scythico illo vetustissimo vocabulo factum sit Græcorum βασιλεὺς, id est, Rex. Hæc ille. *Boxhornius*.

2 *Domum revocatus.*) Thucydides: Λακεδαιμόνιοι ἀνεκάλεσαν αὐτόν. *Lambin.*

3 *Accusatus capitis.*) A Peloponnesiis. *Diodor.* XI.

4 *Multatur tamen pecunia.*) Animadvertis multatos Lacedæmone infamia haud carere; eoque ipso mandata provincia sive imperio excidere, nec non patria; nisi eam insigni facto meritove recuperassent. Vide Polyænum l. II. in Clearcho, comment. 7. Nepos infra in Pelopida: *Idque suo privato, non publico fecit consilio* (de Phœbida loquitur) *quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt*. Gebh.

ti ratione [1] cogitata patefecit. [2] Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit. [3] Apparatu regio utebatur, [4] veste Medica: [5] sa-

1 *Cogitata.*) Sic restitui ex Thucydide, pro quo vulgati codices habebant mendose, *cognita*: Sic autem ille: Ἀλλ' ἔργοις βραχέσι προὐδήλυ, ἃ τῇ γνώμῃ μειζόνως ἐσέπειτα ἔμελλε πράξειν. Quod si quis malit reponi *conata*, equidem non repugnem, quin ei valde assentiar. Nam hæc scriptura magis cum verbis Thucydidis, quam superior congruit. *Lambin.* Cæsar lib. I. de Bell. Gall. cap. 3. *Perfacile factu esse illis probat conata perficere.* Vellejus Patercul. lib. II. cap. 29. *Privatus ut opibus, ita consiliis magna ausus, magnificeque conata exsecutus.* Sueton. Galba cap. 17. *Faciliorem occasionem M. Salvio Othoni prabuit perficiendi conata*, Juven. Satyr. 13.

Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum;
Facti crimen habet, cedo, si conata peregit? Gebhard.

2 *Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit.*) Valerius Maximus lib. II. cap. 6. *Pausanias, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam effœminato ejus cultu mollire non erubuit.* Huic non absimilis fuit Darius Codomannus apud Gregoram, & post illum Alexander apud Diodorum, Curtium, Athenæum. Solent autem illi una cum vestibus exoticis mores patrios exuere, & aliarum gentium, quarum vestitum imitantur, mores induere. Unde Poeta,

Affectus patrios patria cum veste relinquunt.

Keuchenius. Liv. lib. XXIV. cap. de Hieronymo Siciliæ rege: *Hinc tam superbum*, inquit, *apparatum habitumque convenientes sequebantur mores; contemtus omnium hominum, superba aures, contumeliosa dicta.* Curt. lib. VI. cap. 32 *Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat, sed cum illis quoque mores induerat, superbiamque habitus animi insolentia sequebatur.* Solent enim ejus gentis, cujus gratiam ac studia aucupantur, vestitum quoque atque habitum assumere; deinde, ad quos animo desciverunt, cultu quoque degenerare. De Germanico Tacit. L. II. Annal. cap. 59. Valerius lib. III. cap. 6. I. de P. Scipione: Florus lib. IV. cap. XI. de M. Antonio. Non solum autem transfugæ patriique moris desertores devinciendis iis, quorum opes adulantur, peregrinis vestibus se onerant; sed legati etiam eorum, ad quos a superioribus missi adeunt, habitum æmulantur. Exagitat hoc in Ruffino Claud. l. 2. v. 75. & sequent. Cæterum ut hic Pausanias Persicum habitum assimulaverat, quod ad eos transire meditatus erat: ita qui Lacedæmoniis studebant, affectum suum cultu eorum assumpto denudabant. Aristophanes Crabron.

Καὶ ξυνιὼν Βρασίδᾳ, καὶ φορῶν
Κράσπεδα στεμμάτων, τὴν δ' ὑπήνην ἄκουρον τρέφων.

Scholia addunt ἀντὶ τοῦ Λακωνίζων. ὅτι οἱ Λακωνίζοντες τοιαῦτα ἐπετήδευον. *Gebhard.* Sic & Alexander ob Persicum habitum in invidiam venit, quodque eum Callisthenes eo nomine reprehendisset, graves pœnas dedit. Strabo XI. Geograph. *Schotp.*

3 *Apparatu regio utebatur.*) Hæc breviter Thucydides, quæ Probus copiose persequitur. Herodotus tamen lib. IX. narrat, τὸν Παυσανίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς,

&

5 ſatellites Medi & Ægyptii ſequebantur: 6 epulabatur more Perſarum luxurioſius, quam qui aderant,

& iis Medorum Ducis amentiam in apparando luxu oſtendiſſe.

4 *Veſte Medica.*) Athenæus lib. VII. Παυσανίας ὁ Σπαρτιατῶν βασιλεὺς καταθέμενος τὸ πάτριον τρίβωνα, τὴν Περσικὴν ἐνεδύσατο στολήν. *Lambinus.* Procopius lib. I. belli Perſici, veſtem ſerico confectam, *Medicam* dictam teſtatur. Juſtinus lib. XII. qualis eſſet Medica veſtis, his verbis docet: *Veſtis olim ſui moris,* (de Parthis loquitur) *poſteaquam acceſſere opes, ut Medis perlucida ac fluida.* Medicam veſtem purpuream fuiſſe, demonſtrat Xenophon lib. I. Cyri vitæ: Ταῦτα γὰρ πάντα μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ στρεπτοὶ περὶ τῇ δερῇ, καὶ ψέλλια περὶ ταῖς χερσίν. *Magius.* Vide incomparabilem Briſſonium lib. I. de Regno Perſar.

5 *Satellites Medi.*) Hi ſunt Perſarum Dorypfori, qui in Immortalium numeros relati erant, Μηλοφόροι dicti, quod aurea mala haſtis præfixa ferrent. *Briſſon.* Melophori Perſarum interpretibus Clavatores inepte dicuntur. Mille numero erant ſatellites Regis, ſic appellati a colore veſtis melino: Incedebant enim πορφυρᾶς καὶ μηλίνας ἐσθημένοι στολάς, ut legimus apud Ælianum & Athenæum. *Caſaubon.* Non temere autem, aut ſorte conſcriptos fuiſſe, verum ἀριστίνδην, Athenæus ait. Hoc quid valeat explicat Moſchopulus περὶ σχεδῶν. Ἀριστίνδην ἐκλέγει· ὅταν κατὰ τοὺς ἀρίστους ποιεῖται τὴν ἐκλογήν. Hi in aula Regis excubabant. Perſarum porro Reges latus tam ab externis quam domeſticis hoſtibus, magno ſtipatorum ſatellitumque agmine muniebant, qui Δορυφόροι, & Αἰχμοφόροι vocabantur. Onomaſticum vetus: Δορυφόρος, *ſtipator, ſatelles.* Suidas: Δορυφόροι φύλακες, ὑπηρέται βασιλέως, ὁπλοφόροι, ὑπασπισταί. Dicebantur & Σωματοφύλακες. Idem Onomaſticum; Σωματοφύλαξ, *ſatelles, ſtipator.* Hujuſmodi cohortes ex Perſarum potiſſimum gente conſcribebantur. Quanquam ex Hebræis tres adoleſcentes ſpectatæ fidei corporis cuſtodes habuerit Darius Ochus; ut ex Joſephi lib. XI. 4. Antiqu. conſtat. His cuſtodibus etiam Præfectus dabatur. Porro honori non modico ducebatur, in hujuſmodi ſpiculatorum numeros referri. Quibus Reges ſtipati, ab incurrentibus periculis tutiores reddebantur. Ex illis δορυφόροις unus, ſellæ aureæ pedibus regis e curru deſcendentis ſubjiciendæ cauſa, regium currum ſequi ſolitus, ut Athenæus lib. XII. docet. Regii autem ſtipatores æs non merebant, ſed a Rege annonas capiebant, eiſque ex Regalis menſæ reliquiis cibaria præſtabantur. Hæc fere incomparabilis *Briſſonius.*

6 *Epulabatur more Perſarum.*) De Perſarum victu legendus Xenophon libro VIII. Κύρου παιδείας. Exponitur a Tullio ex eodem Xenophonte, qui negat ad panes quicquam addere præter naſturtium. Sed intelligendum hoc, antequam Medi a Perſis ſubacti eſſent. Poſtquam vero in unum imperium coaluerunt, luxuriam Medorum Perſæ arripuerunt. Ad præſentem locum quod attinet, lege Herodot. IX. Plutarch. ἀποφθ. λακ. *Keuchen.* Qualis autem fuerit apparatus Perſicus, copioſe ab Athenæo lib. 4. deſcribitur.

rant, perpeti possent. [1] Aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, & crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat. [2] Golonas, qui locus [3] in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriæ, tum sibi inimica capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum [4] cum scytala miserunt, in qua more illorum erat scri-

1 *Aditum petentibus conveniendi non dabat.*) Recte additur negandi particula, quod facile videbunt qui Thucydidis hoc intelligunt. Δυσπρόσοδόν τε αὐτὸν παρεῖχε, καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι. Vide quæ in vita Aristidis ex Plutarcho in hanc sententiam notavimus. Exstat insignis etiam comparatio de hac re apud Aristidem Sophistam in Oratione *de laudibus M. Aurelii philosophi*. *Aditum petentibus conveniendi non dabat.*) Lege *conveniundi* suffragantibus Excerptis. Et sic alibi loquitur. Alcibiade: *Si modo ejus conveniundi habuisset potestatem*. *Conveniundi*, pro *conveniendi*, ut *interficiundi* pro *interficiendi* in ejusdem vita, & alibi sæpius. *Keuchen.* Tacit. 2. Ann. cap. 2. *prompti aditus, obvia comitas, ignotæ Parthis virtutes, nova vitia.* Hoc modo est intelligendus locus Justin. 1. cap. 3. *Cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset*. est vero admissionum difficultas familiare celsæ potestati vitium. Liv. 24. 5. Tacit. IV. Ann. 74. De eo capiendus P. Syri mimus: *Non semper aurem facilem habet felicitas.* Contra Curtius 9. 45. de Ptolemæo. *Gebhard.* In hoc vituperat quod laudavit in Miltiade, Alcibid. & Attico, Nepos. *Savaro.*

2 *Golonas.*) Alii *Colonas.* Non recordor mihi hujus loci nomen alibi occurrisse. *Gebhard.*

3 *In agro Troade.*) Pro *in agro Troadis*. Quomodo in Mss. Nam *Troas* pro regione, vel agro Troadis. Quanquam & alterum non omnino respuerim. *Keuchen.*

4 *Cum scytala miserunt.*) Ἀποπέμψαντες κήρυκα οἱ ἔφοροι καὶ σκυτάλην. *Thucyd.* Quod confirmat Plutarchus, qui per præcones & id genus nuncios hasce literas mitti consuevisse, demonstrat. Sed mira heic Mss. Codicum inconstantia. Scripti Veneti, quos secutus in Collectaneis suis Jac. Constantinus, *cum lana* legunt. Quæ scriptura cum iis, quæ a Probo subduntur, nullo pacto cohæret. Inquit enim: *In qua, more illorum, erat scriptum.* Ubi significat, innuitque *Scytalam Laconicam*. Scribi autem in lanis non potest, & hoc Lacedæmonios aliosve fecisse, nusquam constat. *Mag.* At σφάλμα hoc manavit ex *lava*, quæ supplicum potius erat insigne, ut tænia ac lemnisci exulum. *Schott.* Vide Fest. x. Varronem 6. de Lingua Latina, & alios. Alii *lancea* legunt. *Colon. Palatin. Aldin.* Assentiar P. Danieli lectionem *cum clava* asserenti? At Nepos non abhorret Græcis vocabulis, quæ commode Latinis mutari non possunt. Sic Iphicrate non refugit *moram*, & alibi, *Ephori*, *Ostracismum*, *astu*, *acta*. Latini antiquiores non fastidiosi erant in retinendis Græcis. Sic Livius dixit *Pelion ocrim*, de quibus vide Nonium. Formam Scytalæ depingunt Plutarch. in Lysandro, Marcellinus in Thucydi-

ſcriptum, niſi domum reverteretur, [1] ſe capitis eum damnaturos. [2] Hoc nuncio commotus, [3] ſperans ſe etiam pecunia & potentia inſtans periculum poſſe depellere, domum redit. Huc ut venit, ab ephoris in vincula publica conjectus eſt. [4] Licet enim legibus

didem, Gellius lib. 17. 2. & Auſonius. Ariſtophanis Scholiaſtes in Aves, pag. 601. Uſum autem literarum ſecretiorum præbuiſſe & hic de ſcytala annotat. Video autem ſemper in revocando Imperatores ſuos ſcytala uſos Lacedæmonios. Xenophon Ageſilao, ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ σκυτάλη παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν, βοηθεῖν τῇ πατρίδι ἐπείθετο. Polyænus lib. 8. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἀνεκαλέσαντο σκυτάλην πέμψαντες. Colligere ergo licet, ſcytalem præſtitiſſe omnem uſum literarum, teſſerarum, atque aliarum id genus notarum. Nam & in pecuniæ ſumma ſignanda, & ſaccis obſignandis ſcytalen habuiſſe locum, docet Diodorus libro 13. de pecunia ex præda Athenienſium Lacedæmonem a Lyſandro miſſa: Ὄντος δὲ τοῦ χρήματος, inquit, ἐν σακκίοις, καὶ ταῦτ' ἐχόντων ἑκάστου σκυτάλην, ἔχουσαν τὴν ἐπιγραφὴν τὸ πλῆθος τοῦ χρήματος δηλοῦσαν. Alium uſum memorat Polyæn. lib. 1. in Tyrtæo; Ἵνα δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναιρέσει γνωρίζοιτο ἕκαστος, ἐπὶ τὰς σκυταλίδας τοὔνομα χαψάντων καὶ περὶ τῇ λαιᾷ χειρὶ φερόντων. Vide Juſtin. lib. 3. cap. 5. Ubi σκυταλίδας interpretatur *teſſeras*. Apud Ciceronem in quadam epiſt. ad Atticum, *Scytales Laconicæ* exſtant, hoc eſt, epiſtolæ breves & obſcuræ, ut interpretatur Beroaldus in annotationibus. *Gebhard.* Vide de hac voce Marcelli Donati dilucidationes ad Livium lib. 38. & Clem. Alexand. 11. ſtrom. *Ernſtius.*

1 *Se capitis eum damnaturos.*) Hoſtis loco habituros, *Thucyd. Longol.* Id enim legibus eorum licebat facere regibus. de quo vide Grotium de Jur. B. & P. 1. 4. 8. & in notis ad eum locum. Ratio, quia (ut infra noſter loquitur 21. 7.) *Spartani reges nomine, non poteſtate*, ſeu ut eſt 17. 1. *nomine magis quam imperio reges* fuere.

2 *Hoc nuncio motus.*) *Commotus*: Edit. Pariſienſis, ut & Mſſ. quod frequens Nepoti: in Datame bis, Alcibiade, Dione, Timoleone. *Savaro.*

3 *Sperans ſe etiam pecunia & potentia.*) Pecunia qua corrumperet judices aut accuſatores: potentia qua eoſdem deterreret, ſed neutro valuit. Prudentior hac parte Alcibiades fuit, qui abſens reus violatæ religionis factus fuga ſibi conſuluit; infra 7. 4.

4 *Licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere Regi.*) Imitatio aperta iſtius Thucydidis: Ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο, nempe εἰς εἱρκτὴν ἐμβάλλειν. Similis prorſus deſcriptio Xenophontæa in regimine pari. Ephororum poteſtatem atque auctoritatem multis verbis & partibus exagitat Ariſtoteles lib. 11, cap. 7. Politicorum. Plato lib. 3. de Legibus ait, Ephororum poteſtatem tanquam frenum injectum eſſe Regum imperio. Idem lib. 4. dicit, Ephororum poteſtatem mirifice eſſe tyrannicam. *Lamb.* Fuerunt igitur homines imperioſi, quorum exemplo in Theſſalia Æ- diles, Athenis ἄρχοντες, & poſt-

ea

bus eorum, cuivis ephoro hoc facere regi. [1] Hinc tamen se expedivit: neque eo magis carebat suspicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. [2] Est genus quoddam hominum, quod [3] Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur. [4] Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere judicari: sed expectandum, dum se ipsa res aperiret. Interim Argilius quidam adolescentulus, quem puerum 4

Pau-

postea instituti Romæ Tribuni plebis. Simile quicquam videtur apud Genevates fuisse Senatus ducentorum. Cæterum notandum, Ephoros, ut a Theopompo institutos, sic a Cleomene postea abrogatos fuisse, quorum potestas tamen semper annua, sicut Romæ Consulum. *Kenchen.* Vide Nic. Cragium de rep. Laced. libro II. cap. 4.

1 *Hinc tamen sese expedivit.* Horat. Epod. XI. de se amore vincto;

Unde expedire non amicorum queant
Libera consilia.

Eumene; *Hinc tamen multis suis amissis se expedivit.* Annibale. Attico. Cicero pro Milone: *Si vita nostra in aliquas insidias incideret, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis.* Et in Verrem; *Expedire se ex laqueis.* Gebhard.

2 *Est genus quoddam hominum.*) Illustris eruditione & meritis in rem literariam clarissimus *Frid. Gronovius* mallet: *Est genus quoddam hominum (Helotes vocantur) quorum, &c.* Comparat autem locum Flori 3. 3. *Priores Teutonos sub ipsis Alpium radicibus assecutus (locum aquas Sextias vocant,) quo, fidem numinum! prælio oppressit.* Sic enim scripserat ille, ubi vulgo ineptissime; *in locum quem.* Boecler.

3 *Helotes.*) *Illota* alias *heclota*; Excerpta P. Danielis. In Græco est Εἵλωτες: unde *Helotes.* erant servi quidam publici Lacedæmoniorum, præfecti agris arandis ac excolendis. De quibus vide sis Suidam in Εἵλως, Platon. VI. de Legibus, Aristotel. II. Polit. cap. 7. & Janum Gebhardum ad Æliani ποικίλην, lib. 3. cap. 20. Similes apud Thessalos *Penestæ* habebantur; quorum tamen tantum jus fuit, ut in civitatem Spartanam adscisci possent. *Kench.*

4 *Hos quoque sollicitare spe libertatis.*) Εἱλώτων fides erat admodum lubrica, & impulsu ad mutationem facilis. De quorum insidiis in Dominos Aristoteles 3. 7. de transfugiendi ad hostes more, belli tempore, Polyæn. I. Occurrit sæpius verbum *sollicitare* hac notione. Cæsar lib. 3. Civil. cap. 21. Cælius Milonem *in Turinum ad sollicitandos pastores præmisit.* ibid. cap. 22. Liv. lib. 34. Curt. lib. 3. cap. 18. *cum ad perniciem ejus etiam a latere ipsius pecunia sollicitaret hostis.* Auctor de Viris illustribus: *Fabricius prius inter legatos sollicitari non poterat.* Gebhard.

1 *Ann-*

Pausanias [1] amore Venereo dilexerat, quum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, [2] quod nemo eorum redisset, qui super tali causa eodem missi erant: [3] vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille literas ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. [4] Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, [5] quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid

1 *Amore Venereo dilexerat.*) Thucydides paullo honestius hæc: ἀνὴρ Ἀργίλιος παιδικά ποτ' ὢν αὐτοῦ. Nam παιδικὰ sæpe pro honesto amore capitur. Legatur Suidas. Observa quod & Probus dissentit a Thucydide, qui hunc tum Virum fuisse ait, cum literas ad Artabazum deferret. Meminit hujus rei Cicero in Topicis ad Trebatium. *Longol. Mag.* De amore illo Venereo lege Lucianum. *Amore Venereo.*) Veteres scribunt *Venerio*: Et sic in optimis Danielis Excerptis. Alcibiade: *rebusque Venereis deditos*, ubi in iisdem, *Veneriis*; quas Græci τὸ ἔργον vocant, ut Latini *res Veneris*, vel *Venereas*. Sic *res voluptatum* apud auctores, τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. *Venerius* autem pro *Venereus*, ut *aerius*, *etherius*; pro *aëreus*, *ethereus* ex Græcorum more, qui scribunt ἀέριος & αἰθέριος per tertiam vocalem. *Venereus* tamen magis facit ad ἀναλογίαν & scripturam Romanam. *Keuchen.*

2 *Quod nemo eorum redisset, qui super tali causa missi erant.*) Ὅτι οὐδείς πω τῶν πρὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλων πάλιν ἀφίκετο. *Thucyd.* Sic Diodorus XI.

3 *Vincula epistola laxavit.*) Thucyd. Λύει τὰς ἐπιστολάς. Diodorus Siculus: ἀνέῳξε τὰς ἐπιστολάς. *Lambinus.* Ita habent antiquissimæ Editiones. Et vero in perlatione sola erat lethum indeprecabile. Vinculis autem colligatas antiquorum Græcorum epistolas, docet Curtius l. 7. *Parmenion vinculum epistola solvens, quidnam rex ageret requirebat.* Barthius. Pro *laxavit* e Membranis Schioppius *laceravit*. additque illa *si pertulisset*, non male abesse videri. At decedit si eximantur sententiæ. *Gebhard.*

4 *Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt.*) Aliam rationem affert Diodorus Siculus; nempe quia literas apertas tradiderat: Τούτων δὲ ἀπιστούντων διὰ τὸ ἀνεῳγμένας αὐτοῖς τὰς ἐπιστολὰς ἀποδεδόσθαι. *Lambin.*

5 *Quam se ipse indicasset.*) Liber P. Danielis *judicasset*. Vitiose. Nam ex proprio indicio convincere Ephori Pausaniam cogitabant. Ulpianus lib. 1. ad edictum l. *indicasse* 197. D. de V.S. *Indicasse est detulisse, arguisse, accusasse & convicisse.* Gebhard.

1 Fa-

quid fieri vellent, præceperunt. [1] Fanum Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant Græci: eo ille index confugit: [2] in ara consedit. [3] Hanc juxta locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. [4] Huc ex ephoris quidam descenderunt. Pausanias ut audivit, Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit. Quem quum supplicem [5] dei videret in ara sedentem, quærit, causæ [6] quid sit tam repentini consilii. Huic ille quid ex literis comperisset, aperit. [7] Tanto

1 *Fanum Neptuni est Tænari.*) Scholia in Aristophanis Acharn. Ταίναρον γάρ ἐστι τῆς Λακωνικῆς ἀκρωτήριον, ἐν ᾧ στόμιον ἦν καταγαίον εἰς ᾅδου· ἐνταῦθα δὲ ἦν καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν Ἀσφαλείου. Iste vero Neptunus ideo, puto, Ἀσφάλειος dicebatur, quod navigationem tutam ac secundam præstare posset. Eodem cognomine colebatur & ab Atheniensibus. Idem Scholiastes: Ἀσφάλειος Ποσειδῶν παρὰ Ἀθηναίοις τιμᾶται, ἵνα ἀσφαλῶς πλέωσι, in Acharnens. act. 2. scen. 6. *Gebhard.* Poetæ fingunt Neptunum hippocampos suos in Tænaro subducere. Vide Stat. Papin. 2. Thebaidos. Unde fanum illius fuisse, a fide historica creditum. *Keuchen.*

2 *In ara consedit.*) Quam in Timotheo *publicæ pacis* appellat. *Keuchenius.* Græcis moris fuit ad vim, injuriamque arcendam, confugere ad templa, statuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter supplices utebantur, frequentissime servi. Euripides:

—ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν.—

Servulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens:

Et Veneris sanctæ considam vinctus ad aram.

Et bene *considam*, quia supplicum sedere. Nec iis modo is honos, sed etiam heroibus quibusdam, ut Theseo Athenis. Plutarchus: κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. *Lipsius.* Lege quæ fuse ad hunc locum notat Hieronymus Magius.

3 *Hanc juxta locum fecerunt sub terra.*) Thucydides: Διπλῆν διαφράγματι καλύβην. Tuguriolum quoddam circumseptum duplici tegumento, ne perspici per id posset. *Longol.* Non satis hoc expressit Cornelius. Diodor. Siculus: Διπλῆν σκηνὴν περιεβάλετο, id est, *duplex tabernaculum circumdedit*, seu circumposuit. Tangit hoc Pausaniæ indicium M. Tullius in Topicis. *Lambin.* Haud dissimili calliditate apud Tacitum lib. 4. Ann. cap. 69. *Gebhard.*

4 *Huc ex Ephoris quidam descenderunt.*) Thucydides: ἐς ἣν τῶν τε Ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε. Diodorus Siculus: καὶ τοὺς μὲν Ἐφόρους, καὶ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν τινας ἔκρυψε. *Idem.*

5 *Dei.*) Neptuni.

6 *Quid sit tam repentini consilii.*) Cod. Dan. *Tam repentino consilio.*

7 *Tanto magis Pausanias.*) Schioppius cum Schotto, qui unas easdem

to magis Pausanias perturbatus orare cœpit, [1] ne enunciaret, [2] nec se meritum de illo optime, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque [3] implicitum rebus sublevasset, [4] magno ei præmio futurum. His rebus ephori cognitis, satius putaverunt [5] in urbe eum comprehendi. Quo quum essent profecti, Pausanias placato Argilio (ut putabat) Lacedæmonem reverteretur: in itinere, quum jam in eo esset, ut comprehenderetur, [6] e vultu cujusdam ephori, qui [7] eum admoneri cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui sequebantur, [8] in ædem Minervæ, quæ Chal-

demque excussisse membranas videntur, produnt legi, *tanto modo*. Lambinus mavult, *multo magis*, idque quosdam in veteribus libris reperisse testatur Casp. Barthius libro XXIV. cap. 18. Adversf. præfert: *modo magis Pausanias perturbatus*; hoc est, supra modum. *Gebhard.*

1 *Ne enunciaret*.) Recte Schioppius: ne arcana detegeret & Ephoris proderet. Apulejus Metamorph. lib. X. *Neque ad vos, quæ ignoravi, possum enunciare*. Cicero contra Rullum: *Qui sociorum consilia adversariis enunciavit*.

2 *Nec se meritum*.) Non abludit oratio Dymni ad Nicomachum apud Curt. 6. 7. *Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cujus erga ipsum benevolentia præter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertum*. Gebh.

3 *Implicitum*.) Libri veteres *implicatum*. Dione; *Utraque implicatus tyrannide Dionysiorum*. Apulejus lib. X. Met. *Morbi inextricabilis veterno vehementer implicatus*. Et ita videntur veteres esse locuti. Idem lib 3. *Sed ut ex animo tibi volens omne delictum, quo me tantis angoribus implicasti, remittam*. Gebhard.

4 *Magno ei præmio futurum*.) Alii, *magno esse ei præmio futurum*. Unde Lambinus: *magno id ei præmio futurum*. id est, magnis eum muneribus oneratum iri. *Idem*. Diodor. ἔτι δὲ δεηθέντος ὅπως συγκρύψῃ, καὶ δωρεὰς μεγάλας ὑπισχνουμένου.

5 *In urbe eum comprehendi*.) Ἐν τῇ πόλει τὴν σύλληψιν ἐποιοῦντο. *Thucyd.*

6 *E vultu cujusdam Ephori*.) Λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ, ἑνὸς μὲν τῶν ἐφόρων τὸ πρόσωπον προσιόντος ὡς εἶδε, γνῶναι ἐφ' ᾧ ἐχώρει. ἄλλου δὲ νεύματι χρησαμένου, καὶ δηλώσαντος εὐνοίᾳ, πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμῳ. *Idem*.

7 *Eum admoneri cupiebat*.) Vetera excusa, *eum ammoneri*, vel *admoneri*. Sed *ammoneri* non inconcinne propter euphoniam, pro *admoneri*: ut *rem amministrare* pro *administrare*, Excerpta Danielis in Conone. *Kenchen.*

8 *In ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur*.) Codex Danielis, *Chalcidicos*. In nummis antiquis, quos Goltzio debemus, appellatur illa Minerva, ΧΑ'ΛΚΑΣ.

Est-

Chalciœcus vocatur, [1] confugit. Hinc ne exire poſſet, ſtatim ephori [2] valvas ejus ædis obſtruxerunt, [3] tectumque ſunt demoliti, [4] quo facilius ſub dio interiret. [5] Dicitur eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſ-

Eſtque Ἀθηνᾶ Χαλκίοικος, quod alia numiſmata ΑΘΗ. ΧΑΛΚ. repræſentant. Suidas, Χαλκίοικος, ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Σπάρτῃ, ἢ, ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδας αὐτὸν κτίσαι. Eadem *Chalciœtis* appellata, ut notat Beroaldus ad Apuleji Mileſiorum lib. x. *Keuchen.*

1 *Confugit.*) Suidas: Καταφεύγει εἰς τέμενος Ἀθηνᾶς. Diodorus: εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Polyænus libro 8. ἤδη γὰρ Παυσανίας μηδίζων ἁλοὺς καταπέφευγεν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Lycurgus: ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὼν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν. Ælianus: ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τῇ Χαλκιοίκῳ. Vide ſequentia, & Plutarchum περὶ παραλλ. *Lambin.* Meminit quoque ejuſdem Minervii templi lib. 2. in Ariſtomene Com. 2. Κρύφα δὲ εἰς τὴν Σπάρτην προσελθὼν, καὶ τὰς ἀσπίδας αὐτοῦ προσηλώσας τῷ τεμένει τῆς Χαλκιοίκου. *Gebhard.* Unde patet templum illud facinoroſis aſylum fuiſſe, quo confugientes impunitate donabantur. Simile Dianæ Epheſiis, Cadmi Thebis, Herculis Athenis, & alia; de quibus paſſim in Hiſt. Græcis.

2 *Valvas ejus ædis obſtruxerunt.*) Sic Thucydides: Μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον, καὶ τὰς θύρας, ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν, καὶ ἀπολαβόντες ἔσω, ἀπῳκοδόμησαν, προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. Vide Lycurgum, oratione in Leocratem. *Lambin.* Plutarchus non ab Ephoris, ſed a Patre ejus hoc factum ſcribit. *Obſtruxerunt* Polyænus reddit ἀνῳκοδόμησαν. Cicer. dixit *Obſtruere aditum.* Gebhard.

3 *Tectumque ſunt demoliti.*) Τὸν ὄροφον ἀφεῖλον. Nepos Timoleonte: *cætera tyrannidis propugnacula demolitus eſt.* Curtius lib. 8. cap. 54. *Ergo alii extra urbem tecta demoliebantur.* Occurrit apud Ciceronem *demoliri parietem, demoliri partem muri.* Gebhard.

4 *Quo facilius ſub dio.*) Schioppius ac Schottus e libris ſcriptis, *celerius ſub dio.* Idem *Giſanio* placet. *Celer* autem mors opponitur *lentæ*, & a Curtio vocatur *ſtrenua*, lib. 9. cap. 44. *Et ſtrenue mori* eidem, quod Nepoti *facilius interire.* libro 3. cap. 17. *Gebhard. Quo facilius ſub dio interiret.*) Probant correctores τὸ *divo* reponendum, ut in Eumenis vita, & apud Horatium lib. 2. Od. 3. Sed ſine operæ pretio. Nam *divus* pro *dio*, & *dius* pro *divo*, frequens in membranis antiquis. Varro. Hoc mutatum ſæpe ab his qui ignorabant, *ſub divo* & *ſub dio* recte ſcribi. *Keuchenius.*

5 *Dicitur eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe.*) More Græcorum locutus eſt. Sic enim Thucydides eodem loco, λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι, quem ſupra protulimus. Et Diodorus Siculus hanc ipſam rem narrans: λέγεται τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλλο μὲν μηδὲν μήτε εἰπεῖν, μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον δὲ βαστάσασαν ἀναθεῖναι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον. *Lamb. Boecler.* Hoc Plutarchus, ut præcepi dicere, factum Patri ejus adſcribit, quem *Ageſi-*

 laum

xisse: [1] eamque jam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, [2] lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias [3] magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic quum semianimis de templo elatus esset, [4] confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus [5] quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi ad supplicium essent dati: displicuit pluribus; & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde

laum nuncupat, cum sit *Cleombrotus*, testibus Herodoto, Thucydide, & auctore Scholiorum in Aristophanis Equites. A matre vero memorat inhumatum esse projectum, contra Thucydidis, Diodori, Polyæni, aliorumque sententiam. Cæterum matri Pausaniæ nomen fuit, si Polyæno lib. 8. credimus, Theano; sin Auctori Scholiorum in Aristoph. Equites, Ἀλκαθέα. Μετὰ Ξέρξου φυγὴν Λακεδαιμόνιοι προδοσίας κρίνουσι καὶ φονεύουσι Παυσανίαν τὸν ἴδιον βασιλέα Κλεομβρότου καὶ Ἀλκαθέας υἱόν. *Gebhard.* Similis Ἑλληνισμὸς apud Tacitum occurrit, lib. 1. Hist. cap. 50. *Idem.*

1 *Eamque jam magno natu.*) Id est, anum annis defectam. In Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset.* Savaro. Recte contra Lamb. & Schott. qui *magnum natu* præferunt. Sic Nepos Datame: *Ab hoc tamen viro Scismas maximo natu filius descivit.* Livius lib. x. cap. 38. Idem lib. 3. *Magno natu quidam cum omnium majorum suorum insignibus se in forum projecit.* Ibid. *Cui magno natu, non sufferentibus jam viribus, ad consularia obeunda comitia, intra paucos dies moritur.* Gebhard.

2 *Lapidem ad introitum ædis attulisse.*) Polyænus 8. Strategematum: Θεανὼ πρὸ τῶν ἄλλων ἀφικομένη, πλίνθον πρὸς ταῖς θύραις ἀπηρείσατο. Meminit etiam Ovidius *in Ibin.*

3 *Magnam belli gloriam turpi morte maculavit.*) Parem in modum Tacit. 4. Hist. 60. de Agrippinensibus, *egregiam laudem turpi fide maculasse*, quod securis hominibus, rerum vices non timentibus haud injuria accidere potest. *Loccen.*

4 *Confestim animam efflavit.*) Thucydides: Καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. Sed Xenophon libro 3. de rebus Græciæ, Pausaniam scribit damnatum Tegeam profugisse, ibique morbo confectum, mortuum esse. *Lambinus.*

5 *Cum eodem nonnulli dicerent.*) Quidam libri habent, *eodem loci.* Lambin. Hunc locum extra urbem Spartam Lacones καιάδαν vocabant. *Langol.* Thucydides: Καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν εἰς τὸν Καιάδαν οὗ περ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν ἐσβάλλειν, ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. Similis Sestertium Romæ. *Sueton.* Et locus Athenis in Melita. *Plutarch.* Themistoc. Estque illud ταφὴν ὄνου θάπτεσθαι, apud Joseph. x. Antiq. quod *insepultam sepulturam* vocat Cicero 1. Philippic. Et exprimit Adagium קבורת חמור הקבר. Sed notandum, quod privatio sepulturæ si cadat in impios, pœnæ loco habenda sit. *Keuchen.*

1 *Dei*

Inde poſterius; [1] dei Delphici [2] reſponſo erutus, atque eodem loco ſepultus; [3] ubi vitam finierat.

1 *Dei Delphici*.) Apollinis. *Deum Delphicum* vocat aperta imitatione, quem Thucydides Θεὸν ἐν Δελφοῖς. Sic ſupra latiori periphraſi *Deum* appellat in Themiſtocle, quem alii Pythium. Quod frequens apud Cornelium & alios. Deus enim κατ' ἐξοχὴν Apollo dictus. Hinc & ipſum الله quo nomine Arabes *Deum* vocant. *Keuchen.*

2 *Reſponſo erutus*.) Conſulentibus Lacedæmoniis. Thucydides: Ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τὸν τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν, οὗπερ ἀπέθανε, καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσι. Diodorus Siculus tradit, corpus propinquis eſſe condonatum & conceſſum, ut id ſepulturæ mandarent; ſed Apollinem Lacedæmoniis iratum, quod ſupplicum perfugium violaſſent; conſultum reſpondiſſe, ſupplicem Deo reſtitui oportere: quod cum fieri non poſſe viderent, pro uno corpore vivo, duas ſtatuas Pauſaniæ poſuiſſe: Herodotus autem de conceſſo propinquis Pauſaniæ corpore nullum verbum facit; ſed Deum conſultum juſſiſſe Lacedæmonios *duo corpora pro uno Minervæ Chalciœco reddere*: illos autem oraculum ſic interpretatos eſſe, *ut pro uno Pauſania necato, duas Pauſaniæ ſtatuas dedicarent*. Lambin. De jure illo concedendi cadavera in Digeſtis Juſtinian. lib. 48. Tit. 24.

3 *Ubi vitam finierat*.) Excerpta P. Danielis: *atque eodem loco ſepultus, ubi vitam poſuiſſet*. Quod Schioppius Schottuſque confirmant: Barthius Adverſ. libro 24. [illegible] *loco* delendum cenſet. Scioppius lib. 2.

Quod mihi ſi ponenda tuo ſit corpore vita. &c.

Non potuit ſaxo vitam poſuiſſe Coranum.

Valer. Max. lib. 6. cap. 9. 13. *Q. Cæpio in publicis vinculis ſpiritum depoſuit*. lib. 7. cap. 8. *Inter ipſam fallacis & ingratæ culpæ cogitationem ſpiritum poſuit*: Gebhardus.

PAUSANIÆ res amplius memorabunt tibi Plutarchus in Ariſt. & alibi: Thucyd. 1. Herod. lib. 9. Diodor. 11. Ælian. V. H. 4, 7. Polyænus 8. Xenoph. hiſt. Græc. 2. Juſtin. 2, 15, 5, 10. 6, 4. Valer. Maxim. 2, 6. Suidas; &c. *Boecler.*

CIMON.

V.

CIMON [1] Miltiadis filius Athenienfis, [2] duro admodum initio ufus eft adolefcentiæ: Nam quum pater ejus [3] litem æftimatam populo folvere non potuiffet, ob eamque caufam in vinculis publicis deceffiffet: Cimon eadem [4] cuftodia tenebatur; [5] neque legibus Athenienfium emitti poterat, nifi pecuniam, qua pater mulctatus effet, folviffet. [6] Habebat autem in matrimonio [7] fororem fuam ger-

1 *Miltiadis filius*.) Vetus Cod. Danielis *Militiadis*, ut ubique.

2 *Duro admodum initio ufus eft adolefcentiæ*.) Sic MSS. & vulgati præter Colon. qui *diro* habet. *Savaro*. Fuit autem initio luxuriofus ac diffolutus, mox ad frugem fe recepit, ut & Valerius ejus *incunabula ftultitia plena* fuiffe, lib. 6. c. 9. memorat. Quem locum gloffemate liberat Muretus lib. 7. Var. cap. 1. *Schott*. Ætatis vitia defcribit Plutarchus in vita.

3 *Litem æftimatam*.) Quinquaginta talentis, fupra in Miltiade, non fexaginta, ut hic Lambinus fui oblitus ex Herodoto numerat, cum ipfe Herodotus & Plutarchus πεντήκοντα ταλάντοισι habeant. *Schott*. Vide Senecam. 24. Controv. & Quintil. *Declamat*. CIII. Litem æftimatam Græci τίμημα vocant. *Lambin*. Ariftophanes Pluto:

Τί δῆτα σοι τίμημ' ἐπιγράψω τῇ δίκῃ,
Ἐὰν ἁλῷς;

Vid. Gebh. ad Miltiad.

4 *Cuftodia tenebatur*.) præter Herod. & Plutarch. Valer. l. 5, 3. & 4. Juftin, 2. in fine. Quintil. declam. 303. in fine. *Savaro*. Meminit & Seneca Controv. 24. Cimonis declamatio pro patre ire in carcerem volentis eft apud Libanium Tom. 1.

5 *Neque legibus Athenienfium*.) Vel *Athenienfibus*. Græcis lege cautum erat, ut tyrannorum filii parentum crimina luerent. Alex. Neapol. l. 11. capite 16.

6 *Habebat autem in matrimonio fororem fuam germanam nomine Elpinicem*.) Aliter legunt Excerpta; fed omiffa voce: *fororem fuam nomine Helpicenem*. In Longoliana haud paullo melius: *Helpinicem*; quæ τὸ *germanam* infuper heic exulandum facit, quod nunquam probaverim. Præfatione: *fororem germanam habere in matrimonio*. *Habere* autem proprie de matrimonio dicitur. Terentius Adelph. IV. 4. *Valeas, habeas illam, quæ placet*. Ad quem locum Donatus: *Haberi uxor dicitur*. Joan. cap. 3. verf. 29. Ὁ ἔχων νύμφην, νυμφίος ἐστιν. *Keuchen*.

7 *Sororem fuam germanam, nomine Elpinicem*.) Codex P. Dan. *Helpicenem*. Vide quæ ad Præfationem notavimus. Apud Athenienfes proximi genere orbas puella &

germanam nomine Elpinicem, [1] non magis amore, quam patrio more ductus. nam [2] Atheniensibus licet, eodem patre natas, uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus [3] quam

& penuria dotis elocatu difficiles lege ducere jubebantur, aut tantum dotis largiri qui sponsum invenire possent. Verba legis ex Budæo adscribam: Τῶν ἐπικλήρων ὅσαι τὸ θητικὸν τελοῦσιν, ἐὰν μὴ βούληται ἔχειν ἐγγυτάτω γένους, ἐκδιδότω ἐπιδοὺς, ὁ μὲν πεντακοσιομέδιμνος, πεντακοσίας δραχμὰς, ὁ δὲ ἱππεὺς τριακοσίας, ὁ δὲ ζευγίτης ἑκατὸν πεντήκοντα. Diod. l. 12. talem legem a Solone latam, sed a Charonda correctam narrat; ἐκέλευε lex Solonis τῇ ἐπικλήρῳ ἐπιδικάζεσθαι τὸν ἔγγιστα γένους, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν ἐπίκληρον ἐπιδικάζεσθαι τῷ ἀγχιστεῖ· ᾧ ἦν ἀνάγκη συνοικεῖν ἢ πεντακοσίας ἐκτῖσαι δραχμὰς εἰς προικὸς λόγον τῇ πενιχρᾷ ἐπικλήρῳ. Porro inter proximas & ἐπικλήρους recensebantur sorores *germanæ*, h. e. ὁμοπάτριοι. Locus elegans habetur apud Philonem Judæum de legibus specialibus, quem attigit M. Antonius Muretus lib. 15. Var. Lect. cap. 5. Pleniorem vero adduxit vir magnæ doctrinæ, nec minoris industriæ ac probitatis Andreas Schottus. Ὁ Ἀθηναῖος Σόλων, inquit ille, ὁμοπατρίους ἐφεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν. Ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπεῖπεν. Αἰγυπτίων χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν, ὡς ἡμίεργα διαπραττομένων ἐφόρησεν εἰς ἀσέλγειαν. Ergo nunc liquet Lycurgum ac Solonem quasi consulto contrarias hac in parte leges sanxisse. Hic apud Athenienses germanarum sororum, sive consanguineas dicere malis, matrimonium indulsit: ille apud Lacedæmonios quasi data opera hujus instituti adversans consanguinearum conjunctione interdixit, & uterinarum sororum nuptialem consuetudinem permisit; quod apud Athenienses piaculo dignum ponebatur. Aristophanes Nebulis act. 5. sc. 2.

Ὁ δ' εὐθὺς ἦρξ' ἐξ Εὐριπίδου ῥῆσίν τιν' ὡς ἐκίνει.
Ἀδελφὸς, ὦ 'λεξίκακε, τὴν ὁμομητρίαν ἀδελφήν.

Ubi auctor Scholiorum: Ἐπειδὴ δὲ παρὰ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφὰς, εἰς αὔξησιν τοῦ ἀδικήματος προσέθηκε τὴν ὁμομητρίαν. Ægyptius autem legislator irrisit hinc Atheniensium, illinc Lacedæmoniorum superstitionem ac timiditatem tanquam imperfecta sancientium, iisdemque patre ac matre genitos incestuosis nuptiis copulavit. *Gebhard.*

1 *Non magis amore quam patrio more.*) Andocides hoc διὰ παρανομίαν factum scribit, in Oratione contra Alcibiadem, τὸ *patrio* abest a manuscripto Mendozii, Gifanii, itemque Ultraject. estque venustior ἀσυνέχλασις. peccasse autem bis hinc scriptorem notat Muretus lib. 7. Var. 1. tueturque adversus Xilandrum Cimonem l. xv. c. 6. *Schottus.*

2 *Atheniensibus licet.*) Sane omnes Historici infamia factum hoc Cimonis notant. Suidas testularum supplicio ob eam causam urbe illum ejectum adserit in voce

[1] quam pecuniosus, qui magnas pecunias [2] ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. [3] Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire; [4] quoniamque prohibere

Κίμων & ὀστρακισμοῦ, Athen. l. 13. παρανόμως contra leges & mores patriæ nuptias istas factas esse scribit, Plutarchus in vita ejus propius ad Probi sententiam accedit. *Longol.* De more hoc præter Philonem testatur Scholiastes Aristophanis ad Nebulas. Minutius Octavio & Seneca in Apocolocynthosi, quorum verba post alios adduxerunt Rutgers. lib. 2. & Samuel Petitus Com. ad legem Atticam. B.

1 *Quam pecuniosus.*) Dictus ob id apud Athenienses λακκόπλουτος, quod scilicet ex puteis & fodinis divitias parasset. Atque ad id respexisse videtur Probus. Cæterum Plutarchus Calliam longe alia ratione in vita Aristidis divitem factum, & hoc nomen λακκόπλουτον accepisse refert. Athenæus autem ex Heraclide Pontico lib. 12. diversa de hoc divite a Plutarcho prodit. *Longol.* Vide Athenæum lib. 12. cap. 7. & Suidam. Hic cinnabareos conficiendi rationem invenit: ut auctor Theophrastus lib. περὶ λίθων. Ab hoc etiam minium inventum nonaginta circiter annis ante Theophrasti tempora. Plinius lib. 33. 7. Eustathius ad Iliad. β. Fuit Ἄρχων Athenis, Olympiad. cxvi. anno ii. suntque ad eum ab Alexia anni xcii. *Meursius.* Lege quæ de eo disseruit Eruditiss. Gronovius in suis Observationibus, libro 4. cap. 7. *Pecuniosus.* Festo est *pramiosus.* In Gloss. *pecuniosus* exponitur πολυχρήματος. *Keuchen.*

2 *Ex metallis fecerat.*) Scilicet argentifodinis Laurei Atticæ regionis, de quibus supra in Annotat. in Themistoclis vitam. Harum forrasse argentifodinarum proventus redemptor erat Callias; vel potius privatim aliquas in Laureo argentifodinas habebat, ut etiam Nicias, quod Plutarchus in Nicia demonstrat. *Magius.* Aliam divitiarum causam narrant Plutarch. in Aristid. Hesych. & Suidas in λακκόπλουτον, & rursus aliam in Heraclide Pontico Athen. 12. 9. Ortas e spoliatis Persarum cadaveribus, quæ Marathone sepulta fuerant, innuere videtur Themistocles ep. 8.

3 *Is cum talem conditionem aspernaretur.*) Plutarchus illum ad eam conditionem ἕτοιμον, hoc est, facilem & paratum fuisse adserit; tantum abest, ut aspernaretur. Nam quantum sororem curarit, notat Athenæus. *Longol.* Proprie & eleganter. nam vocabulum nuptiale *conditio*, de quo multa docti viri, & in primis Jurisconsulti. Infra Attico, *cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem.* Apulejus Apologia: *Quam conditionem cum obstinate propositam videret mulier sapiens*, Ibid. *Sin hac reputans formæ & divitiarum gratia me ad aliã conditionem reservarem.* Justin. lib. xi. c. 7. *Tam pulchra conditio prima regni felicitas videbatur.* Gebhard.

4 *Quoniamque prohibere posset.*) Alii libri *quoniamque prohiberet*, nempe Cimon, ne nuberet Calliæ. Alii *quoniam prohibere posset*, quam scripturam malam esse negant.

re posset, se Calliæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset. Tali modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. [1] Habebat enim satis eloquentiæ, [2] summam liberalitatem, magnam prudentiam [3] cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre a puero [4] in exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. [5] Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias [6] Thracum fugavit: oppidum [7] Amphipolim constituit, eoque decem millia Athenien-

gant. Denique alii codices proferente Lambino, *Elphinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam id prohibere posset: seque Calliæ nupturam*. Ego vulgata in lectione nullam esse difficultatem video. *Idem*.

1 *Habebat enim satis eloquentiæ.*) Salustius de Catilina: *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum*. Vid. N. in Sidon. lib. 9. ep. 9. *Savaro*. Suidas illum librum ἱπποσκοπικὸν, hoc est, *de curandis equis* conscripsisse insignem & mirandum scribit. Attamen Stesimbrotus apud Plutarchum, neque musicam, neque ullas liberales artes didicisse illum commemorat: Στησίμβροτος ὁ Θάσιος φησὶν αὐτὸν οὔτε μουσικὴν, οὔτ' ἄλλό τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων, καὶ τοῖς Ἕλλησι ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι. *Longol.* Sed alterius opinionis sunt Plato in Theage, & Aristides Sophista in Cimone.

2 *Summam liberalitatem.*) In qua præcipue Pisistratum imitatus est. Vide Theopompum apud Athen. libro 12. 8. & Plutarch. in Cimone. *Ernstius*.

3 *Cum Juris civilis, tum rei militaris.*) Plutarchus illum juvenem aliquamdiu armorum experientiæ imperitum, rebus potius urbanis præcelluisse dicit. *Mag.* *Cum juris civilis.*) Nempe Atheniensis: Nam quoties non additur nomen cujus sit civitatis jus, ejus civitatis significatur de qua sermo instituitur §. *sed jus*. 2. *Inst. de jure Nat. G. & C.* & recte juri civili operam dedit, cum turpe sit patricio & nobili viro & caussas oranti jus in quo versaretur ignorare, ut Q. Mucius ait apud Pompon. IC. in *l.* 2. §. 43. *D. de orig. Juris*.

4 *In exercitu.*) Ms. Gifan. & Exc. P. Danielis, *in exercitibus*.

5 *Primum imperator apud flumen Strymona.*) Πρῶτον μετὰ τῆς Ἠϊόνα τῆς ἐπὶ Στρυμόνι, Μήδων ἐχόντων, &c. *Thucyd.* Qui bella per eum gesta recenset lib. 1. Lege Plutarchum in vita, Diodorum lib. xr. Herodot. Polyhymnia, & Pausaniam in Atticis.

6 *Thracum.*) Immo Persarum, nisi forte etiam Thraces in exercitu Persarum fuerunt. *Lambin.*

7 *Amphipolim.*) Urbem in Thracia, quæ prius ἐννέα ὁδοὶ dicebatur, id est, *novem viæ*. Amphipolis autem postea dicta, quod utrinque a Strymone fluvio allueretur. *Idem*. Hodie *Chrysopoli*. Vid. Meursium Fortunæ Attic. cap. 6.

niensium in coloniam misit. [1] Idem iterum apud Mycalen [2] Cypriorum & Phœnicum [3] ducentarum navium classem devictam cepit: [4] eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium navibus captis, statim ex classe [5] copias suas eduxit, barbarorum uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria, [6] magna præda potitus, quum do-

1 *Idem iter. apud Mycalen.*) Describunt hoc prælium Diod. Sic. 11, 61. & Plut. Cimone p. 486. memorantque & Thucydid. 1. Plato in Menex. Polyæn. 1. Frontin. 4. 7, 45. & Mela 1, 14. Sed hi omnes ad Eurymedontem fluvium, sive prope Cyprum, pugnatum scribunt (quanquam non uno modo rem narrent:) nemo, ad Mycalen. Et certe sive Mycalen Cariæ urbem, cujus Stephanus de urbibus meminit, sive montem aut promontorium, sub quo Persæ eodem die, quo ad Platæas, victi sunt; seu denique insulam in ora Joniæ Plinio H. N. 5, 31. memoratam intelligas, fieri non potuit, ut classis Persica, quæ Diodoro & Plutarcho restibus, ad Eurymedontem stationem habuit, apud Mycalen devinceretur; multo minus ut eod. die & prope Eurymedontem & apud Mycalen pugnaretur: nam ea loca longissime inter se distant. Quare parum abest, quin adsentiar Cl. V. Christ. Frid. Franckensteinio, Eloquentiæ Latinæ & historiarum in Academ. Lipſ. Professori, amico summo meo, qui subverebatur, ne prælium ad Mycalen a Leotychide Spartano eadem die, qua illud alterum ad Platæas commissum, cum hoc Cimonis nostri confuderit. Sed ne cultissimo scriptori tam crassum errorem impingam, potius dixerim illud, *Apud Mycalen*, à sciolo quodam insertum esse: qui cum in præced. commate locum prælii additum videret, heic quoque tale quid addendum esse censuerit. Fortassis autem Nepos scripsit: *Idem iterum Imperator Cypriorum, &c.* Nam id quæ præcedunt, videntur requirere.

2 *Cypriorum.*) Codex Schotti & Gifanii *Cyprorum*. Pomponius Mela lib. 1. cap. 14 ad Eurymedontem fluvium pugnatum ait: *In Pamphylia fluvius Eurymedon: magna apud eum Cimonis Atheniensium ducis adversus Phœnicas & Persas navalis pugna atque victoria fuit.* Schott.

3 *Ducentarum navium classem.*) Hæc classis, ut Panodemus scripsit, *sexcentarum navium* fuit: Ut vero Ephoro placuit, *quingentarum & trecentarum*. Refert Plutarchus, qui & illud prodidit, ingentem fuisse barbarorum classem, inde colligi, quod multis in fugam navibus versis, multisque allisis atque confractis, ducentas nihilominus captivas Athenienses ceperint. *Mag.*

4 *Eodemque die.*) Utramque pugnam eodem die factam, victoriamque partam Thucydides auctor est. *Ernst.* Quod confirmant Plutarch. & Frontinus. Diodor. quoque ait statim post navalem victoriam Cimonem ad terrestres Persarum copias duxisse classem, eaque in re Strategemate usum, quod Polyæn. & Frontin. narrant. Sed aliter Plut. qui aperta vi in hostes irruisse scribit.

5 *Copias suas eduxit.*) Quod Strategema ejus refert Polyænus lib. 1.

6 *Magna præda potitus.*) ccc. Tri-

domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ [1] propter acerbitatem imperii defecerant, [2] bene animatas [3] confirmavit, alienatas ad officium redire coegit. [4] Scyrum, quam eo tempore [5] Dolopes incolebant, [6] quod contumacius se gesserat, [7] vacuefecit:

Triremibus, xl. navibus, & viginti millibus virorum. Diodorus Siculus: *αἰχμαλώτους γὰρ εἰλήφει τριήρεις διακοσίας, καὶ τετταράκοντα ναῦς, ἄνδρας δὲ ὑπὲρ δισμυρίους, χρήματα πλῆθος ἀξιόλογον*.

1 *Propter acerbitatem imperii.*) Διὰ τὸ βάρος τῆς ἐπιστάσεως. Acerbitas autem imperii continet avaritiam, crudelitatem, aliasque in provinciales injurias, quibus facile ad defectionem impelluntur.

2 *Bene animatas confirmavit.*) Hoc membrum deerat in exemplis Aldinis & Florentinis, quod ex aliis libris restitui. Opposuit autem *bene animatas*, *alienatis*. Lambin. Cicero Epistol. *Intelligebam socios infirme animatos esse*, Gebhard.

3 *Confirmavit.*) Tacit. lib. VI. annal. cap. 44. *Non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos alliceret, promti firmarentur*. Justinus lib. XXXI. c. 6. m. *Acilius civitates socias confirmabat, dubias illiciebat*. Patercul. lib. II. cap. 120. *Vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmavit*. Gebhard.

4 *Scyrum.*) Vitiose noster & Gifanii Codex *Cyprum* hic præfert. Thucydides enim & Plutarch. Σκῦρον diserte. *Schott.* Σκῦρον τὴν ἐν Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν. *Thucyd.*

5 *Dolopes.*) Diodor. Siculus habitatam fuisse a Pelasgis & Dolopibus narrat l. II. *Lambin.* Unde Πελασγὶς Σκῦρος dicebatur, κατ' Εὔβοιαν κειμένη, eratque Cycladum & Sporadum extima. *Salmas.*

6 *Quod contumacius se gesserat.*) Imperium Atheniensium detrectaverat, atque excusserat. Nam *contumacia* despectum seu contemptionem superiorum notat, & quæ contemptionem sequitur, rebellionem seu defectionem. Tacit. 4. H. 3. *Contumacia adversus principem*. Ibid. cap. 74. Apud Justin. *Contumacia* notat crimen læsæ Majestatis, in quod incurrere poterat, qui incautis lacrimis præsentem rerum statum defleret. 8. 5. nam suæ suorumque sorti, quam Tyranni acerbitas aggravasset, illacrimasse acceptum in crimen capitale Tac. 12. A. 47. Latin. Pacatus Paneg. Theod. Aug. Claudian. l. 2. in Ruffin. *Gebhard.* Plutarchus aliam affert causam, scilicet, quod Dolopes piratæ, prædonesque essent insignes, ac Thessalos quosdam institores Scyrum quæstus gratia profectos deprædati in vincula conjecissent. Qui cum vinculis confractis ad Amphyctionum judicium confugissent, raptæque urbs illa pecuniæ mulctata esset, civesque eam non ex ærario publico, sed ab his qui rapuissent, repeti debere contenderent; trepidi Dolopes Cimonem literis exciverunt, qui eo trajiciens, insulam ab iis repurgavit, compositisque rebus tutum navigantibus Ægæum præstitit. Nisi forte hæc fuerit occasio insulæ capiendæ, causa vero ea, quam Probus attulit. *Magius.*

7 *Vacuefecit.*) Τὴν πόλιν, sive νῆσον ἔρημον τῶν οἰκητόρων ἐποίησε. Infra Timoleonte: *Civibus novis bello vacuefactas possessiones divisit*. Vacuefactio autem, qua possessores vel sub corona ven-

dum

fecit: [1] sessores veteres urbe insulaque ejecit, [2] agros civibus divisit. [3] Thasios opulentia fretos, suo adventu [4] fregit. [5] His ex manubiis [6] arx Athena-
3 rum, [7] qua ad meridiem vergit, est ornata. [8] Quibus

duntur, vel in alias trajiciuntur sedes, pœna est antiquis temporibus in rebelles ac victos constituta. Justin. lib. VIII. cap. 5. de Philippo: Diodor. lib. XII. Περικλῆς δὲ αἱρεθεὶς στρατηγὸς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Εὔβοιαν μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου, καὶ τὴν μὲν πόλιν τῶν Ἑστιαιέων ἑλὼν μετὰ κράτους ἐξῴκισε τοὺς Ἑστιαιεῖς ἐκ τῆς πατρίδος. Ubi ἐξοικίζειν ἐκ τῆς πατρίδος eleganter respondet Nepotis *vacuefacere*. *Vacuefacere* verbum non admodum tritum. Valerius sed de alia re: *Ergo pectus dolore acceptæ injuriæ, spe potiundæ victoriæ, verecundia detrectandi ministerii, metu mortis refertum tota sibi pietas vacuefecit*. l. V. c. IV. I. Utitur & Apulejus: non puto reperiri apud Ciceronem. Sed utitur Macrob. lib. VII. Saturn. cap. XII. *Venas inedia vacuefacit, saturitas obstruit*. Gebhard.

1 *Sessores*.) Οἰκισταὶ, habitatores. Quidam legunt *possessores*. Ego nihil muto, quanquam si veteris alicujus libri auctoritate nitatur, hoc malim quam *sessores*. Lambin. Solos Dolopes ejectos vult Plutarchus.

2 *Agros civibus divisit*.) Vetustiores Codices habent, *dimisit*. Magius. Thucydides: ᾤκισαν αὐτοί, id est, *coloniam eo deduxerunt*, ut declarat Interpres. Et ita Diodorus Siculus: Σκῦρον δὲ Πελασγῶν, καὶ Δολόπων ἐνοικούντων ἐξεπολιόρκησε, καὶ κτίστην Ἀθηναῖον καταστήσας κατεκληρούχησε τὴν χώραν. *Lambin*.

3 *Thasios opulentia fretos*.) Qui etiam ab Atheniensibus defecerant. Thucydides; Χρόνῳ δὲ ὕστερον συνέβη Θασίους ἀποστῆναι, &c. Hanc rem copiose lib. I. persequitur. *Idem*.

4 *Fregit*.) Navali certamine, XXXIII. naves capiens. *Plut.* In Themistocle: *Classe celeriter effecta, primum Corcyræos fregit*. Lysandro: *Ut Atheniensium impotentem dominatum refringerent*. Cic. de Offic. *Viriatus Lusitanus, quem C. Lælius fregit & comminuit*. Gebhard.

5 *His ex manubiis*.) Ea est trium Mss. constans lectio. Quomodo Plut. Πραθέντων δὲ τῶν αἰχμαλώτων λαφύρων ἔς τε τὰ ἄλλα χρήμασιν ὁ δῆμος ἐρρώσθη. καὶ τῇ ἀκροπόλει τὸ νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν ἀπ' ἐκείνης ἀπορήσας στρατείας. Non ergo *ex navibus* legendum, quod alii præferunt. *Keuchen*. Sic emendavit Schott. cap. 32. ad script. de Viris illustribus.

6 *Arx Athenarum*.) Vide sis Meursii Cecropiam.

7 *Qua ad meridiem vergit*.) Murum circumduxere partim Cimon, partim Agrolas & Hyperbius Pelasgi. *Pausanias* in Atticis. Qua de causa Pelasgis sub Hymetto habitare concessum fuit. *Herodot.* VI. Ac murus quidem a Cimone exstructus, australis fuit; idque ex manubiis belli contra Persas ab eo confecti. Quem vero a Pelasgis murum structum Pausanias dicit, eum Tyrrhenis adscribit Hesychius: Πελασγικὸν τειχίον, οὕτω ἐν Ἀθήναις καλούμενον, Τυῤῥηνῶν κτισάντων. Et huc Thucydidis ista pertinent lib. IV. Τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν, τὸ καὶ Λήμνιόν ποτε, καὶ Ἀθήνας Τυῤῥηνῶν οἰκησάντων. Sed solvo nodum.

bus rebus [8] quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam quam pater suus [10] caterique Athenienfium principes. Nam [11] testarum suffragiis, quod illi [12] *ostracismum* vocant, decem annorum exilio mulctatus est. [13] Cujus facti celerius Athenienses quam ipsum pœnituit. Nam quum ille forti animo, invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Athenienfibus indixissent; [14] confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est. Itaque post annum quintum, quo expulsus erat,

dum. Tyrrheni enim prius Pelasgi nuncupati, ut apud Dionysium Halicarnassæum ait Hellanicus Lesbius: Unde passim Πελασγικὸν τεῖχος Herodoto, Philostrato, Luciano, Libanio & aliis memoratum. Habebat autem portas novem; unde Ἐννεάπυλον dicitur a Climeno: Καὶ περιέδιζον τὴν ἀκρόπολιν, περιέβαλλον δὲ ἐννεάπυλον τὸ Πελασγικόν. Aristoph. in Avibus Πελαργικὸν appellat, quasi *ciconiarium* dicas. *Meursius.*

8 *Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, caterique Atheniensium principes.*) Relativo, ut vocant, nomini sæpe adjungitur casus idem, qui verbo antecedenti. Et sic fere locutus est Nepos hoc loco. Vide Gifanium Conlect. Lucret. pag. 414. *Keuchen.*

9 *Quum unus in civitate maxime floreret.*) Quia unus maxime florebat, ideo fortuna ejus maxime conspicua invidiæque exposita fuerat. Ipso verbo utitur & Miltiade & Epaminonda. Curt. l. x. *Ipsum Darium floruisse paullisper.* Cicero in Verrem: *Hic in sua Patria multis virtutibus ac beneficiis floruit.* Pro Cœlio: *Q. Metellus quum in Rep. floreret integerrima ætate.* Gebh.

10 *Caterique Atheniensium Principes.*) De quibus vide Dionem Chrysost. Orat. 73. ubi etiam Cimonis meminit. Adde Valer. Max. 5. 3.

11 *Testarum suffragiis.*) De Ostracismo Cimonis lege Platonem in Gorgia.

12 *Ostracismum.*) De hujus nominibus, origine, historia & ritu e veteribus Diod. Sic. 11. Plut. in Arist. Themist. & alibi. Aristid. Oratione Platon. 2. Pollux Onomast. 8. 5. Scholiast. Arist. in Equit. & in Vespis. Tzetzes Chil. 13. 489. Hesych. & Suidas in *Ostracismus*. E Junioribus Ubbo Emmius Vet. Græc. Hadr. Junius animadv. 5, 18. Scaliger ad Eusebium. Maussacus ad Harpocr. & Meurs. Lect. Attic. 5. 18.

13 *Cujus facti celerius.*) Sic Plutarch. Ὅθεν οὐδὲ τῷ πρὸς Κίμωνα θυμῷ πολὺν χρόνον ἐνέμειναν. Ex quo suspicari licet, Cimonem etiam minus diu, quam quinquennium abfuisse. *Lambinus.*

14 *Confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est.*) Adeo verum illud Persei votum,

Virtutem videant intabescantque relicta.

Et Flacci lib. 3. Od. xiv.

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Schott. Similis locus infra Epaminondæ vita. Vide Flaccum lib. III. Argonaut. vers. 247. *Gebhardus.*

1 Re-

erat, in patriam [1] revocatus est. Ille, [2] quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans [3] contendere Lacedæmonem; sua sponte est profectus, [4] pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque ita multo [5] in Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, [6] quum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum impli-
4 citus, [7] in oppido Citio est mortuus. Hunc Athenien-

1 *Revocatus est.*) Decreto Periclis, ut tradit Plutarchus ibidem: Ἐκάλει ἐκ τῆς φυγῆς τὸν Κίμωνα, καὶ κατῆλθε, τὸ ψήφισμα γράψαντος τοῦ Περικλέους. *Lambin.*

2 *Quod hospitio Lacedæmoniorum.*) Hoc Græce diceretur hoc modo: Ὅτι πρόξενος ἦν τῶν Λακεδαιμονίων. Propter hoc hospitium autem, Lacedæmoniorum rebus studere ac favere putabatur: hoc est, quod Græci dicunt λακωνίζειν. Hæc enim fuit Ostracismi causa, ut tradit Plutarchus in Cimone, quam appellat μικρὰν πρόφασιν. *Idem.*

3 *Contendere Lacedæmonem.*) Cæsar lib. 1 de Bell. Gall. cap. 21. *Ipse de quarta vigilia eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos contendit.* lib. VI. cap. 3. p. *de improviso in fines Nerviorum contendit.* Apulejus lib. IX. Metam. *Tunc reliqui fratres tam Herculos desperata quam ultro neglecta sua salute contendunt ad divitem.* Nepos Eum. *Sin per loca sola contenderet.* Justin. lib. IX. cap. 6. Cicero, *Mihi non dubium est, quin Brundusium contendam.* Gebh. Front. 1. 4. *Quasi Thebas contenderet.* in Datame, *Quo contenderat pervenit.* Justin. 2.

4 *Pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit.*) Εὐθὺς μετὰ δὲ κατελθὼν ἔλυσε τὸν πόλεμον, καὶ διέλυσε τὰς πόλεις. *Plutarch.*

Pacem conciliavit.) Cæsar lib. VII. cap. 56. *Legatos ad Vercingetorigem de pace & amicitia concilianda publice missos.* Loquitur eo modo & Thrasybul. atque Hamil. Et parem in modum antiquissimi. Ennius Cresphonte:

Eho tu, Di quibus est potestas motus superum atque inferum
Pacem inter se conciliant, conferunt concordiam.

Cicero pro Dejotaro: *Quicum mihi amicitiam Resp. conciliavit.* Gebh.

5 *In Cyprum.*) Cimonem post exilium Atheniensium Cyprum acquisivisse etiam scribit Diod. l. c. & Suidas in Κίμων post Thucyd. lib. 1. Diod. Sicul. 12. & Plutarch. in vita ejus, qui summam viri virtutem uno ore prædicant. *Ernst.*

6 *Quum ejus majorem partem.*) Plutarchus hoc non prodidit, sed ingentes certaminum moles struxisse, navales copias circa Cyprum continentem; & quosdam ex suis ad Jovem Ammonem, oraculi accipiendi gratia, misisse testatur, mox vero obiisse. *Mag.*

7 *In oppido Citio est mortuus.*) *Cythio.* Codex P. Danielis. Citium urbs est Cypri, in qua natus est Zeno, Stoicorum princeps: unde & *Citieus* dictus est. Thucydides paullo aliter hanc rem narrat, quam Diodor. Thucydides enim videtur significare, Cimonem Citium non expugnasse, sed in obsidione & oppugnatione urbis morte occupatum atque oppressum esse. Diodorus vero ait, Cimonem mari potientem, Malum & Ci-

nienses non solum in bello, sed in pace diu desideraverunt. [1] Fuit enim tanta liberalitate, quum compluribus locis prædia hortosque haberet, [2] ut nunquam eis custodem imposuerit, fructus servandi gratia, ne quis impediretur quo minus ejus rebus, [3] quibus vellet, frueretur. [4] Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti; ut si quis opis ejus indige-

Citium, urbeis Cypri expugnasse, & in victos humanum se præbuisse. Quod autem ad ejus mortem attinet, sic idem Diodorus paullo post: *συνέβη δὲ καὶ τὸν Κίμωνα περὶ τὴν Κύπρον διατρίβοντα νόσῳ τελευτῆσαι*. *Lambin.* Plutarchus Cimonis reliquias in Atticam traductas fuisse scribit, quod sua quoque ætate monumenta Cimonis arguebant, etsi ex Nausicrate Rhetore referat, Citienses quoddam Cimonis sepulchrum colere, quibus in fame terræque sterilitate, ut Cimonem tanquam Deum venerarentur, oraculo imperatum sit. *Magius.*

1 *Fuit enim tanta liberalitate.*) De qua vide Theophrastum, Theopompum, Aristotelem, Plutarchum, Athenæum libro 12. ex Theopompo, Ciceronem offic. 2. & alios.

2 *Ut nunquam eis custodem imposuerit.*) Cicero pro Plancio. *Sin autem emimus, quem villicum imponeremus.* Schioppius venuste e libro Gifanii, *custodem posuerit*. Barthius e veteribus editis ac membranis, quibus olim usus Cœlius Curio. *Ut nunquam in eis custodem imposuerit*. Scribendum vero ipse retur: *Nunquam in eis custodem unum posuerit*. Mihi placet lectio Codicis Gifaniani. Cæsar lib. 1. de Bello Gall. cap. 20. *Dumnorigi custodes ponit; ut quæ agat, quibuscum loquatur, scire possit*. Cicero II. Philippica: *Quoties te Pater tuus domo sua ejecit? quoties custodes posuit, ne limen intrares?* pro Flacco: *Hermippus custos T. Aufidio Prætore in frumento publico est positus.* Gebhard. Rem narrat Athenæus ex Theopompo, l. XII. Sic autem dixit Nepos, *eis custodem imposuerit*, ut Cicero in oratione pro Plancio, *villicum imponere*. Quanquam non negat Nepos, Cimonem villicos agris & villis imposuisse, sed negat custodes apposuisse. *Lambin.*

3 *Quibus vellet.*) Amplius scripti Codices: *Quibus quisque vellet*. Schott. Sic Danielis & Boecleri.

4 *Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti.*) Vide de hoc genere servorum Pignorium. *Boecler.* Athen. lib. XII. Καὶ λέγουσιν ὡς παρῆγεν μὲν ἀεὶ νεανίσκους δύο, ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα· τούτοις δὲ διδόναι προσέταττεν, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτῷ δεόμενος. De Cimonis liberalitate, eadem Plutarchus in Pericle. Nam & hic non minus suarum rerum profusus populo largitor. Clarum est de Cimone loqui Athenæum, cum scribit, καὶ λέγουσιν ὡς παρῆγεν μὲν νεανίσκους δύο ἢ τρεῖς. Errat igitur Auctor Excerpt. & Eustathius eum secutus, qui de Pisistrato hæc accipiunt, contra apertissimam Athenæi narrationem, & Probi in Cimonis vita, qui quasi ad verbum Theopompi totum locum vertit. *Casaubonus.* Non dissimile est quod de L. Neratio narrat Gellius 20. I.

2 Ne

geret, haberet quod statim daret; [1] ne differendo videretur negare. Sæpe [2] quum aliquem offensum fortuna videret [3] minus bene vestitum; [4] suum amiculum dedit. Quotidie sic cœna ei coquebatur, [5] ut quos convocatos vidisset in foro, [6] omnes devocaret: [7] quod facere nullum diem prætermittebat: Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit. Complures pauperes mortuos; [8] qui unde efferrentur, non reliquissent; [9] suo

1 *Ne differendo videretur negare.*) Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃς Πᾶσα χάρις κενή, μηδὲ λέγοιτο χάρις. P. Syrus: *Beneficium bis dat, qui dat celeriter.* Ausonius:

Gratia quæ tarda est ingrata est gratia; namque
Quæ fieri properat gratia grata magis.

Gebhard.

2 *Cum aliquem offensum fortunâ videret.*) Lambinus hoc exponit, *cui fortuna esset iniqua, irata atque offensa.* Quod cum mihi insolens videretur, nec dubitarem, offensum hic idem esse, quod *obviam factum, repertum*, Cl. Freinshemius confirmavit meam sententiam, indubiamque fore dixit, si in aliquo codice *forte fortunâ* legeretur; quod & absorberi facile potuerit à sequenti vocabulo. *Boeclerus.*

3 *Minus bene vestitum.*) Theopompus: Κακῶς ἠμφιεσμένον, *male vestitum.* Plutarchus paullo aliter, ἠμφιεσμένον ἐνδεῶς, id est, *parum copiose*, seu, ut ita dicam, *egenter vestitus.* Lambinus.

4 *Suum amiculum dedit.*) Jenssonis & Gymnici exemplaria corrupte *amiculum* habent. *Magius.* Theopompus: κελεύειν αὐτῶν μεταμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ. Plutarchus fere sic, ut Nepos: διαμεί-βεσθαι πρὸς αὐτὸν τὰ ἱμάτια. *Lambinus.*

5 *Ut quos convocatos vidisset:*) Lambinus *non vocatos*: Rectius Schioppius, P. Daniel, Savaro ac Schottus *invocatos*. Barthius Adversar: lib. XXIV. cap. 18. legit, *ut quoscunque invocatos vidisset.* Est autem *invocatus*, ἄκλητος, ad epulas non invitatus. Fuit Cimonis animo par Gelliæ Agrigentini, cujus domus quædam munificentiæ officina credebatur: Valer. Max. lib. IV. cap. 8. Quæ comparanda cum verbis Nepotis. Vel, cui nondum vocari contigit. Terentius Eunucho: *Invocato ut sit locus semper.* Gebhard. Vid. Athen. lib. 12. ibique doctissimum Casaubon.

6 *Omnes devocaret:*) Omnino malim hic legi, *convocaret*, aut certe *vocaret*. Lambin.

7 *Quod facere nullum diem prætermittebat.*) Sic Plutarchus: Καὶ δεῖπνον οἴκοι παρ' αὐτῷ λιτὸν μὲν, ἀρκοῦν δὲ πολλοῖς ἐποιεῖτο καθ' ἡμέραν. Sic & Theopompus apud Athenæum eod. loco: Sed existimabam aliquando, neque nunc aliter sentio, legendum esse apud Cornelium, *Quod facere nullum diem intermittebat.* Sic enim loquuntur Latini potius: *Idem.* Et sic locum contaminat Lambinus. *Gebhardus.*

8 *Qui, unde efferrentur, non reliquissent.*) Supra de Aristide, in

ejus

[9] suo sumptu extulit. Sic se gerendo minime est mirandum, si & [10] vita ejus fuit secura, & [11] mors acerba.

ejus vita: *in tanta paupertate decessit, ut, qui efferretur, vix reliquerit*. Athenæus eodem loco ex Theopompo: Καὶ φασὶ μηδὲ αὐτ᾽ ἢ εἰς ταφὴν εἰσφέρειν. *Lambin.* Solebant enim mortui efferri honestissima veste. Juvenalis:

Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit nisi mortuus.

Non solis Italis, de quibus Satyricus loquitur, sed vulgo etiam Græcis Latinisque moris fuit, ut comptiores efferrentur, quam vixissent. Erant enim καλῶν ἐνταφίων studiosissimi. *Casaub.*

9 *Suo sumptu extulit.*) Vide de hoc more P. Fab. Sem. 3. 13.

10 *Vita ejus fuit secura.*) Nullis periculis atque insidiis exposita. Nam ut Aurelii Victoris verbis dicam, *ejus vita nullius oneri aut incommodo erat*. Demum *Ejus mortem cives expetunt, cujus vitam oderunt*. Sive ejus vita non fuit anxia ob imminens ex odio atque insidiis civium discrimen, vel ut verbis Valerii dicam, pro salute & incrementis ejus cives votis excubabant. *Gebhard.*

11 *Mors acerba.*) Quæ Græcis ἄωροι θάνατοι, vel ὀμφακίαι νεκροί, ut Latinis *acerba funera*, vel *immatura*. Julianus Archiepiscopus Toletanus lib. 1. *Tria sunt genera mortis, acerba, immatura, naturalis. Acerba infantium, immatura juvenum, naturalis senum.* Quod a Publio Syro mutuatum. Sed minus distincte illa genera a Latinis usurpantur. Nepos enim *mortem acerbam* de adultis dixit, sicuti Cicero in Antonium: *Acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinnæ dominatum*. Keuchen.

CIMONIS res scripsere Plutarch. Cimone. Diodor. 11. & 12. Herodot. 6. & 7. Thucyd. 1. Polyæn. 1. Plato in Theage & Gorgia, Suidas; Athenæus 12. Demosthenes Oratione contra Aristocratem, Andocides Oratione contra Alcibiad. Arist. 1. 3. Platonica 2. Justin. 2. 15. Valer. Maxim. 5. 3. ext. 3. 5. Extern. 2. 6. Cicer. 2. offic. 18. *Boecler.* Facies ejus in nummorum meorum uno conspicitur cum inscr. ΚΥΜΟΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥ, in postica parte victoria seminuda armis insidens, dextra palmam, sinistra clypeum tenens, in quo: ΝΙΚΗ, infra: ΑΘΗΝΑΙΩΝ. circum victoriam: ΚΑΤΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Hermam ejus sed capite truncatum exhibent Ursini imagines num. 46.

LY-

LYSANDER.

VI.

I [1] LYSANDER [2] Lacedæmonius, magnam reliquit sui famam, [3] magis felicitate quam virtute partam. Athenienses enim in Peloponnesios [4] sexto & vigesimo anno bellum gerentes [5] confecisse

1 *Lysander.*) Aristocleti filius, ex Heraclidarum genere, minime generosus. Theopomp. apud Athen. lib. 6. *Mothacem* fuisse adserit. Sunt *Mothaces* non ipsi quidem Lacedæmoniorum filii, sed cum iis simul educati adolescentes ingenui, qui deinde ad præclara facta, quæ ab illis sperantur, Laconum Reip. adscribuntur. *Longol.* Vide Plutarchum in Vita. *Mag.* De hoc Thucyd. lib. 5. Xenophon lib. 2. Diodor. lib. 13. Polyæn. lib 1. & 7. Strateg. Just. lib. 5. Frontin. 1. 5. l. 2. c. 1. l. 4. c. 1. *Savaro.*

2 *Lacedæmonius.*) Sic Cicero in Catone Majore: *Lysander Lacedæmonius, vir summæ virtutis.* Theopompus apud Athenæum lib. 7. Mothacem fuisse adserit. Erant Mothaces non ipsi quidem Lacedæmonii, sed cum Lacedæmoniorum filiis simul educati, adolescentes ingenui, qui deinde ad virilia & præclara facta, quæ ab ipsis sperantur, Laconum reipubl. adscribuntur. *Mag.* Alii *mothaces* volunt fuisse conditione servos. Hesychius: Μόθακες οἱ συντρεφόμενοι υἱοῖς δοῦλοι παῖδες. Et dicti μόθακες, παρὰ τὸ ὁμαθεῖν. Unde etiam est μόθος. Erant igitur servi a pedibus, qui & μόθωνες dicebantur tum aliis Græcis, tum iisdem Laconibus. Lysandrum juvenem e mothacibus unum, quod dicitur, fuisse, ex Plutarcho non discas. Fatetur tamen etiam Ælianus l. 12. c. 43. *Casaubon.*

3 *Magis felicitate quam virtute partam.*) Curtius lib. 2. *Quis neget, eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ, quam virtutis esse beneficium?* Gebh. Ms. mei C. fide lego: *magis fortuna quam virtute*, quæ pulcrior oppositio est. sic infr. in Thrasybulo: *Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit.* Ernst. Vide notas Freinshemii ad Flor. præf.

4 *Sexto & vigesimo anno.*) Sic Thucydides lib. 4. ἔτη δὲ εἰς τοῦτο τὰ ξύμπαντα ἐγένετο τῷ πολέμῳ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, &c. *Lamb.* Et pestilentia conflictantes. Vide Plutarchum in Vita, Xenophont. II. Ἑλλ. Diod. Siculum 13. in extremo.

5 (*Confecisse.*) Penitus stravisse, ac vicisse. Magius substituendum censuerat *confregisse* sive contudisse. Sed in eo se ipse reprehendit. *Conficere* enim est, penitus absumere. *Schott. Gebhard. Confecisse.*) Historiam habes in Alcibiad. refert Plutarch. Diodor. l. 13. Polyæn. l. 1. Just. 5. Frontin. 2. cap. 1. exemplo ult. & Pompon. Mela l. 2. infra in Conone. *Savaro.*

se apparet. [1] Id qua ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitus, [2] sed immodestia factum est adversariorum, qui [3] quod dicto audientes [4] imperatoribus suis non erant, [5] dispalati in agris,

1 *Id qua ratione consecutus sit, latet.*) Rem enim maximam minimo labore confecit, & hora una tempus longissimum, & bellum omnium, quæ ante ipsum fuerant, maxime varium & cladibus & casibus sustulit. Quod strategema ejus præter alios commemorat *Polyænus* lib. 1. quomodo latere potest, cum ipse dicat factum id immodestia adversariorum? Videtur hic locus esse mutilatus, ut & alii in hoc opusculo multi. Credam igitur olim fuisse: *non latet*. Ernst.

2 *Sed immodestia.*) Sic infra in Alcibiade: *Periculum est, ne immodestia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* Hanc militum immodestiam pulchre describit Plutarchus in Lysandro his verbis: ὡς γὰρ διέβησαν, ἀδεῶς ἔτι μηδὲν προσδοκῶντες, ἠγόραζον. ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, ἐκάθευδον ὑπὸ ταῖς σκηναῖς, ἠριστοποιοῦντο πορρωτάτω τοῦ μέλλοντος ἀπειρίᾳ, τῶν ἡγουμένων ὄντες. Sed Aristides Sophista Λευκτρικῷ λόγῳ dicit, negligentia Imperatorum hoc evenisse, non immodestia militum: τῶν δὲ καὶ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἀμελείᾳ τῶν στρατηγῶν τὰς ναῦς ἀπολέσασα. *Lambinus.*

3 *Quod dicto audientes Imperatoribus suis non erant.*) Frequens illud apud Cornelium. Ita loquitur purissimi oris scriptor Cornelius & Iphicrate: *Ut nulla unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci.* Et Agesilao, *tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum.* Quare emendandum censeo Datame; *Thyus regi dicto audiens non erat.* Cæsar l. 1. Comm. de Bell. Gall. capite 40. *Quibuscunque exercitus dicto audiens non fuerit.* Auctor de Viris illustr. cap. 7. *Petere ut interim dum convalescit, Servio Tullo dicto audientes essent.* Plaut. Amphitr.

Ego sum Jovi dicto audiens, ejus
jussu nunc huc me affero.

Cicero de Divinat. *Ista imagines ita nobis dicto audientes sunt, ut simulatque velimus, accurrant.* Cato de re Rustica: *Eadem uti curet faciatque moneo, Dominoque dicto audiens sit.* Varro de re Rustica, l. 1. cap. 17. *Facilius enim his quam minoribus natu dicto sunt audientes.* Gebh.

4 *Imperatoribus suis.*) Alcibiadi præcipue. Nam cum Lacedæmonii Lysandrum, nomine quidem legatum, revera autem ducem ad bellum contra Athenienses gerendum mitterent: idque tum reliquis sociis, tum ipso quoque Cyro, postulantibus; acri enim & vigilanti duce opus erat post cladem a Callicratida ad Arginusas acceptam; ipse cum copiis profectus urbes aliquot Asiæ in potestatem suam redegit; pugnandi tamen facultatem ducibus Atheniensibus non fecit. Quam ejus calliditatem cum pari præditus ingenio animadverteret Alcibiades, operam suam & consilium offerret, a ducibus Atticis non sine contumelia repellitur. Cujus sive superbiæ, sive imprudentiæ graves mox pœnas dederunt, artibus Lysandri circumventi, & oppressi ad Ægospotamos Chersonesi. Periit tum præter exercitum Atheniensium classis eorund. instructissima clxxx. navium. Atque hac ratione Lysander victoriam consecutus est. Quod certe Ne-

gris, [6] relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedæmoniis [7] dediderunt. Hac victoria Lysander elatus, quum antea semper factiosus [8] audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam quum hanc causam Lacedæmonii dictitassent [9] sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent: postquam [10] apud Ægos flumen Lysander [11] classis hostium

potem non latuit, uti ex Alcibiadis vita, quæ sequitur, patet, cap. 8. Vide de hac re urbisque interitu plura apud Historicos a Dn. Bœclero citatos: quibus adde Orationem Cæsaris apud Sallustium de bello Catilinario pag. 151. Senec. lib. *De tranquill. animi* cap. 3. & epist. 104. Cicer. 8. ad Attic. Valerium Max. lib. 3. cap. 2. *Ernst.*

5 *Dispalati in agris.*) Lege Xenophontem 11. ἑλλ. Justinum lib. 5. omnes illum astutia magis quam virtute superasse scribunt. *Longol.* *Palantes* Cæsar dixit, Cicero & alii. *Schott.* Facilis de vagis, dispersis atque incompositis victoria. Plutarch. ναυτικὸν ὅπου ἐπὶ τῆς γῆς γίνεται πλανώμενον, ὅποι τις θέλει, καὶ διεσπειρόμενον. Tacit. lib. 4. Ann. cap. 48. *Thracum auxilia repentino concursu territa, cum pars munitionibus adjacerent, plures extra palarentur, tanto infensius cæsi.* Lib. 4. Histor. c. 35. *Civilis ubi rursum missos novissium frumentatores, datasque in præsidium cohortes velut multa pace accepit, rarum apud signa militem, arma in vehiculis, cunctos licentia vagos compositus invadit.* De hoc casu vide Frontin. l. 2. cap. 1. 18. *Dispalari* verbum non admodum frequens. Sallust. epist. 11. ad C. Cæsarem. *Hac igitur multitudo primum malis moribus imbuta, deinde in artes vitasque varias dispalata, nullo modo inter se congruens.* Gebhard.

6 *Relictis navibus.*) Quo respicit nummus meus, in cujus antica parte caput Lysandri cum inscr. ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ ΛΑΚΩΝΟΣ: in postica Victoria currui ab equis marinis per mare tracto insistens, &: ΝΙΚΗ ΝΗΙΤΙΣ.

7 *Dediderunt.*) Codex Schotti, *dederunt*

8 *Audaxque.*) Ἦν δὲ καὶ λόγῳ θρασὺς καὶ καταπληκτικὸς πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας. *Plut.*

9 *Sibi esse belli.*) Editio Longoliana: *Sibi esse bellum.*

10 *Apud Ægos flumen.*) Codex Danielis, *Egos.* Græci peculiariter, περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς loquuntur. Plutarchus Ἀποφθ. Λάκων. Νικήσας δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐξ ἐνέδρας περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς, καὶ λιμῷ πιέσας αὐτοὺς παρεστήσατο τὴν πόλιν, καὶ ἔγραψε τοῖς ἐφόροις, ἑαλώκασιν αἱ Ἀθῆναι. Pomponius Mela lib. 11. cap. 2. *In ea* (Chersoneso) *flumen Ægos naufragio classis Atticæ insigne.* Lambin. Commissa est hæc pugna Olymp. XCIII. anno IV. cum Alexias archon esset. *Meursius.*

11 *Classis hostium est potitus.*) Ultraject. *Classe.* Phrasim autem explicat e Pandectis Juris varie clarissimus vir Ant. August. Emendat. libris. *Schott.*

1 *Quam*

ſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt, [1] quam ut omnes civitates in ſua teneret poteſtate, quum id ſe Lacedæmoniorum cauſa facere ſimularet. Namque undique qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, [2] decem delegerat in unaquaque civitate, quibus ſummum imperium poteſtatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur niſi qui aut ejus hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide confirmaret. Ita decemvirali poteſtate in omnibus urbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur. cujus de [3] crudelitate ac perfidia ſatis eſt unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando [4] fatigemus lectores. Victor ex Aſia quum reverteretur, Thaſumque divertiſſet, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienſes, [5] proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe

1 *Quam ut omnes civitates.*) Narrat Xenophon II. ἑλλ. totam Græciam defeciſſe ab Athenienſibus præter Samios. *Lamb.*

2 *Decem delegerat.*) Quorum cuique Decaducho nomen erat. *Alex. ab Alex.* Græci communiter δεκαδαρχίας appellant. Iſocrates Panegyrico, & ad Philippum. Diodorus XIV. alii. Sed Xenophon δεχαρχίας vocat, niſi locus mendoſus ſit, lib. 3. de rebus Græciæ. Idem in contentione Autoclis: ἔτει δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον αὐτονομίᾳ, καθιςᾶσι, ἔνθα μὲν δεχαρχίας, ἔνθα δὲ τριακοντααρχίας. *Lambinus.* Athenis autem triginta præfecerat, decem vero Piræeo. Plutarchus: *Triginta quidem intra urbem, decem vero in Piræeo præfectos inſtituit.* Hi poſtea triginta viri urbem ſervitute oppreſſerunt, & ad tyrannidem uſque ſævierunt. Salluſt. in conjurat. Catilin. & Oroſ. II. 14. *Mag.* Eorum nomina recenſet Xenophon III. ἑλλ. *Longolius.* Initio Athenienſes Reges ſuos habuere; inde Archontes accepere: ſub quibus tyrannidem exercuit Piſiſtratus, poſterique ejus aliquot, qui ejecti Olymp. LXV. anno IV. Deinde vero Ariſtocratia uſi, uſque ad Olymp. XCII. annum I. cum electi CCCC. qui ſequente ſtatim anno abrogati. Poſtea a Lyſandro victi, triginta tyrannos habuere, Olymp. XCIV. anno I. Qui cum decem commutati, Olymp. ejuſdem anno IV. eos quoque ipſos ſtatim in primordio excuſſere. *Meurſius.*

3 *Crudelitate & perfidia.*) Ipſe quippe dicere ſolitus erat, ubi leonina pellis non proficeret, vulpinam eſſe aſſuendam. Idem jubebat, pueros quidem taxillis, homines vero jurejurando fallere. *Plutarch.* Idem ei Syllam comparat, in cujus animo eſſe leonem & vulpem dicebat Carbo. *Grotius.*

4 *Fatigemus.*) Scripti, *defatigemus.*

5 *Proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent*

esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum ut Thasii dilaberentur, [1] consulerentque rebus suis.

* * * * * *
* * * * *

3 Itaque decemviralem suam potestatem, sui ab illo constitutam sustulerunt. [2] Quo dolore incensus, iniit consilia reges Lacedæmoniorum tollere. sed sentiebat

bat

lerent esse amici, qui constantes fuissent inimici.) Contra P. Syrus, *Quidam inimici graves, amici sunt leves.* Gebh. Secutus sum editionem Florentinam & Aldinam. Cæteræ enim habent contraire: *Proinde ac si iidem firmissimi solerent esse inimici, qui constantes fuissent amici.* Ex Thucydide libro 8. licet intelligere, Thasios, antequam tantam fidem in Athenienses præstitissent, eorum fuisse inimicos, & Lacedæmoniorum socios atque amicos. Nunc igitur quia Atheniensibus eos videt amicos esse factos Lysander, & in hac amicitia permansuros judicat, eos pervertere cupit. Congruit cum Thucydide, & confirmat hanc lectionem id, quod est apud Demosthenem, Orat. πρὸς Λεπτίνην. *Lambin.* Ad hæc Ultraject. editio negationem priori lectioni addendam videri ad oram annotavit. Supra in Themist. *Non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est.* Schott.

1 *Consulerentque rebus suis.*) Quia hic deest exemplum quod narrare instituerat Nepos, non committendum duxi, quin lectoris cognitioni juvandæ rem gestam ex Polyæno (1. strateg.) huc referrem. Cum Thasum, propter eos, qui Atheniensium rebus studuerant, pervertere Lysander destinasset, sicut Nepotis habet narratio, atque ne evaderent, quos perditos cupiebat, metueret, fraudem clementia ac religionis obtentu velandam censuit. Erat apud Thasios templum Herculis, quod summa ipsi cæremonia colebant. Huc vocatis civibus, insidiosæ humanitatis plenissima oratione imposuit. Veniam se omnibus dare, ajebat, ante actorum. Consternatione & tempore facile excusari, quæ in isto rerum transitu accidissent. Igitur frustra timere quenquam aut latere. Accederent modo, bonamque de eo spem omnes caperent, qui parcere omnibus constituisset. Hæc se teste Deo ipsorum patrio polliceri, ad cujus templum & numen essent jussi convenire. Talia tam accurata simulatione asseveranti creditum est. Prodiere ex latebris, qui Atheniensis reip. studio graviora extimuerant. Quos ille post paucos dies, nihil amplius suspicantes, salutisque penitus securos adortus omnes interfecit. *Bæcler.* De qua re lege Diodor. Siculum libro 12. Plut. in Lysandro, & omnium crudelissimum strategema apud Polyæn. 1. Strat.

2 *Quo dolore incensus, iniit consilia.*) Aliam causam fuisse vult Diodorus, nempe elationem animi, & ferociam, quod bellum Peloponnesiacum confecisset, & Lacedæmoniis principatum Græciæ terra & mari peperisset. *Lambinus.*

1 Sic

bat id se [1] sine ope deorum facere non posse, [2] quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. [3] Primum itaque Delphos corrumpere est conatus. Quum id non potuisset, [4] Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus dixit se vota suscepisse, [5] quæ Jovi Hammoni solveret, * existimans se Afros faci-

1 *Sine ope Deorum.*) Xenophontis præceptum, πειρᾶσθαι σὺν θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Keuchen.* Plutarchus ait; hoc esse machinam, seu Deum ex machina adhibere, ut fit in tragœdiis. Solent autem ad hæc commenta confugere magni viri, cum vis aut ratio humana non satis valet ad id, quod concupiscunt, efficiendum. Diodorus: ἐνόμιζε γὰρ, εἰ χρησμὸν λάβοι σύμμαχον ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς, ῥᾳδίως ἄξειν ἐπὶ τέλος τὴν προαίρεσιν. Sic Pisistratus Tyrannus cum ejectus e civitate esset, commentus est illud omnibus notum de Pallade armata, a qua in currum imposita, edicendum curavit a præconibus, Pisistratum in civitatem atque adeo in arcem restitui, cum esset mulier nomine Phya ingenti corporis statura, ita ornata, ut speciem Palladis præbere videretur. *Lambin.*

2 *Quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant.*) Θεωρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τοῖς μαντείοις προσέχοντας. *Diodor.* Proprium autem heic est verbum *referre.* Cicero 1. de Divinat. *Sed & rebus obscuris & incertis, ad Apollinem censeo referendum.* Græci usurpant προσανατίθεσθαι & προσαναφέρειν. *Gebhard.*

3 *Primum itaque Delphos.*) *Delphi*, noster, & Gifanii Codex. *Schott.* Habet hoc Plutarchus in vita Lysandri. *Longol.* Diod. Ἐπεχείρησε τὴν ἐν Δελφοῖς προφῆτιν διαφθεῖραι χρήμασιν.

4 *Dodonam adortus est.*) Urbem Chaoniæ in Epiro, Jovi sacram, unde πολύγλωσσος apud Poetas. Auctor Epigrammatis ad custodem Hortorum:

Dodona est tibi Jupiter sacrata.

Nomen a Dodona, quæ una Nympharum Oceani. *Poeta.* Vel Jovis & Europæ filia. *Eustathius.* A Dodone fluvio, *Stephanus.* Alii alia. Ab hac urbe quernum illud nemus Jovi sacrum *Dodonæum* est dictum, ubi templum & oraculum vetustissimum. Hujus sacerdotes σελλοὶ, χαμαιευνοὶ, χαμαιεύνάδες & χαμάδιαι appellabantur. Vide Sophoclem in Trachin. & Herodotum, qui multa fabulosa de hoc oraculo commenti sunt. *Keuchen.*

5 *Quæ Jovi Hammoni solveret.*) Editio Longoliana leniter *Ammoni* legit, quod frequens aliis, qui nomen ab Ἄμμος deducunt. Ut sic autem potius scribendum credam, quam *Ammoni*, facit inter alia & Festi Epitoma, quæ serie literarum concerpta, aspirationem inesse voci aperte testatum facit. *Hammon* Jupiter non *Ammon.* Quod pluribus rationibus demonstrat ad Curtium suum doctissimus Freinshemius. Accedit & illud, quod Ægyptium nomen esse, & in Hebraica lingua isti affini Sol non solum dicatur שמש, sed etiam *Hamma.* Atqui Jupiter idem cum Sole, teste Arnobio lib. 3. & Platone in Phædro, ubi est μέγας ἡγεμὼν ἐν Οὐρανῷ, quomodo etiam Macrobius interpretatur. Nec minor varietas est

 cir-

facilius corrupturum. Hac spe quum profectus esset [1] in Africam, [2] multum eum antistites Jovis fefellerunt. [3] nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmona miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, [4] judicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, [5] occisus est a Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit, [6] quæ post mor-

circa etymologiam quam scripturam. Alii enim ab ejusdem nominis pastore deduxere, inter quos Pausanias in Messeniacis. Adi Eustathium ad Dionysium, vers. 212. Sunt qui a Chamo vocem inflectunt; inter quos Bochartus, & alii. Herodotus ab Ἀμῶν, quem Græci Δία. Sed præstat ἐπέχειν, quam temere aliquid affirmare. Vetus auctor, qui vitam Alexandri fabulose composuit, hunc Jovem πολιὸν θεὸν & κριοκέρατον vocat, qui multis κερατοφόρος. Unde Alexandrium Arabes ذو القرنين Bicornem nominarunt, ut Jovis Hammonis filius agnosceretur. Quod vel in nummis videre est, quorum copiam ad Plinianas Exercitationes produxit Magnus Salmasius. *Kenchen.*

* *Existimans, se Afros facilius corrupturum.*) Nimirum quia gens illa subdola, vel ad technas fraudesque vel etiam natura proclivis esset. Julius autem Firmicus ratione astrorum subdolos esse Afros censuit. Cum Afri passim ob fraudem male audirent, putat Nonius, *vafrum* ab *Afris*, quasi *valde Afrum* dici. Livius quoque fraudis notam genti huic inurit, inquiens de Hannibale, *fraus plusquam Punica*. Magius.

1 *In Africam.*) Nomen ab *Afro* descendit, ex Hercule genito, uno ex posteris Abrahæ. Græci ex α privativa & φρίκης. Isidorus *Africam* dictam vult quasi *apricam*, quod sit aperta cœlo & Soli. Leo Africanus Arabica lingua *Iffric* vocari scribit, a verbo فرق seu *faraca*, id est, divido: eo quod ab Europa mari mediterraneo, ab Asia flumine Nilo sit separata. Vel ab *Ifrico* Arabiæ Felicis rege, qui hanc regionem omnem primus incoluerit. Lege passim *Geographos*.

2 *Multum eum antistites.*) Alii Codices, *multi*.

3 *Nam non solum corrumpi.*) Sic Diodorus: Οὐ μόνον ἀπέτυχε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ συνεξέπεμψαν οἱ τοῦ μαντείου προεστῶτες πρέσβεις τοὺς κατηγορήσοντας τοῦ Λυσάνδρου περὶ τῆς τοῦ χρηστηρίου διαφθορᾶς. *Lambin.*

4 *Judicumque absolutus sententiis.*) Κρίσεως αὐτῷ προτεθείσης ἀπελογήσατο πιθανῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. *Idem.*

5 *Occisus est a Thebanis apud Haliartum.*) Plutarchus a Thebanis & Haliartiis, qui structa acie, fecerant irruptionem, Lysandrum muris propinquantem occisum dicit. De Lysandri morte Xenophon quoque l. III. Ἑλληνικῶν prope finem. *Mag. Lamb. Longol.*

6 *Quæ post mortem in domo ejus reperta est.*) Sic Diodorus. Plutar-

mortem in domo ejus reperta est, in qua suadet Lacedæmoniis ut regia potestate dissoluta, [1] ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, [2] quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei scripsisse [3] Cleon Halicarnasseus dicitur. Atque hoc loco non est prætereundum factum 4
Pharnabazi satrapis regii. Nam quum Lysander præfectus classis, in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse [4] perlatum: petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, [5] quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scri-

tarchus; Εὑρόντα βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὁ περὶ πολιτείας λόγος. Ex quibus Plutarchi verbis videtur legendum apud Diodorum πολιτικῶς, pro πολυτελῶς. *Lambin.*

1 *Ex omnibus dux deligatur.*) *Eligatur*: Schedæ nostræ. Sequitur in Cod. nostro, *sed scripta, ut dicit, non videntur congruere sententiæ*. Schott. Πείθων ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν αἱρετοὺς γίνεσθαι βασιλεῖς. *Diod. Plut.*

2 *Quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat.*) Quam oraculi sententiam pro se obtenturum non diffidebat. Ad verbum fere Diodorus. Διὰ δὴ τούτων (ξένου πατρικοῦ λίβυος) καὶ τῶν κομιζομένων χρημάτων ἤλπισεν πείσειν. Valer. Max. lib. 7. c. 1. *Ita Gyges, dum adstipulatorem vanæ opinionis Deum habere concupisceret, ubinam solida & secura esset felicitas, didicit*. Bene Petron.

—— *Quidvis nummis præsentibus opta,*
Eveniet. ——

3 *Cleon Halicarnasseus.*) *Alicarnas.* Cod. P. Dan. Edit. Venet. *Alicarnias*. Savaro. Vulgata ex Græco profluxit. Sic Plutarchus; καὶ λόγον ἐξεμελέτα πρὸς ὑπόθεσιν γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος Ἀλικαρνασσέως. *Lambin.* Usurpatus ille mos in Græcia, ut Oratores & Sophistæ aliis orationes scriptitarent. Unde λογογράφοι, quæ vox cum re postea in contemptum adducta. Vide Cresoll. theatr. Rhet. 131. 2. *Boecl.*

4 *Perlatum: petiit a Pharnabazo.*) Editio Longoliana: *perlatum a Pharnabazo*. Plutarchus aperte: καὶ συνελθὼν ἐδεῖτο γράψαι περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἑτέραν ἐπιστολὴν, ὡς οὔτ' ἠδικημένον, οὔτ' ἐγκαλοῦντα. De quo in Alcibiade. Commemorat eum Thucyd. VIII. & sæpe Xenoph. III. & IV. ἑλλ. Isocrates Paneg. Plutarchus in Lysand. Erat hic Cretensis, Pharnabazi filius, olim Darii, & postea Artaxerxis Satrapes, qui Alcibiadem interfecit; ut scribit Diod. lib. XIV. *Lambin.*

5 *Quanta sanctitate bellum gessisset.*) Justitia, moderatione atque integritate. Valer. 4. 14. *Cypriacam pecuniam maxima cum diligentia & sanctitate in urbem deportaverat.* Hinc *sanctæ manus* non pollutæ captandis & acceptandis muneribus provincialium apud Val.

scriberet; magnam enim ejus autoritatem in ea re futuram. [1] Huic ille liberaliter pollicetur: [2] librum gravem multis verbis conscripsit, [3] in quo summis eum fert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, [4] dum obsignatur, [5] alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissime ejus avaritiam perfidiamque accusarat. Hinc Lysander domum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat: testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, quum ephori [6] cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse [7] suus fuit accusator.

l. II. c. II. *Tum continentia inerat imperatoribus nostris, quam sanctas manus habere deberent apud ista altaria discentibus*. Gebh.

1 *Huic ille liberaliter pollicetur.*) Se omnia facturum. *Plutarch.* ὑποσχόμενος ἅπαντα ποιήσειν. Ut solent falsi falsimoniis. Curt. lib. VII. cap. II. *Polydamas tanto liberatus metu, impensius etiam quam exigebatur, promittit operam*. Loquitur autem ad eum modum crebro Cæsar libro IV. de Bello Gallico cap. 18. *Legatis pacem atque amicitiam petentibus liberaliter respondit*. cap. 21. *Legatis auditis liberaliter pollicitus hortatusque ut in ea sententia permanerent, eos domum remisit*. Ubi Græcus interpres reddit φιλοφρονεῖσθαι. *Gebhard.*

2 *Librum gravem.*) *Grandem*, Gifanii Codex & Ultrajectinus. Ἐπιστολὴν vocat, bene longam haud dubie, voluminis instar, Plutarchus. *Schottus*. Quod & probat *Gebhard.*

3 *In quo.*) Gifanii codex & Ultraj. editio *in quibus*. Schottus.

4 *Dum obsignatur.*) Alii Codices habent, *dum signatur*. Nonnulli *designatur*, mendose. Plutarchus: ἐν δὲ τῷ σφραγίζειν ἐπιβάλλειν. *Lambin.* Martialis: *Jam signat meus annulus lagenam*. Sed altero potius uti scriptores Augusto antiquiores, docet Salmasius specim. confutat. animadv. Heraldi cap. 30.

5 *Alterum pari magnitudine, ut discerni non posset.*) Longolius addit: *tanta similitudine*. Quod subditum suspicor. *Lambin.* Exprimit Plutarchus: ἐναλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει. Vide Polyænum VII. Strategematum.

6 *Cognossent.*) Editio Parisiensis, *cognoscerent*. Cognoscere, *legere*, ἀναγινώσκειν. Supra Pausania; *vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit*. Conone; *Itaque quæ volebat huic scripta tradit. Quibus cognitis rex tantum auctoritate motus est*. Datame; *Talibus ille literis cognitis, cum jam ad exercitum Acaum venisset*. Gebhard.

7 *Suus fuit accusator.*) Polyænus: αὐτὸς καθ' αὑτοῦ γράμματα ἐκόμισε. *Gebh.*

LYSANDRI res habemus apud Plutarch. in vita & alibi. Thucydid. 5. Xenoph. Græc. Histor. 2. & 3. Diod. 12. 13. Polyænum 1. & 7. Pausaniam passim. Justin. 5. Frontin. 1. 5. 2. 1. 4. 1. Cic. passim. *Boecler.*

ALCI-

ALCIBIADES.

VII.

1 ALCIBIADES [2] Cliniæ filius Athenienſis. In hoc natura quid efficere poſſit, videtur experta. conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius [3] vel in vitiis vel in virtutibus. [4] Natus in ampliſſima civitate, [5] ſummo genere, omnium ætatis ſuæ multo [6] formoſiſſimus: ad omnes res aptus, [7] conſiliique ple- I

1 *Alcibiades.*) De hoc Plato in Sympoſ. Thucyd. lib. 6. Diodor. 13. Plutarch. Athenæus & Cicero. Valer. l. 1. 8. l. 3. 2. l. 6. 9. l. 8. 6. Frontin. 2. 5. & c. 7. l. 3. 2. 6. 9. 11. & c. 12. Inſt. l. 4. & 5. *Savaro.* Adde Xenoph. Hiſt. G. 1. Polyæn. 1. Ælian. Var. Hiſt. 11. 7. Iſocrat. Oratione de bigis. Suidas. *Bœcler.* Imaginem ejus e gemma exhibent imagines Urſini numero 4. Eſt & in nummo qui penes me eſt caput Alcibiadis imberbe cum inſcript. ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ: in poſtica parte Cupido avem manibus dimittens, pone fax, pharetra & arcus.

2 *Cliniæ filius.*) Genus Alcibiadis copioſe exponit Iſocrates in Oratione περὶ ζεύγους, quæ habetur ab Alcibiadis filio; & Plutarchus in Alcibiade. *Lamb.*

3 *Vel in vitiis, vel in virtutibus.*) In extremo vitæ eadem hic Nepos & Plutarchus. Vide & in Chiliaſte proverbium *Sileni Alcibiadis.* Et ipſe Dioſcuris ſe ſimilem jactabat, qui alternis immortales fierent: quod utramque fortunam experiretur, nunc proſperam, nunc adverſam: nunc civium ſuorum gratiam haberet, poſt odio laboraret. Auctor Ælianus l. XIII. c. 38. *Schott.*

4 *Natus in ampliſſima civitate.*) Sic Mſſ. & Vulgati, præter Ald. & Lamb. qui *nam* legunt. Infra in fine Alcibiadis: *Cum Athenis ſplendidiſſima civitate natus eſſet.* Similiter in Attico. *Savaro.*

5 *Summo genere.*) Ἐν δ' ἀξιώματι καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *Diod.* XIII.

6 *Formoſiſſimus.*) Ἦν δὲ τὴν ὄψιν καθ' ὑπερβολὴν εὐπρεπής. *Idem.* Unde vultus Alcibiadis paradigma proverbiale eſt formæ ſpecioſiſſimæ. Ariſtænetus: Τοιούτους ἔδει πλάττειν τοὺς ἐρῶντας μᾶλλον ἢ κατὰ Ἀλκιβιάδου μορφήν. Alcibiadis ſpecioſitas etiam Petronio celebrata. *Barthius.* Idem quoque teſtatur Plutarchus in ejus vita, Athenæ. 12. & 13. pulcherrimum fuiſſe Alcibiadem retulit, & comam per plurimam ætatis partem nutriviſſe, calceoſque varios geſtaſſe, ac cum exercitus etiam dux eſſet, pulchritudinem præ ſe ferre ſtuduiſſe; non enim puer tantum & adoleſcens pulcher fuit Alcibiades, (ut ait Plutarchus) in omnis ætatis gradu maximum ſemper decorem prætulit. *Magius.* *Formoſiſſimus.*) Proverbio Græci dicebant Ἀλκιβιάδου μορφή, de for-

plenus. Namque [8] imperator fuit summus mari & terra: [9] disertus, ut in primis dicendo valeret: [10] & tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. [11] Dives; quum tempus posceret, [12] laboriosus, patiens, liberalis, splendidus [13] non minus in vita quam victu: [14] affabilis, blandus, [15] temporibus callidissime inserviens. [16] Idem

simul

forma speciosissima. Meminerunt plurimi veterum. Et hinc est Ἀλκιβιάδιος ὀνοχειλὲς, herba, qua ad formæ venustatem uti solebat Alcibiades, ut a medicorum filiis creditum. *Keuchen.*

7 *Consiliique plenus.*) Supra in Pausan. *imprimis omnium Persarum & manu fortis, & consilii plenus.* Savaro.

8 *Imperator fuit summus.*) Κατὰ τὴν στρατείαν ἄριστος. *Diodor.*

9 *Disertus.*) Ἦν γὰρ λόγῳ δυνατώτατος, & statim δεινότατος ὢν εἰπεῖν. *Idem.*

10 *Et tanta erat commendatio oris.*) Codex Danielis, *Quod tanta*, &c. Venustatem, muliebrem ducimus, dignitatem sive commendationem oris, virilem. Id Euripidi apud Stobæum est εἶδος ἄξιον τυραννίδος, forma Principe digna, quam *decorem oris* vocat in Tito Tacit. III. Hist. I. *Keuchen.*

11 *Dives; quum tempus posceret.*) Emendatio Lambiniana. *Idem cum tempus posceret.* Alii libri, *Deinde cum tempus.* Iterum alii, *Dives cum tempus posceret.* Distinguendum: *Dives, cum tempus posceret.* Quasi cæteroqui inter se pugnarent divitiæ ac labor, dicit utraque in Alcibiade convenisse. Nam revera opes desidiam, luxum ac laboris fugam pariunt. Cato apud Sallust. Catilin. *Opulentia negligentiam tolerabat.* Tacit. 6. Ann. 27. *Gebhard.* Non absimile illud Diodori, ἐν δ' ἀσωτείᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *Schott.* Hanc morum & ingenii inæqualitatem ex Satyro refert Athenæus l. XII.

12 *Laboriosus.*) In Timotheo: *Fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus.* Savaro.

13 *Non minus in vita quam victu.*) Præclare hæc mihi ut sputia & aliunde inculcata ab Ultrajectino Editore omissa videntur. Diodorus: τὴν ψυχὴν λαμπρὸς καὶ μεγαλεπίβολος: *Gebh. Schott.*

14 *Affabilis.*) Quæ virtus maxima in Principe, ut ait Plinius in Panegyrico. Hinc inter epitheta boni Principis a Polluce Imperatori Commodo præscripta, εὐπροσήγορος, εὐέντευκτος, μειλίχιος, προσηνής. *Keuchen.*

15 *Temporibus callidissime inserviens.*) Unde illum Chamæleonti comparat Plutarchus; quem in hoc etiam vincebat, quod Chamæleon se colore candido simulare non potest. *Inserviens.*) Ita vulgati, male. Legendum *Serviens.* Infra Hamilcare: *Paci serviendum putavit.* Lucanus ad Pison.

Temporibus servire docet, qui tempora certis
Ponderibus pensavit.

Cicer. Attico:

Servire tempori cum necesse sit.
Gebh.

Sed *inserviendi* voce hac ipsa vita noster ea ratione usus est.

16 *Idem simul ac se remiserat.*) A negotiis in ocium, a labore in voluptates se transdederat. Hinc *remissiones* Tacito in Vita Agricolæ cap. 9. *Tempora curarum remissi*

sive

simul ac se remiserat, nec causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine [1] tantam inesse dissimilitudinem, tamque diversam naturam. [2] Educatus est in domo Periclis; [3] (privignus enim ejus fuisse dicitur) [4] eruditus a Socrate. [5] Socerum habuit Hipponi-

sionumque divisa; quæ lib. II. Ann. cap. 33. *delinimenta curarum ac periculorum* vocat. Senec. Hercul. Fur. v. 476. *Post multa virtus opera laxari solet*. Similis Alcibiadi Mecœnas, de quo Paterculus lib. II. cap. 88. *Simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitie ultra fœminam fluens*. Ubi enim remissio est intempestiva ac nimia, vitio ac vituperio non caret. Nepos de Iphicrate; *Sed in labore remissus nimis parumque patiens*. P. Syrus.

Arcum intensio frangit, animum remissio. Cæsar l. II. Comment. de Bell. Gall. cap. 15. *Quod his rebus relanguescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent*. Gebhard.

1 *Tantam inesse dissimilitudinem*.) Membranæ, *tantam esse*. Utrumque verbum expungit Magius, neque necessarium. *Schott*. De eo Valerius: *Cujus nescio*, inquit, *utrum bona, an vitia patriæ perniciosiora fuerunt: illis enim cives suos decepit, his afflixit*. Gebhard.

2 *Educatus est in domo Periclis*.) Mſ. *Pericli*, ut supra *Neocli* pro *Neoclis*, & *Procli* pro *Proclis* in Agesilao. *Idem*.

3 *Privignus enim ejus*.) Suus *Longol*. Immo sororis Periclis filius, sive ἀδελφιδοῦς, ut tradit Diodorus Sieulus l. XII. Ἀλκιβιάδης ὁ ἀδελφιδοῦς, ὀρφανὸς ὤν, τρεφόμενος παρ' αὐτῷ, παῖς ὢν κατὰ τὴν ἡλικίαν. Sic Suidas, & Gellius, lib. XV. cap. 17. *Cum apud avunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur*. Lambin. Plutarchus in Alcibiadis vita, ei Periclem curatorem fuisse dicit. Sic & Isocrates in Jugo. Quæ sane probabilis causa fuisse videtur, ut apud eum Alcibiades educaretur. Quo fit, ut Probi contextum mendo non vacare suspicer. Pericles autem si non Alcibiadis, ejus tamen uxoris vitricus fuisse videtur: quandoquidem Hipponici filiam (ut Probus & Plutarchus testantur) quam Hyparetam nominat Plutarchus, Alcibiades uxorem habuit. Hujus vero Hipponici conjugem in uxorem postea duxit Pericles, ut idem in Pericle testatur. Scimus tamen, ex hac Hyparetam Pericli editam, a Plutarcho non dici, Calliam vero maxime, quem idem Plutarchus a nonnullis Alcibiadis socerum dictum fuisse retulit.

4 *Eruditus a Socrate*.) Licet hoc ex Platone & Xenophonte cognoscere, quanquam Socrates in Apologia a Platone scripta, negat se cujusquam magistrum fuisse. Sed hoc facile solvi potest. *Lambin.*

5 *Socerum habuit Hipponicum*) Isocrates περὶ τοῦ ζεύγους, in qua Orat. loquitur Alcibiadis filius: μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἡμετέραν ἔγημεν, ἡγούμενος γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν ἦν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, γένει δὲ οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν.

I O-

ponicum, [1] omnium Græcæ linguæ eloquentia ditissimum, ut si ipse fingere vellet, [2] neque plura bona reminisci, neque majora posset consequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolescentia, amatus est a multis [3] more Græcorum, in eis a Socrate, de quo mentionem facit [4] Plato in Symposio.

1 *Omnium Græcæ linguæ eloquentia ditissimum.*) Lambinus: *Omnium Græcorum divitissimum.* Cui tamen nullum e doctoribus auscultasse adhuc video. Vulgati libri præferebant, *Græca lingua eloquentia disertissimum.* Verum Excerpta P. Danielis, & membranę Schotti. *Omnium Græca lingua eloquentia disertissimum.* Quæ lectio cum sit stabilita veteribus libris, cur conjecturis nihili lectoribus imponatur? Intelligit vero Hipponicum eloquentia istas luculentas opes acquisivisse. *Gebhard.* Confirmat lectionem receptam Giofanus ad Lucretium dicto *Refutatus. Omnium Græcæ linguæ.*) Plutarchus Hipponicum non disertissimum, sed magna Athenis ob divitias & nobilitatem generis auctoritate potentiaque præditum fuisse. *Magius.*

2 *Neque plura bona reminisci.*) Neque plura bona excogitare. Sensus est: Si Alcibiades sibi ipse fortunam fabricare atque componere vellet, non posset memoria ac mentis discursu plura bona excogitare. Bona veluti uno fasce comprehendit Valerius Max. lib. VI. cap. 9. ext. 4. Nobilitatem eximiam, abundantes divitias, formam præstantissimam, favorem civium propensum, summa imperia, præcipuas potentiæ vires, flagrantissimum ingenium. *Gebhard.*

3 *More Græcorum.*) *Amore.* Gifanii Codex, qui *amor amicitia* M. Tullio in IV. Tuscul. dictus, ut explicat Anton. Muret. Var. Lect. l. XV. c. 4. *Schott.* Ambiguum sane hoc est. Viri enim in rep. clari aut sapientia doctrinaque nobiles, adolescentulos bono ingenio præditos amabant, quo a turpibus studiis vitæ, cum perpetuo illis adessent, abducerentur. Erant etiam Græci παιδεραςαί. Quare & Socrates & Alcibiades non bene ob id audiverunt. Notum est, quid de hoc amore senserit Bion Borysthenites in Laertio. *Long.* De quo vide Xenophont. λακεδ. πολ. Plutarchum, Theodoretum, Lucianum, Petronium & alios. *More Græcorum.*) Scriptum fuerat in Danielis & Gifanii membranis *amore.* Ut sit, *amatus est a multis amore Græcorum*; κατ' Ἀττικὸν σχῆμα, ut loquitur Suidas. Sunt enim Græcorum palilogiæ, ὕβριν ὑβρίζειν, μανίαν μαίνεσθαι, χαρὰν χαίρειν, aliæque id genus, non transmarinæ solum, sed & Romana civitate a veteribus donatæ. Sic *mori morte*, *cadere casu*, & alia apud auctores. *Keuchen.* Respicit ad illud quod dixerat in præfatione, *Laudi in Græcia ducitur adolescentulis.*

4 *Plato in Symposio.*) Cujus verba longiora sunt, quam ut heic adjungam. Laertius in Vita Socratis accusatum fuisse dicit, quod contra jus & fas homines corrumperet. Nisi forte hoc alio spectat: nam & citra impudicitiæ notam aliis etiam modis corrumpi possunt adolescentes, quod Aristoph. in Nebulis arguit; juvenum corruptiones a Socrate patratas, non ad impudicitiam, sed improbitatem & reliqua facinora referens. *Magius.*

1 Se

sio. namque eum induxit commemorantem [1] se pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, [2] ac filius a parente debuerit. Posteaquam robustior est factus, non minus multos amavit. In quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocoseque fecit; quæ referremus, nisi majora potioraque haberemus. [3] Bello Peloponnesiaco, hujus con- 3
silio atque auctoritate Athenienses bellum [4] Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. [5] Duo præterea collegæ dati, [6] Nicias & Lamachus. Id quum appararetur, priusquam classis exi-

1 *Se pernoctasse cum Socrate.*) Respicere videtur ad παιδεραστίαν, quam Plato vocat lib. 1. de Leg. τὸ παρὰ φύσιν τόλμημα, D. Clemens lib. VI. Const. Apost. c. 27. παρὰ φύσιν βδελυκτὴν μῖξιν, alibi, παρὰ φύσιν κακόν, *adulterium contra naturam*. Lactantius lib. 1. de Fals. relig. 3. De qua insigniter Tatianus contra Græcos: παιδεραστία μὲν ὑπὸ βαρβάρων διώκεται, προνομίας πάντων ἀγέλας, ὥσπερ ἵππων φορβάδων, συναγείρειν αὐτῶν πειρωμένων. Juvenal.

Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit, &c.

Keuchen.

2 *Ac filius a parente.*) Præter Platonem & Plutarchum Petronius. *Non tam intactus Alcibiades in præceptoris sui cubiculo jacuit.* Savaro.

3 *Bello Peloponnesiaco.*) *Peloponnesio*, Cod. P. Dan. Hujus initium vidit Pythodori magistratus. Thucydides, ubi de eo agit lib. II. Καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις. Consentit Dionysius Halicarnass. in Isocrate, ubi dicit, *natum eum oratorem anno V. ante bellum istud Peloponnesiacum*. Eusebius quoque in hoc ipso anno: Ὁ Πελοποννησιακὸς συνέστη πόλεμος. Alii sequente anno, & Archonte Euthydemo incepisse tradunt. In his Anonymus & Diodor. lib. XII. Et hic Romæ Conditæ fuit CCCXXIII. de quo Aul. Gell. l. XVII. 21. *Meursius*.

4 *Syracusanis.*) Describitur hoc bellum a Thucydide lib. VI. & Justino, V. *Longol. Mag.* Contigit anno XIX. Peloponnesiaci, qui tertius Siculi.

5 *Duo præterea collegæ dati.*) *Collegas* vocabant legitimæ cujusdam militiæ socios. Epaminonda: *Habueratque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas*. Et hinc *collegium* σύζυξις στρατιωτική, ut explicat vetus Glossarium. *Keuch.* Præfectus classis interdum solus imperium tenebat, sed frequenter cum collegis pari potestate præditis, ut hic Alcibiades cum Nicia & Lamacho, qua de re Schefferus in de Milit. Navali lib. 4. c. 5. Caussa erat ne imperii summam uni, si dominationem affectaret, infeliciter committerent; sed ejus cupiditates collegis additis cohiberent. Plutarch. in Alcib. De ea cautione Forstnerus in 2. Annal. Taciti plura. *Loccen.*

6 *Nicias & Lamachus.*) Cod. P. Danielis, *Mitia & Lamachus*. Sed emendandum, *Nicias & Lamachus*. Nam aperte in Justino: *Creantur duces Nicias & Alcibiades & Lamachus.*

exiret, accidit, ut una nocte [1] omnes Hermæ qui in oppido erant [2] Athenis, [3] dejicerentur præter unum, [4] qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque

chus: Qui pari potestate præditi erant cum Alcibiade. Habuit autem hic imperium aliquando solus, non tamen perpetuum, sed ut voluntate populi delatum, ita ab ejusdem etiam arbitrio suspensum. De qua re Thebanorum legem commemorat in Epaminonda Nepos. *Lex erat Thebis qua morte mulctabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret*. Cæterum a Romanis etiam observatum, ut summo Duci (Pollux *στόλαρχον* vocat, frequentius alii *στρατηγὸν*) in prælium ituro bini collegæ ejusdem potestatis adjungerentur. *Keuchen.*

1 *Omnes Hermæ*.) Ἤδη δὲ τῆς στόλου παρεσκευασμένου, τοὺς ἑρμᾶς τοὺς κατὰ πόλιν παμπληθεῖς ὄντας συνέβη ἐν μιᾷ νυκτὶ περικοπῆναι. *Diod.* Sic Thucydides l. vi. Plutarchus, Andocides in Orat. περὶ τῶν μυστηρίων. Erant autem Mercurii statuæ lapideæ. Quæ in vestibulis ædium vel publicis viis super columnas constitui ornatus causa solebant. Quadratæ, & ad cubi figuram conformatæ, nimirum sine manibus; quod omnem rem (ut scribit Festus) sine manibus sermo conficiat: quibus corporis partibus qui carent, κυλλοὶ vocantur, ex quo Mercurius Cyllenius dictus est. Vide Thucydidis Scholiastem, Suidam, & Macrobium 1. Saturn. Plutar. in Sermone, εἰς πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, scribit, Mercurio affictа fuisse membra virilia intenta ac porrecta, manus autem & pedes detractos; ut significarent veteres, se senes non desiderare, qui corporis muneribus funguntur. *Lamb.* Quod & Romæ in ædibus Cardinalis de Cæsiis vidi, & patet ex dicto Philosophi, qui in gulosum & libidinosum adolescentem tempestive lusit, quod similis esset τοῖς ἑρμαῖς, qui nihil nisi caput & pedem habent. *Scaliger.* Romani in triviis Hermas illos habebant erectos; Athenienses præ foribus suarum ædium. *Ælian.* 11. Var. 41. Idque porrecto cum veretro. Τοῦ δὲ ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες. *Herodot.* Quos summa cum religione observabant. *Scholiast.* Juven. Plutarchus vocat ἑρμᾶς λιθίνους, quia materia, ex qua fiebant, vel marmor erat vel lignum aut lapis. *Keuchen.* Hos primum ab Hipparcho Athenis erectos Plato in Dialogo De lucri cupiditate docet, ejusque usum describit. Locus elegans. *Longol.*

2 *Athenis*.) Glossema puto; nam Athenas *oppidum* absolute vocare solet. Sup. 1. 5. & 2. x.

3 *Dejicerentur*.) Immo circumciderentur, aut mutilarentur. Sic enim Thucydides: Καὶ ἐν ἱεροῖς μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖστοι περιεκόπησαν τὰ πρόσωπα. *Lamb.* Sic alii τῶν ἑρμῶν περικοπὴν vocant. *Dejicerentur*.) Veteres nonnulli *dicerentur*, ἀρχαϊκῶς, καὶ κατὰ συναίρεσιν, unde *dejiceretur* in Excerptis. Nam *deicio* dicebant antiqui, pro *dejicio*; ut in aliis compositis. *Keuch.*

4 *Qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est*.) Sic *Lamb.* restituit historiam, ut ait, & veritatem secutus. Allegat autem Æschinem adv. Timarch. Andocidem, & Plut. ll. cit. & Harpocrationem: qui omnes hunc lapidem prope domum Andocidis, & a tribu Ægei-

que Hermes vocatus est. Hoc quum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, [1] quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, [2] magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, [3] quæ libertatem opprimeret [4] populi. [5] Hoc maxime convenire in Alci-

geide positum, ac *Andocidis Hermem* dictum fuisse tradunt. Quare perperam nonnulli: *ante januam ejus erat*, ut etiam *Magio* observatum. In seqq. mire variant libri. Plerique vulgati; *Andocidesque vocatus est*. Savar. & Schotti codd. *Androclides*, quod hic recte rejecit Mſ. Bœcler. *qui ante jan. erat, Andocides vocitatus est*. Sed longe auctius Ed Ultraj. & cod. P. Danielis. Nam illa: *Itaque ille, postea Mercurius Androclides vocitatus est*. Hic: *erat Androclidi; itaque ille postea Merc. Androcydes vocitatus est*. Unde sic puto scripsisse Nepotem: *qui ante januam erat Andocidi. itaque ille postea Mercurius Andocidis vocitatus est*. Nam ad hunc plane modum Plut. in Alcib. p. 201. F, ubi de Andocide ob Hermas truncatos in vincula conjecto; ὕποπτον δ' οὐχ ἥκιστα τῆς τῶν Ἑρμῶν περικοπῆς ἐποίησεν ὁ μέγας Ἑρμῆς, ὁ πλησίον αὐτοῦ τῆς οἰκίας ἀνάθημα τῆς Αἰγηΐδος φυλῆς ἱδρυμένος. ἐν γὰρ ὀλίγοις πάνυ τῶν ἐπιφανῶν, μόνος σχεδὸν ἀκέραιος ἔμεινε. διὸ καὶ νῦν Ἀνδοκίδου καλεῖται, καὶ πάντες οὕτως ὀνομάζουσι, τῆς ἐπιγραφῆς ἀντιμαρτυρούσης. Vides postea demum ita dictum, quam ceteri dejecti essent. Id quod indicant quæ in Ed. Ultraj. & msc. Dan. sunt adjecta. Ea ut in aliis codd. omitterentur, fecit repetitio nominis *Andocidis*. Sæpe enim librarii cum vox aliqua in eadem periodo vel etiam pagina bis occurreret, quæ interjacebant, festinatione vel errore omiserunt. Cujus rei illustre exemplum Josephi Liber περὶ λογισμοῦ αὐτοκράτορος, sive, ut vulgo inscribitur, *de Machabæis*, præbet. Nam is hac una caussa in editis codd. misere mutilatus est, ut e membr. vetr. apparet, e quibus eum aliquando longe auctiorem purioremque dabimus. Id ergo heic quoque factum. Certe in codice Bœcler. hac ratione peccatum esse, manifestum est. Ceterum Nepos *Andocidi* scripsit, ut alibi *Neocli*, *Procli*, *Pericli*; ut item alii *Thucydidi*, *Euripidi*, *Archonidi*, *Timarchidi*, *Persi*, *Demostheni*, *Aristoteli*, *&c.* gignendi casu dixerunt; de quo Voss. de analog. 2. 9. Quanquam autem in eo Herma *Andocidis* nomen non erat inscriptum, ut e Plut. colligitur, tamen in alio fuit, quem capite truncatum Ursini Imagines n. 13. exhibent, cum inscr. ΑΝΔΟΚΙΔΗΣ ΛΕΩΓΟΡΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

1 *Quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret.*) Thucyd. Καὶ ἐπὶ συνωμοσίᾳ ἅμα νεωτέρων πραγμάτων, καὶ δήμου καταλύσεως γεγενῆσθαι.

2 *Magnus multitudini timor est injectus.*) Infra Dione: *Quod factum omnibus maximum timorem injecit*. Plutar. Πολλοὺς καὶ τῶν περιφρονούντων τὰ τοιαῦτα διετάραξεν. *Lambin.*

3 *Quæ libertatem opprimeret.*) Μὴ τὴν δημοκρατίαν καταλύσειε. *Idem.*

4 *Populi.*) Lambinus *populi* contra libros expungit. *Schott.*

5 *Hoc*

Alcibiadem videbatur, [6] quod & potentior & major, quam privatus, existimabatur. [7] Multos enim liberalitate devinxerat, [8] plures etiam opera forensi [9] suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescumque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum in eo spem habebant maximam, [10] sed etiam timorem, quod & [11] obesse plurimum & prodesse poterat. [12] Aspergebatur etiam infamia, [1] quod

5 *Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur*. Aliter Diodor. lib. XIII. δτος (privatus quidam & inquilinus) αὐτὸν (Alcibiadem) ἐξελέγξας καταψευσάμενος ἀφῃρέθη, τῶν δ᾽ ἄλλων οὐδ᾽ ἴχνος τῆς πράξεως οὐδεὶς εὑρεῖν ἠδυνήθη. Et paulo post odio privato plurium hoc periculum Alcibiadi intentatum innoxio addit, & calumniæ non levem adjecisse speciem factum Argis, quo quidam, qui privato ejus hospitio continebantur, populi imperium dissolvere aggressi, universi a civibus concisi sunt. *Gebhardus*.

6 *Quod & potentior*.) Hinc Aristoph. in ranis eum leoni comparabat, quem in urbe ali haud expediret. Si vero aleretur, obsequendum ejus moribus esse. Ita Polybius l. 5. Hist. ubi de Cleomene loquens haud dubie Aristophanis dictum in animo habuit, *Non tutum leonem & pecudes in eodem stabulo contineri*. Loccen.

7 *Multos enim liberalitate devinxerat*.) Liberalitatem populus largitionem indigetat, & istis largitoribus crimen rerum novarum affingit. M. Manlius Capitolinus cum addictos propria pecunia liberaret, regni affectati suspicione in carcerem est conjectus. Vid. Liv. 6. 14. *Liberalitas* ergo pro largitione. Cæs. 1. de B. G. 16. *Magna apud plebem propter liberalitatem gratia cupidum rerum novarum*. Gebh.

8 *Plures etiam opera forensi*.) *Opere*, Mſ. meus. Non ita recte. *Opella forensis* Horatio epist. 7. l. 1. Valer. lib. III. c. 8. ext. 4. *experimentum, cum efficacis operæ forensis, tum fidei non latentis*. Savaro. Vide Athenæum lib. X. Audax isthic narratur Alcibiadis factum, quomodo a reis exemerit Hegemonem Thasium, deleto scilicet digito, quem saliva oris imbuerat rei nomine, scriba & prætore vidente. *Longol*.

9 *Suos reddiderat*.) Sic legendum, quomodo habent Codices emendati, non quomodo alii mendosi, *reduxerat*. Licet etiam legere, *redegerat*, idque ex vestigiis antiquæ scripturæ; quomodo interdum loquitur Cæsar. *Lambin*. Loquuntur & ad hunc modum Græci, ἰδίους κατασκευάζειν. Herodian. 1. Diodor. *Gebhard*.

10 *Sed etiam timorem*.) Non est nove dictum, ut censet Monstroliensis: Propertius: *Vulneribus didicit miles habere metum*. Gebh.

11 *Obesse plurimum & prodesse*.) Hinc Timon ille, quem μισάνθρωπον Lucianus singulari bello inducit; Alcibiadem adamabat, quod præsagiret magno illum malo fore aliquando Atheniensibus. Plutarchus. *Schott*.

12 *Aspergebatur etiam infamia*.) Curt. lib. X. fin. *Hæc utcunque sunt tra-*

[1] quod in domo sua facere mysteria dicebatur, [2] quod
nefas erat more Athenienſium, idque non ad reli-
gionem, ſed ad conjurationem pertinere exiſtimaba-
tur. [3] Hoc crimine in contentionem ab inimicis 4
compellebatur. Sed inſtabat tempus ad bellum profi-
ciſcendi. Id ille intuens, neque ignorans civium
ſuo-

tradita, eorum quos rumor aſperſerat, mox potentia exſtinxit. Apulej. lib. 8. *Indicio morum tamen improbatus, repulſa contumelia fuerat aſperſus.* In Vatinium: *Ne qua ex ſumma tua indignitate labes illius dignitati adſpergatur.* Gebh.

1 *Quod in domo ſua facere myſteria dicebatur.*) Καὶ τὰ μυστήρια ἅμα ποιεῖται ἐφ' ὕβρει. *Thucyd.* Explicatius iſta a Plutarc. referuntur: quare ejus verba adſcribam: Ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς καὶ μετοίκους προήγαγεν Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγός, ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπάς, καὶ μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις, τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας. *Longol.* Myſteria, id eſt, Cereris ſacra arcana. Juſtinus lib. v. criminis hujus mentionem faciens, *myſteria Cereris initiorum ſacra dicit.* Inde Strabo XIII. *Eleuſina Cereris templum myſticum* vocat, propter Cereris ſacrorum ſecreta. *Mag.* Duo ſacra diverſa Cerealia celebrarunt Attici diverſis menſibus; ſed conjunctis, Ἐλευσίνια ac Θεσμοφόρια. Eleuſinia Boedromione menſe agitabantur. Theſmophoria, ſequente Pyanepſione. Inde auctores Veteres hæc duo myſteria paſſim confundunt. *Salmaſius.* Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, qui accipiebant myſteria, (quod μυεῖσθαι dicitur, Tertullian. dicit *inſtituere*) vocabantur Μύσται. Quinquennio autem ineunte, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, dicebantur ἐπόπται ἢ ἔφοροι. Alia ſunt τελειότερα μυστήρια. Hæc autem μεγάλα dicebantur, ut illa μικρά. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc ſemper celebrabantur nocte, quæ ſequebantur τῆς εἰκάδος Βοηδρομιῶνος, ſtatim poſt occaſum Solis, plenilunio. *Scal.* De his Caſaubonus exercit. 16. 43. Petit. Comm. ad Leg. Att. lib. 1. Jac. Gothefred. Exercit. 2. de Eccleſia, imprimis Meurſius pecul. lib. quem Eleuſinia inſcripſit.

2 *Quod nefas erat more Athenienſium.*) Immo capitale: de quo vide præter ſcriptores modo laudatos Bernegg. ad Juſtin. 5. 5. Ab hoc crimine purgat eum Iſocrates Orat. de Bigis.

3 *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur.*) Alii, *hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur.* Quam correctionem ingenio Claudii Puteani debitam produxit Lambinus, probavitque P. Danieli. Neque ipſe inficior, *compellare* eſſe κατηγορεῖν, & crimine aliquem appellare. Infra Timoleonte: *Quin eum fratricidam impiumque deteſtans compellaret.* Cicer. in epiſt. *Quibuſcum parum procederet, ut ulla lege mihi poneret accuſatorem, compellari ea lege me voluerunt.* Sed cur veterem ſcripturam & Latiniſſimam poſtferamus? Repoſui itaque; *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellabatur.* Invitus & quaſi obtorto collo ab adverſariis Theſſalo Cimonis filio & Androcle, trahebatur ad dicendam cauſſam. *Gebhard.* Gifan. cod. & Longol. *in contentione compellabatur.* Id eſt, forenſi in lite appellabatur. *Schott.*

suorum consuetudinem, postulabat, [1] ut si quid de se agi vellent, potius de præsenti quæstio haberetur, quam absens [2] invidiæ crimine accusaretur. Inimici vero ejus [3] quiescendum in præsenti, [4] quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus exspectandum decreverunt, [5] quo exisset, ut sic absentem aggrederentur: itaque fecerunt. [6] Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re quum ei nuncius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ; [7] non parere noluit, & [8] in triremem, quæ ad eum deportandum erat

1 *Ut, si quid de se agi.*) Lege Thucyd. Plutarch. Xenophont. & Isocratem περὶ ζεύγους.

2 *Invidia crimine.*) Ultrajectin. *invidia criminis.* Schott. Non dixit *invidioso crimine*, sed *invidia crimine*: quasi Alcibiades nullam aliam ob culpam in contentione compellaretur, aut in judicium vocaretur, quam quod invidia laboraret. *Lambin.* Pertinent huc verba Diodori lib XIII. Τούτων δὲ στρατηγούντων, &c. Etiam Sycophantas magnis propositis præmiis ad eam rem invitarunt, ut idem paullo ante libri initio prodidit. *Gebh.*

3 *Quiescendum in præsenti*) *In præsentia* Magius edidit. Venit aliquando in mentem, rescribendum videri, *in præsens rati*. Schott. Ἐθέλοντος δὲ τότε κρίνεσθαι παραχρῆμα, &c. Xenophon lib. I. ἑλλ.

4 *Quia nocere se ei non posse.*) Interpolatio Lambini. Vetus librorum scriptura: *Quia nocere ei non posse*. Quoniam Gifanii Codex *ei* quoque omittit, malim: *Quia nocere non posse intelligebant*. Gebhard.

5 *Quo exisset, ut sic absentem aggrederentur.*) Editio Parisiensis: *Quo si exisset, ut absentem.* Keuchen. Cod. Leid. *Quo si ex. abs. aggr.* Lego, *Quo si exisset, ut absentem aggrederentur.* Hoc est, quo tam longe recessisset Athenis, ut tueri se non posset. Neque enim statim atque urbe exisset, *sed postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt*, reum fecerunt, ut mox sequitur.

6 *Nam postquam in Siciliam.*) Justinus lib. V. cap. I. *Dum Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris initiorum sacra, nullo magis quam silentio solemnia, enuntiavisse.* Quo crimine purgat ipsum Isocrates, in Oratione περὶ ζεύγους.

7 *Non parere noluit.*) Perperam alii *voluit*. Præter Plutarchum & Diodorum stabilit hanc lectionem Polyæn. I. Ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν κρίσιν τῶν περὶ τῶν ἑρμῶν καὶ τῶν μυστηρίων. Gebhard.

8 *In triremem.*) Alii legunt heic *trierem*, quod Græcum τριήρης. Polyæn. στρογγύλης νεὼς ἐπιβάς.

Alii

erat missa, ascendit: ac [1] Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles: utilissimum ratus [2] impendentem evitare tempestatem, [3] clam se a custodibus subduxit, & inde primum [4] Elidem, deinde [5] Thebas venit. Postquam autem [6] se

Alii nave Salaminia reduci jussum esse Alcibiadem tradiderunt. Scholia in Aristophan. Aves; Ἀθηναῖοι γὰρ πέμπουσι τὴν Σαλαμινίαν Ἀλκιβιάδην μεταστελλόμενοι ἐπὶ κρίσει τῆς τῶν μυστηρίων ἐκμιμήσεως. Et superius addiderunt διὰ τὴν περικοπὴν τῶν ἑρμῶν. Quæ fuerit autem *Salaminia navis*, paucis est explicandum. Habebant Athenienses duas in parato naves, quarum quæ *Salaminia* nominabatur, adhibebatur ad adducendos eos, qui in jus erant vocati, extraque urbem rebus præerant: Altera vero Πάραλος dicta, serviebat sacrificiis. Vide Scholiastem eundem in Ὄρνιθας & Ranas. Unde & hæc *sacra navis* appellatur. Hinc Comici Acharnenses: Καὶ ἱερὰ ναῦς τῶν Ἀθηναίων Πάραλος καλεῖται. Inde intelligendus Polyænus in Lysandro: Ὅτι μὴ μιᾷ Πάραλος ἔφυγεν Ἀθήναζε μόνη τῆς ἥττης ἄγγελος: alibi vocat ναῦς sive τριήρεις δημοσίας ταχυναυτούσας, item ὑπηρετίδας, hoc est, ἐπὶ τὰς τῆς πόλεως χρείας ἐμπορευομένας. Restat, ut quæram, an eadem, vel alia navi restitutos civitati arcessierint? Quandoquidem Justinus XIII. 5. *Ob quod factum, missa ab Atheniensibus obviam nave, ab exilio revocatur.* Demosthenes. Ut eandem in revocando adhibuisse eos credam, multa persuadent, quæ alibi promam. *Gebhard.* Vide Thucydidem VI. & Diodor. Siculum libro XIII. Biblioth. Plutarch. in Pericle & in Lysandro Critolai de ea dictum adfert. Consulendus & Suidas. *Schott.*

1 *Thurios.*) Ἄχρι μὲν Θουρίων εἵπετο τοῖς μεθήκουσιν, ἐκεῖθεν δὲ δρασμὸν ποιησάμενος εἰς Πελοπόννησον ἐπεραιώθη. *Græci.* Οἱ Θούριοι, ab oppido Thurio, quod inter Crathin & Sybarin amnes situm erat; olim & ipsum Sybaris dictum. Stephanus: Θούριοι πόλις Ἰταλίας, ἡ πρότερον Σύβαρις. *Thurinos* vocat Justinus. *Salmas.*

2 *Impendentem evitare tempestatem.*) Calamitatem atque infortunium capiti imminens & intentatum. Valer. Max. lib. 6. cap. 5. *Eaque Justitia tota illa tempestas ab utriusque fortunis & capite depulsa est.* Claudian. de B. Get.

At vero Italiam quoties circumstetit atrox
Tempestas, ipsumque caput læsura pependit.

Tacit. l. XI. Ann. c. 31. Curtius l. X. c. 34 *Quantam tempestatem subita serenitate discussit.* Paterc. II. 27. *Gebh.*

3 *Clam se a custodibus subduxit.*) Ἐν δὲ Θουρίοις γενόμενος, καὶ ἀποδρὰς τὰς τριήρεις ἔκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ διέφυγε τοὺς ζητοῦντας. *Plut.*

4 *Elidem.*) Justinus: *Tacitus in exilium Elidem profectus est.* Thucydides: Ἐπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον. Diodorus: ἐκ τῆς Ἰταλίας διαπλεύσας ἐπὶ Πελοπόννησον, ἔφυγεν εἰς Σπάρτην. Elis autem Peloponnesi regio.

[6] se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, & id quod usu venerat, [7] Eumolpidas sacerdotes a populo coactos, ut se [8] devoverent, ejusque devotionis, quo testatior esset memoria, exemplum [9] in pila lapidea incisum esse positum in publico: [10] Lacedæmo-

Vide Ptolemæum & alios.

5 *Thebas.*) Bœotiæ oppidum. Nomen ἀπὸ τῆς Θήβεως. Vel a Syrorum תבה *theba*. Vel Hebræorum טוב Nugantur Grammatici, qui a *Thebe* Asopi filia ducunt Etymologiam. De qua vide *Fungerum*, *Casaubonum*, & alios.

6 *Se capitis damnatum.*) Thucydid. Θάνατον καταγνόντων αὐτοῦ τε, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. Diodorus: Δίκην ἐρήμην κατεδίκασαν θανάτου. *Lambinus.* Quod cum nunciatum illi esset; *Dabimus*, inquit, *ipsum, ut vivum me non mortuum esse, experiantur Athenienses*: & Lacedæmone receptus, Decelicum bellum a Decelia urbe sic dictum excitavit in Athenienses. Plutarchus in Alcib. Ælian. XIII. 38. *Schott.* Simile quicquam de Hannibale apud Livium.

7 *Eumolpidas sacerdotes a populo coactos.*) Aldus & Lambinus constanter, *Eumolpidas & Cerycas.* Quæ lectio a Græcis orta, quam in emendando Nepote alteruter produxit ex verbis Plutarchi: ἐψηφίσαντο τε τὴν οὐσίαν ἀποδῦναι αὐτῷ, καὶ τὰς ἀρὰς ἀφοσιώσασθαι πάλιν Εὐμολπίδας καὶ Κήρυκας. Lege *Thucyd.* VIII. *Isocrat.* Panegyr. & *Suidam* in Εὐμολπίδαι. Scripti, *Olympidas*, sacerdotes exhibent: Unde alii Codices, *Olympiadas*, & alii *Olympiade*. Savaro. Quidam *Molpades* legunt, sed manifesto errore. *Longol.* De Cerycis lege, quæ ad Athenæi librum XIV. c. 23. notavir Magnus Casaubonus.

8 *Devoverent.*) Diras imprecarentur, atque execrarentur. Mox enim *resecrationem* dixit pro dirarum solutione. *Devotionis* voce utitur & Sallustius in Catil. Conjur. & disertius Plutarch. in vita Crassi de Attejo Trib. Pl. legendus Torrentius ad Horat. in Epod. 5. ad illud, *Diris agam vos.* *Schott.* Aqua & igni interdicerent, sive ut vulgo loquuntur, excommunicarent. *Cassaneus. Lambinus.* Glossæ *devotiones* interpretantur ἐπῳδάς. Qui alium devovent, diris eum & imprecationibus defigunt ac devinciunt. Quod & *obsecrare* dicebant: cujus contrarium *resecrare*; quod est solvere obsecratione, ac devotione liberare. *Vota* apud Virgilium pro devotionibus Magicis. Ἀναθεματίζειν in Sacra Scriptura idem volunt significare, quod Patres *anathematum vinculis innodare & constringere* sæpe dicunt. *Salmas.*

9 *In pila lapidea.*) Hoc fere solebat fieri in damnatos, & infamia notatos. Itaque στηλίτης, infamia publice notatus; & στηλιτευθῆναι dicebantur, quorum bona erant publicata. *Lambin. Boeclerus.* Infra, non unam, sed plures fuisse pilas demonstrat, in quibus execratio esset incisa. *Mag.* Nec solum damnationes capitales & proscriptiones, sed etiam mulctæ a Græcis irrogatæ pilis incidebantur. Diodorus 16. Ὁ δὲ Φιλόμηλος ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ de Locris parta τὰς τῶν Ἀμφικτυόνων ἀποφάσεις ἐκ τῶν στηλῶν ἐξέκοψε, καὶ τὰ περὶ τῶν καταδικῶν γράμματα. *Gebhard.*

10 *Lacedæmonem demigravit.*) Plutarchus in Alcibiad. Diodor. XIII.

monem demigravit. [1] Ibi (ut ipse prædicare consueverat) [2] non adversus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati. nam quum intelligerent, se plurimum [3] prodesse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ quam utilitati communi paruisse. Itaque hujus consilio Lacedæmonii [4] cum Persarum Rege amicitiam fecerunt: deinde [5] Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito, in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Joniam a societate [6] averterunt Atheniensium: quo facto multo superiores bello esse cœperunt. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi 5
sunt facti, quam timore ab eo alienati. [7] Nam quum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne charitate patriæ ductus, aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis

XIII. Polyæn. 1. Strat. Oros. II. 14. Justin. v.

1 *Ibi ut ipse predicare consueverat.*) Exstat popularis concio hac de re apud Thucydidem. *Longol.*

2 *Non adversus patriam.*) Immo Lacedæmonios impulit, Atheniensibus adverso prælio turbatis, ultro bellum inferre (Justin. 5. 1.) qui non magis Athenis ipsis quam civibus earum parcebant. Sic injuriam sibi, uti patebat, illatam alienis armis, suoque ductu vindicatum ivit. *Loccen.*

3 *Prodesse.*) Ms. Bœcleri addit *posse*.

4 *Cum Persarum Rege.*) Edit. Paris. *Perse*. Aliæ, *Persia*.

5 *Deceliam in Attica munierunt.*) Nam eo pacto Atheniensibus reditus cum e regione, tum ex argentifodinis intercipiebant. Polyæn. lib. 1. Δεκέλειαν αὐτοῖς ἐπιτειχίσαι ὡς ἂν ἔτι ἐχόντων, ὅτε τὰς ἀπὸ τῆς χώρας προσόδους, ὅτε τὰς ἀπὸ τῶν ἀργυρείων. Enarrator Aristoph. Φοβηθεὶς Ἀλκιβιάδης μεταχωρεῖ πρὸς Λακεδαιμονίους, οὓς καὶ πείθει Ἀθηναίοις ἐπιτειχίζειν Δεκέλειαν. ἡ δὲ Δεκέλεια χώρα ἐν Ἀττικῇ, ἧς τειχισθείσης μέγας ὁ κίνδυνος Ἀθηναίοις μὴ δυναμένοις ἐξελθεῖν. *Gebh.* Lege præter alios Isocratem in Orat. de Pace; Plutarc. tradit Alcibiadem statim, ut Lacedæmona venit, tria effecisse: Primum, ut Spartani Syracusanis auxiliarentur. Alterum, ut bellum inde in Athenienses transferrent. Tertium, quod omnium gloriosissimum, ut Deceliam munirent, perpetuoque præsidio illic posito, obsidione Athenas tenerent.

6 *Averterunt.*) Cicero pro Sextio: *Qui mentem optimi viri fictis terroribus a defensione mea salutis averterant.*

7 *Nam quum acerrimi.*) Alias odii & timoris causas vide apud Plutarch. & Thucyd. 1. Adde Justinum 5. 2.

suis in gratiam rediret. [1] Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit: [2] erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset; præsertim quum animum attendisset ad cavendum. Itaque ad [3] Tissaphernem præfectum regis Darii se contulit. [4] Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset, & Atheniensium male gestis in Sicilia rebus [5] opes senescere, contra Lacedæmoniorum crescere videret: initio [6] cum Pisandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuncios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades sensu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. [7] Ab hoc

hoc

1 *Itaque tempus ejus interficiendi.*) Ἔγνωσαν οὖν, καὶ διεπράξαντο τοὺς οἴκοθεν ἄρχοντας ἐπιστεῖλαι πρὸς Ἰωνίαν ὅπως ἀποκτείνωσιν αὐτόν. *Plut. Tempus.*) Occasionem & opportunitatem. Annibal. *Tempore dato adiit ad regem.* Infra hac ipsa vita. *Tempus rei gerendæ non dimisit.*

2 *Erat enim ea sagacitate.*) Aliter Justin. qui per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, id eum rescivisse ait.

3 *Tissaphernem, Præfectum regis Darii.*) Τισσαφέρνῃ τῷ βασιλέως σατράπῃ δοὺς ἑαυτόν. *Plut.* Vid. Berneg. notas ad Justin. 5. 2.

4 *Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset.*) Morum similitudo sc. eos conjunxit. itaque (ut narrat Plutarchus) Εὐθὺς ἦν παρ' αὐτῷ πρῶτος καὶ μέγιστος. Nam cum Tissaphernes esset malitiosus, & rerum improbarum amori deditus, mores Alcibiadis versatiles, & varios & inæquabiles, & singularem ingenii solertiam admirabatur. *Lambin.* Adde Justin. 5. 2.

5 *Opes senescere.*) Minui ac debilitari. Diod. dixit τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα. Cicero dixit *Laudem senescentem*, quæ decrescat vel obsolescat, de Orat. *Laudem alicujus jam prope senescentem ab oblivione hominum revocare.* Liv. lib. 35. *ut cunctando senescerent consilia.* Gebhard. Vide Thucyd. 7. & 8.

6 *Cum Pisandro pretore.*) Πείσανδρος Diodoro XIV. est Πείσαρχος, ut alii notarunt, mendose. *Bongars.*

7 *Ab hoc destitutus.*) Immo a Pisandro adjutum, auctor est Thucydides. Placet itaque germana Codicis nostri lectio; *Adhoc destitutus*; pro præterea ab amicis desertus. *Adhoc* enim pro *adhuc* usurpasse veteres, ad Aurel. Victorem notabamus, & ad Lucret. Gifanius. *Schott.* Vocula hac in eo significatu non semel utitur Tacit. lib. 1. Ann. 6. *Multi adhoc numeri e Germania.* lib. 12. Ann. c. 20. *Suscipi bellum avio itinere, importuosa mari: adhoc reges feroces.* Gebh.

1 *Per*

hoc destitutus, primum [1] per Thrasybulum [2] Lyci filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum. Post [3] suffragante Theramene, [4] plebiscito restituitur, [5] parique absens imperio præficitur simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum imperio [6] tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedæmonii, qui paulo antè victores viguerant, perterriti

1 pa-

1 *Per Thrasybulum Lyci filium.*) *Lycei* diserte membranæ omnes. Qui Diodoro ac Thucydidi Στειριεὺς est. *Schott.* Homo juxta Plutarchum μεγαλοφωνότατος.

2 *Lyci filium.*) Excerpta *Lycei.* ἀρχαϊκῶς. Et sic in optimis Mss. Nam *Lycei* pro *Lyci* dictum διαλύσει veteribus frequenti; ut *captivei*, *amicei*, & similia. *Keuchen.*

3 *Suffragante Theramene.*) Agnonis filio. *Thucyd.* Καὶ γὰρ ὁ τῆς πολιτείας ἀφηγούμενος Θηραμένης, ἀνὴρ, εἴ καί τις ἄλλος, δόξας εἶναι συνετὸς, τῷ δήμῳ συνεβούλευσε κατάγειν τὸν Ἀλκιβιάδην. Diod. l. 13.

4 *Plebiscito.*) Ita noster Codex, & post Longolium Lambinus. Gifanii tamen schedæ, & Ultrajectina Editio, *populiscito*, quod rarius est. Ut & infra in Epaminonda: *populiscito non paruit*: atque in Phocione scriptus liber & Ultraject. *Schottus.*

5 *Parique absens imperio præficitur.*) Membranæ nostræ integre. *parique abiens imperio reficitur.* Idem.

6 *Tanta commutatio rerum facta est.*) De qua vide Isocratem περὶ ζεύγους, & Diodorum lib. 14. μετὰ δέ τινα χρόνον τυχὼν τῆς καθόδου καὶ δυνάμεως ἡγησάμενος, πολλαῖς μὲν μάχαις ἐνίκησε Λακεδαιμονίους, καὶ τελέως τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα πάλιν ἤγειρεν. Mutato autem duce mutari fortunam quoque in utramque partem observandum est. Claudian. lib. 11. in Eutrop. vers. 515.

Cum duce mutata vires; Byzantia robur
Fregit luxuries Ancyraque triumphi:

In pejorem Polyæn. lib. 5: τούτων πραχθέντων οἱ Καρχηδόνιοι στρατηγοῖς ἄλλοις χρησάμενοι, καὶ πολλάκις ἡττώμενοι, καὶ ἁλῶναι κινδυνεύοντες. In meliorem ibid. quæ verba huc proprie respiciunt: καὶ οἱ Καρχηδόνιοι πάντες πειθαρχοῦντες τῷ Γέσκωνι διετέλεσαν, ὡς ἀγαθῷ στρατηγῷ, καὶ αὐτίκα μεταβολὴ τῆς τοῦ πολέμου νίκης ἐγένετο νικῶντος τοῦ Γέσκωνος ἐν ταῖς μάχαις διὰ τὴν τῶν ἀρχομένων εὔνοιαν καὶ προθυμίαν. Locum infra Hamilc. sed extremo. Vide ipse. *Tanta commutatio rerum.*) Cæsar lib. 3. Civil. cap. 68: *Sed fortuna, quæ plurimum potest, cum in reliquis rebus, tum præcipue in bello, parvis momentis magnas rerum commutationes effecit.* Idem lib. 6. Comm. 12. *Adventu Cæsaris facta commutatione rerum.* μεταβαλόντων τῶν πραγμάτων. Attius Bruto:

Nam id, quod de Sole ostensum est tibi,
Populo commutationem rerum portendit fore.

Infra Dione: *has tam prosperas res secuta est subita commutatio.* Cicero: *O miseram & in brevi tam celerem Reip. commutationem!*

[1] pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis terrestribus, tribus navalibus: [2] in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Joniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ [3] in ora sitæ sunt Asiæ, [4] quarum expugnaverant complures: [5] in his Byzantium. Neque minus multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos [6] clementia fuerant usi. [7] ita præda

onu-

1 *Pacem peterent.*) Post pugnam scilicet navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade interficitur; ut tradunt Xenophon lib. 1. de rebus Græciæ, Diodorus lib. 13. Plutarchus in Alcibiad. Polyæn. 1. Strat. *Lambin.*

2 *In quibus ducentas naves.*) Ἦγον γὰρ τῶν ἡλωκυιῶν νεῶν ἐκ θαλάττης διακοσίων. *Diodor.*

3 *In ora sita sunt Asia.*) Sphalma in Cod. P. Dan. ubi *hora* pro *ora*.

4 *Quarum expugnaverant complures.*) Idem Codex, *quarum expugnarant quamplures.* Lege *quas.* P. Daniel

5 *In his Byzantium.*) Diodorus Siculus eodem libro tradit, proditione a quibusdam Byzantiis facta, Byzantium ab Alcibiade noctu scalis ad murum admotis, esse captum. Plutarchus cum Diodoro congruens, unum ex proditoribus Anaxilaum Byzantium nominat. Xenophon ἑλλ. α. hos proditores enumerat, Cydonem, Aristonem, Anaxicratem, Lycurgum, Anaxilaum: qui postremus Lacedæmone postea proditionis accusatus, dixit; se, qui Byzantius, non Lacedæmonius esset, non urbem prodidisse, sed uxorem & liberos fame pereuntes servasse, quo omne frumentum Clearchus Lacedæmonius suis militibus daret, & ita absolutus est. *Lambin.*

6 *Clementia.*) Nam & Byzantiis urbem reddiderunt in societatem receptis, & in Lacedæmonios, qui ad aras confugerant, non sævierunt, sed Athenas miserunt; ut de illis suo arbitrio populus statueret. *Idem.* Atheniensium in victos clementiam prædicat Diodorus 13. Suadet idem M. Tullius lib. 1. Officior. de belli gerendi ratione. *Schott.* Fortissimus hic subruendorum hostium aries, moderatio in victoria, & clementia in victos. Curt. XI. 4. *Alexander, quanquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data, & obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen, quos cum e muris cognovissent, utpote generis ejusdem, in colloquium vocaverunt. Illi clementiam regis, simulque vim commemorando ad deditionem eos compulere.* P. Syrus, *Perpetuo vincit qui utitur clementia.* Vide Curt. lib. 7. c. 60. lib. 8. c. 41. Diodor. lib. 15 *Gebh.*

7 *Ita præda onusti.*) Alii Codices habent, *inde*. Mag. Diodorus Siculus: *Adducebant* (versio est Lambiniana) *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naves suas armis & coronis aureis, & hostium spoliis ac manubiis, & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt. [1] His quum obviam [2] universa civitas in Piræeum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut [3] ad ejus triremem vulgus conflueret, perindè ac si solus advenisset. Sic enim populo erat persuasum, & adversas superiores, & præsentes secundas res, accidisse ejus opera. Itaque & [4] Siciliæ amissum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum e civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur. Nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terra neque mari hostes pares esse potuerant. Hic ut navi egressus est, quanquam Theramenes & Thrasybulus eisdem rebus præfuerant, simulque venerant in Piræeum, tamen illum unum omnes [5] prosequebantur: & (id, quod nunquam an-

tea

1 *His quum obviam universa civitas.*) Hunc gloriosissimum ejus in patriam reditum describit Xenophon. 1. de reb. Gr. Justinus v. 4. *Nam ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit: & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit, hunc quasi de cælo missum, & ut ipsam victoriam contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur, quæ exul contra gesserit; excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse.* Plutarchus in ejus vita. *Longol. Mag.*

2 *Universa civitas.*) Venuste dictum: Quomodo in eadem narratione Justin. Et sic Græci πόλιν adhibent. Theod. Prodromus:

—— ἡγεμὼν πόλις,
Ἐπεὶ τὸ ξυμβὰν καὶ πλανώμενον μάθοι,
Ἐξῄεσαν ξύγκλυδες ἐκ τῶν δωμάτων.

Apud Athenæum Posidon. v. Deipnos. Καὶ σχεδὸν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ὑποδοχὴν αὐτῷ ἐξεκέχυτο. Chrysostom. homil. de Babyla: Καὶ γάρ ποτε ἡνίκα ἀπὸ τῆς Δάφνης ἐπανῄει, πᾶσα μὲν ἡμῖν ἡ πόλις εἰς τὴν ὁδὸν ἐξεχύθη. *Keuch.*

3 *Ad ejus triremem.*) Vide Diodor. & Plutarchum.

4 *Siciliæ amissum.*) Sic Aldus; *admissum* tamen Magius edit, quomodo & in nostris schedis scriptum erat. Gifanius vero Conjectaneis Lucretianis *amissum* pro *amissione* tuetur. & clarissimus Gronovius Observ. 3. 21. ut Poeta ille adhibet, *emissum*, *conjectum*, *refutatum*, pro emissione, &c. *Schott.* Talia sunt illa apud M. Tullium; *judicatus*, pro judicatio; *comperendinatus*, pro comperendinatio, &c. *Lambin.*

5 *Prosequebantur.*) Quidam libri habent *persequebantur*. Idem.

1 Nisi

tea usuvenerat, [1] nisi Olympiæ victoribus) [2] coronis au-

1 *Nisi Olympiæ victoribus.*) Unde Poeta Olympiam vocat *μητέρα χρυσοστεφάνων ἀέθλων*. Raro autem hac donabantur Imperatores ob præclarum facinus, aut res feliciter gestas. De Cyro videndus Xenophon lib. 8. Emendavit locum Ant. Muretus, & ex aliis Janus Gebhardus. Fuit cum legendum putarem, *nisi Olympia vincentibus*. Cicero ex Ennio:

Sicut fortis equus spatio, qui forte supremo

Vicit Olympia. Magius tentabat, *Et id quod illi nunquam antea usu venerat nisi Olympiæ victori*. Contra fidem Vet. lib. *Schott. Olympiæ victoribus* .) Non attendo Cl. Schotto *Olympia vincentibus* supponenti. Quia sic locutus est Ennius, non continuo ita loqui placet Cornelio nostro. Quod autem Magius: *Et id quod illis nunquam antea usu venerat, nisi Olympiæ victori*, corrigit, recte idem aspernatur, sed mallem additas rationes. Enimvero non negat honoratos fuisse priores Duces coronis: sed nulli præter Alcibiadem in ingressu esse promiscue a vulgo ingestas. Quod Magius ex Plutarcho objicit, Thesei præconem, qui de Thesei adventu & salute nuncium obtulerat, plausu, coronisque fuisse exceptum, nihil ad Cornelium nostrum; quippe diversi sunt Præco & Prætor sive Imperator; deinde quid seculo fabuloso cum historia? *Gebhard.*

2 *Coronis aureis aneisque.*) Plutarchus simpliciter *ἐστεφάνουν*, dicit. *Lambin.* Cur *aneas* addat, non immerito quæri potest. Nam ut Glauci Homerici vecordia videtur, permutantis *χρύσεα χαλκείων*, ita ridicula videri potest hæc *χρυσέων καὶ χαλκείων* permistio. Ego vero non dubito, quin Probi verba corrupta sint; ita, ut ubi est *aneisque*, legendum sit *taniisque*. Solebant enim fere *tania* cum coronis conjungi. Empedocles:

Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσί τε θαλείοις.

Muretus Variar. lib. 15. cap. 7. Certe solebant coronis fere *tania* & *corymbi* addi Thucydidis auctoritate, neque Oleastro solum, ut antea Hercules teste Plinio extremo l. 16. sed & aurea donari corona Olympionicæ a civibus domum reversi solebant. De his plura Faber l. 2. Agonisticῶν cap. 23. *Schott.* Addi potest Aristides Tom. 1. Orat. Funebr. in Alexandr. Fuit cum legendum putarem *coronis aureis aneisque statuis*, ductus similitudine loci 16. 5. Ubi Pelopidam interfectum *coronis & statuis aneis donaverunt*. Nemo expediit hunc nodum: quem Muretus ferro nequicquam rumpere conatus est, legendo *aureis taniisque*. Quia teniæ ferme & corymbi addi coronis soliti. Sed ineptum est cogitare, Historicum brevitatis diligentem prolixum esse voluisse in commemorandis coronarum accessoriis, quæ adesse illis temporibus nemo ignoraret. Quare vulgatam tueor lectionem, expliceoque, Alcibiadem a populo duplici coronarum genere, pro facultatibus cujuslibet, esse donatum; a Divitibus aureis; a Pauperibus æneis. Mihi nihil melius hac vice in mentem venit. Duces autem ob res præclare gestas; aliosque magnos viros ob merita insigniora coronis aureis affectos fuisse vulgatissimum est. Diodor. lib. 13. de Dionysio superiore, cum Italiotas præter spem dimisisset incolumes, & sine lytro, ἐπὶ δὲ τούτοις, exsequitur, πάντων τυχὼν ὑπὸ τῶν εὖ παθόντων χρυσοῖς στεφάνοις ἐτιμήθη, καὶ σχεδὸν τοῦτ' ἔδοξε πράττειν

τειν

aureis æneisque vulgo donabatur. [1] Ille lacrymans talem benevolentiam civium suorum accipiebat, [2] reminiscens pristini temporis acerbitatem. [3] Postquam Astu venit, [4] concione advocata, sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, [5] quin ejus casum lacrymarit, inimicumque his se ostenderit, quorum opera patria pulsus fuerat: [6] perinde ac si alius populus, non ille ipse qui tum flebat, eum [7] sacrilegii damnas-

τειν ὁν τῷ ζῆν κάλλιϛον. Curt. lib. 4. cap. 44. *Iisdem fere diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute ac libertate Græciæ gestas coronam auream donum victoria ferrent.* Vide Aristophanem Avibus pag. 600. G. Nec viri solum, sed & fœminæ iisdem donis oneratæ. Diodor. lib. XI. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τῆς σωτηρίας παραδόξως τετυχηκότες ταῦτά τε δώσειν προσεδέξαντο, καὶ στέφανον χρυσοῦν τῇ γυναικὶ τοῦ Γέλωνος Δαμαρέτῃ προσωμολόγησαν. *Gebhard.*

1 *Ille lacrymans.*) Gaudio & recordatione præteritorum laborum ac malorum. Plutarchus in Alcibiade: Πολὺ δὲ καὶ δάκρυον τῷ χαίροντι τῆς πόλεως ἀνεκέκρατο, καὶ μνήμη πρὸς τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν τῶν πρόσθεν ἀτυχημάτων. Ex quibus verbis intelligimus, non Alcibiadem, sed populum gaudio lacrymasse. *Lamb.* An autem & quatenus ex ingenti gaudio lacrymæ promanare possint, lis est inter auctores. Multa passim exempla ex antiquitate suppetunt. De Trajano Plinius, de Augusto Suetonius consentiunt. Lege tamen quæ de ejusmodi lacrymis disputat Philo Judæus in libro περὶ ἀποικίας. *Renchen.*

2 *Reminiscens,*) Codex Danielis, *reminisci.*

3 *Postquam Astu venit.*) Idem Codex *Astum.* Vide quæ ad Themistoclem notabamus. Hanc diem, qua Athenas ab exilio remeavit, certissimum & quasi fatale illi præsignasse exitium, notatum est; quod funesta tunc colerentur sacra, qua templi ornamenta deponere, pavimenta tegere, & justitio indicto a negotiis quiescere mos erat. Sicut XV. Julii mæstissima fuit, qua mulieres Athenis jejunium servant, & tum sacra Adonia celebrant. *Alex. ab Alex.*

4 *Concione advocata.*) In qua pro se dicens ostendit se nihil impie fecisse, & contra jura omnia e civitate exterminatum esse. *Xenophon, lib. 1.*

5 *Quin ejus casum.*) sic meliores edunt. Ultrajectin. *causam.* Alii *causa.* Schott.

6. *Perinde ac si alius populus.*) Tacit. 1. Hist. c. 44 *Alium crederes populum, alium senatum.* lib. 1. Hist. c. 9. *Postera die tanquam apud alterius civitatis senatum populumque magnificam de se orationem prompsit.* Gebh.

7 *Sacrilegii.*) Ἀσεβείας. Nam non ille res sacras sustulisse, sed sacra violasse, & Hermas circumcidisse ac truncasse arguebatur. Sic enim Probus supra: *Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur.*

damnasset. [1] Restituta ergo huic sunt publice bona. [2] Iidemque illi Eumolpidæ sacerdotes rursus [3] resecrare sunt coacti, qui eum devoverant, [4] pilæque illæ, in quibus devotio fuerat scripta, in mare præ-
7 cipitatæ. Hæc Alcibiadi lætitia [5] minus fuit diuturna.

tur. Lamb. Nova significatione *sacrilegium* vocat mysteria sacrorum prodita: *Longol.* Nullam enim rem sacram furatus est Alcibiades. Sacrilegium vero, quod vocis notatio indicat, sacræ rei furtum significat. Ejusdem pene criminis reus olim fuit Numenius, qui inter Philosophos occultorum curiosior, Eleusina sacra interpretando vulgavit. Auctor Macrobius 1. Somn. Scip. cap. 2. *Mag.*

Sacrilegii damnasset.) Sacrorum violatorum seu profanatorum. Nam sacrilegus non tantum qui sacras res rapit & compilat; sed quacunque ratione violat, Latinis dicitur. Tibull. l. 3. Eleg. 5.

Nec nos sacrilegos templis admovimus ignes,
Nec cor sollicitant facta nefanda meum.

Quem locum tali correctione deformarat Scaliger:

Nec nos sacrilegi templis admovimus ergo. Florus lib. 11. c. 17. *Non prius signa convertit, quam cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu & horrore deprehendit.* Geb.

1 *Restituta ergo huic sunt publice bona.*) Διόπερ αὐτῷ τήν τε οὐσίαν ἀπέδωκαν, ἣν ἐδήμευσαν. *Diod.* Vox οὐσία proprie notat substantiam, bona, facultates, ὕπαρξιν. Lexicon Græco-Latinum Vetus, οὐσία *patrimonium, substantia, res familiaris.* Keuchen.

2 *Iidemque illi Eumolpidæ Sacerdotes.*) Aldina hæc lectio, quæ immensum quantum Lambino adblanditur. Scripti heic, ut supra *Olympide*, integris literis. de Eumolpidis Arnobius adversus gentes lib. 5. *Gregis lanitii (custos) Eumolphus, a quo gens & fluit Eumolpidarum, & ducitur clarum illud apud Cecropios nomen, & qui postea floruerunt caduceatores Hierophantæ atque præcones.* adi Hesychium in voce Εὐμολπίδαι. *Schott.*

3 *Resecrare*) Restituere, quem prius execrabilem arcebant, ut magno scelere impiatum. Execrabiles enim erant, quicunque a sacris arcebantur: Quales ἐναγεῖς apud Græcos, qui εἴργοντο χερνίβων, σπονδῶν, κρατήρων, ἀγορᾶς. & qui diris publice devovebantur, κατάρατοι. In editionibus & Longoliana legitur: *rursus tesacrare*, quod corruptum fortassis ex *desacrare*, vel *resacrare*, ut videtur. Retineo germanam scripturam, quæ est, *rursus resecrare*, vel *resacrare*. *Rursus* autem *resecrare* dixit, ut *reverti rursus* apud Suetonium & alios. Quæ licet speciem habeant βαττολογίας, atque ἐκ παραλλήλου dicantur; usitatissima tamen sunt. Ita alibi: *ergo igitur*: πάλιν αὖ, ὕστερον αὖθις, & sexcenta apud Classicos. *Keuchen.* Vide de voce hac Turneb. lib. 18. Adverf. 25. & lib. 29. 36. item Pithæum subseciv. lib. 1. c. 1.

4 *Pilaque illa.*) Diodorus dicit non *pilas* in mare præcipites actas, sed δίκας, sententias & lites: ἔπειτα δὲ τὰς δίκας κατεπόντισαν. *Lambin.*

5 *Minus fuit diuturna.*) Scripti, *non nimis fuit diuturna.*

1 *To-*

na: Nam quum ei essent omnes honores decreti; [1] totaque respublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, & ipse postulasset [2] ut duo sibi collegæ darentur, Thrasybulus & Adimantus, neque id negatum esset: [3] classe in Asiam profectus, quod [4] apud Cymen [5] minus ex sententia rem gesserat, [6] in invidiam recidit. [7] Nihil enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus prospere gesta, ejus culpæ tribuerent, quum eum aut [8] negligenter aut malitiose fecisse loquerentur, sicut accidit. Nam [9] corruptum a rege, capere Cymen noluisse arguebant. Itaque huic maxime imputamus malo causam fuisse [10] nimiam opinionem ingenii atque

que

1 *Totaque respublica domi belliqua tradita.*) Τὸ δὲ τελευταῖον αὐτὸν στρατηγὸν κατέστησαν τὸν αὐτοκράτορα, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. *Diodor.*

2 *Ut duo sibi collegæ.*) Εἵλετο δὲ καὶ στρατηγοὺς ἑτέρους ἐκεῖνος, οὓς ἤθελεν Ἀδείμαντον καὶ Θρασύβουλον. *Idem.*

3 *Classe in Asiam profectus.* Fuit hæc centum navium. Justin. lib. 5. & Plutarch. in vita testatur.

4 *Apud Cymen.*) Cyme, Cyma vel Cuma πόλις Αἰολίδος πρὸ τῆς Λέσβου. Vide Stephan. & alios. Nonnulli corrupte *Symen* legunt. Quæ insula est Cariæ vicina apud Strab. xiv. De *Cyme* facit mentionem Plinius lib. 5. capite 30. & in Troade cum Myrrhina locat. Meminit etiam Eusebius, qui hanc Asiæ urbem a Christo nato cvii. terræ motu eversam dicit. *Magius.* Paullo aliter Diod. & Xenophon, qui non ad Cymen, sed prope Notium Joniæ urbem pugnatum, culpaque Antiochi gubernatoris cladem acceptam scribunt; ad Cymen vero in eo peccatum ab Alcibiade, quod vel capere non potuerit, aut cum esset urbs sociorum, eam oppugnarit.

5 *Minus ex sententia.*) Culpa Antiochi gubernatoris, quem vetuerat Alcibiades se absente prælio decertare. Xenoph. ἐπιστείλας μὴ ἐπιπλεῖν ἐπὶ τὰς Λυσάνδρου ναῦς. *Lambin.* Sic Diodorus & Plutarchus.

6 *In invidiam.*) Οἱ δ' ἐν οἴκῳ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἠγγέλθη ἡ ναυμαχία, χαλεπῶς εἶχον τῷ Ἀλκιβιάδῃ. *Xenoph.*

7 *Nihil enim eum non efficere.*) Οἰόμενοι δι' ἀμέλειάν τε καὶ ἀκράτειαν ἀπολωλεκέναι τὰς ναῦς. *Idem.*

8 *Negligenter aut malitiose.*) Illud proprie culpæ, hoc doli est. Rævard. ad l. 22. de Reg. Juris hæc auctoris verba minus accurate distinguit. Sed inspici dignus Rittershusius in istam legem Protheor. cap. 4. & cap. 5. Vid. præterea Justin. 5. 5.

9 *Corruptum a Rege.*) Aut ab ejus Satrape Pharnabazo, in cujus amicitiam, ut arguebant ejus inimici, fuerat receptus. *Diodor.*

10 *Nimiam opinionem ingenii.*) Vide Plutarchum.

que virtutis. Timebatur enim non minus quam diligebatur, [1] ne secunda fortuna magnisque elatus opibus, [2] tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est ut absenti magistratum abrogarent, [3] & alium in ejus locum substituerent. Id ille ut audivit, [4] domum reverti noluit, [5] & se Perinthum contulit, ibique tria castella communivit, [6] Bornos, Byziam, Macrontichos: * manuque collecta, primus Græciæ in

1 *Ne secunda fortuna, opibusque magnis elatus.*) Divitiæ animum inflant, & majora appetenti cupidinem inferunt. habere enim se sciunt facultates, quibus omnia sibi prona reddere posse existimant, atque indignum ducunt; cum pecunia & copia rerum emineant, non eminere simul honore atque imperio. Vide Diodor. Sicul. lib. 16. de Timophane Timoleontis fratre. Cæsar lib. 1. de Bello Gallico cap. 2. *Apud Helvetios longe nobilissimus & ditissimus Orgetorix, M. Messala & M. Pisone Coss. regnandi cupiditate inductus conjurationem nobilitatis fecit.* Æque clare lib. II cap. I. f. *Ab nonnullis etiam, quod in Gallia a potentioribus, atque iis, qui ad conducendos homines facultates habebant, regna occupabantur.* Gebhard.

2 *Tyrannidem concupisceret.*) Extat narrationis obliquæ tale in Sopatro Rhetore exemplum, interprete Joan. Nunnesio Valent. lib. 3. instit. Rhet. ex Hermogene: *Alcibiades*, inquit, *post ea quæ Cyzici acciderant, cum satellites, qui eum custodirent, petiisset; accusatur tyrannidis.* Schottus.

3 *Et alium in ejus locum.*) Cononem suffectum ait *Justin.* v. 5. & 6. *Oros.* II. Græci adjungunt novem alios: Διομέδοντα, Λέοντα, Περικλέα, Ἐρασινίδην, Ἀρισοκράτην, Ἀρχέστρατον, Πρωτόμαχον, Θρασύλον, Ἀρισογένην. *Xenoph. Diod. Plut.*

4 *Domum reverti noluit.*) Αὐτὸς εἰς τὸ κατὰ τειχος φυγήν.

5 *Et se Perinthum contulit.*) Emendatio Longoliana, qua Lambinus cum Savarone acquiescunt. Libri variant. Cod. P. Danielis *Pactya* legit. Savaronis *Petye*. Puteani *patere pactis*. Venet. Aldin. *Pataram*. Magius *Patras*. Ortelius ex Ptolemæo & Plutarcho *Pactyam*. Sed Codex vetus Longolii *Parinthum* exhibet, unde *Perinthum* postea factum. Ait Plutarchus confestim illum in Thraciam migrasse, quare *Patara* civitas Lyciæ mihi suspecta. Sic Longol. & Lamb. Ergo *Perinthum* emendandum, quæ urbs Thraciæ ad Propontidem, Heraclea etiam nuncupata; Plin. xliii. II. Ptolem. III. Steph. de Urbibus; a qua non longe abest *Biza* vel *Bizia*, ut hic male legunt, arx Thraciæ amplissima, Terei regis quondam castellum. *Mag.*

6 *Bornos, Byziam, Macrontichos.*) Ego hoc modo lego: *Bornos, Bysanthen*, & *Macrontichos* ex Ptolemæi Thraciæ descriptione, & Plutarchi Alcibiade. *Ortelius* Vulgo *Bornos, Byziam, Themeonticos*. Male. Legendum, *Bornos, Bysanthen, Neontichos*. Βισάνθη oppidulum hoc loco Ptolemæo. Νεὸν τεῖχος, Scylaci. *Voss.*

* *Manuque collecta, primus Græciæ in Thraciam introiit.*) Sic Lambinus emendavit. Scripti tamen Codices; *manu confecta primus Græcia*

in Thraciam introiit: gloriosius existimans barbaro-
rum præda locupletari quam Grajorum. Qua ex re 8
[1] creverat cum fama, tum opibus, magnamque ami-
citiam sibi [2] cum quibusdam regibus Thraciæ pepe-
rerat. [3] Neque tamen a charitate patriæ potuit re-
cedere. Nam quum apud Ægos flumen [4] Philocles
prætor Atheniensium classem constituisset suam, [5] ne-
que longe abesset Lysander prætor Lacedæmonio-
rum, qui in eo erat occupatus, [6] ut bellum quam
diutissime duceret, quod ipsis [7] pecunia a rege sup-
pedi-

cia civitatis, &c. Quod nescio cur Lambinus repudiarit. Sallustius enim ita loquitur non raro. Quidam vero, *Græcæ civitatis*, quod minus probo. *Schott.* Plutarch. *Suis*, inquit, *navibus, ac militibus, qui in fortuna rerum suarum vestigia sequebantur, collectis in Thraciam navigavit.*

1 *Creverat cum fama, tum opibus.*) Ita Codex P. Dan. Vulgati: *Creverat ejus fama tum opibus.*

2 *Cum quibusdam regibus Thraciæ.*) Cum Medoco & Seuthe. Diodor. l. 13. Καὶ λέγοντος ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ Θρακῶν βασιλεῖς, εἰσὶν αὐτῷ φίλοι. *Lambin.*

3 *Neque tamen a charitate patriæ.*) Quæ una omneis omnium caritates complexa est. Diodorus eodem libro: *Cum cuperet*, inquit, *Alcibiades magnum quiddam e re patria efficere, ut populum in antiquam erga se benevolentiam restitueret.* Idem.

4 *Philocles.*) Sic legendum, non ut habent libri quidam vulgati, *Philodes.* Sic enim Xenophon lib. II. de rebus Græc. πρὸς δὲ τούτῳ εἵλοντο Ἀδείμαντον καὶ τρίτον Φιλοκλέα. *Idem.* Atque eodem modo Φιλοκλέα vocat illum Diodorus, non Φιλοδέα, quod ex conjunctione literarum ortum apud Nepotem.

5 *Neque longe abesset Lysander.*) Erat enim Lampsaci, quam urbem paullo ante ceperat. Lampsacus autem distat ab Hellesponto, ut ait Xenophon, stadia circiter xv. ubi erat Alcibiades, ut supra cognovimus. *Lamb.* De hac lege, quæ ad Themistoclem notavimus.

6 *Ut bellum quam diutissime duceret.*) Sic Xenophon, Diodorus & Plutarchus. *Ducere bellum*, frequens Ciceroni & aliis. Id est, protrahere, proferre. Nepos Datame; *Autophradates cum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum videret.* Tacit. 12. Ann. c. 29. Vannus. *castellis se defensare, bellumque ducere statuit.* lib. II. Hist. cap. 32. *Proinde duceret bellum.* Cæsar I. Civ. 61. *Bellum in hiemem ducere cogitabant.* lib. II. Civ. 18. & 37. *Castra erant ad bellum ducendum aptissima.* lib. III. Civil. c. 42. *Cæsar longius bellum ductum iri existimans.*

7 *Pecunia a Rege suppeditabatur.*) Cyro Darii filio. Decem enim Daricorum millia Lysandro petenti ut stipendio obolus adjungeretur, Cyrus dederat. Plutarchus in Lysandro. *Magius.* Diodorus summam non exprimit, sed ait illum χρήματα πολλὰ πρὸς τὰς τῆς στρατιωτῶν διαφορὰς a Cyro accepisse l. 13.

3 Athen-

peditabatur : contra [1] Athenienſibus exhauſtis , præter arma & naves [2] nihil erat ſuper : Alcibiades ad Athenienſium venit exercitum , ibique [3] præſente vulgo agere cœpit , ſi vellent , [4] ſe coacturum Lyſandrum aut dimicare , aut pacem petere . [5] Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe , quod pedeſtribus copiis pluſquam navibus valerent . Sibi autem eſſe facile [6] Seuthem [7] regem Thracum deducere , [8] ut eos terra depelleret . Quo facto neceſſario aut

claſſe

1 *Athenienſibus exhauſtis.*) Diodor. Οὐ δυνάμενοι τὸν πλείω χρόνον ἐκεῖ διατρίβειν, καὶ διατρέφειν τὰς δυνάμεις, id eſt, *cum diutius non poſſent illic commorari, & alere ſuas copias*. Idem paullo poſt : Τό τε στρατόπεδον σιτοδείας μετεῖχε. *Lambin.*

2 *Nihil erat ſuper.*) Anaſtrophe. pro *nihil ſupererat*.

3 *Præſente vulgo.*) Παρόντος πλήθους, præſentibus militibus. *Idem.*

4 *Se coacturum Lyſandrum :*) Paullo aliter Plutarch. καὶ τοῖς προπέμπουσι τῶν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου γνωρίμοις ἔλεγεν, ὅτι μὴ προπηλακισθεὶς οὕτως ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ὀλίγαις ἂν ἡμέραις ἠνάγκασε Λακεδαιμονίους διαναυμαχεῖν αὐτοῖς ἄκοντας, ἢ τὰς ναῦς ἀπολιπεῖν. id eſt, *& iis qui eum proſequebantur ab exercitu viris notis dicebat, ſe, niſi ita contumelioſe acceptus eſſet a prætoribus, paucis diebus coacturum fuiſſe Lacedæmonios aut claſſe confligere invitos, aut naveis relinquere*. & Diod. etiam aliter. διόπερ αὐτοὺς ἠξίου μεταδοῦναι ἑαυτῷ τῆς ἡγεμονίας, ἐπαγγελλόμενος αὐτοῖς δυοῖν θάτερα, ἢ ναυμαχεῖν τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πεζῇ μετὰ Θρᾳκῶν πρὸς αὐτοὺς διαγωνιεῖσθ. ideſt, *Quapropter poſtulabat, ut ſe in ſocietatem & communionem imperii reciperent, promittens eis duorum alterum ; ſe aut coacturum hoſteis claſſe decertare, aut terra Thracibus ſibi adjunctis cum illis conflicturum.*

5 *Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe.*) Præponunt alii *reſpondent*, putantes hoc, quod ſequitur, eſſe reſponſionem Athenienſium, quibuſcum egerat Alcibiades de communicando ſecum imperio. Quod contra contextum, & Hiſtoriæ fidem.

6 *Seuthem.*) Vel *Seuthen*. Quod Græcum eſt. *Keuchen.* Nonnulla exemplaria *Seucem* habent, alia *Scotym*. Mag. Lambin. Plutarchus ait, exiſtimatum fuiſſe a nonnullis, Alcibiadem ; quæ præfectis exercitus Athenienſium pollicitus erat, præſtare, & ipſis adjumentum afferre potuiſſe ; ſi Thracum tumultuariam manum, quam in armis paratam habebat, terreſtri itinere in Lacedæmonios convertiſſet. *Magius.*

7 *Regem Thracum deducere.*) Ultrajectinus *inducere*: non male. *Schottus.* Quod eſſet ſubdolis artibus promovere. Infra Annibale : *Si forte Carthaginienſes ad bellum Antiochi ſpe fiduciaque inducere poſſet.* Tacit. 12. Ann. c. 9. *Deſignatum conſulem Memmium Pollionem ingentibus promiſſis inducunt.* Gebhard.

8 *Ut eos terra depelleret.*) Mſ. Bœcleri, *Ut eum ex terra depelleret, q. f. n. a. c. conflicturum, a. b.*

com-

classe conflicturos, aut [1] bellum composituros. Id etsi vere dictum [2] Philocles animadvertebat, tamen postulata facere noluit, quod sentiebat se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum. Et [3] si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore: [4] contra ea, [5] si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *Quoniam*, inquit, *victoria patriæ repugnas, illud moneo*, [6] *juxta hostes castra habeas nautica. Periculum est enim ne* [7] *immode-*

compositurum. ut ad Lysandrum referatur. Similiter ferme Exc. Dan.

1 *Bellum composituros.*) Sic loquitur noster Probus & in Hamilcare & in Annibale. Sic & Pollio ad Cic. x. *Tanquam nihil pejus timerent, quam ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur.*

2 *Philocles.*) Xenophon tradit, prætores, maxime Tydæum ac Menandrum jussisse eum abire: se enim, non illum exercitui præesse. Sic Xenophon: Οἱ δὲ στρατηγοί, μάλιστα δὲ Τυδεὺς καὶ Μένανδρος, ἀπιέναι αὐτὸν ἐκέλευσαν. Plutarchus: Οὐ προσεῖχον οἱ στρατηγοί, Τυδεὺς δὲ καὶ πρὸς ὕβριν ἐκέλευσεν ἀποχωρεῖν. Diodorus: Ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι, καὶ μηκέτι προσεγγίζειν τῷ στρατοπέδῳ. *Lambinus.*

3 *Si quid secundi evenisset.*) Diodor. lib. 13. τὰ δὲ ἐπιτεύγματα προσάψειν ἅπαντας Ἀλκιβιάδῃ. *Gebh.*

4 *Contra ea.*) Sic solet loqui Probus. in præfatione, *Contra ea, pleraque nostris moribus sunt decora.* ubi vide notas.

5 *Si quid adversi accidisset.*) Idem, Τῶν μὲν ἐλαττωμάτων ἑαυτοῖς τὴν μέμψιν ἀκολουθήσειν. Tacit. vita Agric. capite 27. *Iniquissima hæc bellorum conditio est, prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur.* Gebh.

6 *Juxta hostes castra habeas nautica.*) In Annibale: *Sesque ad sua castra nautica retulerunt.* Livius lib. 30. cap. 9. *navalia castra* dixit. Differebant autem hæc castra ab aliis partim in eo, quod semper fierent in littore, partim ideo, quia diversa ratione muniebantur. Eratque muniendi ea ratio duplex, vel a terra, vel a mari. A terra ducebatur fossa cum vallo, ab una parte maris in alteram, forma ut videtur semicirculari. Ita legimus apud Homerum aliquoties, & apud Polyb. lib. 1. cap. 29. Diodorus lib. xi. de Amilcare: *Quicquid est navium longarum subduxit, profunda ea fossa, ligneoque vallo circumdans.* Τείχει ξυλίνῳ περιέλαβε, ait, quod notandum est. Similia & de Ducibus classis Persicæ tradit. A mari, sive potius in ipso mari, statuebantur ligna præacuta validaque, veluti in portu, & ante ipsa onerariæ, quarum præsidio & castra ipsa tuta esse, & naves secure egredi ac redire possent. *Schefferus* lib. 3. cap. 4. de Militia Navali. Vide Grot. ad *l. ult.* ff. in Flor. Spars. *Si a parente quis manum. fit.* Keuchen.

7 *Immodestia militum.*) In Lysandro initio. *non enim virtute sua enerv-*

destia [1] *militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* [2] Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander quum [3] per speculatores comperisset, [4] vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse, navesque pene inanes relictas: [5] tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bel-
9 lum [6] delevit. At Alcibiades, victis Atheniensibus, non

exercitus, sed immodestia factum est adversariorum. Savaro. ἀταξίᾳ, licentia. Sed nascebatur hæc immodestia ex negligentia ducum.

1 *Militum nostrorum.*) Cod. P. Danielis, *vestrorum*. Sic pro sequens Τὸ *nostri* idem *vestri*. Idem.

2 *Neque ea res illum fefellit.*) Sallustius: *neque ea res me falsum habuit*. Plutarchus pluribus verbis: Ὅτι μέντοι τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἀθηναίων ὀρθῶς συνεῖδε, ταχὺ τὸ ἔργον ἐμαρτύρησεν.

3 *Per speculatores.*) Qui alii fuerunt ab exploratoribus apud antiquos. Vide Festum & alios, qui notarunt differentiam. Vocis hoc loco primaria appellatio est, pro iis, quos κατόπτας Græci appellabant, a quibus diversi fuerunt satellites isti principales seu λογχοφόροι, qui ab antiquo in legionibus militabant. *Keuchen.*

4 *Vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse.*) Aliis circumstantiis narrat Polyænus lib. 1. Ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς οἱ Ἀθηναῖοι πεζάκις ἀνήχθησαν ἐφ᾽ ᾧ τε ναυμαχεῖν. Λύσανδρος ὁ Λάκων ἀντανήγετο. οἱ μὲν οὖν ἀποπλέουσι γαυρούμενοι, παιᾶνας ᾄδοντες· Λύσανδρος δὲ κατόπιν πέμπει δύο τριήρεις. Οἱ τριήραρχοι τοὺς Ἀθηναίους ἐκβάντας ὡς εἶδον, σημεῖον μετέωρον αἴρουσι χαλκῆν ἀσπίδα. Λύσανδρος αὐτίκα ὑπερσημαίνει ἐπίπλειν. Καὶ οἱ Λάκωνες εἰρεσίᾳ πολλῇ ἐπιπλέουσι, καὶ τοὺς Ἀθηναίους καταλαμβάνουσιν ἄρτι ἐκβάντας. ὧν οἱ μὲν ἀνεπαύοντο, οἱ δὲ ἄλλο τι ἔδρων γυμνοὶ πάντες. οἱ Λάκωνες ἄφνω προσπεσόντες ὡπλισμένοι γυμνοῖς, συντεταγμένοι ἀσυντάκτοις, ἐνίκησαν, αἱροῦσιν δὲ ἄνδρας αἰχμαλώτους καὶ τὰς τριήρεις ἁπάσας. ὅτι μὴ μία ἡ Πάραλος ἔφυγεν Ἀθήναζε μόνη τῆς ἥττης ἄγγελος. Gebhard. *Vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse.*) Hoc sincerum est in excerptis. Longolius tamen edidit, *prædatum exisse*. Ut alibi, *effusa vulgus*. Et apud Poetam: *in vulgum ambiguam*; nisi locus mendosus sit, ut volunt eruditi, queis libere assentior: Sergius in editione secunda Donati: *Vulgus & neutro & fœminino genere legimus apud Virgilium. In fœminino: In vulgum ambiguam. Neutro: ignobile vulgus.* Quam tamen Grammatici scripturam mire carpit doctiss. Vossius de Analog. lib. 1. Vide Joan. Baptist. Pium in Annotat. posterioribus. *Keuchen.*

5 *Tempus rei gerendæ non dimisit.*) Senec. 3. de ira c. 21. *Belli maxima momenta in occasionibus sunt.* Itaque semel oblatæ non negligendæ sunt, quum facili momento mutari possint. *Lorcen.*

6 *Delevit.*) Omnes enim naves in Lysandri potestatem venerunt, novem aut decem exceptis, cum quibus fugit Conon ad Euagoram. Philocles & Adimantus Imperatores vivi capti sunt: quorum prior a Lysandro supplicio affectus est; quod decrevisset Athenis,

non ſatis tuta eadem loca ſibi arbitrans, [1] penitus in Thraciam ſe ſupra Propontidem abdidit, ſperans ibi facillime ſuam fortunam occuli poſſe: falſo. Nam Thraces poſtquam eum cum magna pecunia veniſſe ſenſerunt, [2] inſidias ei fecerunt: qui ea, quæ apportavit, abſtulerunt, [3] ipſum capere non potuerunt. Ille, cernens nullum locum ſibi tutum in Græcia, [4] propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum [5] in Aſiam tranſit. Quem quidem ad-

eo

nis, ut omnibus hoſtibus, qui in bello caperentur, pollex manus dexteræ præcideretur; quo haſtam ferre non poſſent, remigare poſſent; quemadmodum narrat Plut. in Lyſandro, & Xenoph. 11. de rebus Græciæ; quanquam Xenophon, ut tota dextera manus bello captis præcideretur, ab Athenienſibus decretum fuiſſe ſcribit. Hic idem Philocles, ut refert Xenophon, Corinthios aliquot & Andrios bello captos e ſaxo dejecerat. *Lambin.* Mos iſte a barbaris uſitatus, ut captivos vario ſuppliciorum modo afficerent. Curt. v. 5. Flor. 3. 4. Vide Zopyri hiſtoriam apud Herod. 3. & Juſtin. 1.

1 *Penitus in Thraciam.*) Malim *penitius*. Cicer. quoque conjungit, *abditum penitus aurum & argentum effodere*. Schott. Plutarchus eum in Bithyniam profectum eſſe tradit; ibique a Thracibus, qui illic erant, compilatum & ſpoliatum. Bithyniæ autem partem Thraces incolebant. Xenoph. lib. 3. ἑλλην. Ἐλθὼν ὁ Δερκυλλίδας εἰς τὴν Βιθυνίαν Θρᾴκην. *Lambin.* Atque ipſi Thraces Bithynii dicti, poſtquam in Aſiam transfretaſſent. Lege Herodotum.

2 *Inſidias ei fecerunt.*) Sic loquuntur boni ſcriptores. Cicer. Procem. actionis primæ in Verrem. *Iſtius inſidiæ nefariæ, quas uno tempore mihi, vobis, M. Glabrioni Prætori, ſociis, exteris nationibus, &c. facere conatur.*

3 *Ipſum capere non potuerunt.*) Vide ſup. 7. 5.

4 *Propter potentiam Lacedæmoniorum.*) Qui terræ & maris imperium obtinebant. Plutarch. Φοβηθεὶς ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης Λακεδαιμονίους. *Lambin.* De quorum θαλαττοκρατίᾳ lege quæ ſecundum ſcriptores & tempora notavit ad Polybii lib. 1. incomparabilis Caſaubonus.

5 *In Aſiam.*) In Phrygiam, in qua erat Pharnabazus; quo adjutore & interprete ſperabat fore, ut ſibi ad Artaxerxem aditus pateret. *Lambin.* Aſia appellatione γενικωτάτῃ multas provincias complectebatur, quæ Aſianam diœceſim conſtituebant vicario ſubjectam; ſed quæ Aſia ἰδικωτάτως dicebatur, Proconſulis adminiſtrationi ſubjacebat. Aſiana autem diœceſis Aſiam illam includebat omnem, quam veteres ἰδίως ſic vocarunt; cujus & duas partes fecit Agrippa, citeriorem, & ulteriorem. Longe majoribus terminis eam circumſcribit Strabo, qui eo nomine intelligi voluit, quicquid intra Ponticum, Hegæum & Cilicium maria concludebatur, ad inſtar peninſulæ. Duabus his partibus Aſiæ nomen proprium factum. Citerior Lydiam, Cariam, Myſiam, Phrygiam & Helleſpontum continebat. Pars

K 2 ſupe-

eo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei [1] Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo [2] quinquaginta talenta [3] vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis servire pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. sed videbat id [4] sine Rege Persarum non posse fieri: ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi: neque dubitabat facile se consequuturum, si modo ejus conveniendi habuisset potestatem. Nam [5] Cyrum fratrem [6] ei bellum clam para-

superior Pamphyliam, Lycaoniam, Galatiam, Pisidiam, Isauriam, & Ciliciam. Hujus divisionis expressa vestigia reperio in Thracensium provincia & Anatolica infimis imperii temporibus, ut apud Constantinum περὶ θεμάτων legere est. τῷ Θρακησίων θέματι plane respondet Asiæ citeriori: τὸ ἀνατολικὸν, ulteriori. Hinc utrumque θέμα μικρᾶς Ἀσίας nomine appellatum tradit Constantinus. Utriusque fere θέματος provincias comprehendebat Ἀσιανὴ διοίκησις. *Salmas.*

1 *Grunium.*) Sic legendum, non ut habent libri quidam vulgati, *Grimium*. Quanquam licet etiam *Grynium* legere, ut est in exemplis Basileensibus, & idem valet. Commemorat hunc locum & Xenoph. lib. III. ἑλλ. non longe a principio: ἔχοντες δ' μετὰ Γάμβρειον καὶ Παλαιγάμβρειον· ὅ δὲ Μύριναν καὶ Γρύνιον. δῶρον δὲ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως. *Lambin.* Athenæus l. I. Persarum regibus fuisse solenne ait totas civitates donare. *Longol.*

2 *Quinquaginta talenta vectigalis capiebat.*) Vulgati, *habebat*. Schott. *Quinquaginta.*) Schott. e Mss. & Ed. Ultraj. leg. *Quinquagena*. Quomodo supra, 3. 3. in Ms. Gifanii, Sch. Bœcl. erat *Quadringena & sexagena.*

3 *Vectigalis capiebat.*) Recte, non *habebat*, ut in vulgatis. Cic. contra Rullum, *Majores nostri non solum id, quod a Campanis ceperant, non imminuerunt.*

4 *Sine Rege Persarum.*) Artaxerxe. *Lambin. Longol.* Hic enim mortuo tunc Dario Persis imperabat. *Magius*. Vide Justin. VI. cognomento μνήμων dictus, sive ut Hieronymus interpretatur, *Recordans*. Drusius, Berneccerus, & alii. Cujus auxilio volebat impotentiores juvari: non tam ut vincerent, quam ne succumberent. in Ms. Dan. erat *Rege Perse*.

5 *Cyrum fratrem.*) Cyrum minorem, Darii, & Parysaridis filium. *Lamb.* Cui pater moriens civitates, quarum præfectus erat, testamento legavit. *Justin.* VI. Dictus est Cyrus a flumine Cyro. *Strabo* XV. Ἄκυων, canis. *Vilalpand.* Cujus ubera suxisse credebatur, quia ejus nutrix dicebatur Σπακώ. *Herod.* Hodie سباك Saac quod Medis canis. *Thys.* Vel a Cyrus, quod Persis Sol. *Plutarch. Ctes. Plethon. Brisson.* Unde Græcorum Κύριος profluxit, quia Sol

parare, [7] Lacedæmoniis adjuvantibus, sciebat. [8] id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam videbat. Hæc quum moliretur, peteretque a Pharnabazo, ut ad regem [9] mitteretur: [10] eodem tempore Critias [11] cæterique tyranni Atheniensium [12] certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum fore ratum, [13] quas ipse Athenis constituisset. Quare si suas res gestas manere vellet, illum persequeretur. [14] His Lacon rebus commotus, statuit accuratius sibi agendum cum Pharnabazo.

[1] Huic

Sol credebatur Dominus Universi. Vide Teixeram & Schich. Tarich. Priora indubie falsa sunt. Posterius displicet Scaligero VI. de Emendat. Tempor. Quia sol Persis Coresed, Cores vero cibus & satietas. Proculdubio nomen illud regium fuit, vel a Sole, vel ab Imperio deductum. *Ku* Persis Princeps, unde prima ejus sylla-ba *Cai*, vel *Cy*. Quid ultima *rus* significet, quæri potest. Nam non est ex Hebræo ראש. *Horn.*

6 *Ei bellum clam parare.*) Justinus: *Itaque occulte adversus fratrem bellum parabat*

7 *Lacedæmoniis adjuvantibus.*) Addit Justinus *fuisse memores Atheniensi bello enixe se ejus opera adjutos.* Illorum Dux tum erat Clearchus, cui addunt Proxenum Bœotium & Mnemonem Thessalum.

8 *Id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam videbat.*) Mſ. Bœcl. *Id si ap magnam se init. gr. v.* Illud *ab eo* aberat etiam Mſſ. Dan. & Leid.

9 *Mitteretur.*) Quidam legendum putant, *admitteretur*. Lambin.

10 *Eodem tempore Critias.*) Ille, qui ΠΑΜΜΟΧΘΗ appellatur tyrannus, unus e triginta, quos Lysander Atheniensibus imposuit, sed omnium fere immanissimus & scelestissimus, ut non injuria ἁπλῶς Tyrannus nominetur. *Casaubon.*

11 *Cæterique.*) XXIX. Quorum nomina a Xenophonte numerantur. lib. II. ἑλλην.

12 *Certos homines.*) Sed Plutarchus tradit, non ante adductum esse Lysandrum, ut Alcibiadem de medio tollendum curaret, quam id nominatim ab Ephoris ei mandatum esset; sive quod ingenium viri ad res magnas suscipiendas promptum atque expeditum extimescerent; sive quod Agidi gratiam facere vellent. *Lamb.* Vide Isocrat. Orat. περὶ ζεύγους.

13 *Quas ipse Athenis constituisset.*) Quæ ipso auctore, agenteque sunt constitutæ in procuratione reipublicæ, scilicet, ἐκείνου τὴν πολιτείαν ἄγοντος. *Bœcler.*

14 *His Lacon.*) Inspecti Savaroni libri, *his latoribus commotus.* Sed exstitit ab ignorantia alterius. Probo aliorum librorum scripturam *Laco*. Ad eum modum Græca terminant Latini. Hinc Priscianus lib. I. Expellitur N a Græcis in ων desinentibus, quum in Latinam transeunt formam, ut *Demipho*, *Simoleo*, *Draco*. Sic Statio *Agamemno*. Per Laconem intelligit Lysandrum, & ita bis infra vocat Agesilaum. Itaque recte scriptum est in Timotheo: *A quo cum Laco*

1 Huic ergo renunciat, quæ regi cum Lacedæmoniis essent; nisi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc satrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui maluit. Itaque misit 2 Sysamithren & 3 Bagoam 4 ad Alcibiadem interficiendum, quum ille esset in Phrygia, iterque ad regem

eo pecuniam numeratam accepisset. Diod. XIII. de Gylippo: ταῦτα διαλεχθέντος τοῦ Λάκωνος μετέπεσε τὸ πλῆθος, καὶ τὴν Διοκλέους γνώμην ἐκύρωσε. Valer. Flaccus Argon. lib. I. vers. 421.

Taurea vulnifico portat calataque plumbo

Terga Laco. Gebh.

Later tamen pro tabulario etiam a Suetonio dicitur Calig. cap. 44.

1 *Huic ergo, &c.*) Sic Schott. Savaro. Ultraj. Lambinus. *Societatem q. reg. cum Laced. esset stare non posse, fœderaque irrita futura.* Schott. *Renunciat.*) Id est, vel nuntio vel verbis irritum facere, de quo convenit. Sic Cicer. dixit *Renunciare hospitium alicui, & domo emigrare.* Et ad Atticum *renunciare conductionem.* In Verrem, *Renuntiat Rabonius illam decisionem tutoribus.* Gebh.

2 *Sysamithren.*) Libri quidam, *Susamythrem.* Unde alii, *Susamethrem.* Malo tamen *Susamithrem*, quem ex Plutarcho Pharnabazi patruum fuisse, adducunt Magius & Lambinus. Nomen Persicum est, quo etiam vocatus Nauræ Satrapes apud Curtium lib. VIII. cap. 24.

3 *Bagoam.*) Libri quidam *Bagaum.* Magius ac Lambinus ex Plutarcho *Magaum* reponunt. Ego sequor hoc loco Schotti judicium, & veteris libri auctoritatem. Diodor. nomina percussorum non exprimit, contentus monuisse ἐπαποστεῖλαι τοὺς ἀνελόντας κατὰ τὴν ὁδὸν τὸν Ἀλκιβιάδην. *Gebhard.* Sane *Bagoam* legendum. Nam non tam est nomen proprium, ut vult Serrarius, quam commune, Persis significans Eunuchum. Suidas. Βαγώας. ὄνομα κύριον. ὃς ἦν εὐνοῦχος. Vide Plinium XIII. Ovidius II. Amor.

Quem penes est Dominam servandi cura Bagoi.

Sic Alexandri M. Eunuchus fuit Bagoas. *Curt.* X. & Herodis quoque *Joseph.* XVII. 3.

4 *Ad Alcibiadem interficiendum.*) Diodorus lib. XIV. de morte Alcibiadis duplicem affert historiam: Unam brevem & nudam: Pharnabazum Darii Satrapen, ut gratiam iniret a Lacedæmoniis, comprehensum Alcibiadem Atheniensium occidisse: Φαρνάβαζος, inquit ille, ὁ Δαρείου σατράπης, Ἀλκιβιάδην τὸν Ἀθηναῖον συλλαβὼν ἀνεῖλε, χαρίσασθαι βουλόμενος Λακεδαιμονίοις. Alteram longiorem & suarum causarum expositione illustratam: cujus auctorem Ephorum scribit, quæ est hujusmodi: Alcibiadem, cum cognovisset, Cyrum de inferendo fratri bello cogitare, venisse ad Pharnabazum, ab eoque petivisse, ut sibi omnium primo liceret eo adjuvante, & aditum ad regem patefaciente, Cyri consilium Regi Artaxerxi enuntiare: Pharnabazum Alcibiadi hoc invidisse, & quod ab Alcibiade acceperat, sibi vindicantem, fidos homines ad regem misisse, qui Cyri cogitata ei significarent: Alcibiadem a Pharnabazo repulsam passum, ad

gem [1] pararet. Missi, clam [2] vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negocium, ut eum interficiant. Illi, quum eum [3] ferro aggredi non auderent, [4] noctu ligna contulerunt [5] circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt, ut incendio conficerent quem manu superari posse diffidebant. Ille au-

ad Paphlagoniæ Satrapam se contulisse; ut, quod sibi negarat Pharnabazus, ab eo impetraret: Pharnabazum, hoc comperto, certos homines, qui eum in itinere interficerent, misisse. *Lambin.*

1 *Pararet.*) Vulgati, *compararet.*

2 *Vicinitati.*) Codex vero Burgensis sic habet: *Missi clam in civitatem, in qua tum Alcibiades erat, introeunt: quibus datum negotium, ut eum interficiant.* Sed hæc lectio improbanda. *Magius.* Plutarchus & Diodorus κώμῃ. Sic & M. Tullius usurpavit nomen vicinitatis. *Lambin.* Græci tamen κώμην usurpant pro populis in civitate degentibus. Unde cum Suidas explicasset vicum, addit, τὰς ἐν τῇ πόλει δήμους κώμας προσαγορεύεσθαι. Hanc vicinitatem Melissam vocatam scribit Athenæus lib. XIII. Quam nomen urbis esse, communiter etiam tradunt Geographi. Vide si lubet eundem Suidam & Stephanum. *Keuchen.*

3 *Ferro aggredi.*) Libri quidam veteres habent, *cum securo aggredi.* Quæ scriptura quomodo ferri possit, aut quid sibi velit, non video; nisi dicamus *securo* positum pro *secure*: ut *arcano* dicebant veteres pro *arcane*, & *tuto* pro *tute*, & *manifesto* pro *manifeste*, & similia. Plutarchus: οὐκ ἐτόλμησαν εἰσελθεῖν. *Lamb. Mag.* Msc. Leid. *Illi cum ferro non auderent.* Omisso altero verbo. Quam lectionem si admittas, *audere* absolute dictum erit, ut sæpe apud Tacitum. Hist. I. 35. *Ignavissimus quisque, & in periculo non ausurus.* 2. Hist. 25. eod. lib. cap. 71. *Ingratus Principi, & adversus Neronem ausus.* 5. Hist. 11. *Judæi sub ipsos muros struxere aciem, rebus secundis longius ausuri.*

4 *Noctu ligna contulerunt.*) Diodor. Νυκτὸς περιθεῖναι ξύλων πλῆθος.

5 *Circa casam eam.*) Dissentiunt heic Codices & Commentatores. Alii: *Circa domum stramineam.* Lambini hæc lectio: Qui etiam conjicit *scenam stramineam*, quia Diodorus: Τοὺς δὲ καταλαβόντας ἔν τινι κώμῃ Φρυγίας καταστρατοπεδευκότα. Sed Cl. Schottus hanc temeritatem merito castigavit. Savaronis, aliique libri *Samineam.* Folium Sibyllæ. Quoniam in Mss. reperitur *circa Samineam*, non absurdum est, emendationi Schioppianæ accedere, *circa casam eam.* Schotti conjectura, quam non ut certam, sed conferendæ symbolæ ad aliorum acumina excitanda statuit; *circa scanduleam*, vel *circa scamillum*, quo quiescebat, ejus est pretii, quo eam ipse auctor venditavit. *Gebh.* Vide *Bæclerum.* Lege *circa domum Saniscnam.* Saniscne appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ. *Vossius.* Notis ad Justin. 5. 8. Paulus Ligius bonæ spei juvenis sic emendandum contextum putabat: *Circa stramineam casam.* Verisimile enim ipsi videbatur, domum illam fuisse *stramineam*, cum ligna non ad ostium solum, sed circa eam apposi-

 ta.

autem [1] sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui [2] subalare telum eripuit. Namque erat cum eo [3] quidam ex Arcadia hospes, [4] qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, & id [5] quod in præsentia vestimentorum fuit, [6] arripuit. [7] His in ignem ejectis, flammæ vim transit. Quem ut barbari incendium [8] effugisse eminus

ta scribat Probus, (etsi apud Livium se legisse diceret, & circa turrim lapidibus constructam ligna incendii gratia fuisse aliquando allata) quasi parietes maxime essent incendio obnoxii. *Stramineas* vero *casas* ab antiquis fieri consuevisse, apertissimum est. Ovid. Am. 2. el. 9.

Roma nisi immensum vires promosset in orbem,
Stramineis esset nunc quoque densa casis.

Cæsar lib. 6. de B. G. *Gallos sua quoque ætate casas stramine tegere consuevisse testatur*. Sed alieno hic potius quam meo uti velim arbitrio. *Magius*. Sed vacuæ quidem *domus*, nullus hic locus, sicut omnes testantur, qui Mſ. codices inspexere. *Boecl.*

1 *Sonitu flammæ.*) Strepitu. Curtius lib. 7. *Sonabant incendio silvæ*. Mſſ. Bœcl. & Leid. hoc modo legunt hunc locum. *Ille autem ut sonitu fl. est excitatus, etsi glad.* Bene & sic etiam Schioppius legendum conjecerat. Verif. 4. 8.

2 *Subalare telum.*) Intelligit sicam, quam μαχαίρια μικρὰ vocat Cedrenus. Paulus IC. appellatione *telorum* omnia accipi dicit, quibus singuli homines nocere possunt. Et verisimile est, Alcibiadis familiarem talem sicam vel pugionem habuisse, quam facilius sub alis gestare posset. *Keuchen.* Barthius leg. *subalare*.

3 *Quidam ex Arcadia hospes.*) Concinnius Veteres, *quidam Arcadia hospes*. Et ita in Sluiskenii membranis. *Hospes Arcadia*, hospes est Arcadicus, vel ex Arcadia; ut *hospes Zacyntho*; Ζακυνθόθεν: *hospes Epheso*, apud Plautum. Sic, *anus Corintho*, *mercator Rhodo*, *uxor Lemno*, *vinum Chio*, & alia frequentata scriptoribus Latinis. *Keuch.*

4 *Qui nunquam discedere voluerat.*) Longolius, *discedere ab eo voluerat*.

5 *Quod in præsentia vestimentorum fuit.*) Sic Plutarchus: Τῶν ἱματίων τὰ πλεῖστα καὶ τῶν στρωμάτων συναγαγὼν, ἐπέῤῥιψε τῷ πυρί. *Lambin.*

6 *Arripuit.*) Codex Danielis, *arripit*.

7 *His in ignem ejectis.*) Extrorsum nempe ex illo loco, in quo quietem ceperat. Quare vana est Lambini curiositas *injectis*, seu *conjectis*, substituentis. Front. lib. II. cap. IX. 2. *Claudius Nero caput Asdrubalis in castra Annibalis ejecit*. Gebhard.

8 *Effugisse eminus viderunt, telis missis interfecerunt.*) Malo distinguere: *effugisse viderunt, telis eminus missis interfecerunt*. Curtius l. 8. c. 66. *Sed dum supervenientes contemptim & superbe quoque exspectant, circumventi ab his, qui occulte enataverant, eminus obruti telis*. Nepos Chabria, *Cominus pugnans telis hostium interfectus est*. Gebh. P. Dan. Sic Plutarchus: Ἀλλ' ἀποστάντες ἔβαλον ἀκοντίοις καὶ τοξεύμασιν. Diodorus aliter: Κρατηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων, πληγῆσαι.

nus viderunt, telis missis interfecerunt, [1] caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. [2] At mulier quæ cum eo [3] vivere consueverat, [4] muliebri sua veste con-

σαι. *Lambin.* Alii alia. Tradunt illi vivum ipsum in cubiculo, in quo dormiebat, crematum esse. *Justin. Oros.* Sunt, qui in Melissa occubuisse, ibique sepultum scripserunt. *Athenæus* XIII. Sed omnium maxime discrepat Aristoteles lib. VI. c. 29. de Natura animalium, ubi dicit: *Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginussam, quo loco Alcibiades mortem obiit, cervæ omnes scissa aure sunt.* Keuch.

1 *Caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt.*) In cædibus injunctis capita referebantur fidei peracti sceleris acquirendæ ad mandatores. Vide *Curt.* VII. c. 14. VIII. 18. *Tacitum* XXIV. Ann. c. 57. Hostium vero vel invisorum Principi referebantur ad gratiam, præmiumve consequendum. *Tacit.* l. II. Hist. c. 16. Curtius lib. 3. fin. lib. 8. c. 61. Interdum una cum capite dextra relata ad regem, a quo mercedem lator spectabat. Polyæn. l. 7. Τὸν δὲ Κράσσον Ἐξάθρης ἀνεῖλε Παρθυαῖος, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν δεξιὰν ἀποκόψας, ἐκόμισε πρὸς μέγαν βασιλέα τῶν Παρθυαίων. Notandum quoque recisa invisorum hostiumve capita potentibus mulieribus oblata, ut hac crudeli lætitia impotentem animum titillarent. De capite Joannis Baptistæ nota res est. *Tacit.* lib. XIV. cap. 64. *Additur atrocior sævitia, quod caput amputatum, latumque in urbem Poppæa vidit.* Sic crudele & atrox spectatum ab Æmula Octaviæ demptum caput. Quid de Fulvia dicendum est, quæ Ciceroni exsertam linguam aciculis compunxit? Quid de Alcmena Jovis pellice, quæ caput Eurysthei ad se ab Hyllo nepote delatum cum nesciret, qua con-

tumelia tractatet; κερκίσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν αὐτοῦ, ut habet Zenobius Centur. II. 61. Polyæn. l. VII. Tissaphernes ἀποτεμὼν Tithrausti τὴν κεφαλὴν ἀνεκόμιζε βασιλεῖ. βασιλεὺς δὲ ἔπεμψε τῇ μητρὶ Παρυσάτιδι. Hostilibus vero ducibus ideo præciduntur capita, eaque adversæ partis stationibus ingeruntur ad infringendum animum. Vide II. *Machab.* XV. 35. de suspenso capite Nicanoris. *Livium* XXVI. de capite Asdrubalis, Amm. *Marcellinum* XXVI. 29. de capite Procopii. Victor. de Vir. Illust. c. 48. Front. l. II. cap. II. *Justinum* XXIV. 5. de capite Ptolemæi. Hoc antiqui vocabant ἀκρωτηριάζειν, cum in signum victoriæ, hostium capita & manus præcisas referrent. Diodor. Sicul. libro 13. Ἠκρωτηρίαζον δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, καὶ τινὲς μὲν χεῖρας ἀθρόας περιέφερον τοῖς σώμασι, τινὲς δὲ κεφαλὰς ἐπὶ τῶν γαισῶν καὶ τῶν σαυνίων ἐπέχοντες ἔφερον. *Gebhard.*

2 *At mulier.*) Hanc Plutarchus *Timandram* vocat, & Laidis Corinthiæ matrem fuisse refert. Athenæus vero *Theodotam* nuncupat, lib. XIII. cap. 12. *Magius.* Qui testatur, adfuisse Alcibiadi duas meretriculas, Damasandram & Laidos junioris matrem, & Theodoten, quæ funus illius curavit. De somnio, quod Alcibiades de hac amica habuerit, & mortis præsagio, Cicero lib. de divinatione II. & Val. Maximus l. I. c. 5. *Longol. Mag.*

3 *Vivere.*) Hanc vocem expungit Ultraj. & sic de ἑταίραις Romani loquebantur. *Schott.*

4 *Muliebri sua veste.*) Cicero; *Ami-*

contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades, annos circiter quadraginta natus, diem
11 obiit supremum. Hunc [1] infamatum a plerisque tres gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejusdem ætatis fuit: Theopompus, qui fuit post aliquanto natus: & [2] Timæus, qui quidem [3] duo maledicentissimi, nescio quomodo in illo uno [4] consenserunt. Nam ea, quæ supra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, quum Athenis [1] splen-

Amica corpus ejus texit suo pallio. Plutarchus: καὶ τοῖς αὑτοῖς περιβαλοῦσα, καὶ περικαλύψασα χιτωνίσκοις, ἐκ τῶν παρόντων ἐκήδευσε λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως. Duas causas affert Magius, cur pallio suo seu stola mulier Alcibiadem exurendum texerit: quarum postrema a ritu sepulchrali desumpta est, quem in exornandis cadaveribus veteres observabant. Quod vel ex Homero patet, ubi Penelopen inducit, vestem facientem Λαέρτῃ ἥρωϊ ταφήϊον.

1 *Infamatum a plerisque.*) Cum ab aliis, tum ab Antiphone, qui librum scripsit contumeliæ in Alcibiadem, ut Athenæus testatur lib. XII. cap. 4. & Lysia oratore, qui orationem contra Alcibiadem composuit. Testatur idem Athenæus lib. XIII cap. 4. *Mag.* Vid. Athen. lib. XII. qui ex Satyro scriptore ejus mores ibi eleganter depingit. Voluptatem ejus Lysias Orator. Ab Eupolide quoque comico lasciviæ notatus, in Adulatore.

Alcibiades a fœminis nunc exeat.
Delire quid dicis? tuamne abiens domum
Exercitabis conjugem?

Et Pherecrates:

Alcibiades non est vir, ut tu existimas,
Mulicrcularum namque vir fuit omnium.

Longol.

2 *Timæus.*) Codex Danielis, *Thymæus.* Qui a maledicentia sua *Epitimæus* dictus.

3 *Duo maledicentissimi.*) Unde Theopompum Athenæus. l. VI. δυσμενέστατον appellat, parum constans sibi. Sed quia ingenua libertate vitia hominum carpserat, multorum odia veritas illi paraverat. Itaque βάσκανον & aliorum virtutibus invidentem multi pronuntiarunt, quos refellit Dionysius Lucianus de conscribenda historia: τὴν αὐτὴν τῷ Θεοπόμπῳ κατηγορίαν ἕξεις φιλαπεχθημόνως κατηγοροῦντι τῶν πλείστων. Hinc *Theopompicum scribendi genus* nominat Cicero, cum de omnibus omnia libere palam dicuntur: ad Atticum lib. II. *Casaubon.* De Timæo vel ex Suida licet cognoscere, eum amarum & acerbum fuisse aliorum accusatorem. Lege Polybium, l. XII. Videndus Vossius de Hist. Græcis. l. 7. & 12.

4 *Consenserunt.*) Libri Mss. quos P. Daniel & Cl. Vir Andreas Schottus tractarunt, *laudando consuerunt.* Alii *conscierunt.* Aliquid latet, quod sine indicio melioris codicis, vix ac ne vix quidem detegetur. *Gebhard.*

1 *Splen-*

1 splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac 2 dignitate vitæ superasse. Postquam inde expulsus, Thebas venerit, adeo studiis eorum inserviisse, ut nemo eum labore corporisque viribus posset 3 æquiparare. 4 Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus 5 in patientia ponebatur, sic duritiei se dedidisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret. Fuisse apud 6 Thracas homines vinolentos, 7 rebusque venereis deditos: hos quo-

1 *Splendidissima civitate.*) Nescio cur hæc Lambin. aliique suspectent, cum in Mss. Codd. habeantur. Et similiter supra locutus noster cap. 1. In sequent. aliis vox *omnes*, aliis *Athenienses* abest. Lambin. utrumque tollebat. Ego posterius malim, suadentibus Mss. Bœcleri & Leidens. qui diserte: *Omnes splendore ac dignitate v. sup.*

2 *Dignitate vitæ.*) Cum *splendore* jungitur, intelligiturque τὸ σεμνοπρεπὲς μετ' ἀγαπελίας καὶ χάριτος. *Bœcl.*

3 *Æquiparare.*) In Themistocle, *ut ipsam urbem cum dignitate æquipararet.* Savaro.

4 *Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt.*) Corporum Bœotiorum robur ac firmitudinem aliquoties commendat Diodorus lib. xv. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, inquit, τῇ τε ῥώμῃ τῶν σωμάτων καὶ ταῖς ἀλκαῖς διαφέροντες. Sensus Neporis est: Bœotii majus studium, plusque operæ impendunt in acquirendo confirmandoque corporis robore, quam in excolendo ingenio. Epaminonda: *Namque illi genti* (Thebanorum) *plus est virium, quam ingenii.* Hinc alii Βοιωτὰς παρὰ τὰς βόας denominatos volunt, ὡς οὐκ ὄντας ταῖς διανοίαις ἄγαν ὀξυκινήτους ob crassitiem ingenii. *Gebhard.* Atque ob firmitatem corporis ἀνδρείους vocat illos *Eusthatius*, quos ob stupidam naturam miris modis reliqui Græci exagitarunt. Cicero de Fato: *Athenis tenue cælum; ex quo acutiores etiam censentur Attici; crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Usque adeo verum est, quod Plato dicit in Timæo: κατὰ τὰς Οὐρανοῦ τόπους κρᾶσιν ἔθων γίνεσθαι. *Keuchen.* V. Prov. *Sus Bœotica*, & interpretes ad illud Horatii epist. 2. *Bœotum in crasso jurares aere natum.*

5 *In patientia ponebatur.*) Horatius Od. 7. lib. 1. Carm.

Me nec tam patiens Lacedæmon.

Ob rigorem nimirum disciplinæ, cujus institutor erat Lycurgus. Lege Plutarchum in Lycurgo & Laconum institutis.

6 *Thracas homines vinolentos.*) Plato de legibus 1. Horat. 1. Odar. 27.

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est. ——

Ad quem locum lege, quæ commentatus est eruditissimus Torrentius. *Schottus.*

7 *Rebusque Venereis deditos.*) Quod Thracas homines simplici ingenio & sub frigido cœlo natos deditos *rei veneriæ* insimulat Nepos, mihi

quoque in his rebus antecessisse. Venisse ad Persas, apud quos summa laus esset [1] fortiter venari, … [1] luxu-

mihi merito forte suspectum est, & *reique veterinæ* legendum. Quomodo de hoc ipso Alcibiade Plutarchus in Thracia vino & equitationi indulgere solitum refert: Ἐν Ἰωνίᾳ χλιδανός, ἐπιτερπής, ῥᾴθυμος, ἐν Θρᾴκῃ μεθυστικός, ἱππαστικός. *Veterinum* autem Plinius adhibet lib. xi. c. 46. & lib. 17. 23. Glossæ Philoxeni: *Veterina bestia*, ὑποζύγιον. *Veterinarium* autem Columella lib. xi. R.R. c. 1. *Schott. Rebusque veneriis deditos.*) Ebrietatis pedissequa est Libido, Bacchusque certus Veneris hortator & armiger Apulejo appellatur, neque fortius homines in Venerem stimulantur, quam cum mero alioque generosiore potu incaluerunt. Nota est historia Lai. Martial.

—— *Duri compressa est nupta coloni,*
Incaluit quoties saucia vena mero.

Varro Eumenid.

Ego autem, qui essem plenus vini & Veneris.

Memorabilia sunt verba Scholiastæ in Aristophanis Acharnens. Ἴσως δὲ καὶ ὅτι παίδων γενέσεως αἴτιος ὁ Ζεύς. Ἡδονὴν γὰρ καὶ ἀφροδίσια μέθη παρίστησι. Τὸ γὰρ ἂν καὶ λαιὸς ἐκδὺς ἑαυτοῦ μέθῃ, ἔστε βακχεῖον πεσὼν ἐφύτευσε παῖδα. Et paulo post: Διονυσίῳ δὲ φαλλὸν ἑταῖρον εἶναί φησι. ἀκόλουθα γὰρ Διονυσιακῷ ποτῷ τὰ ἀφροδίσια. Adducit præterea locum ex Euripidis Phœnissis. Ergo cum οἱ μεθύοντες γίνονται περὶ τὰ ἀφροδίσια, quod non ignoravit Agrippina Neronis mater, *quæ ardore retinendæ potentiæ eo usque provecta est, ut medio diei, cum id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se sæpius temulento comptam & incesto paratam*. Tacit. lib. xiv. Annal. c. 2. ex Cluvio. Val. Maxim. lib. ii. cap. 1. 5. *Proximus a Libero Patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit.* Cur Thracas aliter affectos putemus? An sunt simplici ingenio, & frigido cœlo nati? Prius nego; alterum intendendam ad libidinem non minimum conferre norunt omnes, præsertim cum interiore parte per frigus cohibitus calor vino, quasi suffuso oleo, gravius succendatur. Nescivisse hoc dicemus Ovidium, qui Thraces gentili vitio libidinosiores canit? Lib. vi. Metam. de Tereo.

Digna quidem facies, sed & hunc innata libido
Exstimulat; pronumque genus regionibus illis
In Venerem est, flagrat vitio gentisque suoque.

Hæc tacitus præteriissem, nisi aliqua conjectura Viri amici & alioqui doctissimi profligendæ officium humanitatis, ne ejus auctoritate alii in fœdum errorem traherentur, promere injunxisset. *Gebhard.*

1 *Fortiter venari.*) Xenophon l. 1. Κύρου παιδ. Strabo lib. xv. Omnes bellicosæ gentes venationibus student, hocque se labore durant ad bellum. De Parthis Tacit. ii. Annal. 2. lib xi. c 20. De Germanis Cæsar. lib. 6. cap. 21. & 28. de Svevis lib. iv. de B. G. c. 1. Ideo Amazones *virgines in eundem morem, neque lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebant.* In Militari Viro quoque commendatur eum per remissionum intervalla scite venatu uti. Claudian. 1. de Laudib. Stilic *Si quando sociis tecum venatibus ibant, Quis Stilicone prior ferro penetrare leones Cominus, aut longe virga transfigere tigres?* Gebh. *Fortiter venari.*) De Persarum venatione ac luxu Strabo lib.

[1] luxuriose vivere. Horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur. quibus rebus effecisse, ut, apud quoscunque esset, princeps poneretur, haberetur [2] charissimus. Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

lib. 15. & Horat. 1. Oda ultima, *Persicos odi puer apparatus*. ubi post Lambin. Torrentius præclare, ut mittam Brissonium & Joan. Drusium lib. XII. observ. *Schottus*.

1 *Luxuriose vivere.*) Vide quæ ad Pausaniam notavimus.

2 *Charissimus.*) Codex Danielis *carissimus*. Quidam legi volunt, *clarissimus*. Ego nihil muto. *Lambinus*. *Habereturque charissimus.*) Merito probamus Excerptorum Latinitatem, quam non vetustas modo, sed etiam bonitas tuetur: *habereturque karissimus*. Qui scribendi mos obtinuit florente Roma, refellitque sciolorum criticorum φιλοψογίαν, ut ex antiquis monumentis etiamnum cognoscimus. Inscriptio, quæ extat pag. 329.

CONJUGI. SUO KARISSIMO. *Keuchen*.

THRASYBULUS.

VIII.

1 THRASYBULUS Lyci filius Atheniensis. Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito, an hunc primum omnium ponam. [2] Illi sine dubio neminem præfero fide, constantia, magnitudine animi, [3] in patriam amore. Nam quod multi vo- 1

1 *Thrasybulus.*) Diodorus lib. XIV. ὁ Στειριεὺς ὀνομαζόμενος. *Lambinus*. De hoc Xenoph. lib. 1. 2. Diod. 13. 14. & 18. Valer. 4. c. 1. l. 5. c. 6. Justin. l. 5. Pausan. Atticis. Oros. 2. 17. lib. 2. Plutarc. in Politic. & in Lysia, Frontin. Strat. *Savaro*. Cic. epist. ad Att. 8. 3. Oros. 2. 17.

2 *Illi sine dubio neminem præfero.*) Distinctio attendenda a P. Daniele & a Schotto ex Gifanii ac Mendozæ libris adnotata: *Illud sine dubio: neminem huic præfero fide*. hac mente: esse apud sapientes extra dubitationis aleam, quod virtus seorsim sine intuitu fortunæ sit ponderanda: ideirco se anteferre Thrasybulo virtute claro neminem. *Gebh.*

3 *In patriam amore.*) Unde Φιλόπολις & Φιλόπατρις inter ejus elogia. *Idem*. Justin. *Thrasybulus vir strenuus & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo.*

voluerunt, [1] pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit, ut [2] a triginta oppressam tyrannis, e servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quomodo, quum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate [3] præcurrerunt. Primum [4] Peloponnesio bello [5] multa hic sine Alcibiade gessit: ille, nullam rem sine hoc, quæ ille universa [6] naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna, quod in prælii [7] concursu abit res a consilio [8] ad vires vimque pugnantium. Itaque jure suo

culo ratus. Tales fuerunt duo Bruti, de quibus Histor. Romana, & Sempronius ille dictus *σοφός*. *Keuchen.*

1 *Pauci potuerunt.*) Codex Danielis, *paucique*.

2 *A triginta.*) A quibus ipse in exilium pulsus fuerat. Diodor. XIV. *Lambinus.*

3 *Præcurrerunt.*) Recte editiones veteres, *præcucurrerunt*. Est autem translatio a certantibus cursu in stadio, Horat. —— *Equis præcurreret albis*. Cic. de Orat. *Horum uterque Isocratem ætate præcurrit*. Et Attico: *Vobis vero illum tanto minorem præcurrere vix honestum*. Val. Max. 6 9. *Crassum casus acerbitate Q. Cæpio præcurrit*. Sic Græci *παρῆλθον*. Demosth. *περὶ στεφάνου* in princip. Oebb. Lamb. *ἀρχαϊκῶς*. Cato contra Pisonem: *Video hac tempestate concurrisse omnes adversarios*. Vide ad Frontinum notata. Excerpta Vet. Cod. P. Danielis *ἀρχαϊκῶς*. *præcucurrerunt*. Ut apud Comicum, *præcucurri*; Cæsarem, *excucurrit*. Sic *depoposcit*, pro *deposcit*, memini me legisse apud auctorem. Vide Priscianum lib. x. *Keuchen.* Vid. Vossium de Anal. 3. 19.

4 *Peloponnesio bello.*) Peloponnensio, Codex P. Danielis. Idiotismus illorum temporum. *Peloponnense* dicebant, ἀντὶ τῆ Πελοποννήσιον. Quod erat pro *Peloponesense*. Ita *Proconense* pro *Proconesense*. Nam & a voce *Peloponnesus* ἐθνικὸν, Latinum *Peloponesense*, quæ scriptura sæpe in libris occurrit. *Salmas.*

5 *Multa hic sine Alcibiade gessit.*) De quibus *Xenophon* lib. I. Ἑλλην. & *Diod.* XIII. Cicero pro Muræna cap. 9. *Hic multas res & magnas sine imperatore gesserat, nullam rem sine hoc imperator*. Savaro. De Parmenione Curtius 7. 2. *Multa sine rege prospere, rex sine illo nihil magnæ rei gesserat*. Sidon. Apoll. Pan. ad Avit. *Nil sine te gessit, cum plurima tu sine illo*.

6 *Naturali quodam bono.*) Εὐφυΐᾳ. Cic. pro Cœlio. *Qua in ætate nisi qui se ipse sua gravitate, & castimonia, & cum disciplina domestica, tum etiam naturali quodam bono defenderet*. Lamb.

7 *Concursu.*) Horat. Sat. 1. lib. 1. *Quid enim? Concurritur, horæ momento aut cita mors venit, aut victoria læta*.

8 *Ad vires vimque pugnantium.*) Ita vulgati omnes; MS. meus, *ad vires nostrum cujusque pugnantium*. Puteani MS. *ad vires undique pugnantium*. Savaro. Schotti liber, *ad vires cujusque pugnantium*, quod ille

ſuo nonnulla ab imperatore miles, [1] plurima vero fortuna vindicat: ſeque his plus valuiſſe quam ducis prudentiam vere poteſt prædicare. Quare illud [2] magnificentiſſimum factum proprium eſt Thraſybuli. Nam quum triginta tyranni, præpoſiti a Lacedæmoniis, ſervitute oppreſſas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello [3] pepercerat fortuna, [4] partim patria expuliſſent, [5] partim interfeciſſent, plurimorum bo-

ille tuetur. Lambinus *ad vires virtutemque pugnantium*. Denique Claudius Puteanus, *ad vices vimque pugnantium*. Gebhard. Expreſſus autem hic locus e Marcelliniana, ut committere ſit operæ pretium. *Nam bellicas laudes ſolent quidam extenuare verbis, &c.* Schott.

1 *Plurima fortuna vindicat.*) Veget. l. 3. c. ult. *In præliis amplius ſolet fortuna poteſtatis habere, quam virtus.* Savaro. Dativus *ſibi* eleganter hic omiſſus. Cic. 1. de Offic. *Non nobis ſolum nati ſumus, ortusque noſtri partem patria vindicat, partem amici.* In Orat. Pro Archia. *Suum vindicare.* Pro, ut Curtius, *Pro ſuo vindicare.* Vorſtius. *Itaque jure ſuo, &c.*) Locus obſcurus, & quem vellem diligentius viri docti excuſſiſſent. Vulgati fere ſic habent: *plurima vero a fortuna vindicat, ſeque his plus val. qu. duc. prudentia, vere p. prædicare.* Lamb. poſt varias conjecturas, quibus ipſe diffidebat, edidit: *pl. vero fort. vind. ſeque hic plus valuiſſe qu. duc. prudentiam, v. p. præd.* ſuſpicatur tamen, cum Tὸ *his* in omnibus libris inveniatur, totum illud *quam ducis prudentia*, ſubditum, itaque leg. eſſe: *pl. vero fortuna val. ſeque his plus val. v. p. præd.* Cui conjecturæ parum abeſt quin ſubſcribam. Certe ſententia aperta eſt. In Bœcl. tamen cod. erat *prædicari*. De fortunæ in bellis vi, plena omnia apud hiſtoricos & politicos. Præcipua aliquot veterum ſcriptorum loca indicat Lipſ. polit. 5. 5. 7. & 5. 16. 5. e quibus Ciceronis illum ot. pro Marcello c. 7. a noſtro expreſſum videri, jam alii monuerunt.

2 *Magnificentiſſimum.*) Magnificentiſſimum appellat, vel quod Græci λαμπρότατον vel μεγαλοπρεπέστατον, vel quod a maximo animo profectum. *Lambin.*

3 *Pepercerat.*) Auctoribus Excerpris & Cod. P. Danielis legendum, *parſerat*. Quam vocem & alibi offendi non omnino inficiandum. Vera enim præterita ſunt *parſi* & *peperci*, quæ inter ponit diſcrimen Cornelius Fronto: *Parſi*, inquit, *ſemel*: *peperci ſæpius*. Quod non probant doctiſſimi critici. Aliud ſtatuit Donatus ad Hecyr. Terentian. act. III. ſc. I. quod recte etiam negat Servius. Sic *parſiſſet* exſtat apud Agellium lib. v. cap. 14. Eodem modo *præſtavit* dixit Ammianus libro XXXI. & *inſtaturos* Frontinus II. 6. Strat. ad cujus locum plura notavimus, alias, ſi res dederit, orbi erudito exponenda. *Keuch.*

4 *Partim patria expuliſſent.*) In quibus & ipſe Thraſybulus ob opes excidit patria. Scholia in Ariſtoph. Plutum: Εὔπορος ὢν καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν (τυράννων) ἐκπεσών. *Gebhard.*

5 *Partim interfeciſſent.*) Diodorus libro XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις δυναστεύοντες τριάκοντα τύραννοι, καθ᾽ ἡμέραν οὐκ ἐ-παύ-

bona publicata inter se divisissent: non solum [1] princeps, sed & solus initio [2] bellum his indixit. Hinc
2 enim quum [3] Phylen confugisset, (quod est castellum in Attica munitissimum) non plus habuit secum [4] quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis [5] Atticorum: hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. [6] Neque vero hic contemptus est primo a tyran-

πωλήσαντο περὶ μὲν φυγαδεύοντες, τοὺς δὲ ἀναιροῦντες. *Gebh.* Mille quingentos indicta causa necarunt, inquit Æschines in Orat. περὶ παραπρεσβ. & κατὰ Κτησιφ. Lege etiam Justin. lib. v. & Oros. II. 15.

1 *Princeps.*) Πρῶτος. In Hamilcare: *Princeps largitione vetustos pervertit mores Atheniensium.* Virg. lib. 9. Æneid.

Princeps ardentem conjecit lampada Turnus.

Cæs. 1. Comm. c. 12. & 41. *Princepsque decima legio per tribunos militum ei gratias egit.* Lib. 1. Civ. 76. Cic. in Verr. *Sicilia princeps se ad amicitiam populi Romani applicuit, & prima omnium* Provincia *est appellata.* Gebh.

2 *Bellum his indixit.*) Xenoph. lib. 2. Diodor. 14. Valer. 5. 6. Just. 5. & ex eo Oros. 2. 17. *Savaro.*

3 *Phylen confugisset.*) Oros. l. II. c. 17. *Philene* corrupte legit. *Ortel.* Quæ est finitima Tanagriæ, centum stadiis, teste Diodoro, distans Athenis. Præterea Oenidis tribus pars. Scholia in Aristophanis Plutum, Act. v. Scen. 1. Φυλὴ δὲ δῆμος τῆς Ἀττικῆς καὶ οἱ οἰκοῦντες Φυλάσιοι. Quæ & ad verbum in Stephano reperiuntur. Alluserat quoque superius, μετὰ τῶν ἀπὸ Φυλῆς καταλαβὼν καθεῖλε τυράννους. *Gebhard.* Χωρίον vocant Xenophon & Diodorus. *Bongars.* Narratur copiose historia a Xenoph. lib. 2.

4 *Quam triginta de suis.*) Immo circiter septuaginta tradit fuisse Xenoph. *Lambin.* Hic tamen postea multarum urbium opibus adjutus fuit. Quin Lysias Syracusanus Orator, quasi in auxilium Urbis, quæ esset patria communis eloquentiæ, quingentos milites cum stipendiis suis, ferens suppetias, misit. Auctor Orosius loco citato. *Mag.*

5 *Atticorum.*) Codex Danielis, *Actæorum.* Recte. Sic enim dicti Athenienses ab *Acte*, quod idem est ac *Attica*. Stephan. Ἀκτὴ, ἡ Ἀττικὴ ἐκαλεῖτο, ἀπὸ Ἀκταίου τινός. Τὸ ἐθνικὸν, Ἀκταῖος καὶ Ἀκταία. Suidas: Ἀκτὴ ἰδίως ἐπιθαλάττιος μοῖρα τῆς Ἀττικῆς, ὅθεν καὶ ὁ Ἀκτίτης λίθος. ἐκάλουν δὲ οὕτω καὶ τὴν Ἀττικήν. Adde Eustath. Scholia in Dionys. pag. 60. ubi inter alia καὶ παρὰ Λυκόφρονι Ἀκταῖοι οἱ Ἀττικοί. Et mox. ἐκλήθη δὲ (Attica) πάλαι ποτὲ καὶ Ἀκτὴ καὶ Ἀκτική. Ovid. 1. Metam. *Separat Aonias Actæis Phocis ab arvis.* i. e. ab Atheniensibus.

6 *Neque vero hic contemptus est primo a tyrannis, sed ejus solitudo.*) Interpolata a Lambino Lectio. Antiquæ Editiones; *Neque vero hic non contemptus est primo a tyrannis, neque ejus solitudo.* Lambini judicium, quo admodum fastidit, impugnant consequentia: nam expresse indicant eum fuisse despectum a triginta. Membranæ Schotti, Savaronis, atque Ultrajectinæ Editiones; *Neque vero hic non contem-*

tannis, sed ejus solitudo: [1] quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hæc enim illos ad persequendum segnes, [2] hos autem tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, [3] *Nihil in bello oportere contemni*: nec

temptus est primo a tyrannis, atque ejus solitudo. Quam lectionem longe vulgata & commento Lambini potiorem pronunciat politissimus Schottus. Unicus collabescentium per Germaniam cultiorum literatum tibicen atque Atlas Casp. Barthius lib. xx. iv. Adverf. c. 18. ut seriei ac rei convenientissimam Lambini commendat lectionem, immemor ejus esse fabri, qui nummos plumbeos cudere soleat. Membrana Curioni collata; *neque vero hic modo contemptus est primo a Tyrannis, sed ejus solicitudo*. Hinc facit *sed &*, huicque se scripturæ palam subscribere testatur. Mihi Codicis Mendozani lectio arridet. Quamvis Clarissimus Vossius noster pro *non* malit reponere *tam*, dicatque *&* *atque* heic valere *quam*. ut in illo Plauti Amph. Ac. 1. sc. 1. *Nimis simil' est mei. Itidem habet petasum ac vestitum. Tam consimil' est, atque ego*. Cæterum *solitudinem* vocat inopiam sive infrequentiam vires conjungentium. Curt. lib. ix. c. 23. *Stabat enim in conspectu tanti exercitus veluti in solitudine destitutus*. lib. v. cap. 52. *Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quo discederent, non habebant) circumstantibus regem*. Tacit. lib. xi. Annal. cap. 32. *Atque interim tribus omnino comitantibus (id repente solitudinis erat) spatium urbis pedibus emensa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Hostiensem viam intrat*. Lactantius lib. 1. cap. 7. Instit. *Si Deus unus est, qua esse beata solitudo queat? Tanquam nos, qui unum esse dicimus, desertum ac solitarium esse dicamus*. Apul. Apolog. vocat *solitatem* de Cratete, *multis servis a se remotis solitatem delegit*. Gebh.

1 *Quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei.*) Antiqua lectio in Vet. membranis P. Dan. *pernicii*. Ut apud Ciceronem pro Roscio: *Quorum nihil pernicii caussa divino consilio, sed vi ipsa, & magnitudine rerum factum putamus*. Atque ita apud Nonium rescribendum, ubi *pernici* depravate pro *pernicii*. *Pernicii* autem, ut *luxurii, progenii, acli*, de quibus A. gell. lib. ix. cap. 14. *Keuch*. Vid. Vossium de Analog. 2. 19.

2 *Hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores.*) Nempe socios Thrasybuli; quia non in eos inquirebatur aut animadvertebatur, nacti sunt tempus, quo compararent necessatia ad subvertendos Tyrannos. *Ad comparandum* absolute non sine elegantia heic adhibitum. *Gebhard*. Pro *Comparare exercitum*. Ut observat Clarissimus I. Frid. Gronovius ad Livium.

3 *Nihil in bello oportere contemni*) Curtius lib. vi. 14. *Nihil tuto in hoste contemnitur*. Livius lib. 21. c. 43. *Sæpe & contemptus hostis cruentum certamen edidit*. Cicer. pro Milon. *Mars communis, qui sæpe spoliantem jam & exultantem evertit*. Idem. Suadet hoc conjurationis auctor Catilina per epistolam suis apud Sallustium. Dictumque & illud antiquitus: Bis in illo peccare non licere, multaque adeo inania in bello existere. Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, apud Diodorum Siculum

nec ſine cauſa dici, [1] *Matrem timidi flere non ſolere*. Neque tamen pro opinione Thraſybuli [2] auctæ ſunt opes; [3] nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. [4] Hinc in Piræeum tranſiit, [5] Munichiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare ſunt adorti: ab eaque turpiter repulſi, protinus in urbem, armis [6] impedimentiſque amiſſis refugerunt. Uſus eſt Thraſybulus [7] non minus prudentia quam fortitudine, nam cedentes violari vetuit. cives enim civibus parcere æquum cenſebat. [8] Neque quiſquam eſt vulneratus,

l. xx. & Polybium in Suida. *Schott.*

1 *Matrem timidi flere non ſolere*.) Locus ceſſit adagio, de quo vide Eraſmum. Plautus: *Qui in rebus dubiis timidus eſt, haud nauci eſt.* M. Tull l. 6. ep. 15. *Savar.*

2 *Aucta ſunt opes.*) Tradit tamen Diodorus lib. XVIII. brevi tempore conveniſſe homines mille & ducentos: & his copiis eductis eum irrupiſſe mane inopinato ac de improviſo in xxx. Tyrannorum caſtra, multiſque eorum interfectis, illos Athenas ſe recipere coegiſſe. *Lambin.*

3 *Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant.*) Livius 8. 22. *Græci gens lingua magis ſtrenua, quam factis.* Et 31. 44. *Athenienſes literis verbiſque, quibus ſolis valent, bellum adverſus Philippum gerebant.* Ovid. 3. Faſt. *Facundum, ſed male forte genus.* Locc. Videtur autem Nepos, ut etiam *Magio* obſervatum, recte carpere Romanorum ignaviam, qui Cæſaris aliorumque tyrannidem verbis magis quam factô oppugnabant. Vide Cic. ad Attic. 14. 6. & 15.

4 *Hinc in Piræum.*) Sic Diodorus lib. XIV. niſi quod tradit, hoc factum eſſe poſt irruptionem illam nocturnam, ſed potius matutinam factam in caſtra adverſariorum. Verba ejus ſunt hæc: Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μετ᾽ ὥρμησεν ἐπὶ τὸ Πειραιᾶ, καὶ κατελάβετο τὴν Μουνυχίαν, λόφον ἔρημον καὶ καρτερόν. Cum Diodoro congruit & Xenophon lib. II. Addit præterea, in eo prælio ex equitibus Nicoſtratum pulchrum occubuiſſe, & alios duos in lectis oppreſſos eſſe. *Lamb.*

5 *Munichiamque.*) Codex Danielis *Minthiamque*. In Græco eſt Μουνυχία apud Diodorum & Strabonem lib. 9. *Kenchen.* Stephanus per ω in prima ſcribit, unde corrupte *Monochi* apud Frontinum l. 1. cap. 5. *Ortel.*

6 *Impedimentiſque amiſſis.*) Impedimenta dicuntur omnia ea, quę conducunt ad iter; ut utenſilia, ſarcinæ & jumenta. Græci ἀποσκευὴν vocant.

7 *Non minus prudentia.*) Conon autem Thraſybulum appellabat, tanquam audaciorem, quam prudentiorem. ſeu conſideratiorem; ut eſt apud Ariſtotelem lib. II. Rhet. *Lambin. Mag.*

8 *Neque quiſquam eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit.*) Tacitus 4. Hiſtor. c. 36. *Sed præcipuus metus e Primo Antonio Varoque Ario,*

ratus, nisi qui prior impugnare voluit. [1] Neminem jacentem veste spoliavit: Nihil attigit nisi arma, quorum indigebat; [2] & quæ ad victum pertinebant. In secundo prælio [3] cecidit Critias [4] dux tyrannorum, [5] quum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret. [6] Hoc dejecto, [7] Pausanias venit At- 3
ticis

Ario, quos recentes clarosque rerum fama ac militum studiis etiam populus fovebat, quod in neminem ultra aciem sævierant: Impugnare verbum Cic. ut ad Atticum: *Sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrere*: Gebhardus. Cicero pro Ligar. *Cognita clementia tua, quis non eam victoriam probet, in qua occiderit nemo; nisi armatus?*

1 *Neminem jacentem veste spoliavit.*) Testatur & hoc Xenophon lib. II. de rebus Græc. his verbis: καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, τοὺς δὲ χιτῶνας οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν, *Lamb.* Turpe enim habitum est, ex mortuis lucrum captare; unde & proverbium circumlatum, cujus meminit Aristoteles II. Rhetor. Ὅθεν, inquit, καὶ ἡ παροιμία, τὸ κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. *Magius.*

2 *Et quæ ad victum.*) Alii libri, *quæque ad victum*. Gebhard.

3 *Cecidit Critias.*) Cecidit una cum eo & Hippomachus, ut narrat Xenoph. lib. II. de reb. Gr. Primus autem omnium eorum, qui cum Thrasybulo erant, occubuit vates: qui fati sui non ignarus, præcepit commilitonibus suis, ne in hosteis irruerent, priusquam aliquis suorum cecidisset, aut vulneratus esset: Ubi hoc evenerit, inquit, nos præibimus, & victoria nostra erit; mihi autem mors certa imminet. In quo non fefellit eum sua opinio; nam veluti afflatu quodam divino concitatus, primus exsiliit, & hostes adortus interiit. Alii autem exsules vicerunt, *Lambin.*

4 *Dux Tyrannorum.*) Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων. Diodor. 14. 34. Justinus: *In eo bello Critias & Hippolochus, omnium Tyrannorum sævissimi cadunt*: Crudelissimum omnium Tyrannorum vocat eum Lactantius libro 3. de Falsa Sap. Vide supra.

5 *Cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret.*) Ms. Schioppii legit: *cum quo exadversus Thrasybulus fort. pugnaret*: Quod Barthio non probatur libro 24. advers. cap. 18. Verum si pro *pugnaret*, scribatur *pugnavit*, a Barthio quæ contra dicuntur, nihil valent. Ernst. In Ms. Boecl. erat: *cum aliquid exadversus Thrasybulum fort. pugn.* Unde tentabam *cum aliquandiu*, vel, *cum alioquin exadv. Thrasybulum f. p.* Malim tamen; ut extat in Ms. Dan. *cum quidem exadversus Thrasybulum fort. pugn.* h. e. etsi fort. pugn. *Cum quidem*, pro, quamvis, etsi, ut inf. 24. 2. I. *Adversus Thrasybulum.*) Libri omnes, *exadversus*; quod verum est. *Schott.* Apulej. Florid. *Samos Icario in mari modica insula est; exadversum Miletos.* Terent. Andr. act. 1. Sc. 2.

Exadversum ei loco Tonstrina erat quadam.

Utitur & Phorm. act. 1. s. 2. *Gebh.*

6 *Hoc dejecto*) Immolato ac mactato. Seneca Hercul. Oetæo v. 921.

Victima haud ulla amplior
Potest magisque opima mactari Jovi,
Quam rex iniquus.

Nam *dejicere* verbum est Sacrificiorum. Flaccus lib. 1. Argonaut. vers. 191.

ticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum & eos, qui urbem tenebant, [8] fecit pacem [9] his conditionibus: *Ne qui, præter triginta tyrannos,*

—— tibi cæruleis in littore victis
Et Zephyris Glaucoque bovem, Thetidique juvencam
Dejicit Antæus, non ille certior alter
Pinguia letifera perfringere colla bipenni.

lib. 11. verſ. 333.

Protinus ingentem Procerum ſub nomine taurum
Dejicit.

Hanc meam interpretationem adjuvant Juſtin. lib. v. cap. 10. *Tyranni ut pacis victima trucidantur.* Et Plutarchus Dione. Λύκων Συρακούσιος, inquit, ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον τὸν Δίωνα κρατούμενον πάλαι καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν. Minucius Felix, *Miſeri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. Hi enim ut victimæ ad ſupplicium ſaginantur, ut hoſtiæ ad pœnam coronantur.* Hoc verbum quoque locum ſibi vindicat in pugnis, ubi alter ab altero cæſus proſternitur. Curt. lib. 3. cap. 16. *Flentes querebantur in tanto impetu curſuque rerum omnis ætatis ac memoriæ clariſſimum regem non in acie ſaltem non ab hoſte dejectum; ſed abluentem aqua corpus ereptum & extinctum.* Auctor Thebaid. v. 637.

—— exultes licet,
Victorque fratris ſpolia dejecti geras.

Claudianus:

Tergeminique Ducis numeroſos dejicit artus.

Id. de Bello Getico v. 164.

—— Qualem Stilico dejecerit hoſtem,
Thraces & Æmonii poterunt Mæſique fateri.

Reſpondet huic Græcorum καταβάλλειν, quo primum in ea ſignificatione uſus Homerus Rhapſodia 11. Diodor. libro 14. ἐξαίφνης οἵ τε Αἰτωλοὶ τῶν πολιτῶν ἐκχυθέντες ἐκ τῆς πόλεως κατεπλήξαντο τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ σχεδὸν τριάκοντα κατέβαλον. l. 16. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Thebani ἄλλαις δυσὶ μάχαις ἐπροτέρησαν, καὶ τῶν ἐναντίων οὐκ ὀλίγους κατέβαλον. Hinc invictus, qui a nullo eſt quaſi dejectus ac humi ſtratus ἀκατάβλητος apud Ariſtoph. Nub. ἀήττητος, ὁ μηδενὶ καταπαλαιόμενος. Tranſlatum præterea hoc verbum eſt ad venatus, in quibus feræ *dejici* dicuntur. Curt. lib. 8. cap. 3. *Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem ſaltu cum toto exercitu epulatus.* Phædrus fabula 33.

Super juvencum ſtabat dejectum leo.

Idem.

7 *Pauſanias venit Atticis auxilio.*) Lambinus maluit, *venit aliis auxilio*, in hunc ſenſum: Critia interfecto venit aliis Tyrannis auxilio Pauſanias. Sed iis ipſis, quæ ex Xenoph. citat, ſe jugulat, Ἅμα δὲ ἰδίας ποιήσαιντο τὰς Ἀθήνας, πείσας τῶν ἐφόρων τρεῖς, ἐξάγει τὴν φρουράν. Nam ſi tyrannos eorumque ſatellites urbe expulit, quibus aliis iſtud auxilium, quam Atticis expetiit? Vulgatam porro lectionem ſtabilit Diodorus l. 14. Διόπερ Ἀθηναῖοι μὲν ἐκομίσαντο τὴν πατρίδα καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπολιτεύοντο. *Gebhard.* Erat autem ante Pauſaniam Lyſander miſſus cum 40. navibus, Diod. 14. 34.

8 *Fecit pacem.*) Vide Diodorum. adde Xenoph. Hiſt. Gr. 2.

9 *His conditionibus.*) Ut ad ſuas quiſque res & poſſeſſiones rediret, præ-

nos, & decem, qui postea prætores creati, [1] *superioris more crudelitatis erant usi, adficerentur exilio: neve bona publicarentur:* [2] *reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit; [3] *ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve mulctaretur.* [4] eamque illi legem OBLI-

præter xxx. Tyrannos, & xi. Viros, qui in Piræeo imperarant. *Xenoph.* II. ἑλλ.

1 *Qui superioris more crudelitatis erant usi.*) Qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Justin. 5. 10. 5. Qui ad turbatas res amice componendas constituebantur, illi superiorum xxx. tyrannorum crudelitatem æmulabantur atque exercebant. Diodor. l. 14. Cæterum notandum probe est, quod ii ipsi, qui morbis & civium malis remedia facere jussi fuerint, quandoque cura neglecta exasperent morbos in suum commodum. De Meleagro locus exstat luculentus apud Diodor. lib. 18. Quem quoque tangit Justin. 13. 3. 2. De Corbulone Tacit. 11. 19. Et sæpius arbitri eos, qui illos in præsidium ac litium finem ceperunt, perverterunt, atque eorundem omnes fortunas ad se traxerunt. Arist. 5. polit. 6. Ἐν δὲ τῇ αἱρέσει &c. Justin. 8. 3. 14. & 15. *Forte evenit, &c.* Gebh. Vide not. Berneggeri ad d. l. Justini.

2 *Reipublicæ procuratio.*) Democratia.

3 *Ne quis anteactarum rerum accusaretur.*) Unicum, sed & haud fallax componendarum civilium dissensionum remedium. P. Syrus v. 122.

Civilis belli oblivio, defensio est. Quod non inscite quoque prudentes Reipubl. gubernatores, fessis ac desperatis rebus applicuerunt. Hoc consilii dat Olympiadi Eumenes infra; *Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio.* Cæsar lib. 7. Comment. cap. 34. *Hoc decreto interposito cohortatus Æduos, ut controversiarum ac dissensionum obliviscerentur.* Tacit. lib. 4. Histor. cap. 44. *Proximo Senatu inchoante Cæsare de abolendo dolore & priorum temporum necessitatibus.* Aurel. Victor Cæsarib. cap. 35. m. de Aureliano Imperatore. *Ad Græciæ morem decreta abolitione.* Patercul. lib. II. cap. 58. f. *Illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum a Cicerone, oblivionis præteritarum rerum, decreto Patrum comprobatum est.* Sic anno V. C. CCCIV. M. Duilius tribunus pl. punitus morte vel exsilio Decem-viris suppliciorum finem fecit, & oblivione simultatum decreta, reliquis, qui Decem-virorum voluntati subservissent, impunitatem dedit. *Gebhard.*

4 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*) Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, quo cautum erat, ut omnes placide viverent ἔχοντες ἔγκοτοι ἃ ἔχωσι. *Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna deletam*, Tullius Philippic. 1 *Plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* de quo loco vide Muret. 2. Var. 15. & Fabrit. ad Orosium. Val. Maxim. lib. 4. cap. 1. Oros. lib. II. 17. Justin. lib. 5. Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, pul-

OBLIVIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum

pulcherrimum ex sapientia studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam, Æschines, τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα, *oblivionis decretum*, Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim a Judicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulæ apud Andocidem, Rhetorem Græcum, Oratione, quæ de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repræsentandæ sunt. Jurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΕΡΟΝ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Judices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΩ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor: eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia multator*. Hæc enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia a Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam cætera justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus in cives, ac civibus in Magistratus ac cives, omnino clausam fuisse ac præcisam. *Boxhorn.* Ἀμνηστίαν venuste describit Claudianus lib. II. in Rufin. v. 125.

Mens eadem cunctis, animisque recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victorve superbit.
Et quamvis præsens tumor, & civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret:
In ducis eximium conspiravere favorem.

Flavius Vopiscus in Aureliano Amnestiam fuisse decretam refert exemplo Atheniensium. Orosius l. 7. c. 6. *Claudius mox ut confirmavit imperium, magna atque adhuc Romæ incognita usus clementia, ne in tantam nobilium multitudinem ultio si esset cœpta, sæviret biduum illud, quo de Reipub. statu infeliciter consultatum actumque fuerat, memoriæ exemit, omniumque factorum dictorumque in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit. Ita illam præclaram & famosam Atheniensium ἀμνηστίαν, quam quidem Romæ inducere Julio Cæsari interfecto Senatus Cicerone suadente tentaverat, &c. ultronea clementia nullo expetente firmavit.* Gebhard. *Eamque illi legem* OBLIVIONIS *appellarunt.*) Nullum dubium est quin τὸ *legem* heic exterminandum censeamus, cujus repetita lectio melioribus non solum MSS. & Excerptis repugnat, sed & concinne minus loqui facit Cornelium. Scribe igitur, ac distingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve multaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt*. Keuchen. Meminit ejus Xenoph. in fine lib.

I Ut

tum ferendam curavit, sed etiam [1] ut valeret effecit. [2] Nam quum quidam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit. Huic pro tantis me- 4
ritis, [3] honoris corona a populo data est, [4] facta duabus virgulis oleaginis: quæ quod amor civium, non vis, expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. [5] Bene ergo. [6] Pittacus ille, qui se-

1 *Ut valeret.*) Ut servaretur. nam multa legibus constituuntur, quæ brevi frustra habentur. Tacit. lib. 13. c. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi iis, qua vano exercent, aliaque admodum aqua; qua brevi servata, dein frustra habentur.* Sic Græci usurpant *ἰσχύειν*: Polyæn. lib. 2. de Agesilao. Cicero, *Legem tribunus plebis tulit, ut Lex Ælia & Fusia ne valerent.* Pro domo. *De agris ratum est, de civitate non valuit.* Gobhard.

2 *Nam quum quidam ex his qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat, publice prohibuit.*) Hoc cum impune facerent post Antalcidæ pacem aliquot Græciæ civitates, multis ac magnis tumultibus ac periculis se implicuerunt. Diodor. lib. 15. Ἀπολαβοῦσαι γὰρ τὰς αὐτονομίας (πόλεις) λόγον ἀπῄτουν παρὰ τῶν ἐπεστατηκότων ἐπὶ τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας. Πικρῶς δὲ τῶν ἐλέγχων γινομένων διὰ τὸ μνησικακεῖν τοὺς δήμους, καὶ πολλῶν φυγαδευομένων ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς βοηθοὺς τοῖς καταστασιαζομένοις. *Idem.*

3 *Honoris corona.*) In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, si quis de republica bene esset meritus, huic corona præmium dari solita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel sacrorum, vel ludorum causa maxima undique turba hominum convenisset. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Jurisconsultis, superdictum, proclamantis haberi τῷ δεῖνα hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΙΣΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Casaubon.* Illius signum erant rami oleagini, de quibus fuse & erudite Paschalius lib. 6. de Coronis cap. 9. & 16. Adde Meursium in Arboreto sacro. *Honoris ergo corona.*) *Ergo* adjecit contra fidem Veterum Lambinus. & ita frequentius locuti Historici Latini, ut Livius, & Græci omisso ἕνεκα καὶ χάριν. *Schott.*

4 *Facta duabus virgulis oleaginis.*) *Oleastrum* vocat Plinius. Apud Aristophanem in Pluto est, Jovem victores athletas coronare κοτίνῳ στεφάνῳ. *Beroald.* Cæterum duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant stroppum; hoc est, quod ait Festus, *quasdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. His usi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas e floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmas.*

5 *Bene ergo.*) Cum nota approbationis. Ita Græci suum καλῶς. *Baclerus.*

6 *Pittacus ille.*) Σαράπους & σάραπος, apud Laertium: quem

ſeptem ſapientum numero eſt habitus, [1] quum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent, [2] *Nolite, rogo vos,* (inquit) *mihi dare quod multi invideant, plures etiam concupiſcant. Quare ex iſtis nolo amplius quam centum jugera, quæ & meam animi æquitatem, & veſtram voluntatem indicent. Nam parva munera diutina: locupletia, non* [3] *propria eſſe conſueverunt.* Illa igitur corona contentus Thraſybulus, neque amplius requiſivit, neque quenquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit. Hic ſequenti tempore, quum prætor claſſem [4] ad Ciliciam appuliſſet, [5] neque ſatis diligenter in caſtris ejus

Μιτυληναῖον vocarunt communiter veteres. Floruit maxime Olymp. xlii. anno i. Diogenes in ejus vita: Ἤκμαζε μὲν οὖν περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν δευτέραν Ὀλυμπιάδα. Vide Cyrillum adverſus Julianum. *Kuchen.*

1 *(Cum ei Mitylenæi.)* Varie hoc refertur a Scriptoribus. Plutarchus περὶ δυσγ. πολιτ. Ἧς γὰρ ἐκτήσατο χώρας τοῖς πολίταις, γῆν, ἣν ἂν ἐθέλοι λαβεῖν κελευσθεὶς, ἔλαβε τοσαύτην, ὅσην ἐπῆλθε τὸ ἀκόντιον αὐτοῦ βαλόντος. Diogenes Laertius in Pittaco: Καὶ χώραν αὐτῷ ἀπένειμαν οἱ Μιτυληναῖοι. ὃ δὲ ἱερὰν ἀνῆκεν, ἥτις νῦν Πιττάκειος καλεῖται. Valer. Maximus lib. vi. c. 5. *Atque etiam cum recuperati agri dimidia pars conſenſu omnium offerretur; avertit animum ab eo munere; deforme judicans, virtutis gloriam magnitudine prædæ minuere.* Lambin. Longol. Mag. Savaro. *Mitylenæi.)* Liber Danielis; *Mitileni.* Scripſerat Nepos tamen *Mitylenæi*: hoc eſt ἐθνικὸν Μιτυληναῖοι, ut apud Laertium. Nam hoc magis ad ſequelam & ſenſum ſententiæ; *Nolite, rogo vos, &c.* Keuchen.

2 *Nolite, rogo vos.)* Mſ. *oro vos.* Bœclerus. Sic etiam Codex P. Danielis.

3 *Propria eſſe conſueverunt.)* Perpetua, *P. Daniel.* diuturna. vid. Donat. Andr. 4. 3. 1. & Nonium Caſſian. col. 3. cap. 10. & Symm. ep. 15. lib. 1. *Savaro.* Exempla alia vide apud Schiopp. lib. 2. veriſ. c. 3.

4 *Ad Ciliciam.)* Sic legendum, non *Siciliam*; quod & Longolius jam ante viderat. Nec *Silicium.* Id enim Xenophonticæ hiſtoriæ eſt contrarium, quæ illum in Pamphylia prope Aſpendum, cum popularetur agros, & pecuniam extorqueret, noctu in caſtris ab Aſpendiis interfectum ſcribit, lib. 4. Eurymedon enim & Aſpendum in Cilicia ſunt, aut certe in Pamphylia. Cilicia autem & Pamphylia ſunt inter ſe finitimæ. *Long. Mag. Lambinus.*

5 *Neque ſatis diligenter in caſtris ejus agerentur vigiliæ.)* Negligentia & remiſſio vigiliarum nunquam non locum dedit cladi atque irreparabili damno. Tacit. 1. Ann. c. 50. *Circumdata ſtationes; ſtratis enim tum per cubilia propterque menſas, nullo metu, non ante poſitis vigiliis.* Diod. l. 16. *Gebh.* Cæſ. 8. B. C. 12. *Noſtri detrimento admonentur,* dili-

ejus agerentur vigiliæ; [1] a barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus est.

diligentius exploratis locis stationes disponere.

1 *A barbaris.*) Aspendiis. *Xenoph. Diod.* Qui Pamphyliæ sessores ad Ciliciam. Vide Strabon. & Ptolemæum.

CONON.

IX.

[1] CONON Atheniensis, Peloponnesio bello accessit ad rempublicam, [2] in eoque ejus opera I
magni fuit. nam & prætor pedestribus exercitibus præfuit, & præfectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas præcipuus ei honos habitus est. Namque [3] omnibus unus insulis præfuit. In qua potestate [4] Pharas cepit, coloniam Lacedæmoniorum.

Fuit

1 *Conon.*) Timothei filius. *Lambin.* Hinc ex Virgilio interpretatur Servius, sed contra omnium fere mentes. Quippe de Samio astrologo Maro capiendus, non de Timothei filio, quod ad Solinum notavit consummatissimus Salmasius. De Conone Xenophon lib. 2. & 4. Diodor. 14. Plutarch. in Lysandro. Justin. lib. 6. ex eo Orosius lib. 2. 16. & lib. 3. 1. Frontin. 4. cap. ult. in fine. infra in Chabria. *Savaro.*

2 *In eoque ejus opera magni fuit.*) Sic Puteanus emendavit in Datame *multis millibus interfectis magni fuit ejus opera.* Catone. *magnique opera ejus existimata in prælio apud Senam.* MSS. & Vet. variant. Ms. meus & Ven. *in eoque ejus opere magnus fuit.* Col. *in eoque opere magnus fuit.* Al. & Par. *in eoque ejus opere magnus fuit usus.* in MSS. Gif. & Put. *in eoque ejus opere magni fuit.* qua lectione non parum juvatur conjectura C. V. *Savaro.* Vide Schottum in Epaminondam.

3 *Omnibus unus insulis præfuit.*) Hoc neque apud Xenophontem, neque apud Diodorum, neque alium quemquam reperi: nisi forte id tempus intelligamus, quo victis ad Cnidum Lacedæmoniis adjutore Pharnabazo, classi regis Persarum præfectus, omnes insulas a Lacedæmoniis avertit, & Græcos superbo Lacedæmoniorum dominatu liberavit. *Lambin.* Vide Demosthenem: Meminit etiam Apsines, de Arte Rhet. cap. περὶ ἀντιγράφεως.

4 *Pharas cepit.*) Rutgersius *Theram* substituit, quod retinuit Gebhardus. In Ms. corrupte *Speras.* Bœcler. *Pharas.*) Sic restitui, libris omnibus reclamantibus, veritatis vocem, & historiæ fidem secutus. Pheræ enim urbs est Thessaliæ,

Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prætor, quum apud [1] Ægos flumen copiæ Atheniensium a Lysandro sunt [2] devictæ. [3] Sed tum affuit, eoque pejus

saliæ, neque unquam eo colonia a Lacedæmoniis deducta est. Pharas autem commemorat Pausanias in Achaicis. Δύμη μὲν πρὸς Ἠλιδος ὤρων· μετὰ δὲ αὐτὴν Ὤλενος, καὶ Φαραί. Stephanus. Φαραὶ, πόλις Μεσσήνης, ὅθεν ἦσαν οἱ ἀφαρητιάδαι· ἔστι δὲ καὶ Ἀχαίας. Itaque apud Plin. lib. 4. cap. 5. legendum puto *Phare*, non *Phera*. & apud Xenoph. lib. 4. de reb. Gr. καταπλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Φαρὰς, ἐδῄωσε ταύτην τὴν χώραν. id est, *Cum autem navigasset Pharas, hanc regionem populatus est, & ferro, incendioque vastavit*. Existimavi etiam aliquando legendum *Patras*. Patræ enim urbs est Achajæ. Plin. lib. 4. c. 4. *Patrai colonia in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex adverso Ætolia, & fluminis Eueni*. Neque est quod quisquam mihi dicat, Plinium simpliciter dicere, *coloniæ*, *non colonia Lacedæmoniorum*, quasi probabilius sit, eum per coloniam significare coloniam Romanorum: quia Romani post pugnam Actiacam eo coloniam deduxerunt, ut testatur Strabo lib. 8. Illud enim non me movet. Nam ex Pausania in Laconicis in princ. licet intelligere, Lacedæmonios coloniam Patras deduxisse, ibi. ἐπὶ τούτῳ Πατρεῖ τῷ Πρευγένους κτίζοντι ἐν Ἀχαίᾳ πόλιν, ἣν τινα Πάτρας καὶ ἐς ἡμᾶς καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πατρέως τούτου, συνεπελάβοντο Λακεδαιμόνιοι τοῦ οἰκισμοῦ· συνήραντο δὲ καὶ, &c. *Patras* commemorat & Thucyd. l. 1. paullo ante contentionem Cnemi Lacedæmon. Verum tamen nunc *Pharas* potius legendum arbitror, quo modo edendum curavi.

1 *Ægos*.) *Egos*, ut ubique. Codex P. Dan. ubi Lysander ad internecionem devicit Athenienses in Lysandro, initio. & in Alcibiade. sup. vid. N. *Savaro*. *Ægos flumen*.) Est in Thracia amnis Ægos, ut Plinius lib. secundo, capite 40. aliique testantur; Græci αἰγὸς ποταμὸν vocant, id est, *Capræ flumen*. Stephanus in lib. de urbibus ad Hellespontum oppidum eodem nomine αἰγὸς ποταμὸν posuit. *Maginus*.

2 *Devicta*.) Penitus victæ atque ad internecionem cæsæ, ut ad resurgendum nullæ vires restarent: sic loquitur statim supra Miltiade, infra Cimone & Chabria. Curtius l. 9. c. 10. *Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbela, cujus campi devictorum a nobis ossibus strati sunt*. Gebh.

3 *Sed tum affuit*.) Negat id Xenoph. lib. 2. Ἑλληνικῶν, & Plutarchus in vita Lysandri. Etenim ex eo prælio fuga sibi salutem octo triremibus comitantibus quæsivit, & ad Euagoram Cypri regem se contulit. *Lang*. Justin. lib. 6. Cononem ait propter hanc cladem patria amissa, exulem Cyprum aliquandiu incoluisse. Orosius etiam lib. 11. cap. 2. in Cypro hunc exulem mansisse dicit. Isocrates in Euagora, in Cyprum profectum scribit, tum ob vitæ propriæ salutem, tum vero ut patriæ opem ferre posset, & auxilia compararet. *Maginus*. De qua re vide etiam Aristotelem 11. Rhet. & Diodorum l. 14. *Sed tum affuit*.) Absentia imperatoris summi, sed etiam a summo proximi, & jungere consilia, jussi, res in deterius administrantur. Plauti dictum est notissimum Amphitruone:

—— *Ubi summus Imperator non adest ad exercitum*,

Ci-

pejus res administrata est, nam & [1] prudens rei militaris, & [2] diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, si adfuisset, illam Athenienses calamitatem accepturos non fuisse. Rebus 2 autem afflictis quum patriam obsideri audisset, [3] non quæsivit ubi ipse tuto viveret, sed unde præsidio esset civibus suis. Itaque contulit se [4] ad Pharnabazum [5] satrapem Joniæ & Lydiæ, [6] eundemque gener-

Citius quod non facto 'st usus fit, quam quod facto 'st opus. Sic in absentia Alexandri postquam commissa Tyri obsidione cum expedita manu Arabiam petiisset, operi Perdiccas Craterusque præpositi adeo infeliciter rem curarunt, ut jactæ a se *molis vix ulla vestigia ab Arabia rediens invenerit Alexander*. Curt. lib. 4. cap. 26. 27. Absentia quippe imperatoris segnior ac securior fit miles. Liv. lib. 44. cap. 4. *Neque ipse Perseus, quod plurimum intererat, certamini adfuit*. Justinus lib. 42. 4. m. *Pacoro absente exercitus Parthorum relictus in Syria, a Cassio quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur*. Gebhard.

1 *Prudens rei militaris & diligens*.) Infra 4. 3. laudat ducem fortem & prudentem. Propriæ ducis virtutes fortitudo, prudentia, & industria, illæ in regenda militia, hæc in tuenda disciplina. Senec. 7. de Benef. 13. *Laus imperatori etiam victo & duci redditur, si & prudentia, & industria, & fortitudo muneribus suis functa est*. Plura Cicer. in Orat. pro L. Manil. *Leccen*.

2 *Diligens erat imperii*.) Ita Lambinus & Savaro edendum curaverunt Cæteri ad unum omnes, *diligens erat Imperator*, quo modo & Nepotis libellus hic inscribitur. *Schott*. Ita in Conone loquitur Cornel. Nepos. *Diligens imperii* est, qui nihil in eo, quod imperandum est, vacuum relinquit, sed statim imperat. Alias imperia, ut vacua, subditi invadunt. *Boxhorn*.

3 *Non quæsivit, ubi ipse tuto viveret*.) Sic Cicero lib. 8. Epist. ad Attic. 1. *Ei statim rescripsi, hominemque certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissime essem*. Lambin. Sed tamen ante securitatem quæsiverat, ut Isocrates Oratione citata attestatur, & Plutarchus in Euagora. Ait in Artaxerxe, haud securitate contentum fuisse, sed rerum mutationem, veluti in pelago fluctum exspectasse. *Mag*. Patriæ deesse, ubicunque sit, vir bonus non debet, imo non vult. Liv. 5. c. 51. *Nisi hac quoque pro patria dimicatio esset, cui deesse, quoad vita suppetat, aliis turpe, Camillo etiam nefas est*. Gebh.

4 *Ad Pharnabazum*.) Justin. L. VI. hæc copiosius habet. Item Xenophon libro 4. ἑλληνικῶν, unde ista fere descripta sunt. *Longol*.

5 *Satrapem Joniæ & Lydiæ*.) Justin. lib. 5. Lydiæ Satrapem sive Præfectum, non *Pharnabazum*, sed *Tissaphernem* dicit. *Mag*. Nepos infra in Datame, alium Satrapem vocat illarum provinciarum, Ariobarzanem. Unde apparet, Joniam & Lydiam, unam tantum Satrapiam fuisse, seu præfecturam provincialem, quæ ab uno Satrape regebatur. Sic Herodot. lib. 5. Orœtem quendam νόμον τὸν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον καὶ Ἰωνικὸν obtinuisse refert, quod

nerum regis & propinquum : apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multisque effecit periculis. Nam quum Lacedæmonii, Athenienſibus devictis, in ſocietate non manerent, [7] quam cum Artaxerxe fecerant, [8] Ageſilaumque bellatum miſiſſent in Aſiam, maxime impulſi [9] a Tiſſapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat ſocietatem : [10] hunc adverſus Pharnabazus habitus eſt imperator : ne quidem vere e-

xerci-

quod ex aliis etiam Scriptoribus ratum fecit eruditiſſimus Briſſonius. *Keuchen.*

6 *Eundemque generum Regis.*) Supra in Pauſania : *Mardonius Satrapes regius, natione Medus, regis gener.* Ut credibile ſit, illas ſemper eparchias a ſolis Magni Regis generis adminiſtratas fuiſſe, qui nonnunquam vice ſoceri ſui fungebantur. *Keuchen.* Duxerat autem Pharnabazus Apamam uxorem, unam ex Artaxerxis filiabus, ut tradit *Plutarchus* in Artaxerxe.

7 *Quam cum Artaxerxe fecerant.*) Plutarchus ibidem dicit eam eſſe appellatam εἰρήνην τὴν ἐπ᾽ Ἀνταλκίδου, pacem factam Antalcide interprete & legato : ſi fas eſt, inquit ille, contumeliam & proditionem pacem appellare. Hanc commemorat & Xenoph. l. IV. de rebus Græciæ. Sed hæc pax poſterius facta eſt, quam Ageſilaus in Aſiam claſſem, exercitumque trajeciſſet, ut intelligere licet ex Plutarcho in apophth. Lacon. ibi, ἐπεὶ δὲ Κόνων καὶ Φαρνάβαζος τῷ βασιλέως ναυτικῷ θαλαττοκρατοῦντες, &c. Videtur igitur ea ſocietas eſſe intelligenda, quam Lacedæmonii cum Dario ſecundo, hujus Artaxerxis, qui Μνήμων, id eſt, *Memor* dictus eſt, & Cyri patre fecerunt : de qua Thucydides libro 8. Sed diſcrepat a Xenophonte & Plutarcho Probus. Illi enim narrant, Ageſilaum eo in Aſiam a Lacedæmoniis eſſe miſſum, quod audierant, regem Perſarum Artaxerxem exercitum & claſſes adverſus Græcos parare; Xenoph. & Plutarch. in Ageſilao. Non igitur Lacedæmonii, ſed Perſæ in ſocietate non manebant. *Lambin.*

8 *Ageſilaumque.*) Cod. P. Danielis, *Hageſilaumque.*

9 *A Tiſſapherne.*) Tradit Xenophon in Ageſilao, huic Regis juſſu caput a Tithrauſte eſſe abſciſſum. Idem & Diodorus XIV. Erat hic homo perditus, & univerſo Græcorum generi infeſtus, ut Plutarch. refert.

10 *Hunc adverſus Pharnabazus habitus eſt imperator.*) Acribus hoſtium ducibus acres ac negotiis pares Legatos quoties rex opponit, non injuria ſibi optima quæque de ſucceſſu ſpondere deber. Laudanda Darii circumſpectio, qui celebrata Alexandri virtute & celeritate in recuperando Græciæ ducatu, oppoſuit Memnonem Rhodium fortitudine & rei militaris ſcientia præſtantem. Diod. l. XVII. ἡγεμόνας δ᾽ ἀρίστους προχείρων, ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ Μέμνων ὁ Ῥόδιος διαφέρων ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει στρατηγικῇ. Vide Juſtinum XXXI. c. 7. p. *Sed adverſus Annibalem quis melior quam Africani frater crearetur?* Gebhard.

1 *Mul-*

xercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio gesta
sunt. Hic [1] multum ducem summum Agesilaum im-
pedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. Neque vero
non fuit apertum, si ille non fuisset, [2] Agesilaum
Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui post-
eaquam domum a suis civibus revocatus est, quod
Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixe-
rant: Conon nihilo secius apud præfectos regis ver-
sabatur, hisque omnibus maximo erat usui. Defece- 3
rat a rege [3] Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi
quam cæteris erat apertum. Multis enim magnisque
meritis apud regem, etiam quum in officio non ma-
neret, valebat. [4] Neque admirandum si non facile
ad credendum inducebatur, reminiscens, ejus se o-
pera [5] Cyrum fratrem superasse. Hujus accusandi
gratia Conon a Pharnabazo ad regem missus,

[1] post-

1 *Multum ducem summum.*) Mendozæ codex & Savaronis editio, *Hic multum ducem summum*. Quod non aspernabile videtur. Quid enim est *militum dux summus*, nisi forte anserum aut anatum aut gregis ducem comminisci velit. *Gebh.*

2 *Agesilaum Asiam Tauro tenus Regi fuisse erepturum.*) Videntur hæc transcripta e Diodoro lib. XV. Καὶ τέλος εἰ μὴ μεταπέμψαντο αὐτὸν οἱ Σπαρτιᾶται διὰ τινὰς πολιτικὰς χρείας, χεδὸν ἂν καὶ τὴν ὅλην τῶν Περσῶν βασιλείαν εἰς τὰς ἐσχάτως κινδύνους κατέστησεν. Agesilao inferius: *Qui cum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi*. Gebh.

3 *Tissaphernes.*) Longolius *Tisaphernes*. Codex Danielis *Thysiphernes*, ut ubique. Scribendum *Tissaphernes*, nam in Græco est Τισσαφέρνης. *Keuch.*

4 *Neque admirandum.*) Venustius scripta lectio, & Ultrajectinus, *neque id mirandum*. Schott. Gebhard.

5 *Cyrum fratrem.*) Dario ac Parysatidi (ut ait Plutarchus in Artaxerxe) filii quatuor fuerunt, major natu Artaxerxes hic, de quo loquitur Probus, cui Mnemoni, hoc est memori cognomentum fuit: proximus ætate Cyrus hic: & iis juniores Ostanes, & Oxathnes. Artaxerxes, & Cyrus de regno inter se armis decertarunt: tandem Cyrus primum ab Artaxerxe (ut quidam volunt) vulneratus, post a Persico adolescente nomine Mithridate, postremo a Caunio quodam vilissimo homine sauciatus, venaque poplitis perfracta concidens, & tempus ad lapidem allidens, exanimatus est. Auctor Plutarchus in Artaxerxe, qui hunc, Tissaphernis opera, Cyrum bello superasse non dicit, sed solum ad rem quod attinet, retulit, Quod cum Artaxerxes regnum esset ad-

eptus,

[1] posteaquam venit, primum ex more Persarum [2] ad Chiliarchum, [3] qui secundum gradum imperii tenebat, [4] Tithraustem accessit, seque ostendit cum rege colloqui velle. nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille inquit, *Nulla mora est: sed tu delibera,* [5] *utrum colloqui malis,* [6] *an per literas edere, quæ co-*

eptus, & Pasagardis à Persarum sacerdotibus de more se regno vellet initiari: Tissaphernes Cyrum, qui frarrem sibi prælatum necare insidiis nitebatur, detulit, fuitque in causa, ut ille comprehensus, in carcerem conjiceretur. E quo postea dimissus, copias ad bellum cum comparasset, variisque rationibus militiæ consilium dissimularet, dum adversus Artaxerxem adscendere parat, Tissaphernes Regem adiens, rem omnem, belliqué apparatum indicavit.

1 *Posteaquam venit.*) Justinus vi. *Itaque Conon diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit.* Plutarch. quoque in Artaxerxe Cononem testatur ad regem epistolam misisse, mandasseque iis, qui ferrent, ut per Zenonem Cretensem, vel Polycritum medicum, aut si non adessent, per Ctesiam medicum, regi eam redderent. *Magius.*

2 *Ad Chiliarchum.*) Codex P. Danielis, *ad Cheliarchum.* Lege χίλιαρχον. *P. Daniel.* Qui fuit tribunus militum. *Long.* Χιλίαρχος a Græcis dicitur, qui mille Viris præfectus est. D. Hieronym. Exod. c. 18. pro *Chiliarcho Tribunum* dixit. Ad hanc vocem quod attinet, Q. Curt. l. v. sic inquit: *Novem qui fortissimi judicati essent, singulis militum millibus præfuturi erant; Chiliarchos vocabant.* Josephus libro iii. de bello Judaico: *Milites, inquit, ad Centuriones, illi ad Chiliarchos conveniunt.* Mag. Cæterum iste Chiliarchus alio nomine ob officium vocatur εἰσαγγελεύς. Diodorus lib. xvi. Ἀριστοζάνης ἦν εἰσαγγελεὺς τοῦ βασιλέως καὶ πιστότατος τῶν φίλων μετὰ Βαγώαν. Golligo tamen aliquando ista officio separata fuisse, & Chiliarchi dignitatem Internuncii sive εἰσαγγελέως honore ampliorem atque celsiorem: Nam ut patet ex lib. xvii. Aristozanes postea demum ad Chiliarchi gradum ascendit: *Gebh.* Idem Megistanes vocabatur, & post Regem totius regiæ curationem habebat; quemadmodum apud Ægyptios diœcetes: Qualia in Oriente multa nomina, quæ se latissime extendunt. Nec ambigo, quin hic fuerit unus ex Persarum δορυφόροις, quos mille fuisse, testatur Athenæus l. xiii. cap. 3. Quibus aliquanto viliores erant *Cubicularii* ad hostium palatii, quos θυλωροὺς vocabant, vel, secundum Plutarchum, κατακοιμιστάς. *Keuchen.*

3 *Qui secundum gradum imperii tenebat.*) Venusta figura dictum. Cicer. de Offic. *Tenere consularis dignitatis gradum.* Et pro Planco. *Summum in aliquo loco tenere & dignitatis & gratiæ.* Infra Phocione. *Namque auctus adjutusque a Demosthene, eum quem tenebat, ascenderat gradum.* Sueton. Claud. c. 4. *Quin per eosdem gradus & articulos producendus sit.* Gebh.

4 *Tithraustem.*) Longolius *Titharsten.* Cod. P. Dan. *Tethrausten.*

5 *Utrum colloqui malis, an per literas edere.*) *Per epistolam, aut per nuncium,* ut est apud Plautum in Mil.

cogitas: Necesse est enim [7] *si in conspectum veneris,* [8] *venerari te regem*, quod [9] προσκυνεῖν illi vocant. Hoc

Mil. act. IV. sc. 6. Et in hac narratione sæpius Nepos ἑλληνίζει. Nam Græci βασιλέα ἁπλῶς τὸν Πέρσην appellabant, ut supra a nobis ad Miltiadem notatum. Qui tamen adeundi mos ab aliis deinceps regibus, aut regia potestate præditis observatus. Tacitus IV. Ann. de Tiber. *Moris quippe tum erat, quanquam præsentem, scripto adire*. Keuchen.

6 *An per literas edere.*) *Agere*, Schott. Dan. Gifan. Savaro. Malim *edere*. Curtius dixit quoque *edere mandata* l. 10. c. 32. Noster paullo post. Liv. l. 30. *Gebh. Posteaquam edita mandata. An per literas.*) Mos vetus, quanquam præsentem principem scripto adire. De quo etiam Tacitus IV. Annal. Caussę ejus, ut mediare, non plus minusve loquantur: ut rem magis animo & memoriæ Principis commendent; ne coram alloquuti, Principem occupatum longo retineant sermone: ut tempus ad integram consultationem servetur: ut repulsæ pudori literis, quæ non erubescunt, occurratur. Lipsius in comm. & Forstner. in not. polit. ad d. l. Taciti. Cononi caussa fuit, quod præsens nollet more Persarum adorare regem, ut mox auctor addit. *Loccen.* Illud *agere* expungit Ultrajectina & Longoliana editio.

7 *Si in conspectum veneris.*) Arnobius μιμητικῶς in simili narratione lib. VI. *Ut eos possimus coram & cominus intueri, affari de proximo*. Ubi & *affari* est, quod hoc loco προσκυνεῖν, sive *adorare*. Keuchen.

8 *Venerari te Regem.*) Præter cæteros Justinus lib. 6. *Itaque Conon diu rege per epistolas fatigato, &c.* Reges enim Persarum se fratres Solis & Lunæ jactabant, & ut dii adorari volebant. Præter ea, quæ in Sidonium ep. 9. lib. 8. elegantissime Petrus Chrysologus Serm. 120. *Neve simus ut Persarum reges, qui subjecta nunc pedibus suis sphæra, ut polum se calcare vices mentiuntur. nunc radiato capite, ne sint homines, solis resident in figura, nunc impositis sibi cornibus, quasi viros se esse doleant, effeminantur in lunam, nunc varias velut siderum sumunt formas, ut hominis perdant figuram*. Savaro, Plutarchus in Themistocle ex persona Artabani Chiliarchi: Ἡμῖν δὲ πολλῶν νόμων καὶ καλῶν ὄντων, κάλλιστος οὗτός ἐστι. ΤΙΜΑΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΕΙΝ ΕΙΚΟΝΑ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΝΤΟΣ. Ergo Orientalium fuit, Reges suos superstitiose venerari, sive adorare. Quod apud se in more esse negabant Lacedæmonii. Vide Herodot. Polymn. Οὔτε γάρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν. Hebræi eundem cultum observabant, ut apparet ex Samuelis II. capite I. & 14. Jud. X. De aliis auctor locuples est Nazianzenus Orat. I. in Julianum: Νόμος ἐστὶ βασιλικὸς, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, παρ' οἷς τι βασιλικὸν ἐστι. Lege Arnob. lib. III. adversus Gentes, & Isocratem in Panegyrico. Mos adorandi talis erat: Genu flexo, proni procumbentes in terram, fronte humum feriebant, ac terram osculabantur. Curt. V. & VIII. c. 31. Val. Max. VII. 2. Joseph. XX. Martial. X. ep. 72. Manus etiam ad tergum referebant: ut tradit Lucianus in Navigio. Ac Reges quidem ut Deos venerabantur, & pro talibus eos habebant. Unde postmodum orta est omnis illa in-

dolo-

Hoc si tibi grave est, per me nihilo secius, editis
mandatis, conficies quod studes. Tum Conon, *Mi-*
hi vero, inquit, *non est grave quemvis honorem ha-*
bere regi: [10] *sed vereor ne civitati meæ sit opprobrio*,
si, quum ex ea sim profectus, quæ cæteris gentibus im-
perare consueverit, potius barbarorum quam illius mo-
re fungar. [11] Itaque quæ volebat, huic scripta tradi-
4 dit. Quibus cognitis, [12] rex tantum auctoritate ejus
motus est, ut Tissaphernem hostem judicarit, &
Lacedæmonios bello persequi jusserit, [13] & ei permi-
serit, [14] quem vellet, eligere ad dispensandam pecu-
niam. [15] Id arbitrium Conon negavit sui esse consi-
lii,

dololatria, quam *Regum stultitiam* vocat in Dario Sulpicius. Qualis in Nebucadnezare, Alexandro Magno, Romanisque Imperatoribus tristia experimenta habemus. *Keuchen.* Plura Brissonius lib. 1. Persic. & Petrus Pithæus lib. 1. adv. subces. *Schott.* De *Adulandi* voce vid. Cl. Gronov. notas ad Lib. 9. 18.

9 *Προσκυνεῖν*.) Codex noster προσκυνήσειν. Quod eodem recidit. *Schott. Gebhard.* Plutar. Historiam tribuit Themistocli, nisi forte utrique acciderit. *Schott.*

10 *Sed vereor ne civitati meæ sit opprobrio*.) Græcis enim aut Atheniensibus, severo populo, turpis & indigna ejusmodi veneratio habebatur. Vid. Val. Max. 6. 3. ext. & Plutarch. Themistocle. Quare Ismenias lepido Strategemate usus est, cum ad regem Persarum accederet, quod narrant Ælian. 1. Var. 21. Plutarch. Artaxerxe.

11 *Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit*.) Lambin. aliis in libris impressum fuisse testatur, *Quæ huic volebat, scripta tradidit*. Unde quidam effingere maluerunt; *Quæ hunc volebat ei scripta tradidit*. Nihil literis, sed per internuntios acta omnia tradit Justin. l. 6. c. 2. *Agit tamen cum eo per internuncios*. Gebh.

12 *Rex tantum auctoritate ejus motus est*.) Contra Diodorus, qui suasu Pharnabazi scribit ab Artaxerxe classis imperium Cononi fuisse mandatum, l. XIV. Φαρνάβαζος δὲ, τὸ πρὸς Λακεδαιμονίους ἀπεχθῶς διακείμενος, ἀνέβη πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ συνέπεισεν αὐτὸν στόλον ἐπισκευάσαι καὶ ναύαρχον καταστῆσαι Κόνωνα Ἀθηναῖον. *Gebhard.*

13 *Et ei permiserit*.) Diodorus paullo aliter eodem libro.

14 *Quem vellet, eligere ad dispensandam pecuniam*.) Ταμίαν Græci vocant, pecuniis cogendis, administrandisque præfectum. *Dispensator* aliquando dicitur (servile alias id nomen.) Vide Marcell. Donatum in Sueton. August. c. 67. *Boecler.*

15 *Id arbitrium negavit sui esse consilii*.) Eam lectionem, prudenter. Nam mire placet hominibus, iis imprimis, qui nobis majores sunt, si ita illis consilium demus, ut eos rectius sapere dicamus, quod etiam Epidicus observat apud Plautum. 2. 10. 272. Sic apud Cæs. B. C. 1. 13. Decuriones Auximi-

do-

lii, sed ipsius, [1] qui optime suos nosse deberet. Sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc magnis muneribus donatus, ad mare est missus, ut Cypriis & Phœnicibus [2] cæterisque civitatibus maritimis naves longas imperaret, [3] classemque quæ proxima æstate mare tueri posset, compararet, dato adjutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nunciatum, [4] non sine cura rem administrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam [5] ducem fortem & prudentem [6] regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant, quem neque consilio neque copiis superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur [7] Pisandro duce. [8] Hos Conon apud Cnidum adortus, ma-

docent *sui judicii rem non esse*.

1 *Qui optime suos nosse deberet.*) Martialis.

Principis est virtus maxima, nosse suos.

Rationem non contemnendam consignavit Trogus apud Justinum lib. VI. cap. 2. *Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit*. Gebhard.

2 *Cæterisque civitatibus maritimis naves longas imperaret.*) Phrasis valde frequens Curtio, ut inde colligam, nec non ex aliis plurimis Ruffum Cornelii nostri perstudiosum fuisse. Sic dixit l. III. c. 4. *Naves sociis imperare*. Cæsar l. VI. de Bell. Gall. cap. 4. Cur. lib IX. c. 38. *Equites civitatibus imperare*. Iste iterum lib. I. Comment. cap. 7. *Provinciæ toti quam maximum militum numerum imperaret*. lib. VIII. cap. 4. *Qua oblata potestate omnibus iis civitatibus obsides imperat*. Nepos vita Attici: *cum privatis pecunias per epistolas imperaret*. Sic Græci adhibent ἐπαγγέλλειν. *Gebh.*

3 *Classem compararet.*) Sic Mss. & Vulgati in Agesil. *Namque fama exierat Artaxerxem comparare classes.* In Miltiad. *Classem quingentarum navium comparavit*. Savaro.

4 *Non sine cura rem administrarunt.*) *Amministrant*, Codex P. Dan. Auxilia enim navalis belli a Rege Ægypti Hercynione petiverunt, & undique a sociis magna contraxere subsidia, ut inquit Orosius lib. III. cap. 2. *Mag.*

5 *Ducem fortem & prudentem.*) Et præterea res hostium apprime edoctum. Diodor. lib. XIV. Οὗτος γὰρ ἦν ἔμπειρος τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, μάλιστα τῶν πολεμίων. *Gebhard.*

6 *Regiis opibus.*) Codex P. Danielis, *Regis opibus*. Sic in Themistocle, *classiariis Regis*, pro *regiis*. Keuchen.

7 *Pisandro duce.*) Sic legendum, *Pisandro duce*, non *Lysandro*, ut habent libri vulgati. *Lambin.* Græcis est Πείσανδρος. Xenoph. IV. Plutarch. Agesilao, & Justinus. Diodoro XIV. est Περίαρχος, ut alii notarunt, mendose. *Bongars.*

8 *Hos Conon apud Cnidum.*) Isocrates in Euagora, de Cononis re-

magno prælio fugat, [1] multas naves capit, complures deprimit. [2] Qua victoria non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, [3] quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, [4] liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit: [5] muros dirutos a Lysandro utrosque & Piræei & Athenarum, reficiendos curat, pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnaba-

zo

rebus gestis loquens, & consilio quod Persis dedit ad opprimendum Lacedæmonios: Πεισθέντων ταῦτα τῶν στρατηγῶν, καὶ ναυτικοῦ συλλεχθέντος, Λακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν· οἱ δὲ Ἕλληνες ἠλευθερώθησαν. Sic victis Spartanis a Conone secuta est libertas Græciæ; igitur solutum fuit eorum imperium. Idem in Orat. ad Philipp. Συστάντος τῷ Κόνωνι ναυτικοῦ περὶ Κνίδον, νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ. Λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς, τοὺς δὲ ἄλλους Ἕλληνας ἠλευθέρωσε. Ex his constat, Lacedæmoniorum clade ad Cnidum accepta fuisse finitum; qua in re Græcorum omnium firmus est consensus. Cœperat anno priore Olymp. XCIV. desiit anno altero Olympiadis XCVI. duravit annos vix X. Isocrates Panathenaico: Σπαρτιᾶται ἔτη δέκα μόλις ἐπεστάτησαν τῶν Ἑλλήνων. *Casaubon.*

1 *Multas naves capit, complures deprimit.*) Curtius lib 4 cap. 37. vocat *Demergere*. *Naves*, inquit, *omnes fere aut demersit aut cepit*. Sed istud non est inelegantius. Cæs. 1. Civ. B. c. 58. *Partem navium deprimunt; nonnullas cum hominibus capiunt*. Lib. 2. B. C. cap. 6. *In naves impeditas impetum faciunt, celeriterque deprimunt*. Tacit. Hist. l. 4. cap. 79. *Major pars navium depressa, aut capta*. Hirt. lib. de Bell. Alex. cap. 11. *Capta est una hostium quadriremis, depressa est altera*. Ibid. c. 16. *Deprimuntur tres nostris incolumibus omnibus*. Auctor de vir. Illustr. cap. 41. Græci vocant βυθίζειν, crebrius καταδῦσαι. Diod. Aristoph. Ran. Act. 1. sc. 2.

-.-.- Καταδύσαιμεν γε ναῦς
Τῶν πολεμίων ἢ δώδεκ' ἢ τρισκαίδεκα.

2 *Qua victoria non solum Athenæ.*) Accidit illa sub Eubulide; ut testatur illius ætatis Lysias. Quare Diodorus errat necessario, qui in anno præcedente, sub archonte Diophanto, illam refert. *Meursius*. Meminit ejusdem Athenæus lib. 1. Deipnos. Κόνων δὲ τῇ περὶ Κνίδον ναυμαχίᾳ νικήσας Λακεδαιμονίους.

3 *Qua sub Lacedæmoniorum fuerat imperio.*) Ἁπλῶς heic sumitur *imperium* pro θαλαττοκρατίᾳ, quæ nihil aliud fuit, quam Spartanorum & Atheniensium alterna potestas obtinendi maris. In Pelopida: *Qua paucitate perculsa est Lacedæmoniorum potentia*. Quod frequens apud Cornelium & alios. *Kuch.*

4 *Liberata est.*) Unde etiam erectæ fuerunt publico sumptu binæ statuæ prope Jovis Servatoris simulachrum, quarum una Cononis, altera Euagoræ Cypri Regis. Vide Plutarchum.

5 *Muros dirutos a Lysandro.*) Sed permissu Pharnabazi, cum quo in Peloponnesum navigans Laconicam vastavit, sociosque Atheniensium in Spartanos incitavit. *Ernst.*

Iso-

zo acceperat, [1] civibus suis donat. [2] Accidit huic; quod

Isocrates ad Philippum: Οὐ μόνον δὲ τὰ τείχη τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν προήγαγεν. Sic Demosthenes, Pausanias, Xenophon, Athenæus, Polyænus; alii; nec ullus exstat fere scriptor, qui non minimum alludat. Justin. lib. 6.

1 *Civibus suis donat.*) Athenæus præter istam liberalitatem, plura illius recenset in cives beneficia, lib. 1. *Longol.*

2 *Accidit huic, quod cæteris mortalibus; ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna.*) Iisdem pene verbis Justinus fine Philippicarum Histor. *Hamilcar*, inquit, *magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductus occiditur.* Contra de Timoleonte: *Id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam.* Contrarium sentit Diodorus: Εὐτυχέστερόν ὑπάρχει συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἐπιδεξίως, ἢ τὰς ἀμεγέθεις εὐημερίας ἐμφρόνως. Sed assentior Nepoti, & rationem reddit Tacit. lib. 1. cap. 15. Hist. *Secundæ res*, inquit, *acrioribus stimulis animum explorant; quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* Quem locum expressisse Tacit. ex Oratione M. Catonis pro Rhodiensibus mihi videtur. Fragmentum istud, prout emendavit Cl. P. Scriverius ex l. 7. c. 3. Gellii, advocabo; *Scio solere plerisque hominibus rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellere, atque superbiam atque ferocitatem augescere atque crescere; quod nunc magna cura mihi est, quia hæ res tam secunda processerint, ne quid in consulendo adversi veniat, quod nostras secundas res conficiet, neve hæc lætitia nimis luxuriose eveniat. Adversæ res se domant & docent, quid opus sit facto; secundæ res lætitia transversum trudere solent a recte consulendo & intelligendo.* Nam res adversæ futurorum metu diligentiam acuunt atque intendunt; secundæ vero securitatem, contemptum atque insolentiam pariunt. Diodor. lib. 23. Εὐδαιμονέστατοι γὰρ ὄντες τῶν Ἑλλήνων τὴν εὐτυχίαν ὥσπερ βαρὺ φορτίον οὐ φέροντες. Id. lib. 18. Οἱ πλεῖστοι γὰρ διὰ τὴν εὐτυχίαν ἐπαίρονται μετὰ ταῖς εὐτυχίαις ὑπερήφανοι δ᾽ ὂν ταῖς γιγνόμενοι τῆς ἀνθρωπίνης καὶ κοινῆς ἀσθενείας ἐπιλανθάνονται. διὸ καὶ νῦν τοὺς πλείστους ὁρᾶν ἔξεστιν ἐπὶ τὴν εὐτυχίαν, ὥσπερ τι βαρὺ φορτίον φέρειν ἀδυνατοῦντας. Conqueritur hoc de suis apud Curtium Alexander libro 10. cap. 10. *Secundis rebus, quæ circumfluunt nos, insanire cœpistis, obliti status ejus, quem beneficio exuistis meo: digni hercule, qui in eodem consenescatis; quoniam facilius est vobis adversam quam secundam regere fortunam.* Idem Scriptor de Dario, qui sanctos & mites mores in regio fastigio mutaverat crudelitate l. 3. cap. 7. *Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi etiam suam naturam plerumque fortuna corrumperet.* Et de eodem Dario Charidemus ibid. *Tu quidem licentia regni subito mutatus documentum eris posteris, homines cum se permisere fortunæ, etiam naturam dediscere.* Hinc intelligendum illud Taciti 6. cap. 48. *An cum Tiberius post tantam rerum experientiam vi dominationis convulsus & mutatus sit.* q. d. Tiberium licentia imperii ac rebus secundis abstractum eos mores induisse, quos fortuna regia præcepisset, abjectis quos natura & institutio dedisset. Mutatum quoque & convulsum esse Alexandrum regni licentia queritur disertissime facundissimus

quod cæteris mortalibus, [1] ut inconsideratior in secunda quam in adversa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum devicta, [2] quum ultum se injurias patriæ putaret, [3] plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius Patriæ opes augeri quam regis maluit. Nam quum magnam auctoritatem sibi pugna sua navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, [4] non solum inter barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Joniam

Curt. lib. 10. cap. 6. *Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia; item ad deteriora credenda. Sic scilicet res secundæ valent commutare naturam, & raro quisquam erga bona sua satis cautus est.* At revera is sapiens perhibetur, qui utramque fortunam æquo fert animo, neque tristi succumbit, neque secunda effertur. Rutilius:

Nec tantum duris nituit sapientia rebus,
Pectore non alio prosperiora tulit.

Aristot. lib. 1. Ethic. τὸν μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν. Ἄδηλος quidam: Οἱ πεπαιδευμένοι καθάπερ οἱ ἐκ παλαίστρας, κἂν πέσωσι, ταχέως καὶ ἐπιδεξίως ἐκ τῆς ἀτυχίας ἐξανίστανται. B. Basilius: Οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ νοήμων κυβερνήτης, ὁ ἐστοχασμένως τῆς ὑποκειμένης φύσεως μεταχειριζόμενος τὰ συμπίπτοντα, καὶ ὅμοιος ἀεὶ αὐτὸς ἑαυτῷ διαμένων, μήτε ἐπαιρόμενος ἐν ταῖς εὐθυμίαις, μήτε καταπίπτων ἐν ταῖς συμφοραῖς. *Gebhard.*

1 *Ut inconsideratior in secunda, quam in adversa.*) Ἴσως μὲν οὖν καὶ ἑτέροις ἤδη τοῦτο συμβέβηκε, τὰς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίας μὴ δύνασθαι φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις εὐλαβῶς ἵστασθαι καὶ νουνεχῶς. Polybius 17. histor. Casaub. vert. Accidit hoc & aliis fortasse jam ante, ut rebus lætis potentiam ferre, sicut homines par erat, nequirent; in adversis caute admodum & prudenter statum suum conservarent. Vide Var. Lect. Mureti libro 5. cap. 15. *Bœcl.*

2 *Quum ultum.*) Alii libri habent, *cum ulcisci*. alii, *cum ultum*: ego *ultum* malo. Nam revera ultus erat patriæ injurias muris refectis, & de integro excitatis, quos illi diruerant. *Patriæ Injurias* autem, id est, injurias a Lacedæmoniis patriæ illatas. *Lambin.*

3 *Plura concupivit quam efficere potuit.*) Ingenio ambitiosorum relictis mediis ruentium ad summa sua pernicie. Tacit. Ann. cap. 66. *Brutidium artibus honestis copiosum, & si rectum iter pergeret, ad clarissima quaque iturum festinatio exstimulabat, dum æquales, dum superiores, postremo suas ipse spes antire parat, quod multos etiam bonos pessum dedit: qui spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant.* Gebh.

4 *Non solum inter barbaros, &c.*) Alterum inter redundat. *Schott.*

1 *Id*

niam & Æoliam restitueret Atheniensibus. [1] Id quum minus diligenter esset celatum, Teribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle [2] magna de re. Hujus nuncio parens, quum venisset, in vincula conjectus: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, [3] ibique periisse scriptum reliquerunt. Contra ea [4] Dinon Historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit. Illud addubitat, utrum [5] Teribazo sciente, an imprudente sit factum.

1 *Id quum minus diligenter esset celatum.*) Valde hic discrepant inter se Historici. Nam Xenophon quidem lib. IV. ἑλλ. narrat, Lacedæmonios, posteaquam cognovissent, Cononem muros urbis & Piræei a Lysandro diruros, pecunia regia de integro excitasse, & urbeis Joniæ & Ætoliæ in continente sitas ad Athenienseis transferre cogitare, constituisse his de rebus Tiribazum præfectum regium docere, confisos fore hoc pacto, ut ille aut secum societatem iniret, aut Cononi sumptus in classem suppeditare desineret. Qua re audita, Athenienseis contra cum Conone legatos quatuor, Hermogenem, Dionem, Callisthenem, Callimedontem ad Tiribazum misisse; legatos etiam a sociis, qui una proficiscerentur, evocasse; quorum orationibus auditis, Tiribazum clam Antalcidæ Lacedæmoniorum legato pecuniam dedisse, ut classe ab iis instructa, Athenienses & eorum socii cupidius pacem expeterent atque exoptarent; Cononem autem tanquam injuriam Regi facientem, in vincula conjecisse. Sic Xenophon. Diodorus vero lib. 13. scribit, Tiribazum Cononi ob res prospere ab eo gestas invidisse, & hac causa pretexta, quod urbeis Atheniensibus acquireret classe, & copiis Regis, eum Sardeis perductum in vincula conjecisse. Isocrates aperte significat in Panegyrico, Cononem immerito a Persis esse comprehensum. *Lambin.*

2 *Magna de re.*) Sic ex fide Ms. mei & Gif. emendavi & dispunxi. Ms. Put. cum vulg. *magna festinatione*. Savaro.

3 *Ibique periisse.*) Editio Parisiensis, *ibique eum periisse*. Diodorus Siculus de eo supplicium sumptum esse significat lib. XV. his verbis: Ὑποπτεύσας ὁ Ἰφικράτης μὴ συλληφθῇ, καὶ τιμωρίας τύχῃ, καθάπερ Κόνων ἔπαθεν ὁ Ἀθηναῖος.

4 *Dinon Historicus.*) Alii mendose *Dimon*, vel *Dion*, vel *Dyon*. Scribendum *Dinon*, qui Græcis Δείνων. Plutarch. in Themist. Ἔφορος ἢ καὶ Δείνων, καὶ Κλείταρχος, καὶ Ἡρακλείδης. Athenæus lib. 3. & 5. *Longol. Lambin. Mag. Savar.* Scripsit hic Persica, pater fuit Clitarchi, vixitque tempore Artaxerxis Ochi, & Philippi. *Gebhard.* De quo vide Magnum Vossium lib. 5. de Græc. Histor. cap. 8.

5 *Teribazo.*) Qui pedestribus copiis præerat, teste Diodor. Sicul. lib. 14.

D I O N.

X.

[1] DION Hipparini filius Syracusanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. [2] Namque ille superior [3] Aristomachen, sororem Dionis, [4] habuit in matrimonio, [5] ex qua duos filios, Hipparinum & Nysæum, procreavit: toti-

1 *Dion Hipparini filius.*) Diodorus Siculus l. 16. Δίων ὁ Ἱππαρίνου, Συρακούσιος ὑπάρχων ἐπιφανέστατος. Vide Suidam & Plutarcham, M. Tull. 5. Tuscul. Quæst. Valer. l. 3. c. 8. l. 4. c. 1. *Savaro.*

2 *Namque ille superior.*) Major, antiquior. Sic *Cato superior* Valer. Max. libro 8. capite 15. qui aliis *major*. Superiores eidem *majores* lib. 11. c. 1. *Majores natu in conviviis ad tibias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant.* Gebhard. Hunc infra Dionysium Siculum priorem vocat. *Keuchen.* Qui duodequadraginta annos tyrannidem obtinuit, cum v. & xx. annos natus dominatum occupasset, inquit M. Tullius lib. v Tuscul. quæstionum. Et ita Diodorus Siculus lib. 14. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Διονύσιος εἰς ἀῤῥωστίαν ἐμπεσὼν ἐτελεύτησε δυναστεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ. *Lambin.*

3 *Aristomachen sororem Dionis.*) Sic Diodorus lib. 14. Habuit enim duas uxores Dionysius superior, unam nomine Dorida, natione Locram, Xeneti viri civium suorum nobilissimi filiam; alteram Syracusanam, nomine Aristomacham, Hipparini filiam, Dionis sororem. *Idem.* Easque uno die duxit. Ælianus aperte: ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ δύο γυναῖκας ἠγάγετο Διονύσιος, Δωρίδα, τὴν Λοκρίδα, καὶ Ἀριστομάχην τὴν Ἱππαρίνου, Δίωνος δὲ ἀδελφήν. Et adjungit continuo polygamiam: Καὶ παρ' ἑκατέρᾳ ἐπαύετο ἐν μέρει. καὶ ἡ μὲν ἠκολούθει στρατευομένῳ. ἡ δὲ ἐπανήκοντα ὑπεδέχετο. lib. 13. Var. Hist. vid. ad utrumque locum Notas Cl Schefferi. M. Tullius lib. 5. Tuscul. *Cumque duas uxores haberet, Aristomacham civem suam, Doridem autem Locrensem; sic noctu ad eas ventitabat, ut omnia specularetur, & perscrutaretur ante.*

4 *Habuit in matrimonio.*) Supr. in Præfat. *sororem germanam habere in matrimonio.* in Cimone totid. verbis. *Savaro.*

5 *Ex qua duos filios, Hipparinum & Nysæum.*) Diodorus Siculus; Hipparinum & Narsæum: Plutarchus in Dione, non negat quidem ille, Dionysio majori ex Aristomacha filios esse natos, sed scribit, ex peregrina Dionysium, cujus hic vita scribitur, antequam illa gravida fieret, natum esse; & Aristomacham diu infœcundam fuisse. Sed quod ad rem attinet, Plutarchus tradit Areten nupsisse prius Thearidæ Dionysii fratri;

co

totidemque filias, [1] Sophrosynen, & Areten. Quarum priorem Dionysio filio eidem, cui regnum reliquit, [2] nuptum dedit: [3] alteram, Areten, Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia a natura habuit bona. In his ingenium docile, [4] come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, [5] quæ non minimum commendatur: magnas præterea divi-

eo mortuo vero, Dioni, cum esset sororis filia. Sic Plutarchus in Dione: Σωφροσύνη μὲν Διονυσίῳ τῷ υἱῷ συνῴκησεν, Ἀρέτη δὲ Θεαρίδῃ τῷ ἀδελφῷ. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ Θεαρίδου Δίων ἔλαβεν Ἀρέτην ἀδελφιδῆν οὖσαν. Idem paullo post scribit, tres liberos Dionysio ex Locrensi uxore esse natos: quatuor ex Aristomacha, duos mares, totidemque fœminas. *Lambin.*

1 *Sophrosynen.*) Editio Parisiana, *nomine Sophrosynem*. Codex Longolianus, *Sophros:* Quod compendio editum, pro *Sophrosynen*. Keuchen.

2 *Nuptum dedit.*) Sic supra locutus est Nepos in Paus.n. *Des ei filiam tuam nuptum.* & iter. infr. *Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.* Terent. Andria. *Datur illa hodie Pamphilo nuptum?* Idem in Hecyra. *Perii, ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?*

3 *Alteram Areten, Dioni.*) Libri quidam *Areten* omittunt. Vulgati, *& Areten, quarum priorem Dionysio, &c.* In Æliano Ἀρέτη reponendum, pro Ἀρήτη. lib. 12. Var. Hist.

4 *Come.*) Atqui fuit contumax & acerbus natura, vel Platonis, qui eum optime noverat, testimonio: qui eum reprehendens in epistola quadam, sic ad eum scribit: ἐνθυμοῦ δὲ ὅτι δοκεῖς τισὶν ἐνδεεστέρως τοῦ προσήκοντος θεραπευτικὸς εἶναι. μὴ οὖν λανθανέτω σε, ὅτι διὰ τοῦ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ πράττειν ἐστὶν, ἡ δὲ αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος. Sic & Plutarch. in Dione. ἀμέλει δὲ καὶ φύσει τινὰ τὸ ἦθος ὄγκον εἶχεν αὐτοῦ, καὶ τραχύτητα δυσπρόσοδον ἐν ἐντεύξει, καὶ δυσξύμβολον, &c. Idem sub extr. eandem motum asperitatem notat, & verba illa superiora Platonis profert. Et in l. πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου, eo loco, ubi docet, tunc potius monendos & reprehendendos esse amicos, cum rem suam bene gerunt, & fortunati sunt, quam cum eis fortuna adversatur. Plutarchi verba sunt hæc. τοιαῦτα τοῦ Κύρου πρὸς Κυαξάρην, καὶ τὰ πρὸς Δίωνα Πλάτωνος, ὅτε λαμπρότατος ἦν, καὶ πάντας εἰς ἑαυτὸν ἀνθρώπους ἐπέστρεφε διὰ τὸ κάλλος τῶν πράξεων καὶ τὸ μέγεθος παρακελευομένου φυλάττεσθαι καὶ δεδιέναι τὴν αὐθάδειαν, ὡς ἐρημίᾳ ξύνοικον. *Lamb.* Hoc quamvis ita fuisse largiamur in ceteris, tamen come fuit & facile adversus docentes ipsum, præsertim erga Platonem ad capienda ab eo virtutum & vitæ præcepta, uti Plato ipse in epist. 7. ad Dionysii propinquos scribit, & infr. 2. 3. noster confirmat.

5 *Quæ non minimum commendatur.*) Sic MSS. alii *commendat*: Bœcler. *Quæ non minimum commendat.*) Sic legendum est, non, ut

divitias a patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, [1] neque minus propter mores quam [2] affinitatem. Namque etſi Dionyſii crudelitas ipſi diſplicebat, tamen ſalvum illum propter neceſſitudinem, magis etiam [3] ſuorum cauſa eſſe ſtudebat. Aderat in magnis rebus: ejuſque conſilio multum movebatur tyrannus, [4] niſi qua in re major ipſius cupiditas interceſſerat.

[1] Le-

ut vulgo, *commendatur*, natum mendum ex ignoratione verbi. *commendat* enim hoc loco valet, ornat, facit amabilem, benevolentiam atque amorem conciliat: & ſubintelligendum eſt, homines ſeu viros. Sic Cicero lib. 1. de orat. ſub extr. *& in voce, qua una maxime eloquentiam vel commendat, vel ſuſtinet*, &c. Idem off. 2. P. Rutilii adoleſcentiam ad opinionem & innocentiæ, & juris ſcientiæ P. Mucii *commendavit domus*. Idem oratione poſt reditum in ſen. *cum eum præter ſimulatam, verſutamque triſtitiam, nulla res commendaret*. Idem iterum de oratore ad Q. Fr. *oratio placida, ſummiſſa, lenis reos commendat*. Horat. epiſt. 15. lib. 1.

Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Lambin. Reſpexiſſe videtur ad Euripideum illud in Phœniſſ. apud Porphyrium & Stobæum:

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Sic infra in Iphicrate: *Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque forma*. *Commendatur* autem ſcripti libri auctoritate retineo. *Schott*. Corporis autem dignitatem in regentibus commendari tralatitium eſt. Tacit. 2. Ann. cap. 13. *Cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem per ſeria, per jocos eumdem animum laudibus ferrent*. Vide ibid. cap. 73. Eamdem inter adjumenta eſſe ſummæ rei adipiſcendæ aſſerit idem lib. 11. cap. 28. De Silio: *Nunc juvenem nobilem, dignitate fortunæ, juventa, ac propinquo conſulatu ad ſpem accingi*. Et inter cætera, quæ Galbam deſtruxerant, erat deformitas. Tacit. lib. 1. Hiſtor. cap. 7. *Ipſa ætas Galbæ & irriſui & faſtidio erat aſſuetis juventæ Neronis, & Imperatores forma ac decore corporis (ut eſt mos vulgi) comparantibus*. Juſtin. lib. 13. cap. 1. *Sed nec amici Alexandri fruſtra regnum ſpectabant: nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut ſingulos* Reges *putares. Quippe ea forma pulchritudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, ſed ex toto terrarum orbe electos judicaret*. Gebhard.

1 *Neque minus propter mores.*) Plut. paullo aliter: Ἐν ἀρχῇ μὲν εἶχε τιμὴν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς, ὕστερον δὲ τὸ φρονεῖν διδοὺς πεῖραν, ἤδη καθ' ἑαυτὸν ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῷ τυράννῳ. *Lambinus*.

2 *Affinitatem.*) Quod Dionyſius Ariſtomachen ſororem Dionis haberet in matrimonio. In Pauſan. *ſeque tecum affinitate conjungi cupit*. In Attico, *plus valere ſimilitudinem morum quam affinitatem*. videlicet quia ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni nupta erat. unde *affinis* in Timoleone vir ſororis appellatur, ubi vide. *Savaro*.

3 *Suorum.*) Sororis & liberorum.

4 *Niſi qua in re major ipſius cupiditas interceſſerat.*) Quatenus per-

mit-

[1] Legationes vero omnes, quæ essent illustriores, per Dionem administrabantur. Quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen tyranni [2] sua humanitate tegebat. Hunc a Dionysio missum Carthaginenses [3] suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati. Neque vero hæc Dionysium fugiebant. nam quanto esset sibi ornamento, sentiebat. Quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium. Qui quidem, quum [4] Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset per-

mittunt affectus & cupiditates, obtemperant sanis monius dominantes: quoties vero intensior cupido incessit animos, obstructæ sunt aures, & impotens libido suis stimulis abripitur. Valer. 3. 3. apud Phalarim *plus consuetudo dominationis, quam consilii salubritas valuit*.

1 *Legationes vero omnes.*) Plutarchus: Πρεσβείας τε τὰς μεγίστας διώκει, πεμπόμενός τε πρὸς Καρχηδονίους ἐθαυμάσθη διαφερόντως. *Lambin.* ex conjectura.

2 *Sua humanitate tegebat.*) *Leniebat.* Veteres tamen *tegebat*. Sensu expeditissimo ac germano. Nam Dion humanitate ac morum tranquillitate tegebat atque abscondebat decantatam ubique Dionysii crudelitatem: qui mitissimos Dionis mores intuebantur, persuadere sibi non poterant, tam immanem esse Dionysium, quam vulgo jactaretur. Et eum in modum loquitur Tacit. 12. cap. 12. *Dum socors domi, belli infaustus, ignaviam sævitia tegat*. Piccartus lib. Pericul. singulari cap. 10. defendit *leniebat*, sine causa. *Gebh. Tenebat* in Membranis Schotti & Gifanii. *Sua humanitate leniebat.*) Sic edendum curavi, conjectura ductus. Nam cum in exemplis Aldinis, & Florentinis, & nonnullis aliis reperissem scriptum, tenebat, neque hoc verbum ad hunc locum mihi quadrare posse videretur, ex *tenebat*, levi & facili immutatione feci *leniebat*, neque me movet lectio Germanica, in qua est, *tegebat*. hoc enim *tegebat* ex *tenebat*, factum est, conjectura facili illa quidem & propinqua, quod ad literas attinet, sed quod ad verbi vim & sermonis Romani consuetudinem, minus apta; crudelitatem enim, aut crudele nomen humanitate lenire, convenienter, & translatione illustri dicitur: *tegere* vero non item. Quod si quis huic verbo locus quæreretur, factum, aut facinus crudele regi aptius diceretur, quam nomen, meo quidem judicio. *Lambin.*

3 *Suspexerunt.*) Vulgati, *suspicerunt*.

4 *Platonem Tarentum venisse.*) Quod ex ipsius Platonis ad Dionis propinquos epistola intelligere licet. *Lambin.* Venit Tarentum, L. Camillo, P. Claudio Coss. *Cicero*. Causas profectionis narrat Apulejus de Dogm. Platonis, cujus hæc verba: *Sed ille* (Plato) *primo historiæ gratia, ut naturam Ætnæ & incendia concavi montis intelligeret; Secundo, petitu Dionysii, ut Syracusanis assisteret, est profectus, & ut municipales leges ejus* pro-

perlata, [1] adolescenti negare non potuit, quin eum [2] arcesseret, quum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, [3] magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est atque adamavit, [4] ut se totum ei traderet. Neque vero minus [5] Plato delectatus est Dione. Itaque quum a Dionysio tyranno [6] crudeliter vio-

provincia disceret. Tertius ejus adventus fugientem Dionem, impetrata a Dionysio venia, patriæ reddidit. Mag.

1 *Adolescenti.*) Dioni; qui, ut tradit Plutarchus, Platonem audivit, priusquam Plato tyrannum conveniret; ab eoque fuit, cum valde esset docilis & ingenio acerrimo, ad studium virtutis & sapientiæ mirifice inflammatus: quod & Plato in epistola septima scripsit. *Δίων μὲν γὰρ δὴ μάλα εὐμαθὴς ὢν, πρός τε τἆλλα, καὶ πρὸς τοὺς τότε ὑπ' ἐμοῦ λόγους λεγομένους, οὕτως ὀξέως ὑπήκουσε καὶ σφόδρα, ὡς οὐδεὶς πώποτε ὧν ἐγὼ προσέτυχον νέων, καὶ τὸν ἐπίλοιπον βίον ζῆν ἠθέλησε διαφερόντως τῶν πολλῶν Ἰταλιωτῶν τε καὶ Σικελιωτῶν, ἀρετὴν περὶ πλείονος ἡδονῆς τῆς τε ἄλλης τρυφῆς ἠγαπηκώς.*

2 *Arcesseret.*) *Accerseret*, Cod. Danielis. Sed rectius *arcesseret*, ut infra idem Codex *arcesserit*.

3 *Magnaque eum ambitione Syracusas perduxit.*) Exquisito apparatu, & ambitioso comitatu, Plin. Hist. Nat. 7. 3. Solinus cap. 7. *Dionysius tyrannus vittatam navem Platoni obviam misit. Ipse cum albis quadrigis egrediens in littore occurrens honoratus est*. Gebhard. Græci pro *magna ambitione*, *φιλοτίμως* usurpant, quod eodem recidit. *Lambin.* Vid. Plutarch. in Dione. Ælian. 4. 18. Sed Dionysios confundit Nepos: neque enim eos honores Platoni major Dionysius, sed minor mortuo patre habuit. Honorifice quidem excepit Platonem Dionysius Major, sed nihil ibi nimium & ambitiosius legere memini. *Buchn.*

4 *Ut se totum ei traderet.*) Quare Dion communi nomine a scriptoribus vocatur *Dion amicus Platonis*. Vid. exempla similia apud Rhodig. Lect. Ant. lib. 23. cap. 4.

5 *Plato delectatus est Dione.*) Ejus namque captus erat amore, ut ex Aristippi lib. 4. de antiquis deliciis, refert Diogenes Laertius in Platonis vita. Inter amatorios Platonis versus apud hunc, & Apulejum Apologiæ Orat. 1. leguntur etiam versus in Dionem, qui dilectum a Platone Dionem, atque ardenter amatum, satis arguunt. *Mag.*

6 *Crudeliter violatus esset.*) Caussam, quamobrem tali injuria Platonem affecerit Tyrannus, hanc affert Plutarchus, quia Dionysius Platonis de Virtute viri boni, & de justitia disputantis orationem ferre non potuerit, cum diceret, quemvis potius, quam tyrannum, esse fortem: & vitam justorum esse beatam, tyrannorum miseram & calamitosam. Laertius addit, tyrannum Platonis sermone offensum Platoni dixisse, verba ejus *γεροντιᾷν*, id est, *senium & senile delirium redolere*: illum autem respondisse, *σοῦ δὲ τυραννιᾷν*, id est, *at tuam tyrannidem, seu tyranni mores*. Lambinus.

1 Ve-

violatus esset, quippe quem [1] venundari jussisset, tamen [2] eodem rediit, ejusdem Dionis precibus adductus. Interim [3] in morbum incidit Dionysius: [4] quo cum graviter conflictaretur, quæsivit a medicis Dion, quemadmodum se haberet: simulque ab his petiit, si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur. [5] Nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. [6] Id medici non tacuerunt, & ad Dionysium filium [7] sermonem retulerunt. [8] Quo ille com-

1 *Venundari jussisset.*) Editio Longoliana, *jussit*. Vendidit illum, tanquam mancipium in foro xxv. minis. Diodor. Siculus lib. xv. Lege Plutarchum in libello, cui titulus: Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα. *Keuch.* Et in vita Dionis meminit quoque Laertius. *Longol.*

2 *Eodem rediit.*) Multis verbis rationes secundi in Siciliam adventus exponit Plato in epistola quadam. Sed sciendum est, mortuo jam priore Dionysio, Platonem iterum in Siciliam navigasse, & Secundi Dionysii arcessitu, cum ille Platoni polliceretur per literas, se omnia Dioni exulanti, quæ vellet Plato, remissurum, largiturum & concessurum, Syracusas repetiisse. *Lambin.*

3 *In morbum incidit.*) Morbi causam fuisse immoderatas epulas, compotationes & ebrietatem tradit Diodor. Siculus lib. xv. his verbis: Ἑστιῶν δὲ λαμπρῶς τοὺς φίλους, καὶ κατὰ τοὺς πότους φιλοτιμότερον τῇ μέθῃ δοὺς ἑαυτὸν, εἰς ἀῤῥωστίαν σφοδροτέραν ἐνέπεσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐμφορηθέντων ὑγρῶν. *Idem.*

4 *Quo cum graviter conflictaretur.*) Libri omnes, quod & Schottus & Piccattus attestantur, *quo cum gravi conflictaretur*. Unde Cl. Schottus *gravius* tentat substituere. *Gebhard.*

5 *Nam velle se cum eo colloqui.*) Plutarchus in Dione: Ἐπεὶ δὲ νοσῶν ὁ Διονύσιος, ἔδοξεν ἀβιώτως ἔχειν, ἐπεχείρησεν αὐτῷ διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἐκ τῆς Ἀριστομάχης τέκνων ὁ Δίων. *Lambinus.*

6 *Id medici non tacuerunt.*) Οἱ δὲ ἰατροὶ τῷ μέλλοντι τὴν ἀρχὴν διαδέχεσθαι χαριζόμενοι, καιρὸν οὐ παρέχον. *Idem.* Hem scelus Medicorum in aula! nam captande successoris gratiæ causa desperatam dominantis valetudinem aut contra fidem vulgant, aut suo ministerio opprimunt extinguuntque. Tacit. 6. c. 50. de Chaticle: *qui labi spiritum, nec ultra biduum duraturum Macroni firmavit. Inde cuncta colloquiis inter præsentes, nunciis apud legatos & exercitus festinabantur.* Liv. lib. 40. 56. *Medicus Callimgenes, qui curationi præerat, non exspectata morte regis, a primis desperationis notis nuncios prædispositos, ita ut convenerat, misit ad Perseum.* Et neces pleræque occultæ tegum annon medicorum scelere ac perfidia acceleratæ? de Eudemo Tacitus libro 4. Ann. c. 3. & 2. de Xenophonte. Vid. lib. 12. c. 67.

7 *Sermonem retulerunt.*) Habitum cum medicis: quod recte Lambino quidam redundare existimant. Schottus autem *ad Dionysium filium seniorem* conjectabat.

Per-

commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas; patri [9] soporem medicos dare [10] coegit. [11] Hoc æger sumpto, [12] somno sopitus, diem obiit supremum.
3 [13] Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis: ea-

Perperam: nam Cornelius potius extulisset, *filiam majorem natu*. Gebh.

8 *Commotus.*) Gravissime irritatus. Curt. lib. 4. cap. 23. *Legatos Tyrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. At ille suorum tam indigna nece commotus urbem obsidere statuit.* Tacit. lib. 6. Annal. cap. 13. *Queis commotus incusavit Magistratus Patresque.* Nepos Timoleonte; *Quibus verbis adeo ille est commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit.* Gebhard.

9 *Soporem.*) *Soporem* nove dixit, pro soporifero poculo. Φάρμακον ὑπνωτικὸν Plutarchus habet, ejusque rei auctorem Timæum Historicum citat. *Longol.* Seneca lib. 5. de beneficiis: *Ita & qui veri beneficii speciem fefellit, tam ingratus est, quam veneficus, qui soporem, cum venenum crederet, miscuit.* Ubi *saporem* vulgo corrupte legas. *Schott.* Frontinus libro II. cap. 5. *Mandragora inter venenum ac soporem media vis est.* Gebhard. Significant Probus & Plutarchus potionem frigidissimam, quæ, ut ex Medicorum scriptis didicimus, nigri papaveris succo aut Cicutæ parari solet. Sane Athenienses capitali judicio damnatos cicutæ succo necare solebant: quamobrem Juvenal. Sat. VII.

—— Hunc inopem vidistis Athenæ
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.

Magius. Quam tusam ac dilutam propinabant in calice more medicamentorum; idque πιεῖν φάρμακον dicebatur. *Casaubon.*

10 *Coegit.*) Quia ipsi fortasse propter Hippocratis jusjurandum facinus horrebant. *Magius.*

11 *Hoc æger sumpto.*) Alii quidam codices habent, *hoc ergo sumpto.* Lamb.

12 *Somno sopitus.*) In Excerptis, *sumno*; ut *Acheruns* Acherons, *suboles* soboles: & similia. Erat autem sopor ὑπνοφόρος, medicamentum somniferum, & morti simillimi soporis efficax. Hesychius: Ὑπνωτικὸν ὁ μανδραγόρας. Nam *mandragoras* θανάσιμον φάρμακον καὶ ὑπνωτικὸν, *cujus inter venenum ac soporem media vis est*, ut loquitur Frontinus. Ad rem Philostratus II. 14. Ἔστι δὲ φάρμακα ὕπνου μεμηχανημένα τοῖς ἀνθρώποις, ὧν πιόντες τε καὶ ἀλειψάμενοι (melius ἢ καὶ ἀλειψάμενοι) καθεύδουσιν, ἐκτείνοντες ἑαυτοὺς ὥσπερ ἀποθνήσκοντες. Seneca de Benef. III. 14. *Promisit* (venenum domino) *& medicamentum innoxium ei dedit: quo cum sopitus esset, &c.* Keuch.

13 *Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis.*) Aliter Plutarchus, & Diodorus. Apud Plutarchum in Dione nullum hac de re verbum. Quin tradit ille, Dionysium posteriorem Dionis animi magnitudinem valde admiratum esse, & propensam in se voluntatem vehementer dilexisse: Ὁ μὲν οὖν Διονύσιος ὑπερφυῶς τὴν μεγαλοψυχίαν ἐθαύμασε, καὶ τὴν προθυμίαν ἠγάπησε. Diodor. lib. 16. ab utroque discrepans: Οὗτος δὲ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς εἰς ὑποψίαν ἦλθε τυράννῳ, δόξας ἀξιόχρεως εἶναι καταλῦσαι τὴν τυραννίδα. *Lambin.*

1 *Do-*

eaque multis rebus aucta est. Sed tamen primis temporibus aliquandiu simulata inter eos amicitia mansit, quumque Dion non [1] desineret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis arcesseret, & ejus consiliis uteretur: ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, [2] morem ei gessit: eodemque tempore [3] Philistum historicum Syracusas reduxit, [4] hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc [5] in eo meo libro plura sunt exposita, [6] qui de historicis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut persuaserit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis. A qua voluntate Philisti consilio deterritus, aliquanto crudelior esse cœpit. Qui 4
quidem quum a Dione se superari videret [7] ingenio, auctoritate, amore populi; verens ne, si eum se-

1 *Desineret.*) Editio Parisiensis, *desisteret.*

2 *Morem ei gessit.*) Ad Platonem scripsit, ut testatur Plato, extatque ejus epistolæ summa in epistolis Platonis. *Lambin.*

3 *Philistum Historicum.*) Ab exilio Adriatico; nam hic a Dionysio patre regno erat expulsus, revocatus autem consilio quorundam a Dionysio Syracusas in invidiam Dionis & Platonis, magnus apud tyrannum extitit. Adriæ cum esset in ocio, historias varias conscripsit, de rebus Siculis libros XI. De Dionysio Tyranno l. 6. aliaque plurima, quæ a Suida commemorantur. *Longol. Mag.* Vide Magnum Vossium de Historicis Græcis.

4 *Hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi.*) Sic legendum: non ut habent exempla Veneta & Florentina, *hominem inimicum*. Sic enim Plutarchus: Ὁ γὰρ δὴ Φίλιστος ἐξ ἀρχῆς τε τῇ τυραννίδι καθισταμένῃ προθυμότατον παρέσχε, καὶ τὴν ἄκραν διεφύλαξε φρουραρχῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον. *Lambin.*

5 *In eo meo libro.*) De quo nihil nobis præter desiderium restat.

6 *Qui de historicis conscriptus est.*) *Græcis* addit Codex noster ac Savaronis. Expungit vero Longolium secutus Lambinus, quod de utrisque scripsisse, *Græcis Latinisque* verisimile sit. *Schott.*

7 *Ingenio.*) Ingeniosi quoque tyrannis suspecti ac formidolosi, quare vident, ut eos vel penitus exstirpent: Tacit. Agric. 4. *Julius Græcinus senatorii ordinis studio eloquentiæ sapientiæque notus, iisque virtutibus Caji Cæsaris iram meritus.* vel ad minimum in exilium submoveant. Id. lib. 16. Ann. c. 29. *Enimvero Montanum probæ juventæ, neque famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.* Vid. Valer. Max. lib. 7. capite 3. Exempl. 2. de L. Junii Bruti fratre vegetioris ingenii sublato, *Gebb.*

1 *Na-*

ſecum haberet, aliquam occaſionem ſui daret opprimendi, [1] navem ei triremem dedit, qua [2] Corinthum deveheretur: [3] oſtendens, ſe id utriuſque facere cauſa, ne, quum inter ſe timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id quum factum multi indignarentur, magnæque eſſet invidiæ tyranno; Dionyſius

1 *Navem ei triremem dedit.*) Plato σμικρὸν πλοῖον, *parvum navigium*. Plutarchus ἀκάτιον, *navem piſcatoriam*. Lambin. Longol. Mag. Lege Bayfii lib. de Re Navali, & Cl. Schefferum de M. N. 2. 2.

2 *Corinthum.*) Plutarchus, *in Italiam*. Diodorus propius accedens, *in Peloponneſum*. Corinthus enim eſt in Peloponneſo. *Lambin.* Et quidem ejus clauſtrum, unde inter compedes & vincula Græciæ, Philippo, aliiſque urbs memorata. Vide Strab. lib. 8 & 9.

3 *Oſtendens, ſe id utriuſque facere cauſa.*) Plutarchus tradit in Dione, Dionyſium lecta Dionis ad Carthaginienſes epiſtola, adhibito & præſente Dione, ex qua Dionyſius arguebat Dionem cum Carthaginienſibus adverſus ſe, & tyrannidem conſenſiſſe, & ſocietatem coiviſſe, cum Dion pro ſe dicere & ſe purgare conaretur, ſtatim non facta Dioni reſpondendi poteſtate, ſed e veſtigio impoſito in naviculam piſcatoriam Dione, mandaſſe nautis ad ſe vocatis, ut eum in Italiam exponerent. Sic Plutarchus, ἀπολογεῖσθαι δὲ βουλόμενον τοῦ Δίωνος, οὐκ ἀνασχόμενος, ἀλλ' εὐθὺς, ὡς εἶχε, θέμενος εἰς ἀκάτιον, προσέταξε τοῖς ναύταις, κομίζοντας αὐτὸν ἐκθεῖναι εἰς Ἰταλίαν. Diodorus autem lib. 15. nullum de epiſtola verbum facit, neque in ulla fere alia re cum Plutarcho congruit: ſed ait Dionyſium veritum, ne a Dione opprimeretur, ſtatuiſſe illum comprehendere, & de medio tollere. Dionem vero hoc comperto primum apud quoſdam amicos delituiſſe, deinde ex Sicilia cum Megacle fratre & Heraclide tribuno militum in Peloponneſum fugiſſe. Sic Diodorus: Ὁ δὲ Δίων αἰσθόμενος τὸ μὲν πρῶτον ἐκρύφθη παρά τισι τῶν φίλων. μετὰ δὲ ταῦτα ἔφυγεν ἐκ τῆς Σικελίας εἰς Πελοπόννησον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν Μεγακλῆν, καὶ Ἡρακλείδην. Plutarchus rurſus poſt illa, quæ ſupra ex eo retuli, ſcribit, cum his, quæ hic a Probo narrantur propemodum concinens, cum ex eo, quod feciſſet Dionyſius, magnus per totam urbem ſtrepitus eſſet coortus, tota civitas erecta eſſet novarum rerum expectatione, domus ipſius tyranni muliebri ploratu & luctu perſonaret; illum metu perterritum Dionis amicos & mulieres eſſe conſolatum, quaſi non eſſet hoc exilium, ſed peregrinatio & abſentia, ne forte ipſe offenſus & commotus Dionis contumacia, & animi elatione, aliquid gravius in eum ſtatuere aut facere cogeretur, cujus ipſum poſtea pœniteret. Hoc ſpectavit M. Tullius, cum illud ſcripſit lib. xv. Epiſt. ad Attic. 10. *Ægre ferens, rumorem eſſe de Bruto in Aſiam mittendo, Caſſio in Siciliam, ut frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent, quod illa provincia ſeu legatio eſſet illis viris indigna, & relegatio potius quam legatio: ludos vero non facere, inquit, quid fœdius? frumentum imponere. quæ eſt alia Dionis legatio? aut quod mu-*

nysius [1] omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naveis imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit eum in Peloponneso [2] manum comparare, sibique bellum facere conari, [3] Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit; [4] filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priusquam pubes esset, scorta adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. [5] Is usque eo vitæ statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, [6] (namque appositi erant custodes qui eum [7] a pristino

munus in republica sordidius? Lambinus.

1 *Omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naveis imposuit.*) Locus antea male erat interpunctus; sic enim habebat: *Omnia quæ moveri poterant, Dionis in navi imponit.* Quare indicabatur, navem fuisse Dionis, res vero nequaquam. *Mag.* In Themistocle: *Omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant.* ibi vide Notas.

2 *Manum comparare.*) Quod eum fecisse tradit Diodorus eodem libro: Καταπλεύσας δ' εἰς τὴν Κόρινθον, τοὺς μὲν Κορινθίους ἠξίου συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας τῶν Συρακουσίων, αὐτὸς δὲ μισθοφόρους συνῆγε, καὶ πανοπλίας συνήθροιζε. *Lambin.*

3 *Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.*) Nempe Timocrati familiari suo: sed invitam, ut Plutarchus scribit. *Longolius.*

4 *Filiumque ejus.*) Aretæum, ut vult Timæus, a matre sic appellatum: Hipparinum, ut tradit Timonides Dionis familiaris: cui potius credendum esse censet Plutarchus. *Lambin. Mag.*

5 *Is usque eo vitæ statum commutatum.*) Plutarchus in Dione, Dionis filium adolescentulum dolore & ira puerili impulsum se e tecto præcipitem egisse tradit: nihil præterea; sic ille: ἐκ τινὸς λύπης καὶ ὀργῆς μικρὰν καὶ παιδικὴν ἀπαρχὴν λαβούσης ἔρριψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ στέγους ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ διεφθάρη. Hunc casum commemorat & in παραμυθητ. πρὸς Ἀπολ. *Lambin. Mag.*

6 *Namque appositi erant custodes.*) Venere Romana dictum. Namque reperies apud Ciceronem: *Verres calumniatores apponebat.* & Offic. *Non licitatorem venditor, nec qui contra se liceatur, emptor apponet.* in Verrem: *Accusator apponitur civis Romanus.* Propius ad Nep. Lucil. lib. 15. *Indicem apposuit.* Attius Jone; *Custodem assiduum Joni apposuit Virgini.* Tacitus lib. 4. Annal. cap. 60. *Sed interdum voces procedebant contumaces & inconsulta, quas adpositi custodes exceptas auctasque cum deferrent.* Cæsar lib. 1. de Bello Gallico cap. 20. *Dumnorigi custodes ponit, ut quæ agat, quibuscum loquatur, scire possit.* Tacit. lib. 11. Annal. c. 68. *Remmius evocatus priori custodiæ adpositus.*

Sue-

no victu deducerent) [8] ut se e superiore parte ædium dejecerit, [9] atque ita interierit. [10] Sed illuc revertor. Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit [11] Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare cœperunt: sed non multum proficiebant, [12] quod multorum annorum tyrannis, [13] magnarum opum putabatur. Quam ob causam [14] pauci ad

Suetonius Claudio: *Salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos.* Alia elegantia idem Tacit. l. 6. c. 19. *Circumjecti custodes, & in mærorem cujusque intenti.* Gebhard.

7 *A pristino victu deducerent.*) Pro a pristino vitæ genere, corruptisque moribus revocarent: rare dictum. *Schott.*

8 *Ut se e superiore parte ædium dejecerit.*) Plutarch. *E tecto se in caput dejiciens periit.* Idem in Orat. consolat. ad Apollonium, delapsum ait Dionem cum amicis sedentem, nuncio de hujus morte audito nihil perturbatum, aut perculsum, defuncti quidem corpus ad legitimam tradi sepulturam jussisse, ipsum vero neutiquam quod cum amicis deliberabat, reliquisse.

9 *Atque ita interierit.*) Duos habuit filios Dion, Hipparionem & Aretæum: major vero natu Hipparion de superiore parte ædium se dejecit. Voco autem eum *Hipparionem*, non *Hipparinum*, auctoritate Polyæni, qui lib. 5. in Dionysio, Comment. 8. Μιᾶς δὲ ἐπιστολῆς, inquit, ἔξωθεν ἐγέγραπτο, πρὸς Ἱππαρίωνα· τοῦτο δὲ ἦν ὄνομα τῷ Δίωνος υἱῷ quamvis aliter in Dione Plutarchus.

10 *Sed illuc revertor.*) Elegans ἐπάνοδος, in qua vitatur μακρολογία Quintiliani lib. 8. cap. 3. Infra Eumene: *Sed ad illos revertar.* Poeta dixit: *Illuc, unde abii, redeo.* Quod ex Menæch. Plautina: *Illuc redeo, unde abii.* Hesychius: Ἀναβήσομαι, ἐπανελεύσομαι ἐπὶ τὰ τῆς ἀρχῆς. Julianus 7. Orat. ἐπανάξω ὅθεν ἐξέβην. Idem 11. ἐπανιτέον δὲ ὅθεν ἐξῆλθον. Et in reliquis epist. de Sacerdotio. Ὅθεν ἐξέβην, εἰς τοῦτο ἐπανήξω. *Keuchen.*

11 *Heraclides.*) Homo turbulentus, seditiosus, mobilis, infidus, rei militaris imperitus. *Plutarch.*

12 *Quod multorum annorum tyrannis.*) Sic legendum: non, ut vulgo, *multorum annorum tyrannus.* Non enim *tyrannus*, sed *tyrannis erat multorum annorum.* Atque hanc lectionem confirmant, quæ mox dicemus: & quæ ipse Probus ait infra: *quinquaginta annorum imperium.* Lambin.

13 *Magnarum opum.*) Itaque Dionysius major dicebat, se relinquere filio tyrannidem adamante, seu vinculis adamantinis vinctam. Plutarch. in Dione, Diodor. Siculus lib. xv. Ælianus lib. vi. Καὶ τούτοις ἐπιθαρρῶν ὁ Διονύσιος, ἀδάμαντι δεδεμένην ᾤετο τὴν ἀρχὴν κεκτῆσθαι. *Idem.*

14 *Pauci ad societatem.*) Diodorus: Ταχὺ δὲ πολλῶν ὑπακουόντων, &c. Sed dic paucos fuisse, spectata Dionysii potentia, adversus quem bellum comparabatur; multos ex persona Dionis profugi & exulis: Vel potius, paucos fuis-

ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus [1] non tam suis copiis [2] quam odio tyranni, maximo animo [3] duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est [4] visum, [5] adeo facile perculit, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, [6] Syracusas introjerit. Ex quo intelligi potest, [7] nullum esse imperium tutum nisi benevolentia munitum.

[1] Eo

fuisse Syracusanos exules, qui periculi societatem cum Dione coire voluerint: multos fuisse ex reliqua Græcia. Tradit enim Diodorus, triginta Syracusanos, qui in Peloponneso exulabant, Dionem secutos esse. *Idem*.

1 *Non tam suis copiis.*) Quæ erant exiguæ & tenues, si tyrannicas opes spectes; quæ, quales & quantæ essent, a Diodoro refertur lib. xv.

2 *Quam odio tyranni.*) Probe indagat causas eversionis Dionysiacæ, quas, sed easdem quoque explicat Diodorus lib. 16. Αἰτία δ' ὑπῆρχε τῷ Δίωνι τῶν προειρημένων, μάλιστα μὲν ἡ ἰδία λαμπρότης τῆς ψυχῆς, καὶ ἀνδρεία, καὶ ἡ τῶν ἐλευθεροῦσθαι μελλόντων εὔνοια· τὸ δὲ πάντων ἀπολειπὸν μεῖζον ἥ τε ἀνανδρία τοῦ τυράννου καὶ τὸ ἀρχομένων πρὸς αὐτὸν μῖσος. *Gebh.*

3 *Duabus onerariis navibus.*) At Plutarchus hujus naves quinque fuisse scriptum reliquit: ejus enim milites, qui octingentis pauciores essent, duabus rotundis navibus, & tertio quodam haud ingenti navigio receptos ait: cum his duas præterea triginta remorum naves esse perductas, quibus arma ac tela missilia, & viaticum, quod abunde sufficeret, conveherentur. *Mag.*

4 *Visum.*) Mss. Leid. *ausum*, fortassis non male. Virgil. 6. Æneid. 624. *ausoque potiti*. Idem *fortia ausa*. dixit 9. Æn. 282. Ovid. *magnis tamen excidit ausis*.

5 *Adeo facile perculit.*) Evertit. Utitur hoc verbo Pelopida; Datame: *Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit*. Tacit. 11. Annal. c. 39. *Eodem anno, mancipii unius audacia, ni mature subventum foret, discordiis armisque civilibus Remp. perculisset*. Varro Parmenione; *Alius teneram abietem solus percellit*. Cicero pro domo. *Iisdem machinis sperant me restitutum posse labefactari, quibus ante stantem perculerunt*. Gebhard.

6 *Syracusas introierit.*) Et una cum eo Megacles ejus frater, & Callippus Atheniensis, & aliquot exules Syracusani, omnes coronati: Sed medius inter fratrem & Callippum Dion, præ omnibus insignis atque illustris, & armis luculentis totus undique collucens. Lætitiam autem civitatis, & dies festos, & epulas ob spem recuperandæ brevi tempore libertatis, & gratulationes, & vota pulchre describunt Plutarchus, & Diodorus Siculus. *Lambin.*

7 *Nullum esse imperium tutum, nisi benevolentia munitum.*) Ad verbum Diodorus procemio lib. xiv.

1 Eo tempore aberat Dionyſius, & in Italia 2 claſſem operiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum: quæ res eum fefellit. Nam Dion his ipſis, qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, 3 regios ſpiritus repreſſit, totiuſque ejus partis Siciliæ potitus eſt, quæ ſub Dionyſii poteſtate fuerat; parique modo urbis Syracuſarum, præter arcem 4 & inſulam adjunctam oppido: eoque rem perduxit, 5 ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere

re

xiv. Αἱ γὰρ ἡγεμόνων ὑπεροχαὶ τηροῦνται μὲν τῇ εὐνοίᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ, καταλύονται δὲ ἀδικήμασι καὶ μίσει τῶν ὑποτεταγμένων. Eſt apud eundem præclarus locus lib. xv. ubi aſſerit nullum fortius munimentum circumjeciſſe Athenienſes imperio ſuo, quam benevolentiam ſociorum; cum contra avaritia, ſuperbia atque crudelitate Lacedæmonii omnes a ſe Græcos alienaſſent; διὰ δὲ ταύτης, inquit, τὴν φιλανθρωπίαν ἀνακτησάμενοι τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὔνοιαν ἰσχυροτέραν ἐποίησαν τὴν ἡγεμονίαν. Exemplum luculentum proponit Tacit. in Bardane Rege Parthorum, de quo lib. xi. Annal. cap. 10. *Parthi*, inquit, *dolo ante compoſito incautum venationique intentum interfecere primam intra juventam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, quam metum apud hoſtes quæſiviſſet*.

1 *Eo tempore aberat Dionyſius.*) Commiſeratque arcis cuſtodiam Timocrati, illi, de quo ſupra. Erat autem circa Cauloniam in Italia, venitque Syracuſas ſeptimo poſt Dionis introitum die. Diod. Siculus lib. xv. *Lambin.*

2 *Claſſem operiebatur.*) Cui præerat Philiſtus: qui cum veniſſet tandem cum multis triremibus, ſed ſero, navi, qua veheretur, capta, manus ſibi attulit; Vel, ut alii tradunt, in poteſtatem adverſariorum venit, ab eiſque fœde & contumelioſe trucidatus eſt. *Plutarch.* & *Diodor.* xvi. Gebhard.

3 *Regios ſpiritus repreſſit.*) Βασιλικὸν, ſeu τυραννικὸν φρόνημα, *regiam ſuperbiam ac ferociam*. Lambin. *Spiritus* hic notat ὑπερφρόνημα. Cæſar lib. 1. Comm. de Bell. Gall. cap. 33. f. *Ipſe autem Arioviſtus tantos ſibi ſpiritus, tantam arrogantiam ſumpſerat, ut ferendus non videretur*. Idem lib. 11. Comm. cap. 4. *Qua ex re fieri, uti earum rerum memoria magnam ſibi auctoritatem magnoſque ſpiritus in re militari ſumerent*. Cicero pro Sulla: *Res geſtæ credo meæ me nimis extulerunt, & mihi neſcio quos ſpiritus attulerunt*. *Spiritus* vero *reprimere* eſt ταπεινοῦν τὰ φρονήματα, vel etiam συστέλλειν. Diodorus libro xvi. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἡδέως ὁρῶν τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν, καὶ βουλόμενος τὸ Λευκτρικὸν φρόνημα συστεῖλαι τῶν Βοιωτῶν. Cicero pro Sextio: *Qui furorem exſultantem repreſſit*. Gebhard.

4 *Et inſulam.*) Inſula pars erat urbis Syracuſarum, & inſtar urbis; ut ait M. Tullius in Verrem. Syracuſæ enim conſtabant ex quatuor urbibus. *Lamb.* Vide eundem lib. iv. Accuſationum, & Livium xxv. Annal.

5 *Ut talibus pactionibus.*) De quibus vide Plutarchum, & Diodorum xvi.

1 *Si*-

re vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, [1] Syracusas Apollocrates, [2] cui maximam fidem uni habebat Dionysius. Has tam prosperas 6
tamque inopinatas res consequuta est subita commutatio. Quod fortuna [3] sua mobilitate, quem paulo ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, de quo commemoravi supra, [4] suam vim exercuit. Nam [5] quum uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, [6] filiumque vellet revocare ad virtutem ad perdita luxuria; [7] accepit gravissimum parens vulnus morte filii: deinde orta dissensione inter eum & Hera-

1 *Syracusas. Apollocrates.*) Codex P. Danielis, *Apollochrates.* Plutarchus hunc Dionysii filium fuisse adserit grandiorem natu, cui ipse aufugiens arcem custodiendam tradiderat. *Longolius.*

2 *Cui maximam fidem uni: habebat Dionysius.*) Sic legendum, non, ut vulgo, *Dion.* Hic autem Apollocrates arcem tandem Dioni dedidit, partim rei frumentariæ inopia, partim vi oppugnantium coactus. *Lambin.*

3 *Sua mobilitate.*) Editio Longoliana, *nobilitate.* Eadem mox, *in filium*, pro, *in filio.*

4 *Suam vim exercuit.*) Alii, *suam sævitiam.* Lambinus tres has voces ut subdititias Cornelio detrahit: sed quo jure, quave injuria? *Gebhard.*

5 *Cum uxorem reduxisset.*) Divortio violento alteri traditam de novo assumpsisset. Sueton. Domitiano cap. VIII. m. *Equitem Romanum ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat, erasit judicum albo.* Tacit. lib. XII. Annal. cap. 2. *Callistus improbatam longo dissidio, ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam longeque rectius Lolliam induci.* Dixit etiam Tacit. l. XIV. cap. 61. *revocare uxorem.* Ibid. & *repetitum*, revocationem sive reductionem repudiatæ uxoris. *Gebhardus. Uxorem.*) Areten, quæ Timocrati nupserat, expulso Dione. *Lambin.*

6 *Filiumque vellet revocare ad virtutem.*) Quem Dionysius corruperat, ut supra dictum est, vino, epulis, scortis, denique vivendi genere luxurioso ac libidinoso: *Idem.*

7 *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.*) Hac de re Plutarchus in *Sermone consolatorio ad Apollonium* scripto. Dolorem ac luctum, quem parentes liberique invicem ex calamitatibus ac mortibus liberorum, parentum ac proximorum percipiunt, observo frequentissime *Vulneribus* comparari, atque *vulnera* nominari. Infra Datame; *Filium Aridæum eo cum exercitu mittit, cadit in prælio adolescens, proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset.* Tacit. vita Agricolæ cap. 28. f. *Initio æstatis Agricola domestico vulnere ictus, anno ante natum filium amisit.* Valer. Flaccus lib. I. Arg. vers. 723.

Dixit, & extemplo Furiis iraque minaci
Terribilis, sunt hic etiam tua vulnera prædo,
Sunt lacrimæ carusque parens.

Tacit. vita Agricolæ cap. 7. *Sequens annus gravi vulnere animum* do-

Heraclidem : [1] qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates, quorum consensu præerat classi, quum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: [2] *Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis*. Quod dictum magna invidia consequuta est. Namque aperuisse videbatur, se omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit: Heraclidemque, quum Syracusas venisset, interficiendum cura-
7 vit. [3] Quod factum omnibus [4] maximum timorem inje-

domumque ejus afflixit. De matre in prædiis a classiariis Othonis interfecta Valerius Maximus lib. v. cap. x. Ext. de Pericle: *Ille caput quoque solito more coronatum gerere sustinuit, ut nihil ex vetere ritu propter domesticum vulnus detraheret*. Gebhard.

1 *Qui quidem Dioni principatum non concedens.*) Tacit. XIII. Annal. cap. 17. *Cui plerique etiam hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias, & insociabile regnum* æstimantes: Seneca in Agamemnone:

Nec regna socium ferre nec tada sciunt.

Qui Heraclides quum Dioni deferretur, tanquam cum Callippo insidias ei necteret: *respondit, se vita malle excedere, quam metu violenta mortis amicos inimicosque juxta ponere*. Val. lib. III. cap. 8. *Gebhard.* Lege Orationem Heraclidis apud Plutarchum.

2 *Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis.*) *Regi rempublicam*, est in Mss. non male. *Schott.* Versus sunt ex Hom. Iliad. 3. v. 204.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Θεὸς
παῖς ἀγκυλομήτεω.

Lambin. Savar. Boecler. Similis Caligula apud Sueton. cap. 22.

3 *Quod factum omnibus.*) Plutarch. Ἐλύπησε δὲ σφόδρα Συρακουσίους ἀποθανών. *Lambin.*

4 *Maximum timorem injecit.*) In Alcibiade: *Magnus multitudini timor est injectus*. Nam qui genere, auctoritate atque opibus excellebant, ad se quoque gradum fieri opinabantur, & in se patienda primarii viri discebant exemplo. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 11. *Plurimum terroris intulit cades Calpurnii Galeriani*. Idem l. XI. Annal. cap. 8. *Namque inter Gotarzis pleraque sava (qui necem fratri Artabano conjugique ac filio ejus praparaverat, unde metus ejus in ceteros) accivere Bardadem*. Idem lib. II. Hist. cap. 17. *Et contradicere ausos Claudium Phirricum trierarchum Liburnicarum ibi navium; Quinctium Certum Equitem Roman. interfici jubet, quorum morte exterriti, qui aderant*. Justin. l. XII. c. 5. *Fremere itaque omnes universis castris cœpere, innoxii senis filiique casum miserantes; interdum se quoque non debere melius sperare dicentes*. Et cap. 6. *Reputabat*

injecit. nemo enim illo interfecto se tutum putabat. [1] Ille autem adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit. quibus divisis, quum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit, [2] neque quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum posses-

bat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidia, quantum apud cæteros amicos metum & odium sui fecerit. Gebhard.

1 *Ille autem adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit.*) Monitum præclarum de Dominantibus, qui exsistentibus æmulis aliisque, quos vel revereantur, vel metuant moderati; iis vero remotis licentiosius effunduntur in dedecora atque flagitia, quæ præsentium viventiumve metus aut reverentia cohibuerat. Tacit. lib. II. Hist. cap. 73. *Vix credibile est memoratu, quantum superbia socordiaque Vitellio adoleverit, postquam speculatores Syria Judææque adactum in verba ejus Orientem nunciavere. Nam etsi vagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaque Vespasianus, ac plerumque ad nomen ejus Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusque, ut nullo æmulo, sævitia, libidine, raptu in externos mores proruperat.* Clarius de Tiberio lib. VI. fin. ubi, postquam excessu Liviæ matris omnis reverentia animo excessisset, & sublato Sejano metus sublati essent, principem in scelera simul ac dedecora prorupisse ait. Caussam ibidem non reticet prudentissimus scriptor: nam dum alios timent verenturque dominantes, libidines suas obtegunt: remoto autem pudore ac metu, suo tantum ingenio utuntur. Non est prætereundus locus lib. XIV. Annal. cap. 13. de Nerone: *Hinc superbus ac publici servitii victor Capitolium adiit, grates exsolvit; seque in omnes libidines effudit, quas male coercitas qualiscumque matris reverentia tardaverat.* Flavius Vopiscus Carino: *Hic ubi patrem fulmine absumptum, fratrem a socero interemptum, Diocletianum Augustum appellatum comperit, majora vitia ac scelera edidit, quasi jam liber a frenis domesticæ Pietatis, suorum moribus absolutus.* Ita sublato Gallo Constantius suo utitur ingenio apud Ammian. lib. XV. *Quo ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemque se deinde fore ab omni immortalitatis incommodo fidenter existimans, confestim a Justitia declinavit.* Diodor. libro XVII. Parte posteriore: μετὰ δὲ ταῦτα δόξας ἤδη κεκρατηκέναι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ τὴν βασιλείαν ἀδήριτον ἔχειν, ἤρξατο ζηλοῦν τὴν Περσικὴν τρυφὴν καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν Ἀσιανῶν βασιλέων. Nec ii mores solum hominum, sed etiam civitatum; quæ sublato æmulæ urbis metu languescunt industria, torpescunt luxuria atque socordia. Paterculus l. II. cap. I. *Remoto Carthaginis metu, sublataque imperii æmula; non gradu, sed præcipiti cursu a virtute descitum, ad vitia transcursum*. Gebhard.

2 *Neque quo manus porrigeret.*) Nonnulla exemplaria sic habent, *neque amplius quid porrigeret, suppetebat, nisi amicorum possessiones.* Ego hanc lectionem retineo, illique antepono. *Lambinus.* Vulgatum mecum tuetur doctissimus Piccartus capite 10. Pericul. Crit-

 tic.

possessiones. Id ejusmodi erat, ut quum milites reconciliasset, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur: & insuetus male audiendi, non æquo animo ferebat, de se ab his male existimari, quorum paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, [1] offensa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum di-
8 ctitabat. [2] Hæc ille intuens, quum [3] quemadmodum sedaret, nesciret, & [4] quorsum evaderent, timeret: [5] Callicrates quidam civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, [6] homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait eum in magno periculo esse propter offensionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum: quem si invenisset idoneum, [7] facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus diffidenti suos sensus aperturi

tic. Curtius lib. 7. cap. 55. *Jam etiam ad pecora nostra avaras & instabiles manus porrigis*. qui locus ex hoc videtur imitatione expressus, quare improbe fecit Lambinus. *Gebhard.*

1 *Offensa in eum militum voluntate.*) Id est, alienata ab eo militum voluntate. Cicero Tuscul. quæst. *Propter alienam & offensam populi voluntatem.* Lambin.

2 *Hac ille intuens.*) Gifanii Codex, & Longolius; *Hac ille metuens.* Schott.

3 *Quemadmodum sedaret, nesciret.*) Cum sedandi rationem non reperiret, ἀμηχανῶν καὶ ἀπορῶν. *Lambin.*

4 *Quorsum evaderent.*) Vulgati, *evaderet*. Approbo, *evaderent*, Puteano, Lambino, & P. Danieli complacitum. Cicero Attico: *Quoad audiamus hac, qua commota sunt, quorsum evadant.* Gebh.

5 *Callicrates quidam.*) Immo *Callippus*, ut nominant Plutarchus, Diodorus, Athenæus, Suidas, & Pletho. *Schott.* Sed credibile est, hunc Callicratem Callippi fratrem fuisse, & Probum Callippi fratrem pro Callippo sumsisse: quemadmodum Poetæ interdum Pollucem pro Castore appellant. *Lambin. Magius.*

6 *Homo & callidus.*) Plutarcho μιαρώτατος, id est, *impurissimus*. Idem paucis post: διέφθειρε, καὶ παρεσκεύαζέ τινας τῶν ξένων ἐπὶ τὸν Δίωνα, κακοηθεστάτην ἀρχὴν, καὶ πανουργοτάτην ποιησάμενος. *Lambin.*

7 *Facile omnium animos cogniturum.*) Hanc rationem consilii sui Callippus, sive Callicrates afferebat.

ri forent. Tali consilio probato [1] excipit has partes ipse Callicrates, & se armat imprudentia Dionis. Ad eum interficiendum socios conquirit: adversarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res, multis consciis quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ [2] conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat, a Callicrate fieri sibi insidias: sed illa quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Callicratem [3] in ædem Proserpinæ deducunt, [4] ac jurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, sed ad maturandum concitatus est, verens ne prius consilium aperiretur
suum, quam conata perfecisset. Hac mente, proxi- 9
mo die festo, quum a conventu se remotum Dion domi

1 *Excipit has partes ipse Callicrates.*) Hunc actum veluti Persona egregie sustinere gnara in se transfert. Elegans translatio non *ab iis qui pilam aut aliquid simile traditum excipiunt*, prout docet Lambinus, sed a scena sive histrionibus, quorum hæ vel illæ sunt partes; & hic vel ille hujus vel istius ὑποκειμένου partes excipit atque agit. Valer. Maxim. v. c. III. 4. *Impetratis detestabilis ministerii partibus*. Conjungit crebro Cicero Personam & Partes, ut pro Archia: *Nisi hanc personam & has partes possem sustinere*. Et ut heic Nepos excipere partes; ita ille suscipere dicit Epistolis ad Familiares; *De me autem suscipe paulisper partes meas, & cum te esse finge, qui ego sum*; Et in Verrem. *Cum tuas partes suscipio, cur tuum onus sustineo?* Gebhardus.

2 *Conveniunt.*) Paullo aliter Plutarchus: Ἤδη δὲ καὶ τὸν Δίωνα, καὶ τὰς γυναῖκας ὑπόνοια τῶν πραττομένων εἶχε, καὶ μηνύσεις γενομένων πανταχόθεν. *Lambin.*

3 *In ædem Proserpinæ deducunt.*) Nihil notius raptu Proserpinæ, in cujus honorem templum erectum. Orpheus tamen, & Pausanias in Attica rem gestam tradunt, qua Cephisus amnis Eleusinem præterit. *Deo* quoque appellatur Hesychio. Unde *Deois Proserpina* apud Ausonium. Simul ille cum Cerere in Eleusiniis sacris colebatur. Thesmophoria in honorem Proserpinæ raptus maximo cum luctu mense Pyanepside habebantur, quem ἀπόφραδα ideo mensem appellavit Plutarchus.

4 *Ac jurare cogunt.*) Maximum erat juramentum apud Siculos quod in æde Proserpinæ fiebat. Fiebat vero hac solennitate: *Qui fidem præstabat, in Cereris descendebat templum, & quibusdam peractis sacrificiis Deæ purpuram induebat: tum ardentem capiens faculam, jurabat.* Auctor Plutarchus in Dione; cujus verba lucem dant Probo. *Magius. Longolius.*

domi teneret, atque [1] in conclavi edito [2] recubuisset: [3] consciis loca munitiora oppidi tradidit: [4] domum custodibus sepsit: [5] a foribus qui non discederent, certos præfecit. Navem triremem armatis ornat, [6] Philocratique fratri suo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet: cogitans, si forte consiliis obstitisset fortuna, ut haberet, quo fugeret, ad salutem. Suorum autem e numero [7] Zacynthios adolescentes quosdam elegit

cum

1 *In conclavi edito.*) Plutarchus: Καὶ κατακλιζομένου Δίωνος ἐν οἰκήματι κλίνας τινὰς ἔχοντι μετὰ τῶν φίλων. Solebant veteres cum vacare precibus, aut sine arbitris agere vellent, in editum locum ascendere: interdum peculiarem locum in superiori parte domus huic rei habere. Sueton. August. cap. 72. *Si quando quid secreto aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis.* De Tiberio Tacit. 6. 4. 21. *Quotiens super negotio consultaret, edita domus parte utebatur.*

2 *Recubuisset.*) Lambin. & Putean. lib. *recubuisset: domum cust. sepsisset, a foribus q. n. discederent, certos præfecisset: consciis loca munit. tradit, navem, &c.* Sane ita Plutarch. narrat. Et custodes ab ipso Dione positos, noster comm. 6 videtur innuere. Msc. Bœcl. *Conscios facinoris l. m. o. tradit, d. c. sepsit, a forib. q. n. discedant, certos præficit, navem armatam triremem armatis ornat, Philostratoque fratri tradidit.* Tò *facinoris* erat etiam in Msc. Leid. *tradit* vero & *discedant* in cod. P. Dan. qui & *Philostratoque* habebat. Sed pro *sepsit*, idem & Leid. Msc. *sepit.* Unde forsan ita totus hic locus constituendus: *consc. facinoris l. m. o. tradit, d. c. sepit, a* (*vel ac*) *forib. q. n. discedant, certos præficit, navem armatam triremem armatis ornat, Philostratoque fr. tradit.* Navem *armatam* vocat, instrumentis & apparatu nautico instructam, ac navigationi paratam. Cæsar B. G. 3. 13. *Ipsorum* (Venetorum) *naves ad hunc modum factæ, armatæque erant. Carinæ aliquanto planiores, &c. anchoræ, pro funibus, ferreis catenis revinctæ; pelles pro velis,* &c. nam *arma* dicta instrumenta nautica, quæ & *armamenta*, ac Græcis ὅπλα. Unde easd. naves Cæsar cap. 14. *omni genere armorum ornatissimas*; & Lucret. 2. 42. *classem ornatam armis* dixit. V. Scheffer. de Milit Nav. vet. 1. 4. & Add. ad 2. pag. 333.

3 *Consciis loca munitiora oppidi tradidit.*) In membranis, *tradit.* Et sic alias *dedit* pro *dedidit* legitur in Datame, loco τῶν μελλόντων aut præteritorum. Quod elegantiæ est. *Keuchen.*

4 *Domum custodibus sepsit.*) Plutarchus: Οἱ μὲν ἔξω τὴν οἰκίαν περιέστησαν.

5 *A foribus qui non discederent.*) Idem: Οἱ δὲ πρὸς ταῖς θύραις τοῦ οἴκου, καὶ ταῖς θυρίσιν ἦσαν. Est autem hic ordo, *certos præfecit, qui a foribus non discederent.* Mendose porro legitur in nonnullis Codicibus; *discedebant.* Lambin.

6 *Philocratique.*) In membranis nostris *Philostratus* nominatur. *Schott.*

7 *Zacynthios adolescentes.*) Sic Plutarchus, & Diodorus, qui Za-

κων-

cum audacissimos, tum viribus maximis; hisque dat negotium, ut ad Dionem eant [1] inermes, [2] sic ut conveniendi gratia viderentur venire. Hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, ut [3] limen ejus intrarunt, [4] foribus obseratis, in lecto cubantem invadunt, [5] colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri posset foris. Hic, sicut ante sæpe dictum est, quam invisa sit singularis potentia, & miseranda vita, [6] qui se metui quam amari malunt, cuivis [7] facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, [8] si propitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes, telum foris flagitantes, vi-

κυνθίυς dicunt fuisse, id est, *Zacynthios*. est autem Zacynthus insula non longe a Cephalenia. Quidam tamen hic legi volunt, *Saguntbinos*. Sed Polyb. lib. 3. Saguntum, Ζάκανθαν appellat, quæ urbs est in finibus Iberiæ & Celtiberiæ non longe a mari. Non est dissimulandum tamen, videri ex Stephano Saguntum & Zacynthum uno eodemque nomine apud Græcos significari. Sic enim Stephanus: Ζάκυνθος πόλις ἀπὸ Ζακύνθου τοῦ Δαρδάνου. Ὅμηρος. Καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος, δευτέρα Ἰβηρίας, ὑπὸ τὴν Λιβύης. *Lambin.*) *Zacynthios adolescentes.*) Scriptus P. Dan. Codex *Zaguntios* legebat, Longolianus *Zazynthinos*. Sed *Zacynthios* melius scripserim, quam *Zazynthinos*, aut *Zaguntios*: Græcis enim Ζακύνθιοι, non Ζακυνθινοι. Ut a *Zacyntho*, Latini *Zacynthios* formarunt, ita Græci a Ζακύνθου τοὺς Ζακυνθίους. Falluntur igitur, qui *Saguntbinos* heic inculcandum existimant auctoritate Polybii, qui *Saguntum*, Ζάκανθαν appellat libro III. Lege Diodorum, & Plutarchum. *Keuchenius*.

1 *Inermes.*) Παρῆλθον ἀνὰ ξίφων ἐν τοῖς χιτῶσιν.

2 *Sic ut conveniendi.*) Id est; tanquam conveniendi. Malim legi, *sic ut si conveniendi*. Veruntamen nihil muto. *Lamb.*

3 *Limen ejus intrarunt.*) Codex P. Dan. *intrarant*.

4 *Foribus obseratis.*) Plutarchus fores ab iis, qui erant extra, clausas, seu potius adductas & attractas esse tradit; Οἱ μὲν ἔξω ἐπισπασάμενοι τὰς θύρας. *Lamb.*

5 *Colligant.*) Plutarchus: Κατέχειν ἐπειρῶντο, καὶ συνέτριβον, ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον, ᾔτουν ξίφος.

6 *Qui se metui quam amari malunt.*) In Timoleonte: *Maluit se diligi, quam metui*. Sidon. noster epist. 2. lib. 1. de Theodorico rege Gotthorum, *timet timeri*. vide Notas. *Savaro*.

7 *Facile intellectu.*) Sic legendum est; non ut habent Codices Veneti & Florentini, *intellecta*. Lambin.

8 *Si propitia fuissent voluntate.*) Alii libri *propria*. Ut *propria voluntas* sit dedita & non alienata. Quidam *propitia pronaque*. Gebhard.

vivum tenebant. Cui quum succurreret nemo, [1] Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est. Confecta cæde, quum multitudo visendi gratia introiisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. [2] nam celeri rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti, [3] immerentes, inermes, ut sceleratos, occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, [4] mirabiliter vulgi immutata est voluntas. Nam qui vivum eum tyrannum vocitarant, eundem liberatorem patriæ, tyrannique expulsorem prædicabant. Sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, [5] ab Acheronte cuperent redimere: [6] Itaque in

1 *Lyco quidam Syracusanus.*) Lygo, Cod. P. Dan. Plutarchus: Διατριβῆς γινομένης Λύκων Συρακούσιος ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον, τὸν Δίωνα κρατούμενον πάλαι, καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν. Vide Diodotum lib. 16. *Lyco quidam.*) Veteres. *Lygo*. Plutarcho Λύκων, unde *Lyco* vel *Lygo*. Malim tamen *Lyco* translatitium, ut apud Plautum. Nam *Lyco* vel Λύκων, παρωνύμως à Λύχνου. Sed in vices has literas mutabant antiqui. Sic in *Callistratus*, Gallistratus; *Gardaces*, Cardaces; de quibus in Exceptis. *Keuchen.*

2 *Nam celeri rumore dilato.*) Sic legendum, non *delato*. Lambin

3 *Immerentes, inermes.*) Offendit istud *inermes*: quare cum in tribus libris calamo exaratis attestetur Schottus desiderari, ejiciendum censeo. *Gebhard.*

4 *Mirabiliter vulgi.*) Callippus tamen Dione interfecto principatum excepit, & menseis tredecim imperavit, ut tradit Diodor. Siculus. Plutarchus vero narrat, eum initio quidem clarum & illustrem fuisse, & Syracusas tenuisse, sed brevi post tempore pœnas dedisse, & a Leptine quodam & Polyperchonte eo ipso pugione, quo Dio cæsus erat, percussum interiisse. *Lambin.*

5 *Ab Acheronte.*) Ab inferis. Sic M. Tullius *post reditum in Senatu, & omneis Metellos præstantissimos cives pæne ex Acheronte excitatos*. Idem. *Ab Acheronte.*) Monet Gifanius ad Lucretium, invenisse se scriptum in Vet. libro Nepotis *Acherunte* per quintam vocalem. Sed communiter legebant veteres *Acherons* & *Acheruns*. Ut *humo* & homo, *fretu* & freto, *sumnus* & somnus; de quibus vide Priscian. 1. & Voss. de Arte Grammat. lib. 1. cap. 12. *Keuch.* Verum ista pœnitentia sera plerumque magnos viros comitatur incassum; nonnunquam autem illorum posteritati & cognationi expedit. Infra Timotheo. *Hujus post mortem cum populum judicii sui pæniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem ejus filium, ad muri quandam partem resti-*

in urbe, celeberrimo loco, elatus publice, 7 sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

reficiendam, jussit dare. Polyæn. lib. 5. in Gescone. τούτων πραχθέντων, οἱ Καρχηδόνιοι πολλάκις ἡττώμενοι καὶ ἀλῶναι κινδυνεύοντες μετέγνωσαν ἐπὶ τῇ τοῦ Γέσκωνος φυγῇ, καὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ Ἀμίλκου. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ἀμίλκαν τεθνηκότα οὐχ οἷόν τε ἦν ἀνακαλέσασθαι. Ubi ἀνακαλέσασθαι est revocare ab inferis. Vulcatius Gallicanus Avidio Cassio cap. 12. *Utinam possem multos etiam ab inferis excitare*. Ex Cicerone pro M. Marcello, *Non dubito, quin multos, si fieri posset, & Cæsar ab inferis excitaret*. At qui reducuntur, dicuntur ἀναδραμεῖν ἐξ ᾅδου. *Gebhard.*

6 *Itaque in urbe, celeberrimo loco.*) Lambinus mavult, *in urbis celeberrimo loco*. Gebhard. Fuit autem hic eximius honor. Nam non solebant veteres quenquam in urbe sepelire, nisi forte Imperatores. Serv. Sulpitius apud M. Ciceronem lib. 4. Epist. ad Fam. *Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant*. Lambinus. Vide Kirchm. de Fun. Roman.

7 *Sepulcri monumento donatus est.*) Discrimen statuendum est inter monumenta sumptu publico facta, & ea, quæ decreto tantum publico. Non enim fuit jus in Republica Atheniensium ornare sepulcra defunctorum, quantum aut heredis, aut ipsius etiam defuncti ambitio postulasset; verum de tumulis majoris impensæ cognoscebatur, neque is honos vulgo omnibus, sed clatis tantum viris concedebatur. Diversus fuit publicæ sepulturæ honos, qui bene de republica meritis deferebatur. Atque iis interdum Mausolæa de publico excitabantur. *Casaubon.*

IPHI-

IPHICRATES.

XI.

1 [1] IPHICRATES Atheniensis, non tam magnitudine rerum gestarum, [2] quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, [3] ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu quidem quisquam anteponeretur. Multum vero in bello est versatus; sæpe exercitibus præ-

1 Initium hujus ita scribendū est, IPHICRATES ATHENIENSIS *Non tam magnitudine rerum gestarum quam disciplina, &c.* Consensu Codicum MSS. quorum nullus Τὸ *genere* agnoscit excogitatum a Longolio; a Lambino vero avide arreptum, & uberiore corruptionis indole propagatum. Nam quod Iphicratem putant fuisse sutoris filium, errant; quoniam nasum Atticum non intellexerunt. Quod aptos admodum calceos militi invenerit, inde forsan eo cavillo est aspersus. hinc & *Iphicratides calcei* in proverb. cesserunt. Diodorus lib. xv. Τάς τε ὑποδύσεις τοῖς στρατιώταις εὐλύτους καὶ κούφας ἐποίησε, τὰς μέχρι νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ᾽ ἐκείνου καλουμένας. *Gebhard.* Vid. Polluc. Suidam, Photium, & Procli Chrestom. *Schott.* Atque hoc est, *cerdone natum esse*, ut olim scripsit ad Curtium vir doctus. Discas tamen ex Plutarcho & aliis, Iphicratem sutoris filium fuisse. Vide illum ἀποφθ. στρατηγ. Aristotelem I. Rhetor. Xenophontem VI. Polyænum III. Strat. Athenæum IV. & XII. Arrianum, Ælianum, Æschinem, Suidam, Jul. Pollucem, Senecam Rhet. Frontinum, Justinum, Plutarch. & alios. *Savaro.* Hic Iphicrates, cum Harmodius quidam Harmodii Atheniensis abnepos in eum, tanquam ignobilem convitia faceret: τὸ μὲν ἐμὸν (inquit) ἀπ᾽ ἐμοῦ γένος ἄρχεται, τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ παύεται. Plura & præclara ejus Stratagemata a Frontino referuntur. vid. lib. I. c. 4. 5. 6. & l. 2. c. 1. 5. & 12. Aliud factum refert l. 3. c. 12. & l. 4. c. 6. *Longol.*

2 *Quam disciplina militari.*) Fuit tamen idem & bonus Rhetor, exstantque multa apud Aristotelem in Rhet. ex ejus Orationibus prolata. Suidas: Ἰφικράτης Ἀθηναῖος σκυτέως παῖς, ῥήτωρ καὶ στρατηγός. *Lambinus.* Justinus lib. 6. c. 5. In Iphicrate *non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes fuere.* Vide Plutarch. in Politicis.

3 *Ut non solum ætatis suæ.*) Justinus lib. 6. *Hujus adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit; nec unquam ante eum Athenienses, inter tot tantosque duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt.* Orosius lib. 3. cap. 1. *Savaro.*

1 *Nus-*

præfuit; [1] nusquam culpa male rem gessit; [2] semper consilio vicit, [3] tantumque eo valuit, [4] ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. [5] Namque ille pedestria arma mutavit. Quum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibusque hastis, [6] minutis gladiis uterentur; ille e contrario [7] peltam pro parma fecit, [8] a qua postea peltastæ pedites appellantur, ut ad motus concursusque essent

1 *Nusquam culpa male rem gessit.*) Provocabulum *sua* addit Gifanii Codex, & Longolius. *Schott.* Xenophon tamen reprehendit ejus consilium in re militari libro 6. de rebus Græc. in extremo. *Lambinus.*

2 *Semper consilio vicit.*) Diodor. l. 15. Οὗτος γὰρ παραδέδοται στρατηγικήν τε ἀγχίνοιαν ἐσχηκέναι. *Gebhard.*

3 *Tantumque eo valuit.*) Idem: Πρὸς πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀγαθὴν φύσει κεχρῆσθαι διαφόρῳ.

4 *Ut multa in re militari.*) MSS. abest *multa*. Bœcler.

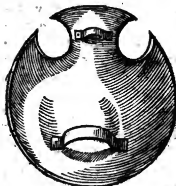
5 *Namque ille pedestria arma mutavit.*) Diodor. ibidem: τῶν γὰρ Ἑλλήνων μεγάλαις ἀσπίσι χρωμένων, καὶ διὰ τοῦτο δυσκινήτων ὄντων, συνεῖλε τὰς ἀσπίδας, καὶ κατεσκεύασε πέλτας συμμέτρους, ἀμφοτέρων δὲ στοχασάμενος, τοῦ τε σκέπειν ἱκανῶς τὰ σώματα, καὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς χρωμένους ταῖς πέλταις διὰ τὴν κουφότητα παντελῶς εὐκινήτως ὑπάρχειν. *Lambin.* Quæ heic ad verbum transtulit Cornelius.

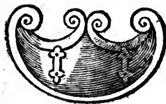
6 *Minutis gladiis.*) Intelligit spathas & semispathas, quarum meminit Isidorus lib. 18. cap. 6. Veget. 11. 15. & Tacit. in Annal. *Keuchen.*

7 *Peltam pro parma.*) Pelta, breve scutum, & fere quadratum, aut folii hederæ figuram præ se ferens, parma brevius & mobilius. Claudius Ælianus in Tacticis cap. 2. Τύπος γὰρ πέλτης μικρὸν ἐστι καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον. Suidas & Index vocum militarium, qui fere Lexicis adjunctus: Πέλτη, μικρά τίς ἐστιν ἀσπιδίσκη, καὶ κούφη. Isidorus: *Pelta, scutum brevissimum.* Formam ejus describit Xenophon apud Julium Pollucem lib. 1. Onomast. cap. 10. & Pierius Hieroglyph. lib. 42. *Ut circulus descriptus linea diametrali dissecetur: pars altera, quantum cubiti manusque ministerio deserviat, relinquatur: altera duobus e lateribus excavetur: ita ut in medio spatium sit insertando brachio, cujus hoc sit propugnaculum: extrema ad scuti marginem tunentur in cornua. Orbes illi duo hinc inde exempti, insertanda si opus sit hasta, alter commodus, alter ad inspectandum inserviat.* Quam ab interna parte delineatam, heic inserere visum. Talis igitur illa. *Keuchen.* Sed forma peltarum non apud omnes eadem: Sic Thraciæ erant quadrangulæ, de quibus accipienda verba Suidæ, πέλται, ἀσπίδια τετράγωνα. Vide & Dionysium Halicarnass. lib. 11. At peltæ Amazonicæ hederæ folio similes erant. *Salmas.* Præter Servium 1. Æn. & Lactant. 5. & 7. Theb. atque Isidor. 18. 12. vid. Hieronym. & Eucher. in lib. Regum. *Savaro.*

essent leviores, [9] hastæ modum duplicavit, [10] gladios longiores fecit. Idem [11] genus loricarum mutavit, & [12] pro ferreis atque æneis, lineas dedit. Quo facto expe-

ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ διαφαίνοιτο χαλκαῖ οὖσαι. In Eclogis Polybii de Legationibus: Ὅτι κομίζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς ἑξακισχίλια μὲν ὅπλα χαλκᾶ πελταστικά. Plura congessit Justus Lipsius in Analectis ad Militiam. *Keuchen.*

8 *A qua postea peltastæ pedites appellantur.*) Suidas: Πελτασταὶ, πεζοὶ οἱ τὰς ξυστὰς κατέχοντες. *Longol. Peltatæ* Lactantio. *Savaro.* Jul. Pollux: Πελτασταὶ, πελτοφόροι. Vetus Glossarium: Πελταστὴ, *manipulus.* Aliud: Πελτάριον, *parmula*, & πελταστὴς, *parmularius*. Ad rem Diodorus libro 13. Τότε δὲ ἀπὸ τῆς πέλτης πελτασταὶ μετωνομάσθησαν. Antea vero dicebantur ὁπλῖται, id est, *gravioris armaturæ pedites*. Qui peltas gestabant, non tantum *Peltastas*, sed & *Cetratos* Livius appellat lib. 31. Pelta Cetræ haud dissimilis est. Materia Peltarum ex ære fuit, ut docet Xenophon 5. Anabas. Αἱ δὲ πέλται αὐτῶν

9 *Hastæ modum duplicavit.*) Id est, *hastas magnitudine sesquialtera auxit*. hoc est, tantas fecit, ut totam magnitudinem antiquarum continerent, & præterea dimidiam. *Lambin.*

10 *Gladios longiores fecit.*) Diodor. Τὰ δὲ ξίφη σχεδὸν διπλάσια κατεσκεύασε. Ex spathis nimirum & semispathis. Quod etiam a Romanis factum, declinante imperio. Lege Tacitum. *Keuchen.*

11 *Genus loricarum mutavit.*) Quæ fuere olim equorum equitumque munimenta & tegumenta, an verius impedimenta? Nam certe pondus subinde & rigor (etiamsi squammata essent) impediebant inferre vulnera, æque atque accipere. Tacit. lib. 1. Hist. de Sarmatarum armatura: *Tegmen ferreis laminis, aut præduro corio consertum, ut adversus ictus impenetrabile; ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum.* Adi Veget. lib. 3. cap. 22. Plerique militum non habebant loricas hamatas, sed partem æris aut ferri procusam, quæ summum pectus tegeret: nam ima ventris satis scutum muniebat. *Lips.*

12 *Pro ferreis atque æneis, lineas dedit.*) MSS. & Editio Veneta Savaroni inspecta, *pro fertis atque æneis*. Ut sint *serta lorica* consertæ hamis & laminis *Gebh.* Virg. 3.

Loricam consertam hamis. ——

Idem 5.

Levibus huic hamis consertam auroque

expeditiores milites reddidit, nam pondere detracto; [1] quod æque corpus tegeret, & leve esset, curavit. [2] Bellum cum Thracibus gessit; [3] Seuthen socium 2
Atheniensium, in regnum restituit. [4] Apud Corinthum tanta severitate exercitui præfuit, ut nullæ un-

quam

roque trilicem
Loricam, ——
Idem 11.
—— *quem pellis ahenis*
In plumam squamis, auroque inserta tegebat,
Idem 3.
Consertum tegmen spinis.
Savaro. Alii Codices, *linteas* habent. *Mag.* Sed non admodum interest, utro modo legas. Unde postmodum apud multas gentes insinuavit istarum usus: quas communiter Græci induerunt post Iphicratem. Res tamen antiquæ originis, ut ex historiis clarum ac Poetis. Apud Homerum dicitur Ajax λινοθώρηξ, itemque Adrastus. Quem locum Plinius respexit lib. 19. cap. 1. In Alcæo etiam apud Deipnosophistam memorantur θώρηκες νεόλινοι, qui inter arma Macedonum & habitus bellicos. Auctor Dio. Θώραξ λινοῦς τρίμιτος, ἀσπὶς χαλκῆ. Sed & Alexander induit θώρακα λινοῦν διπλοῦν, ut loquitur Plutarchus. Illi ad imum ventrem extendebantur. Xenophon: Εἶχον θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου. Nec Romanis infrequens illorum usus. Quod de Augusto Livius, de Galba Suetonius testantur. *Keuchen.* Fiebant autem linei thoraces opera atque artificio coactiliariorum & πιλοποιῶν, qui linum aceto, vel austero vino, cui sal esset adjectum, probe macerabant, deinde ita cogebant, ut soliditatem ac crassitiem lintei octies decies, aut sæpius in se complicati haberet. Nicetas Acominatus lib. 1. rerum Isaaci Angeli: *Ipso Conradus sine scuto tunc dimicabat; sed pro lorica tectum quoddam gestabat e lino factum, vino austero probe salito maceratum, sæpius replicatum: quod quidem sale & vino coactum, adeo firmum adversus ictus erat, ut penetrari a nullo telo posset. Erant autem hujus tecti plagella octodecim, & eo plures.* Casaubon. De linteis loricis ac thoracibus, & a quibus usurpatæ sint vid. Lasium de rep. Rom. 8. 16. Torrentium ad Sueton. Galbam. 19. Lips. de Mil. Rom. 3. 6. Dausquejum ad lib. 3. Silii pag. 120. Villiomarum adversus Titium 2. 19. Casaubon. ad Sueton. Ferrarium de re vestiaria.

1 *Quod æque corpus tegeret, & leve esset.*) Lambinus: *Ut æque corpus tegerent, & leves essent.* Sed priorem scripturam confirmant Schotti Mſ. & Ultrajectina Editio. Nec dissentit Magius.

2 *Bellum cum Thracibus gessit.*) Dux creatus suffragio ab Atheniensibus adversus Amphipolim oppugnandam. *Æschin.* in Orat. περὶ παραπρεσβ. Frontin. 1. 11. Strateg. Polyæn. 111. Commemorat & ejus victoriam adversus Anaxibium Lacedæmoniorum ducem Xenophon lib. 4. Ἑλλην.

3 *Seuthen.*) Aldi exemplaria *Scothyn* habent: Vetusta vero omnia *Seuthem*, emendatius. *Mag.* Hic est *Seuthes Odrysas* apud Curt. lib. x. cap. 1. quem ὕπαρχον Κερσοβλέπτου tantum, non Regem facit Polyænus 7. Strateg. *Keuchen.*

4 *Apud Corinthum.*) Inde bellum *Corinthium* est appellatum; Κορινθιακὸς πόλεμος. *Bongars.*

1 Sic

quam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque consuetudinem adduxit, ut quum prælii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera [1] sic ordinatæ consisterent, ut singuli a peritissimo imperatore dispositi viderentur. [2] Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit. quod maxime tota celebratum est Græcia. [3] Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit. quo facto magnam adeptus est gloriam. [1] Quum

1 *Sic ordinata consisterent.*) Mss. *sic ordinate*. Bœcler. Curtius lib. 3. cap. 6. *Obsistere, circuire, discurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quam milites callent*. Gebhard. Vide de hac disciplina Iphicratis Alexandrum ab Alex. lib. 1. cap. 20.

2 *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit.*) Alii lib. *interfecit*. Schott. Quod supra probavi & explicavi in Aristide. *Gebhard.* Utraque lectio elegans est. *Savaro.* Mora, vox Græca est, hoc primum: deinde valet idem quod μοῖρα, hoc est *pars*, quod sit pars exercitus. Utebantur autem hac voce Lacedæmonii maxime & Dores. Et constabat μόρα, vel ut quidam volunt, quingentis militibus; vel ut alii, septingentis; vel, ut alii, nongentis. Diodorus Siculus lib. 14. Si eadem res ibi a Diodoro narratur, quæ hic a Probo significatur, μέρος appellat. Sic Diodorus: Μετὰ δέ τινας ἡμέρας τῶν Λακεδαιμονίων μέρος τῆς στρατιᾶς διῄει διὰ τῆς Κορινθίας χώρας. οἷς Ἰφικράτης, καί τινες τῶν συμμάχων ἐπιπεσόντες, τοὺς πλείστους ἀνεῖλον. Andromach. sive auctor incertus Etymologici: Μόρα, inquit, τάγμα στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις οὕτω λεγόμενον, καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μόρα, ἐπὶ μέρους ὄχλων, ὡς φθείρω φθορά. ἔστι δὲ ἡ μόρα, τάξις τῶν ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ τριακοσίων. Hæc ille. Xenophon hujus cohortis casum & cladem multis verbis exponit lib. 4. de reb. Gr. & utitur hoc ipso vocabulo Græco, quod usurpavit Probus. Pausanias in Laconicis & μοῖραν appellat. ταύτην τὴν μοῖραν ἐπιθέμενοι κατ' ὁδὸν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἰφικράτης διέφθειραν. Commemorat & hanc Iphicratis rem gestam Plutarchus in libello, πότερον Ἀθηναῖοι, &c. in extremo, & Æschines in Orat. κατὰ Κτησιφ. *Lamb.* De mora consule Joan. Meursium lib. 1. Atticar. Lection. cap. 15. adde & Hesych.

3 *Iterum eodem bello.*) Necubi, nec quando hoc prælium commissum sit, usquam reperio: nisi forte id significat, quod narrat Xenophon lib. VI. de rebus Græc. non longe admodum a principio: Iphicratem decem triremibus, quæ a Dionysio Lacedæmoniis Anippo Duce subsidio mittebantur, non longe a Cephalenia, una cum viris omnibus interceptis, & navibus nonaginta ex Corcyra assumptis, in Cephaleniam navigasse, & ab illius insulæ civitatibus pecunias partim libentibus obtinuisse, partim invitis obtorsisse, iisque rebus gestis, agros Lacedæ-

[1] Quum Artaxerxes [2] Ægyptio regi [3] bellum inferre voluisset, Iphicratem ab Athenienfibus [4] petivit ducem, quem præficeret [5] exercitui conductitio, cujus numerus [6] duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut [7] quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos in summa laude [8] fuerint. [9] Idem subsidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ [10] retardavit impetus. Nam nisi ejus adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta ab-

cedæmoniorum populatum esse ac vastasse, urbeisque adversariorum Athenienfibus voluntarias adjunxisse; quæ noluerint se dedere, iis bellum intulisse. Quo loco Iphicratis belli gerendi rationem, & scientiam rei militaris laudat Xenophon. Sic enim ille: Ἐγὼ μέντοι ταύτην τὴν στρατηγίαν τῆ Ἰφικράτης οὐχ ἥκιστα ἐπαινῶ. *Lambin.*

1 *Quum Artaxerxes.*) Mnemon. Vide Diod. Siculum lib. xv. Bellum intulit Q. Crasso, Serv. Corn. Sp. Papyrio, Fab. Alb. tribunis proconsulibus.

2 *Ægyptio Regi.*) Acori. *Lambin.*

3 *Bellum inferre voluisset.*) Editio Vulgata, *voluit.*

4 *Petivit ducem.*) Diodor. lib. xv. Ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος μετάπεμπτος ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐτάχθη διὰ τὴν ἐν τῷ στρατηγεῖν ἀρετήν. *Gebhard.*

5 *Exercitui conductitio.*) Sic MSS. recte. Vulgati *conducto.* In Chabria: *fugatis jam ab eo conductitiis catervis*, id est, mercede conductis, mercenariis, ut ipse loquitur in Timoleonte. *Savaro.* (*Conducere* ergo est Græcorum ξεναλογεῖν, vel ξένους μισθώσασθαι. Infra Datame: *Ex Græcia conductorum tria millia.* Curtius lib. 3. *Ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso.* ibid. cap. 6. *Argentum istud ad conducendum militem mitte.* Gebbard.

6 *Duodecim millium.*) Immo xx. *millium*, ex Diod. Siculo. *Lambin.*

7 *Quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos.*) Quæ ambitiosa fuit Principum κενοδοξία, ut a nomine suo milites etiam insignirentur. Ab eadem origine Joviniani & Herculiani apud Zosimum & Mamertinum. Sic Alexandrini Caracallæ, de quibus disertim Dio & Herodianus; Honoriani, Theodosiani, Constantini, Gratianenses, Valentinianenses, in notitia utriusque Imperii. Quod etiam in populis ac portis adhibitum. *Keuchen.*

8 *Fuerint.*) Editio Parisiensis, *fuerunt.*

9 *Idem subsidio Lacedæmoniis.*) Post cladem Leuctricam, victoribus Thebanis, quorum dux erat Epaminondas: qua accepta, Lacedæmoniorum opes afflictæ sunt. *Lambin.*

10 *Retardavit impetus.*) Codex Danielis: *retardavit interceptus. Inceptus*, pro *incepta* integre scriptum in membranis nostris, aut fortassis Savaronis sic edentis. Sic supra in Alcibiade, *Siciliæ amissum*, pro *amissione* dixisse notavimus. *Schott.*

abscessissent quam captam incendio delessent. Fuit autem & [1] animo magno & corpore, [2] imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuivis injiceret admirationem sui: sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut [3] Theopompus memoriæ prodidit. Bonus vero civis, fideque magna: quod cum in aliis rebus [4] declaraverit, tum maxime in [5] Amyntæ Macedonis liberis tuendis. [6] Namque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi, [7] cum his duobus liberis, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem placatis in se suorum civium animis. [8] Causam capitis semel di-

1 *Animo magno & corpore, imperatoriaque forma.*) Corporis dignitas duci admirationem tam apud suos quam apud hostes conciliat. Tacit. 13. Ann 8. *Ne si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & super experientiam sapientiamque etiam specie inanium validus.* De Cæcinna idem l. 11. Histor. cap. 30. Claudian. lib. 1. de Laudib. Stiliconis.

Jam tunc conspectus, jam tunc venerabilis ibas,
Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorumque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideis. quacumque alte graderere per urbes,
Cedentes spatiis assurgentesque videbas.

Justin. lib. 13. cap. 1. de Amicis Alexandri. *Gebhard.*

2 *Imperatoriaque forma.*) Imperatore digna, quæ veluti longe lateque ostentat Imperatorem, ut de Trajano Plin. Panegyr. 4. Dioni egregia voce σεμνοπρεπὲς τῷ προσώπῳ dicitur. *Boecler.* Capitolinus in Pertin. vide Not. in Sidon. ep. 2. lib. 1. *Savaro.*

3 *Theopompus.*) Sup. in Alcibiad. de quo etiam Athen. lib. 12. vide Casaub. ad Athen. lib. 3. c. 8. & lib. 10. c. 12. Plutarch. in Timoleone, & Harpocrat. in voce εἰμψίδοξος. in Ἀττικεῖς. in Ἀλόννησος. in ἀμφικτυόνες. Steph. de urb. in voce Ἀσαὶ. *Savaro.*

4 *Declaraverit.*) Codex Danielis, *declaravit.*

5 *Amyntæ.*) Cujus filius Philippus, pater Alexandri Magni. Hic Amyntas autem Pausaniam Macedoniæ regem, Æropi regis filium interfecit: regnavitque annos 24. Diod. lib. 14. *Lambin.*

6 *Namque Eurydice.*) Lege de hac re luculentissimam Orationem Æschinis, περὶ παραπρεσβ.

7 *Cum his duobus liberis.*) Habuit tamen ex Amynta tres filios, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum, Alexandri M. Macedonis patrem, & filiam Eurionem. Justin. lib. 7. cap. 4. Sed ex his Alexander patri successerat in regnum.

8 *Causam capitis semel dixit.*) Causam apud Cives suos simul cum Timotheo dixisse Iphicratem, & multatos esse tradit Diodorus lib. 16. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παροξυνθέντες ἐζημίωσαν αὐτοὺς πολλοῖς ταλάντοις, καὶ τῆς στρατηγίας

dixit bello [1] sociali simul cum Timotheo, eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit [2] ex Thressa natum [3] Coti regis [4] filia. Is quum interrogaretur, utrum pluris patrem, matremne faceret; Matrem, inquit. Id quum omnibus mirum videretur: at ille, Merito, inquit; facio; [5] nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.

γίας ἀπέςησαν. Athenienses autem irati Iphicratem & Timotheum in judicium vocatos multis talentis mulctarunt; & imperandi munere abdicarunt: Polyænus cum Probo congruens; Iphicratem & accusatum esse significat & absolutum. *Lambin.* Meminit ejus & Quintilianus lib. 5. cap. 12. qui causam hanc inter probationes adjicit; quas παθητικὰς vocant. Quod Strategemate judicium absolutus fuerit Iphicrates, refert Polyæn. lib. 3. & Senec. Rhetor. lib. 7. Declam. 5. Plura de ipsius eloquentia colligit Muretus lib. 8. Var. Lect. cap. 22. *Schott.* Noster in Phocion. *in judiciis cum capitis causam diceret*: reus autem capitis accusatus est, & accusatus proditionis: infr. in Timoth Plut. in Apophth. *Savaro.*

1 *Bello sociali.*) In quod inciderunt Athenienses; cum Chii, Rhodii, Coi, & Byzantini ab iis descivissent, ut Diodor. tradit, ejus mentio est in Chabria capite 4.

2 *Ex Thressa natum.*) Τὸ *natum* abest ab Ultrajectino, & glossam olet. *Schott. Gebhard.* Ex muliere Thressa, id est, in Thracia nata: ἐκ Θρᾴττης γυναικός. Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tarsa*; ut habent exempla Veneta & Florentina. *Lambin.* Alii codices *Tharsa* habent. *Mag.* Seneca lib. II. de Tranquillitate; Iphicratem ipsum Thracia matre natum adserit. Quod cum illi objiceretur; *Et mater*; inquit; *Deum Idæa fuit.* Long. Ad quem locum vide Justum Lipsium.

3 *Coti Regis.*) Κότυν vocant Græci: Probus autem Latina inflexione tertia, *Cotum* dixit. Alii hic *Cotyis* legi volunt; cum quibus non pugnabo, sed *Coti* non improbo. *Lambin.* in Timotheo: *Adversus Cotum bella gessit.* Gebhard.

4 *Filia.*) Anaxandride. Athenæus initio lib. IV. & Seneca: *Quod in sapientem non cadit injuria*, cap. 18. *Savaro.*

5 *Nam Pater, quantum in se fuit; Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.*) Sensus iste: Pater, quantum in se fuit, Thracem potius quam Atheniensem ideo genuit, quia e barbaris uxorem duxit: mater autem non ex suo sanguine Thracem, sed ex Atheniensis viri complexu Atheniensem gignere studuit: Perstringit patris cum barbara matrimonium: cujus solius sit ea culpa, non matris, si quid hic indignum moribus Græcorum, aut opprobrio obnoxium. *Boeclerus.* Simile responsum Timothei apud Athenæum libro XII. Ὁ δὲ Τιμόθεος καὶ σκωπτόμενός ποτε, ὅτι Θρᾴττης εἴη μητρὸς, καὶ χαίρειν γε αὐτῇ, φησιν; οἶδα, ὅτι δι' αὐτὴν Κόνωνός εἰμι υἱός. *Gebhard.*

CHABRIAS.

XII.

1 CHABRIAS Atheniensis. Hic quoque in summis habitus est ducibus, [1] resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, quum Bœotiis subsidio venisset. Namque in ea victoria fidente summo duce Agesilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam Phalangem loco vetuit cedere, [2] obnixoque genu scuto, [3] projectaque ha-

1 *Resque multas memoria dignas gessit.*) Demosthenes Orat. in Leptinem, cum magnis efferat Chabriam laudibus, tum ejus res gestas semel atque iterum enumerat. Ibi: πρὸς ἅπαντας Πελοποννησίους παρετάξατο ἐν Θήβαις, Γοργώπαν ἀπέκτεινεν ἐν Αἰγίνῃ, πολλὰ τρόπαια ἔστησεν. Legendus & Xenophon lib. 4. & 5. de reb. Græc. Diodorus 15. 16. Athen. lib. 12. infr. in Epam. Plutarchus in Phocione & Camillo. Frontinus lib. 1. cap. 5. & 11. Strat. *Lambin. Longol.* Non solum autem res memoria dignas gessit, sed & dixit. Lege Plutarchi apophtheg. *Mag.*

2 *Obnixoque genu scuto.*) Id est, obfirmato genu ad scutum: videtur a Probo dictum esse obscurius, propter casuum similitudinem: Quod expressit Diodorus planius lib. 15. καὶ τὰς ἀσπίδας πρὸς τὸ γόνυ κλίναντες, id est, *&* *clypeis ad genu acclinatis.* Polyænus Strat. lib. 2. Τὰς ἀσπίδας πρὸς γόνυ προσερεισαμένους, id est, *clypeis ad genu firmiter acclinatis.* Planius, explicatiusque dixisset hoc modo, *obnixo genu in scutum.* Lambin. De hoc habitu ad præliandum composito Marcellinus de barbaris, & (ni memoria fallit) D. Ambrosius. *Savaro.* Quod Stratagema Triariis Romanis inepte Vir doctus accommodavit. Alia etiam ratio subsidendi fuit in eo schemate bellico, quod testudinem Romani vocabant. *Stewech.* ad Veget. Quod ego explicatius dabo. Milites Chabriæ obnixo genu scuto protensa hasta stabant, ut eo commodius hostilis Phalangis impetum exciperent & sustinerent: quod etiam Polyænus dicto loco confirmat. Triarii vero Romani genu dextro innixi, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas sub erecta cuspide in terra fixas tenentes, sub vexillis considebant: dum vel hastati, qui primi pugnam inibant, vel principes, qui robustioris ætatis & a principio gladiis pugnabant, cum hoste dimicabant: quorum subsidio tertio ordine dispositi erant, & in eorum vicem locumque parati. Si apud hastatos ac principes parum prospere pugnatum esset,

tunc

hasta, impetum excipere hostium docuit. [4] Id novum Agesilaus intuens, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes [5] tuba revocavit. [6] Hoc usque eo in Græcia [7] fama celebratum est, [8] ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea [9] athletæ [10] cæterique artifices, his

tunc demum triarii ad nutum ducis consurgebant ad pugnandum; Triarii enim erant veterani spectatæ virtutis, ad quos rebus ferme desperatis velut ad extremum subsidium refugiebant, ut observat Dionys. Halicarnass. 5. Antiq. Rom. 15. & 8. 98. Inde *rem ad triarios rediisse*, cum laboratur, proverbio increbuit, ut præter Lipsium Valtrinus 5. de milit. R. 3. docet. Hæc ergo tam distincta & diversa confundi non debent, nec alterum ab altero deduci. *Locc.*

3 *Projectaque hasta.*) Si locus emendatus est, (ut mihi quidem videtur) *projecta* positum pro *porrecta*, seu *ante erecta*, προβεβλημένης ἀσπίδος. Sic Sisenna lib. 11. apud Macrobium lib. vi. c. 4. *scutis projectis*. Idem *projectis ramis*. M. Tullius de signis: *sed quod erat ejusmodi loco, atque ita projecta in altum, &c.* Lambin. Jabolenus, quod ad vocis significationem attinet, L. Malum ff. de verbor. signif. sic inquit: *Inter projectum & immissum hoc interesse Labeo ait, quod projectum esset id quod ita proveheretur, ut nusquam conquiesceret, qualia Meniana & suggrundia essent, &c.* Eadem de re Gellius quoque eadem. *Mag.*

4 *Id novum Agesilaus intuens, progredi.*) MSS. *Id novum cernens Agesilaus, contuens id progredi non est ausus.* Bœcler.

5 *Tuba revocavit.*) Σάλπιγγι ἀνεκαλέσατο. *Gebhard.*

6 *Hoc usque eo in Græcia fama celebratum est.*) Codex P. Danielis: *Eo tota Græcia fama celebratum est.*

7 *Fama celebratum est.*) Sic Cicero dixit pro Cluentio: *eadem omnium sermone celebratam*: & pro domo sua, *omnium sermone celebratum*. Lambin.

8 *Ut illo statu Chabrias.*) Diodorus Siculus 15. Ὁ δὲ Χαβρίας πολλῶν αὐτῷ πεπραγμένων κατὰ πόλεμον, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα ἐσεμνύνετο τῷ στρατηγήματι, καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ δήμου δοθείσας αὐτῷ καθίςαντο ἐχούσας τοῦτο τὸ σχῆμα. *Lambin.*

9 *Athletæ*) Qui vicissent certaminibus Iselasticis, quæ a Græcis ἀγῶνες εἰσελαςικοὶ vocantur: de quibus Sibylla, μέγας γὰρ αἰὼν εἰσελαςικὸς ἔςαι. *Keuchen.*

10 *Cæterique artifices.*) Scenicos & Musicos, sive Dionysiacos atque Pantomimos intelligit. De athletis frequens historia est ponendarum statuarum, ut non προσωπεῖς modo, sed iconas, vivam ipsorum imaginem referrent. Palæstras athletarum imaginibus, sicut & ceromata sua exornabant. Pausanias in Eliacis: ubi περὶ ἀναθημάτων loquitur, ἐν δὲ τῇ Ἄλτι (ait) τιμὴ εἰς τὸ θεῖον ἀνάκειν). οἱ δὲ ἀνδριάντες τῶν νικώντων ἐν ἄθλε λόγῳ σφίσι, καὶ ὅτοι δίδον). Cujus ritus imprimis instauratores fuisse Cretenses, idem mihi auctor 11. ἠλιακῶν. De ærea Milonis luctatoris statua lege quæ disertim Philostra-

his statibus in statuis ponendis uterentur, [1] in qui-
2 bus victoriam essent adepti. Chabrias autem multa
in Europa bella administravit, quum dux Athenien-
sium esset: [2] multa in Ægypto sua sponte gessit.
Nam [3] Nectanebum adjutum profectus, regnum ei
constituit. [4] Fecit idem Cypri, sed publice ab A-
theniensibus Euagoræ adjutor datus: neque prius in-
de discessit quam totam insulam bello devinceret,
qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti.

[1] In-

stratus libro 4. in Vita Apollonii. Cum quo confer Aristidem κτ̃ τῶν ἐξορχουμένων. Hellanodicis curæ erat, ut εἰκόνες ἰσομέτρητοι essent. Lucianus ἐν τῷ ὑπὲρ εἰκόνων. Plato in Phædro: ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν. *Keuchen.*

1 *In quibus victoriam, &c.*) Vide Fabr. 2. Agon. cap. 20. *Schott.*

2 *Multa in Ægypto sua sponte gessit.*) Inde confestim Lambin. *multa* intrusit. Neutrum vero neque *multa*, neque *quædam* agnoscunt libri calamo picti. Illud *multa* ex præcedenti intelligitur. *Gebhard.* *In Ægypto.*) Privato officio, non publice a populo delata ac mandata. Vide Diod. 15. Ejus rex tum temporis erat Tachus, cujus filius Nectanebus; vel secundum Plutarchum ἀνεψιός, id est, sororis filius. *Idem.* Cæterum Ægyptus a flumine nomen accepisse videtur. Nilus enim, qui Hebr. שחור id est, niger dicitur, Græcis Αἴγυπτος dictus est, quod idem denotat juxta Scaligerum. Nisi a *Copto*, vel *Gubt.* nomen accepit. *Thysius.* Masius observat Ægyptios in antiquis monumentis vocati Ægophthos, vulgo Cophti vel Copti, & ipsi regionem suam vocant Chibth, teste Ortelio. In serie Regum Ægypti, quam Drusius ex Chronico quodam Arabico descripsit, secundus Rex Ægypti dicitur Cabtim, unde denominati sunt Cophtii. *Hornius.* ابو القبط Pater Coptitarum dictus Misraim. Inde nomen. Coptus etiam urbs, & Copites Nomus, fere in extremo Ægypti tractu, quem post Alexandrum Magnum Ægyptii incoluerunt, hodieque incolunt. *Golius.* Elegans Ægypti descriptio est apud Guil. Tyrium 19. 24.

3 *Nectanebum.*) *Nectebenin*, Codex P. Danielis. In aliis legitur *Nectenabum*. Magius. Plutarchus in Agesilao Νεκτάναβιν perpetuo vocat. Polyænus lib. II. in Agesilao vocat Νεκτεναβόν. Idem libro 3. perhibet Chabriam Thamo adfuisse, & Thamus erit, quem Plutarchus aliique Tachum appellant. *Gebh.*

4 *Fecit idem Cypri.*) Hac de re nihil reperi, præter id quod est apud Diodor. Sic. lib. 16. si forte ad rem pertinet. Nam Phocionem & Euagoram, non Chabriam & Euagoram Cyprum oppugnatum ivisse narrat. Credibile est, Diodor. Siculum vel Phocionem pro Chabria posuisse, cum Phocion Chabriæ comes esset, vel alium historicum secutum esse, quam quem secutus est auctor noster. *Lambin.*

1 *In-*

1 Interim bellum inter Ægyptios & Persas 2 conflatum est. & 3 Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant: Lacedæmonii cum Ægyptiis, 4 a quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, quum in re nulla Agesilao cederet, 5 sua sponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit, pedestribus copiis Agesilaus. 6 Tum 3
Præfecti Regis Persiæ legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses 7 diem certam Cha-

1 *Interim bellum inter Ægyptios & Persas.*) Diodorus lib. 15. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἀκώρις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, ἀλλοτρίως διακείμενος πρὸς τὸν Περσῶν βασιλέα, δυνάμεις ξενικὰς ἀξιολόγους ἤθροισε. Nam & aliud bellum Diodorus eodem libro; a Rege Ægypti Tacho, Regi Persarum illatum: ibi, Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ Ταχὼς ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων, κρίνας πολεμεῖν τοῖς Πέρσαις, &c. quod ad hunc locum videtur potius pertinere. In hoc enim bello Agesilaus & Chabrias interfuerunt, Regemque Tachum adjuverunt; ut tradit Plut. in Agesilao. *Lambin.*

2 *Conflatum est.*) Infra in Eumene: *interim conflata sunt bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt.* Savaro. Sic loquitur Hirtius lib. 8. c. 6. *Sub tempus æstivorum nullum summum bellum posse conflari.* & init. de bello Alexandr. Eumene. *interim conflata sunt illa bella.* Loquitur quoque ita Paterc. l. 2. Cic. vero de Haruspicum responsis. *Clodius nefarias cum multis scelerum pactiones societatesque conflavit.* & in Anton. *Ille quum exercitum nullum haberet, magnum repente conflavit.* Gebhard.

3 *Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant.*) Quocirca & Pharnabazo Regis Persarum Satrapæ petenti Iphicratem belli ducem dederunt: & Chabriam ejusdem Pharnabazi admonitu & rogatu revocarunt, ut tradit Diodor. eodem libro. *Lambin.*

4 *A quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum faciebat.*) Redigebat atque agebat. *Facere prædas* non est obvium in Latinis scriptoribus. Invenio tamen apud Tullium in Verrem, *Maximos quæstus prædasque fecisse.* Gebhard.

5 *Sua sponte eos adjutum profectus.*) In Agesil. *sero suis præsidio profectus est.* in Timoth. *Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est.* Savaro. Contra Diodorus, qui tradit eum fuisse ab Acoride arcessitum. In hoc tamen cum Probo congruit, quod sine suffragio aut decreto populi Chabriam provinciam illam belli suscepisse dicit. Sic Diodorus eodem libro & loco: Οὗτος μὲν οὖν ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης προσδεξάμενος τὴν στρατηγίαν, ἀφηγεῖτο τῶν κατ᾽ Αἴγυπτον δυνάμεων, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς παρεσκευάζετο πολεμεῖν πρὸς τοὺς Πέρσας. *Idem.*

6 *Tum Præfecti Regis.*) Pharnabazus. Vide Diodorum.

7 *Diem certam Chabriæ præstituerunt.*) Diem præfiniverunt; elegantia Romana. Cicero in Ver-

 rem:

Chabriæ præstituerunt, quam ante, domum nisi rediisset, capitis se illum damnaturos denunciarunt. Hoc ille nuncio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum, [1] quod & vivebat laute, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune [2] vitium in magnis liberisque civitatibus, [3] ut invidia gloriæ comes sit, [4] & libenter de his detrahant [5] quos eminere videant altius: neque animo æquo pau-

rem: *Diem præstituit operi faciendo Kal. Decembr.* Idem Tuscul. Quæst. *Natura dedit usuram vitæ, tanquam pecuniæ, nulla præstituta die.* Curt. lib. 3. *Postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem permisere se regi.* Dies autem præstituta est ἡ προθεσμία *Gebhard.* Diodorus: Ταχέως τόν τε Χαβρίαν ἐξ Αἰγύπτου μετεπέμψαντο. Codex P. Dan. *præstiterunt*, pro *præstituerunt*.

1 *Quod & vivebat laute.*) Sic Ephorus sive Theopompus 13. Philipp. apud Athenæum lib. 12. a quo Probus hæc desumpsit: Οὐ δυνάμενος (Chabrias) δὲ ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν διὰ τὴν ἀσέλγειαν, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τὴν αὐτοῦ τὴν περὶ τὸν βίον· τὰ δὲ διὰ τοὺς Ἀθηναίους. ἅπασι γὰρ τοῖς ἐνδόξοις εἰσὶ χαλεποί, διὸ καὶ εἵλοντο αὐτῶν οἱ ἔνδοξοι ἔξω τῆς πόλεως καταβιοῦν, Ἰφικράτης μὲν ἐν Θρᾴκῃ, Κόνων δὲ ἐν Κύπρῳ, Τιμόθεος δὲ ἐν Λέσβῳ, Χάρης δ᾽ ἐν Σιγείῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Χαβρίας ἐν Αἰγύπτῳ. *Longol. Lambin. Mag. Savaro.*

2 *Vitium in.*) Duas has voces ut Glossemata delet Ultrajectina editio. *Scotth.* Vulgatam lectionem ac sententiam adstruit Tacit. vita Agric. cap. 1. *Quoties magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti & invidiam.* Gebh.

3 *Ut invidia gloriæ comes sit.*) Salustius: *Meminisse post gloriam invidiam sequi.* Cicero pro Balbo: *Est enim hujus seculi labes quædam & macula, virtuti invidere velle, ipsum quoque florem dignitatis infringere.* D. Hieronymus ad Demetr. epist. 8. *Virtus enim semper invidia patet.* Idemque in epistol. Paulæ: *Semper quidem virtutes sequitur invidia.* Schottus.

4 *Et libenter de iis detrahant.*) Quidam libri *libenter iis detrahant*. Sed interpolatorum ignoratione elegantissimi modi loquendi. Cicero enim pro Rabirio, *Detrahere de aliquo, & eum in invidiam vocare* dixit. & Quintus Frater: *Sermo eorum, qui de se detrahere volunt.* Infr. Timoleonte; *cum quidam Lamestii similis, nomine Demenetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset.* Ammian. Marcell. lib. 30. c. 29. *Bene vestitos oderat & eruditos & opulentos & nobiles: de fortibus detrahebat, ut solus videretur bonis artibus eminere.* Dein quidam *detrahant*, ut nectatur τῷ *sit*. Gebh. De populo Atheniensi seorsim Livius 13. *Populus Atheniensis lacerare invidia principes suos suetus.*

5 *Quos eminere videant altius*) Vulgati *emergere*. Sed omnium libro-

pauperes alienam [1] opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, [2] plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes [3] fecerunt idem, quod tantum se ab invidia putabant [4] afuturos, quantum a conspectu suorum recessissent. Itaque [5] Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares [6] in Sigæo. [7] Dissimilis quidem Chares horum & factis & moribus: sed tamen Athe-

brorum consensus præfert *eminere*, *ἔξοχον ἔμμεναι*. Vide Tacit. lib. 11. Hist. cap. 20. ad quem Lipsius Nepotis locum contendit. *Gebhard.*

1 *Opulentium intuuntur fortunam.*) Ita rescribendum esse, dudum & ni fallor, princeps e Gifanii libro indicavit Scioppius lib. 11. Verisimil. c. 3. Adstruit Savaro, approbat P. Daniel, obsignat denique Schottus. *Opulens* pro *opulentus* ex Ausonio notant, nescio an Eidyll. 2. *Gebhard.* Sic *Violens* positum ab Horat. Od. 30. lib. 3. & Ep. 10. l. 1. Quemadmodum igitur *violens* & *violentus* dixerunt veteres, sic *opulens*, & *opulentus*. Lambin. *Opulentium intuuntur.*) In vulgatis est *intuentur*. Veteres autem *tuor* & *tueor* dicebant, ut in compositis: hinc *intuuntur* in Excerpt. melioribus. Et *contuimur* apud Lucret. lib. 4. & Plautum. Adi Festum. Turpilius Pedio:

——tamen oculis
Longa intercapedine appetunt cupide intui.

Keuchen. Quod ad sententiam. in Pausan. *Epulabatur more Persarum luxuriosius, quam qui aderant, perpeti possent.* vid. Valer. 2. 5. ext. 5. Cic. ad Nepot. *qui habet, ultro appetitur: qui est pauper, aspernatur.* Savaro.

2 *Plurimum aberat.*) Causam continuo subjungit Nepos, ipse a

At mihi in mentem venit quoque alia, nimirum magnos viros vitato assiduitatis fastidio auctoritatem & desiderium in animis civium quæsivisse absentia. Liv. l. 35. cap. 10. *Accedebat quod alter decimum jam prope annum assiduus in oculis hominum fuerat: quæ res minus verendos magnos homines ipsa satietate facit.* Gebh.

3 *Fecerunt idem.*) Hæc duo verba inculcata esse quis non videat? & nostris aberant membranis. *Schott.*

4 *Afuturos.*) Sic legendum, non *abfuturos*, ut est in nonnullis libris: Neque *affuturos*, ut est in Venetis: neque *futuros*, ut in Germanicis. *Keuchen.*

5 *Conon plurimum Cypri vixit.*) Hæc ex Theopompo transscripsit Nepos. Athen. lib. 12. ex lib. 13. Philipp. Theop. quem vide. & Justin. libro 5. & 6. *Savaro.*

6 *In Sigæo.*) Ptolemæo Σιγεῖον, Calabro Σίγιας. Idæ promontorium vocat Aristoteles lib. 5. Animal. Æliano & Pomponio oppidum quoque est. Duo tamen diversa sunt apud Strabon. 13. sed sibi invicem vicina oppida, ut & apud Plinium. *Ortelius.*

7 *Dissimilis quidem Chares.*) Vide Diodor. & Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. Noster infr. 15. 3. Xenophon 7. H. Gr.

3 Chæ

Athenis & honoratus & potens. [1] Chabrias autem
4 periit bello sociali, tali modo: Oppugnabant Athenienses Chium: erat in classe Chabrias [2] privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque [3] magis milites quam qui præerant, [4] aspiciebant. Quæ res ei maturavit mortem. Nam [5] dum primus studet portum intrare, & gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipsi sibi perniciei fuit. [6] Quum enim eo penetrasset, cæteræ non sunt sequutæ. Quo facto, circumfusus hostium concursu, quum fortissime pugnaret, [7] navis rostro percussa cœpit side-

1 *Chabrias autem periit bello sociali.*) De bello sociali lege argumentum Orationis de pace, apud Isocratem, & Diodor. lib. 16. Incepit post communem defectionem Chiorum, Rhodiorum, Cojorum, & Byzantinorum ab Atheniensibus. Duravit annos III. *Diodor.* Ὃς ἔμεινεν ἔτη τρία. De morte Chabriæ ita Plutarchus in Phocione: *Chabrias enim ad ineunda pericula suapte natura tardior, postea quam cœpisset cum hoste conserere, ira nimia concitatus vehementer solebat accendi, imperatoris officii facile oblivisci, sese temere periculis objectare. Cujus audacia, quo tandem par erat, evasit. Nam in pugna navali adversus Chios, primus omnium in hostile littus invectus, cum pro explicando in terram milite, in occurrentes hostes audacius proruisset, pugnans confossus est.* Mag. Longol.

2 *Privatus.*) Aliter Diodorus 16. 7. qui classi eum præfuisse, Charetem vero terrestrem exercitum rexisse tradit.

3 *Eumque magis milites.*) De Miltiad. *erat enim dignitate regia, quamvis carebat nomine*. ibid. in fine. *Savaro.*

4 *Aspiciebant.*) Reverebantur, honorabant. Tacit. *aspectare* dixit, Ann. 1. 4. *Omnes exuta æqualitate jussa principis aspectare.* Sic *intueri* apud Livium 37. cap. 54.

5 *Dum primus studet.*) Σπεύδει, festinat. Datame: *Hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens Taurum transit, eoque, quo studuerat, venit.* Pelopida; *Qui, cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent.* Hinc *studium* σπουδὴ festinatio. Cæsar lib. 7. Comment. cap. 41. f. *Summo studio militum ante ortum solis in castra pervenit.* lib. 3. Civil. cap. 24. *Illi studio incitati incautius sequebantur.* Val. lib. III. c. II. 23. *Cn. Pompeji præfectus jussu ejus, summo studio, & magno militum numero, ad id capiendum mitteretur.*

6 *Cum enim eo penetrasset.*) Eo significatu multoties verbo *penetrare* utitur Curt. pro penitus aut interius subire. libro 4. cap. 12. *Ille utendum animis, dum spe calerent, ratus ad Pelusii ostium penetrat.* lib. 5. cap. 17. *In rupium cacuminibus extra teli jactum Barbari stabant de industria quieti, & paventibus similes, donec in artissimas fauces penetraret agmen.* libro 6. cap. 22. *Torrentesque & eluvies iter morabantur, nullo tamen hoste obvio penetravit.* Cicero pro Archia: *Cupere debemus, quo minus manuum nostrarum tela pervenerint, eodem gloriam famamque penetrare.* Idem.

7 *Navis rostro percussa cœpit sidere.*) Pro subsidere, ac demergi. Non dissimulabo meo in Codice scri-

dere. [1] Hinc quum refugere non posset, si se in mare dejecisset; quod suberat classis Atheniensium, quæ exciperet [2] natantem: perire maluit, [3] quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At [4] ille, præstare honestam mortem turpi vitæ existimans, cominus pugnans [5] telis hostium interfectus est.

TIMO-

scriptum fuisse *sidero*, ut *findere* reperisse librarius videatur. Retineo tamen *sidere*. Pedo Albinovanus apud Senec. Rhet. Suasor. 1.

—— Jam sidere limo
Navigia, & rapido desertam flumine classem.

Schottus. *Sidere* anchoræ dicuntur, quæ in fundo fixæ hærent, Ε'πὶ βραχέων καθέζεσθαι. Poeta:

—— Sidat onusta navis.

Salmas.

1 *Hinc quum refugere non posset.*) Ita Ms. nostrum. Alii negationem expungunt. *Bœcler.* Porius reponendum est: *Hinc cum refugere posset, si se in mare dejecisset.* Gebhard.

2 *Natantem.*) Codex P. Dan. *natanteis*. *Exciperet natantem.*) Excerpta *natanteis*: ut in Dione, *in naveis imposuit*: terminatione Græca. *Keuchen.*

3 *Quam armis abjectis.*) Quod erat flagitium milirare, & capitis pœna expiandum. Aristoteles libro 11. Rheror. Αἰσχρὰ ἐστι, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστὶν, οἷον ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν. Inde Lacedæmoniæ mulieres, filios suos in militiam dimittentes, hoc eis mandare solebant, ἢ σὺν τούτῳ, ἢ ἐπὶ τούτῳ. *Lambin.* Præter ea quæ Godescalcus in Veget. infigit lib. 2. c. 14. vid. Senecam de Benef. 5. 2. infr. in Hamilcare. *Savaro.*

4 *Ille, præstare honestam mortem turpi vita.*) Pene ad verbum de Antigono Polyænus lib. 4. Comment. 5. Τοῦ ζῆν αἰσχυνῶς τὸ ἀποθανεῖν ἀνδρείως αἱρετώτερον ἡγούμενος. Tacitus Agricola, cap. 33. *Proinde & honesta mors turpi vita potior, & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt.* P. Syrus: *Vita hominis brevis; ideo honesta mors est immortalitas.* Sallustius Jugurtha. *Sulla a Mauro rogatus, uti noctu clam profugeret, incerta ac forsitan post paullo morbo interitura vita parcere turpi fuga recusat.* Tali animo fuerunt quidam apud Cæsarem centuriones lib. 6. Comment. c. 40. *Centuriones*, inquit, *quorum nonnulli ex inferioribus ordinibus reliquarum legionum caussa virtutis in superiores erant ordines hujus legionis traducti, ne ante partam rei militaris laudem amitterent, fortissime pugnantes conciderunt.* Plane ex mente Chabriæ Isocrates Panegyrico, τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς. Argute & mascule Valerius lib. 111. cap. 11. exempl. 14. *Cato*, inquit, *constantissime in gladium incumbendo, magnum hominibus documentum dedisti, quanto potior esse debeat probis dignitas sine vita, quam vita sine dignitate. At ignavi pluris qualemcunque vitam honesta morte æstimant*, ut loquitur Darius apud Curt. l. 5. cap. 39. *Gebhard.*

5 *Telis hostium interfectus est.*) Archonte Cephisidoto, Olympiad. cv. anno 111. *Chronol.* Quomodo Ctesippus ejus filius parernum

num sepulchrum violarit, vide apud Athenæum lib. 4. c. 20. ubi de isto flagitio plura ex Diphilo, Timocle, & Menandro in hanc historiam affert.

TIMOTHEUS.

XIII.

I [1] TIMOTHEUS [2] Cononis filius Atheniensis. Hic a patre acceptam gloriam [3] multis auxit virtutibus. Fuit enim [4] disertus, impiger, [5] laboriosus, [6] rei militaris peritus, neque minus civitatis

1 *Timotheus.*) De hoc M. Tull. 2. de Offic. & 3. de oratore, & alias. Diodor. l. 15. Xenoph. l. 5. Athen. 13. Plutarch. Ælian. V. H. 13. Frontin. 1. cap. ult. & lib. 2. c. 6. supra in Chabria. *Savaro.*

2 *Cononis filius.*) Librariorum ἁμάρτημα in Lamb. editione *Cimonis* olim editum, qui Cononis est filius. *Schottus.* Ex Thressa, scorto quidem publico, sed quæ postea exemplar clarissimum modestiæ evasit. Timotheus autem, cum matris conditio sibi objiceretur: *Atqui*, inquit, *per eam sum Cononis filius.* Auctor Athenæus l. 13. *Longol. Mag.*

3 *Multis auxit virtutibus.*) Rarum paternas virtutes æmulari, exprimere atque tueri: rarissimum iis suas addere & quidem multas: quod de Timotheo tradit Nepos. Solent alioqui Ἡρώων τέκνα πήματα esse. Verum Timotheus animo sibi proposuit illud: Ἡμεῖς τῶν πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι. Justinus lib. 42. cap. 2. de Mithridate: *claritatem parentum æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur.* Gebhard. Adde Juvenalem Sat. 8. & Berneggeri Not. ad Justin. 29. 1.

4 *Disertus.*) Cicero l. 1. de Offic. *Africanus eloquentia cumulavit bellicam gloriam: quod idem fecit Timotheus Cononis filius, qui cum belli laude non inferior fuisset quam pater, ad eam laudem doctrinæ & ingenii gloriam adjecit.* Licet etiam ex Demosth. Oratione περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ, sub extremum, intelligere, Timotheum eloquentem fuisse: profert enim fragmentum quoddam ex ejus oratione ad populum habita, spiritus & acrimoniæ plenum. Postremo M. Tullius lib. III. de Orat. ad Quint. Fr. scribit, Timotheum ab Isocrate fuisse institutum atque eruditum. *Longol. Lambinus.*

5 *Laboriosus.*) Φιλόπονος.

6 *Rei militaris peritus.*) Στρατηγικὸς, τῆς πολεμικῆς ἔμπειρος. Fuit præterea fortunatus ac felix: & vero ita cognomento dictus, ut testantur Plut. Suidas, Ælianus Var. hist. lib. 13. Interpr. Aristoph. ad illum locum τὰ Τιμοθέου δ' ὁ πύργος. Καρ. ἐμπέσοι γέ σοι. & item alibi. *Lambinus.*

1 *Olyn-*

tis regendæ. Multa hujus sunt præclare facta, sed hæc maxime illustria. [1] Olynthios & Byzantios bello subegit: Samum cepit, [2] in qua oppugnanda, superiori bello Athenienses mille & ducenta talenta consumpserant. Hanc ille sine ulla publica impensa populo restituit. [3] Adversus Cotyn bella gessit, [4] ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum de-

1 *Olynthios & Byzantios.*) Bello opinor sociali. Verum nullum hac de re verbum apud Diodorum, quod quidem meminerim: nisi quod lib. 16. scribit; bello sociali Chios, Rhodios, Byzantios, Coos, cæteros qui ab Atheniensibus defecerant, Imbrum & Lemnum, quæ erant Atheniensium, diruisse; agrum Samium populatos esse ac diripuisse; urbem Samum obsedisse atque oppugnasse: Athenienses vero ducibus Iphicrate, Charete, Timotheo Byzantium oppugnasse: quæ nihil ad hunc locum videntur pertinere. Veruntamen Timotheum adversus Olynthios bellum gessisse, vel ex Demosthene cognoscere licet, Olynthiaca II. ibi: Ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχή, ἐν μὲν προσθήκης μέρει ἐστί τις οὐ σμικρά, οἷον ὑπῆρξέ ποθ' ὑμῖν ἐπὶ Τιμοθέου πρὸς Ὀλυνθίους. *Idem.* De Olynthiis meminit Aristoteles, seu quisquis est auctor lib. II. Oeconomicorum c. 22. ut de Samo, & Corcyra. Item Demosthenes Olynth. II. ibidemque Ulpianus. Vide Vitas comparatas nostras Olymp. CIV. anno I. extremo. *Schott.*

2 *In qua oppugnanda.*) Sic plerique edunt, ad Samum, quæ sequioris generis est, respectu habito. Scriptæ tamen membranæ, *in quo oppugnando* præferunt, pro quo bello. *Idem.*

3 *Adversus Cotyn.*) Vel *Cotym.* Codex P. Dan. *Cotum*, quomodo in Iphicrate. Sed hic fuit Paphlagonum Rex, ille Thracum, de quo ad Iphicratem dictum est.

4 *Ab eo mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit.*) Secus hodie nostris moribus, quibus præda cedit ignavissimo cuique tribunorum aut centurionum: vilissima quæque, & istis Thrasonibus fastidita militari turbæ relinquuntur. Cum bella non privata auctoritate, non privato sumptu gerantur, cur belli fructum ad se privati rapiant? Sancta ergo & merito suspicienda antiquitas, *qua honestius bella gessit, quam nunc amicitia coluntur.* Justin. lib. 15. c. 2. Prædam autem ac manubias ad publicum usum, ornatum atque splendorem civitatum converterunt prisci, atque inde sacra atque profana monumenta extruxerunt. Diod. lib. XI. Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος ὁ Γέλων, ἐκ μὲν τῶν λαφύρων κατεσκεύασε ναοὺς ἀξιολόγους Δήμητρος καὶ Κόρης. Frontin. de Aquæductibus: *Vetus Anio post annos XL. quam Appia producta est, anno ab V. C. quadringentesimo octogesimo primo, Manius Curius Dentatus, qui censuram cum L. Papirio Cursore gessit, Anionis, qui nunc dicitur Vetus, aquam perducendam in urbem ex manubiis de Pyrrho captis curavit,* Sp. Carvilio & L. Papirio Coss. Cicero contra Rullum: *Si est æquum prædas ac manubias suas Imperatores non in monumenta Deorum immortalium, neque in urbis ornamenta conferre; sed ad Decemviros tanquam Dominos reper-*

detulit; [1] Cyzicum obsidione liberavit. [2] Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est: a quo quum [3] Laco pecuniam numeratam accepisset, [4] ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit, quam id sumere, cujus partem domum suam ferre posset: Itaque accepit [5] Erichthonem & Sestum: Idem classi

reportare. Gebhard. *Detulit*.) Ultraject. *retulit*. Schott.

1. *Cyzicum obsidione liberavit*.) Diodorus Siculus lib. 15. Τιμόθεος ὁ Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἔχων δύναμιν πεζικήν τε καὶ ναυτικὴν, Τορώνην μὲν καὶ Ποτίδαιαν πολιορκήσας εἷλε, Κυζικηνοῖς δὲ πολιορκουμένοις ἐβοήθησεν. *Lambin.* Cyzicus urbs antiqua in Mysia ad Propontidem juxta Ptolemæum & alios. In Græco est Κύζικος. Sed & *Cydicos* & *Quizicus* dicebant pro *Cyzicos* vel *Cyzicus*; quæ *Chizico* hodie apud Sophianum. In antiquo numismate, quod Gordiani imperio circumfertur, hæc literarum formula: ΝΕΟΚΟΡΩΝ ΚΥΙΙΚΗΝΩΝ. Cujus vocis tertium elementum I pro Ξ non semel usurpabant veteres: Quemadmodum in ΑΛΕΙΑΝΔΡΟΣ; & sexcentis aliis. Quæ sane scriptura Criticis non minimam occasionem dedit; ut pro *Cyzicus*; *Cyxicus* inducerent. Keuch.

2 *Ariobarzani*.) De quo infra ad Datamen.

3 *Laco*.) Agesilaus. *Lamb. Mag.*

4 *Ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit, quam id sumere, cujus partem domum suam ferre posset*.) Boni viri est abstinentes habere oculos & manus: boni vero civis utilitatem atque incrementum civitatis potius quam privatum spectare. Utrumque implevit præclare Timotheus; continuit manus a rapinis, auxit potius publicum; quam suam domum. Ejusdem abstinentiæ laudatur Curius ab auctore Viror. Illustr. cap. 33: *Cum interversa pecunia argueretur, gutum ligneum, quo uti ad sacrificia consueverat, in medium protulit; juravitque se nihil amplius de præda hostili in domum suam convertisse.* Et Mummius, cap. 60. *Mummius Corinthum signis tabulisque spoliavit: quibus cum totam replesset Italiam, in domum suam nihil contulit.* Front. lib. 4. cap. 3. *L. Mummius, qui Corintho capta non Italiam solum, sed etiam provinciam tabulis statuisque exornavit, adeo ex tantis manubiis nihil in suum convertit, ut filiam ejus inopem Senatus ex publico dotaverit:* Cum autem heic aviditatis pecuniariæ aspergere suspicione Agesilaum videatur, infra in vita absolvit eundem. *Atque in hoc*, inquit, *illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus & dynastis civitatibusque conferrentur, nihil unquam in domum suam contulit.* Gebhard.

5 *Erichthonem & Sestum*.) Abrahamus Ortelius locum se ignorare fatetur, conjicitque Abydi synonymum: Lambino & Schotto heic aqua hæret, quorum hic penitus silentio desperationis indice medicinam admovere insuper habet: ille vero audacior *Erythinos* excogitat Paphlagoniæ urbem, vel *Ctesiphontem*. Laudo voluntatem, de successu penes peritiores judicium esto: P. Danielis excerpta habent; *Erithonem & Sextum*: mutata modo literula Gifanii Codex; *Crithonem*. Unde lego: *Itaque accepit Crithonem & Sestum*. Est vero *Crithone* urbs Hellesponti in Cherso-

ſi præfectus [1] circumvehens Peloponneſum Laconicam populatus, claſſem eorum fugavit. [2] Corcyram 2 ſub imperium Athenienſium redegit, ſocioſque idem adjunxit [3] Epirotas, [4] Athamanas, Chaonas, omneſque eas gentes [5] quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione deſtiterunt, [6] & ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum

ſoneſo Thraciæ; quam & antehac Athenienſes Miltiadis comites, teſte Suida, incoluerunt. *Gebhard.* Seſtus ad Helleſpontum Abydo objecta, ſatis nota Leandri & ejus rumoribus atque interitu apud Muſæum, Naſonem, & Melam Geographum. *Schott.*

1 *Circumvehens.*) Fruſtra viri docti corrigunt *circumiens:* Salmaſ. prol. ad Solin. *Keuchen.*

2 *Corcyram ſub imperium Athenienſium redegit.*) Xenoph. lib. 5. de reb. Græc. Οἱ μέντοι Τιμόθεον περιπλεύσαντες, Κέρκυραν μὲν εὐθὺς ὑφ' ἑαυτῷ ἐποιήσατο. Vide ſequentia. Aliter tamen Diodor. lib. 15. Confer cum Probo & Xenophonte Æſchinem in Oratione κατὰ Κτησιφ.

3 *Epirotas, Athamanas, Chaonas.*) Lambinus auctoritate Diodori *Acarnanas* ſubſtituendum loco *Athamanas* exiſtumat, qui lib. 15. Τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις a Timotheo perductas enumerat ad Athenienſium ſocietatem. De ſententia illius non amplius contendam; ſaltem hoc nunc agam, ut Latiniſſimam & antiquiſſimam χαφὴν ſignificem. *Athamanas, Chaonas,* ἀρχαϊκῶς dixit, pro *Athamanes, Chaones.* Ut in Epaminonda *Arcadas* pro *Arcades.* De quibus Chariſ. lib. 1. *Keuchen. Epirotas.*) Qui primo Pyrrhidæ dicebantur. *Juſtin.* Epirus regio Græciæ verſus Adriaticum mare. Ptolemæo eſt Ἤπειρος, unde Stephanus per H ſcribit Ἤπειρος. In nummis antiquis eſt ἌΠΕΙΡΟΣ. Olim in varias gentes diviſa fuit, de quibus lege Ubb. Emmium in Illuſtr. Græcia.

4 *Athamanas.*) Codex P. Danielis, *Athamattas.* Edit. Jenſonica *Athamanties.* Sed videtur legendum, *Acarnanas,* ex Diodoro lib. 15. Καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις ὁμοίως ἀπεκλῖναι πρὸς Ἀθηναίους. Sunt autem Acarnanes populi ad Acheloum ſiti. *Lambin.* Quod contra Magium.

5 *Quæ mare illud adjacent.*) Dictum antique, pro, *quæ mari illi adjacent;* ſeu *ad mare illud adjacent.* Nam veteres non fere præpoſitiones iterabant, ut *adigere arbitrum,* apud Ciceronem; *propugnare nugis,* apud Horat. Epiſt. lib. 1. Sic in Ageſilao; *Et homines ſuis rebus abalienaret.* Sic apud Homer. Iliad. π. Τῷ δὲ καὶ Αὐτομέδων ὕπαγε ζυγὸν ὠκέας ἵππους, pro ἤγαγε ζυγὸν ὑπὸ ἵππους. Mox tamen contra præpoſitio iteratur. Ibi: *de diutina contentione deſtiterunt.* Lambin. *Quæ mare illud adjacent.*) Vide Giſanium Collectan. Lucretianis in *adjacere.* Male autem in Excerpt. *adjacunt.* Keuchen.

6 *Et ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum conceſſerunt.*) Intelligit θαλάττης ἐπικράτειαν, quam per vices obtinuerunt Athenienſes cum Lacedæmoniis. Iſtum principatum autem poſt diutinam contentionem

rece-

tum concesserunt, [1] pacemque his legibus constituerunt; ut Athenienses mari duces essent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum [2] aræ paci publicæ sint factæ, [3] eique deæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, [4] Timotheo publice statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit; ut quum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta posita recens filii, veterem patris [5] renovavit
8 memoriam. Hic quum esset [6] magno natu, & magistratus gerere desisset: bello Athenienses undique pre-

receperunt Athenienses; & per lxxv. annos obtinuerunt. Inter cætera commoda, quæ ἡ θαλαττοκρατία adferebat, fuit hoc, τὸ ὄψον εἰσπλεῖν, ut dicitur ab Antiphane apud Athenæum lib. 8. sive quod ex subjectis insulis pisces Athenas importabantur. *Idem.*

1 *Pacemque his legibus constituerunt.*) De hoc fœdere Laced. cum Atheniensibus Demosthenes Orat. περὶ Στεφάνου. *Schott.*

2 *Aræ paci publicæ.*) Nam ethnici πάντα θεοποιοῦντες, præsertim τὰ νοηθὰ, virtutes, vitia. *Boecler.* Atqui Plutarchus in Cimone tradit, aras pacis esse positas post victoriam illam Cimonis ad Eurymedontem partam contra Persas: quam pax illa omni sermone celebrata (περιβόητον appellat Plutarchus, & Demosth. Orat. περὶ παραπρεσβ. contra Æschinem, τὴν ὑπὸ πάντων θρυλλουμένην) consecuta est. Sic Plutarchus: Φασὶ δὲ καὶ βωμὸν εἰρήνης διὰ ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ἱδρύσασθαι. *Publicæ* autem edidimus, Codices Basilienses & Colonienses secuti; non reclamaturi, si quis *publice* reponi malit, quomodo habent exempla Veneta & Florentina. *Lambinus.*

3 *Eique deæ pulvinar sit institutum.*) Lectisternia Romanorum ex Livio aliisque nota: Græcos idem factitasse, primi fortasse nos observamus. Pausanias Arcadicis: Κλίνη τε ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ αὐτῆς εἰκὼν χαφῇ μεμιμημένη ἀνάκειται. In Phocicis de templo quodam Æsculapii: Κλίνη δὲ ἐν δεξιᾷ κεῖται τοῦ ἀγάλματος. *Casaub.* Unde in Glossis *pulvinar* exponitur Καθίδρυμα, Στρωμνὴ θεοῦ. Valer. Max. lib. 3. cap. 7. *Jovis Opt. Max. pulvinaria.* Keuchen.

4 *Timotheo publice statuam in foro posuerunt.*) Vide Æschinem κατὰ Κτησιφ. Eam statuam numerat Pausanias inter illas, quæ in arce Minervæ positæ sunt. Ἐνταῦθα καὶ Τιμόθεος, ὁ Κόνωνος, καὶ αὐτὸς κεῖται ὁ Κόνων. Vide Joan. Meursii Cecropiam cap. 13.

5 *Renovavit memoriam.*) In aliis Codicibus legitur *memoria*. Sed verba illa, recens filii, scilicet statua, veterem patris statuam, non memoriam statim respiciunt, ut statua statuam renovet, sed tamen mox memoriam instauret. *Mag.*

6 *Magno natu.*) Pro *magnus natu*. Sic in Datame, & Agesilao. Id est Senex. in Pausania. *Grandis*

premi ſunt cœpti. [1] Defecerat Samus; deſcierat Helleſpontus; Philippus [2] jam tunc valens Macedo, multa moliebatur : [3] cui oppoſitus Chares quum eſſet, non ſatis in eo præſidii putabatur. [4] Fit Meneſtheus prætor, [5] filius Iphicratis, gener Timothei, [6] &, ut ad bellum proficiſcatur, decernitur. [7] Huic in conſilium

dis natu ſenex dictus fuit a veteribus. Donatus Adelph. 4. ſc. 5. idem in Phormione act. 2. ſcena 3. *Savaro*.

1 *Defecerat Samus.*) Hinc Orator aliquis eam ἀπορρῶγα τῆς πόλεως vocavit; quaſi avulſam partem a corpore ſuo Athenis. *Kenchen.*

2 *Jam tunc valens.*) Methonam ceperat, Pydnam, Potidæam, Pagaſas, Thraciæ urbes aliquot. *Lambin.*

3 *Cui oppoſitus Chares quum eſſet.*) Merito in eo non ſatis eſſe præſidii putabatur, quia (ut refert Athenæus lib. 12. cap. 15. ex Theopompi hiſtoriarum libro 45.) ſegnis erat, ac tardus, deliciiſque affluebat. Sed cur (dixerit Lector) dux ab Athenienſibus, qui talem noverant, delectus fuit? Reſpondeo; Quod eum ex cauſis duce nihilominus indignis, præter cæteros cives diligerent : Quod ipſum & Probus ſupra in Chabria innuit his verbis : *Diſſimilis quidem*, inquit, *Chares horum & factis & moribus : ſed tamen Athenis & honoratus & potens*. Qua ex cauſa huic fuerit imperium abrogatum, in ejuſque locum ſuffectus Phocion, ſcriptum Plutarchus reliquit in apophthegm. Phocionis, & in ejuſdem Phocionis vita. Quantum vero attinet ad cauſam, cur Prætor crearetur Chares, homo militiæ ineptus, ſic loquitur Plutarchus in Phocione : *Charetem itaque populus non tam ſuo merito, quam Oratorum ambitione, & ſtudiis partium, huic expeditioni præficiunt*. Mag.

4 *Fit Meneſtheus Prætor.*) Sic plerique omnes τετρασυλλάβως edunt, & ſupra in Iphicrate. Duabus vero ſyllabis *Mneſtheus* Ultrajectinus, Longolius, & Magius. Quomodo & in Marone 4. Æn. v. 288.

Mneſthea Sergeſtumque vocat. —

Et alibi ſæpius. *Schott.*

5 *Filius Iphicratis.*) Mſſ. *filius Hippocratis*. Ita infra ſemper. *Boecler.* Corrupte. Nepos in Iphicrate: *Mneſthea filium reliquit ex Threſſa natum*.

6 *Et ut ad bellum.*) Elegantius Mſſ. Bœcleri *& ad bellum*. Sic ſolet Nepos.

7 *Huic in conſilium dantur duo uſu & ſapientia præſtantes.*) Nullo ſeculo a præfecturis bellicis atque ducatibus adoleſcentes excluſos eſſe video; ſed crebro potius junioribus rei militaris ſummam fuiſſe commiſſam (quandoquidem non tam ductu quam auſpicio res magnæ geruntur) additis prudentia atque experientia gravibus legatis ſeu rectoribus, reperio. Juſtinus 29. 1. 8. *His regibus pueris, etſi nulli ſenioris ætatis rectores erant.* de Fabio Rulliano, qui legatus ire Fabio ad bellum difficile & periculoſum conficiendum gravatus eſt, *pene ipſo duntaxat animo ſine corpore militaturus*. Valer. 5. 7. 1. Cæſar. 7. 76. *Comio Atrebati, Viridomaro, & Eporedorigi Æduis, Vergeſilauno Arverno conſobrino Vercingetorigis ſumma imperii traditur : iis delecti ex civitatibus attribuuntur, quorum conſilio bellum adminiſtraretur*. De Ælio Sejano Prætorii præfecto Druſo filio rectore a Tiberio dato Tacit. 1. an. 24. 3. Diodor.

lium dantur duo, usu & sapientia præstantes, [1] quorum consilio uteretur, [2] pater & socer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes esset, per eos [3] amissa posse recuperari. [4] Hi quum Samum profecti essent, & eodem Chares, eorum adventu cognito, cum suis copiis proficisceretur, [5] ne quid absente se gestum videretur: accidit quum ad insulam appropinquarent, ut [6] magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, [7] suam classem suppresserunt. At [8] ille temeraria usus ratione, non cessit majorum natu auctoritati,

[1] &,

lib. 16. Tales autem qui imperitioribus & junioribus adjunguntur, Marius apud Sallustium *Monitores* appellar. *Scilicet*, inquir, *ut in tanta re ignarus omnium trepidet, festinet, sumat aliquem ex populo sui officii monitorem*. Item *Custodes* Cicero: *Ad militiam euntibus dari solebant custodes, quibus primo anno regerentur*. Gebh.

1 *Quorum consilio uteretur.*) Quid si legeremus *auxilio*, quod Mſ. liber fere jubet? *Auxilium* enim interdum significat consensum ac suffragium. Quod Jurisc. filii non ignoranr. *Ernst*. Quod si retineamus *consilio*, ramen non opus est cum Schioppio (in paradox. liter. epist. 5.) Glossema hæc verba dicamus; nam exegesis sive interpretario erit.

2 *Pater & socer.*) Iphicrates & Timorheus.

3 *Amissa posse recuperari.*) In Atrico; *Ut eodem nuncio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse & recuperasse*. Cæsar lib. 7. Comm. cap. 15. *Quod se prope explorata victoria celeriter amissa recuperaturos confidebant*. Curr. libro 4. cap. 13. *Perpulit ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare*. Justin. lib. 25. *Tantus terror Gallici nominis, sive invicta armorum felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutam, neque amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur*. Gebhard.

4 *Hi quum Samum profecti essent.*) Diod. Sicul. 15. non Menestheum cum Iphicrate & Timotheo classi præfuisse, sed Iphicrarem & Charerem: neque illos Samum, sed Byzanrium oppugnasse tradir, nisi forte, quæ ibi narrar Diodorus, alio tempore gesta sunt. *Lambin.*

5 *Ne quid absente se gestum videretur.*) Ingenium ambitiosi ducis. Tale in Pharnabazo exhibet Diodorus l. 15. In Fabio Valente Tacir. 11. Hist. 24 *Gebh.*

6 *Magna tempestas.*) Diodor. lib. 15. Τῶν περὶ τὸν Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον ἐναντιωμένων διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κλύδωνος, *Gebhard*. Similem notat in obsidione Byzantina, eodem libro.

7 *Suam classem suppresserunt.*) A cursu ac progressu continuerunt. Codex Burgensis, teste Magio, *represserunt*. Et ita loquitur M. Tullius Attico: *Dubitavit nostrum nemo, quin Cæsar itinera repressisset*. Gebhard.

8 *Ille temeraria usus ratione.*) Temerarie egit. Diodor. lib. 16. Τοῦ δὲ Χάρητος παρὰ φύσιν βουλομένου ναυμαχεῖν. *Idem*.

1 *Et*

[1] &, ut in sua navi esset fortuna, [2] quo contenderat, pervenit, eodemque ut sequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuncium misit. Hinc male re gesta, [3] compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus, se recepit, [4] literasque Athenas publice misit, sibi proclive fuisse Samum capere, nisi a Ti-

1 *Et ut in sua navi esset fortuna, quo contenderat, pervenit.*) Fortuna in navis prora effigiata aut picta, cui sese mancipabat. Estque *Tutela* παράσημον τοῦ πλοίου, quæ navigio nomen imponebat. Lucianus Navig. τὸ ἐπώνυμον τῆς νεὼς ἔχουσα τὴν Ἶσιν. *Keuch.* Lambinus, *ut si in sua manu esset fortuna*. Piccartus noster Periculorum Critic. lib. singulari cap. 10. *& ut si sua navi esset fortuna*, legit; quod approbat Schottus duabus de causis. 1. quod Fortunam in navium proris collocarint. 2. quod Timotheum eo fortunatum fuisse Ulpian. in Olynth. 2. Demosthenis referat, ut dormiens pingeretur reti urbes captans, addita muliere Fortunæ titulo. Sed hæc mihi scrupulum non eximunt, quoniam video hæc omnia non magis referri posse ad Timotheum, quam ad Iphicratem, aut Menesthea. Si habuit Fortunam in navis prora; cur opinaretur se habere? Siquidem opinio rebus certis & in sensus incurrentibus non bene applicatur: seu notitia, seu scientia. Deinde quare impingatur Timotheo, quod temeratie Chares deliquit? ille ut vetus & talium casuum providus cum Iphicrate classem cohibuit, ne fieret obnoxia tempestati ac discrimini maris: At hic temeraria ratione progressus est, quasi eventum & successum haberet in potestate: quasi fortunæ imperare posset, ut pro arbitrio ipsius conata secundaret. *Gebhard.* Rem tangit Alexander ab Alexandro libro 1. Gen. Dier. cap. 13.

2 *Quo contenderat, pervenit.*) Totidem verbis in Datame.

3 *Compluribus amissis navibus.*) Quum ingenti orta procella & invita natura mari pugnare conatus esset, plures naves amisit, uti refert Diodorus lib. 16. Polybius l. 1. Hist. p. m. 38. 39. de Romanis etiam prodit, tenaces propositi plerumque terra vicisse hostem vel æqualibus viribus & animis, vel his majoribus; at quoties contra mare aut cœlum projecta quadam audacia pugnarint, suaque illa vi abrupta vincere fategerint, in magnas calamitates incidisse; idem experturos in posterum, donec audaciam hanc & violentiam correxerint, per quam omni tempore maria terrasque sibi pervias esse debere autumant. Simile arrogantis temeritatis exemplum in Augusto notat Sueton. capite 6. *Alii dictum factumque ejus criminantur, quasi classibus tempestate perditis exclamaverit, etiam invito Neptuno victoriam se adepturum.* Loccen.

4 *Literasque Athenas publice misit.*) Ingenium talium depingere non melius novi quam verbis Curtii lib. 4. cap. 28. *Tanta molis vix ulla vestigia invenit ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adversis rebus solet fieri) alius in alium culpam referebant, quum omnes verius de sævitia maris queri possent.* Diodorus libro 16. Ὁ μὲν Χάρης ἀπομαρτυρόμενος τοὺς στρατιώτας διέβαλε τοὺς συνάρχοντας ὡς προδότας, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἔγραφε περὶ αὐτῶν, ὡς ἐγκαταλελοιπότων τὴν ναυμαχίαν. *Gebhard.*

a Timotheo & Iphicrate desertus esset. [1] Ob eam
rem in crimen vocabantur. Populus acer, suspicax,
mobilis, [2] adversarius, invidus etiam potentiæ, do-
mum revocat: accusantur proditionis. Hoc judicio
[3] damnatur Timotheus, lisque ejus æstimatur cen-
tum talentis. Ille odio ingratæ civitatis coactus,
4 [4] Chalcidem se contulit. Hujus post mortem, quum
populum judicii sui pœniteret, multæ novem partes
detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus ad
muri quandam partem reficiendam jussit dare. In
quo [5] fortunæ varietas est animadversa. Nam quos
avus Conon muros ex hostium præda patriæ resti-
tuerat, eosdem nepos, cum summa ignominia fami-
liæ,

1 *Ob eam rem, &c.*) Mss. Dan. Leid. Bœcl. & aliquot edd. vett. hunc locum ita exhibent: *Populus acer, susp. ob eamque rem mobilis, adversus inv. & pot. in crimen vocabantur*, (editi *vocabatur*) *domum rev. acc. pr.* corrupte, judice Cl. Bœclero, sed unde fors non incommoda lectio prodire possit. Magius tentabat: *populus &c. ad crimen vocabatur*, hoc est ad obtrectationem vel accusationem invitabatur ac excitabatur. *Crimen* pro criminatione, ut apud Cicer. pro Cœl. *quod omnium accusatorum non criminibus, sed vocibus maledictisque celebratum est*. In Burgensi tamen codice ait fuisse *in crimen vocabant*. Lambin. cum Puteano una vocula addita leg. *adversarius, invidus etiam potentiæ, quæ in crimen vocabatur, dom. rev.* Tentabam: *invidus* (*etiam potentia in crimen vocabatur*) *domum rev.* Sed, ut ingenue fateat, mihi, veteri formula, non liquet.

2 *Adversarius.*) Hac voce notatur τὸ φιλαίτιον, sive adversandi premendique superiores libido. *Bœclerus*. Vide Plut. præcept. polit.

3 *Damnatur Timotheus.*) Absolvitur Iphicrates, ut supra cognovimus in Iphicrate. *Lambin. Mag. Savaro*.

4 *Chalcidem se contulit.*) Urbem Eubœæ ad Euripum. Generosas mentes, & quibus meritorum suorum in cives ratio bene constat, par est ingrati animi vitio tetrius offendi, ut voluntario excessu nonnunquam, crebrius secessu denegare se indignis cogitent. Timoleon adeo est commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere. P. Cornel. Scipio Africanus in voluntarium exsilium Linternum concessit, ubi reliquam egit ætatem, vici ignobilis ac desertæ paludis accola. Qui moriens uxori præcepit, ne corpus suum Romam referretur. *Ingrata*, addens, *Patria cineres non habebis meos*. Vide Val. Maximum l. 5. c. 3. 2.

5 *Fortunæ varietas.*) In Attico: *Tanta varietas his temporibus fuit fortunæ*. Nam libenter comparo has cum illa vita, ut appareat cuivis eamdem dictionis esse indolem, ac proinde unum eumdemque & harum & illius Vitarum Scriptorem. Loqui autem
co-

liæ, ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ ſapientiſque vitæ quum pleraque poſſimus proferre teſtimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conjici poterit quam charus ſuis fuerit. Quum Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici privatique hoſpites ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis [1] Jaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic quum in patria [2] ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas [3] ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen, Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit, [4] patriæque ſanctiora jura

quam

eodem modo animadverto Curt. lib. 4. cap. 41. *Urbs & vetuſtate originis & crebra fortuna varietate ad memoriam poſteritatis inſigni*. Cicero de Divinat. *Varietas eſt propria fortunæ*. Idem ad Luccejum; *Nihil aptius eſt ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunæque viciſſitudines*. Val. Max. l. 6. cap. 9. 8. *Portus ipſos, ſi quis modo mutis rebus ineſt ſenſus, tantam in eodem homine varietatem ſtatus admiratos arbitror*. Gebhard.

1 *Jaſon tyrannus*.) Infulciunt alii *Theſſalorum*, alii *Theſſaliæ*. Gebhard. Quod Longolius ex Plutarcho addidit, contra Mſſ. Codicum omnium fidem. *Magius*. In aliis libris eſt corrupte *Laſon* pro *Jaſon*. Sunt qui *Jaſo* legunt, quemadmodum alibi *Lacon* & *Laco*. Quod Græcum eſt Ἰάσων, Jaſo, ſic Πλάτων, Plato, Ζήνων, Zeno, & alia ſexcenta. Meminerunt ejus plurimi veterum, Xenophon, Diodor. Plutarch. Iſocrates, Polyænus, & alii. *Keuchen*.

2 *Sine ſatellitibus*.) Ἄνευ δορυφόρων καὶ σωματοφυλάκων, ſine ſtipatoribus haſtatis & corporis cuſtodibus. *Lambinus*.

3 *Sine ullo præſidio*.) Quod tueretur contra obviam vim. Datame; *ad quem cum veniſſet ſine præſidio, quod ab amico nullas vereretur inſidias, pene interiit*. Attico; *Ac ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit*. Tacit de moribus German. cap. 13. *Hæc dignitas, hæ vires, magno ſemper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello præſidium*. Germani peregrino vocabulo *Convoy* appellamus. Græci τὸ δορυφορεῖν. Curt. l. 3. c. 2. *Pecuniam regis ſexcenti muli & trecenti cameli vehebant, præſidio ſagittariorum proſequente*. Tacit. 1. Annal. cap. 39. *Attonitaque magis quam quieta concione legatos præſidio auxiliarium Equitum dimittit*. Salluſt. Jugurtha; *Se a Patre Boccho obviam illis ſimul & præſidio miſſum*. Gebhard.

4 *Patriæque ſanctiora jura quam hoſpitii*.) Sic Demoſt. (ut & ait Æſchines Orat. περὶ τῆς παραπρεσβ. hoc ei maledicti loco objiciens) dixit, ſe anteponere ſalutem civitatis hoſpitali menſæ. Æſchinis verba ſunt hæc: ἔφησθα γὰρ τὴν τῆς πόλεως ἄλλας περὶ πλείονος ποιήσασθαι τῆς ξενικῆς τραπέζης. *Idem*.

P 3 Hæc

quam hospitii esse duxit. [1] Hæc extrema fuit ætas imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei. Neque post illorum obitum quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

1 *Hæc extrema fuit ætas Imperatorum Atheniensium*) Sic fere Diodorus lib. 15. de Epaminonda loquens: Κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἡλικίαν τὴν αὐτὴν, γεγόνασιν ἄνδρες ἐπιφανεῖς, Πελοπίδας τε Θηβαῖος, ἔτι δὲ καὶ Τιμόθεος, καὶ Κόνων, καὶ Χαβρίας, καὶ Ἰφικράτης Ἀθηναῖοι. πρὸς δὲ τούτοις Ἀγησίλαος ὁ Σπαρτιάτης βραχὺ τοῖς χρόνοις πρότερον. *Lambin.*

---

[1] DATAMES.

XIV.

1 [2] VENIO nunc ad fortissimum virum, maximique consilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginiensibus Hamilcare & Hannibale. [3] De quo hoc plura referemus, quod & [4] obscuriora sunt ejus gesta pleraque, & ea quæ prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii,

1 quo

1 *Datames.*) De hoc Diodor. lib. 15. Polyæn. lib. 7. Frontinus 2. 7. *Savaro.*

2 *Venio nunc ad fortissimum virum.*) Hanc totam transitionem veteres membranæ Timotheo adnectunt, omnesque adeo editiones præter Lambinianam; idque rectius Tranquilli more, aliorumque; & ipsius adeo Nepotis seu Probi, qui a patria, parentibusque vitam cujusque auspicatur. *Schott.* Gebhardus inde auspicatur vitam Datamis: *de quo hoc plura referemus.* Ceteri vero hinc: *Datames patre Camissare.*

3 *De quo hoc plura referemus.*) Rationem addit Lambin. hanc; quia pauca tantum de Heroe hoc leguntur apud Diodorum Siculum, Polyænum, & Frontinum. Quibus Barthius l. 11. Advers. XIV. annumerat Æneam Tacticum a Casaubono editum. Longolius putavit, præter *Frontinum*, neminem Datamis facere mentionem. Magius & Savaron addunt *Polyænum.* Beyerlingio vero quid venerit in mentem, quando in *perfidia* citat Plutarchum *in Datami*, ego profecto nescio. *Ernst.* In MS. Dan. fuit: *De hoc plura feremus.*

4 *Obscuriora sunt ejus gesta pleraque.*) Vide ad hunc locum Casp. Barthium l. 52. c. 14. Advers.

1 *Quo*

[1] quo tantum non omnes superabat, acciderunt. Quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camissares, quod & [2] manu fortis, & bello strenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, [3] habuit provinciam Ciliciæ [4] juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri. [5] Datames militare munus fungens primum, qualis esset [6] aperuit bello, quod rex [7] adversus Cadusios gessit. [8] Namque hic multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera. quo factum est, ut quum in eo bello cecidisset

1 *Quo tantum non omnes superabat.*) Correctio Cl. Tevenini, cui plausum utraque manu dat Lambinus. alias editum fuerat, *quo tamen omnes superabat*. Sed Cl. Barthius Adv. lib. III. cap. 14. suspicatur legendum; *quo tandem omnes superarit*. Gebhard.

2 *Manu fortis.*) In Pausania: *& manu fortis, & consilii plenus*. Epaminonda: *peritus belli, fortis manu*. Timoleonte: *Nam & manu fortis, & belli peritus fuit*. Savaro.

3 *Habuit provinciam Ciliciæ.*) Potius dixisset *Ciliciam* Nepos. Et si Ciliciam habuit provinciam, cur situm addit & nomen populi, quem regere jussus Camissares? Quare legendum: *Habuit provinciam partem Ciliciæ*. Gebh. Schott.

4 *Juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri.*) Unde apud Geographos *Λευκοσυρία* vocatur illa Cappadocia. Videndus Strabo ac Dionys. Halicarnasseus. Sane in Herodoti 1. Musa Cappadoces a Græcis *Σύροι* nominantur, quorum regionem *Assyriam* cognominabat olim Dionysius Alexandrinus. Et antiquus Orpheus in Argonaut. *Assyrios* vocat Leucosyriæ incolas, quæ pars Cappadociæ circa ostia Thermodoontis. Adi Plinium lib. 6. 3. *Keuchen.*

5 *Datames militare munus fungens.*) Quomodo antiqui Comici loquebantur. Plautus non semel: *Nam parasitus octo hominum munia facile fungitur*. Lucil.

Lælius pauperum ait se ingentia munia fungi.

Plura ex Nonio congessit.

6 *Aperuit.*) Sic Schedæ nostræ rectius. itaque Ultraject. editum. Vulgo *apparuit*. Schott.

7 *Adversus Cadusios*) Corrupte *Gadusios*, Codex antiquus P. Danielis. Cadusii, ἔθνος μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου. Vide Stephanum de Urbibus. In Ptolemæo sunt Mediæ populi ad Caspium mare, ubi & Cadusiorum vallum. Nec ambigo, quin hi fuerint iidem cum Cadusenis apud Procopium lib. 1. Pers. Sigonius Caddusios scribendum voluit, quos Græci *Caduzios* vocant, alii Gelas.

8 *Namque hic multis millibus hominum.*) Nescio unde prorepserit hæc lectio. Longolianæ monetæ illa est. *Namque his multis millibus hostium, regiorum quoque non paucis interfectis*. quam ferme sequitur

ſet Camiſſares, [1] paterna ei traderetur provincia.
2 Pari ſe virtute poſtea præbuit, quum [2] Autophradates juſſu regis bello perſequeretur [3] eos, qui defecerant. Namque ejus opera hoſtes, quum caſtra jam intraſſent, profligati ſunt, exercituſque reliquus conſervatus regis eſt. Qua ex re majoribus rebus præeſſe

Lambinus. At ſi non pauci regiorum militum cæſi ſunt; Cadmæa ſtetit victoria, & varia Datami opera jactatur. Quocirca invehenda lectio v. Cod. *Multis millibus interfectis magni fuit ejus opera.* Magnam Caduſii ſtragem Datamis opera exceperunt; exinde magnam gratiam atque auctoritatem ſibi comparavit. *Gebhard.*

1 *Paterna ei traderetur provincia.*) Cappadocia. Nam Diodorus libro 15. ſcribit, Datamen Cappadociç Satrapem fuiſſe. Sic ille: Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστράτευσεν αὐτῷ. Sed Probus ſupra Camiſſarem patrem Datamis provinciæ Ciliciæ præfuiſſe dicit. *Lamb. Paterna ei traderetur provincia.*) Majorum ac parentum memoria gratiaque multi ea conſequuntur, ad quæ cæteroqui per indignitatem ſuam adſpirare non auderent. Tacit. 3. Hiſtor. cap. 86. de Vitellio: *Conſulatum, ſacerdotia, nomen locumque inter primores, nulla ſui induſtria, ſed cuncta Patris claritudine adeptus.* Factum hoc omni ævo & in omni gente. De Germanis Tacit. capite 13. *Inſignis Nobilitas, aut magna Patrum merita Principis dignationem etiam adoleſcentulis aſſignant.* Datames autem non ſolum paternis incubuit meritis; ſed ſuam induſtriam atque virtutem adjunxerat.

2 *Autophradates.*) Cod. P. Danielis *Autophradates.* Longol. *Androphradates.* Sed emendandum *Autophradates:* Quomodo apud Frontin. legitur lib. 1. Stratag. 4. Fuit hic Lydiæ ſatrapes, de quo Diodorus 15. hanc ipſam hiſtoriam narrans diverſis circumſtantiis.

3 *Eos, qui defecerant.*) Lycios, Piſidas, Pamphilios, Cilices, Syros, Phœnices, & propemodum omneis maritimos populos, ut inquit Diodorus 15. Sed, quod dicit Probus, Autophradatem juſſum eſſe a Rege, eos bello perſequi, qui ab ipſo defecerant, Diodorus eo, quem indicavi, libro tradit, Autophradatem unum fuiſſe ex iis, qui a Rege Perſarum defecerant. Hos enim enumerat, Ariobarzanem Phrygiæ ſatrapem, qui & Mithridate mortuo, ejus regni compos & dominus factus erat; Mauſolum Cariæ dynaſten, multorumque locorum munitorum atque urbium dominatum obtinentem, quorum princeps & regia erat Halicarnaſſus: Orontem Myſiæ Satrapen, Autophradatem Lydiæ: ex Jonibus autem Lycios, Piſidas, Pamphilios, &c. ſupra enumeratos. Atque hi, qui a Rege Perſarum defecerant, Orontem ſummæ imperii præfecerunt, eumque imperatorem ac ducem totius exercitus delegerunt. Hic autem imperium adeptus, ſtipendioque vicies mille militum annuo accepto, eos qui ſe ei crediderant, prodidit; & majorum præmiorum ſpe ductus, cum Rege Perſarum ſeſe conjunxit. Hæc fere Diodorus lib. xv. ab Æmilio Probo in eo maxime diſcrepans, quod Autophradatem in

esse cœpit. [1] Erat eo tempore Thyus, [2] dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, [3] a Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello [4] a Patroclo interfectum ait. [5] Is regi dicto audiens non erat: quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamen, propinquum Paphlagonis. namque ex fratre & sorore erant nati. Quam ob causam Datames [6] omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret.

in iis, qui a Rege Persarum defecerant, numeret. *Lambin.*

1 *Erat eo tempore Thyus.*) Codex Danielis transpositis literis *Thuys*. Vel *Thuus*, quod idem est. Utrum autem scribatur *Thyus*, an *Thuys*, an *Thuus*, nihil refert. Sed malim scribi *Thys*, sive *Thus*, unica syllaba. Θῦς enim a Græcis dicitur. Commemorat eundem Athenæus lib. x. *Lambin.*

2 *Dynastes Paphlagoniæ.*) Infra *Regem* fuisse dicit, sed nullo discrimine. Athenæus ex Theopompo Παφλαγόνων βασιλέα vocat lib. iv. Strabo Reges *Dynastas* appellari scribit; quod magna præditi sint potentia, ac populos quorsum libet, vel vi, vel persuasione impellant. Est enim δύναμις Græcis potentia. *Magius.* Simili loquendi modo Matthæus βασιλέα vocat quemvis Principem; quemadmodum & in Oriente Melk, Amir, & Sultan sumuntur. *Keuchen.*

3 *A Pylamene illo.*) Longolii Codex corrupte habet *Philomele*; Jensonis, *Philimene*. Magius. Unde alius *Philemone*. Vera lectio ex ipso Poeta constat Ἰλιάδ. β.

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ.

4 *A Patroclo interfectum.*) Menelaum hic pro *Patroclo* ex narratione Homerica dicendum fuisse, recte Magius annotavit. *Boecler.* Sic enim Homerus Rhapsodia V.

Ἔνθα Πυλαιμένεα ἑλέτην ἀτάλαντον Ἄρηϊ,
Ἀρχὸν Παφλαγόνων μεγαθύμων ἀσπιστάων.
Τὸν μὲν ἄρ' Ἀτρείδης δουρικλυτὸς Μενέλαος
Ἑσταότ' ἔγχεϊ νύξε κατὰ κληΐδα τυχήσας.

Quod ab aliis animadversum & notatum esse video. *Lambin.* Unde constat, μνημονικὸν ἁμάρτημα familiare esse auctoribus festinantibus. *Schott.*

5 *Is regi dicto audiens.*) Malim hoc quam *regis dicto audiens*: ut habet Longoliana & passim vulgatæ editiones. Et sic apud Livium reponendum, ubi corrupte quoque est, *Servii Tullii dicto audientes essent*: pro *Servio Tullio*, &c. Schott. Keuchen.

6 *Omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret.*) Sic Terentius Eunucho:

Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.

Lambinus. Simile dictum Dionysii in Eclog. Legat. 11. pag. 295. & Menelai apud Libanium Sophistam. Miltiades non aliter erga Parios se gessit. *Parum insulam*, inquit Nepos, *opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias e navibus eduxit, urbem operibus clausit*;

ret. Ad quem quum venisset sine præsidio, [1] quod ab amico nullas vereretur insidias, pene interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis: ea quid ageretur resciit, filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo quum ab [2] Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Joniæ, totiusque Phrygiæ, desertus esset, [3] nihilo segnius perseveravit,

sit. Polyb. l. II. de Hamilcare. *διαζήσας δὲ ἐν τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς μὲν πολέμῳ, πολλοὺς δὲ πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπηκόους Καρχηδονίοις. Gebhard.*

1 *Quod ab amico nullas vereretur insidias.*) Nulla accommodatior ratio decipiendi adversarium quam per amicos: & quot sunt, qui palam vi per hostes capi non potuerunt, per corruptos periere amicos? Sic ab Hermocrate Sosistratus servorum seditiosorum dux, ἡγεμονικωτάτοις viginti cum servis per Daimachum amicum & familiarem oppressus est. Sallust. Jugurtha: *Quod ei per maximam amicitiam maxima copia fallendi erat.* Tacitus IV. Hist. cap. 3. *Quibus deerat inimicus, per amicos oppressi.* lib. I. Annal. cap. 10. *Lepidus specie amicitiæ deceptus.* lib. II. Annal. cap. 66. *Pomponium Flaccum veterem stipendiis, & arcta cum rege amicitia eoque accommodatiorem ad fallendum ob id maxime Mœsiæ præfecerit.* Julius Capitolinus in Maximinis cap. XI. *Sed hic Tycus dormiens domi suæ ab uno ex amicis suis interfectus est.* Quare ait item P. Syrus:

Mage cavenda est amicorum invidia, quam insidiæ hostium.

Quod dictum examussim congruit cum illo, quod extat in collectaneis Stobæi: Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίνα δεῖ μάλιστα φυλάττεσθαι; εἶπεν, τῶν μὲν φίλων τὸν φθόνον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλήν. Nec abludit Demonax. Ἐλάσσω κακὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἢ ὑπὸ τῶν φίλων. Τοὺς μὲν γὰρ ἐχθροὺς δεδιότες φυλάσσονται· τοῖς δὲ φίλοις ἀνεῳγμένοι εἰσὶ, καὶ γίνονται σφαλεροὶ καὶ εὐεπιβούλευτοι. *Idem.*

2 *Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Joniæ.*) Vide *Diodorum* lib. XV. Ab uno Satrape interdum plures provinciæ regebantur. Sic Herodotus V. Orœtem νομὸν τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον, καὶ Ἰωνικὸν obtinuisse refert. Apud Arrianum VI. Stesanor ὁ Ἀρείων, καὶ Σαγαέρων Satrapes. Ibidem Phrataphernes Παρθυαίων καὶ Ὑρκανίων. Sed & Xerxe regnante, unum eundemque τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης, καὶ Σαμαρείας ἔπαρχον fuisse, ex Josepho libro II. cap. 8. & Esdra III. 6. patet: quibus in locis ἔπαρχος appellatur, qui alias Satrapes. *Brissonius.*

3 *Nihilo segnius.*) Si Nepotis stylum calleo, ducor ad credendum scripsisse *nihilo sequius*, aut *secius*, ut alibi non raro. In Conone bis, in Dione, bis Hannibale. Nam & *eo secius* in Pomponii Attici vita, in Miltiade, & Eumene dixit. *Schott.* Non audeo nudam Schotti conjecturam sine Codicum assensu amplecti. Vult dicere; auxiliorum frustratio non segniorem red-

vit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis; 1 Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipse 3 perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eo ubi erat rex, venit, posteroque die Thyum, 2 hominem maximi corporis terribilique facie, quod & 3 niger & 4 capillo longo 5 barbaque erat prolixa, 6 optima veste contexit, quam 7 satrapæ regii ge-

reddidit Datamen, quin solus suis viribus Thyn persequi, & ad officium reducere perseveraret. Curt. l. IV. c. 38. *Batim egregia edita pugna multisque vulneribus confectum deseruerant sui, nec tamen segnius prælium capessebat.* Sallustius Jugurtha: *Magna atque insolita re perculsi, nihilo segnius bellum parare.* Valer. lib. III. cap. VI. 1. *Nec hac re segniores Pœnicis exercitibus intulit manus.* Gebhardus.

1 *Cujus facti ne prius fama ad Regem, quam ipse perveniret, dedit operam.*) Voluit ergo & auctor & nuntius venire. Vide Curtium libro III. *Gebhardus. Cujus facti ne prius fama.*) Sic Claudianus celeritatem in expeditionibus Stiliconis quoque commendat, dicens eum fuisse emensum asperas etiam *Prævento rumore vias.* Et alio in loco eundem ob eandem virtutem laudans, quod nimirum victoria ejus ante fuerit cognita, quam de bello innotuerit, inquit: *Rumoremque sui prævenit laurea belli.* Ernst.

2 *Hominem maximi corporis.*) Ejusmodi in Asia nasci, tradit Hippocrates lib. de aere, aquis, & locis. Erat autem Thyus Asiaticus. *Magius.* Similis staturæ fuerunt Proæresius apud Eunapium, Andronicus Comnenus apud Nicetam, Tiberius apud Suetonium, Maximus apud Capitolinum; & ille de quo tempestive Vespasianus:

Μακρὰ βιβῶν, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος. *Keuch.*

3 *Niger.*) Ergo Thyus procerus fuit & suffusculus, ut de quodam loquitur Apulejus. Qualis Epaphroditus ille Grammaticus apud Suidam, cujus τὸ σῶμα ἦν μέγα καὶ μέλαν. *Idem.*

4 *Capillo longo.*) Suetonius *submissiorem* vocat, quem alii *crines passos*, Græci *Hectoream comam*. Vide Lycophtonis Scholiasten.

5 *Barbaque erat prolixa.*) Approbant libri & censores *promissa*. Justin. lib. VI. *capillo barbaque promissis.* Tacitus lib. II. Annal. cap. 39. *donec crinem barbamque promitteret.* Varro: *Quod tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes.* Vide Nonium, qui *promittere* exponit, ad magnitudinem nutrire. *Gebhard.* adde Festum. Refertur hoc ad Philosophorum schema, ut liquet ex Strabone, Juliano, Apulejo, & aliis. Lacedæmoniorum lege cautum erat; ne cui fas esset, τὸν μύστακα ξύρειν. Adi Plutarchum & Hesychium. *Keuchen.*

6 *Optima veste contexit.*) Editio Parisiana *texit*. Fuit hæc purpura, auroque distincta, quæ non ab ipso tantum Rege, sed & proceribus ejus gestabatur; unde Purpuratorum nomen. Tertullianus: *Purpura & aurum cervicis ornamentum apud Ægyptios & Babylonios, insignia sunt dignitatis.* Veste illa purpurea donati Δωροφόροι vocabantur. *Curtius* III. *Ælianus* I. Histor. Var. 22. Erat autem stola Medica, qua donari, summus apud Persas honor. Idque in hodier-

gerere consueverant. [8] Ornavit etiam torque, atque [9] armillis aureis, cæteroque regio cultu. [10] Ipse agresti, duplicique amiculo circumdatus, hirtaque tunica, [11] gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra [12] copulam, [13] vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem quum omnes prospicerent, propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus; [14] fuit nemo non qui agno-

diernum diem apud Turcas, Tartaros, Persasque in usu est: Nemo ad Regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant عليه الخلعة خلع ut supra in Themistocle notatum.

7 *Satrapa regii.*) Hi sunt quos alibi Principes provinciarum, Præfectos, Prætores vocari constat. Eratque omne Persarum imperium in ejusmodi Satrapias divisum. Videndus Brissonius I. de regno Persarum, & Drusius in Observ. & Cl. Berneggerus, Justin. v. 2. *Becler.*

8 *Ornavit etiam torque.*) Persarum moribus inter insignia regia erat torques aureus. Interim non modo torques, sed armillæ aureæ, acinaces, &c. inter honores satrapis a Rege concessos, & præmia benevolentiæ regiæ. Vide Brisson. de regno Pers. lib. I. C. Barthium Advers. VIII. 15. *Idem.* adde Cl. Schefferum Syntagmate de antiquorum torquibus.

9 *Armillis aureis.*) Armillæ fuere rotundi circuli ex argento vel auro, quibus summum brachium cingebant ornatus caussa. Olim erant in usu, sed per luxum. Livius lib. I. de Sabinis: *Quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis in brachio lævo habuerint.* Vocabantur & *brachiales*, Græcis βραχιονιστῆρες, aut βραχιονιστήρια, *viriola, dextralia, dextrocheria*; uti fuse docet *Rubenius* lib. I. Elect. c. 38.

10 *Ipse agresti, duplicique amiculo.*) Circumdatus fuit abolla, quæ humilium personarum fuit indumentum, aut certe senum, Philosophorum, & similium.

11 *Gerens in capite galeam venatoriam.*) Quæ ad terrorem hirsutis pellibus tecta erat, ut loquitur Vegetius lib. II. cap. 17. Videas passim nummos antiquos, ubi in capitibus exuviæ caprarum, arietum, elephantorum. Galeas autem ex diversorum animalium pellibus fuisse confectas, probat in conjectaneis suis ad Varronem magnus Scaliger. Et hæc eadem fuit, quam *Venatoriam* vocat Nepos Cornelius. A fide stabat olim Justus Lipsius ad Polybium l. III. comment. de Militia Romana. *Keuchen.*

12 *Copulam.*) Vinculum, ἱμάντα. Vide *Casp. Barthium* lib. VIII. Advers. cap. 15.

13 *Vinctum.*) *Victum* Scriptus liber & Longolii. *Schott.*

14 *Fuit nemo non qui agnosceret Thyum, regique nunciaret.*) Sic Longolius & scriptus noster. Ultraj. *Fuit non nemo qui agn. Thyum.* Savaro. *Fuit nemo qui agnosceret Thyum, regique nunciaret: primo non accredidit.* Schott. *Regique nuntiaret.*) Concursus (quasi dicat) factus est magnus ob insolitam speciem adducti, & cum propius inspexissent, plurimi agnoverunt, remque Regi nuntiarunt, quam ille

agnofceret Thyum, regique nunciaret. [1] Primo non accredidit. Itaque Pharnabazum mifit exploratum: a quo ut rem geftam comperit, ftatim admitti juffit, magnopere delectatus, cum facto, tum ornatu: in primis quod [2] nobilis rex in poteftatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum mifit, [3] qui tum contrahebatur, duce Pharnabazo & Tithraufte ad bellum Ægyptium, parique eum atque illos imperio effe juffit. Poftea vero quam Pharnabazum rex revocavit: illi fumma
imperii tradita eft. Hic quum maximo ftudio com- 4
pararet exercitum, Ægyptumque proficifci pararet, fubito a rege literæ funt ei miffæ, ut Afpim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat, quæ gens jacet fupra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Afpis faltuofam regionem caftellifque munitam incolens, non folum imperio regis non parebat, fed etiam [4] finitimas regiones vexabat, & [5] quæ regi portaren-

ille primo non credidit. *Gebhard.*

1 *Primo non accredidit.*) Ita venuftius in melioribus, & Excerptis. Alii tamen codices invertunt ordinem lectionis: *Ac primo non credidit.* Sed *accredidit* magis probabunt, qui Latine fcient. Quomodo *adjubere* dixit Catullus ad Ipfithillam; *adjurare* Livius l. xliii. *adopinari* Lucretius, & alia. *Keuchen.*

2 *Nobilis Rex.*) Sic legendum potius, quam quo modo habent alii libri, *non vilis Rex.* Erat enim a Pylæmene illo Homerico progenitus. *Lambin.*

3 *Qui tum contrahebatur.*) Quæritur, ubi contraheretur hic exercitus, in Phrygiane, an in Cilicia, an in Syria? Namque hoc fcire intereft ad ea, quæ fequuntur. In Cilicia non: Nam primum ftatim dicit Probus, Datamen longe ab iis locis, ubi exercitum comparabat, evocatum effe in Cataoniam, fupra Ciliciam, & juxta Cappadociam: deinde navem confcendiffe, ut eo perveniret, & in Ciliciam delatum effe. At, fi in Cilicia fuiffet, non longe a Cataonia afuiffet; neque navigare, neque omnino iter facere ei neceffe fuiffet. Relinquitur, ut aut in Syria, aut in Phrygia, propterea quod Pharnabazus Phrygiæ præfectus erat: ex quo probabile eft, eum ibi exercitum contrahere inftituiffe: in Syria: quia Phrygiæ præfectura eo ufque pertinebat. Ex Syria autem in Ægyptum, adverfus quam bellum parabat, brevior erat trajectio. Cataonia autem, ut docet Plinius libro vi. capite 3. Cappadociæ pars eft, qua Comagenam attingit. *Idem.*

4 *Finitimas regiones vexabat.*) Devaftabat atque infenfabat incurfionibus ac direptionibus. Eodem modo loquitur paullo inferius hac

vita

tarentur, abripiebat. [6] Datames, etsi longe aberat

ab

vita & Timoleont. *Siciliam multos annos bello vexatam*. Curt. lib. III. cap. 29. *Tanta enim multitudini, utique cum jam hiems instaret, in regione vasta, & invicem a suis atque hoste vexata, non suffectura alimenta*. Cæsar lib. I. de Bello Gall. cap. 14 *Quod Æduos, quod Ambarros, quod Allobroges vexassent*. Ibid. lib. II. cap. 4. *Qui Patrum nostrorum memoria omni Gallia vexata Teutonos, Cimbrosque intra fines suos ingredi prohibuerint*. lib. IV. cap. 15. *Illi supplicia cruciatusque Gallorum veriti, quorum agros vexaverant*. lib. VI. cap. 43. *Cæsar ad vexandos rursus hostes profectus*. Ubi Græcus interpres verbum *vexare* reddidit per δεινῶς ταράττειν, modo per δηοῦν, modo per λῃΐζεσθαι. Cicero in Catilinam. *Cum bello vastabitur Italia, vexabuntur urbes, tecta ardebunt*. Et in Verrem. *Agros vectigales vexatos atque exinanitos a Verre; populatam vexatamque provinciam*. Gebhard.

5 *Quæ regi portarentur, abripiebat*.) Portoria, ac reditus Regis intercipiebat. Et hanc interpretationem adjuvat Polyænus lib. VII. in Mithridat. Κώμας κατεπόρθησε, φόρους ἥρπασε, λείαν ἤλασεν. Vel, quæ ad regios usus mittebantur, involabat: τοὺς κομίσαντας τὰ χρήματα συνέλαβε. Cicero in Verrem: *Frumentum aversum a Republica, abreptum ab aratoribus*. Idem.

6 *Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, & a majore re abstrahebatur: tamen regis voluntati morem gerendum putavit*.) Quæritur heic, an Dux, qui magnam habet spem provinciæ bene administrandæ, revocanti recte pareat? Distinguendum est inter Duces seu præfectos exercituum a populo, dein a Rege, tum ab optimatibus præpositos. Populo revocanti, utpote mobili & ab invidis concitato, suisque affectibus publicam utilitatem posthabenti, bonus Civis & Patriæ amans non auscultat. De Fabio Ennius.

Non ponebat enim rumores ante salutem.

De Epaminonda Nepos: *Hic*, inquit, *cum criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent, atque in eorum locum alii prætores successissent, Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod supererat, gessit: namque animadvertebat, ubi fecissent, totum exercitum propter imprudentiam inscitiamque belli periturum*. Rationem addo illam, quod res prospere gestæ facile turbas in animis vulgi a concionatoribus commotas discutiant atque componant, populusque ad se reversus sua scita & placita damnet, & periculum auctori intentum remittat. Documento est idem Epaminondas, qui cum risu a judicio capitis maxima discessit gloria. Quare non recte fecit Alcibiades, qui nuncio ad causam dicendam domum citanti, cum esset in magna expectatione res magnas gerendi, non parere noluit. A regibus revocato, cum non parentibus exitium propositum sit, sine mora obediendum est, etiam si interrumpantur præclari conatus, & damni dedecus sequatur jubentem. Tacit. lib. XI. cap. 20. *Ideo Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit, ut referri præsidia cis Rhenum juberet. Jam castra in hostili solo molienti Corbuloni hæ literæ redduntur. Ille re subita, quamquam multa simul offunderentur, metus ex Imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud socios, nihil aliud prolocutus, quam beatos quondam duces Romanos; signum receptui dedit*. Claudianus lib. II. in Ruffin. vers. 192.

Illa dies potuit nostris imponere finem

Cla-

ab his regionibus, [1] & a majore re abſtrahebatur: tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, ſed viris fortibus, navem conſcendit, exiſtimans, id quod accidit, facilius ſe [2] imprudentem & imparatum parva manu oppreſſurum, quam paratum, quamvis magno exercitu: Hac delatus, in Ciliciam egreſſus, inde dies noctesque iter faciens, Taurum tranſiit, eoque, quo ſtuduerat, venit. Quærit quibus locis ſit Aſpis: cognoſcit haud longe abeſſe: profectumque eum venatum. Quem dum ſpeculatur, adventus ejus cauſa cognoſcitur. Piſidas cum iis quos ſecum habebat, ad reſiſtendum Aſpis comparat. Id Datames ubi audivit, [3] arma capit, ſuos ſequi jubet: ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur: quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem, pertimeſcit, atque a conatu

Cladibus, & ſceleris cauſſas auferre futuri.
Invida proh! quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos interque tubas mandata feruntur
Regis, & armati veniunt ductoris ad aures.
Obſtupuit; ſimul ira virum, ſimul obruit ingens
Mæror, & ignavo tantum licuiſſe nocenti
Miratur, dubios anceps ſententia volvit
Eventus; peragat pugnas, an fortia cœpta
Deſerat. Illyricis ardet ſuccurrere damnis:
Præceptis obſtare timet. reverentia frangit
Virtutis ſtimulos: hinc publica commoda ſuadent,
Hinc metus invidiæ: tandem indignatus.

Tacit. lib. IV. Annal. cap. 23. *Nec proconſul ejus anni P. Dolabella retinere auſus erat, juſſa Principis magis, quam incerta belli metuens.* At optimatibus non ſua libidine, ſed legibus res Patriæ adminiſtrantibus, illico parendum eſſe præcipit Ageſilaus: quo exemplo optat Nepos Julium Cæſarem ſubmiſiſſe ſemet quoque legibus Patriis. *Gebhard.*

1 *Et a majore re abſtrahebatur.*) A bello Ægyptio. *Lambin.* Mendoſe *a minore re.* Edit. Longoliana.

2 *Imprudentem & imparatum.*) A Mſſ. abeſt *& imparatum.* In Eumene. *Et quoniam imprudentem adoriri non poſſet.* ibid. *ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum.* Vulgata lectio probari poteſt. In Ageſ. *Quo factum eſt ut omnes imparatos imprudenteſque offenderet.* Savaro.

3 *Arma capit.*) Habuit Danielis Codex; *arma ſumit.* Sic *ſumere* etiam auctoribus frequentatum. Sed utrumque ſane dicitur, nec in unius gratiam alterum ejiciendum. *Keuchen.*

1 *Mi-*

tu resistendi deterritus, sese dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit [1] Mithridati.
5 Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiscens a quanto bello ad quam parvam rem principem ducum misisset, [2] seipsum reprehendit, & nuncium [3] ad exercitum Acen misit, quod nondum Datamen profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu discederet. Hic priusquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Qua celeritate quum magnam benevolentiam regis Datames consequutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris, quam se omnes fieri videbant. Quo facto, cuncti ad eum opprimendum consenserunt. Hæc [4] Pandates, [5] gazæ custos regiæ, amicus Datami, perscripta ei mittit, in

1 *Mithridati.*) Ariobarzanis filio, a quo postea per dolum & perfidiam interfectus est, ut infra cognoscemus. In nummis antiquis apud Eric. Memmium & Clem. Terveninum legitur Mithradates, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ. *Lambinus.* Quod non probo: Μιθραδάτης enim Græcum est, Mithridates, Latinum, *a.* in *i.* ut Μασσαλία Massilia, Κατάνη Catina, Νομάδες Numidæ, Ἄκραγας Agrigentum, & alia. *Bongars.*

2 *Seipsum reprehendit.*) Ita melius, quam in aliis, *deprehendit.* Apulejus Metamorph. VIII. *Suaque reprehensa negligentia;* ad quem Nepotis locum contendit doctiss. Pricæus. *Keuchen.*

3 *Ad exercitum Acen.*) *Aceum* Lambinus, sibi tamen ut non satisfaceret, edendum curavit. Cæteri fere *Acrem* propius a vera scriptura, quam esse *Acen* nullus dubito, monuitque & Jacob. Bongarsius ad Justin. & Rob. Titius lib. I. Loc. Cont. cap. 7. Est autem Ace Phœniciæ civitas, Ptolemais postea dicta. Stephanus: Ἄκη πόλις φοινίκης· αὕτη Πτολεμαῒς ἐκαλεῖτο. Strabo lib. XVI. Μετὰ τὴν Τύρον ἡ Παλαίτυρος ἐν τριάκοντα σταδίοις. εἶθ' ἡ Πτολεμαῒς ἐστι μεγάλη πόλις, ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον, ᾗ ἐχρῶντο ὁρμητηρίῳ πρὸς τὴν Αἴγυπτον οἱ Πέρσαι. Meminit & Harpocration, Suidas, & Plinius. Infra eadem corrupta vox, rescribendumque, *cum jam ad exercitum Acen venisset.* Accho in sacris literis vocatur, Judic. I. 13. & Joseph. lib. II. bell. Jud. cap. 17. rescribendum itaque in Hieron. epistola ad Eustochium XXVII. *Pervenit ad Ace, quæ nunc Ptolemais dicitur.* ubi vulgo *Coth* vitiose editur. *Schott.*

4 *Pandates.*) Cod. P. Dan. *Pandantes.*

5 *Gazæ custos regiæ.*) Habebant Persarum Reges in singulis provinciis ærarium, ærariique præfectos. Et ita Curtius Bagophanem arcis & regiæ pecuniæ custodem memorat lib. V. Exstat Darii epi-

stola

in quibus docet, eum magno fore periculo, si quid illo imperante in Ægypto adversi accidisset. [1] Namque eam esse consuetudinem regum, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ. Quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestæ nuncientur. Illum hoc majore fore discrimine, [2] quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille literis

stola apud Josephum lib. xi. 4. qua sumptus ad templi Jerosolymitani constructionem ἐκ τοῦ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου τὸν φόρον τῆς Σαμαρείας suppeditari mandat. Apud eundem Josephum, ejusdem libri cap. 5. Xerxes Esdræ præberi jubet sacrorum sumptus ἐκ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου: eaque de re scripsisse se Præfectis ærarii Syriam & Phœnicem. Strabo lib. xv. Persarum Reges, licet Susa valde ornassent, nihilominus etiam coluisse Persepolin, & Pasargada scribens, addit, illic gazam & thesaurum Regum fuisse. Pasargadis quoque Cyri prioris thesauros, Arrianus iii. scribit. Pecuniæ ergo, quæ thesauris inferebantur, Custodes habebant, qui Γαζοφύλακες vocantur a Josepho xi. & Γαζοφυλακοῦντες a Diodoro Siculo lib. xvii. *Brisson.*

1 *Namque eam esse consuetudinem Regum.*) Id volunt quoque verba Julii Classiciani apud Tacit. l. xiv. Annal. cap. 38. *Simul in urbem mandabat, nullum præliorum finem exspectarent nisi succederetur Suetonio: cujus adversa pravitati ipsius, prospera ad fortunam Reipubl. referebat.* Similiter fere Sallustius l. ii. Hist. *Adhoc rumoribus adversa in pravitatem; secunda in casum; fortunam in temeritatem declinando corrumpebant.* Ita propemodum Populus, & de Carthaginensi Val. ii. cap. vii. *Quod bene gesserant, Deorum Immortalium adjutorio; quod male commiserant, ipsorum culpa imputantes.* Gebh. Locum explicat Justus Lipsius in Not. ad lib. iii. Polit. c. ii. *Eam esse consuetudinem regum.*) In optimis Excerpt. *regiam.* Ut Miltiade & Themist. *cum classiariis regiis*, ubi tamen *reges* in iisdem schedis. *Keuch.*

2 *Quod quibus rex maxime obediat.*) Non cepit hunc locum Lambinus, utpote qui in monumentis veterum attendebat potius verba, quam rerum majestatem. Exponit enim *obedire* hoc loco videri idem valere, quod πείθεσθαι, credere & fidem habere, sequi alicujus consilium & fidem. Nugæ. Ingenium & conditionem regum ἐκκαλύπτεται, inque scenam producit Pandates, qui inane tantum nomen possident, reipsa autem sunt subjecti atque obediunt vel uxoribus, vel spadonibus, vel alii cuidam nebuloni, qui Principem ceu αὐτόματον, quo volunt, impellunt. De eadem re in eundem modum loquitur Diodor. lib. xvii. Ἀνεῖλε δὲ Βαγώας καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Arsis, ὄντας νέους παντελῶς, ὅπως μονωθεὶς ὁ νεανίσκος μᾶλλον ὑπήκοος αὐτῷ γένηται. De ejusdem Bagoæ Eunuchi potentia idem lib. xvi. Ὁ δὲ Βαγώας ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις ἅπαντα τῷ βασιλεῖ διῳκηκώς, τοσοῦτον ἴσχυσε διὰ τὴν πρὸς τὸν Μέντορα κοινωνίαν τῶν πράξεων, ὥστε τῆς βασιλείας κύριος εἶναι,

ris ... ναι,

ris cognitis, quum jam ad exercitum Acœum venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, descifcere a rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum. Nam [1] Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit, conjunctamque huic [2] Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate esset in regem: clam cum [3] Ariobarzane facit amicitiam, manum
6 comparat, urbes munitas suis tuendas tradit. Sed hæc propter hyemale tempus minus prospere succe- de-

ναι, καὶ μηδὲν πράττειν τὸν Ἀρταξέρξην ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν τοὺς διαδόχους ἀεὶ βασιλείας οὗτος ἀπεδείκνυε, καὶ πάντα βασιλέως εἶχε πλὴν τῆς προσηγορίας Quid autem est aliud μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης hujus vel illius, quam obedire? quam esse mancipium vilissimi tenebrionis, quem rex ipse ex infimis sordibus produxit? aut ut Justinus loquitur lib. XLII. cap. 2. *sub persona regis indignorum subjici imperio?* Apud Tacitum, Claudius obtemperabat Agrippinæ lib. XII. Annal. c. 59. Item liberris. Juvenalis Sat. XIV.

Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere jussus.

Nero eidem Agrippinæ lib. XIII. Ann. cap. 6. Apud Nepotem, Philippus Aridæus Eurydicæ uxori, in Phocione. Vid. Justin. l. XIII. cap. 2. Apud Tacit. iterum aula Parthica & novo rege potiebatur Abdageses lib. VI. Annal. c. 43. Galba obnoxius erat T. Vinio, Laconi, & Icelo lib. I. Histor. cap. 13. quos ideo nunquam non adhærentes *pædagogos* vulgo appellabant. Suet. cap. 14. Ptolemæus Jubæ Filius libertis lib. IV. Ann. cap. 23. m. Apud Zonaram Tom. III. Nicephoro Botoniatæ imperatori imperant pro libidine miscentes omnia Borilus & Germanus servi. Audiamus Plinium, qui huic loco luculentam accendit facem Panegyr. c. 88. *Plerique Principes cum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consiliis, horum nutu regebantur; per hos audiebant; per hos loquebantur; per hos præturæ etiam & sacerdotia & consulatus, imo & ab ipsis petebantur.* Dein Tacit. l. XII. Annal cap. 3. f. *Sed nihil arduum videbatur in animo principis, cui non judicium, non odium erat, nisi indita & jussa.* Gebh.

1 *Mandroclem.*) Legendum potius *Androclem*, quam *Androdem*, aut *Mandrodem*, aut *Mandroclem*, quæ reperiuntur in aliis editionibus. *Lambin.* *Nam Mandroclem.* Multis locis *d* pro *cl* scriptum invenio in editionibus. Nam *Mandrodem* exhibet Longoliana pro *Mandroclem*. Ut apud Agellium lib. V. cap. 14. *Androdus* vulgo pro *Androclus*. Sic *Menedides* pro *Meneclides*; cum Plutarcho sit & Græcis Μενεκλείδης; in Epaminonda. *Keuchen.*

2 *Paphlagoniam.*) Cujus Regem Thyum ceperat, & ad Regem Artaxerxem captivum duxerat. *Lambin.*

3 *Ariobarzane.*) Qui a Rege molto ante defecerat. *Diod.*

1 *Pi-*

debant. Audit [1] Pisidas quasdam copias adversus se parare: [2] filium eo Arsidæum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adolescens: proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, [3] celans quantum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re gesta fama ad suos perveniret, ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circumveniri multitudine adversariorum posset, neque impediri quo minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus [4] ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, [5] si in turbam exisset,

ab

1 *Pisidas.*) Discrepat a Probo Diodorus lib. xv. Tradit enim ille, Persas duce Artabazo in Cappadociam, quam tenebat Datames, invasisse: Datamen vero magno cum exercitu ei obviam venisse: Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστρατοπέδευσεν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν ἱππεῖς ἠθροικώς, δισμυρίους δὲ πεζοὺς μισθοφόρους ἔχων αὐτῷ συστρατεύοντας. *Lambin.*

2 *Filium eo Arsidæum.*) Sic Savaro, & scripti Codices *Arsidæum*. Quod nomen etiam inter Alexandri Magni asseclas reperias. Long. *Arridæum*, Schott. & Lamb. *Aridæum*. Justin. cum duplici *d* scribit, ut sit *Arriddæus*.

3 *Celans quantum vulnus accepisset, &c.*) Verissime: nam clades suorum animos affligit, ac tardiorem exercitum reddit. Idcirco prudentes duces clades & adversitates semper texerunt, ne animi conciderent militibus, & augerentur adversariis, pœna quandoque mortis dicta, qui acta vulgasset. Curt. lib. VII. cap. 51. *Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites; quam cladem Alexander solerti consilio texit, morte denunciata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.* Cæsar lib. II. Civil. cap. 31. *Uti corporis vulnera, ita Exercitus incommoda sunt tegenda, ne spem adversariis augeamus.* Contra Varro auxit rerum suarum suique contemptum nimis detegendo cladem denudandoque. Vide Liv. lib. XXIII. cap. 4. Front. lib. II. cap. VII. Cæterum eo modo loquitur Cicero: *Quid est, quod animum meum frangere aut debilitare possit?* in Antonium: *Utrum hoc est confirmare militum animos, an debilitare virtutem?* Gebhard.

4 *Ad hostes transfugit.*) Ἀποστὰς νυκτὸς μετὰ τῶν ἱππέων ἀπήλαυνε πρὸς τοὺς πολεμίους. *Diodor.* xv.

5 *Si in turbam exisset.*) Si pervulgatum esset. Sueton. Galba c. 20. *Quod ante paucos dies exierat in vulgus.* Sic in Nerone c. 53. *Exiit opinio* pro pervulgata est. *Gebh.*

ab homine tam necessario [1] se relictum, futurum ut cæteri consilium sequerentur: [2] in vulgus edit, suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus, interficeret hostes. Quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi: quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere, quum & intra vallum & foris cæderentur. [3] Hac re probata, exercitum educit: Mithrobarzanem persequitur, [4] qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ, nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide, [5] compositoque fecisse, ut recepti essent majori

1 *Se relictum esse.*) *Iri* Longol. utramque vocem *iri* & *esse* scriptus liber & Ultraj. omittunt. *Schott.* Cæterum verbum *relinquere* heic usurpat pro deserere. Ita Tacit. lib. XIV. Annal. cap. 56. *Non tua moderatio, si reddideris pecuniam; nec quies, si reliqueris Principem: sed mea avaritia, mea crudelitatis metus in ore omnium versabitur.* Idem lib. IV. Histor. c. 77. *Ite, nunciate Vespasiano, vel quod propius est Civili & Classico, relictum a vobis in acie ducem.* Front. lib. II. cap. VII. *Annibalem venientem in Italiam tria millia Carpetanorum reliquerunt.* Justin. lib. XXII. cap. 8. m. *Bis se a rege suo in mediis hostibus relictos proclamantes.* Paterculus lib. II. cap. 84. *Multa, inquit Coponius, mehercule fecit Antonius pridie quam tu illum relinqueres.* Curtius lib. VII. *Postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi; Bessum reliquerunt.* Respondet Græcorum καταλείπειν. Polyæn. lib. I. Polydor. αὐτόμολον ἔπεμψεν ἀγγέλλοντα ὅτι στασιάζουσι δὴ καὶ καταλείψουσιν ἀλλήλους. Verum & antiquissimi ita loquebantur. Ennius Cresphont.

—— *Sin est probus,*
Cur talem invitum invitam cogis linquere?

2 *In vulgus edit, suo jussu.*) Frontinus lib. II. cap. 6. longe diversa de hoc strategemate habet: *Datames*, inquit, *dux Persarum adversus Autopradatem in Cappadocia, cum partem equitum suorum transfugere comperisset, cæteros omnes venire secum jussit, assecutusque transfugas, laudavit, quod eum acriter præcessissent, hortatusque est eos, ut fortiter hostem adorirentur. Pudor transfugis attulit pœnitentiam, & consilium suum, quia non putabant deprehensum, mutaverunt.* Hactenus Frontinus. *Mag.* Geminum est strategema Tulli Hostilii cum Metio Fufetio in Livio lib. I. Scriptor de Vir. illust. cap. IV. Val. Max. 8. 4. Frontinus lib. 2. cap. V. 1. *Schott.*

3 *Hac re probata exercitum educit.*) Locum hunc emendavit ad Livium suum Eruditissimus *Gronovius.*

4 *Qui dum ad hostes.*) Sic Schotthus. Lambinus nimis audaciter duas voces intrusit *tantum quod.* Magius *qui cum.* alii *qui vixdum* faciunt. Ultraj. *qui tantum non.* Schott.

5 *Compositoque fecisse.*) Composita & comparata prius inter se frau-

jori calamitati: primum eos adoriuntur. Illi, quum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent: coacti sunt cum eis pugnare ad quos transierant, ab hisque stare quos reliquerant. Quibus cum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit. Primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit, & quod ad suam perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus. Ab hoc tamen vi- 7
ro [1] Schismas [2] maximus natu filius descíit, adque regem transiit, & de defectione patris detulit. Quo nuncio Artaxerxes commotus, quod intelligebat sibi cum viro [3] forti ac strenuo negotium esse, qui quum cogitasset, facere auderet, & prius cogitare quam conari consuesset: Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset saltum, [4] in quo Ciliciæ portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit; sed

fraude. Sic *componere* Tacit. III. Annal. cap. 40. *Il secretis colloquiis, ferocissimo quoque adsumpto, aut quibus ob egestatem ac metum ex flagitiis maxima peccandi necessitudo, componunt. Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallias concire.* Vide nostra ad Tacitum. Accius Agamemnone:

Sic quorum animus atroci junctus militia est,
Composita dicta e pectore evolvunt suo;
Quæ cum componas, dicta factis discrepant.

Gebhard.

1 *Schismas.*) Credo potius membranis nominantibus *Sisynas*. Nam Persicis nominibus hoc propius est. *Gebhard.*

2 *Maximus natu.*) In Agesil. *primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis ejus.* MSS. *Maximo natu.* quæ lectio temere rejicienda non est. *Savaro.*

3 *Forti ac strenuo.*) Horatius epistola 7. lib. I. *strenuus ac fortis.* Lambinus. Conjungit quoque Epaminonda: *Pelopidas vir fortis ac strenuus.* Gebhard.

4 *In quo Ciliciæ portæ.*) Cilicia tres memorabiles angustias habet, Quarum prima adeo arcta, ut formam portarum referat, unde Græcorum πύλαι. Secunda non procul distat ab Isso, qua per Amani montis portas, unde Amanicæ dictæ, aditur in Syriam. Tertia circa sinum Issicum est. *Geographi.* Vide Plin. lib. V. cap. 27. Eustath. ad Dionys. vers. 585. Polyb. XII. 8. Cicer. Epist. Fam. XV. 4. Curt. III. 4.

ſed tam ſubito copias contrahere non potuit. A qua re depulſus; cum ea manu quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hoſtibus, neque præteriret adverſarius, [1] quin ancipitibus locis premeretur: & ſi dimicare eo vellet, non multum obeſſe multitudo hoſtium ſuæ paucitati poſſet.

8 Hæc etſi Autophradates videbat, [2] tamen ſtatuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco ſedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, [3] quos illi Cardaces appellant, ejuſdemque generis [4] tria funditorum. Præterea [5] Cappadocum octo, [6] Armeniorum de-

1 *Quin ancipitibus locis premeretur.*) Supra Themiſtocle: *Ancipiti premerentur periculo.*

2 *Tamen ſtatuit congredi.*) Lambin. *ſatius* de ſuo addidiſſe ait, Græcorum exemplo (qui μᾶλλον) Latini *potius* vel *magis* exaudire ſolent, ut hoc loco membranæ noſtræ & Giſanii fidem faciunt omneſque editiones extra Lambinianam, obſervat Muretus ad Eunuchi prolog. e Nonio Marcello, exempliſque illuſtrat Comici illud:

Si quiſquam eſt qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis ——

Plura congeſſit Antonius Auguſtin. libro VI. emendat. cap. 8. *Schott.*

3 *Quos illi Cardaces appellant.*) *Gardatas* noſter, editique omnes vitioſe. Rectius *Gardacas* Giſanii Codex, reſcribendumque *Cardacas* veterum auctoritate Græcorum. Heſych. obſcure: Κάρδακες οἱ στρατευσάμενοι βάρβαροι ὑπὸ Περσῶν εἰς Ἀσίαν οὕτω καλοῦσι τοὺς στρατιώτας, ἀπὸ ἔθνους ἢ τόπου. Strabo lib. XV. Καλοῦνται δὲ οὗτοι Κάρδακες ἀπὸ κλοπίας τρεφόμενοι. Κάρδα γὰρ τὸ ἀνδρῶδες καὶ πολεμικὸν λέγεται. Meminit & Arrianus lib. II. de geſtis Alexandri, & Pauſanias. Ammonius item ſive Philoponus is eſt περὶ διαφόρων λέξεων. Κάρδαξ δέ τις ἐκαλεῖτο στρατιώτης. Plura Euſtathius ex Ælio Dionyſio, ac Theopompo, itemque Cæl. Rhodiginus lib. XVIII. c. I. *Schottus.* Scripſit Nepos, niſi me animus fallit, non *Gardates*, ſed *Cardaces*. Briſſon. l. III. de Regno Perſarum.

4 *Tria funditorum.*) Ttia funditorum millia. *Lambin.*

5 *Cappadocum octo.*) Cappadocia Aſiæ minoris regio, quam Strabo in duas ſatrapias a Perſis diviſam tradit; in eam quippe, quæ Magna dicitur & Cappadocia ad Taurum: & alteram, quæ Pontica vocatur & Pontus, quam Arias Montanus ex Onkelo eſſe docet Hebræorum Caphthorim. Ab Occaſu minorem Armeniam claudit: a Septentrione longo littore in Euxinum expanditur: a Meridie anguſto excurſu Ciliciam attingit; ut ab occaſu rurſus Galatiam & reliquam Paphlagoniam finit: ab Oriente magnam habet Armeniam juxta Euphratem. *Geographi.*

6 *Armeniorum decem.*) Quæ gens fuit admodum populoſa. Nomen accepiſſe creduntur ab *Aram*, filio

decem, [1] Paphlagonum quinque, [2] Phrygum decem, [3] Lydorum quinque, [4] Aspendiorum & [5] Pisidarum circiter tria, [6] Cilicum duo, [7] Captianorum totidem, ex Graecia conductorum tria millia: levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias, spes omnis consistebat Datami in se locique natura. [8] namque hujus partem non habebat vigesimam militum: [9] Quibus fretus conflixit, adversariorumque multa millia concidit, quum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidissent. [10] Quam ob caussam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum. Hic quum castra movisset, inferior copiis, superior omnibus præliis discedebat, quod nunquam ma-

lio Sem. Vel a montibus, qui regionem circumquaque cingunt. Etenim הר Hebræis *mons* est.

1 *Paphlagonum quinque.*) Quorum regio Asiæ minoris, olim etiam *Palamenia* dicta, Homero incognita.

2 *Phrygum decem.*) Ex majore nimirum Phrygia, inter Galatiam & Lydiam sita.

3 *Lydorum quinque.*) Lydia, Asiæ minoris regio antiquis Geographis. Vide Ortelium.

4 *Aspendiorum.*) Pamphiliæ populi Aspendii, ab Aspendo ejus provinciæ oppido, ad fluvium Eurymedonta sita. *Gebhard.*

5 *Pisidarum.*) Vide Plinium l. v. cap. 32.

6 *Cilicum.*) Cilicia Asiæ minoris regio, Joseph *Tharsus*, Hebræis *Chalab*, teste Ar. Montano. Hodie *Turcomania* & *Finichia*, ut refert Marius Niger. Isidoro videtur dicta a Cilice quodam, quem ortum Phœnice, Jove ipso antiquiorem fuisse tradunt.

7 *Captianorum.*) *Caspianorum* vereor ne sit reponendum, (ignoti enim hi,) de quibus Strabo l. xi. ἔστι δὲ τῆς Ἀλβανῶν χώρας καὶ ἡ Κασπιανὴ τοῦ Κασπίου ἔθνους ὁμώνυμος. Stephanus in voce Κασμία. Sed hoc non probat Ortelius, hanc ob causam, quod cæteri populi, quos Nepos illo loco recenset, omnes in Asia minore sint. *Gebh.*

8 *Namque hujus partem non habebat vigesimam militum.*) Locum explicat ad Vegetium Stevvechius, lib. III. cap. 9.

9 *Quibus fretus conflixit.*) Duo ipsius strategemata commemorat Polyænus lib. VII.

10 *Quam ob causam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum.*) De Græcorum tropæis res est notissima. Testatur autem Diodor. l. XIII. veteres Græcos nonnisi διὰ τῶν τυχόντων ξύλων voluisse erigi tropæa, ne essent odia immortalia. Plutarchus quoque ait, parum apud Græcos probatum fuisse eorum factum, qui primi e lapide aut ære tropæum erexerunt. Vide etiam quæ scribit Cicero II. de Invent. de tropæo æneo, quod Thebani victis Lacedæmoniis in finibus suis statuerunt. *Casaub.* Vide Alexand. ab Alexand. lib. I. c. 22.

manum confereret, nisi adversarios locorum angustiis clausisset: quod perito regionum callideque cogitanti sæpe accidebat. Autophradates quum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum videret, ad pacem atque amicitiam hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etsi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum: Auto-
9 phradates in Phrygiam se recepit. [1] At rex, quod implacabile odium in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, [2] insidiis interficere studuit, quas ille plerasque vitavit. sicut quum nunciatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: [3] de quibus quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit: experiri voluit verum falsumne sibi esset re-

la-

1 *At rex, quod implacabile odium.*) Hoc Diodorus valde breviter tetulit, quod Probus multis verbis persecutus est. Diodorus: Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης πυθόμενος τὴν στρατηγίαν τοῦ Δατάμου καὶ σπεύδων ἀράσθαι τοῦτον, δι' ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἐδολοφόνησεν. Sic autem Cicero dixit, *implacabiles iracundias*, epist. ad Quint. Frat. 1. & Probus *implacabile odium*. Et idem Probus, *suscipere odium*, ut Cicero, *suscipere inimicitias*. Lambinus.

2 *Insidiis interficere.*) Δολοφονεῖν. Diodor. *Lambin.* Solenne hoc regibus sceleris artificium est, eos, quorum copiam aperta vi desperant, immissis percussoribus trucidandi. Diodor. lib. xv. Γαὼς ὁ ναυαρχήσας τῶν Περσῶν ἐν τῷ Κυπριακῷ πολέμῳ, ἀποστάτης ὢν τοῦ βασιλέως, καὶ τούς τε Λακεδαιμονίους καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα προσκεκληκὼς εἰς τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον, δολοφονηθεὶς ὑπό τινων οὐ συνετέλεσε τὴν προαίρεσιν. *Gebhard.*

3 *De quibus quod inimici detulerant neque credendum neque negligendum putavit.*) Nempe amicorum Datamis inimici. Poterat enim cogitare eos tantum id agere, ut in suspicionem ac periculum ab obtrectatoribus adducerentur, sicque se vindicta explerent. Val. Maxim. lib. III. c. VIII. Ext. 1. *Enimvero tunc ille proclamat, se in conspectu Ducis adversus eum solicitari: quod quia & incredibile videbatur, & ad unius tantum aures penetraverat, & dictabatur ab inimico, veritas fide caruit.* Hieronymus adversus Ruffinum: *Professa inimicitia suspicionem habent mendacii.* Insidiarum autem indicium a qualibuscunque delatum, spernendum non esse monent Prudentiæ consulti. Curt. libro VI.

cap.

latum. Itaque eo profectus est, in quo itinere,[1] futuras insidias illi dixerant. Sed elegit corpore & statuta simillimum sui, eique vestitum suum dedit, atque eo loci ire, quo ipse consueverat, jussit. Ipse autem [2] ornatus vestitu militari, inter [3] corporis custodes iter facere cœpit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, [4] decepti ordine atque vestitu, in eum faciunt impetum, [5] qui suppositus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus

cap. 49. *In suo quemque periculo magnum animum habere, cum de salute regis timeretur, credulos esse debere; vana quoque deferentes admittere.* Tacit. lib. 11. Annal. cap. 40. *Cum Tiberium anceps cura distraheret, vine militum servum suum coerceret, an inanem credulitatem tempore ipso vanescere sineret. Modo nihil spernendum; modo non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat.* lib. xv. Annal. cap. 51. *Sed Epicharis in custodia retenta est, si spectante Nerone, haud falsa esse etiam, quæ vera non probabantur:* Ideo qui comparatarum in caput principis insidiarum indicia supprimebant, rei capitis erant, tanquam silentio saluti Principis nocuissent. Curt. lib. vi. c. 47. *Caballinus ultimum supplicium meritus, si in caput meum præparatas insidias biduo texit.* Polyæn. lib. v. in Dionysio Comm. 4. Διονύσιος τὸν μὲν Ἀνδρῶνα προσέταξεν ἀναιρεθῆναι, ὅτι ἀδεῶς αὐτῷ κατεπλάσαντι μὴ τοῦτο ἐμήνυσε. *Idem.*

1 *Futuras insidias illi dixerant.*) P. Daniel testatur libris veteribus abesse verbum *evenire* post *insidias*. At Schottus membranis suis agnosci profitetur. Utrumque & *futuras* & *evenire* supposititium censeo. Nam cum exscriptorum quidam aliquid abesse suspicarentur; hi *futuras*, isti *evenire*, utrumque vocabulum intruserunt. *Idem.*

2 *Ornatus vestitu militari.*) Magna hoc loco varietas in libris scriptis. Mihi non absurda videtur, quam scripturam excerpta P. Daniel. attestantur: *ipse autem ornatu vestituque militari.* Nam neque insignibus, neque vestitu Imperatorio usus est. *Gebh.* Liber Schott. absque copula *que*. editi quatuor. *ornatus vestitu militari.* Ultr. *ipse autem ornatu militari.* Schott.

3 *Corporis custodes.*) Σωματοφύλακας. Vide quæ de his supra ad Pausaniam notavimus. Hujusmodi cohortes Regem circumquaque sequebantur, quibus stipatus ab incurrentibus periculis liberabatur.

4 *Decepti ordine atque vestitu.*) Hanc Historiam refert & Polyæn. lib. vii. his verbis: Δατάμης μαθὼν ὡς ἐπιβουλεύοιτο ὑπὸ στρατιωτῶν ἰδίων, ἐν Ἀρκαδίῳ πεδίῳ μέλλων συμβάλλειν πολεμίοις, ἄλλον διεσκεύασε τῇ αὑτοῦ πανοπλίᾳ, ἐν ἄλλῃ δὲ αὐτὸς ἐκινδύνευσεν. οἱ δὲ ἐπιθέμενοι ἐγνώσθησαν, ὑπὸ τοῦ σχήματος ἐξαπατηθέντες. *Lambinus.*

5 *Qui suppositus erat.*) Legi etiam posset, *suppositius*, ὑποβολιμαῖος. *Schott.* Frustra. M. Tullius in Verrem: *Ut ille suppositus facile, & libenter se illum, qui non erat, esse simularet.* Gebh.

1 Com-

bus iter faciebat, ut parati essent facere quod ipsum vidissent. Ipse ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem quum universi fecissent, prius quam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, [1] confixi ceciderunt. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est, Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. [2] Namque is pollicitus est regi, se eum interfecturum, si rex promitteret, ut quodcunque vellet, liceret impune facere, [3] fidemque de ea re more Persarum dextra dedisset.

1 *Confixi ceciderunt.*) Malo hoc quam Schotti *conciderunt*, ut vitetur alliteratio. *Idem.*

2 *Namque is pollicitus est regi.*) Polyænus tradit, Mithridatem hoc jussu Regis fecisse, l. VII. Μιθριδάτῃ Βασιλεὺς προσέταξεν ἀποςάντα Δατάμην κτεῖναι, ἢ ἀγαγεῖν. Vide sequentia.

3 *Fidemque de ea re more Persarum dextra dedisset.*) Supra in Themistocle: *Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet.* Curt. l. 8. *Laetus simplicitate Barbari dextram fidei suæ pignus dedit.* De hoc ritu doctissimus Brissonius in Persicis. *Schottus.* In toto pene orbe ἔθος ἐπὶ πίστει καὶ συνθήκαις βεβαίαις τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλοις, inquit Auctor Scholiorum in Aristoph. Nub. At apud Persas fides dextra data omni juramento sanctior ducebatur atque observabatur. Diodor. lib. XVI. Εἰπόντος δὲ τοῦ Θετταλίωνος ὡς καὶ δεξιὰν λαβεῖν ὁ Μέντωρ ἠξίωσεν, ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ὡς οὐ πιστευόμενος παρέδωκε τὸν Θετταλίωνα τοῖς ὑπηρέταις, καὶ προσέταξεν ἀφελεῖν τὴν κεφαλήν. Ἐπεὶ δὲ ἀπαγόμενος ὁ Θετταλίων ἐπὶ τὴν τιμωρίαν τοσοῦτο εἶπεν, ὅτι σὺ μὲν, ὦ βασιλεῦ, πράξεις ὃ θέλεις. ὁ μέντοι Μέντωρ δυνάμενος ἅπαντα καταπρᾶξαι διὰ τὸ μὴ δοῦναι τὴν πίστιν, οὐδὲν μὴ συντελέσει τῶν ἐπηγγελμένων. Πάλιν ἀκούσας τούτων μετενόησε, καὶ μετακαλεσάμενος τοὺς ὑπηρέτας ἀφεῖναι προσέταξε, καὶ τὴν δεξιὰν ἔδωκε τῷ Θετταλίωνι. Ἔστι δ' ἡ πίστις αὕτη βεβαιοτάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις. Curt. lib. VI. cap. 10. *Nec dubitabat Alexander fidem, quo Persæ modo accipiebant, dare: inviolatum, si venisset, fore.* Illud autem non satis assequor, an Reges præsentibus, quibus fidem suam obstrictum ibant, dextram dextra jungerent, an verius dextræ simulacrum donarent, sic in eum usum more gentis fabrefactum. Junxisse dextras dextris præsentibus colligo ex loco Josephi. Ὁ δὲ, inquit, Ἀρτάβανος τούς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυτο, μὴν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσι. Quomodo vero absentibus fidem dextra dabant? Num per eos, qui ad eam accipiendam missi? Stabilire hoc videtur Xenophon in Cyropæd. δεξιάν τε δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἀλ-

diſſet. [1] Hanc ut accepit, ſimulat ſe ſuſcepiſſe cum rege inimicitiam, copias parat, & abſens [2] amicitiam cum Datame facit: regis provinciam vexat, caſtella expugnat, [3] magnas prædas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamen mittit. Pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo, perſuaſit homini [4] ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe bellum, quum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, [5] neque colloquium ejus petivit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic ab-

ἄλλοις ταῦτα, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. Polyæn. lib. VII. Δεξιὰν αὐτοῖς ἔπεμψε νόμῳ Περσικῷ. Clarius Juſtin. lib. XI. c. 15. *In quam rem unicum pignus fidei regiæ dextram ſe ferendam Alexandro dare*. Gebh.

1 *Hanc ut accepit.*) Malim legere ceteris jugularis: *Hanc ut accepit, copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit*. Sed Cl. Barthius Adv. lib. III. cap. 14. Aldi lectionem probat; *Hanc ut recepit a Rege miſſam*. Gebh. *Accepit.*) Mſ. meus & Gifanii, *recepit*. Col. Pariſ. Ven. & Ald. *Hanc ut recepit a rege miſſam*. Savaro.

2 *Amicitiam cum Datame facit.*) In Alcib. *Lacedæmonii cum Perſe rege amicitiam fecerunt*. Supr. in Datam. *Clam cum Ariobarzane facit amicitiam*. Savaro.

3 *Magnas prædas capit.*) Lambinus, *agit*. Sed *capit* retineo, veteribus libris, editiſque omnibus adſtipulantibus invito Lambino. Auctores dabo. Plautus Truculento: *prædam de prædonibus capere*. Et M. Tullius pro Domo ſua: *Capta crudeliſſime ex fortunis præda*. Schottus.

4 *Se infinitum adverſus Regem ſuſcepiſſe bellum.*) Irreconciliabile, & alterutrius exitio terminandum, ἀδιάλυτον, vel δηϊον ἀπειρέσιον, Homero. *Gebhard.* Atqui nondum bellum ſuſceperat, ut apparet ex iis, quæ paucis poſt verſibus ſequuntur: Ibi: *Certiorem facit Datamen, tempus eſſe majores exercitus parari, & bellum cum Rege ſuſcipi*. Quare legendum hic arbitror, *perſuaſit homini*, (id eſt. Datami) *ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe odium*: quomodo ſupra locutus eſt; *quod implacabile odium in Datamen ſuſceperat*. & infra non longe: *ſed odio communi quod erga Regem ſuſceperat*. Lambin.

5 *Neque colloquium ejus petivit.*) Ut ſe ſuſpectum, & Datamen tentando cautiorem faceret. Colloquio autem & pacis faciendæ imagine plurimos decipi, noſſe poterat vel modico rerum uſu inſtructus. Notus eſt Cornel. Aſina ex Flor. lib. II. cap. 2. Polyæni lib. VI. Hirt. lib. VIII. cap. 23. *Comium Cæſar, quia non arbitrabatur vocatum in caſtra venturum, ne tentando cautiorem faceret; C. Voluſenum Quadratum miſit, qui eum per ſimulationem colloquii curaret interficiendum*. De Coty per Rheſcuporim, fraude petiti colloquii, oppreſſo, locus eſt memorabilis apud Tacit. lib. II. Annal. cap. 65. Val. Maxim. lib. IX. c. 6. *Cn. Domitius Bituitum Arvernorum regem per colloquii ſimulationem arceſſitum vinxit, & Romam navi deportandum curavit*. Sic triginta Tyranni

absens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga regem susceperant, contineri viderentur. Id quum satis se confirmasse arbitratus est, certiorem facit Datamen, tempus esse majores exercitus parari, & bellum cum rege suscipi: [1] de qua re, si ei videretur, quo vellet in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus sumitur, locusque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem [2] colloquendi die utrique locum [3] qui explorarent atque ipsos scrutarentur mittunt: deinde ipsi sunt con-

ni Athenis ejecti, jamque molem belli cientes, cum magno demum labore, & ancipiti periculo palam ac vi aperta compesci vix posse viderentur; *ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progressi per insidias comprehensi, ut pacis victima, trucidantur*. Justin. l. v. cap. 10. Hermeas Atarnensium tyrannus defecerat ab Artaxerxe, ac plurima munita castella atque oppida invaserat. Huic pollicitus Mentor, se regem adducturum, ut veniam præteritorum daret, ad colloquium pertrahit, ac deceptum comprehendi jubet. Cæterum potitus annulo, & scriptis ad civitates literis, quibus Hermeæ nomine denuntiat, reconciliatum esse opera Mentoris regem, signum ejus impressit, una missis, qui munimenta reciperent. Qui in urbibus præsidia agitabant, de literis nil dubitantes prompto animo pacem amplexi sunt, illicoque munimenta atque urbes tradiderunt. Diodor. lib. XVI. Sensit hanc fraudem Nehemias cap. VI. vers. 2. Καὶ ἀπέστειλε Σαναβαλλὰς, καὶ Γησὰν πρός με, λέγων. δεῦρο καὶ συναχθῶμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν ταῖς κώμαις ἐν πεδίῳ Ω᾽νώ. καὶ αὐτοὶ λογιζόμενοι μοὶ ποιῆσαι πονηρίαν. *Gebhard.*

1 *De qua re.*) Præfert Schottus, *deque ea re, si ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret.* Idem.

2 *Colloquendi die.*) *Colloquii* Gifanii Codex. *Schott.*

3 *Qui explorarent atque ipsos scrutarentur mittunt.*) Nullum colloquium unquam commissum sine excussione, seu scrutatione antiquitus fuit, ne quis sicam aliudve telum occulto abditum loco stringeret. Quod Latini *scrutari, pertentare atque excutere*, Græci ἐξερευνᾷν, σκοπεῖν, & σκηνιδεῦειν appellant. Vide Sueton. Claudio cap. 35. Scrutatio autem ista fiebat per delectos invicem utriusque partis; verbi gratia; Datami delectus excutiebat Mithridatem; & contra hujus explorator Datamen. Isti officio destinatos Polyænus vocat ἀγγέλους, qui non solum vestes pertrectabant, sed penitus detrahebant. Docet me hoc Polyæn. lib. III. in Iphicrate Comment. 40. Ι᾽φικράτης ἐν Θετταλίᾳ, καὶ Ι᾽άσων ὁ τύραννος πλησίον ποταμοῦ ἀνέσαντες βουλόμενοι,

congressi. Hic quum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pararet, in eundem locum revertitur, atque ibi, [1] ubi telum erat positum, resedit, ut si a lassitudine cuperet acquiescere, Datamenque revocavit, [2] simulans se quiddam in colloquio esse oblitum: interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina, veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. [3] Quem quum digito monstraret, & ille conspiceret, aversum ferro transfixit: & prius quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

μενοι, δὶ ἀγγέλων ἠρδίνησαν ἀλλήλας, ϗ τὰ σώματα ἐγύμνωσαν. Et lib. VII. in Mithridate Comm. I. Ἄμφω δὴ τότε συνηλθέτην γυμνὼ διαλεξαμένω περὶ ὧν χρή. Justin. l. XXXVIII. cap. I. *Solicitato juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret; scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertractanti ait cavere, ne aliud telum inveniret, quam quæreret.* Sic Pædagogus Sarpedon Catonem ad Sullam semper excussum adduxit. Val. III. I. 2. Imo ex perpetuo metu Alexander Phereus non prius se lecto uxoris Thisbes committebat, quam a stipatoribus diligenter esset scrutatus. Item Dionysius superior neutrius unquam sive Aristomaches Syracusanæ sive Chloridis Locrensis, nisi excussæ complexum petiit, ut refert idem lib. IX. cap. 13. *Gebhard.*

1 *Ubi telum erat positum.*) Quod Lambinus hic Nepotem male vocabulo *teli* usum arguit, non intelligo, quid velit. Ait; *Gladii non sunt tela: neque gladiorum appellatione tela continentur.* Certe gladios tela esse, id est, contineri sub telorum vocabulo, notius quam ut hic ostendi debeat, quidni igitur *gladius telum* appellaretur? Cum & pugio, & quod genus armorum non? sub *telis* comprehendatur. *Boecler. Ubi telum erat positum.*) Melius *impositum*; unde *impostum* quidam veterum. Et sic in Excerptis. Nam *postum*, *impostum*, *repostum* crebra sunt tam historicis quam Poetis. *Telum* autem pro gladio dixit. Quæ vox πανδέκτης apud ICtos. Et sic Homerus ὅπλα Iliad. IV. ἀντὶ τῶν χαλκευτικῶν ἐργαλείων. *Keuchen.*

2 *Simulans se quiddam.*) In al. *quoddam*, legitur. Longol. *cujusdam*, legit. Venet. exemplar, *quadam* habet. *Mag.*

3 *Quem quum digito monstraret.*) Totam hanc narrationem habet Polyænus lib. VII. sed aliis quibusdam circumstantiis.

EPA-

EPAMINONDAS.

XV.

1 [1] EPAMINONDAS [2] Polymni filius Thebanus. De hoc priusquam scribamus, hæc [3] præcipienda videntur lectoribus, [4] ne alienos mores ad suos referant, neve ea, quæ ipsis leviora sunt, pari modo apud cæteros fuisse arbitrentur. Scimus enim [5] musicen nostris moribus abesse a principis persona:

[1] fal-

1 *Epaminondas.*) *Epaminundas* per quintam vocalem in Mss. constanter scribi equidem miror. Græci enim per ω. *Schottus.* EPAMINONDAM memorat *Plutarchus in Pelopida* & passim. *Diod. Sic.* 15. *Xenophon* 6 & 7. *hist. Græc. Pausanias in Arcadicis. Ælian. var. hist. & Cicero* sæpius. *Polyæn.* 2. *Frontinus* sæpe. *Justinus* 6. 4. Item 6. 7. & 8. *Val. Max.* 3. 2. *ext.* 5. 3. 7. Bœcl. Adde Suidam in voce Ἐπαμινώνδας, & ibid. Notas *Æmilii* Porti. *Ernst.* Nummus penes me est elegantissimus, in cujus antica parte caput Epaminondæ cum literis: ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ ΘΗΒΑΙΟΣ. In postica, Figura militaris ad arma sedens, ac sinistra lauream tenens; ante eam columna, cui galea imposita, & serpens circumvolvitur, cum armis: subtus ΚΑΤΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝ. *Bosius.*

2 *Polymni filius.*) Ælianus lib. xı. Var. Hist. *Polymnidis.* Lambin. libro ıı. ejus pater vocatur Πολύμνητος. lib. vero xı. cap. 9. Πόλυμνις. Adeo ut mihi subolescat Nepotem Latina terminatione formasse Græcum, sicut supra *Neoclus* pro *Neocles*, & infra *Proclus* pro *Proclis*. Item *Periclus* pro *Periclis*. Gebh.

3 *Præcipienda videntur lectoribus.*) Arguit μνημονικῷ ἁμαρτήματι Nepotem H. Magius; quoniam eadem in Præfatione scripta reliquerit. At in mentem ipsi venire debuerat, Præfationem demum Nepoti absolutis omnibus Illustrium Virorum vitis fuisse elaboratam. *Gebhard.*

4 *Ne alienos mores ad suos referant.*) Ne mores alienos sive alienæ gentis metiantur atque æstiment ex suæ civitatis aut gentis moribus. *Gebhard.* Sed considerent, omnia majorum institutis & patriis moribus judicari, & alia aliis populis esse honesta ac turpia, ut dictum est procœmio. *Lambin.*

5 *Musicen nostris moribus.*) Romanorum moribus, olim cantare, etiam ingenuis, licet privatis hominibus, indignum visum est, teste Macrobio Saturn. 2. 10. quidni Principibus? De Principe Nerone Tacitus A. 4. 14. 1. *Nec minus fœdum* (ille) *studium, cithara ludicrum in modum canere, cum cœnaret.* Non ab omnibus tamen Romanis inter turpia habitum fuisse Macrobius d. l. aliquot exemplis ostendit. *Locc.* Quibus adde Romanos principes Antoninum Philosophum, & Alexandrum Severum, quos musica imbutos fuisse

ar-

1 ſaltare etiam in vitiis poni. Quæ 2 omnia apud Græcos & gratia & laude digna ducuntur. Quum autem exprimere imaginem conſuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus, deinde quibus diſciplinis, & a quibus ſit eruditus: tum de moribus ingeniique facultatibus, & ſi qua alia digna memoria erunt. poſtremo de rebus geſtis, 3 quæ a plurimis omnium anteponuntur virtutibus. Natus igitur 4 patre, quo diximus, honeſto genere: pauper jam a majoribus relictus. 5 Eruditus autem ſic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare & cantare ad chordarum ſonum 6 doctus eſt a Dionyſio, qui non mino-

atque cantaſſe optime, ex ipſorum vitis cognoſcimus. De Nerone Sueton. c. 20. & Lipſ. ad d. l. Tacit. Ceterum muſicen principi moderate tractandam eſſe, docent Lipſius not. ad polit. 1. 10. 17. Fr. Patritius de regis & regni inſt. 2. 15. alii. *Boſius.*

1 *Saltare etiam in vitiis poni.*) Vide quæ ad Præfationem notavimus. Saltationem Romanis indecoram fuiſſe, pluribus locis innuit Cicero, pro Murena, pro Plancio, & aliis. Quod de quibuſdam ejus generibus, non de omnibus accipiendum. Nam Pyrrhicen aut virilem infamem fuiſſe negat Quintilianus lib. 1. cap. 11. *Keuchen.*

2 *Quæ omnia apud Græcos.*) Ariſtotelem adi 8. Polit. 2, 5. 6. & 7. & Meurſium l. de orcheſtra Græcorum.

3 *Quæ plurimis omnium anteponuntur virtutibus.*) Immittenda præpoſitio *a*, ut ſententiæ ambiguitas evitetur. Notarunt quoque P. Daniel, Savaro, & Schotius. Diodor. lib. xv. Εἰκότως καὶ πράξεις ἐπιφανεστάτας συνετέλεσε. *Gebhard.*

4 *Patre, honeſto genere.*) Mediocri & humili. Nam Latini, quorum parentes obſcuros dicere nolunt ac viles, vocant *honeſtos*, gratia quadam ſermonis. Ælianus Polymnim ſcribit extitiſſe ἀφανῆ lib. XII. Var. cap. 23. Καὶ Ἐπαμεινώνδας ἦν πατρὸς ἀφανοῦς. Cicero Tuſcul. Quæſtionib. *Qui quum eſſet bonis parentibus, atque honeſto loco natus.* Gebhard.

5 *Eruditus autem ſic.*) Diod. lib. xv. Μετέχε γὰρ ἐπὶ πολὺ πάσης παιδείας. Juſtinus lib. VI. cap. 8. *Jam literarum ſtudium, jam philoſophia doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam inſignis militia ſcientia homini inter literas nato.* Gebhard. Vide Cicer. III. de Orat. 1. Offic. Plutarch. in Pelopida. Oroſ. III. 12. Diog. Laert. Pythag.

6 *Doctus eſt a Dionyſio.*) Fuit hic Lyriſtes Thebanus excellens. Auctor Plutarchus in libro qui inſcribitur de Muſica. *Mag. Lambin.* Vid. Cicer. 1. Tuſc. Quæſt. *Long.*

1 *Quam*

minore fuit in musicis gloria, [1] quam Damon aut Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina; [2] Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro: [3] saltare, a Calliphrone. [4] At philosophiæ præceptorem habuit [5] Lysim Tarentinum Pythagoræum; cui quidem sic fuit

1 *Quam Damon aut Lamprus.*) Damon hic fuit Atheniensis, qui teste Plutarcho libro citato, Lydiam harmoniam remissam excogitasse fertur. Ejusdem Damonis meminerunt Plato dialogo de republ. IV. & Athen. lib. XIV. cap. 11. *Lambrus* a Plutarcho eodem libro, inter eos, qui Lyricorum pulsaminum præstantes habiti sunt, refertur. Plato tamen hunc imperitum fuisse musicum demonstrat in Menexeno. *Lampri* item meminit Athen. lib. I. cap. 16. & 11. 2. scribens in hanc sententiam ultimo loco: *Abstemius fuit etiam Lamprus Musicus, de quo Phrynicus Lares conquestos esse dicit iis diebus, quibus mortuus est Lamprus, vir aquæ potator, sonorus, & valde sapiens.* Magius. Solebat autem Damon ebrios ac petulantes juvenes harmonia sua ad modestiam reducere, quemadmodum ferocientes animos mollire Pythagoras, seditiones accensas inhibere Asclepiades, lymphaticos morbo liberare Xenocrates. De quibus vide Capellam Saturæ lib. X. Ac Pythagoræis quidem moris fuit, cum somnum peterent, ad lyram prius lenire mentes, ut si quid fuisset turbatarum cogitationum, componerent. *Quintilian.* XX. 4.

2 *Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro.*) Ab Orthagora etiam. Athæneus lib. IV. cap. ultimo: *Scribit*, inquit, *Aristoxenus, Epaminondam Thebanum ab Olympiodoro & Orthagora tibia cantum didicisse.* Mag. Suspectum merito illud *carmina*, quod abesse veteri suo libro testatur P. Daniel. *Gebhard.*

3 *Saltare, a Calliphrone.*) De quo nihil me legere memini.

4 *At Philosophiæ præceptorem.*) Ex Democriti disciplina Protagoras prodiit, qui primus relicto sincero & ingenuo philosophandi more, ad σοφίσματα & λεπτολογίας animum adjecit. Ad hanc classem & ipsum Epaminondam Thebanum referimus: quem Justin. VII. *summum & Philosophum, & Imperatorem* vocat. Hæc fere *G. Hornius* lib. III. cap. 12. Histor. Philosoph. Certum est, Epaminondam philosophatum fuisse, sed ἄνευ μαλακίας, ut Thucydides loquitur & approbat, *sine mollitie aut desidia*. Et sane Pythagoricis dogmatibus addictum maxime, & Physicæ scientiæ fuisse, Diodorus monet. *Lips.*

5 *Lysim Tarentinum.*) Sic recte Lambinus e tertio M. Tullii de Oratore. Adde lib. I. de Offic. ubi & male quoque *Lysias* olim excudebatur. Lysias vero Atheniensis unus est in X. Græciæ Oratoribus, de quo Plutarchus & Halicarnasseus. Habuit autem Epaminondas *Lysim* Philosophiæ præceptorem una cum Philippo Amyntæ filio, ut in viris comparatis Olymp. CV. anno I. pluribus notare memini. *Schott.* Laertius in vita Pythagoræ non *Lysiam* hunc, sed *Lysiden* dictum adserit: τὸ δὲ φερόμενον (de libro qui Pythagoræ nomine vendebatur, loquitur) Λύσιδός ἐστι τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορικοῦ, φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ Ἐπαμινώνδα καθηγησαμένου. Ad hunc quoque modum Pausanias in Bœoticis: Διδάγματά τε αὐτοῖς τότε ἐπιχώρια.

fuit deditus, ut adolescens [1] tristem & severum senem omnibus æqualibus suis in familiaritate antepofuerit, neque prius eum a se dimiserit, [2] quam doctrinis tanto anteceſſit condiscipulos, ut facile intelligi posset, pari modo superaturum omnes in cæteris artibus. Atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim [3] magnæ laudi erant. Postquam ephebus factus est, [4] & palæstræ dare operam cœpit: [5] non tam magnitudini virium servivit [6] quam velocitati: illam enim

ειαι ἔμαθεν εἰς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ ὡς ἤδη μειράκιον, ἐφοίτησεν ὡς Λύσιν, ἄνδρα γένος μὲν Ταραντῖνον, ἐπιστάμενον δὲ τοὺς Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου λόγους. *Longol.*

1 *Tristem & severum senem.*) Ex tota phrasi in dies magis ac magis deprehendo Ciceroni ætate proximum hunc auctorem extitisse, eumque ipsum esse *Cornelium* NEPOTEM. Nam & ille *tristis* eodem significatu frequentat & *severus* adjungit. De Claris Oratoribus: *Triste & severum dicendi genus.* De Oratore: *Severus ac tristis vultus.* De Aruspicum Responsis: *Tristitia autem & in omni re severitas absit.* De Claris Oratoribus: *Homo ipsa tristitia & severitate popularis.* Tacit. lib. XVI. cap. 22. *Et habet sectatores, vel potius satellites, qui nondum contumaciam sententiarum, sed habitum vultumque ejus sectantur rigidi & tristes, qui tibi lasciviam exprobrent.* Capitolinus Antonino Pio: *Aurelius Fulvus, qui & ipse fuit consul, homo tristis & integer.* Vulgo talem *melancholicum* appellitamus, Græci σκυθρωπόν. Diog. Laert. Σεμνὸς δὲ τά τε ἄλλα Ξενοκράτης καὶ σκυθρωπὸς ἀεὶ, ὥς τε αὐτῷ συνεχὲς λέγειν τὸν Πλάτωνα, Ξενόκρατες θῦε χάρισι. *Gebhard.*

2 *Quam doctrinis.*) Editio Parisiensis, *quam in doctrinis.*

3 *Magna laudi erant.*) *Laudi* a nostris membranis aberat, & diphthongo *æ* suprascriptum *i* reperi, ut *magni erant* legisse videatur, ut alibi, *Opera ejus magni fuit.* Vide Savar. in Cononem. *Schott.*

4 *Et palæstræ dare operam cœpit.*) More Græcorum, qui gymnasticas artes & palæstram miris studiis exercebant. De quibus lege unum Fabrum in Agonostico, & Vossium de quatuor artibus popularibus.

5 *Non tam magnitudini virium servivit, quam velocitati.*) Utrumque tamen requirebatur ad γυμναστικὴν, ac necessarium erat iis, qui palæstræ operam dabant. Quod vel ex Isidoro Hispalensi certum est, qui gymnicum ludum propterea non male velocitatis ac virium gloriam scripserit, cujus locum gymnasium dici, ubi exercentur athletæ, & cursorum velocitas probatur. Καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν, ut ait Aristoteles I. Rhet. 5. Poeta non abludit, lib. V. Æneidos:

Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax,
Aut jaculo incedit melior levibusque sagittis.

Keuchen.

6 *Quam velocitati.*) Qua destituuntur obesa & Athletica corpora,

enim ad athletarum usum; hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum [1] currendo & luctando ad eum finem, quoad stans [2] complecti posset, atque contendere. In armis pluri-

ra. Neque alio spectat istud convicium Macedonum in Dioxippum apud Curt. lib. IX. cap. 39. *Invidi malignique increpabant per seria & ludum, saginati corporis sequi inutilem belluam*. Gebh.

1 *Currendo & luctando ad eum finem.*) MSS. *currendo* (omissa voce *luctando*) *ad eum finem, quod stans complecti posset atque contendere*. Amplissimus D. Freinshemius olim ita legendum existimabat: *ad eum finem quod adstans complecti posset atque contendere. Adstans*, inquit, *esset coram factus, igitur non modo currere discebat: id enim nihil aliud, quam in periculum eum perduxisset, deinde deseruisset. Sed etiam luctari, quo adstans & prope hostem positus eum complecti atque cum eo contendere posset*. Quomodo Lambinus exponat, apud ipsum vide. Gebhardi notæ non attigerunt hunc locum. *Bœcler*.

2 *Complecti posset.*) Proprie de luctantibus. Vide Hieron. Mercurialem de arte Gymnastica lib. II. cap. 8. *Idem. Quoad stans compl. poss.*) Cl. Dn. Bœclerus ad h. l. notat, Cl. Freinshemium legendum existimare: *quo adstans*. Verum ita ante multos annos emendavit Schoppius lib. III. Verisim. cap. 4. & ego in MS. meo reperio, qui cum Schoppii veteribus codicib. in plerisque consentit. *Ernst*. Ceterum *adstans* Ampliss. Freinshemius exponebat *coram factus, prope hostem positus*; ut sensus sit, non modo currere didicisse Epaminondam; sed etiam luctari, quo adstans & prope hostem positus eum complecti atque cum eo contendere posset. Schoppii vero sententia *adstans* idem est quod stans, ut in Priapæis: *Arrectummus sterilis duobus adstans*. & apud Plautum Aulul. I. I. 17. *Istic adstato*. Jacentes enim, inquit, & stantes luctari solebant; de quo P. Faber Agonist. I. 10. In MS. Bœcleri fuit: *currendo*. (omissa voce *luctando*) *ad eum finem, quod stans co. p. a. c.* Vir Ampliss. & de literis humanioribus, si quis alius, præclare meritus *Jo. Fred. Gronovius* nil mutandum existimabat. Apponam verba ejus ex epistola ad Cl. Bœclerum: Duplex, inquit, erat lucta; *erecta*, quæ peragebatur a stantibus, & *volutatoria* jacentium. Quin etiam vulgo acrius & vehementius agentes videntur non casu fecisse finem repugnandi, sed tum quoque laborasse, ut secum detractum adversarium, si forte, succumbere cogerent. Quo alludens Justinus lib. XXXI. *cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum esse*. Ab illo igitur sive altero genere, sive nimio conatu luctandi abstinuisse Epaminondam, usumque lucta hactenus, seu certamen eo usque produxisse, quousque stans & erectus, nondum jacens aut genibus nixus adversarium complecti, & nodis stringere, & parem illi præstare posset. Jacentis enim illam contentionem ad studium & spectaculum pertinere judicavit, & illorum esse, qui in luctando nihil præter præsentem victoriam & athletæ nomen spectarent: ipsa autem palæstra se castigabat, non propter campum; nec ut secum comparatum omnino vinceret, sed ut exerceretur in præsens, in posterum melior agiliorque miles esset. De compacto igitur cum lucta-

plurimum studii consumebat. Ad hanc corporis firmitatem [1] plura etiam animi bona accesserant. Erat enim [2] modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo veritatis diligens, [3] ut ne joco quidem mentiretur. Item continens, clemens, patiensque admirandum in modum; non solum populi, sed etiam amicorum ferens injurias, imprimisque [4] commissa celans: quod interdum non minus prodest quam disser- 3

luctatore seu palæstrita egit, ut, si alteruter supplantatus collaberetur, ambo certaminis desinerent. *usque ad eum finem*, non est ea de causa, sed hucusque, ut Cicero in act. I. in Verr. *Mansit in conditione atque pacto, usque ad eum finem, dum judices rejecti essent.* Quæ verba perperam sollicitantur a viris doctis. Lib. I. de Nat. Deor. *Quid dicam, quantus amor bestiarum sit in educandis custodiendisque iis, quæ procreaverunt, usque ad eum finem, dum possint se ipsa defendere.* Hactenus *Gronovius*. Qui tamen addit, si plures MSS. *quod stans* adfirmarent, forsan rejiciendum non esse: cum Terentio, Ciceroni, & similibus sæpe Tò *quod* pro *quoad*, vel *quantum ad* ponatur. Quod Nepos heic dixit *usque in eum finem*, pro eo cap. 9. 3. *usque eo* posuit: *usque eo retinuit, quoad renunciatum est vicisse Bœotios.* Qui locus receptam lectionem, meo quidem judicio, mire confirmat. *Bosius.*

1 *Plura etiam animi bona.*) Φυσικοῖς προτερήμασι κεχορηγημένος. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

2 *Modestus.*) Vid. Justin. 6. 8. 7. & 8. Val. Max. 3. 7. ext. 5. Ælian. Var. 5. 5. Plut. in Lycurgo, & in Apophth. &c. Modestia vero neque summis mortalium spernenda est, ut ait Vologeses ap. Tacit. 15. 2. 4. Adde not. Buchneri ad I. I. I.

3 *Ut ne joco quidem mentiretur.*) Vita Attici: *Mendacium neque dicebat, neque pati poterat.* Istud vero mentiendi odium præter naturam instillatum utrique fuit præceptis atque institutis Philosophiæ. Ælian. lib. III. Hist. Animal. c. 23. Ἄλλως τε οὐδ' ἂν ἔπρεπεν ἀνδρὶ συνετῷ πρὸ τῆς ἀληθείας ποιήσασθαι τὸ ψεῦδος, οὐδ' ἐπὶ κέρδει μεγίστῳ. *Gebh.* Sic laudatur Plutarcho Aristidis φύσις ἱδρυμένη ἐν ἤθει βεβαίῳ καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἀτενὴς, ψεύδους δ' οὐδ' ἐν παιδιᾶς τινι τρόπῳ προσιεμένη. Hinc apud Arrianum Alexander: Οὐ χρῆναι τὸν βασιλέα ἄλλο τι ἢ ἀληθεύειν πρὸς τοὺς ὑπηκόους. Simile quid idem Arrianus de Ptolemæo, & de Juliano Mamertinus. Lege *Grotium* de Jure Belli ac Pacis lib. III. cap. I.

4 *Commissa celans.*) Nullam rem natura homini voluit esse faciliorem quam *tacere*. Diogenes Laert. l. VII. in Cleanthe; Ἐρομένου τινὸς, τί ὑποτίθεσθαι δεῖ τῷ υἱῷ, τὸ τῆς Ἠλέκτρας, ἔφη, Σῖγα, σῖγα, λεπτὸν ἴχνος. Curt. lib. IV. cap. 50. *Lingua gravius castigatur, quam ullum probrum, nec magnam rem Magi sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod homini facillimum voluerit esse natura.* Hoc quoque ex disciplina Pythagorica habuit, qui religiosissime silentium ac fidem colebat.

ferte dicere. [1] Studiosus audiendi; ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. Itaque [2] quum in circulum venisset, in quo aut de republica disputaretur, aut de philosophia sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, [3] quam ad finem sermo esset deductus. [4] Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo [5] caruit facultatibus; fide ad alios sublevan-

Diogen. Laert. lib. VIII. Ἐλέγοντό τε καὶ οἱ ἄλλοι Πυθαγόρειοι μὴ εἶναι πρὸς πάντας πάντα ῥητά, ὥς φησιν Ἀριστόξενος ἐν δεκάτῳ παιδευτικῶν λόγων. Interim difficilem, rem natura facillimam, reddit imbecillitas humani judicii, vel etiam affectuum impotentia. *Gebh.* Inter tria difficilia. a Chilone lib. I. apud Laertium refertur, *commissa tacere*. Juvat verba arcessere: Τί δύσκολον; rogatur, τὰ ἀπόρρητα σιωπῆσαι, respondit, καὶ σχολὴν εὖ διαθέσθαι, καὶ ἀδικούμενον δύνασθαι φέρειν. Quæ tria δύσκολα & Epaminondas laudabiliter peregit. Ingenium Epaminondæ sive ἦθος σιωπηλὸν καὶ πρὸς τοὺς λόγους ἀβλαβὲς laudat Plutarchus in Socratis Genio. *Gebb.*

1 *Studiosus audiendi; ex hoc enim.*) Plinius lib. 8. epist. 21. de Junio Aviro. *Semper ille aut de studiis aliquid aut de officiis vitæ consulebat: semper ita recedebat, ut melior factus: & factus erat vel eo quod audiret, vel quod omnino quæsierat.*

2 *Quum in circulum venisset.*) *Circulus* cœtus vulgo coeuntium ac fabulantium, qui collatis capitibus videntur veluti orbem facere, ait *Lipsius*. Notandus hic mos *in circulis philosophandi disserendique* Sophistis usitatus: hi enim ubi sciebant convenire frequenter homines, in foro, in circulis, disputationes & ἐπιδείξεις suas recitabant. Hoc Senecæ epist. 40. & 52. est *circulari*, scilicet circulis se venditare; aut, ut Lipsius recte explicat, circulos quærere aut facere: accipitur enim *circulandi* vox de erronibus vagantibusque Sophistis, qui eloquentiam suam per urbem circumferebant. De quibus vide Cresoll. theatr. Rhet. lib. III. cap. 3. quem loca Senecæ distinxisse accuratius mallem. Non enim statim sunt περιοδευταὶ, qui *circulantur*; sed & genius dictionis & consuetudo disserendi magis, quam genus vitæ exprimuntur interdum notione *circulantium*. Bœcl.

3 *Q. n ad finem sermo esset deductus.*) Lambinus *perductus* repositurus, a Schotto rejicitur. Libri scripti *adductus*. Plutarchus in Socratis genio ait fuisse Epaminondam ἄπληστον τοῦ μανθάνειν καὶ ἀκροᾶσθαι. *Gebhard.*

4 *Paupertatem adeo facile perpessus est.*) Justinus lib. VI. cap. 8. *Nam & imperium non sibi semper, sed patriæ quæsivit: & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit.* Lege Athenæum lib. I. Admirandæ abstinentiæ exemplum est, quod Jul. Frontinus lib. IV. cap. 3. illum in supellectile sua, præter ahenum & veru unum non habuisse refert. *Longol. Mag. Lambin. Thys.*

5 *Caruit.*) *Caruerit* noster & Gisanii codex. placetque ut cum superiore concinnius hæreat, aliterque interpungatur. *Schott.*

1 Gel-

levandos ſæpe ſic uſus eſt, ut poſſit judicari omnia ei cum amicis fuiſſe communia. Nam quum aut civium ſuorum aliquis ab hoſtibus fuiſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem [1] collocari non poſſet, amicorum concilium habebat, & quantum quiſque daret, pro facultatibus imperabat: eamque ſummam quum faceret, priuſquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos qui conferebant, eique ut ipſi numerarent, faciebat: ut ille, ad quem ea res perveniebat, ſciret, quantum cuique deberet. Tentata autem ejus eſt abſtinentia 4
[2] a Diomedonte Cyziceno; namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecunia corrumpendum ſuſceperat. [3] Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & [4] Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & cauſam adventus Diomedontis oſtendit. At ille Diomedonte coram, Nihil, inquit, opus pecunia eſt. Nam ſi ea rex vult, quæ Thebanis ſunt utilia, gratis facere ſum paratus: ſin autem contraria, non habet auri atque argenti ſatis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo [5] pro patriæ cha-

1 *Collocari.*) In Ariſt. *& de communi ærario dotibus datis collocarentur.* In Attic. *nata eſt autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat.* Savaro.

2 *A Diomedonte Cyziceno.*) Refert hoc Plutarchus Ἀποφθ. βασιλ. Idem tradit etiam a Jaſone Theſſalorum tyranno Epaminondæ abſtinentiam tentatam eſſe, miſſis ad ipſum acri paupertate laborantem duobus aureorum millibus; Sed Epaminondam aurum accipere noluiſſe; ſed conjectis in eum oculis dixiſſe: *injuria me laceſſis, vel manus mihi inſers nulla laceſſitus injuria,* ἄρχεις χειρῶν ἀδίκων. Lege etiam Ælianum Var. Hiſt. lib. XI.

3 *Hic magno cum pondere auri.*) Tribus Daricorum millibus. Plutarch. in Apophth.

4 *Micythum adoleſcentulum.*) *Michitum* habent vetuſtiores Codices: Aldinis in exemplaribus *Micytum* invenio: in Longolianis vero *Mythicum.* Magius. Athenæus lib. XIII. ex Theopompo, adoleſcentem quendam Epaminondæ delicias, Aſopicum nomine commemorat; ſive ſit alius, ſive idem, diverſis nominibus appellatus. *Lambin. Longol. Mag.*

5 *Pro patria charitate.*) Puteanus

charitate. [1] Te, qui me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror: tibi ignosco. Sed egredere propere, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu, Micythe, argentum huic redde, aut, nisi id confestim facis, [2] ego te tradam magistratui. Hunc Diomedon quum rogaret, ut tuto exire, suaque quæ attulisset, liceret efferre, Illud, inquit, faciam; neque tua causa, sed mea: ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem. A quo quum quæsisset, quo se duci vellet; & ille Athenas diceret; præsidium dedit, ut eo tuto perveniret. Neque vero id satis habuit, sed etiam ut inviolatus [3] in navem ascenderet, per Chabriam Atheniensem, (de quo supra mentionem fecimus) [4] effecit. [5] Abstinentiæ erit hoc satis testimoninm. Plurima quidem pro-

nus & Schottus legunt *præ:* Sed *pro* non videtur mutandum, expressum ex ἀντὶ. Sic ἀντὶ χρυσέων χάλκεα pro aureis ænea. Xenophon Agesilao: μάλα ἔκδηλον ποιῶν, ὡς ὔτε πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ πατρίδος. Curtius lib. v. *Quascunque sedes elegeris, pro patria & domesticis rebus perituri*. Gebhard.

1 *Te, qui me incognitum tentasti.*) Hæc pars Orationis Diomedontem respicit: illa quæ sequitur, *Tu argentum huic redde*, ad Micythum. *Bœcler.*

2 *Ego te tradam magistratui.*) *Tradere magistratui*, nimirum ad pœnam: est Aristidi, δικαστῇ παραδιδόναι. Apulejus III. Metam. *Quod scelus nisi tandem desinis, magistratui te constanter objiciam.* Nam *objicere, offerre magistratui* idem sunt, quod nostro *tradere*; pro quo Plautus in Truculento: *Apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum*. Keuchenius.

3 *In navem ascenderet.*) Vetus Liber. *escenderet*. Gebhard.

4 *Effecit.*) Sic schedæ nostræ & Gifanii, quam lectionem & Savaro est amplexus. Lambin. *curavit*. Neutra vox in Ultraj. *Schott.*

5 *Abstinentiæ erit hoc satis testimonium.*) Miserum Lambinum! qui statim, quæ ipsius captio non est, aut delet, aut supplet pessimo Latinæ Linguæ. Existimabat heic aliquid desiderari, quare liberaliter suppeditat lectionem, *abstinentiæ erit hoc satis magnum testimonium*. Vel ordinat: *Hoc testimonium abstinentiæ, quod exposuimus, satis erit*. Denique dictat corrigendum esse, *Abstinentiæ erit hoc satis testimonii*. Nugæ! Solemne antiquioribus scriptoribus apponere nomen eo casu quem verbum flagitat, neglecto eo, quem vocabulum *satis* exigebat, cum regulariter dicendum fuisset satis testimonii, probe extulit Nepos, *abstinentiæ erit hoc satis testimonium.* Ovidius:

Fortunamque dies habuit satis.

Quod ex vetustis codicibus recte, ne-

proferre possemus, sed modus adhibendus est, quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim [1] multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt. Fuit & disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus [2] concinnus in brevitate respondendi, quam in perpetua oratione ornatus. [3] Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, [4] indidem Thebis, [5] adversarium in administranda republica, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. Namque [6] illi genti plus inest virium quam ingenii. Is, quod in re militari flore-

nequicquam relatrantibus indoctis, restituit Raphael Regius. Cic. lib. XII. ad Atticum: *Si satis consilium qua de re haberem*. Cajus lib. 19. ff. de Oper. Liberr. *Satis tempus ad quaestum faciendum, unde ali possit, habeat*. Tacit. lib. XII. 56. m. Annalium: *Sat tamen spatium amplexus ad vim remigii*. Ut ibi restitui. *Gebhard.* Adde Gruterum ad Plauti Menaech. Prol. 16.

1 *Multis millibus versuum.*) Vide quae Lambinus ex Duareno huc notavit. Sunt autem *versus* lineae, quas vocamus. Vide Isidorum l. 6. 14. Horum numero metiri libros solebant, eumque in ultima ceta adscribebant. Qui mos & Hebraeis Criticis. Vide Casaubonum ad Athen. VI. 10. & Salmas. Prolegom. in Solinum v. *Boecler.*

2 *Concinnus.*) Cujus brevis responsio aptissime congrueret. M. Tullius de Finibus: *Aristo concinnus & elegans*. Gebhard.

3 *Habuit obtrectatorem Meneclidem.*) Alii Codices corrupte *Menedidem*. Quod ex conjunctione literarum introductum. Apud Plutarchum est Μενεκλείδης in praecept. politicis: Unde legendum *Meneclides*. Idem error in multis aliis ex injuria librariorum irrepsit *Keuchenius*. Hunc Plutarchus commemorat in Pelopida, eumque dicit fuisse δεινότατον μὲν λέγειν, ἀκόλαστον δὲ καὶ κακοήθη τὸν τρόπον· quod & Probus dicit infra non longe. *Lambin.*

4 *Indidem Thebis.*) Sic Cicero pro Roscio Amerino: *Indidemne Ameria, an hosce ex urbe sicarios? Indidem Thebis.*) *Euclides Socraticus, qui indidem Megaris erat.* A. Gellius lib. VI. cap. 10. *Keuchenius.*

5 *Adversarium in administranda republica.*) *Adversarius* hoc loco ἀντίτεχνος, vel ἀντιτασσόμενος. Plutarchus in Aristide. Ἀντιπολιτεία est apud Plutarch. in Caes. Ἀντιπολιτευόμενος in Amat. narrat. *Boecler.*

6 *Illi genti plus inest virium.*) Ob crassum, ut volunt, aerem. Quod notus Horatii versus docet:

Boeotum in crasso jurares aere natum.

Et illud Tullii in L. de Fato: *Athenis tenue caelum, ex quo etiam acutiores putantur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Tertullianus de anima: *Thebis hebetes & brutos nasci relatum est.* Pindarus apud Strab. l. 1. p. m. 321. olim *porcos* inde di-

florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, Fallis, inquit, verbo cives tuos, [1] quod hos a bello avocas. [2] Otii enim nomine servitutem concilias. [3] nam paritur pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. [4] Quare si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra. Idem ille

ctos notat. Attamen Epaminondas, Pelopidas, Ismenias, Cebes, Pindarus, omnes Thebani, satis ingeniosi fuerunt. Unde liquet, præter cœlum & patriæ indolem. singulis naturam adhuc proprium aliquod suumque ingenium & affectus dare: ita ut sint crassæ aliquæ in tenui cœlo mentes, & tenues in opaco: quod docte exquirunt Barclajus Icon. anim. c. 10. Salmas. de ann. Climact. p. 722. Sed & educatio multum hic potest. *Locc.*

1 *Quod hos a bello avocas.*) Editio Parisiensis, & scripti, *evocas*. non sequor. *Schott.*

2 *Otii nomine servitutem concilias.*) Pacis falso nomine cives tuos alieno jugo ac dominationi subjicis. Cicero in Ant. *Cum his facta pax, non erit pax, sed pactio servitutis.* Infra Timoleonte: *Maximo bello tantum otium toti insulæ conciliavit.* Hamilcare: *Tota Africa tantum otium reddidit.* Cæsar lib. 1. Civil. cap. 5. *Si qua hominum æquitate res ad otium deduci posset.* lib. 11. Civil. cap. 36. p. *Erat in oppido multitudo insolens belli diuturnitate otii.* Val. Maxim. lib. VII. cap. 7. *Postquam deinde Dionysium inimica Syracusarum libertati capitibusque insontium infesta fortuna cælesti custodia liberatum, velut fulmen aliquod otio ac tranquillitati injecit.* Tacit. lib. XV. Annal. cap. 6. *Cur deserta per otium, quæ bello defenderant?* Justin. lib. VI. cap. 9. *Inter otia Græcorum sordidum & obscurum ante Macedonum nomen emersit.* Cicero Bruto. *Eloquentia pacis est comes, otiique socia.* Gebhardus.

3 *Nam paritur pax bello.*) Corinthii apud *Thucyd.* lib. 1. Ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ' ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμῆσαι, οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον. *Boecler.* Aristoteles lib. VII. Polit. c. 14. Πόλεμον μὲν εἰρήνης χάριν. Cicero de Officiis: *Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quæsita videatur.* Gebhard.

4 *Quare si Principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra.*) Non alienum a disciplina militari, quod apud Tacitum Sejanus produxit, ut nimirum vallum statueretur procul urbis illecebris. Et hæc ratio, cur antiquitus milites ad matrimonia non fuerunt admissi, quemadmodum athletæ apud Tertullianum. Lege eundem XIV. Annal. & Galgaci verba in Agricola. Rem elucidavit in commentario Justus Lipsius. Vide sis Galenum etiam, Platonem, Plinium, & Isidorum IX. Originum. *Keuchen.* Tiridates apud Tacitum 15. 1. *Non ignavia magna imperia continentur, virorum armorumque faciendum certamen.* Cæsar apud Lucanum lib. 7. de Græcis militibus,

Grajis delecta juventus
Gymnasiis aderit studioque ignara palæstra,
Et vix arma ferens. Locc.

ille Meneclides quum huic objiceret, quod liberos non haberet, [1] neque uxorem duxisset: maximeque insolentiam, [2] quod sibi Agamemnonis [3] belli gloriam videretur consequutus: at ille, Desine, inquit, Meneclide, de uxore mihi exprobrare. nam nullius in ista re minus quam tuo uti consilio volo. ([4] habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.) Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, [5] fallis. [6] namque ille cum universa Græcia vix decem annis unam cepit urbem, ego contra ex una urbe nostra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi. Idem [7] quum in conventum venisset Arca- 6
dum,

1 *Neque uxorem duxisset.*) Atqui filium habuit Stesibrotum nomine, quanquam eum pater, quod in bello adversus Lacedæmonios suscepto, se absente suoque injussu, atque adeo contra imperium suum prælium commisisset, interfici jussit. Auctor Plutarchus περὶ [illegible]λήλων. Et Polyæn. lib. II. Strategem. perspicue indicat, Epaminondam uxorem habuisse, ubi refert a Phœbida Lacedæmonio Epaminondæ uxorem amatam fuisse. Sic ille: Ἐπαμινώνδου τῆς γυναικὸς ἠράσθη Φοιβίδας φρουρῶν τὴν Καδμείαν. *Lamb.*

2 *Quod sibi Agamemnonis.*) Oratio implicata, quæ sic explicanda est; quod sibi Epaminondas Agamemnonis gloriam bello videretur consecutus. *Lambin.*

3 *Belli.*) Alii *bello*.

4 *Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.*) Erat apud cives suos suspectus adulterii: adulterii suspicione in civitate laborabat. Et est responsio acutissima, contra quam putat Monstroliensis. Nam qui consilio adulterorum in ducenda uxore utuntur, iis metuendum esse videtur, ne illos etiam ad torum suum violandum alliciant: sive ne ipsis talis istorum opera concilietur, cujus illicita consuetudine ante usi sint; aut adhuc usuros esse se sperent. Videtur non abludere Lactant. l. I. Instit. cap. 9. Ubi non mirum esse ait, orbem terræ ab Hercule stupris, libidinibus, adulteriis inquinatum, quum esset adulterio genitus Alcmenæ. *Gebhard.*

5 *Fallis.*) Lege, *falleris*; id est, erras.

6 *Namque ille cum universa Græcia.*) Hæc cum ex aliis Poetis, tum ex Homero nota sunt. Longum esset, Homeri & aliorum Poetarum versus referre ad hanc rem pertinentes. Satis sit nobis Chalcantis augurium protulisse: quem ex passerum numero, belli Trojani annos auguratum esse, canit Homerus Iliad. β. Noti sunt versus: eosque Latine vertit M. Tullius lib. II. de Divinatione. Ex quibus hoc tantum adscribam:

Nam quod aveis tetro mactatas dente videtis,
Tot nos ad Trojam bellum exantlabimus annos:
Quæ decimo cadet, & pœna satiabit Achivos.
Edidit hæc Chalcas, quæ jam matura videtis.

Lambin.

7 *Quum in conventum venisset Arcadum.*) Εἰς τοὺς μυρίους. Sic enim

dum, petens ut [1] societatem cum Thebanis & Argivis facerent, contraque [2] Callistratus Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo præstabat tempore, postularet ut potius amicitiam sequerentur Atticorum, & in oratione sua [3] multa invectus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset; [4] Animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de cæteris possent judicare: Argivos enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matricidas; Thebis Oedipum natum, [5] qui quum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset. Huic in respondendo Epaminondas, quum de cæteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverteret, innocentes illos natos, domi scelere admisso [6] quum patria essent pulsi, receptos esse ab Atheniensibus. Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ [7] legati ante pugnam Leuctricam;

nim dicebatur Arcadum conventus. Harpocrat. Μύριοι ἐν μεγάλῃ πόλει. Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου. συνέδριόν ἐστι κοινὸν Ἀρκάδων ἁπάντων, οὗ πολλάκις μνημονεύουσιν οἱ ἱστορικοί. Vide Xenophontem l. VI. de reb. Græc. *Lambinus*. Rem clarius commemorat Plutarchus in Apophthegm.

1 *Societatem facerent.*) In Eumene; *persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem*. Savaro.

2 *Callistratus.*) De quo Xenophon lib. VI. de reb. Græc. cujusque exstat Oratio apud Lacedæmonios habita, eodem libro. Commemorat eum & Æschines Oratione περὶ παραπρεσβ. *Lamb.* Cognomento dictus fuit *Aphydnaus*, Καλλίστρατος Ἀφιδναῖος.

3 *Multa invectus esset in Thebanos*) Loquitur infra pari modo: *Nonnulla inveherentur in Timoleonta.*

4 *Animadvertere debere Arcades.*) Refert hoc Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. & πολιτ. στρατηγ. De Oreste, & Clytemnestra ejus matre; Oedipo & Lajo patre, notæ fabulæ. Legendus *Sophoclis* Oedip. tyrannus, & *Euripidis* Orestes.

5 *Qui cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset.*) Pater erat Lajus, mater Jocasta, Creontis Thebanorum Regis filia.

6 *Quum patria essent pulsi.*) Sic Plutarchus: Ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν, Ἀθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο. *Lambin.*

7 *Legati ante pugnam Leuctricam.*) Hæc omnia omittunt Longol. Magius, & Lambinus: erant tamen in nostris & Gifanii membranis. Sed ne quid dissimulem, intrusum videtur ab ora. *Schott.*

1 *Le-*

cam; quo quum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo [1] legationum conventu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, [2] quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedæmonii privarentur.
Fuisse autem patientem, suorumque injurias ferentem 7
civium, [3] quod se patriæ irasci nefas esse duceret, [4] hæc sunt testimonia. Quum eum propter invidiam Ci-

1 *Legationum.*) *Legionum* integre in scriptis, fortasse non male, itaque Longol. edendum curavit, a quo Lambinus cæterique discedunt. *Schott.*

2 *Quam Leuctrica pugna.*) De qua *Diodorus* lib. XV. *Xenophon* VI. de reb. Græc. *Plutarch.* in Pelopida, *Pausanias* Bœoticis. Occiderunt in ea Lacedæmoniorum, ut narrat Diodorus & alii, quatuor millia, & regem eorum Cleombrotum. Exponunt autem Xenophon, Diodorus, Cicero prodigia & ostenta, quæ cladem illam antecesserunt, & præsignificarunt. *Lambin.* Quo tempore etiam Lacedæmonii ἡγεμονίας Græciæ amiserunt, quam per annos D. obtinuerant; ἡγεμονίαν autem hic accipe κυρίως, de ducatu solo, non vera dominatione. Quare Plutarchus recte dixit eos πρωτεῦσαι τῆς Ἑλλάδος, principem inter Græcos locum obtinuisse, non ἄρξαι. De hoc autem spatio annor. D. cujus caput est νομοθεσία Lycurgi, vide quæ scribit decus sæculi λαμπὰς τῶν πρὶν αἰώνων, Joseph. Scaliger. ad numer. Eusebianum MCXXXII. *Casaubonus.*

3 *Quod se patriæ irasci nefas esse duceret.*) Divinæ indolis hæc sunt testimonia; nam quot sunt, qui injurias unius atque alterius civis ruina universæ patriæ ulti non sint? Liv. lib. XXVII. Ut *parentum sævitiam; sic patriæ injurias patiendo ac ferendo leniendas esse.* Tacit. lib. I. Annal. cap. 10. *Quanquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere.* Gebh. Exemplum patientiæ injuriarum a civibus acceptarum suppeditat Valer. lib. III. c. 7. ext. 5. *Epaminondas, quum ei cives irati sternendarum in oppido viarum contumeliæ caussa curam mandarent; (erat enim illud ministerium apud eos sordidissimum) sine ulla cunctatione id recepit.* Apud eundem lib. eod. c. VIII. 2. Q. Fabius Maximus quoque nunquam *sibi Reip. irasci permisit: tam perseverans in amore civium fuit.* Elegans admodum sententia illa est, quam profert de P. Scipione Africano libro V. cap. III 2. *Igitur hanc unam Scipionis vindictam ingrati animi urbs Roma sensit; majorem mehercule Coriolani violentia. Ille enim metu patriam pulsavit, hic verecundia: de qua ne queri quidem tanta vere pietatis constantia nisi post fata sustinuit.* Ejusdem oris locutio est Attico; ut qui semel cursim hujus, & cæterorum Excellentium Imperatorum Vitas legerit, diversosque & hujus & illarum auctores statuat, eum nihil in Lingua Latina, & usu puriorum Scriptorum sapere judicem. *Hunc*, inquit, *ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare deberet, irasci eis nefas duceret.* Gebhard.

4 *Hæc sunt testimonia.*) Legendum fortasse est, *hæc sunt testimo-*

cives præficere exercitui noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eo esset deducta [1] illa multitudo militum, ut omnes de salute pertimescerent, [2] quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur: desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. [3] erat enim ibi privatus numero militum. A quo quum peterent opem, [4] nullam adhibuit memoriam contumeliæ; & exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc semel fecit, sed sæpius. Maxime autem fuit illustre, quum in Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat [5] Pelopidas, vir fortis ac strenuus. Hic cum criminibus adversariorum omnes in invidiam ve-

monio: Quanquam nihil muto. *Lambin.*

1 *Illa militum multitudo.*) Sic fere cod. Gif. probante Gebhardo. Mſ. Leid. *illa multitudine militum*. Mſ. Bœcl. & Vulgati: *res illa militum*. quid si legas: *eo esset ded. res, illa multitudine militum?* h. e. in tanta militum multitudine. nam mox ait, locorum angustiis clausos, atque ab hostibus obsessos fuisse. Hoc igitur videtur innuere, in his angustiis multitudinem sibi ipsi fuisse impedimento, ne tota hosti resistere, aut etiam commode recedere posset.

2 *Quod locorum angustiis.*) Hoc narrat Diodorus lib. xv. Bibl.

3 *Erat enim ibi privatus.*) Caussam adjungit ibidem Diodorus, quare cum iis, qui in Thessaliam missi erant, privatus militabat: ἐπιζητουμένης δὲ τῆς αἰτίας πῶς ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἰδιώτης συνεστρατεύετο μετὰ τῶν εἰς Θετταλίαν ἀποσταλέντων, ἀποδοτέον τὸν οἰκεῖον λόγον τῆς ἀπολογίας. Vide sequentia.

4 *Nullam adhib. mem. contumeliæ.*) Ita Liv. 5. de Camillo: *Maluit hic tantus vir patriæ quam injuriæ suæ memor esse*. Tullius de se 1. ep. 9. *Crassi omnes gravissimas injurias, communis concordiæ caussa, voluntaria quadam oblivione contriveram.*

5 *Pelopidas.*) Cujus vitam etiam Plutarchus scripsit; ibique, unde nata sit Epaminondæ & Pelopidæ amicitia, multis verbis exposuit. Hic, ut ibidem Plutarchus tradit, in pugna Leuctrica non habebat imperium, neque erat Bœotarches, sed sacræ cohorti tantum præerat. Constabat autem sacra cohors ex amantibus, & iis, qui amarentur. Secutus sum autem paullo ante exempla Basil. Colon. & omnium antiquissima Argentor. in quibus impressum est; *habereque collegas duos, &c.* Nam cætera habent: *haberetque collegas suos.* Sic autem legendum esse, declarat id, quod sequitur; *quorum alter erat, &c.* Ita ex auctoritate Probi tres erant imperatores. Neque obstat, quod dicunt alii, sex fuisse. Nam non semper inter se congruunt historici, ut apparet. *Lamb.*

venissent, [1] ob eamque rem imperium his esset ab-
rogatum, atque in eorum locum alii prætores suc-
cessissent: Epaminondas [2] plebiscito non paruit, i-
demque ut facerent, persuasit collegis, & bellum
quod susceperat, gessit. Namque animadvertebat,
ubi id fecisset, totum exercitum propter prætorum
imprudentiam inscitiamque belli periturum. [3] Lex
erat Thebis, quæ morte mulctabat, si quis impe-
rium diutius retinuisset, quam lege præfinitum fo-
ret. Hanc Epaminondas quum Reipublicæ conser-
vandæ causa latam videret, ad perniciem civitatis
conferre noluit; & quatuor mensibus diutius, quam
populus jusserat, gessit imperium. Postquam domum 8
reditum est, [4] collegæ ejus hoc crimine accusaban-
tur.

1 *Ob eamque rem imperium his esset abrogatum.*) Plutarchus in Pelopida hoc non scribit, sed solum elapsum fuisse dicit tempus imperii a lege præfinitum: *Supererant*, inquir, *haud multi dies mensis, qui magistratui terminus aderat: munusque primo mense futuro designati imperatores inituri erant. Quare illis qui exercitui praeerant, vel imperium deponendum, vel capitis pœna subeunda erat.* Et paullo inferius de Epaminonda & Pelopida: *Ambo enim cum rediissent, capitis accersiti sunt, quoniam non deposito magistratu primo futuro mense quo lex jubebat, quem βουκάτιον appellant, quatuor item totos menses, præter legem eo functi essent; quibus & in Messenia, & Arcadia, & Laconica commorati sunt.* Hæc Plutarchus. Hujus rei mentionem quoque facit in Politic. & Apophth. *Magius.*

2 *Plebiscito.*) Malim *populiscito*. Gebhard. Qüod etiam observat ad Alcibiadem Schottus.

3 *Lex erat Thebis.*) Ælianus de Var. histor. lib. XIII. Ἐπαμινώνδας ἔφυγε δίκην θανάτου ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Λακωνικῆς, ὡς ἐπιβαλὼν τῇ Βοιωταρχίᾳ τέτταρας μῆνας παρὰ τὸν νόμον. Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. & Cicero lib. I. de Inventione. Meminit istius legis Alexander ab Alexandro lib. IV. cap. 6. Genialium dierum. Aliter fiebat apud Romanos, quorum Prætor exacto anno domum redire, classemque successori tradere cogebatur, nisi cum imperium ei extra ordinem esset prorogatum. Status scripti & sententiæ meminerunt plurimi veterum. Cicero I. de Invent. Plutarch. præc. polit. Ælianus XIII. Var. cap. 42. Hermogeni est ἡ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν ζήτησις, *quæstio dicti & sententiæ*, nam ῥητὸν ponitur ἀντὶ τοῦ ἐγγράφου, quo actores urgebant. Epaminondas autem defensus est τῇ διανοίᾳ. Similia exempla adfert Hottomannus lib. VI. Obs. Jur. cap. 21. *Keuchen.*

4 *Collegæ ejus.*) Plutarchus in Pelopida, reliquos duces præter Pelopidam & Epaminondam legi paruisse dicit, solosque Pelopidam & Epaminondam capitis fuisse acces-

tur. Quibus ille permisit [1] omnem ut causam in se transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. Qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit; nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant, omniaque quæ collegæ dixerant, confessus est: neque recusavit, quo minus legis pœnam subiret: sed unum ab iis petivit, [2] ut in periculo suo conscriberent: EPAMINONDAS A THEBANIS

cersitos. In apophth. tamen Probo adstipulatur, inquiens: *Epaminondam coactum fuisse causam capitis cum collegis dicere*. Magius.

1 *Omnem ut causam in se transferrent.*) Ad verbum Plutarchus: εἰς ἑαυτὸν ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν. Simili propemodum pacto evasit sive M. Nævii, sive Petiliorum judicium P. Scipio apud Valer. Maximum lib. III. cap. 7. 1. *Gebhard.*

2 *Ut in periculo suo conscriberent.*) Tuentur hanc lectionem Cujacius Observat. v. cap. 25. & paratit. in tit. Codicis. 44. de sent. ex periculo recitandis. & Schoppius lib. IV. Verisimil. c. 18. nisi quod hic etiam corrigat *inscriberent*. Lambinus conjectabat *in cippo*, seu *cippulo suo*: Memmius in *scapulo suo*: Magius *breviculo*: Longolius: *perystilio*, (est autem *Perystilium* structura quæ columnas conjungit easque ambit. ponitur pro ipsis columnis. accedit ad illam sententiam Plutarchus) Aldus *sepulcro*. Savaro, Gebh. Hugo Grotius mallet *periculum* in sparsione florum ad Jus Justinianæum. *Boecl.* Plutarchus & Ælianus στήλην vocant, & intelligunt cippum vel titulum sepulchri, ut apud Juvenalem:

—— *titulo res digna sepulchri.*

Plutarchus in Epaminonda: Ἀξιῶν, εἰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν, ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν καταδίκην. Proprie *periculum* est qui Græcis ἔλεγχος, titulus vel index ad aliquid declarandum. Hinc *periculum alicujus rei facere*, est ἔλεγχον ποιεῖν, ἐλέγχειν. Callimachus in Epigrammate ἀνεκδότῳ de Oreste:

Οὐδ' ἔλαβ' ἐξέτασιν τῆς Φωκέως, ἥτις ἐλέγχει
Τὸν φίλον, ἀλλὰ καὶ ἓν δρᾶμ' ἐδίδαξε μόνον.

Unde *periclitari*, pro explorare & cognoscere, etiam apud Ciceronem. Et *periclitari naturas locorum*, Solino. Ab antiquo verbo *perior*, cujus compositum inde *experior*. & *pericula magistratuum*, apud Cicer. in Verrem I. 3. tabellæ, ex quibus sententiam recitabant. *Salmas.* Magno in libr. Notatum D. P. *de periculo*. Collatio Carthaginensis II. c. 68. *memores periculi*. Savaro. Videtur autem hoc mihi sentire Nepos, Epaminondam se quidem obtulisse pœnæ; sed petiisse, ut in actis illis, in quibus suum periculum, usitato omnibus civitatibus more, ad memoriam notaretur, talia inscriberent, quæ subjungit. Habent quippe civitates bene constitutæ tabulas publicas, in quas relata nomina & caussæ supplicio affectorum. Hinc intelligendos Val.

Max.

NIS MORTE MULCTATUS EST, QUOD EOS COEGIT 1 APUD LEUCTRA SUPERARE LACEDÆMONIOS, QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORUM 2 AUSUS FUIT ASPICERE IN ACIE: 3 QUODQUE UNO PRÆLIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM 4 IN LIBERTATEM VINDICAVIT: EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT, LACEDÆMONII 5 SATIS HABERENT.

Max. lib. IX. cap. II. de L. Sulla: *Quatuor millia & septingentos diræ proscriptionis edicto jugulatos in tabulas publicas retulit, videlicet ne memoria tam præclaræ rei dilueretur.* Gebh.

1 APUD LEUCTRA.) Alii videntur velle ac significare, Epaminondam cum suis collegis adversus legem commisisse post pugnam Leuctricam. *Lambin.*

2 AUSUS FUIT ASPICERE.) Ἐτόλμησαν ἀντιβλέπειν, vel ἀντοφθαλμεῖν, hoc est, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, *rectis & irretortis oculis intueri*. Proverbium olet. Notavimus in Comment. Horatianis ad illum locum Od. 2. l. II.

Quisquis ingenteis oculo irretorto
Spectat acervos. Lamb.

Ergo solo ante Imperatorem Epaminondam aspectu Bœotios debellabant Lacedæmonii. Id terroris habebant & Romani. Tacit. lib. III. Annal. c. 45. m. *Viderent modo adversos & adspicerentur, id satis ad victoriam.* Iterum lib. III. Histor. cap. 24. *Frustra minis & verbis provocatos Vitellianos, si manus eorum oculosque non tolerent.* Cæsar lib. I. de Bello Gallico: *Sæpenumero cum iis congressos, ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuisse.* Liv. lib. VII. cap. 33. *Samnites cum quærerentur, quænam prima causa tam obstinatos movisset in fugam? Oculos sibi Romanorum ardere visos ajebant, vesanos vultus, & furentia ora.* Polybius dixit οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον. Item lib. III. ὧν ἀποθέντων οὐδεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως πρὸς αὐτοὺς ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα. Diodor. extulit κατὰ στόμα παρατάξασθαι. lib. XV. Οἱ μὲν Θηβαῖοι, inquit, κατὰ στόμα πρὸς ἅπασαν τὴν δύναμιν ἐν τοῖς πεδίοις οὐκ ἐτόλμων παρατάξασθαι. Florus lib. II. cap. 18. *Mancinum assiduis cædibus ita subegerunt, ut ne oculos quidem, aut vocem Numantini viri quisquam sustineret.* Gebhard.

3 QUODQUE UNO PRÆLIO.) *Quoque*, Edit. Paris.

4 IN LIBERTATEM VINDICAVIT.) Lacedæmonii clade Leuctrica & Mantineensi accepta, principatum Græciæ amiserunt. Vide *Diod.* XV. Quod etiam ante observatum est.

5 SATIS HABERENT.) Contenti eo solo erant, nihil amplius requirebant. *Satis habere* est Græ-

RENT [1] SI SALVI ESSE POSSENT : NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM, [2] MESSENA CONSTITUTA, URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc quum dixisset, [3] risus omnium cum hilaritate coortus est, neque quisquam judex ausus est ferre suffragium. Sic
9 a judicio capitis maxima discessit gloria. Hic extremo tempore imperator [4] apud Mantineam, quum acie instructa [5] audacius instaret hostibus, cognitus a La-

Græcis *ἀγαπᾷν*. Ælian. lib. IV. Var. Hist. Ἠγάπα γὰρ εἰ δυνηθείη διασῶσαι αὐτὸν μόνον. Lib. XV. Ἀγαπητὸν ὑπάρχειν ἐδόκει τοὺς πολλοὺς ὀλίγους νικῆσαι. Polyæn. lib. IV. in Philippo Com. 17. Ἀθηναῖοι δὲ ἠγάπησαν τὸ ἐλευθέρους ἀφεῖσθαι. Loqui similem in modum amant optimi Scriptores. Cæsar lib. III. Civil. cap. 46. *Nostri vero, qui satis habebant sine detrimento discedere*. Hirt. lib. VIII. cap. 6. *Cæsar tempore anni difficillimo cum satis haberet convenientes manus dissipare*. Curt. lib. IV. cap. 18. *Rex monere ut satis haberent, arma retinere, cætera se redditurum*. Tac. lib. II. Annal. cap. 37. *Satis habebam, si tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent*. lib. IV. Annal. cap. 37. *Ego me, P. C. mortalem esse, & hominum officia fungi, satisque habere, si locum principem impleam*. lib. XV. cap. 25. f. *Regressum Pætum, cum graviora metueret, facetiis insectari satis habuit*. Cæsar Nepos Timoleonte: *Hoc superato Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimessum fluvium fugavit, ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere*. Eumene: *a cæteris tantum satis haberent se defendere*. Annibale eadem ferme repetit. Justinus lib. XXII. cap. 8. f. *Tunc respondit satis habere se; quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat*. Salluſt. Jugurth. *Satis habebatis animum retinere*. Gebh.

1 SI SALVI ESSE POSSENT.) Si urbem defendere possent. Diodor. l. XV. Spartam a Thebanis esse oppugnatam, & a Lacedæmoniis ægre illam quidem defensam, sed tamen non sine Thebanorum incommodo ac detrimento, multis verbis refert. *Lambin.*

2 MESSENA CONSTITUTA.) RESTITUTA, Savaro & Gifanii Codex. *Schott.* Sic in antiquo nummo Tiberii: CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. *Keuchen.* Ἔκτισε τὴν Μεσσήνην. *Diod.* Lege etiam Pausaniam in Bœoticis, ubi refert Elegiam statuæ ejus inscriptam his verbis:

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται.
Θῆβαι δ' ὅπλοισιν μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται,
Αὐτόνομος δ' Ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ.

3 *Risus omnium.*) Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Ἐξῆλθον δ' οἱ δικασταὶ σὺν πολλῷ γέλωτι, μηδὲ τὰς ψήφους ἐπ' αὐτὸν ἀναβαλόντες. *Lamb.*

4 *Apud Mantineam.*) Urbem Arcadiæ. Lege Diodor. XV. Xenoph. VII. Ἑλλην.

5 *Audacius instaret hostibus.*) Ἀφειδῶς τῇ τόλμῃ χρώμενος. Poly-

a Lacedæmoniis, 1 quod in ejus unius pernicie patriæ ſitam putabant ſalutem, univerſi in unum impe-

lybius l. II. de Hamilcare: χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυτῷ κατὰ τὸν τῶν κινδύνων καιρόν. Diodorus de hac re ipſa: προθυμότερον προσπίπτων τῷ θυμῷ. Cæterum perperam heic fecit Epaminondas, ac minus pro prioris vitæ ſapientia ac moderatione. Nihil enim minus prudenti Imperatori, quam audacia convenit, qua non ſolum ipſe, ſed qui ſalutem tali commiſerunt, ruunt. Licet hoc verbis Crateri intelligere apud Curt. lib. XI. cap. 32. *Sed quis Deorum hoc Macedoniæ lumen ac ſidus diuturnum polliceri poteſt; cum tam avide manifeſtis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in caſum?* Nam ſi probe intuearis Ducem, ejus ſalute exercitus incolumitas continetur, & capite ablato reliquus truncus ſe non movere, nedum ſpirare poterit. Ἰφικράτης τὸν στρατηγὸν εἴκαζε κεφαλῇ. ὅταν δ' ὁ στρατηγὸς ἀπόληται, τὸ πᾶν ἄχρηστον οἴχεται. Itaque quantum audacia Ducis temere ſe periculis offerentis damni conciret, manifeſte apparet. Vidit id profecto Perdiccas apud Curt. lib. X. c. 24. *Illud ſcire debetis militarem ſine duce turbam corpus eſſe ſine ſpiritu.* Avidum præcipitium Cyrum Juniorem monere non deſtitit Clearchus, ne corpore ſuo vellet periclitari, cum nihil aut parum emolumenti eo poſſet exercitui addere: exitio vero univerſos ipſum ſequentes traheret in perniciem. Iubet verba Polyæni advocare e libro II. Κλέαρχος, inquit, Κύρῳ μὲν συνεβούλευεν, αὐτὸν μὴ κινδυνεύειν, ἀλλ' ἐφορᾷν τὴν μάχην. μαχόμενον γὰρ μηδὲν μέγα συμπρᾶξαι τῷ σώματι· Παθόντι δὲ, πάντας ἀπολέσαι τοὺς μετ' αὐτοῦ. Jul. Capitol. in Maximinis judicat, Imperatorem uti manu & ferro, eſſe barbaricam temeritatem, cap. XII. *Habuit*, inquit, *hoc barbaricæ temeritatis, ut putaret Imperatorem manu etiam ſua ſemper uti debere. Quippe in bello pleraque auſpiciis & conſiliis, quam telis ac manibus geruntur.* Tacit. XIII. Annal. cap. 6. *Gebhard.*

1 *Quod in ejus unius pernicie patriæ ſitam putabant ſalutem, univerſi in unum impetum fecerunt.*) Infra Eumene: (ne quis diverſos exiſtimet ſcriptores) *Cujus in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ.* Cæterum prudentiſſimum hoc conſilium nunquam non eventu felix fuit. Nam occiſo duce reliquorum militum virtus cæca, manca atque inutilis. Qui negotium cum ſerpente incepiſſet, is impetu in caput facto, eoque obtrito, nihil a reliquo corpore noxæ metuat. Hujus ſimulacri ipſe Epaminondas auctor eſt apud Polyæn. lib. II. Μέγιστον ἔχιν συλλαβὼν, ἔδειξε Θηβαίοις, καὶ πάντων ἐναντίον τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρὸς συντρίψας, ὁρᾶτε, ἔφη, ὅτι τὸ λοιπὸν σῶμα ἄχρηστον, τῆς κεφαλῆς οἰχομένης. Quod Lacedæmoniis conſtitutum fuerat, id a Romanis crebrius factitatum. Cæſar lib. V. de Bello Gallico cap. 58. *Præcipit atque interdicit Labienus, omnes unum peterent Induciomarum, ne quisquamquam prius vulneraret, quam illum interfectum videret.* Annal. cap. 73. *Dat negotium Bleſo, ceteros quidem ad ſpem proliceret arma ſine noxa ponendi; ipſius autem ducis quoquo modo potiretur.* Idem lib. IV. Annal. cap. 25. *Differtur per manipulos, Tacfarinatem omnes notum tot præliis conſectentur: non niſi duce interfecto requiem belli fore.* Idem.

petum fecerunt: neque prius abſceſſerunt, quam magna cæde facta multiſque occiſis, ipſum Epaminondam pugnantem, [1] ſparo eminus percuſſum, concidere viderunt. Hujus caſu aliquantum retardati ſunt Bœotii; neque tamen prius pugna exceſſerunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, quum animadverteret [2] mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimulque [3] ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, [4] animam ſtatim amiſſurum: [5] uſque eo retinuit, quoad renunciatum eſt, viciſſe Bœotios. Id poſtquam audivit, Satis, in-

1 *Sparo eminus percuſſum.*) *Sparus eſt* (inquit Servius) *ruſticum telum, in modum pedis recurvum.* Vide Feſtum, Nonium, Varronem, Siſennam, & alios. Vetus Gloſſarium: *Sparus:* εἶδος ἀκοντίου, *genus teli.* Quo Græci frequentiſſime utebantur. Cæterum non conſentiunt de percuſſore Scriptorum opiniones, quemadmodum gentium, quas conjungit Pauſanias in Arcadicis. *Epaminondam autem occiſum eſſe Mantineenſes quidem a Macharione quodam Mantineenſi dicunt: Lacedæmonii vero ſimiliter a Lacedæmonio quodam, & ei homini Macharionis nomen fuiſſe volunt. Sed fama eſt apud Athenienſes, cum qua conſentiunt Thebani, vulneratum eſſe Epaminondam a Gryllo,* (Xenophontis filio.) Vide ſequentia.

2 *Mortiferum ſe vulnus accepiſſe.*) Mortale, lethale, θανάσιμον. ſic *Mortiferum bellum* Ennio Telamone. M. Tullius pro Sextio; *Plaga inſanabilis illa & mortifera.* Cicero pro Sylla: *Accepit Sylla vehemens & mortiferum vulnus.*

3 *Si ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet,*) Ferri ſpari extractum alii hiſtorici *ſpiculum* vocant, aut *haſtam.* Val. Max. lib. III. cap. 2. Interpretes Pauſaniæ in Arcadicis, & Rhodomannus Diodor. Sicul. lib. XV. & Donatus Ponzanus notavit ex Æliano. *Haſtam* vocavit Cicero lib. V. Fam. & II. de Finibus. *Dempſterus* ad Roſinum lib. X. 10.

4 *Anim. ſt. amiſſurum.*) *Emiſſurum* ex Mſſ. emendavi. ita *efflare animam* dixit in Pauſania. *emittere ſpiritum.* Marcian. in l. 18. §. *in quibus, de reb. dubiis,* & non ſemel Damaſus de vita Pontificum. Jocoſe Plautus, *Cave ne quid emittat anima.* Savaro. Non probo factum Savaronis *emiſſurum* ſubſtituentis. Sic Cicero pro S. Roſcio: *Per ſummum dedecus vitam amittere.* Auctor ad Herenn. *Decius amiſit vitam, at non perdidit; recepit patriam, amiſit animam.* Gebhard.

5 *Uſque eo retinuit, quoad renunciatum eſt, viciſſe Bœotios.*) Juſtin. lib. VI. 8. *Ut relatus in caſtra ſemianimis, vocem ſpiritumque collegit, id unum a circumſtantibus requiſivit, num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis. Quod ut ſervatum audivit, allatumque, velut laborum gloriæque ſocium oſculatus eſt. Iterum quæſivit, utri viciſſent. Ut audivit Thebanos, Bene habere ſe rem dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ, exſpiravit.* Sic Oroſius III. 2. Diodorus. Ælian. XII. Var. Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Valer. Max. III. 2.

1 *Con-*

inquit, vixi; invictus enim morior. Tum ferro extracto [1] confestim exanimatus est. [2] Hic uxorem nunquam duxit: in quo quum reprehenderetur a Pelopida, [3] qui filium habebat infamem: maleque eum in eo patriæ consulere diceret, [4] quod liberos non relinqueret: Vide, inquit, ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse. namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit, necesse est. Quo tempore, duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, & præsidium Lacedæmoniorum [5] ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est cædes civium, [6] domi se

1 *Confestim exanimatus est.*) Τοῦ δόρατος ἐξαιρεθέντος ἀνὰ πάσης ταραχῆς ἐξέπνευσεν. Val. *E corpore deinde suo hastam educi jussit, eoque vulnere exspiravit.* Gebhard

2 *Hic uxorem nunquam duxit.*) Quis Nepotem contra Lambinum defendet? Arguit eum falsitatis manifestæ ex Plutarcho & Polyæno. Plutarchi locus jam non succurrit. Polyæni verba non demunt fidem Cornelio nostro. Aliud enim est *habere mulierem*, aliud γαμετὴν. Uxorem quidem non duxisse testantur omnes Epaminondam; at caput libenter cum scortis collimasse, apparet ex isto Plutarchi loco in παραγγέλμασι. Ἄρισα δὲ ἀνθρώπων, inquit Philosophus, ὁ Ἐπαμινώνδας, ἀρνησάμενος δεηθέντι τῷ Πελοπίδᾳ τὸν κάπηλον ἐκ τῆς εἱρκτῆς ἀφεῖναι, καὶ μετ᾽ ὀλίγον, τῆς ἐρωμένης δεηθείσης ἀφεὶς, τοιαύτας, ἔφη, χάριτας, ὦ Πελοπίδα, λαμβάνειν ἑταιριδίοις, οὐ στρατηγοῖς πρέπον ἐστίν. Valer. lib. III. cap. 2. verbis ultimis Epaminondæ: *Orbus, inquit, non tam sine liberis morior: quoniam mirificas filias Leuctram & Mantineam relinquo.* Idem.

3 *Qui filium habebat infamem.*) Fatale bonorum virorum habere degeneres liberos infortunium, quod felicitatem reliquam non leviter debilitat. Plin Panegyr. cap. 83. *Multos illustres, foris claros domestica destruebat infamia.* Ideo perversam prolem Augustus appellare solitus erat *vomicas* & *carcinomata* apud Sueton. lib. II. c. 65. Comparantur quoque degeneres excrementis corporis, pituitæ, pediculis, & cæteris. Diog. Laert. lib. II. in Aristippo: Ἠπιάσατό τις αὐτῷ τὸν υἱὸν ἀπορρίπτοντα, ὥσπερ οὐκ ἐξ αὐτοῦ γεγονότα. καὶ ὃς, καὶ φλέγμα, φησὶ, καὶ τοὺς φθεῖρας ἐξ ἡμῶν ἴσμεν γινομένους, ἀλλ᾽ ἀχρεῖα ὄντα ὡς πορρωτάτω ῥίπτομεν. *Gebh.*

4 *Quod liberos non relinqueret.*) Græci talem personam δορυφόρημα vocant. Venuste Julianus de Claudio, & Plutarchus de Aridæo in fine Alexandri. *Keuchen.*

5 *Ex arce*) Cadmea. *Lambin.*

6 *Domi se retinuit.*) Lambinum non imitor properum ad mutandum in *continuit*. Gebhard. MSS. Ven. *domum se retinuit*. Ald. Paris.

se retinuit, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idemque, postquam apud [1] Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, [2] in primis stetit. Hujus de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias: Thebas & ante Epaminondam natum, & [3] post ejusdem interitum, perpetuo alieno paruisse imperio: [4] contra eas quamdiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest, [5] unum hominem pluris quam civitatem fuisse.

ris. Lamb. *domi se ret.* Col. *domo s. r.* In Eumene, *tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hiems.* In Hannib. *Hannibal enim uno loco se tenebat in castello.* Pro vulgata lectione facit quod legitur in Cimone: *Cum a conventu remotum sese Dion domi teneret.* Savaro.

1 *Cadmeam.*) Arx est Thebarum. Nos ex Plutarcho restituimus, cum in scriptis etiam legeretur *Academia*. Longolius. Κάδμεια, Θηβῶν ἀκρόπολις. Stephan. Utrum autem *Cadmia*, an *Cadmea* scribatur, nihil refert. *Lambin.* In Pelopida: *Arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.*

2 *In primis stetit.*) Ἐν προμάχοις, in iis, qui in primis ordinibus pugnabant. *Lambin.*

3 *Post ejusdem interitum.*) Lege Xenophontem Rerum Græcarum libro ultimo. *Mag.* Diod. xv.

4 *Contra eas.*) Vulgati *cum eo.* non ita consone. Mss. *Contra ea.* sic in præfat. *Contra ea pleraque nostris moribus.* Alcib. *Contra ea si quid adversi accidisset.* Iphicr. in fine: *Contra ea mater Atheniensem.* Agesil. *contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.* Ibid. *contra ea plurima abstinentia.* Sic Mss. *Savaro.*

5 *Unum hominem pluris, quam civitatem fuisse.*) Sallust. Catil. *Mihi multa agitanti constabat, paucorum civium egregiam virtutem cuncta patrasse.* Præcipue autem videndus Polybius libro vi. de Thebanorum rep. loquens, cujus prosperis non forma reipub. ipsa, sed eorum virtus, qui tum rebus præerant, caussam præbuerit. Καὶ γὰρ, inquit, *συνηυξήθη καὶ συνήκμασε, καὶ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τῷ τε Ἐπαμινώνδου καὶ τῷ Πελοπίδου βίῳ προφανῶς, ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας.* Vide reliqua. *Becler.*

PELOPIDAS.

XVI.

PELOPIDAS Thebanus, [1] magis historiis quam 1
vulgo notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam: quod vereor, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed [2] historiam videar scribere; [3] si tantummodo summas attigero, ne [4] rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero: & medebor cum satietati, tum ignorantiæ lectorum. [5] Phœbidas Lacedæmonius quum exercitum [6] Olynthum duceret, iterque

1 *Magis historiis, quam vulgo notus.*) Secus atque Epaminondas, qui in ore pene omnium. Pelopidas autem tantum historicorum scriptis memoratus, in quæ vulgus non ita penetrat. Cæterum sive *Historiis*, sive *historicis* legas, res eodem recidit. *Gebhardus.* Mavult *Historicis* Schottus, quos vulgo opponas. sic Cicero in Mureniana: *Tua nobilitas Ser. Sulpiti hominibus literatis & historicis notior.* De hoc Pelopida Plutarch. Xenophon. libr. 5. Diodor. 15. Polyæn. lib. 2. Strateg. Frontin. lib. 3. cap. 8. & lib. 4. c. 7. supr. in Epamin. *Savaro.*

2 *Historiam videar scribere.*) Sidon. ep. 2. lib. 1. & ep. 3. lib. 3. vide Notas. *Idem.*

3 *Si tantummodo summas attigero.*) Τὰ κεφάλαια. *Lambin. Fastigia summa* vocat Poeta. Τὰ κορυφαιότατα. *Boecler.*

4 *Rudibus literarum Græcarum.*) Sic loquitur Cicero lib. 1. Offic. princip. *Ut non modo Græcarum literarum rudes, sed etiam docti, &c.* Lambin.

5 *Phœbidas Lacedæmonius.*) Codex Dan. sine diphthongo *Phebidas.* Corrupte. Omnino *Phœbidas* legendum, qui communiter Græcis Φοιβίδας. Diodor. lib. xv. Φοιβίδας ὁ Σπαρτιάτης, πεπαγμένος ἐπὶ τιός ἡγεμονίας, καὶ δυνάμιν ἄγων ἐπὶ Ὀλυνθίους, κατελάβετο τὴν Καδμείαν. Lege Aristidem Sophistam Orat. 1. pro Thebanis, & Xenophon. v. ἑλλ. *Keuch.*

6 *Olynthum.*) Auxilio Amyntæ Macedonis, qui societate cum Lacedæmoniis inita Olynthum cunctis viribus meditabatur oppugnare. *Gebhard.* Urbs illa a Mela describitur inter Athon montem, & Pallenem urbem. Viginti stadiis a Meciberna, ut tradit Suidas. Plinius & Orosius quoque meminerunt. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius. Eadem Sithonia, Σιθωνία appellatur, ut scribit Herodotus in Polymnia. Sed regionem potius sic vocat, in qua Olynthos, & aliæ urbes sitæ sunt. *Ortel.*

que per Thebas faceret, arcem oppidi, [1] quæ Cadmea nominatur, occupavit, [2] impulsu perpaucorum Thebanorum, qui [3] adversariæ factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant. [4] Idque suo privato, non publico, fecit consilio. quo facto, eum Lacedæmonii [5] ab exercitu removerunt, [6] pecuniaque mulctarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius ducebant eos obsideri, quam liberari. [7] Nam post Peloponnesium bellum, Athenasque devictas, cum Thebanis sibi

1 *Quæ Cadmea nominatur.*) A Cadmo filio Agenoris Regis Phœnicum, conditore Thebarum, ut vulgo quoque notum est. Huic arci appositum fuit præsidium cohortis Prætoriæ, quod a civitate *præsidium* vocabatur, quia *arces* proprie, qui tunc antiquis illis temporibus, Pelopidæque erant, *civitates* appellarent. Auctor Plutarchus in Pelopida. *Mag.*

2 *Impulsu perpaucorum.*) Archiæ scilicet, Leontidæ, & Philippi. *Longol. Mag.* Erant hi (ut loquitur Plutarchus) ἄνδρες ὀλιγαρχικοὶ, καὶ πλούσιοι, καὶ μέτριον οὐδὲν φρονοῦντες. Sed notandum, quod apud Xenophontem dicatur Λεοντιάδης, qui Plutarcho Λεοντίδας. *Keuch.*

3 *Adversariæ factioni.*) Viris adversariæ factionis, Ismeniæ, Pelopidæ, Pherenico, Androclidæ, Epaminondæ, quanquam hic propter paupertatem, & philosophiam minus timebatur. *Lambin.*

4 *Idque suo privato.*) Et Agesilai, ut Plutarchus in Agesilao testatum reliquit. *Mag.* Sed tamen Diodor. lib. xv. tradit, Ephoros clam mandasse præfectis & ducibus, ut Cadmeam occuparent: Διόπερ τοῖς ἡγεμόσιν οἱ Σπαρτιᾶται παρήγγελλον ἐν ἀπορρήτοις, ἵνα, ἐάν ποτε καιρὸν λάβωσι, καταλάβωνται τὴν Καδμείαν. *Lambin.* Et adjungit ibidem tempus & causam obsidionis a Spartiatis initæ. Vide etiam Xenoph. eodem libro v.

5 *Ab exercitu removerunt.*) Ne viderentur factum probare scilicet. Sed ridicule atque absurde: nam arcem retinentes, ratum se habere declarabant. Hoc igitur erat dicis causa Phœbidæ factum improbare. *Lamb.*

6 *Pecuniaque mulctarunt.*) Drachmarum decem myriadibus, ut auctor est Plutarchus. *Longol. Gebhard.* Καὶ δέκα δραχμῶν μυριάσιν ἐζημίωσαν. Meminit etiam Polybius lib. IV. Historiarum, sed summam mulctæ non expressit.

7 *Nam post Peloponnesium bellum.*) Cujus & supra in Pausania & Lysandro mentio, gestumque annis septem & viginti, inchoatum Olympiad. LXXXVII. de quo Thucyd. ac Diodorus. *Schott.* Plinius lib. XXX. cap. I. tempus ejus refert ad Olympiad. LXXXI. annum IV. Aulus Gellius vero lib. XVII. cap. 21. ad I. Olympiad. LXXXIX. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum Urb. Cond. CCCXXIII. id est, in Olymp. LXXXVII. annum tertium. *Chronolog.*

8 *Qui*

sibi rem esse existimabant, & eos esse solos, [1] qui
adversus resistere auderent. Hac mente [2] amicis suis
summas potestates dederant, [3] alterius factionis prin-
cipes partim interfecerant, alios in exilium ejece-
rant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exor-
si sumus, pulsus patria carebat. Hi omnes fere A- 2
thenas se contulerant, non quo sequerentur otium,
sed ut quemque ex proximo locum fors obtulisset,
eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tem-
pus est visum rei gerendæ, [4] communiter cum his
qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad ini-
micos opprimendos, civitatemque liberandam, [5] eum,
quo maximi magistratus simul consueverant epulari.
Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ:
sed

1 *Qui adversus resistere auderent.*) Nihil murandum: quod Lambinus imperite conatur. *Gebhard.*

2 *Amicis suis.*) Potentiæ paucorum fautoribus. Quales erant Thebis Archias, Leontidas, Philippus. *Lambin.* Quorum impulsu, ut dictum est, arcem ceperant. *Longol.* Supra Lysandr. *delegerat in unaquaque civitate quibus summum imperium, potestatemq; omnium rerum committeret. Horum in numero nemo admittebatur, nisi qui aut ejus hospitio contineretur &c.* Xenophon lib. v. ἑλλω. Τούτε γινομένυ νόμιζε τὰς Θήβας παντάπασιν ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμετέροις φίλοις ἔσεσθαι.

3 *Alterius factionis principes.*) Ismeniam capitis accusatum damnatunt: Androclides, Pelopidas, Pherenicus, & multi alii, plus quadringenti Athenas profugerunt, ex quibus Androclidem Leontidas dolo interficiendum curavit, ut Xenophon & Plutarchus narrant. Epaminondas remansit, neque relegatus est, eo quod propter paupertatem, & studium doctrinæ contemnebatur, ut paullo ante diximus. *Lamb.*

4 (*communiter cum his.*) Xenophon lib. v. de reb. Græciæ tradit, Melonem unum ex Thebanis exulibus cum quodam Phyllida nomine, qui Archiæ polemarchi Thebani scriba erat, ac non ita pridem Athenas venerat, & Archiam, cæterosque tyrannos oderat, esse de opprimendis adversariis collocutum. *Idem.*

5 *Eum, quo maximi magistratus.*) Xenophon eodem libro ait, diem fuisse, quo magistratus, imperiumque deponi solebat. Polyænus Ἀφροδίσια fuisse tradit, & diem festum Veneris, quo mulieres quidem Deæ ludum ludebant: Viri autem circum eas versabantur. Visum est præsidii Præfecto τιμῆσαι τὴν Θεόν. Puellas evocavit: Pelopidas gladiolum occultum habens ingreditur, & interfecto præsidii Præfecto, ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας. Hæc Polyænus II. Strategematum. Vide sis Plutarchum, qui eandem hanc historiam commemorat, sed aliis circumstantiis.

ſed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes ſunt profligatæ. [1] Nam duodecim adoleſcentuli cojerunt ex his, qui exilio erant mulctati, quum omnino non eſſent amplius centum, qui tanto ſe offerrent periculo. [2] qua paucitate perculſa eſt Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adverſariorum factioni, quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ: [3] quorum imperioſa majeſtas neque ita multo poſt Leuctricam pugnam, ab hoc initio perculſa, cecidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, quum Athenis interdiu exiſſent, ut [4] veſperaſcente cœ-

1 *Nam duodecim adoleſcentuli.*) Xenophon tradit, ſex duntaxat exules fuiſſe cum Melone, qui erat ſeptimus. Plutarchus cum Probo congruit: γενόμενοι δὲ οἱ σύμπαντες δώδεκα. *Lambin.* In his Damoclides & Theopompus ſummo loco nati. *Plut. Schott.*

2 *Qua paucitate percuſſa eſt Lacedæmoniorum potentia.*) Alii *perculſa eſt*, id eſt, everſa eſt Quam ſcripturam æque probo. *Lambin.* Gemina his aut eadem potius & Plutarchus in Pelopida: ubi etiam ſcribit tantas ante Leuctricam pugnam vires Spartanorum fuiſſe, & tam firmis vinculis eorum potentiam fuiſſe adſtrictam, ut vulgo omnes exiſtimarent, ſolvere illam aut frangere neminem unquam valiturum.. Sic ille: Ὁ καταλύσας τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, καὶ παύσας ἄρχοντας αὐτοὺς γῆς τε καὶ θαλάσσης πολέμου, ἐξ ἐκείνης ἐγένετο τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ Πελοπίδας, οὐ φρούριον, οὐ τεῖχος, οὐκ ἀκρόπολιν καταλαβὼν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν δωδέκατος κατελθὼν, εἰ δεῖ μεταφορᾷ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔλυσε καὶ διέῤῥηψε τοὺς δεσμοὺς τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας, ἀλύτους καὶ ἀῤῥήκτους εἶναι δοκοῦντας. *Caſaubon.*

3 *Quorum imperioſa majeſtas.*) Sic Lambinus reſtitutum locum putat, quod ex *imperio imperioſa* fecerit. Repræſentabo veterum ſcripturam, quam & Savaro ſecutus eſt: *Quorum imperii majeſtas neque ita multo poſt Leuctricam pugnam ab hoc initio perculſa concidit.* De pugna autem hac memorabili Diodorus lib. xv. Xenophon, Pauſanias in Bœoticis, Plutarchus in Pelopida & Comment. de genio Socratis. Strabo lib. IX. De Latinis Solinus cap. XIII. De recentioribus Joan. Brodæus lib. II. Miſcell. cap. II. & 12. *Schott.* *Quorum imperioſa majeſtas.*) Aliter ſcriptum erat in membranis & excerpt. *imperii majeſtas.* Longe melius, quam in Vulgata Lambini, qui ex *imperio majeſtas*, intempeſtive conformavit *imperioſa*. Editio, quæ collata eſt cum optimo Pet. Dan. Cod. *imperio majeſtas*, habuit; ut ſit *majeſtas imperio*, pro *in imperio*, vel *imperii*. Sic *fulgor ab auro* apud Poetam naturalium, pro *auri*; & alia apud auctores. *Keuchen.*

4 *Veſperaſcente cœlo.*) Sic Xenophon, qui tradit eos ea hora ad urbis portas veniſſe, qua ab o- pere

cœlo Thebas possent pervenire, [1] cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter. Qui quum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent, [2] domum Charonis deverterunt, a quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet interponere, etsi [3] sejunctum a re proposita est, [4] *Nimia fiducia quanta calamitati soleat esse*. Nam magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit, [5] exules in urbem devenisse. Id 3

illi,

pere rustico in urbem, ii redeunt, qui postremi & maxime sero redeunt. Πρὸς τὰς πύλας ἦλθον, ὡς δὴ ἐξ ἀγροῦ ἀπιόντες, ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῶν ἔργων ὀψιαίτατοι. Sic & Diodorus: καὶ κατῆλθον εἰς πατρίδα νυκτός. Sed Plutarchus aliter: Παρεισῆλθον ἔτι ἡμέρας οὔσης. Idem tamen subjicit deinceps: ἦν δέ τι πνεῦμα, καὶ νιφετὸς ἀρχομένου τρεπομένου τοῦ ἀέρος, καὶ μᾶλλον ἔλαθον καταπεφευγότων ἤδη διὰ τὸν χειμῶνα τῶν πλείστων εἰς τὰς οἰκίας. *Lambin. Vesperascente cælo.*) Crebro ad id exemplum loquitur Tacit. lib. I. Annal. cap. 65. *Enisaque legiones vesperascente die in aperta & solida.* lib. XVI. cap. 34. *Tum ad Thraseam in hortis agentem Quæstor Consulis missus vesperascente jam die.* lib. II. Histor. cap. 49. *Vesperascente die sitim haustu gelida aqua sedavit.* Forte ita corrigendus Sallustius in Jugurthino: *Et jam dies vesperaverat.* vulgo editum, *Et jam die vesper erat.* Gebhard.

1 (*Cum canibus venaticis exierunt.*) Plutarchus: *Procedebant brevibus chlamydibus amicti, catulos agentes venaticos, & perticas tenentes ad feras indagandas; ut ne quis eorum, qui in via occurrerent, suspicaretur, eos aliquid novi moliri, sed huc & illuc vagari & venari existimaret.*

2 *Domum Charonis deverterunt.*) Xenophon. διανυκτερεύσαντο παρὰ Χάρωνί τινι, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διημέρευσαν. Sic *Plutarchus. Deverterunt.*) Ita legit Lambin. Lib. vet. *devenerunt*. Charon autem potens & dives fuit Thebis, qui domum conjuratis contulerat, & ad Platæas feliciter pugnaverat. Auctor Plutarchus. *Schott.*

3 *Sejunctum a re proposita.*) Οὐκ ἀνοίκειον τῆς πραγματείας.

4 *Nimia fiducia quanta calamitati soleat esse.*) Vellejus Paterc. lib II. c. 118. *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentissimum initium est calamitatis*, SECURITAS. *Keuch. Nimia fiducia quanta calamitati soleat esse.*) Ita est, securitas semper oppressa & circumventa fuit. Nam

Non perit ruina vir, qui ruinam timet.

teste P. Syro: & iterum,

Qui metuit calamitatem, rarius accipit.

Et vers. seq. *Qui timet insidias omnes, nullas incidit.* At contra *Quod est timendum, decipit, si negligas.* Et denique *Citius venit periculum, cum contemnitur.* Flor. lib. II. cap 14. *Prius jugum excutit Macedo aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur.* Gebhard.

5 *Exules in urbem devenisse.*) Plutarchus: Οὔπω δὲ πάνυ πόρρω μέθης οὖσιν αὐτοῖς, προσέπεσέ τις οὐ ψευδὴς μὲν, ἀβέβαιος δὲ, καὶ πολλὴν ἀσάφειαν ἔχουσα περὶ τῶν φυγάδων ὡς ὄντων

τῇ

illi, [1] vino epulisque dediti, usque eo despexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. allata est enim epistola Athenis [2] ab Archia hierophante Archiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione exu-

τῇ πόλει διατριβομένων μηνύσεις.

1 *Vino epulisque dediti.*) Pari ratione ebrios piratas jugulavit Jul. Cæsar, recepta omni pecunia, Milesiisque restituta, qua se redimere jubebatur. Exemplum festivum posteritati reliquit Polyæn. lib. 2. Ἀριστομένης ὁ Μεσσήνιος, Λακεδαιμονίων τοῖς Διοσκούροις πάνδημον θυσίαν ἐπιτελούντων, μετὰ ἑνὸς φίλου, λευκῶν ἵππων ἐπέβησαν ἄμφω, καὶ ταῖς κεφαλαῖς περιέθηκαν χρυσοῦς ἀστέρας, καὶ νυκτὸς ἤδη προϊούσης ἐπεφάνησαν μετὰ σύμμετρον διάστημα τοῖς Λακεδαιμονίοις ἔξω πόλεως μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων πανηγυρίζουσιν. Οἱ μὲν δὴ Διοσκούρων ἐπιφάνειαν οἰηθέντες γεγονέναι, προήεσαν ἐς μέθην καὶ ἡδονὴν πλείονα. Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων καταβάντες τὰ ξίφη σπασάμενοι, πλείστους καταφονεύσαντες αὐτῶν καὶ δὴ ἀφιππεύσαντες ᾤχοντο. Quid mirum manipulum hominum ebrietatem in exitium præcipitasse, cum munitissimæ urbes Genio & Baccho operantes eo tempore libertatem & imperium suum amiserint, quo illas Fortuna destruere cogitans tanta securitate illigavit? De Tyro Curt. 4. 4. 5. Aliud exemplum præbent Syracusæ captæ, cum Epicides præbuisset vini epularumque copiam, quod quia ex Livii 22. & Frontini 3. 3. 2. satis notum est, huc transferre supersedeo. Cranon Thessaliæ urbs a Dinia quodam Pheræo Thelesippi F. sordidissimi aucupii diurni quæstu famem propulsante oppressa est, cum cives securi vino & epulis se demersissent. Vide Polyæn. l. 11. & Diod. l. XVI. Ubi Nypsius Dionysii Junioris Dux Syracusanos ex victoria navali, ἐπινικίοις celebratis, somno ac vino sepultos invadit atque opprimit. *Gebhard.*

2 *Ab Archia hierophante Archiæ.*) Lapsus est Probus non Græcæ linguæ inscitia, sed incuria potius. Certum est enim Græcum historicum, unde hæc in Latinam linguam convertit, scripsisse: ἀπ' Ἀρχίου τινὸς τῷ Ἀρχίᾳ, hoc est, *ab Archia non cuidam Archiæ.* Nam qui significavit Atheniensis, nomen habuit Archias; & cui significabatur, nempe cui summa Thebis potestas erat, Archias nuncupabatur: id ex Plutarcho scire licet. qui in vita Pelopidæ hac de re scribit. *Longol.* Scripti quidam Codices vitiose: *Ab Archino uno ex his Archia.* Alii: *Ab Archia uno Tinarchia.* Unde nonnulli eliciunt: *Ab Archia uno Tysarcha. Tinarchia* mendose legitur, quæ lectio ex compendio Græcarum literarum orta, quasi scriptum esset, Τιναρχίᾳ uno vocabulo, cum essent duo, τιν' Ἀρχίᾳ, pro τινὶ Ἀρχίᾳ. Vide *Lambinum.* Primus Aldus Manutius e Plutarcho locum constituit, cujus hæc in Pelopida sunt: παρὰ δὲ Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου πρὸς Ἀρχίαν τὸν ὁμώνυμον. *Schott.*

1 *Qua*

exulum perscripta erant. [1] Quæ quum jam accubanti in convivio esset data, [2] sicut erat signata, [3] in pulvinum subjiciens, [4] In crastinum, inquit, differo res [5] severas. At illi omnes, [6] quum jam nox processisset, [7] vinolenti, ab exulibus, [8] duce Pelopida, sunt interfecti. Quibus rebus confectis, [9] vulgo ad ar-

1 *Quæ quum jam accubanti.*) *Occubanti* ἀντὶ τ͂ *accubanti* positum suspicor in Veteri libro. Sic *obire*, *objicere*, *occedere* dicebant, pro adire, adjicere, accedere, & alia infinita. Nam *ob* pro *ad* δυσφημίας vitandæ caussa veteres dixisse ex Festo notum. *Keuchen.*

2 *Sicut erat signata in pulvinum subjiciens.*) Curt. lib. III. cap. 21. *Diu animo in diversa versato, nulli quid scriptum sit enunciat, epistolamque sigillo annuli sui impresso, pulvino, cui incubabat, subjecit.* Quidam libri habent *sub pulvinum*. Porro vides quæ fato manent, vitari non posse. Cæsar apud Sueton. cap. 81. *Libellum insidiarum indicem ab obvio quodam porrectum libellis ceteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus commiscuit.* Vide Paterculum lib. II. c. 57. Ubi pulcre concludit: *Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cujus cum fortunam mutare constituit, consilia corrumpit, &c.* Gebhard.

3 *In pulvinum subjiciens.*) Plutarchus idem inquit, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκεν. Interpres inepte pro *pulvino*, *lectuli caput* vertit. Morem veterum hic Probus innuit, qui in discubitoriis & tricliniaribus lectis cibum sumere solebant: quanquam antiquiores sedentes, non decumbentes id facere consueverunt, ut ait Athen. lib. VIII. cap. 13. Qua de re latius in libello nostro, *de Antiquorum prandiis & cœnis*. Dictum Archiæ hujus in proverbium abiisse, quod ad suam usque ætatem in usu fuerit, testatur Plutarchus in eodem Pelopida. *Magius.* Bœclerus edidit, *Sub pulvinum*.

4 *In crastinum, inquit, differo res severas.*) Meminit Erasmus in Chiliadibus. *Longolius.* Mavult Schottus *serias*. Quod vero Lambinus verbum *differo* ejiciendum censet, quia Plutarchus, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, solemni suo facit. *Gebhard.*

5 *Severas.*) Non placet; melius editi *serias*. Schottus.

6 *Cum jam nox processisset.*) Τῆς νυκτὸς προϊούσης. Sallust. Jugurtha: *Sed ubi plerumque noctis processit.* Gebh.

7 *Vinolenti ab exulibus.*) Excepto Leontida, qui solus omnium erat sobrius. Vide sis Historiam fuse apud Plutarchum.

8 *Duce Pelopida.*) Supr. in Epamin. *quo tempore duce Pelopida exules Thebas occuparunt, & præsidium Lacedæmoniorum arce expulerunt.* Savaro.

9 *Vulgo ad arma libertatemque vocato.*) Quod faciebant vel voce, vel etiam propositis libellis, qui præsentem statum ibant imminutum. Diod. lib. XV. Ἔπειτα τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλέσαντες, συνεργοὺς ἔσχον ἅπαντας τοὺς Θηβαίους. Tacit. lib. IV. Annal. c. 27. *T. Curtisius positis propalam libellis ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus & ferocia servitia.* Pacuvius Duloreste:

—— Extemplo Ægisthi fidem
Nuncupantes conciebant populum.

Cicero pro Rabirio: *Cum ad arma*

arma libertatemque vocato, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, præsidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obsidione liberaverunt: [1] auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exilium ejecerunt.
4 Hoc tam turbido tempore (sicut supra docuimus) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. [2] Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidæ: cæteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux [3] delectæ manus, quæ prima phalangem prostravit Laconum. Omnibus præterea periculis adfuit: sicut Spartam quum oppugnavit, alterum tenuit cornu: [4] quoque Messena celerius restitueretur, [5] legatus in Persas est profectus. Denique [6] hæc fuit alte-

ma consules ex SCto vocavissent. Gebhard.

1 *Auctores Cadmeæ occupandæ*) De quibus supra. *Lambin.*

2 *Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidæ.*) Quam ei quoque adscribit Diodorus lib. xv. Ἐν γὰρ τῇ τῶν φυγάδων καταλήψει, καθ' ἣν ἀνεκτήσαντο τὴν Καδμείαν, ὁμολογουμένως ἅπαντες τούτῳ τὸ πρωτεῖον τοῦ κατορθώματος νέμουσι. τὴν δ' ἡμέραν ταύτην συνέβη πάντων τῶν ὕστερον γινομένων ἀγαθῶν αἰτίαν γενέσθαι. *Gebhard.*

3 *Delectæ manus.*) Cohortis trecentorum militum, quæ ob amorem amicitiæ, quo plurimum valebat, pugnabatque in hostem acrius, *sacra cohors* dicta est. Qua de re differit Plutarchus. *Schottus.* Auctor istius fuit Gorgias, πρῶτος ἐν Θήβαις, ut tradit Polyænus lib. II. Cui haud dissimiles fuerunt *Soldurii*, de quibus Cæsar libro III. Comm. cap. 22. de Bell. Gall. *Gebhard.*

4 *Quoque Messena celerius restitueretur.*) Diruta atque eversa instauraretur, atque incolis frequentaretur. *Restituere* hic est ἀνοικίσαι. Superius Epaminonda: *Neque prius debellare destitit, quam Messena restituta urbem eorum obsidione clausit*. Ut ibidem docti e MSS. libris corrigunt. Diodor. lib. xv. Πρὸς δὲ τὸν Περσῶν βασιλέα πρεσβεύσαντας, ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις τὴν Μεσσήνην κατ' ἰδίαν παρέλαβον, ἣν ἀνάστατον οὖσαν ἔτη τριάκοντα Θηβαῖοι πάλιν ἀποκατέστησαν. *Item.* Corrigendus P. Danielis Codex, in quo corrupte *Essena* pro *Messena* legitur.

5 *Legatus in Persas est profectus.*) Post missos ad Persarum Regem Lacedæmoniorum & Atheniensium legatos de societate ineunda. De hac legatione vide Plutarchum.

6 *Hæc fuit altera persona Thebis.*) A scena sumpta translatio; ha-

altera persona Thebis; sed tamen secunda, ita ut proxima esset Epaminondæ. Conflictatus autem est cum adversa fortuna. Nam & initio (sicut ostendimus) exul patria caruit: [1] &, quum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, [2] legationisque jure satis tectum se arbitraretur, [3] quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, [4] a Tyranno Alexandro Pheræo, simul cum Ismenia comprehensus,

habet & hoc proverbiale aliquid. *Longol.*

1 *Et quum Thessaliam.*) Ad quam cum Ismenia amico suo profectus est. Diodorus: Παραλαβὼν Ἰσμηνίαν ἄνδρα φίλον μὲν ἑαυτοῦ, θαυμαζόμενον δὲ ἐπ' ἀρετῇ, παρῆλθεν εἰς Θετταλίαν. xv. Plutarch. enumerat felices ejus successus in oppugnandis urbibus Thessalicis, & præcipue Larissa, quam brevi tempore in fidem suam recepit. *Keuch. In potestatem redigeret.*) Imperio Thebanorum adjiceret atque subjiceret. Curt. lib. ix. cap. 35. *Quas gentes redegit in potestatem.* Vellejus lib. II. cap. 37. *Et aliæ restituta populo Romano; aliæ tum primum in ejus potestatem redactæ, ut Syria, quæ tum primum facta est stipendiaria.* Idem cap. 94. *Cum legionibus ingressus Armeniam, redacta ea in potestatem populi Romani regnum ejus Artauasdi tradidit.* Curt. lib. iv. cap. 4. *magnam partem Asiæ in ditionem redegi meam.* Gebh.

2 *Legationisque jure.*) Nulla legationis fit mentio neque apud Diodorum neque Plutarchum. Diodorus hoc tantum scribit, Pelopidam & Ismeniam, cum Alexandro Pherarum tyranno obviam facti essent, temere & sine ulla probabili ratione ab eo comprehensos esse, & in custodiam datos. Verba Græca non adscribam; sunt autem lib. xv. *Lambin.*

3 *Quod apud omneis gentes sanctum esse consuesset.*) De sanctimonia Legatorum multa passim Josephus lib. xv. Antiquæ historiæ, ubi ait, commune esse ipsis cum Angelis Dei nuntiis nomen. Varro lib. III. de Lingua Latina; *Sancta sunt corpora Legatorum.* Diodorus Siculus in excerptis Peiresianis n. 248. τῆς ἀδείας vocat τῆς πρεσβευτῶν ἀσυλίας. Statius Papin. lib. II.

——— *sanctum populis per secula nomen*
Legatum. ———

Cicero Verrina III. *Legatorum jus divino humanoque vallatum præsidio, cujus tam sanctum & venerabile nomen esse debet, ut non modo inter sociorum jura, sed & hostium tela incolume versetur.* Plura congessit Grotius in Annot. ad cap. 18. lib. II. de Jur. Bell. ac Pac. Hinc apud Romanos per feciales cavebatur, ut, si legati a quovis populo aut gente violati essent, hi dederentur, qui jura gentium temere violassent. Vide Alexandrum Neapolitanum lib. v. cap. 3. Genial. dierum. *Keuchen.* Quales sunt olim habiti populi quidam, ut Elei: & apud Romanos Tribuni plebis libera republica; postea Imperatores, & etiam Κήρυκες. Dio Chrysostomus, πολὺ τῶν σπονδοφόρων καὶ τῶν κηρύκων ἱερώτερος. *Casauboni.* Mendose Longol. & Magius *factum* ediderant. *Schott.*

4 *A tyranno Alexandro Pheræo.*) Editio, quam Parisii dederunt, omittit præpositionem. *Alexander Phe-*

ſus, [1] in vincula conjectus eſt. Hunc Epaminondas recuperavit, [2] bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum nunquam is animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis, ut ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, tyrannoſque ejus expellerent. Cujus belli quum ei ſumma eſſet data, eoque cum exercitu profectus eſſet, non dubitavit, [3] ſimul ac conſpexit hoſtem, confligere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, [4] incenſus ira, equum in eum concitavit, proculque digreſſus a ſuis, [5] conjectu telorum confoſſus cecidit. Atque hoc [6] ſecunda victoria accidit: nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto [7] omnes Theſſaliæ civi-

Pheræus, lib. VI. Prologorum ad hiſtorias Philippicas Pompeji Trogi vocatur *Epireus*. Sed emendandum *Pheræus*, qui Plutarcho in Pelopida Ἀλέξανδρος Φεραῖος. Quod & apud Diodorum retinendum libro XV. 67. Ubi mendoſe legitur, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, pro Φεραίου. Et confirmant tempora ſub annum videlicet IV. Olymp. CII. *Keuch.*

1 *In vincula conjectus eſt.*) Vide ſupr. in Miltiade. Scævola in l. 4. §. item qui ad Jul. Majeſt. Qui confeſſum in Judicio reum, & propter hoc in vincula conjectum emiſerit. Ulpian. l. 5. de Cuſt. & exhibit. reor. *Non eſſe in vincula conjiciendum eum.* Savaro.

2 *Bello perſequens Alexandrum.*) Cujus gerendi ratio adhibita fuit, ut tyrannus impetratis XXX. dierum induciis Pelopidam liberaret. *Plutarch.*

3 *Simul ac conſpexit hoſtem, confligere.*) Sic & Plutarchus: Ὡς δ' ἦν εἰς Φάρσαλον ἐλθὼν ἤθροισε τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον. *Lamb.* Habebat autem Alexander militum amplius XX. millia; ut tradit Diodorus Siculus.

4 *Incenſus ira, equum in eum concitavit.*) Plutarchus ob id factum, Pelopidæ temeritatis notam inurit. *Mag.*

5 *Conjectu telorum confoſſus, cecidit.*) Plutarchus: Οἱ δὲ πολλοὶ τοῖς δόρασι πόρρωθεν διὰ τῶν ὅπλων τύπτοντες αὐτὸν, κατετραυμάτιζον. *Lambin.*

6 *Secunda victoria.*) Ita edunt omnes: notat tamen Lambinus placere magis *ſecunda pugna*. Sed legendum *ſecunda victoria*; propitia victoria, cum jam ſe inclinaſſet ad Theſſalos victoria. Rombertus Titius lib. IV. Controv. loc. cap. 8. conjecerat *Secuta Victoria*. Curtius lib. IV. *Ariſtander in candida veſte praibat preces regi Jovem, Minervam Victoriamque propitianti.* Juſtinus lib. V. 4. *Hunc quaſi de cœlo miſſum, & ut ipſam Victoriam contuentur.* Gebh. Schott.

7 *Omnes Theſſaliæ civitates.*) Quibus honoribus & ſtudiis proſecuti ſint Pelopidæ funus & mortem, docet Plutarchus in vita non minus eleganter quam copioſe. *Longol.*

1 Co-

civitates interfectum Pelopidam [1] coronis aureis & statuis æneis, liberosque ejus multo agro donarunt.

1 *Coronis aureis.*) Quæ mortuis imponi solitæ, ut e Cicerone pro L. Flacco, & Aristophane Comico docet Pet. Victorius lib. II. Var. Lect. cap. 7. *Schott.* Στεφάνους ἐπινικίους intelligit Paschalius de Coronis lib. VII. cap. 5. Alias etiam in coronis mortuorum aureæ memorantur. Sic honoris ergo, auream coronam Castricio mortuo imponendam Pergamenos decrevisse, auctor est Cicero in Orat. pro Flacco, cap. 31. Vide Kirchmannum de Funer. l. I. *Bacl.*

AGESILAUS.

XVII.

1 AGESILAUS Lacedæmonius, cum a cæteris I scriptoribus, tum eximie [2] a Xenophonte Socratico collaudatus est, [3] eo enim usus est familiarissime.

1 AGESILAUS.) In veteribus scriptum erat *Hagesilaus* per aspirationem. *P. Daniel.* In aliis *Agesilas*: Quod idem ac *Agesilaus*. Keuchen. Sic Jolaus, Jolas; Arcesilaus, Arcesilas; Menelaus, Menelas; Agesilaus, Agesilas. Ita quoque Græci Ἀγεσίλαος & Ἰόλαος. *Salmas.* De quo nugacissimas ineptias effutierunt ad Athenæum interpretes. Vide *Casaub.* cap. 9. lib. XV. De hoc Agesilao, Xenophon, Herodotus lib. 7. Athenæus, Valer. Justin. Plutarch. Polyænus, Frontinus, supra in Chabria. *Savaro.* adde Ciceronem, Pausaniam, Diodorum, Polybium, Ælianum Var. Hist. 7. 13. 20. 14. *Bacl.*

2 *A Xenophonte Socratico.*) Exstat laudatio hæc præstantissimi Philosophi ac Ducis, Socratis cum Platone auditoris. Meminit Cicero lib. V. epist. XII. ad Lucejum: Scripsit & Plutarchus de vita Agesilai, itemque apophthegmata præter Laconica. Simultatem autem cum Platone exercuisse, multis colligit argumentis Athenæus lib. XI. & Agellius lib. XIV. cap. 3. Hic tamen falso efficere conatur, neutrum alterius odii caussa meminisse, cum Xenophon in Ἀπομνημονευμάτων lib. III. ejus meminerit, ut ante Muretum lib. V. cap. 14. Var. Lect. notavit Laertius in Platonis vita. *Schott.*

3 *Eo enim usus est familiarissime.*) Dubium est, utrum dicat Probus, Xenophontem usum esse Agesilao familiarissime, an Agesilaum Xenophonte. Mihi quidem videtur illud potius. *Lamb.* Vide *Plut.* in Apophth. Lacon. Aliam reddit cau-

ſime. Hic primum de regno [1] cum Leotychide fratris filio habuit contentionem. Mos eſt enim a majoribus Lacedæmoniis traditus, [2] ut duos haberent ſemper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis [3] Proclis & Euryſthenis, qui principes [4] ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. [5] Harum ex altera in alterius familiæ locum [6] fieri non

cauſam Themiſtius Orat. ad Cæſarem, idcirco Ageſilai vitam literis mandaſſe, quod ejus opera a Spartanis agro donatus eſſet. *Schott.*

1 *Cum Leotychide fratris filio.*) Sic Xenophon in Ageſilao: Ἐρεσάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγεσιλάου δὲ ὡς Ἀρχιδάμου. *Lambin.*

2 *Ut duos haberent ſemper Reges.*) Infra de Regibus: *Lacedæmonius autem Ageſilaus nomine, non poteſtate fuit Rex, ſicut cæteri Spartani.* Ad quem locum obſervavimus cauſam duorum regum, ut a Panegyrico ſcriptore promitur ad Maximianum. Vide ſis etiam Lipſium ad Vellejum, & Alexand. ab Alexandro lib. IV. Gen. Dier. cap. 23. *Keuch.* Quod exemplum ſecuti & alii in Græcia. Simile quid Pauſanias de Argivis in Corinthiacis. Talia regna negat Ariſtoteles conſtituere propriam ſpeciem gubernationis, quia ſcilicet partem tantum faciunt in republica optimatium, aut populi. Lege *Grotium* lib. I. de Jure Belli ac Pacis cap. 3.

3 *Proclis & Euryſthenis.*) Has tamen familias Plutarchus in Lyſandro, & apophth. Laconicis, *Eurytiontidas & Agidas* vocat. Dicit autem Probus, *ex duabus familiis*, quia plures erant Heraclidarum familiæ præter has, ſed tamen regni exortes. *Magius.* Horum ſucceſſionis catalogum ab Hercule enumerat Pauſanias. De his quædam etiam a Cicerone ſcribuntur, lib. de Divinat. II. Miror autem Ciceronem, & Probum a Græcis in nominis finitione diſſentire. Etenim illi non *Proclum*, ſed Προκλῆν ſcribunt. *Long.* Quæ ſcriptura omnium veriſſima & genuina. Longolius, quem ſecutæ plerumque Editiones vulgatæ, *Procli* legit, non *Proclis*. Atque eodem modo Pariſienſis. Sic *Periclus* & *Neoclus* dixerunt, cum in Græco ſit Περικλῆς & Νεοκλῆς. Sed aliud mendum eſt apud alios in nomine Προκλῆς, pro quo plerique Πατροκλῆς. Quod repugnat Hiſtoriæ, tempori, circumſtantiis. Unde corrigendus Suidas in Λυκοῦργος. Λυκοῦργος σπαρτιάτης Πατροκλέους ἀπόγονος. Lege Προκλέους. Sic Plato l. III. de Legibus: Λακεδαιμόνιος ὁ Πατροκλῆς καὶ Εὐρυσθένης, pro Προκλῆς. *Keuchen.*

4 *Ex progenie Herculis.*) Prima ſcilicet, quam longo Regum ordine, a Leonida & ejus majoribus enumerat Herodotus, VII. Muſa. Unde apud Vatem Lyricum Oda X.

Ὀλβία Λακεδαῖμον,
Μάκαιρα Θεσσαλία· πατρὸς
Δ' ἀμφοτέραις ἐξ ἑνὸς.
Ἀριστομάχου γένος Ἡρακλέος
βασιλεύει.

Keuchen.

5 *Harum ex altera.*) *Horum* ſcriptus Codex, ut ad perſonas, non familias referatur. *Schott.*

6 *Fieri non licebat.*) Qui erat ex fa-

non licebat. Itaque [1] uterque suum retinebat ordinem. [2] Primum ratio habebatur, [3] qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset. Sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur qui proximus esset propinquitate. [4] Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem, [5] quem ille vivens non agnorat; eundem [6] moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao suo patruo contendit: neque id quod petivit, consequutus est. Nam [7] Lysandro suffragan- 2
te, homine (ut ostendimus supra) factioso, & his temporibus potente, Agesilaus antelatus est. Hic simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedæmoniis ut exercitum emitterent [8] in Asiam, [9] bellum-

que

familia Proclidatum, seu Eurypontidarum, non poterat rex fieri in locum ejus, qui fuisset ex familia Eurysthenidarum seu Agidarum, neque contra. *Lamb.*

1 *Uterque.*) *Utraque*, Ultraj.

2 *Primum ratio habebatur.*) Vetusta lectio, quam & suo more fideque summa Savaro amplectitur. Magius, *Primus in eo habebatur*. Longol. *primum ideo habebat*. nata scripturæ varietas e notarum compendiis. *Schott.*

3 *Qui maximus natu esset.*) Idem testatur Herodotus lib. VI. *Mag.*

4 *Mortuus erat Agis.*) *Hagis* Codex P. Danielis. De morte Agidis & sepultura lege Xenophontem lib. III. de reb. Græc.

5 *Quem ille vivens non agnorat.*) Nam Alcibiadis putabatur filius; stupri enim consuetudinem cum Timea uxore Agidis Alcibiades commiserat. vid. quæ notavimus in Alcibiad. *Long.* Lege quæ de hoc adulterio retulit Athenæus libro XII. cap. 16. & scripta reliquit Plutarchus in Alcibiade, Lysandro & Agesilao. Ut autem ab Agide filius nuncuparetur, lacrymis Leotychides impetravit: auctor Pausanias. *Mag.*

6 *Moriens suum.*) Quo pacto id lacrymis Leotychides consecutus sit docet, Pausanias. *Longol.*

7 *Lysandro suffragante.*) Puerum enim Agesilaum Lysander amaverat, ut Plutarchus in Lysandro & Agesilao testatur. *Idem.*

8 *In Asiam.*) Quo Græcos incolentes in libertatem vindicaret. Plutarchus in apophth. & alibi. Aliam tamen causam affert Probus, nisi forte potius illa occasio belli fuerit. *Idem.* *Ut exercitum emitterent in Asiam.*) Nempe in hosticum & ipsius hostis sinum ac viscera transferendum; non autem ad socios & ad confœderatas provincias. Infra Annib. ubi Antiocho suadet, ut propius Tiberim quam Thermopylas de summa Imperii dimicaret. Ut cætera taceam; *Res hostis, in cujus sinum irruptio facta est, consumentur, territorium detondebitur, atque ita miles noster copiis hosti se alet & sustentabit.* Hanc mihi rationem approbavit Xenophon Agesilao, καὶ τὸ τὰ χεῖρε (Persæ) δαπανῶντα μᾶλλον ἢ τῆς Ἑλλάδος βούλεσθαι.

que regi facerent, [10] docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare. [11] Namque fama exierat, Artaxerxem [12] comparare classem, pedestresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data potestate, [13] tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii satrapæ eum scirent pro-

σαι. Hoc consilium quoque fuit Timoleontis apud Diod lib XVI. Ἔδοξε δ' αὐτῷ τὸν πρὸς Φοίνικας ἀγῶνα συστήσασθαι κατὰ τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπικράτειαν, ὅπως τὴν μὲν τῶν συμμάχων χώραν ἀσινῆ διαφυλάξῃ, τὴν δ' ὑπὸ τοὺς βαρβάρους οὖσαν καταφθείρῃ. Et Darii ibid. lib. XVII. qui post Philippi excessum contendebat molem belli ex Asia in Europam atque Macedoniam derivare. Justin lib. XIII. c. 6 *Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni*. Vide eundem lib. XXXI. cap. 5. verbis Annibalis. *Gebhard.*

9 *Bellumque regi facerent.*) Tacit. 3. Ann. 18. *Quando M. Antonii, qui bellum patriæ fecisset, nomen maneret*. Justin. lib. 3. *Peloponnenses immiserunt, qui bellum Atheniensibus facerent*. Idem.

10 *Docens satius esse in Asia, quam in Europa dimicare.*) Sic Xenophon in Agesilao: Κάλλιστον δὲ πάντων ἐνόμιζε, μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι. Non laudat tamen Isocrates hunc Agesilai conatum, in Orat. ad Philippum; eo, quod non prius Græcos inter se conciliarit, quam Regi Persarum bellum inferret. *Lambinus.*

11 *Namque fama exierat.*) *Erat*, Vetus Codex & Ultrajectinus. Illud vero infra in Hannibale: *Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam*. Sueton. in Nerone: *Exiit opinio, &c.* Græci similiter dicunt λόγος ἐξέπεσε, ut ad Suetonium notavit Casaubonus. *Schott.*

12 *Comparare classem.*) Ms. *classes*. Ita loquitur paullo post, & supra Miltiade. Græci dicunt ἐπιμάζειν vel κατασκευάζεσθαι. Cæsar 7. de Bello Gall. cap. 12. *Præsidium Genabi tuendi caussa, quod eo mitterent, comparabant*. Gebh. Incidit hoc bellum in Olympiad. XCVI. annum I.

13 *Tanta celeritate usus est.*) Qua maximæ res conficiuntur. Vegetius lib. IV. de Re Milit. cap. 31. *In rebus bellicis celeritas amplius solet prodesse quam virtus*. Justin. lib. XI. c. 2. f. *Quibus moribus occursurus tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent*. Vide Cæsar. lib. VI. Comment. de Bello Civil. cap. 30. Celeritas quoque parit admirationem & terrorem. Diodor. l. XVII. de Alexandro Magno: ἡ γὰρ ὀξύτης, inquit, τοῦ νεανίσκου καὶ διὰ τῶν πράξεων ἐνέργεια τοὺς ἀλλοτριοφρονοῦντας μεγάλως ἐξέπληττε. Quem locum videtur respexisse Trogus apud Justin. lib. XI. cap. 3. *Contemptum hostis in admirationem vertentes, pueritiamque Alexandri spretam antea supra virtutem veterum ducum extollentes*. lib. II. cap. 3. *Scythas cum tanta celeritate venire rex* (Ægypti Vexoris) *addidicisset, in fugam vertitur*. Gebhardus.

1 Ut

profectum. Quo factum est [1] ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios; [2] inducias a Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret; re autem vera ad copias comparandas; [3] easque impetravit trimestres. Juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum. In qua pactione [4] summa fide mansit Agesilaus. [5] Contra ea, Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, multumque in eo consequi se dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo & homines [6] suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet: se autem [7] servata religione confirmare exercitum, quum animad-

1 *Ut omnes imparatos, imprudentesque.*) Vitiose Longolius edidit, *ut omnes imperatores imparatos, imprudentesque.* Conjungit autem in Datame, *imparatum, imprudentemque*, ad quem locum plura Savaro. *Schott.*

2 *Inducias a Lacone petivit.*) Plutarchus: Ἐπεὶ δὲ Τισσαφέρνης ἐν ἀρχῇ μὲν φοβηθεὶς τὸν Ἀγησίλαον, ἐποιήσατο σπονδὰς, &c. Fuerunt illæ trium mensium, ut tradunt Xenophon lib. III. in Agesil. & Polyænus II. Strategematum: qui adjungit simul conditiones jurejurando inter utrumque initas. *Keuch.*

3 *Easque impetravit trimestres.*) Excerpta, *trimenstres*: ἀρχαϊκῶς. *Keuch.*

4 *Summa fide mansit Agesilaus.*) *Manere in fide* est ἐμμένειν τοῖς ὅρκοις. Vel ἀναμένειν τὴν προθεσμίαν. Hæc locutio purissimam respicit antiquitatem. Eumene: *Quam cum impetrasset, in fide non mansit.* Cæsar l. 1. Comm. de Bell. Gall. cap. 36. *Neque iis neque eorum sociis injuria bellum illaturum, si in eo manerent, quod convenissent.* M. Tullius Attico: *Quod verita sit, ne Latini in officio non manerent, & in montem Albanum hostias non adducerent.* Et Tuscul. *Earum bestiarum quaeque suum tenens munus manet in lege naturæ.* Gebh.

5 *Contra ea, Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.*) Atqui hoc salva pactionis fide facere potuit. Nam juris gentium est contra lædentem sibi consulere. At si interpretantur Græculi stare jurejurando, contra paratum perstare imparatum, ac velle offensioni patere, perjurii crimini Tissaphernes non potest eximi. Quod secus est. *Idem.*

6 *Suis rebus abalienaret.*) Id est, a suis rebus alienaret. Licebat & repetita præpositione ita dicere: quo de genere alias. *Lambin.*

7 *Servata religione.*) Id est, servato jurejurando. Cicero pro Fontejo, *religio jurisjurandi.* Idem.

madverteret deorum numen facere secum, [1] homi-
nesque sibi conciliari amiciores, quod his studere
3 consuessent quos conservare fidem viderent. Post-
quam induciarum præteriit dies, barbarus non dubi-
tans, quod ipsius erant [2] plurima domicilia in Ca-
ria, & ea regio his temporibus multo putabatur lo-
cupletissima, eo potissimum hostes impetum facturos,
omnes suas copias eo contraxerat. [3] At Agesilaus
in Phrygiam se convertit, eamque prius depopula-
tus est, quam Tissaphernes usquam se moveret. Ma-
gna præda militibus locupletatis, [4] Ephesum hyema-
tum exercitum reduxit, atque ibi [5] officinis armo-
rum

1 *Hominesque sibi conciliari.*) Propria quædam Nepoti in loquendo est indoles, quam qui non attendunt, eam eunt perversum, quod creberrime facit Lambinus. Nam heic quoque delevit vocem *amiciores* restitantem in omnibus tam scriptis, quam editis. *Gebhard.*

2 *Plurima domicilia.*) Et in eis horti amœnissimi, arboribus undique magno sumptu conquisitis, & cæteris rebus ad voluptatem & delicias summo artificio comparatis instructi. Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

3 *At Agesilaus in Phrygiam.*) Xenophon lib. III. de reb. Græciæ: Ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι, εὐθὺς εἰς τοὐναντίον ἀποστρέψας, ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο, καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως, παμπλήθη χρήματα ἐλάμβανε. Sic Plutarchus in Agesilao. Polyænus & Frontinus in Lydiam pervasisse, eamque diripuisse testantur. Polyænus II. Strat. Ὁ δὲ Λάκων κατέδραμε Λυδίαν, καὶ λείαν πολλὴν κατέσυρεν. Frontinus lib. I. cap. 8. *Agesilaus Lacedamonius, cum inferret bellum Tissapherni, Cariam se petere simulavit; quasi aptius locis montuosis adversus hostem equitatu prævalentem pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem advocato in Cariam Tissapherne; ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit: oppressisque qui illic agebant, pecunia regia potitus est.*

4 *Ephesum hyematum exercitum reduxit.*) Xenophon lib. III. de reb. Gr. & in Agesilao: Ἐπειδὴ δ᾽ ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον. Caussam autem cur longius non sit progressus, hanc affert, quia exta sacrificanti parum læta fuerant, victimæ sine fibris exstiterant. Quod & a Diodoro l. XIV. relatum est. Præterea cognovit, se, nisi equitatum haberet, barbaris imparem futurum; idcirco equitatum sibi esse comparandum existimavit. Xenophon lib. III. de reb. Græc. *Lambin.*

5 *Officinis armorum institutis.*) In urbe nempe valida atque opificibus abundante. Tacit. II. Hist. cap. 82. *Destinantur validæ civitates exercendis armorum officinis.* Cæsar lib. I. Civil. capite 34. f. *Armorum officinas in urbe instituerant.* Hirtius de bello Alexandrino c. 2. *Nec minus in urbe maxima armorum erant institutæ officinæ.* Alioqui

pro-

rum institutis, [1] magna industria [2] bellum apparavit: & quo studiosius armarentur, [3] insigniusque ornaren-

proportione quadam civitatibus arma imperata in magnis bellorum apparatibus. Cæsar lib. VII. de Bello Gall. cap. 4. *Vercingetorix armorum quantum quaque civitas domi, quodque ante tempus efficiat, constituit*. Gebh.

1 *Magna industria bellum apparavit.*) Equos cum sessoribus eo bello extorsit ditioribus, qui vacationem militiæ impetrabant misso vicario milite. Auctor. Plutarchus in Vita & Apophthegmatis Lacon. *Schott.*

2 *Bellum apparavit.*) MSS. *apparuit*. In Hannib. *cum in apparando acerrime esset occupatus*. In Eumene: *Apparatus Antigoni*. In Alcib. *id cum appararetur*. Justin. lib. 6. *magnus igitur amborum apparatus belli*. Oros. 2. cap. 6. *in ipso apparatu concidit*. Savaro.

3 *Insignius ornarentur.*) Reprehendunt hoc alii belli periti, *cum victoria non armorum decore, sed ferri virtute queratur*. Alexander M. apud Justin. lib. XI. cap. 13. Neque hoc sine morsu, quod Charidemus Atheniensis ad Darium de ipsius copiis: *Nitet*, inquit, *purpura, aurumque fulget armis & opulentia*. Curt. lib. III. cap. 6. Et plerumque imbelles adornatis pictisque armis inclusi sunt. Idem ibid. c. 38. *Illyrios vero & Thracas rapto vivere assuetos, aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri jubet prædam, non arma gestantem: irent, & imbellibus fœminis aurum viri eriperent*. Pharasmanes apud Tacit. lib. VI. cap. 34. *Simul horridam suorum aciem, picta auro Medorum agmina, hinc viros, inde prædam ostendere*. Alexander apud Justin. lib. XI. cap. 13. f. *Hortatur spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ quam periculi sit*. Tacit. Agric. c. 32. *Ne terreat vanus adspectus & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat*. Liv. lib. X. cap. 39. *Non enim cristas vulnera facere, & per picta atque aurata scuta transire Romana pila*. Sed frivolum est putare, auro atque argento adornata ab Agesilao arma; ferro fulgor atque terror fuerunt addita, quibus mentes simul visusque perstringerentur hostium. Preterea ista fulgentia atque nitida arma militi alacritatem addunt & fiduciam augent: rubigine vero ac situ squalentia animos dejiciunt. Alexander apud Curt. lib. X. c. 2. *Lignea enim vasa desiderant, & ex cratibus scuta, rubiginemque gladiorum. Hoc cultu nitentes vos accepi*. Porro auri atque argenti in armis fulgorem non semper apud imbelles conspici documento est Julius Cæsar, de quo Sueton. lib. I. c. 67. *Jactare solitus milites suos etiam unguentatos bene pugnare posse. Habebatque tam cultos, ut argento & auro politis armis ornaret: simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in prælio essent, metu damni*. Quæ verba vertit Polyæn l. VIII. Καῖσαρ τοῖς στρατιώταις παρήγγειλεν ὅπλα ἔχειν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ πεποικιλμένα, μάλιστα μὲν κόσμου χάριν· οὐχ ἥκιστα δὲ, ὅπως καὶ οἱ στρατιῶται τὰ πολυτιμα ὡς ἀμφιμάχητα ἡγοῖντο. Nec non Samnites, quibus ignaviam mollitiemve ne ipse Romanus objeceris; aureis atque argenteis armis se hosti obtulerunt. Flor. lib. I. c. 16. *Pro hac urbe, regionibus Populus Romanus Samnites invasit, gentem, si opulentiam quæras, aureis & argenteis armis, discolori veste usque ad ambitum armatam*. Concludendum igitur cum Floro: *Tales esse milites, qualis sit Imperator*; sive pictis atque adornatis, sive torvis ferro atque ære fulgen-

 gen-

narentur, [1] præmia proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset industria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut qui cæteris præstitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatissimum, [2] & exercitatissimum haberet exercitum. [3] Huic quum tempus esset visum copias extrahere ex hybernaculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam pronunciasset, hostes non credituros, aliasque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud esse facturum ac pronunciasset. Itaque [4] quum ille Sardeis se iturum dixisset, Tissaphernes [5] eandem Cariam defendendam putavit. In quo quum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, [6] sero suis præsidio profectus est: nam quum illo venisset, jam Agesilaus multis locis expugnatis, [7] magna erat præda potitus. Laco autem quum videret [8] hostes equitatu superare, [9] nunquam in

gentibus armis utantur. lib. II. cap. 18. *Gebhard.*

1 *Præmia proposuit.*) Peltastis quoque & sagittariis. *Xenophon* l. III. De hippodromis, jaculatoribus, & aliis exercitationum generibus fuse Xenophon eodem libro.

2 *Et exercitatissimum haberet exercitum.*) Sidonius epist. 3. lib. III. *exercitum exercitatissimum stupor obruit.* Savaro.

3 *Huic quum tempus esset visum.*) Amplissimus Freinshemius olim legendum censuit: *Hinc cum tempus esset visum.* Bœcler.

4 *Quum ille Sardeis se iturum dixisset.*) Polyænus lib. II. Strateg. in Agesilao Com. 9. Ἀγησίλαος ἐπὶ Σάρδεις ἐλαύνων κατέθηκε λογοποιοὺς, ὡς ἐξαπατήσοι Τισσαφέρνην. Cur autem potissimum sese in Cariam irruptionem moliri sparsisset, caussas addidit Frontin. Scriptor prudentissimus & elegantissimus lib. I. cap. VIII. exempl. 12. *Agesilaus Lacedæmoniis, cum inferret bellum Tissapherni, Cariam se petere simulavit: quasi aptius locis montuosis adversus hostem equitatu prævalentem pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem, avocato in Cariam Tissapherne, ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit, oppressisque, qui illic agebant, pecunia regia potitus est.* Gebhard.

5 *Eandem Cariam.*) Quam antea tutatus fuerat. *Xenoph. Plut.*

6 *Sero suis præsidio profectus.*) Quarto die postquam Agesilaus jam Lydiam ingressus ac populatus erat, ut tradit Xenophon iisdem locis. *Lambin.*

7 *Magna erat præda potitus.*) Xenophon: Πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ εἶχε. aliter παρεῖχε. Hoc tantum, id est, multas res exercitui necessarias paravit. *Idem.*

8 *Hostes equitatu superare.*) Superiores esse, prævalere, ut loquitur Frontinus. Infra Hannib. *Superabatur navium multitudine, do*

in campo sui fecit potestatem, & his locis manum
conseruit, quibus plus pedestres copiæ valerent. Pe-
pulit ergo, quotiescunque congressus est, multo majo-
res adversariorum copias: & sic in Asia versatus est,
ut omnium opinione victor duceretur. [10] Hic quum 4
animo meditaretur proficisci in Persas, & ipsum re-
gem adoriri, [11] nuntius ei domo venit [12] ephorum
jussu, bellum [13] Athenienses & Bœotios indixisse La-
cedæmoniis; quare venire non dubitaret. In hoc non
minus ejus pietas suspicienda est, quam virtus belli-
ca.

lo erat pugnandum. Cæsar lib. VII. Comm. cap. 65. *Cæsar quod hostes equitatu superiores esse intelligebat.* Græcis est ἱπποκρατεῖν. Diodor. lib. 18. Ἀντίπατρος, inquit, κρίνας ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ θεωρῶν τοὺς πολεμίους ἱπποκρατοῦντας. Gebh.

9 *Numquam in campo sui fecit potestatem.*) Ubi equitatus solum utilis, & fugientibus omne præcidit effugium, ac facile ordines peditum rumpit. Myronides Atheniensis, Ὁρᾶτε, ἔφη, τὸ πεδίον· ὡς ἐν πεδίῳ τούτῳ πολεμίων ἵππους ἐχόντων, εἰ μὲν φεύγομεν, ἀνάγκη διωκόντων ἱππέων ἁλῶναι. apud Polyæn. lib. I. Quæ congruunt cum Orontis strategemate lib. VII. Πρῶτον μὲν δὴ προσέταξε τοῖς Ἕλλησιν ἐπιστραφῆναι, καὶ ἰδεῖν τὸ πεδίον ἡλίκον, ἐμφανίζων ὡς οὐκ ἄν τις τὴν τάξιν λύσας τοὺς ἱππέας διαφύγοι. *Gebh.* Conflixit tamen ad Mæandrum Agesilaus; quod videbat nondum peditatum hostium adesse: ut cum hostes, præmissi ab Agesilao equitatus, interea dum pedestreis copias instruit ac disponit, impetum satis fortiter excepissent, reliquo jam exercitu producto, illi statim terga dederunt, & eorum alii in Mæandrum se præcipites egerunt, alii in fuga spem salutis posuerunt. Agesilaus autem castris hostium potitus est, & plusquam septuaginta talenta prædæ nactus est, & camelos tum primum barbarorum cepit, quos in Græciam abegit. *Lambin.*

10 *Hic cum animo.*) Ms. Dan. *Hic cum jam animo.* Fortassis legendum, *in animo.* quomodo Terentius Adelph. I. I. 5. *in animo cogitare.* & mox vers. 15. *in animo instituere* dixit.

11 *Nuntius ei domo venit.*) Epicydidas. *Xenoph.* l. IV. ἑλλ. *Plut.* Ἀγησιλ. Meminit etiam Diod. Siculus lib. XIV. sed nuntii nomen cum Cornelio reticet. *Keuchen.*

12 *Ephorum jussu.*) Alii libri *missu.* Nam illi *jussu* substituerunt, qui de ejus integritate dubitarunt. *Gebhard.*

13 *Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis.*) Suasu & auctoritate Cononis per Oratores Græciæ Persico auro corruptos, ad id adductos. Polyænus lib. I. in Conone Com. 3. Κόνων Φαρναβάζῳ συμμαχῶν, Ἀγησιλάου τὴν Ἀσίαν πορθοῦντος, ἔπεισε Πέρσην χρυσίον πέμψαι τοῖς δημαγωγοῖς τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Vide sequentia. *Gebhard.* Justin. lib. 6. cap. 4. *Primi Thebani, auxiliantibus Atheniensibus, bellum Lacedæmoniis intulere.*

ca. qui quum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi; tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus [1] in comitio esset Spartæ. [2] Cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent. Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruisset, quam si bello superasset Asiam. Hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, [3] tantaque usus est celeritate, ut quod iter Xerxes [4] anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Quum jam haud lon-

1 *In Comitio.*) In loco, ubi comitia peragebantur. Livius lib. 40. cap. 29. *Id Scriba non accepit: libri in comitio, igne a victimariis facto, in conspectu populi cremati sunt.* Tacit. 13. cap. 58. *Ruminalis arbor in comitio.* Utitur aliquoties Cicero pro Sextio, in Verrem. Xenoph. reddit ἐφορεῖον. *Gebhard.* Pro quo corrupte alii φορεῖον. Idem tradit, ad ipsum missam fuisse scytalen, quam semper in revocandis Imperatoribus suis adhibebant Lacedæmonii. Vide quæ supra ad Pausaniam notata sunt. *Keucher.*

2 *Cujus exemplum utinam imperatores nostri.*) Hæc perspicue in Cajum Julium Cæsarem dicuntur, qui invito Senatu & contra leges exercitum retinuit. Unde natum est bellum civile inter eum & Pompejum. *Lambinus. Magius.*

3 *Tantaque usus est celeritate.*) Imitatio aperta istius Xenophontis: Διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, δι' ὧνπερ ὁ Πέρσης τῷ παμπλήθει στόλῳ, καὶ τὴν ἐνιαυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποιήσατο, ταύτην μεῖον, ἢ ἐν μηνὶ, κατήνυσεν ὁ Ἀγησίλαος.

4 *Anno vertente.*) Id est, anni spatio. *Annus* vero *vertens* magnum annum Ciceroni significat, de quo nos non pauca lib. III. cap. 16. de Mundi exustione & die Judicii. *Mag.* Juvenalis:

——— *Et cum se verterit annus.*

Anno vertente confecerat.) Sic rectum fuit in membranis & plerisque editis. Perperam igitur & inconcinne posteriores διορθωταὶ non sine specie ἀπαυθαδείας receptam hactenus optimam scripturam, *anno vertente*, mutandam censent in *anno inverso*. Ut sit *annus inversus* quod *vertens*, vel *annus tempus*, ut loquitur auctor in Themist. spatium scilicet annuum, quo peractum iter & finitum, ἐνιαυσία ὁδός. Quod male dixeris doctorum judicio, qui accuratius distinxere inter *annum vertentem*, & *inversum*. Nam *annus vertens* est *annus magnus* Ciceroni, ἐνιαυτὸς περιπλεόμενος, non quidem qui vertit, sed qui *vertitur*; παθητικῶς, ut *annus volvens* dicebant Romani Græc. exemplo. *Inversus* vero est annus brumalis, quem vocant περιτροπεῖον. Nam τροπαὶ a Græcis *versura* & *reversiones* solis vocantur, a Latinis *bruma* & *solstitium*. Quod male huic argumento attribueris. *Keuchen.*

1 Cu

longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Bœotii, [1] cæterique eorum socii, [2] apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod quum plerique ex fuga se [3] in templum Minervæ conjecissent, quæpereturque ab eo, quid his fieri vellet; [4] etsi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, [5] tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari.

1 *Cæterique eorum socii.*) Argivi, Corinthii, Ænianæ, Eubœenses & utrique Locri. Xenoph. lib. IV. ἑλλ.

2 *Apud Coroneam.*) Bœotiæ urbem. Emendandus Plutarchus; in quo mendose legitur; πρὸς τὴν Χαιρώνειαν, pro Κορώνειαν. Justinus Agesilaum supervenisse pugnæ tradit, non ab initio interfuisse; quod contra omnium historiam. Incid. in Olympiad. XCVI. annum 2. *Keuchen.*

3 *In templum Minervæ.*) Cognomento *Itonia*, ut docet Pausanias Laconicis. Sic enim ille hac de re loquens: Ὡς δ' ἐξέπιπτον οἱ Βοιωτοὶ, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας. *Lambin.*

4 *Etsi aliquot vulnera acceperat.*) Præclarior moderatio est in victos, quo victor gravioribus injuriis & damnis est affectus. Laudatur eo nomine a Trogo apud Justin. fin. Philippus. *Cum Methonam*, inquit, *urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta jacta dextrum oculum regis effodit: quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est: adeo ut interjectis diebus pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantum, verum etiam mitis adversus victos fuerit.* Alioqui victoria mitis, vel cruenta est, prout minora, vel atrociora in ea elaboranda pericula fuerunt subeunda. Justin. l. I. cap. 7. *Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit.* Florus lib. II. cap. 8. *f. Antiocho victo, & supplici pacem atque partem regni dari placuit, eo libentius, quod tam facile cessisset.* Curt. lib. IV. cap. 57. *Ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis ejus vulnera acceperat.* Vide reliqua. Cæsar lib. II. Civil. cap. 13. *Cæsar per literas Trebonio magnopere mandaverat, ne per vim oppidum expugnari pateretur; ne gravius permoti milites & defectionis odio, & diutino labore omnes puberes interficerent.* Tacit. lib. IV. Annal. *Infensus miles memoria laborum, & adversum eludentes optata toties pugna, se quisque ultione & sanguine explebant.* Gebh.

5 *Tamen antetulit iræ religionem.*) Cum de omni humana ope desperabatur, a victis confugiebatur ad Deorum templa atque aras, ut eorum veneratione ac majestate motus Victor impetum iracundiæ frangeret, victique crudelitati subtraherentur. Et cum sanctitas morum, Deique timor inter mortales adhuc vigerent, quamvis vi urbem ingressus victor repugnantes omnes juberet trucidari, tamen illis parci præcepit, qui ad Deorum templa confugissent. Curt. lib. IV. cap. 40. *Alexander, exceptis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet.* Victis autem nulla alia de caussa, qui in Deorum

tem-

lari. Neque hoc solum in Græcia fecit, ut templa deorum sancta haberet; sed etiam apud barbaros summa religione [1] omnia simulacra arasque conservavit. Itaque prædicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi qui supplicibus eorum nocuissent; aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent.
5 Post hoc prælium collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque [2] Corinthium est appellatum. Hic cum una pugna [3] decem millia hostium Agesilao duce cecidissent: eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur: [4] tantum abfuit ab insolentia gloriæ, ut

1 com-

templa confugerant, parcitum fuit, nisi respectu & reverentia erga Deos. Diodor. l. XIII: ὥςε τῶν λοιπῶν ἕνεκα τῆ μηδὲν ἀσεβεῖν εἰς τὸ δαιμόνιον διασωζόντων τοὺς εἰς τὰ ἱερὰ καταπεφευγότας. Tacit. l. III. Annal. c. 61. *Mox Liberum Patrem bello victorem supplicibus Amazonum, quæ aram insederant, ignovisse.* Idem.

1 *Omnia simulacra, arasque conservavit.*) *Consecravit* non recte Longolius. Confer cum his quæ de Agesilao M. Tullius ad Luceium commemorat l. v. epistol. 12. nullam sui imaginem neque fictam, neque pictam poni voluisse. *Schott.*

2 *Corinthium est appellatum.*) Κορινθιακὸς πόλεμος, Pausaniæ, Diodoro, & aliis. Notavitque ad Justini lib. VI. cap. 5. incomparabilis Bongarsius. Initium ejus cœpit Olymp. XCVI. anno 1. *Keuchen.*

3 *Decem millia hostium.*) Sic Xenophon in Agesilao, & Plutarchus in Apophth. Reg. & in Agesilao. *Lamb.*

4 *Tantum abfuit ab insolentia gloriæ.*) Minime insolenter de tanta victoria gloriatus est: cum alioqui victoria inflet animum Ducis, ut supra in Pausania & Lysandro adnotabamus. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 63. 1. *Civilis & Classicus rebus secundis sublati.* Aurel. Victor Cæsarib. c. 39. *Quo prosperiore cedente metu, ne hujusmodi ingenium magis ac magis victoria insolesceret.* Ergo elationem animi comitatur quoque gloriatio. Cæsar lib. 1. de Bell. Gall. c. 14. *Quod sua victoria tam insolenter gloriaretur.* Modestiæ in successibus habet socios Agesilaum, & alios. De Philippo Justin. l. IX. c. 4. *Hujus victoriæ callide dissimulata lætitia est. Denique non solita sacra Philippus illa die fecit, non in convivio risit; non ludos inter epulas adhibuit; non coronas aut unguenta sumpsit; & quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret.* De Timoleonte Nepos: *Nihil unquam neque insolens neque gloriosum ex ore ejus exiit.* De Annibale Plutarch. in Marcello: οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ᾽ ὄψεως τὸ χαῖρον. Compositum mentis ac vultus Agesilai habitum ita describit Xenophon: οὐκ ἐφησθεὶς φανερὸς ἐγένετο. Plutarch. οὐκ ὤφθη περιχαρὴς οὐδ᾽ ἐπηρμένος. *Gloria* pro gloriatio. P. Syrus:

Cito ignominia fit superbi gloria.

Tacit. lib. 1. Annal. cap. 8. *Plerique* in-

[1] commiseratus sit fortunam Græciæ, quod tam multi a se victi [2] vitio adversariorum concidissent. namque illa multitudine, si sana mens esset Græciæ, [3] supplicium Persas dare potuisse. Idem, quum adversarios intra mœnia compulisset, & ut Corinthum oppugnaret multi hortarentur; negavit id suæ virtuti convenire: se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Græciæ. [4] Nam si, inquit, eos exstinguere voluerimus qui nobiscum adversus barbaros steterunt, [5] nosmetipsi nos expugnaverimus, illis quiescentibus. quo facto, sine negotio, quum voluerint, nos oppriment. Interim accidit illa cala- 6
mi-

invisi sibi, sed jactantia gloriaque ad posteros. Hæc prolixius deduxi, ut affligerem correctionem Lambini *insolenti gloria* suspicantis legendum. *Gebh.*

1 *Commiseratus sit fortunam Græciæ.*) Scipio quoque non insultasse, sed illacrymasse fertur excidio Carthaginis, quum jussu populi Rom eam exscinderet. Generosum pectus non efferum, non insolens, sed in omni fortuna incerta rerum humanarum cogitans *Dolet quoties cogitur esse ferox.* Lecc.

2 *Vitio adversariorum.*) Callida amolitio a se culpæ & damni communi Patriæ illati. Nam si Diodoro credimus; extitit Agesilaus φιλέλλην & eodem δραστικὸς καὶ φιλοπόλεμος. Quare ne videatur impie ac scelerate iisdem sacris, linguæ commercio cohærentes bello obtrivisse, illis versute culpam imputat. Usus est hoc colore quoque supra Alcibiades. *Idem.*

3 *Supplicium Persas.*) Similis querela Lucani pr. lib. 1.

Cumque superba foret Babylon spolianda trophæis
Ausoniis, umbraque erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu quantum potuit terræ pelagique parari
Hoc, quem civiles hauserunt, sanguine dextra! &c.

Quæ ex Agesilai dicto sumpta esse, vir maximus in Not. ad eum locum observat.

4 *Nam si, inquit.*) Præclare hoc, sed paullo aliter Xenophon eodem loco.

5 *Nosmetipsi nos expugnaverimus.*) Invicem attriti sine negotio illorum dominationi patebimus. Nam dum uterque in alterum vindictæ cupiditate & odii rancore fertur atque intentus est, nihilque præterea aut metuit aut cogitat; sic externis hostibus per se ipsos ad interitum ac perniciem suam viam sternit ac pandit. Justinus lib. XVI. cap. 4. *Clearchus exilio facinorosior redditus & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans.* Probe P. Syrus:

Ibi semper est victoria, ubi concordia est.

Et Græcus: Ἡ ὁμόνοια μάλιστα δὴ πάντας τοὺς βαρβάρους ἐνίκησεν. Tacit. de German. Morib. cap. 22. *Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ, & civilium armorum,* ex-

mitas [1] apud Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficisceretur, quum a plerisque ad exeundum premeretur, [2] ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem, quum Epaminondas Spartam oppugnaret, [3] essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas ejus consilii saluti fuit universis. Nam quum quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & [4] locum extra urbem editum cepissent; Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset,

quem-

expugnatis legionum hibernis, & Gallias affectavere. P. Syrus:

Seditio civium hostium est occasio. Sallustius Oratione II. ad C. Cæsarem de Rep. ordinanda: *Qua tempestate urbi Romæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos; ita defessos & exsangues regi aut nationi prædæ futuros*. Pacuvius Hermione:

—— quantas hæc discordias
Clades importet familiæ.

Gebhard.

1 *Apud Leuctra.*) Vide Epaminondæ Vitam. *Longol.* Accidit illa calamitas Olympiad. CII. anno 2. Sed observandum, in Epaminonda *apud Leuctram* dici, pro *Leuctra*. Quæ generum & numerorum Enallage in nominibus urbium a veteribus frequentata. Sic τὰ Ἱεροσόλυμα, & *Hierosolymam*, & *Hierosolymas* dicebant; ut *Leuctra*, *Leuctram*, *Leuctras*. Atque ita in cæteris. *Keuchen.*

2 *Ut si de exitu divinaret.*) Ἔδοξε θεῶν τινὰ χρησμὸν εἰρηκέναι, inquit Diodorus. *Boecler.*

3 *Essetque sine muris oppidum.*) Ex præcepto Lycurgi. *Keuchen.* Viri enim Lacedæmone fortitudine sua pro mœnibus erant. Seneca Rhetor Suasor. II. ut nos quidem emendabamus; *Non est Sparta lapidibus circumdata. Ubi viros habet, ibi muros non habet.* Et mox: *Muri nostri arma sunt*. Schottus. Olim Græci urbes sine muris habuerunt, ut Thucydides in procemio scriptum reliquit. Spartam nullis fuisse septam mœnibus, testantur Plato Dialogo VI. de Legibus, Plutarchus in Lysandro, in Apophth. & instit. Lacon. atque alii. Ovidius *Spartam immunitam* vocavit, sic enim ait Metam. X.

Cum Deus Eurotam, immunitamque frequentat Sparten.

Sed Livius lib. IV. V. & VIII. Decadis quartæ, Spartam muris fuisse circumdatam demonstrat. Et lib. IX. ait, urbem hanc DCCC. annorum spatio nulla habuisse mœnia. Quando primum Spartani armis diffisi urbem murorum præsidio clauserint, docet Justinus lib. XIV. cap. 5. Livius lib. 4. Decad. IV. Tyrannos ait Spartæ muros, cum prius nulli fuissent, planis apertisque locis construxisse, altiora vero ac difficiliora loca armatorum fuisse præsidiis firmata. *Magius.*

4 *Locum extra urbem editum.*) Polyænus vocat λόφον ἱερὸν Ἀρτέμιδος Ἰσσωρίας ἐγγὺς Πιτάνης, lib. II. Strateg. Plutarchus ὄρθιον καὶ δυσεκβίαστον τόπον.

1 Si-

quemquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo venit, atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum locum occupassent, & se quoque id fieri debere animadvertisse. Sic adolescentulos [1] simulata laudatione recuperavit: & adjunctis de suis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi: eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogitarant.
Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii 7
[2] se nunquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperarunt: cum interim Agesilaus non destitit, quibuscunque rebus posset, patriam juvare. Nam quum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia, [3] ille omnibus, qui a rege defecerant, præsidio fuit, a quibus magna donatus pecunia, patriam sublevavit. Atque in hoc illud imprimis fuit admirabile, [4] quum maxima munera ei ab regibus & dynastis civitatibusque conferrentur; nihil unquam in domum suam.

1 *Simulata laudatione recuperavit.*) De persona rarius. Supra tamen Pelopida: *Hunc Epaminondas recuperavit*. Cæsar lib. III. de Bell. Gal. cap. 8. *quod per eos suos se obsides, quos Crasso dedissent, recuperaturos existimabant*. Frontin. cap. VIII. lib. I. *Bello Punico quædam civitates, quæ a Romanis deficere ad Pœnos destinaverant, cum obsides dedissent, quos recipere, antequam descisceerent, studebant, simulaverunt seditionem inter finitimos ortam, quam Romanorum legati dirimere deberent, missosque eos velut contraria pignora retinuerunt, nec ante reddiderunt, quam ipsi recuperarent suos.* Tacit. IV. Annal. cap. 73. *acri pugna hoste pulso recipiunt cohortes alasque fessas vulneribus*. Val. Max. lib. V. cap. II. 5. Q. Terentius Culeo Africani *superioris currum triumphantis, quia captus a Carthaginensibus ab eo fuerat recuperatus, pileum capite gerens secutus est*. Gebh.

2 *Se nunquam refecerunt.*) Translatum ab iis, qui a deliquio aut gravi morbo se recolligunt. Ovid.

—— vix me grandævus Acestes,
Vix mater gelida mœsta refecit aqua.

Infra Hamilcare: *Si paullulum modo res essent refectæ*. Tacit. XI. Annal. cap. 17. *Rursus Longobardorum opibus refectus per læta, per adversa res Cheruscas afflictabat*. Sallust. *Quo & cæterorum animos reficeret*: Timoleonte; *Cum Siciliam recreare constituisset*. Idem.

3 *Ille omnibus, qui a Rege defecerant.*) Meminit istius rei Xenophon in Agesilao.

4 *Cum maxima munera ei ab Regibus.*) Tacho imprimis & Mausolo. *Xenoph.* ibidem.

1 Nihil

suam contulit, [1] nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. [2] Domo eadem fuit contentus, qua Eurysthenes progenitor majorum suorum fuerat usus: quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra, plurima patientiæ atque abstinentiæ. [3] Sic enim erat instructa, ut nulla in re differret a cujusvis inopis atque pri-
8 vati. Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus; [4] sic maleficam nactus est in corpore, [5] exiguus, [6] & claudus altero pede. quæ res etiam nonnullam adferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus quum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutem noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usuvenit, [7] quum annorum octoginta [8] subsidio Thaco in Ægyptum ivisset, [9] & in acta cum suis accubuisset,

1 *Nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit.*) Plutarchus apophth. Lacon. Οὐδὲν τῶν περὶ τὸν βίον, καὶ τὴν δίαιταν διὰ τὰς τοσαύτας εὐτυχίας καὶ νίκας ἤλλαξεν οἴκαδ' ἐπανελθών. *Lamb.*

2 *Eurysthenes.*) Aristodemi filius, Proclis frater: De quo supra hac eadem vita in principio. *Idem.*

3 *Sic enim erat instructa.*) De frugalitate Agesilai in victu cultuque corporis, multa Plutarchus in vita. *Schott.*

4 *Sic maleficam nactus est in corpore.*) Quam heic Nepos *naturam* vocat *maleficam*, Ovidius non invenustius *difficilem* dixit, epistol. Sapphus:

Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

Gebh. Ultraj. editio: *In corpore fingendo, nam & statura fuit humili, & corpore exiguo. qui autem virtutes, &c.* omissis quæ interjecta sunt. scriptus liber, & Savaro: *In corpore exiguo & claudus altero pede.* Schott.

5 *Exiguus.*) Athen. lib. 14. ex Theopompo. *Savaro.*

6 *Et claudus altero pede.*) Loripes. *Lambin.* Justinus lib. VI. cap. 2. *Erat enim pede claudus.* Vide Plutarch. *Savaro.* De Oraculi responso Pausanias in Laconicis, & alii.

7 *Quum annorum octoginta.*) Xenophon in Agesilao: Ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα. id est, *natus erat annos circiter octoginta.* Plutarchus autem, ὑπὲρ ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη, id est, *supra octoginta annos natus erat.* Lamb.

8 *Subsidio Thaco in Ægyptum ivisset.*) *Nectenabo* ait Polyænus lib. II. in Agesilao, Comm 22. *Gebh.* Hic rex *Hercynio* fuisse videtur. Lege Justinum lib. VI. *Magius.* Sed hoc Agesilai inceptum & factum, scribit Plutarchus fuisse a plerisque improbatum & reprehensum. *Lambin.*

9 *Et in acta cum suis accubuisset.*) Id est in littore. Virgil. Æneid. lib. V.

At

set, sine ullo tecto, stratumque haberet tale, [1] ut terra tecta esset stramentis, [2] neque huc amplius quam pellis esset injecta; eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed [3] hominis non beatissimi suspicionem praeberet. Hujus de adventu fama quum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. His quaerentibus Agesilaum, vix fides facta est unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui quum regis verbis, quae attulerant, dedissent: ille [4] praeter vitulina, & hujusmodi genera obsonii, quae praesens tempus desiderabat, nihil accepit: unguenta, [5] coronas, secundamque mensam servis dispertiit:

At procul in sola secreta Troades acta
Anchisen flebant.
Grçci enim *littus* ἀκτὴν vocant. Plutarchus ait, *in herba circa littus*. Mag.

1 *Ut terra tecta esset stramentis.*) Hoc cum Gallis & Germanis Lacedaemonii habent commune. Athenaeus: Κελτοὶ τὰς χοὰς προτίθενται χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων. *Gebhard.*

2 *Neque huc amplius quam pellis esset injecta.*) More scilicet rustico, & priscorum, quibus id genus strata & cubilia erant, stramentis & pellibus parata, & de quibus nos affatim lib. II. cap. 16. Miscellaneorum. *Mag.* Simile quid de Tuberone Stoico narrat Cicero Orat. pro Muraena.

3 *Hominis non beatissimi.*) Vetust. codex noster, & Ultraj. *homines non beatissimos*. Sed nihil interest. *Schott.*

4 *Praeter vitulina.*) Plutarchus: *Muneribus*, inquit, *allatis adduxisque, farinam, vitulos, anseres accepit; bellaria, unguenta repellebat.* Idem Plutarch. in apophth. Lacon. hoc factum dicit apud Thasios, cum per eorum agrum cum exercitu iter faceret Agesilaus. De muneribus a Thasiis Agesilao missis, legere ne pigeat quae ex Theopompo retulit Athenaeus lib. XIV. cap. 29. *Mag.*

5 *Coronas.*) Quae fiebant ex gramine quodam non magni pretii, quod βίβλον Graeci vocant, unde charta conficiebatur: & taleis coronas non rejecisse dicitur Agesilaus, ut refert Plutarchus ex Theophrasto. *Lambin.* Refert Athenaeus lib. XV. cap. 6. ex Theopompo, Aegyptios Agesilao in Aegyptum proficiscenti, inter alia munera *papyrum coronariam* misisse. Plin. lib. XIII. cap. 11. *papyri* florem ad Deos coronandos usui fuisse dicit. Idem lib. XXI. c. 2. *Aegyptiarum coronarum* mentionem facit. *Magius.* Sed coronarum apud veteres in conviviis multus usus, & e rosis sutilibus praecipue: postea luxuria invenit e nardi folio, & veste serica versicolori fuere, quas unguentis aspergebant pretiosissimis. *Salmas.* Legendus Carolus Paschalius in do-

tiit: cætera referri jussit. Quo facto, eum barbari magis etiam contempserunt, quod [1] eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur. Hic quum ex Ægypto reverteretur, donatus a rege [2] Nectanebe [3] ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret, venissetque [4] in portum, qui Menelai vocatur, [5] jacens inter Cyrenas & Ægyptum, [6] in morbum implicitus decessit. ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, [7] quod mel non habebant, cera circumfuderunt, [8] atque ita domum retulerunt.

EUME-

doctissimo opere Coronario.

1 *Eum ignorantia bonarum rerum.*) Ἀβελτηρία vel ἀβελτηρίᾳ. Nam & Græcis ἀβέλτερος explicatur, ὁ βέλτιον μὴ γινώσκων. Constat autem hoc vitium rusticitate, inopia judicii & sensuum; ἀγροικίᾳ, ἀκρισίᾳ, ἀναισθησίᾳ. *Barclen.*

2 *Nectanebe.*) Sic legendum; non, ut habent exempla Veneta, *Nathabide*. Sic enim hunc appellant Plutarchus, Diodorus Siculus, Polyænus; nisi quod ἀδιαφόρως *Nectanabus*, & *Nectanabis*, & *Nectanebis*; Νεκτανεβώς, Νεκτάναβις, Νεκτάνεβις ab illis nominatur. Quod autem in Apophtheg. Lacon. Νεκταβὶς scriptum est, erratum esse puto. Nectanebum supra commemoravit & Probus in Chabria princip. *Lambin.*

3 *Ducentis viginti talentis.*) Plutarchus, *ducentis ac triginta argenti talentis* donatum fuisse Agesilaum dicit. In Apophth. vero Lacon. *ingenti vi pecuniæ*. Mag.

4 *In portum, qui Menelai vocatur.*) Plutarch. Καὶ παρὰ τὴν Λιβύην χωρίον ἔρημον κομισθεὶς ὃ καλοῦσι Μενελάου λιμένα. De quo vide Strabonem lib. 1.

5 *Jacens inter Cyrenas.*) Alii Codices perperam, *Grenas*. Lege *Cyrenas*. Intelligit enim Nepos Libyam Cyrenaicam, πόλιν Λιβύης. Latini *Cyrenas* dicunt. Κυρήνη, Κυρῆναι apud Græcos. *Keuchen.*

6 *In morbum implicitus decessit.*) Diodorus lib. xv. Ἐπανιὼν δ' εἰς τὴν πατρίδα διὰ Κυρήνης, ἐτελεύτησεν. Olympiad. civ. anno 4. Ætat. lxxxiv. Imperii xli. Vide Plutarchum.

7 *Quod mel non habebant.*) Sic Plutarchus. Sed negat tamen Diodorus, & Agesilai cadaver in melle Spartam deportatum tradit, ac sepultura regia, cæterisque honoribus decorarum. *Lamb.* Melle enim cadavera, quæ servari vellent, condiebant: ut hic Plutarchus, & C. Plinius lib. 22. cap. 24. auctor est. Varro περὶ ταφῆς apud Nonium: *Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcepit, ut comburerent, quam Democritus, qui, ut melle servarent.* Cera vero circumlinere Persarum fuisse, refert Herodotus lib. 1. & Cicero 1. Tuscul. Plura qui de funeralibus scripserunt, in his Pet. Bellonius, ac P. Victorius libro x. Var. capite 6. Joan. Kirchmannus lib. 1. cap. 8. *Schott.*

8 *Atque ita domum retulerunt.*) Legibus enim adstricti, Reges

suos

suos Lacedæmonii domum, etiam mortuos reducere cogebantur, cæteros duces non cogebantur. *Longolius*. Vide Turnebum lib. 26. cap. 33. & bis infra in Eumene.

EUMENES.

XVIII.

1 EUMENES Cardianus. Hujus si virtuti par data esset fortuna, 2 non ille quidem major, sed multo illustrior, atque etiam honoratior; 3 quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam quum ætas ejus incidisset in ea tempora, 4 quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis. neque aliud huic defuit, quam generosa stirps. Etsi ille 5 domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant. neque I

1 EUMENES. *Cardianus.*) Male alii *Sardinianus*. Frontin. lib. IV. cap. 7. *Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri Magni*. Auctor Scholiorum in Aristophanis Aves: Καρδία πόλις Θρᾴκης, ἧς οἱ πολῖται Καρδιανοί. *Gebhard.* Ab aliis *Cardiopolis*: post *Lysimachia* dicta. Alexander Myndius hanc civitatem in Eumenis gratiam immunem a tributis Philippum fecisse scribit. *Longol.* De Eumene Diod. 17. & 18. Plutarch. Front. 4. c. 7. infr. in Hannibale. *Savar.* Justin. 13. & 14. Est & apud Curtium & Arrianum viri mentio.

2 *Non ille quidem major.*) Sic Membranæ Schotti. sic & Magius & Savaro. Lambinus *fuisset* adjecit, ut ante Longolius *evasisset*. male. exaudiri enim facile potest. *Schott.*

3 *Quod magnos homines virtute metimur, non fortuna.*) Probo hanc scripturam magis quam illam ex Officina Correctorum, *Quod magnos homines virtute metiuntur non fortuna. Prudentes*; nimirum quod non capiunt, e vestigio pervertunt. Sic paullo ante legito: *Non ille quidem major, sed multo illustrior atque etiam honoratior*: deleto τῷ *fuisset* ad sustinendam sententiam a correctoribus insulto. *Gebhard.*

4 *Quibus Macedones florerent.*) Propter Philippum Amyntæ filium & Alexandrum Magnum, qui res omnium Macedonum maximas gesserunt. *Lamb.* Vide Justinum lib. 33. cap. 2.

5 *Domestico summo genere.*) Duris Samius ex aurigatione patrem ejus victum sibi quæsivisse refert. *Longol.*

que tamen non patiebantur; vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, [1] calliditate, & celeritate ingenii. [2] Hic peradolescentulus [3] ad amicitiam accessit Philippi, Amyntæ filii; brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adolescentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum, [4] scribæ loco; quod multo apud Grajos honorificentius est, quam apud Romanos. [5] Nam apud nos revera, sicut sunt, [6] mercenarii scribæ existiman-

1 *Calliditate.*) Itaque Plutarch. eum πανοῦργον dicit fuisse. *Lamb.*

2 *Hic peradolescentulus.*) Annorum fere trium & viginti, ut infra ait: *Cum ab anno vicesimo, ut supra ostendimus, &c.* Schottus. Etsi vero P. Manutius in epistol. I. M. Tullii lib. II. ad famil. docuerit adolescentes ac juvenes ea tempestate dictos ad annum etiam tricesimum, ægre tamen adduci possum ut credam duplici ὑποκοριστικῷ tot annos designari, licet contendat contra Lambinum Titius Contr. lib. v. cap. XVII. *Schott.*

3 *Ad amicitiam accessit Philippi.*) Quam tenuit annos VII. Philippo mortuo eodem gradu fuit apud Alexandrum annos XIII. *Infra* Ait Plutarchus, Philippum, cum per otium Cardiæ Eumenem strenue inter reliquos pueros decertare, luctarique conspexisset, pueri prudentia & fortitudine delectatum, eum sibi desumsisse. Verum alios probabilius dicere, Eumenem hospitii & amicitiæ paternæ causa a Philippo ad altiora provectum. *Mag.*

4 *Scribæ loco.*) Plutarchus ἀρχιγραμματέα (id sonat, *scribarum principem & præfectum*, cum quo Rex omnia etiam gravissima negotia communicabat) fuisse prodit. tales hodie *Cancellarios* vocant. *Longol.* Arrianus lib. v. γραμματέα appellat simpliciter. Θάψας δὲ, ὡς νόμος αὐτῷ, τοὺς τελευτήσαντας, Εὐμένη τὸν γραμματέα ἐκπέμπει ἐς τὰς δύο πόλεις, τοὺς συναφεστῶτας τοῖς Σαγγάλοις, &c. *Lambin.* Qualis Amenides Darii apud Curtium lib. VII. c. 3. Mullinus Alexandri ap. eund. VIII. II. Erantque ex amicis Regis, ut tradit Arrianus. De quibus disertim Brissonius lib. I. & Casp. Barthius in Advers. lib. I. cap. I. Τὰ *scribæ loco* ab interprete potius, quam ab auctore profecta censeo. Quid enim aliud est *ad manum habere*, nisi, *scribæ loco?* sic mox *revera*, & *ut sunt*, ejusdem significationis sunt, atque alterutrum abundare videtur.

5 *Nam apud nos.*) Id ex Verrinis Ciceronis & Horatii sermonibus nemini non est notum. *Longolius.*

6 *Mercenarii scribæ existimantur.*) Loquitur Nepos de ejusmodi scribis, qui hodie *secretarii*, in magnarum potestatum consiliis habentur: (nam, quod secretarius quivis mercenarius scriba & servilis operæ minister appellari cupit, abusui vocis dandum, omnes scimus) ideo requirit ad hoc officium 1. *familiæ honestatem*, 2. *spectatam industriam*, id est, ἐπιδεξιότητα ἐν ταῖς τῶν πράξεων ἐπιχειρήσεσι, promptitudinem exercitatam, qualis in rerum actu dextre tractando laudatur. 3. *fidem.* Di-

ſtimantur. At apud illos contrario, nemo ad id officium admittitur niſi honeſto loco, & fide, & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. [1] Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Noviſſimo tempore [2] præfuit etiam alteri equitum alæ, [3] quæ hetærice appellabatur. Utrique autem conſilio ſemper affuit, & omnium rerum habitus eſt
particeps. [4] Alexandro Babylone mortuo, [5] quum 2
regna ſingulis familiaribus diſpertirentur, & ſumma rerum tradita eſſet tuenda eidem, [6] cui Alexander moriens annulum ſuum dederat, Perdiccæ: ex quo

Dignitatem officii oſtendit 1. *honorificentia* titulo. 2. *gradu amicitia regia*, quæ majorum rerum miniſtris ſcil. tribuitur. 3. *intima familiaritatis* cum rege conſuetudine. Munus ipſum complectitur generali expreſſione. Scriba talis omnium conſiliorum eſt particeps. *Beclerus*. Apud Romanos liberti fere ſcribæ, quia dominorum nomina induerant. ſic M. Tullius Laurea fortaſſe Ciceronis libertus, de quo libr. v. epiſt. xx. ad familiares. Plura de ſcribis in Verrinis actionibus. De Notariis vero & tabellionibus Auſonius & Vvouvverius in Polymathia, & Johann. Brodæus 4. Miſcell. cap. 9. *Schottus*.

1 *Illo interfecto.*) A Pauſania. Vide infra *de Regibus*. Contigit illud Olympiad. cxi. anno 1. Eumenes autem regulis tutor datur Olymp. cxv. anno 1. *Chronolog.*

2 *Præfuit etiam alteri equitum alæ.*) *Altera* erat in Vet. Codice Giſanii & noſtro ἀρχαϊκῶς, ut *una* pro *uni* Lucretius dandi caſu, ut ibidem docuit Giſanius. *Schott*

3 *Quæ hetærice appellabatur.*) Quaſi *ſocialis*, id enim vox ἑταιρικὴ ſonat. Longolius, *Eretrice*, legit: ſic dictam fortaſſe exiſtimans ab *Eretria*, Eubœæ inſulę oppido. Sed ego ejus lectionem, quod vetuſtis codicibus non aſſequatur, haudquaquam approbaverim. *Magius*. Meminerunt ejus plurimi Græcorum, Diodorus lib. 18. Arrianus lib. 6. de rebus geſtis Alexandri, & Harpocratio in voce πεζέταιρος. Atque ita vocabatur honoris cauſſa ala equitum apud Macedones, ab amicitia & veluti ſodalitate regia.

4 *Alexandro Babylone mortuo.*) Olympiad. cxiv. anno 1. Vide infra *de Regibus*.

5 *Cum regna ſingulis familiaribus diſpertirentur.*) Lege Joſephum Antiquit. lib. xii. cap. 1. Auctorem hiſtoriæ Machabæorum libro 1. cap. 1. Juſtinum, Oroſium iii. Arrianum, Dexippum Athenienſem de rebus poſt Alexandrum in Photii bibliotheca pag. 115. & Arrianum ibid. pag. 123. & paſſim alios.

6 *Cui Alexander moriens annulum ſuum dederat.*) Juſtinus lib. 12. cap. 15. *Sexto die præcluſa voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliſcentem amicorum diſſenſionem ſedavit.* Conſentit

omnes conjecerant, [1] eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent, (aberant enim [2] Craterus & [3] Antipater, qui antecedere hunc videbantur: [4] mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, [5] plurimi fecerat) [6] hoc tempore data est Eumeni Cap-

Lucianus in dialogo Diogenis & Alexandri; Dexippus, apud Eusebium, Curtius, & reliqui. Ex hoc actu & aliis exemplis observat Kirchmannus in Cancellario IV. 2, priscos principes sigilli sui custodes ipsos fuisse. Hereditatis autem transmissæ indicium id habitum, ex Val. Max. VII. 8. 5. 8. & 9. Casaubonus ad Suetonium Aug. 94. tradit, putatque id caussæ fuisse, cur Tiberio morienti Cajus anulum adimeret, apud Suetonium 73. Quod nec analogia privati juris caret, ut scilicet ita videretur totius patrimonii jus traditum, quomodo clavibus traditis mercium in horreis conditarum possessio tradita videtur. l. 44. de contrah. empt. Ergo Alexandri exemplo Augustus undecimo consulatu ægrotans, Agrippæ anulum porrexit, apud Zonaram. Vide Kirchmann. de Anulis cap. 22. Apud Saracenos idem obtinuit: unde *anulus Chalifatus* legitur apud Elmacin. II. 2. in cæde Alamini: idque signum esse principatus apud Agarenos, ait Constant. Porphyrog. de administr. Imp. cap. 21. Et hæc quidem est communi Scriptorum calculo tradita narratio. *Freinshemius*. Diodor. Siculus lib. 17. Πολλοῖς δὲ πόνοις, καὶ δειναῖς ἀλγηδόσι συχεθεὶς Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ τὸ ζῆν ἀπέγνω, περιελόμενος τὸν δακτύλιον, ἔδωκε Περδίκκᾳ. Simile de Antiocho testatur auctor hist. Machab. lib. I. cap. 6.

1 *Eum regnum ei commendasse.*) Dicitur ea ἐμφάσει, qua morituri necessitudines suas, aliaque amicis *commendare* dicebantur. Vide Briss. VII. Form. *Bœcl. Eum regnum ei commendasse.*) Schottus e schedis *commisisse vel commendasse*. Sed vel cæco apparet alterum esse interpretamen alterius a scriba immissum dubitante utrum esset probius. Mihi placet *commisisse* loco τοῦ *commendasse* inferri. *Gebhard.*

2 *Craterus.*) Quem φιλοβασιλέα cognominant Græci, sicut Hephæstionem φιλαλέξανδρον. Utrumque Alexander plurimum amabat. Curtius lib. 6. cap. 8. *Erat Craterus regi carus in paucis, & ideo Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus.*

3 *Antipater.*) Jolai filius. De quo præter alios Polyænus lib. 4. Strategematum.

4 *Mortuus erat Hephæstio.*) Ad Ecbatana. Ælian. Var. VII. 8. Febricitans. Curt. X. 4. Mortem eam prædixerat Pythagoras vates apud *Appianum* de bello Civil. lib. II. *Arrian.* VII. 3. & *Plutarch.* c. 124.

5 *Plurimi fecerat.*) *Plurimum.* Membranæ. & Ultraject. *Schot.* Ælian. Var. hist. XII. 7. *Alexander Achillis monumentum coronavit, Hephæstion Patrocli: significans, se ita charum Alexandro esse, ut Patroclus fuisset Achilli.* Atque ob ejus mortem Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ regiam majestatem minime decerent, admisisse dicitur. *Curt. Plut. Lucan. Senec.* Miserum etiam medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. *Idem.*

6 *Hoc tempore data est Eumeni Cap-*

Cappadocia, sive potius dicta; [1] nam tum in hostium
erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno
studio, quod in homine fidem & industriam magnam
videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno
usui fore sibi in his rebus, quas apparabat.
Cogitabat enim (quod fere omnes in magnis imperiis
concupiscunt) omnium partes corripere atque
amplecti. Neque vero hoc solus fecit, sed cæteri
quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. [2] Primus
Leonnatus [3] Macedoniam præoccupare destinaverat.
Is multis magnis pollicitationibus persuadere
Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum
faceret societatem. Quum perducere eum non posset,
interficere conatus est: & fecisset, nisi ille clam
noctu ex præsidiis ejus effugisset. [4] Interim conflata 3
sunt illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri
mor-

Cappadocia, sive potius dicta.) Item *Paphlagonia* cum subjecta mari Pontico regione, Trapezuntem usque, ut ait Plutarchus. Justinus lib. 13. Cappadociam cum Paphlagonia Eumeni datam fuisse scribit. Infra vero ipsi, præter provincias, quas acceperat, adjectas dicit Paphlagoniam cum Caria, Lycia, & Phrygia. Quo in loco contextum corruptum esse suspicor, atque ideo in verbis posterioribus, pro *Paphlagonia*, *Lycaoniam* restituendam; quæ regio est in Asia minore prope Lyciam, ut Ptolemæus lib. II. scriptum reliquit, estque ex aliis satis notum. *Magius.*

1 *Nam tum in hostium erat potestate.*) Neque enim suberat Macedonico imperio, quod Ariarathes rex tunc habebat. *Longol.* Plutarchus: Ἀριαράθης γὰρ αὐτῆς ἐβασίλευεν, *Lambinus.* Quo interfecto, ademptæ provinciæ Nicanor quidam præficitur. Postremo Seleucus obtinuit. Arbitror scripsisse *potestatem*, ut in Ciceron. Manilian. legit Agellius lib. 1. cap. 7. sic infr. in Phocione. In vet. Codic, *In senectutem steterat.* Schotius.

2 *Primus Leonnatus.*) Euni filius, Pellæus. *Arrian.* Ind. III. 12. Cui obtigerat Phrygia, quæ Hellespontum attingit. Homo, ut eum Plutarchus nominat, ἔμπληκτος, καὶ φορᾶς μεστὸς ἀβεβαίου, καὶ ὀξείας. Fuerat autem unus ex Alexandri corporis custodibus. *Lambinus.*

3 *Macedoniam praeoccupare destinaverat.*) Vide sis Plutarchum.

4 *Interim conflata sunt illa bella.*) His quæ postea narrantur, ingens lumen accendunt lib. 18. 19. & 20. quos Diodorus Siculus conscripsit de rebus post Alexandri mortem gestis, ubi inter alia hanc postremam Alexandri vocem commemorat his verbis: Ὅτι μέγαν ἀγῶνα αὐτῷ ἐπιτάφιον συστήσονται πάντες οἱ πρωτεύοντες τῶν φίλων. Adde Arrianum, Dexippum, Phorium, Curtium x. 9. Justinum, & alios.

mortem gesta sunt, [1] omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur; tamen amicum non deseruit, neque salutis quam fidei fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas [2] ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Hellespontum; & illum unum opposuerat [3] Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat profectus. Eumenes, quum neque magnas copias neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ; adventare autem dicerentur, Hellespontumque transiisse Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate, tum usu belli præstantes: Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui [4] summam imperii potirentur: Eumenes intelligebat, si copiæ suæ [5] cognoscerent, [6] adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum

1 *Omnesque concurrerunt.*) Et imprimis Craterus & Antipater, Græcia subacta, belloque Lamiaco confecto; & postea Antigonus. *Lambin.*

2 *Ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet, atque Hellespontum.*) Bello contra Ptolemæum. Præfectus tunc erat Eumenes istarum copiarum, quæ in Armenia erant & Cappadocia. Plutarchus aperte: Ὁ Περδίκκας αὐτὸς ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύων, ἀπέδειξε τὸν Εὐμένη τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων αὐτοκράτορα στρατηγόν. Armenia autem & Cappadocia Tauro monti junguntur. Curtius lib. 7. cap. 3. *Taurus secundæ magnitudinis mons committitur Caucaso; a Cappadocia se attollens Ciliciam præterit, Armeniaque montibus jungitur.* Keuchen.

3 *Europæis adversariis.*) Cratero & Antipatro, & Pithoni & Arridæo, Alexandri ex alia matre fratri; qui postea Philippus dictus est. *Lambin.*

4 *Summam imperii.*) Sic MSS. & Vett. Accius: *Natus virtute sceptrum potiretur patris.* Just. 1. *duos & quadraginta annos post Ninum regnum potita est.* lib. 12. *Qui postea regnum Indorum potitus est.* Vide Non. & Priscian. lib. 18. *Savaro.*

5 *Cognoscerent.*) Membranæ *cognossent.* Schott.

6 *Adversus quos ducerentur.*) Ducebantur scilicet adversus Craterum & Neoptolemum. Sed Eumenes ut suos milites celaret de Neoptolemo, non laborabat: hoc studebat, ut nescirent se adversus Craterum duci. *Lamb.*

1 *Quam*

cum nuncio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent: & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commisit, [1] quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat [2] deterior. Quorum acerrimo concursu quum 4
magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, [3] qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. [4] Qui quum inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset, [5] inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore; non prius distracti sunt, [6] quam alterum ani-

1 *Quam milites sui scirent.*) Miris hoc Eumenis consilium laudibus effert Plutarchus. Sed idem ante hoc prælium aliud commemorat, in quo Neoptolemus victus cum paucis equitibus fugerit. Lege etiam Diodorum lib. 18. Justinum 13.

2 *Deterior.*) Ultraj. *deteriore.* sed retineo *deterior*, id est, *inferior*. Schott.

3 *Qui secundum locum imperii tenebat.*) Nam sinistro cornu præerat, Craterus autem dextro, summamque exercitus administrabat. Diodorus de utroque loquens, ait Neoptolemum Crateri jussu, sinistro cornu præfuisse: Πάντων δὲ προθύμων γινομένων, ἔταξε τὴν δύναμιν, τὸ μὲν δεξιὸν κέρατος αὐτὸς ἡγούμενος, τὸ δὲ εὐώνυμον τὴν ἡγεμονίαν παραδοὺς τῷ Νεοπτολέμῳ. lib. 18. Cæterum in Justino libro 13. cap. 8. *Craterus* scribendum, ubi communi mendo *Polyperchon*; ut bene doctissimi Critici observarunt.

4 *Qui quum inter se complexi.*) Hoc Diodorus verbo Græco æque significanti expressit. συμπλάκηναι ἀλλήλοις. *Lambinus.* Justinus XIII. 8. *Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus occumbit.* Hanc monomachiam pulchre depingit Plutarchus in vita Eumenis. *Longol.* Estque hæc tertia conversio, ut ibidem observat.

5 *Inimica mente contendisse.*) Diodor. lib. 18. Συμπλεκόμενοι τοῖς σώμασι, καὶ παντοίας διαθέσεις ξαυμάστων ἀπεργαζόμενοι τοῖς θυμοῖς οὐκ ἔληγον. *Gebhard.*

6 *Quam alterum anima reliquerit.*) Neoptolemum. Qui post succisum poplitem, altero genu nisus, altero debilis, valide adhuc Eumeni restitit. A quo tandem in collo vulneratus cecidit, & exporrectus jacuit. *Plut. Diod.*

anima reliquerit. Ab hoc [1] aliquot plagis Eumenes vulneratur: neque eo magis ex prælio excessit, [2] sed acrius hostibus institit. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maxime nobilibus captis, pedestris exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit, & se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit. Quum id non potuisset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo [3] funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus
5 ac liberis remisit. Hæc dum apud Hellespontum geruntur, [4] Perdiccas apud flumen Nilum [5] interficitur [6] a Seleuco [7] & Antigono, rerumque summa [8] ad Antipatrum defertur. [9] Hic, qui deseruerant, exer-

1 *Aliquot plagis Eumenes vulneratur.*) Ἔτρωσε τὸν ἀντίπαλον εἴς τε τὸν βραχίονα, καὶ τοὺς μηροὺς τρισὶ πληγαῖς. *Diodor.*

2 *Sed acr. hostib. instit.*) *Hostis* Membranæ nostræ ac Gifan. pro *hosteis* ut veteres scribebant. *Instare* autem cum Accus. dictum olim notat in Lucret. Gifanius. *Schott.*

3 *Funere.*) Noster scriptus *munere*, vitiose fortassis. *Idem.*

4 *Perdiccas apud flumen Nilum.*) Est veluti περίφρασις Ægypti, vix enim eam erat ingressus Perdiccas, cum per seditionem obtruncaretur. *Longol.* De miserabili transitu Nili, quo Perdiccæ exercitus interiit, videndus Diodorus, XVIII.

5 *Interficitur.*) De cujus morte dissentientes opiniones Diodor. XIIX. 36. vide apud ipsum auctorem. Vide & Pausaniam Atticis, & Orosium III. 23. *Bongars.*

6 *A Seleuco.*) Antiochi F. Qui post Alexandri mortem in divisione imperii Syria ac Babylone potitus fuit: ut tradunt Cedrenus, Arrianus, Diodorus, & alii. Estque Philopator cognominatus ad aliorum differentiam. Nec obstat, quod Josepho sit Σωτὴρ, qui aliis Φιλοπάτωρ. Siquidem hæc elogia ab adulatoribus tam putida assentatione imponebantur, ut in contrariam partem plerumque sint accipienda. *Keuchen.*

7 *Et Antigono.*) Philippi regis notho. Cui Asia minor per longum tempus fere paruit; cujusque ἐπίσκοπος & curator factus fuerat.

8 *Ad Antipatrum defertur.*) Diodorus narrat, antequam hoc factum sit, imperii summam & regum curationem Pithoni & Arridæo sententia Ptolemæi & Macedonum delatam esse. *Lamb.*

9 *Hic, qui deseruerant.*) *Hic*, id est, apud flumen Nilum. Alii libri habent; *Hi, qui deseruerant:*

Quam

exercitu suffragium ferente, [1] capitis absentes damnantur: in his Eumenes. [2] Hac ille perculsus plaga non succubuit, neque eo secius bellum administravit. sed exiles res animi magnitudinem [3] etsi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc persequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, sæpe in itineribus vexabatur; neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus multis possent pauci resistere. Sed extremo tempore quum consilio capi non posset, [4] multitudine circumventus est. Hinc tamen multis suis amissis se expedivit; [5] & in castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. [6] In quo quum circumsederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum calefieri exercerique posset, quo libentius & cibo uteretur

tere-

Quam lectionem minus probo. Dixisset enim potius: *Ii, qui deseruerunt*, vel, quod malim, *deseruerant*. Idem.

1 *Capitis absentes damnantur.*) Quinquaginta cum Eumene, in quibus erat & Alcetas Perdiccæ frater. *Diod.*

2 *Hac ille perculsus plaga.*) Cave cum Lambino mutes in *percussus*. Nam *percellere* est *pervertere* ac *perturbare*, καταπλήττειν. Cicero pro M. Marcello: *Quos amisimus cives, eos Martis vis perculit, non ira victoria.* Gebhard.

3 *Etsi non frangebant.*) Quod vult Nepos, intelligit quoque Siracides cap. 38. Ἡ λύπη καρδίας κάμψει ἰσχύν. *Idem.*

4 *Multitudine circumventus est.*) Immo proditione Apollonidæ. Sic enim Diodorus: Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἀντίγονος διαπεμψάμενος πρὸς Ἀπολλωνίδην τινὰ τῶν ἱππέων ἀφηγούμενον παρ' Εὐμένει. *Lambin.* Vide sequentia. *Circumitus.* Ultraject. *Schott.*

5 *Et in Castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur.*) Sic legendum ex Plutarcho, quamquam & scriptum exemplar *Horam* habet. *Longol.* Noram enim Plutarchus in Cappadociæ ac Lycaoniæ confinibus esse dicit. Strabo lib. XII. juxta Taurum locat, & sua ætate Neroassum arcem hanc fuisse appellatam scripsit. Huc se recepit Eumenes cum quingentis equitibus, peditibus vero ducentis, cum prius reliquos milites dimisisset: quod ad conservandam quidem manum perpaucos, ad occultandam autem fugam pernimios intelligeret. Auctor Plutarchus. Justinus lib. XIV. id fecisse Eumenem dicit, quia se obsidendum videret. *Mag. Long.*

6 *In quo cum circumsederetur.*) Ab Antigono, qui duobus muris castellum circumsepsit. Diodor. Plut.

3 Sph

teretur, & a corporis motu non removeretur. [1] Substringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere: [2] deinde post verberibus cogebat exultare, & calces remittere, qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut [3] jumenta æque nitida ex castello educeret, quum complures menses in obsidione fuisset, ac si [4] in campestribus ea locis habuisset. Ea conclusione quotiescunque voluit, & apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem se uno loco, quandiu fuit hyems, [5] quod castra sub divo habere non poterat. Ver appropinquabat. [6] Simulata deditione, dum de conditionibus tractat, [7] præfectis Antigoni imposuit, seque
6 ac suos omnes extraxit incolumes. Ad hunc [8] Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, quum literas & nuncios misisset in Asiam consultum, utrum repeti-

tum

1 *Substringebat caput loro.*) Plutarchus in vita call dum ejus consilium paullo accuratius depingit. Meminit ejus rei etiam Frontinus, Strat. lib. IV. cap. 7. *Longol.*

2 *Deinde post verberibus.*) *Posterioribus* ex Ms. meo emendavi: preter Diodor. & Plutarchum Frontinus IV. 7. hanc optimi codicis lectionem admodum confirmat.

3 *Jumenta æque nitida.*) *Nitida* opponit strigosis & mali habitus. *Nitor* Apulejo lib. X. Metamorph. est *pinguedo*, seu *pinguities*: corium arvina succulenta molliveram: pilum liberali nitore nutriveram. Ovidius libro II. Metam.

Nitidam cape præmia vaccam.

Gebhardus.

4 *In campestribus.*) Vulgati auctiores *ac planis*, quod abest a Schotti codice. Lambinus *ea conclusione* ut adjectitium omisit.

5 *Quod cast. sub divo.*) Sic Savaro. Lambinus *quod castrum subsidia, &c.* scriptus noster & Giphan. *Quod castra subsidio, &c.* quæ impensius Gifanio ad Lucr. se probavit. *Schott.*

6 *Simulata deditione.*) Justinus lib. XIV. Antigonum ab hac obsidione recessisse ait, cum missa ab Antipatro Eumeni auxilia didicisset. Plutarchus, Antigono Noram obsidente, vita excessisse Antipatrum, aliamque ob causam hanc fuisse solutam obsidionem testatur. *Magius.*

7 *Præfectis Antigoni imposuit.*) Hieronymo. *Plut.*

8 *Olympias.*) Filia Neoptolemi, regis Molossorum. Quæ Μυρτάλη prius appellata est. Consule Justin. IX. 7. Atque hæc causa est, cur in Epiro tum temporis habitabat.

1 *Iret.*)

tum [1] iret Macedoniam, (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: huic ille primum suasit, ne se moveret, & exspectaret, [2] quoad Alexandri filius regnum adipisceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. [3] nam & in Macedoniam profecta est, [4] & ibi crudelissime se gessit. Petivit autem ab Eumene absente, [5] ne pateretur, Philippi domus & familiæ inimicissimos stirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. quam veniam si daret, quamprimum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, [6] misisse

1 *Iret.*) Lambinus *veniret*. Savaro *in* præpositionem præmisit. magis placet lectio edita, ut & Ultraj. *Schottus*. Præpositionem habuerunt Savaronis & Schottii libri, retinetque editio Brix. sæpe laudata. *Bœcl.*

2 *Quoad Alexandri filius.*) Ex Roxane susceptus, cujus nomen quærit Lambinus, putatque ex Probi Phocione conjici posse, Philippum fuisse appellatum, Trogo autem Herculem nominari. At Herculem Justinus XI. 10. ex Barsine filium Alexandri facit. Quod agnoscit ipse Lambinus ex Diod. XX. 20. ad illum Probi locum in Phocione, nota 42. ubi verba auctoris: *causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere*, mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Arridæo Philippo Alexandri fratre: ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod certum est ex Pausaniæ Atticis & Bœoticis, item Dexippo apud Photium & Eusebium. Adde Porphyrium lib. X. cap. 6. Diodorum XIX. 115. *Freinshemius.* Verba Porphyrii apud Eusebium: Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας, Ἡρακλέα τε ἐκ Μαρσίνης (scribe Βαρσίνης) τῆς Φαρναβάζου, Ἀλέξανδρόν τε ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Quam hic Phatnabazi filiam facit Plutarch. cap. 36. & Eumene c. 2. Artabazi. Arrian. VII. 4. Darii regis. Sed in nomine consentiunt. *Freinsh.*

3 *Nam & in Macedoniam profecta est.*) Lege Justin. lib. XIV. cap. 5. & 6.

4 *Et ibi crudelissime se gessit.*) Nam cum principum passim cædes muliebri magis, quam regio more fecisset, favorem sui in odium vertit. *Justin.* Confer Diodor. Siculum, lib. XIX. 11. Pausaniam in Atticis.

5 *Ne pat. Phil. domus, &c.*) Audacius Lambinus de suo ἀντίθετον adjecit, *familiæ inimicissimos regnare, amicissimos interire*. Sequor editam lectionem. Magius sic, *Amicissimus interire*. Schottus.

6 *Misisse literas.*) Quarum formulæ & argumenta exstant apud Dio-

fisse literas, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur. His [1] verbis Eumenes permotus, satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere. Itaque copias contraxit, [2] bellum adversus Antigonum comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his [3] Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, [4] tum autem obtinebat Persidem; & [5] Antigenes, cujus sub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens (quam tamen effugere non potuit) si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: [6] in principiis [7] nomine Alexandri statuit tabernaculum,

7

Diodorum lib. xiix. & Plutarchum in Eumene: Ἧκε δὲ καὶ παρ' Ὀλυμπιάδος αὐτῷ γράμματα, δεομένης καὶ λιπαρούσης βοηθεῖν τοῖς βασιλεῦσι καὶ ἑαυτῇ. *Keuchen.*

1 *Verbis.*) Melius *rebus*, quamquam non ignorem invicem interdum permutare, ut infr. in Timoleonte, *quibus rebus adeo ille est commotus*. ubi *verbis* Lambinus edit, notatque Savaro. *Schottus.*

2 *Bellum adversus Antigonum.*) Olymp. cxv. anno 4. Vide *Diod.* xix. 42. *Plutarch. Justin.* xiv. 1. & 2. & sequent.

3 *Peucestes.*) Qui in numerum corporis custodum allectus fuerat ab Alexandro post victoriam Indicam, cum antea fuisset hypaspistis, id est, clypei gerulus, ut tradit Arrianus l. vi. sub extrem. ubi narrat idem, tum corporis custodes, id est, σωματοφύλακας Alexandri fuisse septem; Leonnatum Antei F. Hephæstionem Amyntoris, Lysimachum Agathoclis, Aristonoum Pisæi, qui omnes erant Pellæi: Perdiccam Orontæ; Ptolemæum Lagi; Pithonem Crateæ; ad quos accessisse Peucestem, quem cogitabat Alexander Persidis satrapem constituere. *Lamb.* Meminerunt ejus Plutarch. Arrian. vi. 2. Diod. xvii. 99. Curt. ix. 5. Julian. in Cæsaribus, & Plin. xxxiv. 8. qui ipsum *Alexandri Magni servatorem* appellat, Polyæn. & alii veterum.

4 *Tum autem obtinebat Persidem.*) Cujus satrapa constitutus ab Alexandro. *Arrian.* vi. 5. Et in qua provincia postmodum remansit. *Diodor.*

5 *Antigenes.*) Lamb. Aldum secutus, *Trutamus*, vel *Tentamus*, cum rectius legatur *Antigenes*. Nam hic princeps phalangis erat; *Tentamus* secundum imperii gradum obtinebat. A Polyæno lib. iv. in Eumene com. 2. vocatur Τεύταμος. Constabat autem ipsa phalanx ex viris delectis, robore & proceritate corporis eminentibus, qui argyraspides ideo μεγίστων ἀνδρῶν a Polyæno appellantur. *Gebh.*

6 *In principiis.*) *Principia* heic pro loco accipiuntur castrorum Alexandri, ut bene notavit lib. iv. cap. 10. suarum Observationum eruditissimus *Gronov.* ἐν στρατηγίῳ, Appianus, Ἀννιβ. Vel in loco principis in castris, videlicet, ἐν

πραι-

lum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diade-
mate jussit poni, [8] eoque omnes quotidie convenire,
ut ibi de summis rebus consilia caperentur; credens,
minore se invidia fore, si specie imperii nominisque
simulatione Alexandri bellum videretur administrare.
Quod & fecit. Nam quum non ad Eumenis princi-
pia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus
deliberaretur, quodammodo latebat; quum tamen
per eum unum gererentur omnia. [9] Hic in Paræta- 8
cis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed
in

πρωτείοις, ἐν μέσῳ στρατοπέδῳ, in mediis castris, Polyænus. *Lambinus.*

7 *Nomine Alexandri statuit tabernaculum.*) Distingue duos mores circa Principum honores solitos usurpari, quos multi perperam confundunt. Unus fuit, ut absentibus aut mortuis sella poneretur in theatro cum corona: cujus rei expressam similitudinem vidimus in multis nummis. Dixit pridem de hoc Just. Lipsius ad II. Annal. docte & accurate. Sed videntur Romani a Græcis id didicisse. Nam προεδρία merentibus illam non solum decernebatur Athenis & in aliis urbibus Græciæ: sed etiam posteris ipsorum. Ad cujus rei memoriam primo institutum, ut etiam mortuis sellæ ponerentur. Deinde Reges sibi & suis hunc honorem tribuerunt. Alter mos fuit, ut in pompa Circensi, quam unus optime describit Dionysius Halicarnass. lib. VII. cum simulachris Deorum, inferretur Principis imago in thensa & ferculo, sicut imagines Numinum. Res, ut puto, inaudita Romæ ante Cæsarem. Apud Græcos simile quid observamus. Athen. in enarratione pompæ Philadelphi: Ἐπόμπευσαν δὲ καὶ θρόνοι πολλοὶ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ κατεσκευασμένοι, ὧν ἐφ' ἑνὸς ἔκειτο στεφάνη χρυσῆ, ἐπ' ἄλλου δὲ κέρας χρυσοῦν, ἐπ' ἄλλου δὲ ἦν στέφανος χρυσοῦς, καὶ ἐπ' ἄλλου δὲ κέρας ὁλόχρυσον. ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος θρόνον στέφανος ἐπέκειτο ἐκ μυρίων κατεσκευασμένος χρυσῶν. Ait traductam inter res divinas, quas paullo ante commemoravit, sellam Ptolemæi Soteris cum corona aurea: nec non sellas multas aliorum quorum nomina exponit. Ubi vides non obscurum vestigium utriusque moris ante expositi. *Casaub.* Adi Paschal. lib. x. cap. 10. de Coron. Est hoc consilium Ptolemæi apud Curtium 10. 6. 15. *Mea sententia hac est ut sede Alexandri in regia posita, qui consiliis ejus adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit, eoque quod major pars eorum decreverit, stetur.* Boecler.

8 *Eoque omneis quotidie convenire.*) Nam dedignabantur ad eum tanquam ad inferiorem accedere; & ipse Eumenes erubescebat ante ipsorum fores conspici. Plutarchus: Οὔτε ἐκείνων βαδίζειν βουλομένων πρὸς αὐτὸν, οὔτε αὐτὸς ἀξιῶν ἐπὶ θύραις ἑτέρων ὁρᾶσθαι. *Gebh.*

9 *Hic in Paratacis cum Antigono conflixit.*) Diodorus Siculus lib. XIX. *Instruens exercitus Antigoni adver-*

in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coegit redire.[1] ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit; sed militum id cogebat voluntas.[2] Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragraverat, deviceratque Persas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia non parere se ducibus, sed imperare postulabat: [3] ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant (quod illi fecerunt) sua intemperantia nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat; neque rem ullam, nisi tempus, interesse judicet. Sed ad illos revertar. Hiberna sumpserant, non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesserant. Hoc Antigonus quum comperisset, intelligeret-

versus Eumenem & Satrapas in Parætacis. Stephano Παραιτάκη πόλις Μηδίας. Ptolemæo *Paratacæni* Mediæ accensentur. Isidorus Characenus *Sacastenen* regionem & *Paratacenen* eandem statuit; ἐντεῦθεν Σακαςηνὴ Σακῶν Σκυθῶν, ἣ καὶ Παραιτακηνή. *Salmas.* Noster codex *Impar ætatis* præfert editque. Magius ac Longolius non recte; nam annos habebat fere quadraginta: Verius Gifanii schedæ *in Parætacis*. Lucret. Collect. dicto, *Sola loca*. Sequiturque Lambinus. & sic Ultraj. Edit. An. 1542. *Schott. Imparatus* legit Schottus 3. obs. 2.

1 *Ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit.*) Nihil heic ego muto, quamvis Lambinus malit, *in finitimam regionem*, & alii *dimisit*. Utrique male. Nam nullum heic motum ad locum agnoscet lector: & quamvis coegerint milites, tamen ipse divisisse Eumenes intelligendus est, quia cum obsistere eorum licentiæ non posset, factus est comes, quo plus auctoritatis haberet. Ipse Plutarchus vertit εἰς τὰ χειμάδια κατανειμάμενον. *Gebhard.* Cæterum per finitimam regionem intelligenda est *Gabena*, ut Plutarchus & Diodorus appellant. Polyænus *Gabienam* vocat, estque in situ Mediæ, juxta Ptolemæum lib. VI.

2 *Namque illa phalanx Alexandri Magni.*) Argyraspides. *Lambin. Mag.* Confer Justin. XII. 7. Curt. IV. 13. 14. Livium XXXVII. & alios. Simile quid instituit Imp. Alexander Severus apud Lamprid. in vita cap. 50.

3 *Ut nunc veterani faciunt.*) In quorum arrogantiam, fastidium, importunitatem acriter invehitur Cicero Philipp. XI. cap. 14. 15. *Boecler.*

1 *Sta-*

retque se parem non esse paratis adversariis, [1] statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duæ erant viæ, quibus ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adversariorum hibernacula posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam: cæterum dierum erat fere decem. illa autem qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa, omniumque rerum abundans. Hac si proficisceretur, intelligebat, prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ille tertiam partem confecisset itineris sui; [2] sin per loca sola contenderet, sperabat, se imprudentem hostem oppressurum. [3] Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres atque etiam culeos comparari: [4] post hæc pabulum: præterea [5] cibaria cocta dierum decem: utque quam minime fieret ignis in castris. Iter quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua constituerat, proficiscitur. Dimidium fere spatium confecerat, [6] cum ex 9
fu-

1 *Statuit aliquid sibi consilii novi.*) Sic Diod. lib. XIX. Κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀντίγονος μὲν χειμάζων ἐν Γαδαμάλοις τῆς Μηδίας, καὶ θεωρῶν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀσθενεστέραν οὖσαν τῆς τῶν πολεμίων, ἔσπευδεν ἀνελπίστως αὐτοῖς ἐπιθέσθαι, καὶ καταστρατηγῆσαι. *Lambin.*

2 *Sin per loca sola contenderet.*) Quæ paullo ante vocat *deserta.* διὰ τῆς ἐρήμου χώρας. Solitudinem hujus loci describit Polyænus. *Gebhard.* Præter Lucret. lib. 6. & Propert. Salust. *loca sola & nuda gignentium.* Savaro.

3 *Ad hanc rem conficiendam, imperavit quam plurimos utres atque etiam culeos comparari.*) Artis sive ingenii remedium naturæ defectum supplet. Polyænus lib. IV. in Antigono Com. II. προσέταξε δὴ ἐξάψασθαι μυρίους ἀσκοὺς, καὶ πλῆσαι πότης ὕδατος. Curt. lib. IV. cap. 63. *Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo ac fervido sabulo nulla erat.* Gebh.

4 *Post hæc pabulum.*) Καὶ κομισθεὶς τοῖς ἵπποις καὶ χιλὸν αὐτάρκη. *Idem.*

5 *Cibaria cocta.*) Decem dierum. σιτία δέκα ἡμερῶν πέμψαντας ἔχειν. *Cocta cibaria* forte ἄπυρα. quæ igne non indigerent. Vide Polyæn. lib. IV in Antioch. Seleuci F. Ἀντίοχος δὲ προστάξας ἄπυρα σιτία τεσσάρων ἡμερῶν κομίζειν. *Idem.*

6 *Cum ex fumo castrorum ejus:*) Notanda est elegans vocis *cum*, & veluti transposita usurpatio ad hunc modum: *Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo ca-
stro-*

fumo castrorum ejus [1] suspicio allata est [2] ad Eumenem hostem appropinquare. Conveniunt duces. quæritur quid opus sit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus [3] titubantibus, & de rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transire posset, se effecturum, [4] ut non minus totidem dierum spatio retardaretur. Quare circumirent, suas quisque copias contraheret. [5] Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos montes, [6] qui obvii eant itineri adversariorum, hisque præcepit, [7] ut prima nocte, quam

strorum ejus allata est suspicio: pro *cum dimidium spatium confecisset, allata est suspicio*. Bœclerus. Atqui non ex fumo, sed ex fulgore hostium præsentiam conjectabant. Plutarch. Θαυμάσαντες τὸ τῶν πυρῶν πλῆθος. Nam etsi plana esset regio, per quam incedebat Antigoni miles: tamen circumdata erat collibus editis, ex quibus facile erat, quamvis longo intervallo, fulgorem ignium animadvertere. *Gebhard.*

1 *Suspicio allata est.*) A barbaris, qui spectantes totam regionem montes incolebant. Nuncium autem attulerunt Camelis cursoribus. Ubi notes, velim, quos ἱππαστρίας καμήλους vocet, Diodoro dici δρομάδας. *Idem.*

2 *Ad Eumenem.*) Diodorus, *ad Eumenem & Peucestem*. Plutarch. *ad Peucestem, qui propius ab hostibus aberat*. Lamb.

3 *Titubantibus.*) Ἀμηχανοῦσι sive ἀθυμοῦσι. *Gebhard.* Nonius: *Titubare, trepidare*. Utitur Cicero Philipp. VIII.

4 *Ut non minus totidem dierum spatio.*) Plutarchus, Eumenem, ait, pollicitum, se hostibus statim velocitatem repressurum, ut triduo exspectatione tardius adventarent. *Mag.*

5 *Ad Antigoni refrenandum impetum.*) Celeritatem retardandam. *Refrenare impetum* videtur Plutarchus reddidisse ἐπιστῆσαι τῶν πολεμίων τὸ τάχος. M. Tullius in Antonium: *Brutus Antonium invadentem in Asiam a progressu arcuit, a reditu refrenavit*. Gebhard. *Ad Antigoni autem refrenandum impetum.*) *Refrenandum* translate. Epicurus: οὐ γὰρ κατατείνονται αἱ ποιοῦνται ἄτομοι, &c. Vide Gifan. ad Lucretium. *Keuchen.*

6 *Qui obvii eant itineri adversariorum.*) Lambin. *erant*. Quod non persuadet. Nam ex tabernaculis suis jussit quosdam procedere obviam adventantibus Antigoni militibus. *Idem.*

7 *Ut prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos.*) *Primam noctem* vocat, quam alii *primam vigiliam*. Antiquissimi νυχθήμερον distribuebant in partes

quam latissime possint, ignes faciant quam maximos, atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & [1] adsimulata castrorum consuetudine suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænunciatum: idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur: credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias. mutat consilium, & quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, & illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit, ibique diem unum opperitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret. Hic Eumenes callidum imperatorem [2] vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus: neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat, [3] perfidiaque militum Macedonum veteranorum, quum su-

tes octo, quarum quatuor noctis erant, totidem diei. Et noctis quidem proprie appellabant vigilias, diei vero horas. Primam vigiliam cum Solis occubitu ordiebantur, secunda cum nocte media desinebat, & ab ea deinde initium suum tertia, post hanc cum Solis ortu & diei quartam finiebant. Ex hac noctis divisione orta est totuplex partitio vigiliarum militarium, Vegetio, aliisque passim scriptoribus memorata. Sed apud Censorinum partes νυχθημέρυ sexdecim sunt, quas ad numerum duodenarium redegit Macrobius Saturnal. lib. I. cap. 3. Meminit & Alexand. Neapolitanus lib. IV. Genial. cap. 20. & lib. I. cap. 12. Cæterum caussam, cur prima vigilia quam maximos ignes facerent, reddit Diodorus lib. XIX. Plutarchus ait, ἐν διαςήμασιν accensos ignes fuisse; & addit continuo, Eumenem more ςρατοπεδευόντων strategema illud instituisse. Quibus consentanea sunt, quæ in eadem narratione commemorantur a Polyæno lib. IV. Strategem. *Keuchen.*

1 *Adsimulata castrorum consuetudine.*) Scilicet ignium faciendorum. De qua Lipsius in Milit. Romana. *Boecler.* Cur autem quarta vigilia nullos fieri voluerit ignes Eumenes, inquirendum est. Nam Epaminondas Sparta repulsus jubebat suos ἑωθινῆς φυλακῆς (quartam capio) πυρὰ καίειν ἐν τῇ παρεμβολῇ. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

2 *Vicit consilio.*) Quod post cognovit ipse Antigonus. Plutarch. Ἤσθετο καταςρατηγημένος ὑπὸ Εὐμένους. *Lamb.*

3 *Perfidiaque militum.*) Justin. l. XIV. & Plutarchus in eodem Eumene, ad hoc facinus impulsos

superior prælio discessisset, [1] Antigono est deditus, [2] quum exercitus ei ter ante separatis temporibus jurasset se eum defensurum, nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, [3] quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim [4] Seleucus, [5] Lysimachus, [6] Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt [7] hi, qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum le-
11 niri non posset. Itaque quum eum in custodiam dedisset, & præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet; [8] ut acerrimum, inquit, leonem, aut ut ferocissimum elephantum. nondum enim statuerat, eum conservaret, necne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, & qui propter odium [9] fructum oculis ex ejus casu capere vellent,

&

Argyraspides dicunt, quo uxores, ac liberos, suaque quæ in prælio amiserant, ab Antigono reciperent. *Mag.*

1 *Antigono est deditus.*) Olymp. CXVI. anno I. *Chronol.* Apud Justinum lib. XIV. & Plutarchum exstat expostulatio ejus ad milites, quos coarguit proditionis mirum in modum, virilis & acerba. *Longolius.*

2 *Quum exercitus ei ter.*) Justinus *quater* dicit. *Mag.*

3 *Quam eum non prodere.*) *Perdere* in vulgatis, sed Festo *prodere* perdere est, & Lucretio non semel observante Gifanio. *Schott.*

4 *Seleucus.*) Babyloniæ præfectus. *Lambin.*

5 *Lysimachus.*) Cui Thracia erat tradita, cum regionibus finitimis. *Idem.*

6 *Ptolemæus.*) Ægypti satrapes, opinione hominum Lagi filius; re Philippi. *Lambin.*

7 *Hi, qui circa erant.*) Id est, οἱ περὶ αὐτὸν, ejus comites & familiares. *Idem.* Cicero modo Græce dicit, modo Latine. Meminit hujus loci *Casaubonus* ad Suetonium lib. IV. cap. 10.

8 *Ut acerrimum, inquit, leonem.*) Sic Plutarchus: *Quærentibus autem iis, quibus custodiendus Eumenes fuerat traditus, quomodo asservarent: ut elephantum, inquit, aut leonem.*

9 *Fructum oculis ex ejus casu capere.*) Id est, oculos pascere.

Con-

& qui propter veterem amicitiam [1] colloqui consolarique cuperent. multi etiam qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu, tamque valde timuissent: cujus in pernicie positam spem habuissent victoriæ. At Eumenes, quum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiæ, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur; non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, [2] ut sic deuteretur victo, quin aut interfici, aut missum fieri juberet. Hic quum ferocius Onomarcho loqui videretur: *Quid? tu*, inquit, *animo si isto eras*, [3] *cur non in prælio cecidisti potius, quam in potestatem inimici venires?* Huic Eumenes, *Utinam quidem istud evenisset*, inquit: *sed eo non accidit*, [4] *quod nunquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia* [5] *decidi*. Neque id falsum. nam & dignitate fuit honesta, & viribus ad laborem ferendum firmis:

Contrarium est *oculis dolere*. Teren. Phormione:

Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam,
Et quo tuo viro oculi doleant.

Cœlius Curio ad Cicer. lib. 8. epist. 15. *Numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses*. Explicat Pet. Victorius l. 31. Var. Lection. cap. 5. & Turnebus lib. xi. cap. 1. Adversar. *Schottus*.

1 *Colloqui*.) Legendum fortasse est, *alloqui*. id παρηγορεῖν, παραμυθεῖσθαι. *Lambin.*

2 *Ut sic deuteretur victo*.) Unde *hic se uteretur*, Lambinus conformavit. Retineo tamen scriptorum codicum lectionem *deuteretur*, prisce quidem atque inusitate pro *abuteretur*, ut *denasci* veteres dicebant pro *mori*. Cassius Hemina libro II. Annal. *Quæ nata sunt, ea omnia denasci ajunt*. Schott.

3 *Cur non in prælio*.) Meminit Plutarchus ejusdem quæstionis & responsi in Vita Eumenis.

4 *Quod nunquam cum fortiore sum congressus*.) Hunc quasi morem Eumenes habuit, ut & imperaret juxta in acie, & pugnaret. Quo & Plutarchi observatio pertinere videri potest, cum Eumenem φιλοπόλεμον καὶ φιλόνεικον notat. Locus ex ipsa comparatione ejus cum Sertorio. Nam eorum vitas commisit. *Buchnerus*.

5 *Decidi*.) In hanc calamitatem incidi: dejectus de fortuna mea sum. Nam *cadere* & *decidere* dicuntur, qui adversam fortunam incurrunt. Vide Laberii Mimos. *Idem*.

mis: neque tam magno corpore, [1] quam figura venusta.
12 De hoc Antigonus, quum solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hic quum [2] plerique omnes primo perturbati admirarentur, non jam de eo sumptum esse supplicium, a quo tot annos adeo essent male habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti, quique maximos duces interfecisset; denique in quo uno esset tantum, ut quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent; interfecto, nihil habituri negotii essent: postremo, si ille redderet salutem, quærebant quibus amicis esset usurus; sese enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem quum vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, [3] & quotidianum victum amoveri jussit. nam [4] negabat, se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen [5] non amplius quam triduum fame fatigatus, [6] cum castra moverentur, insciente Antigono [7] jugulatus est

1 *Quam figura venusta.*) Πᾶν τὸ σῶμα διηρθρωμένον καὶ σύμμετρον. *Venustas* enim hic decentem membrorum inter se competentiam notat. vide Plutarch. in Eumene. *Bœcler.*

2 *Plerique omnes.*) Attica locutio. Priscianus lib. XIIX. πλείονες δὴ πάντες τῶν λέγουσιν ἄνθρωποι. Vide Servium Æneid. I. pag. 181. A. Gellium Noct. Att. lib. VIII. cap. 12. *Keuchenius.* Nearchus enim & Demetrius Antigoni F. & nonnulli alii Eumenem servari cupiebant: cæteri omnes necari volebant. *Lambin.*

3 *Et quotidianum victum amoveri.*) Sic Plutarchus: Ὡς δ᾽ οὖν ἔδοξε τῷ Ἀντιγόνῳ τὸν Εὐμένη κτεῖναι, ἐκέλευσεν αὐτοῦ τὴν τροφὴν ἀφελεῖν. *Idem.* Similem viam ad mortem sibi fecit Atticus. De quo infra in vita ejus c. 22. *Ernst.*

4 *Negabat, se ei vim allaturum.*) Quasi vis non esset, inedia ac fame hominem exhaurire. Certe in *l.* 1. *Cod. de custod. reor.* inter crudelitatis exempla refertur. Rittershusius in Nov. 12. 14. 3. nullum violentæ mortis genus fingi posse crudelius ostendit, quam fame necare. *Loccenius.*

5 *Non amplius, quam triduum.*) Καὶ δύο μὲν, ἢ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος, οὕτω πρὸς τελευτὴν προσήγετο. *Lamb.*

6 *Cum castra moverentur.*) Αἰφνίδιον δ᾽ ἀναζυγῆς γινομένης. *Idem.*

7 *Jugulatus est.*) Εἰσπέμψαντες ἄν-

est [1] a custodibus. Sic Eumenes annorum quinque 13
& quadraginta, quum ab anno vigesimo (ut supra ostendimus) [2] septem annos Philippo apparuisset, & tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset; in his [3] uni equitum alæ præfuisset: post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset; captus non Antigoni virtute, sed [4] Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc faci-

ἄνθρωποι ἀποστρέφονται αὐτόν. *Idem.*

1 *A custodibus.*) Quibus assignari eum, Antigonus præceperat. Vid. Justinum XIV. 4.

2 *Septem annos Philippo apparuisset.*) MSS. Boecleri & quidam editi *paruisset*: Quod Magius corruptum putat. *Parere* tamen idem esse quod *apparere*, dudum eruditi noverunt. *Bosius.*

3 *Uni.*) Verissima correctio Freinshemii pro *uni*, VIII. (sc. annos) legentis in comment. ad Curtium. annos enim putat, & nihil facilius fuit, quam ut nota numeri transiret in vocem. *Bœcl.*

4 *Macedonum perjurio.*) A quo ipse sibi postea metuit Antigonus; quare eos callida ratione separavit & quasi ex oculis amovit. Polyæn. lib. IV. in Antigono Comment. 15. Ἀντίγονος τοὺς ἀργυρασπίδας, οἳ τὸν Εὐμένη δεσμώτην αὐτῷ παρέδωκαν, ἐτίμησε δωρεαῖς· Τὸ δὲ ἄπιστον αὐτῶν φυλαττόμενος, χιλίους μὲν αὐτῶν ἔδωκε συμμάχους εἶναι Σιγυρτίῳ τῷ σατράπῃ τῆς Ἀραχωσίας. Inquirendum est in verum nomen ejus Satrapis, qui Arachosiis tunc præerat, & cui mille Argyraspidum supperias missi. A Polyæno appellatur Σιγύρτιος. Diod. lib. XIX. Σιβύρτιος μὲν, inquit, τῆς Ἀραχωσίας ἡγούμενος παρείχετο πεζοὺς μὲν χιλίους. Propius ad verum, & unde quoque de vitio liquet lectionis apud Polyænum τῆς Ἀραβίας. Plutarchus quoque corruptus hoc in nomine est: Τοὺς Ἀργυράσπιδας παρέδωκεν Ἰβυρτίῳ τῷ διοικοῦντι τὴν Ἀραχωσίαν. Neque non & Arrianus: Θόαντα δὲ σατραπεύειν τῆς ταύτῃ ἔταξε. Τούτου δὲ νόσῳ τελευτησαμένου Σιβύρτιος τὴν σατραπείαν ἐκδέχεται. Legendum apud istos omnes Σιβύρτιος. Fundum habeo hujus correctionis Q. Curt. lib. IX. cap. 53. *Preposito igitur* (inquit) *regioni Siburtio* (*namque Memnon prefectus ejus nuper interierat morbo*) *in Carmaniam ipse processit.* Sciendum autem est ex lib. VII. cap. 16. Memnonem a Rege Arachosiis prætorem datum, quatuor millibus peditum & sexcentis equitibus in præsidium relictis. Præterea Diodorum ipsum, apud quem hujus purpurati nomen integrum restitit lib. 18. Καὶ Σιβυρτίῳ μὲν ἔδωκεν Ἀραχωσίαν καὶ Κεδρωσίαν. Denique Justin. lib. 13. c. 4. *Arachosii Gedrosique Sibyrtio traduntur.* Gebhard.

facile poteſt judicari, [1] quod nemo Eumene vivo rex appellatus eſt, ſed præfectus. Iidem poſt hujus occaſum ſtatim regium ornatum nomenque ſumpſerunt: neque quod initio prædicarunt, ſe Alexandri liberis regnum ſervare, id præſtare voluerunt; & uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Hujus ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum [2] propinquis ejus ſepeliendum tradidit: qui eum militari honeſtoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, oſſaque ejus in Cappadociam [3] ad matrem atque uxorem liberoſque ejus deportanda curarunt.

1 *Quod nemo Eumene vivo rex appellatus eſt.*) Quia ipſe Eumenes rex erat. Quare a Suida vocatur βασιλεὺς Μακεδόνων. Et paullo poſt: ἀνὴρ ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ' αὐτὸν βασιλέων γενόμενος. Vide ibidem plura. *Ernſt.*

2 *Propinquis ejus ſepeliendum.*) Propter amicitiam, quam olim cum Eumene vivo contraxerat. Διὰ δὲ τὴν προγεγενημένην φιλίαν. *Diodor.* XIX. Confer Plutarchum.

3 *Ad matrem, atque uxorem.*) Diod. Πρὸς τοὺς οἰκείους. Plutar. Τῇ γυναικὶ, καὶ τοῖς παισί. Uxor erat Barſine, natione Perſica, Artabazi filia, ex qua filium Herculem ſuſcepit Alexander. Meminit Curt. x. 6. & alii. Sed apud Porphyrium corrupte legas Μαρσίνης pro Βαρσίνης.

PHO-

PHOCION.

XIX.

[1] PHOCION Atheniensis, [2] etsi sæpe exercitibus præfuit, summosque [3] magistratus cepit; tamen multo ejus [4] notior integritas est vitæ, [5] quam rei militaris labor. Itaque [6] hujus memoria est nulla, illius autem magna fama: [7] ex quo cognomine BO-

1 *Phocion.*) Phoci filius. *Suidas* in Φωκίων. *Ernst.* Sic quoque Ælianus Vat. II. 16. Cochlearium fuisse patrem, testis idem XII. 43. ubi vide not. Cl. Schefferi. *Bosius.* De hoc Plutarch. in ejus vita, in Politicis & alias. Diodor. lib. 18. Polyænus lib. 4. Athenæ. lib. 10. Val. Max. 3. c. 8. & 5. 3. Suidas. *Savaro.* & alibi Æsch. de fals. leg. Athen. Hujus Hermam, sed capite truncatum exhibent Imagines Ursini numero 109.

2 *Etsi sæpe exercitibus præfuit.*) Quadragies & quinquies, auctore Plutarcho, cujus hæc verba sunt: *Constat enim inter omnes, eum exercitui præfuisse quinquies & quadragies, cum ne semel quidem in comitiis interfuisset, sed eum cives semper arcessivissent, & suffragiis suis creassent.* Lambin.

3 *Magistratus cepit.*) In Attico: *quod neque peti majorum more, neque capi possent.* Ibidem: *Honores & divitias capere.* Ibid. *Quos honores quibusque temporibus cepisset.* Sidon. ep. ult. lib. 9. in Carm. *Capiens honorem.* vide Not. *Savaro.*

4 *Notior integritas est vitæ.*) Valer. Maximus lib. v. cap. 3. *Phocion vero his dotibus, quæ ad pacandum hominem potentissimæ judicantur, eloquentia & integritate instructissimus.* Hinc illa vox Demosthenis concionantis: ἡ τῶν ἐμῶν λόγων σφύρα καὶ κοπὶς ἔρχεται. Auctor Jamblichus apud Stobæum. *Keuchen.*

5 *Quam rei militaris labor.*) Immo multas ejus res militiæ gestas, & functiones imperatorias commemorat Plutarchus in Phocione. Et ejus uxor ornamenta sua dicebat esse Phocionis viri sui consilia factaque imperatoria, ut tradit Plutarchus ibidem, & refert principio libelli περὶ μουσικῆς. Quinetiam ætatis octogesimum agens annum exercitui præfuit, aut certe præesse jussus est a populo, ut ex eodem Plutarcho intelligere licet, παραγγελ. πολιτ. *Lambin.*

6 *Hujus memoria est nulla.*) Respicit Nepos ætatem suam, qua Phocion tantum ob morum bonitatem notus erat; rerum bello ac pace præclare gestarum nomine obscurus. *Gebhard.*

7 *Ex quo cognomine Bonus est appellatus.*) Supra in Aristide: *Ut nunc cognomine Justus sit appellatus.* Quod cognomen a virtutibus impositum. Mos passim obvius apud Græcos, Latinosque, ratus primo honor & gloriosus, mox ridicula sæpe ambitione vulgatus obsolevit. *Bæcler.* χρηστὸς Græce dictus est, auctore Suida, quod omnibus aliis magis quam sibi esset utilis. Nam & in pecuniis largiendis liberalissimus fuit, & filias elocavit cum dote etiam pau-

BONUS est appellatus. [1] Fuit enim perpetuo pauper, [2] quum ditissimus esse posset propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei a populo [3] dabantur. Hic quum [4] a rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere; simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam: Hic ille, *Si mei similes erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam*. Eidem quum prope ad annum octogesimum prospera [5] mansisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit suorum civium. [6] Primo cum Demade de urbe tradenda Antipatro consenserat; ejusque consilio Demosthenes cum cæteris, qui bene de republica mereri existimabantur, plebiscito in exilium erant ex-

perrimis quibusque, modo essent frugi. Græca enim vox ἀπὸ τ̃ χρηστῶν facta est. *Longol.* Præter Plutarch. in vita ejus & l. de musica & Suidam Val. Max. 8. 3. 2. *Placidi & misericordes & liberales, omnique suavitate temperati mores Phocionis, quos optime profecto consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit.* Savaro.

1 *Fuit enim perpetuo pauper.*) Lege *Plutarchum* in libello περὶ φιλοπλουτίας. *Athenæum* lib. x. cap. 3: *Lucianum* in Jove Confutato, & passim alios.

2 *Quum ditissimus esse posset.*) Lambin. & Cod. Gifan. *divitissimus:* quomodo & Cicero 1. de Divin. 36. *divitissimum fore prædictum est.*) Sic *divitior* apud eundem, Plautum, Lucretium, Martialem, Tacitum occurrit. *Bosius.*

3 *Dabantur.*) Sic Schott. & Savaro secutus MSS. Ven. Col. Ald. Paris. in vulgatis *mandabantur*. In Pelopida: *Hac mente amicis suis summas potestates dederant*. Savaro.

4 *A rege Philippo munera magnæ pecuniæ.*) Plutarchus in apophth. & vita Phocionis, non Philippum, sed Alexandrum Phocioni centum talenta dono misisse dicit. Sic & Jamblichus scriptum reliquit in his, quæ de Pythagora memoriæ consignavit. *Magius.* Adde Ælianum lib. 1. Var. Histor.

5 *Mansisset.*) Schott. Codex *pervenisset*. sic MSS. Ven. Colon. Ald. Paris *permansisset*. Lambinus.

6 *Primo cum Demade.*) Historiam fuse narrant Diodorus Siculus lib. xIIx. & Plutarchus. Sed in Msc. Leidensi est: *Primo quod cum Demade*. Quod probat Bosius.

1 *Quum*

expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod patriæ male consuluerat, sed etiam quod amicitiæ fidem non præstiterat. Namque auctus adjutusque a Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, [1] quum adversus Charetem eum subornaret. [2] ab eodem in judiciis, quum capitis causam diceret, defensus aliquoties, liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis [3] non defendit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine; quia [4] quum apud eum summum esset imperium populi, & Nicanorem Cassandri præfectum insidiari [5] Piræeo Atheniensium [6] a Dercyllo moneretur; idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur: hinc, audiente populo, Phocion negavit esse periculum, seque ejus rei obsidem fore pollicitus est. [7] Neque ita multo post Nicanor Piræeo est potitus.

Ad

1 *Quum adversus Charetem eum subornaret.*) Vide quæ ad hunc locum notat Dionysius Lambinus.

2 *Ab eod. in jud. q. capit. caus. diceret.*) Eadem sors Ciceronis, qui a C. Popillio Lænate, quem parricidii reum defenderat, interfectus est, M. Antonio præmium suppeditante HS. decies centena millia. Appian. Plutarch. Valer. Max. v. III. *Schottus.*

3 *Non defendit, sed etiam prodidit.*) Quin etiam & patriam, ut mox: quare lege talionis nihil mitum, si ingratam erga se expertus est. De quo scelere Cicero 1. Officiorum, & Virgilius:

Vendidit hic auro patriam.

Schotius.

4 *Quum apud eum summum esset imperium Populi.*) Plutarch. Στρατηγὸς καὶ ἄρχων, id est, *imperator*, seu *dux exercitus*; & *archon*, hoc est, *prætor*. Lambinus. Erat enim archon, & quidem ante Archippum, nisi me conjectura fallit. Certe extremo vitæ tempore sub calamitatem istam archontem fuisse, Plutarchus tradit in ejus vita. Sed non diu magistratum illum tenuit, ut Plutarchus clare narrat; itaque amotus, ut videtur, Archippum sibi substitutum habuit; cujus nomen etiam relatum in Fastos. *Meursius.*

5 *Piræeo Atheniensium.*) Videtur legendum, *Piræeo Atheniensium portui*: Vel delendum, *Atheniensium*. Veruntamen nihil mutare ausus sum. *Lamb.*

6 *A Dercyllo.*) Quem Regis Antipatri nomine Attica tunc regio præfectum habebat. Plutar. *Magius.*

7 *Neque ita multo.*) Locus hic absque ulla difficultate per παρένθεσιν ita legitur: *Neque ita multo post Nicanor Piræeo est potitus; (ad quem recuperandum cum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit) sine quo Athenæ omnino esse non possunt.* Ernstius.

I Ne-

Ad quem recuperandum, ſine quo Athenæ omnino
eſſe non poſſunt, quum populus armatus concurriſ-
ſet, ille non modo [1] neminem ad arma vocavit,
3 ſed ne armatis quidem præeſſe voluit. Erant eo
tempore Athenis duæ factiones; quarum [2] una po-
puli cauſſam agebat, [3] altera optimatum. In hac e-
rant Phocion & [4] Demetrius Phalereus. Harum u-
traque Macedonum patrociniis [5] nitebatur. [6] Nam
populares Polyperchonti favebant: optimates cum
Caſſandro ſentiebant. Interim a Polyperchonte Caſ-
ſander Macedonia pulſus eſt: quo facto populus ſu-
perior factus, ſtatim duces adverſariæ factionis, ca-
pitis damnatos, patria [7] propulit: [8] in his Phocio-
nem & Demetrium Phalereum: deque ea re lega-
tos ad Polyperchontem miſit, qui ab eo peterent,
ut ſua decreta confirmaret. Huc eodem profectus eſt
Phocion. quo ut venit, [9] cauſam apud Philippum
regem verbo, re ipſa quidem apud Polyperchontem
juſ-

1 *Neminem ad arma vocavit.*) Plutarchus vero air, Phocionem tunc tumultuantem populum fruſtra conarum educere, & odio & contemprui omnibus fuiſſe. *Idem.*

2 *Una populi cauſſam agebat.*) Democratiæ ſtudebat. *Lambin.*

3 *Altera optimatum.*) Ariſtocratiæ. *Idem.*

4 *Demetrius Phalereus.*) De quo ſic Polyænus lib. IV. Κασσανδρίζων ἐτύγχανε, id eſt, *cum Caſſandro ſentiebat*, ſeu *faciebat*. Lambin. Eodem modo Demoſthenes φιλιππίζειν de Pythia dixit. *Keuchen.*

5 *Nitebatur.*) *Utebatur* ſcriptus codex, & ſic editum Ultraj. *Schott.*

6 *Nam populares.*) Δημοκρατικοὶ, quos Plutarch. in Arato φιλοπολίτας vocat. *Bœcler.*

7 *Propulit.*) Lambinus ſolus *pepulit* evulgavit. *Idem.*

8 *In his Phocionem & Demetrium.*) Plurarc. Callimedontem & Periclem vocat, qui ex urbe tum profugere, quique paucorum dominationi una cum Phocione faverunt, & Antiparro ac regibus ſtuduerunt: populi vero opibus & potentiæ adverſati ſunt. Vide Diod. Sicul. lib. XIIX. cap. 65. cum ſeq. & Plurarchum. *Ernſtius.*

9 *Cauſam apud Philippum regem verbo.*) Philippum Aridæum inrelligit Eurydices maritum, uxori & aliis moniroribus obnoxium. Suppeditat hic Princeps eximium vecordiæ ac ſtuporis exemplum, quem penes tantum umbra nominis, penes uxorem alioſque vis atque imperium. Juſtin. lib. XIV. cap. 5. *Interea Eurydice uxor Aridæi regis, ut Polyperchonta a Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arceſſitam Olympiadem, muliebri æmulatione perculſa, abutens valetudine viri; cujus officia ſibi vindicabat.*

jussus est dicere. Namque is tum regis rebus praeerat. Hic quum [1] ab Agnonide accusatus esset, quod Piræeum Nicanori prodidisset, [2] ex consimili sententia in custodiam conjectus, [3] Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium. Huc ubi per- 4
ventum est, quum propter ætatem pedibus jam non valeret, [4] vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti, [5] quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piraei: maximeque quod

cabat. Non video autem caussam, cur mutato ordine malit Schottus: *Causam apud Philippum verbo quidem; reapse apud Polyperchontem.* Gebhard.

1 *Ab Agnonide.*) Exemplaria Mss. nonnulla, & Jensonica quoque *Agnone* habent. Sed ex Plutarcho patet, legendum esse *Agnonide*: qui fuit, ut ipse ait, sycophanta. Sane *Agnonis* hominis deliciis affluentis meminit Athenæus lib. XII. 18. *Mag.* Schedæ veteres, *Hic ab Agnonide accusatus, quod, &c.* concinnius. *Schottus.*

2 *Ex consimili sententia.*) Sic Mss. & vulgati omnes, quæ lectio non rejicienda videtur & hac mente accipi potest. Consimili sententia, qua antea Phocion in carcerem conjectus, & in exilium erat expulsus, iterum reus proditionis actus in carcerem conjectus est. Conjecturam tamen Puteani & Lambini restatam volo, qui *ex consilii sententia* legunt. Magno libro Notarum D. C. S. *de consilii sententia*. Videndus Cic. ad Attic. 17. ep. lib. 7. more etiam Atheniensium comprobatur conjectura. In Eumene: *ad consilium retulit*. postea *cognita consilii voluntate*. Savaro. Sic etiam in Sluiskenii Ms. *Keuchen.*

3 *Athenas deductus est.*) Ut scilicet causam capitis diceret, vide Diodorum lib. XVIII. & Plutarchum in Phocione. Obiter observabis, reos honoratiores Athenas missos fuisse, ut magistratibus traderentur, utque legitimis confectis, aut absolverentur, aut addicerentur, quod & apud Romanos invaluit, not. ad Sidonium epist. 7. lib. VII. quibus moribus & Senatusconsultis locum dedit in suis Capitularibus Carolus Magnus. *Savaro.*

4 *Vehiculoque portaretur.*) Plutarch. Ἐφ' ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν. Hic tamen non propter infirmitatem pedum sic vectos esse significat, sed contumeliæ causa. *Lamb.*

5 *Quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur: plurimi vero ira exacuerentur.*) Duplex istud hominum genus, hinc miserantium, inde insultantium in omnibus talibus casibus se exhibet. Tacit. lib. XII. cap. 47. *Mox vulgus duro imperio habitum probra ac verbera intentabat: & erant contra, qui tantam fortunæ commutationem miserarentur.* Ad prius membrum Taciti illustrandum spectat locus Diod. lib. 18. Τὸ γὰρ ἐν ταῖς εὐτυχίαις σιωπώμενον μῖσος, ὅταν ἐκ μεταβολῆς ἐκραγῇ ταῖς ὀργαῖς, ἀποθησαυρίζεται πρὸς τοὺς μισουμένους. De fato Phocionis Valer. lib. 5. cap. 3. Extern. 3. *Gebhard.*

1 *Ad*

quod [1] adversus populi commoda in senectute steterat ? [2] Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas, & dicendi causam: Inde judicio, [3] legitimis quibusdam confectis, damnatus, [4] traditus est undecimviris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publice damnati tradi solent. Hic quum ad mortem duceretur, obvius ei fuit [5] Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is quum lacrymans dixisset, *O quam* [6] *indigna perpeteris Phocion!* huic ille, *At non ino-*

1 *Adversus populi commoda.*) *Ita* τὸ κοινῇ συμφέρον in Democrat. vocatur. *Bacl.*

2 *Qua de re ne perorandi.*) Quomodo plerique, præsertim boni, præposterum illud populi judicium tulerint, e Diodoro petendum est. Ex eodem constat, proditos Athenienses fuisse a Polyperchonte. *Ernst.*

3 *Legitimis quibusdam confectis.*) Quæ lege ad accusandum & audiendum reum, nec non reliquum judicii ordinem sunt constituta. Cicero ad Antonium: *Cedo illa legitima, quæ Consules populum jure rogaverunt.* Gebhard.

4 *Traditus est undecimviris.*) Undecimviri, de quibus hic Probus (quos Julius Pollux τοὺς ἕνδεκα diei solitos arguit, quosque etiam νομοφύλακας atque ἐπάρχους Græci appellabant) Triumviris Romanorum capitalibus erant non absimiles, ut Budæus in poster. annot. ad ff. observatum reliquit. Horum erat officium (ut ex multis, quæ legi, pauca afferam) delinquentes facinorososque homines comprehendere, in carcerem conjicere, & capitis damnatos ad supplicium ducere. *Magius.* Lege *Demosthenem* κατὰ Τιμοκρ. & κατὰ Ἀριστογείτονος; *Platonem* in Phædone; *Aristotelem* lib. 6. cap. ultimo de optima administrandæ reipubl. forma, & alios. Sane quantum ad horum electionem attinet, *Decemviri* (ut Pollux ait) *singuli a singulis tribubus cooptari solebant*; quorum numerum augebat γραμματεὺς, id est, *scriba*, ut hoc pacto undecim essent & dicerentur. Plura de XI. *Viris* doctus quidam Auctor magni apud Gallos nominis, in libello, quem de Atheniensium Magistratibus conscripsit. *Magius.*

5 *Emphyletus.*) Lapsus iterum hic Æmilius, quod minus curiose Græcos codices inspexerit, verteritque; nam ut ex Aristide videre licet, scriptum fuit in Græcis auctoribus ἐμφύλιός τις, id est, *ex sua tribu aliquis*, vel *tribulis*, ut cum Cicerone interpreter. *Longol.* Tentabam equidem (audendum est enim) *Euippum* reponere, Plutarchi auctoritate, qui non dissimile refert in apophth. & vita Phocionis, sed in qua vitiose Θούδιππος euditur. Hic enim una capitis damnatus, cum quiritaretur, attrita cicuta injuste se ad mortem adigi, οὐκ ἀγαπᾷς, εἶπεν, ὦ Εὔιππε, κατὰ Φωκίωνος ἀποθανούμενος; *cum Phocione mori detrectas?* Refert & Ælianus lib. 13. cap. 41. *Schott.* Item Seneca consolatione ad Helviam cap. 13. sed sub persona Aristidis, quem correxit ibidem Justus Lipsius.

6 *Ind. perp. Phocion.*) Cujus & præclarum hoc dictum, *præstare injuriam ferre quam inferre; accipe-*

re

inopinata, inquit; [1] *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses*. In hoc tantum fuit odium multitudinis, [2] ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque [3] a servis sepultus est.

re damnum melius esse quam dare. Plutarch. in ejus vita. quæ γνώμη & Thusculana 5. Cicer. *Accipere quam facere præstat injuriam* legitur. filio tamen Phocionis, non parenti adscribit Ælian. 2. Var. Hist. 12. *Schott.*

1 *Hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses*.) Quorum catalogum contexit Lucianus in dialogo, *De non temere credendo calumniæ*. Idem meminit mortis Phocionis in *Jove Confutato*. Adde Dion. Prusæum Orat. 73.

2 *Ut nemo ausus sit eum liber sepelire*.) Quia lege Attica non concedebatur proditionis damnatos sepelire, in Themistocle in fine: præter Diodorum & Plutarchum Valerius lib. v. cap. 3. *Phocion non tantum exulem ab Atheniensibus impositus est; sed certe post obitum nullam Atticæ regionis, quæ ossibus ejus injiceretur, glebulam invenit; jussus extra fines projici, intra quos optimus civis vixerat*. Savaro. Vide Alex. ab Alex. libro 6. cap. 14. Genial. dierum.

3 *A servis sepultus est*.) Longe aliter ista refert Plutarchus.

TIMOLEON.

XX.

1 TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium judicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod nescio [2] an ulli, ut patriam, in qua 1

1 *Timoleon*.) In Plutarchi codicibus *Timoleon* scriptum video ἀπὸ τῆς τιμῆς: in nostris libris editis & Gifanii Lucretiano Indice *Thymoleon* ἀπὸ τ̃ θυμ̃, quasi leonino animo, id est, excelso præditus. De hoc præter Plutarchum ac Diodorum Polybius lib. 11. & XI. Livius lib. XXXV. & XXXIX. Pausanias in Arcadicis. *Schottus*. Apud Aristophanem Ranis act. IV. scen. 2. scriptum est Θυμολέων. *Gebhard*. Timoleontis autem pater fuit Timenætus, auctore Diodoro Siculo lib. XVI. sed, ut vult Plutarchus in Timoleonte, Timodemus: mater autem Demariste. *Lambin*. De hoc vide Diodorum l. 16. Plutarch. Polyæn. l. 1. Strateg. Suidam. *Savaro*. Præcipuus ejus scriptor Timæus intercidit.

2 *An ulli*.) Ita Vet. Cod. perspicue magis quam *an nulli*; ut frequenter Cicero Græcorum exemplo. mox *conflictus* in eodem pro *conflictatus*, ut *exercitus* pro *exercitatus*. Schott.

1 Op-

qua erat natus, [1] oppressam a tyranno liberaret; & a Syracusis, quibus auxilio erat missus, inveteratam servitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos [2] bello vexatam, a barbarisque oppressam, suo adventu [3] in pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna conflictatus est: &, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam. Nam quum frater ejus Timophanes [4] dux a Corinthiis delectus, tyrannidem [5] per milites mercenarios occupasset, particepsque regni posset esse: tantum abfuit a societate sceleris, ut antetulerit suorum civium libertatem fratris saluti, [6] & patriæ legibus obtemperare sanctius duxerit, quam imperare patriæ. Hac mente [7] per aruspicem [8] communemque affinem, cui soror ex iisdem parentibus na-

1 *Oppressam a Tyranno.*) A fratre majore natu, Timophane. *Lambin.*

2 *Bello vexatam.*) Quod gestum est a Carthaginensibus partim adversus tyrannum Dionysium majorem, duce Dione: & Dione interfecto, Callippum, qui menseis XIII. tyrannidem obtinuit, ut narrat Diodot. l. XVI. & Callippo subacto, Hippatinum Dionysii F. qui annos duos imperio paterno potitus est: deinde Dionysium ipsum, qui imperium amissum recuperavit. *Lambin.*

3 *In pristinum restitueret.*) Eleganter. Vulgo *statum* addunt. *Gebhard.*

4 *Dux a Corinthiis.*) In bello adversus Argivos & Cleonæos. *Lambin.*

5 *Per milites mercenarios.*) Corinthii veriti, ne idem sibi accideret, quod & antea, Corintho amissa, & a sociis ipsis occupata, quadringentos milites mercenarios alere decreverunt, quibus Timophanem præfecerunt. Ille autem, rebus omnibus honestis & justis neglectis ac despectis, confestim ea ad exitum perduxit, quibus civitatem in suam potestatem redigere posset; &, multis civibus principibus ac primariis indicta causa necatis, se ipse tyrannum constituit. *Lambin.*

6 *Et patr. legibus, &c.*) Sic noster codex. Gifanius, *& patriæ parere legibus, quam imperare satius duxerit*. Quomodo & Ultraj. editum. Longol. & Magius pro *satius* legunt *Sanctius*. Hoc probat Lambinus, illud damnat. *Schottus.*

7 *Per aruspicem.*) Huic Theopompus nomen imponit Satyro, Ephorus & Timæus Orthagoræ. Ego illi Satyri nomen fuisse proprium puto, Orthagoræ vero adjectitium laudis causa. quod vera ex aruspicina responderet. *Longol.*

8 *Communemque affinem.*) Hunc Æschylum vocat Plutarchus, & uxoris Timophanis fratrem fuisse dicit. De hoc Thymoleontis pio simul atque impio facinore, idem Plutarchus in Politicis mentionem facit. *Mag. Affinem.*) Id est, sororium sororis virum interprete ipso

nata, nupta erat, [1] fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præsidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. Hoc præclarissimum ejus facinus non pari modo probatum est ab omnibus. nonnulli enim læsam ab eo pietatem putabant, [2] & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id factum neque domum ad se filium admisit, neque aspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret. Quibus [3] verbis adeo est commotus, [4] ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere. Interim Dione Syracusis interfecto, Diony- 2
sius rursus [5] Syracusarum potitus est: cujus adversarii opem a Corinthiis petiverunt, ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc Timoleon missus,

sus,

pso Nepote. Vide Not. supr. in Dione. Præterea sic intellige Val. Max. l. 2. c. 7. exemp. 7. & l. 1. c. 1. exemp. 7. Auson. in patental. carm. 16. Lemma, *Pomponius maximus affinis.* cur affinis dicatur ratio sequitur:

Conjux namque mea tu consociate sorori.

Idem Carm. 21. Vide Not. in Sidon. Carm. 5. & 20. infra in Attico. *Savaro.*

1 *Fratrem tyrannum interficiendum curavit.*) Justam censens injuste imperium aut tyrannidem occupantis interfectionem, ex veteri lege Rhadamanti, & pluribus Græcorum, de quibus Grotius de Jur. Bell. & Pac. lib. 1. c. 4. 17. *Loccenius.* Adde judicium Clapmarii de Arcanis Rerump. IV. 20.

2 *Et inv. l. v. obterebant.*) Sic Vatinius Nepotis æqualis Tullio lib. v. ad famil. dixit, *Prosternere atque obterere obtrectationes & invidias malevolorum.* atque ipse Cicero pro Cæcina, *Calumniam obterere atque contundere.*

3 *Verbis.*) Sic vulgati. MSS. *rebus* in Alcib. *His Lacon rebus commotus.* In Eumene: *his rebus Eumenes permotus.* In Datame: *Pisida nova re commoti.* Savar.

4 *Ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit.*) Inedia se exstinguere. Plutarchus: Ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἀπέχεσθαι τροφῆς. Sed mollem animum illum dicas, qui præclarissimi facinoris sibi conscius absurdissimo mulierculæ judicio tantopere conturbaretur. *Gebhard.* Eratque hoc Stoicorum artificium. Vide *Ernstium*, in Introductione ad veram vitam. cap. 22.

5 *Syracusarum potitus est.*) Ita tamen ut Iceta tyrannus Acradinam & Neapolim teneret, Dionysius Insulam: ut tradit Diodorus lib. VI. *Lambin.*

1 *Tuto-*

ſus, incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia depulit. Quum interficere poſſet, noluit, [1] tutoque ut Corinthum perveniret, effecit, quod utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpe adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat exſtare: [2] eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus eſſet clementiæ quam crudelitatis: poſtremo, ut non ſolum auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno ad quam fortunam [3] detruſiſſet. Poſt Dionyſii deceſſum, [4] cum Iceta bellavit, qui adverſatus fuerat Dionyſio. quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quod ipſe, expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. [5] Hoc ſuperato Timoleon [6] maximas copias

1 *Tutoque ut Corinthum perveniret.*) Ubi ludum Dionyſius aperuit. Vide proverbium, *Dionyſius Corinthi*, & Plutarch. in Timoleonte de dictis factiſque etiam Dionyſii. *Schottus.* Exſtat in Cicerone ad Attic. IX. 9. Quintil. VIII. 6. Laertii Platone. Valer. Max. lib. VI. 9. aliis.

2 *Eamque præclaram victoriam ducebat.*) Vulgati, *& quod eam præclaram victoriam ducebat.* Platonis eſt ſententia lib. 1. de Leg. initio; maximam eſſe victoriam ſeipſum vincere, & in adverſis animo non demiſſo, nec in ſecundis elato eſſe: Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν αὐτὸν αὑτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ τὸ κάκιστον. *Schott.*

3 *Detruſiſſet.*) *Detuliſſet* vetuſta lectio eſt. *depuliſſet* Ultraj. *Schott.*

4 *Cum Iceta bellavit.*) Cum ſpiritu *Hicetam* in Diodoro & Gemiſto Plethone editur: membranæ enim *Hecatam* præferunt, depravate ut opinor. *Idem.* Erat hic unus ex amicis Dionis. *Ernſtius.* *Cum Iceta.*) Monuit Schottus *Hicetam* ex Diod. & Gemiſto Plethone legendum. Qui Ciceroni *Nicetas* corrupte, ut opinor, ex aſpiratione in literam *ν* verſipellem facta. Nam Græcis communiter Ἱκέτας Συρακούσιος. Diog. Laert. in Philolao: κατὰ κύκλον τὴν γῆν κινεῖσθαι πρῶτον εἰπεῖν· οἱ δὲ Ἱκέταν Συρακούσιόν φασιν. Vide Turnebum lib. XVI. cap. 18. Adv. *Icetas* autem pro *Hicetas*; ut *Iphicrates*, Hiphicrates; *Iſter*, Hiſter; *Ageſilaus*, Hageſilaus, & alia in Excerptis. *Keuchen.*

5 *Hoc ſuperato.*) Id eſt, arcem relinquere coacto, & ex arce depulſo, idque nullo ex Corinthiis vulnerato, ut tradit Plutarchus. Sed Diodorus lib. XVI. narrat, Timoleontem cum Iceta pactionem feciſſe, & tranſegiſſe. Sic enim ille: Ἔχων δὲ πόλεμον πρὸς Ἱκέτην, διελύσατο πρὸς αὐτὸν, καὶ προσλαβόμενος τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, οὐ μετρίως ηὔξησε τὴν ἰδίαν δύναμιν. Sed quæ hic a Probo dicuntur, referenda ſunt ad ea, quæ poſtea conſecuta ſunt. Nam Icetam etiam Diodorus tradit aliquando a Timoleonte eſſe ſupe-

pias Carthaginensium [7] apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliæ tenebant. [8] Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum & potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat. Quibus rebus confectis, 3
quum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret; conquisivit, quos potuit, primum Siculos, [9] deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusæ erant conditæ. Civibus veteribus sua restituit, novis [10] bello vacuefactas possessiones divisit; urbium mœnia disje-

superatum, & honore sepulturæ affectum. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἱκέταν καταπολεμήσας ἔθαψε. Plurarchus quoque narrat, eum Timoleonte vivo captum una cum filio, eosque, ut tyrannos & proditores, supplicio esse affectos. Est autem hic Icetas is, qui Areten Dionis uxorem, & sororem Aristomacham, & filium adhuc puerum, vivos merserat. *Lambin.*

6 *Maximas copias*,) Peditum septuaginta millia: equitum & curruum bellicorum circiter decem: naves longas ducentas, onerarias, quæ partim equos, partim tela, partim frumentum & cetera id genus portabant, plures mille: ut tradit Diod. eodem libro, cum quo congruit & Plutarchus, quod ad peditum numerum attinet; nam de cetero apparatu nullum apud illum verbum. *Idem.*

7 *Apud Crimessum*.) *Crinissum* exemplar scriptum habet. Sed *Crimessum* ex Plutarcho restituendum. *Longol.* Qui hunc fluvium Κριμησὸν appellat. Ex Diod. lib. XIX. fere in principio (nam lib. XVI. ubi hac de re agitur, hunc fluvium nomine generis appellat fluvium) *Cremissum*. Sic enim ille illo loco: καθ' ὃν δὴ χρόνον Τιμολέων μὲν ὁ Κορίνθιος νικήσας τὴν ἐπὶ τῷ Κρημισσῷ μάχην, &c. *Lambin.* Ex Dionys. Halicarn. lib. I. Strabone VI. & Suida, apparet legendum esse *Crimisum* per ἰῶτα. Apud Lycophronem vero, & Tzetzem ejus interpretem vox *Crimissus*, duplici Σ, quod & Xylander observavit, scripta reperitur. *Magius.*

8 *Cepit etiam Mamercum*.) Plutarchus hunc Cataniæ fuisse tyrannum, scriptum reliquit. *Mag.* Vide Polyænum lib. Strategematum. Commemorat & hunc Mamercum Diodorus lib. XVI. ubi tamen mendose legitur Μάρκος, pro Μάμερκος. *Lambin.*

9 *Deinde Corintho arcessivit colonos*.) Qui erant numero 5000. *Diodorus*, ὑπεδέξατο δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ Κορινθίων ἐκπεμφθέντας οἰκήτορας φιλοφρόνως ὄντας τὸν ἀριθμὸν πεντακισχιλίους.

10 *Bello vacuefactas possessiones*.) Usus est hac voce supra in Cimone, itemque Cicero Catilinar. I. ut legendum docuit Carrio I. antiq. lect. 18. Hoc Jurisconsultis est *in vacuum venire*, cum neglecta possessio atque deserta est, præ-

disjecta, fanaque [1] deleta refecit; civitatibus [2] leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium toti insulæ conciliavit, [3] ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. [4] Arcem Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disjecit; [5] cætera tyrannidis propugnacula demolitus est, deditque operam, ut quam minime multa vestigia servitutis manerent. Quum tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret, [6] maluit se diligi quam metui. Itaque, quum primum potuit, imperium deposuit, & privatus Syracusis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit: nam quod cæteri reges imperio

vix

præsertim longioris temporis præscriptione. *Schottus*. Cimone: *Scyrum vacuefecit*. Val. Max. 2. 7. 1. *vacuefactus exercitus*. Savaro.

1 *Deleta*.) Sic Lambinus. Savaro *Deserta* tuetur. Neutrum in nostris schedis apparet. *Schottus*. Supr. *Desertas urbes videret*. in Hamilc. *Carthago deserta*. Savaro.

2 *Leges libertatemque reddidit*.) Αὐτονομίαν, τὴν δημοκρατίαν. *Lambin.*

3 *Ut hic cond. urbium*.) Sic Cicero Catil. 3. *Non minus nobis jucundi atque illustres sunt ii dies, quibus conservamur, quam illi quibus nascimur: quod salutis certa lætitia est, nascendi incerta conditio, & quod sine sensu nascimur, cum voluptate conservamur*. Schott.

4 *Arcem Syracusis*.) Exstat de arcibus elegans Demetrii Pharii dictum apud Strabonem lib. VIII. ubi tamen male *Phalereo* tribuitur, ut docuit Pet. Victorius lib. XX. Var. Lection. cap. 4. *Schott.* Ex quatuor veluti urbibus Syracusas constare, scribit Cicero, quæ appellantur Insula, Acradina, Tyche, & Neapolis. Insula autem potitus Timoleon & castellis, quæ antea Dionysio parebant; arces adversus eam comparatas, ceteraque τὰ τυραννεῖα ἐκ θεμελίων demolitus est. Diodorus Siculus, cujus historiam Nepos continuo sequitur: Τιμολέων δὲ παραλαβὼν τὴν νῆσον, καὶ φρούρια τῷ Διονυσίῳ (majori) πρότερον ὑπακούοντα, τὰς μὲν κατὰ τὴς νήσου ἀκροπόλεις, καὶ τὰ τυραννεῖα κατέσκαψε, τοῖς δὲ φρουρίοις ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν. Vide sequentia. *Keuchen.*

5 *Cætera tyrannidis propugnacula*.) In quorum uno, quod hodie vocatur *Castrum Merker*, marmoreum stemma, teste Mario Aretio & Franc. Maurolyco apud Gualtherum in antiquis Siciliæ tabulis inventum est: EXTINCTORI TYRANNICÆ. Quod sine dubio Timoleonti erectum est. *Ernst.*

6 *Malnit se diligi, quam metui*.) Justin. lib. IX. cap. 9. *Amari pater malle, hic metui*. Vide Berneggeri Quæst. Miscell. 207. & Forstner. ad Annal. Taciti 6.

1 *Ne-*

vix potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit,[1] neque postea Syracusis res ulla gesta est publica, de qua prius sit decretum, quam Timoleontis sententia cognita. Nullius unquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est. neque id magis benevolentia factum est, quam prudentia. Hic quum ætate jam provectus es- 4
set,[2] sine ullo morbo lumina oculorum amisit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit.[3] Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur,[4] propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat. Neque hoc illi quisquam tribuebat superbiæ.[5] nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum ex ore ejus exiit. qui quidem quum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam [6] *se in ea re maximas*

1 *Neque postea Syracusis.*) Brevius hæc Attic. *Hunc in omni procuratione reipubl. actorem, auctoremque habebant.* Gebh.

2 *Sine ullo morbo lumina oculorum amisit.*) Plutarchus: ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἀπημβλύνθη τὴν ὄψιν, εἶτα τελέως ἐπηρώθη μετ' ὀλίγον. Est autem διαςολή. Sunt enim *lumina solis*, *lumina vitæ*. Lucret. lib. III. *Lumina sis oculis*, id est, *suorum oculorum*, ut interpretatur *Lambinus*. Multos qui & oculis capti fuerint, moderateque eum casum tulerint, enumerat Cic. Tuscul. v. & Marc. Spalatensis. *Schott.*

3 *Veniebat autem in theatrum.*) Nam Græcis & Græciensibus plerisque *theatrum* pro curia, foro, comitio fuit. Vide Lipsium ad Taciti II. Hist. Bernegg. ad Justin. XXII. 2. Jo. Pricæum not. ad Actor. XIX. 29. *Bosius.*

4 *Propter valetudinem vectus jumentis junctis.*) Supra in Phocione; *cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur.* Savar. Ὁ δὲ κομιζόμενος δι' ἀγορᾶς ἐπὶ ζεύγους, πρὸς τὸ θέατρον ἐπορεύετο. *Plutarch.* Similis Appius Claudius in Histor. Romana.

5 *Nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum.*) Meminit L. Lipsius in not. ad lib. II. cap. 15. Politicorum.

6 *Se in ea re Diis maximas, &c.*) Recte additur præpositio, quæ in novissimis editionibus non comparet. non enim dicunt Latini, *Gratias agere aliqua re*, sed *in aliqua re*, *de*, & *pro*: in quibus voculæ illæ idem quod propter. sic 25. II. 6. *Cavit ne aliqua in re plecteretur.* sic 4. 2. 6. *in quo facile domum revocatus.* 4. I. 3. 15. 10. 16. *reprehendi in aliqua re.* Vorstius.

mas diis gratias agere, atque habere, quod quum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent. nihil enim rerum humanarum sine deorum numine [1] agi putabat. Itaque suæ domi [2] sacellum Αὐτοματίας constituerat, idque sanctissime colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus: Nam prælia maxima [3] natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic [4] quidam Laphystius, homo petulans, & ingratus, [5] vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se [6] lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent. [7] Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret, se maximos labores

bores

1 *Agi*.) *Geri* Vet. Codex & Ultraj. ut supr. in Dione & Attici vita. *Schott*.

2 *Sacellum* Αὐτοματίας.) Αὐτοματία, Deæ nomen. Vide Plutarchum περὶ εἱμαρμένης: & Gyraldum in Hist. Deorum, Syntagm. 16. Non assequuntur rem, qui *per casum*, sive, ut Lambinus, *per casum fortuitum* vertunt. Melius Xylander, *Fortem Fortunam*. Coluit haud dubie cum Siculis hoc numen Timoleon, eo respectu, quo Fortuna omnium actionum, laborum humanorum domina & moderatrix credita est; ut sit illa ipsa ἀγαθὴ τύχη, cui multa Græci Romanique monumenta consecrarunt. Cujus cultum ex veteri Astrologia deducendum autumat Seldenus de Dis Syris, Syntagm. 1. cap. 3. Retulit ad hujus Deæ auspicia ac numen, quidquid habuit Timoleon successuum; unde patet scilicet ex ipso textu qualis Dea & quo fine culta. *Bœclerus*.

3 *Natali die suo fecit omnia*.) Memorabilia non pauca de certorum dierum eventibus observatis collegit Forsthnerus in Not. ad Tacit. lib. 1. *Idem*.

4 *Quidam Laphystius*.) In Mss. quibusdam, & impressis codicibus legitur non *Laphystius*, sed *Lamestius*. Veruntamen ex Plutarcho, & probatissimæ fidei exemplaribus apparet legendum esse *Laphystius*. Mag. Plutarchus Λαφύστιον vocat. *Bosius*.

5 *Vadimonium quum vellet imponere*.) Ms. noster Codex legit *Badimonium*. Quod idem vocabulum est. Sic in Excerpt. ex Veter. Lexicis Græco-Latinis, quæ H. Stephanus edidit: Ὁμιλ. β. scriptum est: ἐγγύην φεῦγε. *Badimonium fuge*, pro *vadimonio*. Quæ transpositio literarum pueris nota est. *Ernst*.

6 *Lege agere diceret*.) Mox *legibus experiri*. Lege Brissonii formulas. *Schott*.

7 *Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret*.) Plutarchus: Ὡς Λαφυστίῳ μὲν αὐτὸν πρός τινα δίκην κατεγγυῶντι, οὐκ εἴα θορυβεῖν, οὐδὲ κωλύειν τοὺς πολίτας.

ἑκὼν

bores summaque adiisse pericula. hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, quum quidam Laphystii similis nomine Demænetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta; dixit, nunc demum se [1] voti esse damnatum. namque hæc a diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua [2] cuivis liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic quum diem supremum obiisset, publice a Syracusanis [3] in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

ἑκὼν γὰρ αὐτὸς ὑπομεῖναι τοσούτους πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τοῦ τοῖς νόμοις χρῆσθαι τὸν βουλόμενον Συρακουσίων. *Lambin.*

1 *Voti esse damnatum.*) Sic Oberti Gifanii codex recte præfert, quomodo nonnulli (quod & ego probo) apud Maronem:

—— *damnabis tu quoque voti.*

Noster tamen *voti esse compotem*, quomodo & Horatius in Arte:

—— *voti sententia compos.*

Schottus.

2 *Cuivis liceret.*) Hoc ipsum est, quod his verbis significat Plutarchus: Οἷς δέξατο, Συρακουσίους ἐπιδεῖν, τῆς παρρησίας κυρίους γενομένους. Nam *κύριοι* sunt *παρρησίας*, hoc est, domini, seu compotes sunt libertatis dicendi, quibus impune licet de quo velint dicere. *Lambin.* Tacit. 1. Hist. 1. 6. *Rara temporum felicitas, ubi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet.*

3 *In gymnasio, quod Timoleonteum appellatur.*) Non in gymnasio, sed in foro sepultum asserit Plutarchus, sed gymnasium nomine hoc in gratiam illius constitutum. *Longol.* Ejus meminit Polyæn. lib. v. in Agathoclem. Com. 8. *Gebhard.*

DE

REGIBUS.

1 HI [1] fere fuerunt [2] Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur, [3] præter reges. [4] Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ [5] separatim sunt relatæ. Neque tamen hi admodum sunt multi. [6] Lacedæmonius autem Agesilaus, [7] nomine, non potestate, fuit rex, sicut cæteri Spartani. Ex his vero, [8] qui dominatum imperio te-

1 *Hi fere fuerunt.*) Vitæ Timoleontis in Ms. statim ista continuantur, sicut & ex aliis codicibus non una editio expressit. *Bœcl.*

2 *Græciæ gentis.*) Dictum ut *Græcia civitas* supra in Alcibiad. *Græcia terra* Gellio VII. 5. *terra Sicilia* eidem III. 7. & alibi *terra Italia*, *Hispania*; de quibus Vossius lib. de Construct. cap. 2. Fuit tamen in Msc. Bœcleri, *Græcæ gentis*. Bosius. Mox *videbantur* & *voluimus*.

3 *Præter reges.*) Nempe majorum gentium. *Ernstius*.

4 *Namque eos attingere.*) *Adjungere* habent nostræ membranæ. *Schott.* Vitis nimirum Græciæ excellentium Imperatorum. Nescio, an ideo vulgata lectio moveri debeat. *Gebhard.*

5 *Separatim.*) Alio libro, qui Regum vitas continebat. Ille autem liber non exstat. *Lambin.* Quem tamen exarasse, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ; neque tamen hi admodum sunt multi.* Vossius.

6 *Lacedæmonius autem, &c.*) Ultraj. *Lacedæmoniis.* de hoc supra Nepos. Numer. 17. & Plutarchus ac Xenophon copiose. *Schottus.*

7 *Nomine, non potestate.*) Nepos in Agesilao: *Mos est enim a majoribus traditus, ut duos haberent semper Reges, nomine magis, quam imperio.* Duo illi Reges simul creabantur. Mamertinus in Paneg. ad Maxim. *Sic fit ut vobis tantum imperium sine ulla æmulatione commune sit, neque ullum inter vos discrimen esse patiamini; sed plane, ut gemini illi reges Lacedæmones Heraclidæ, remp. pari sorte teneatis. Quanquam hoc vos meliores & justiores, quod illos mater astu coegit, cum nemini fateretur, quem prius edidisset in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: vos hoc sponte faciatis.* Lipsius. Sed notandum improprie dictos fuisse Reges. Dionysius Halicarnassensis: Οὐ γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοκράτορες ἦσαν. Nam αὐτοκρατὴς βασιλεία, non erat Spartanorum Regum, sed merus tantum principatus. *Keuchen.*

8 *Qui dominatum imperio tenuerunt.*) Proba lectio, neque pervertenda. Intelligit enim eos, qui

tenuerunt, excellentissimi fuerunt, ut nos judicamus, Persarum, [1] Cyrus, & [2] Darius Hystaspis filius; quorum uterque privatus, [3] virtute regnum est adeptus. [4] Prior horum apud Massagetas [5] in prælio [6] cecidit: Darius, [7] senectute diem obiit supremum. Tres

qui dominati sunt in volentes nolentes, neque legibus alienis se constringi passi sunt. Interpolatum dudum fuerat: *Qui domitum Orbem imperio tenuerunt*. Gebhard. & sic *Orbem* interpretari debebit, Orbem terrarum, *οἰκουμένην*. *Lambin.*

1 *Cyrus.*) Major, Astyagis Medorum Regis filius, qui sua virtute Medorum regnum est adeptus, ac imperium ad Persas transtulit. *Lamb.* in Tarich Musulmanico dicitur كيخسرو. Apud Hebræos כורש quasi hæres, aut dominus. Persis Coresch, ex Hebræo חרם Sol. Vide Plutarchum in Artaxerxe: Τὸ Κῦρος plenam auctoritatem, atque imperium denotat apud *Platonem*, *Sophoclem*, *Galenum*, *Philonem*. Unde Cyrus, idem quod Κῦρος, seu Dominus. *Keuchen.* Nomen expressum ex Persico Kosra, quod Imperatorem significat, & communis omnium Regum Persarum titulus est. Unde & Cæsar Latinorum & Germanorum, ab eadem origine. *Horn.* Fuit autem Cyrus ipse Medo-Persa. Medus a matre, Persa a patre, unde dictus ἡμίονος. *Grotius.* Apud Alphæum: *Veniet Persa Semiasinus, qui vobis jugum servitutis imponet*. Et hinc Cræso respondit oraculum; *Tunc finem regni sui fore, quando mulus potitus esset sede Regis Medorum*. Vide Joseph. Scaligerum in Notis ad Fragment. Berosi.

2 *Darius Hystaspis filius.*) Δαρεῖος, φρόνιμος. Hesychius. Ἑρξείης. Herodotus. Hystaspes in Tarich dicitur كشتاسب Kischtasb, estque ipsius Darii nomen. *Keuchen.*

3 *Virtute regnum est adeptus.*) Cyrus Astyagem regno expulit, Persarum usus armis, unde summa Imperii ad Persas translata. *Histor. Sacr.*

4 *Prior horum apud Massagetas.*) Gentes supra mare Caspium, Scythas. Nomen a Mes & Getis compositum. Mes & Gether fuerunt posteri Sem. *Keuchen.* Unde Getæ, Gotthi, Gitæ, Kitæ, Scythæ, unius nominis gens in multos populos divisa. Arabes الخطا vocant, qui sunt Chatæi veterum, Ptolemæo Χάται, nobis hodie Catai, vel Kitaini. *Horn.*

5 *In prælio.*) Quod describit Herod. 1. Justin. 1. Strab. XI. Causa hujus non alia fuit quam insatiabilis ambitio. Nam ut Arabs, qui Timuri res scripsit, testatur, illa Scytharum regio غاية لوض اكابو الو ماب Quam qui subegisset, summum se militaris gloriæ verticem attigisse putabat. *Horn.*

6 *Cecidit.*) *Occidit*, Vetus Codex. *Schott.* Secundo anno postquam Tarquinius Superbus Romæ regnare cœperat. *Sulpitius.* Quod contra Hieronymum & Eusebium. Cecidit anno ætatis LXX. Monarchiæ VII. completo, Imperii sui universi XXX. *Chronolog.* De mortis genere cum Nepote consentiunt Herodotus ac Justinus. Sed Herodotus testatur, alios de Cyri morte sermones fuisse. *Diodorus* crucifixum scribit. *Xenophon* & *Ctesias* vulneratum in prælio, &

Tres sunt præterea ejusdem generis, [8] Xerxes, & duo Artaxerxes, [9] Macrochir & [10] Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post hominum memoriam exercitibus [11] terra marique bellum intulit Græ-

paullo post ex vulnere decessisse, & in Pasargadis sepultum. Strabo xv. Deinde Alexander in Pasargadas venit, ubi erat antiqua regum sedes. Ibi Cyri sepulturam vidit, *ἐν παραδείσῳ πύργον, οὐ μέγαν τῷ δάσει τῶν δένδρων ἐναποκεκρυμμένον*, cum hac inscriptione: Ω ΑΝΘΡΩΠΕ ΕΓΩ ΚΥΡΟΣ ΕΙΜΙ Ο ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΙΣ ΠΕΡΣΑΙΣ ΚΤΗΣΑΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ · ΜΗ ΟΥΝ ΦΘΟΝΗΣΗΣ ΜΟΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΑΤΟΣ. Alii inscriptionem hanc fuisse referunt:

Ἐνθάδ᾽ ἐγὼ κεῖμαι Κῦρος βασιλεὺς βασιλήων.

Vide sis Magni *Salmasii* Plinianas Exercitationes ad Solini Polyhistora.

7 *Senectute diem obiit supremum.*) Cum regnasset annos xxxi. & dies xxx. ægrotasset. *Ctesias* 1. Herodotus, quem secutus Sulpicius, regni ejus annos numerat xxxvi. Quibus communiter addunt vii. menses, quibus Magi regnum tenuerunt. Et tum xxxvii. sunt. *Chronolog.* Tradunt cippo sepulchri inscriptum, quod bonus venator, nec minor potator fuerit, *κυνηγεῖν ἐκράτει, οἶνον πολὺν πίνειν ἐδύνατο, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς*. Strabo, Athenæus.

8 *Xerxes.*) In Tar. اسفند ياو Isphād. In sacr. annal. אחשורוש, ut ex nomine probat *Scaliger*. Ξέρξης denotat Martium, vel bellicosum, quem Græci *ἀρήϊον* vocant. In lingua Græca æquipollent tria nomina: Δαρεῖος, Ἐρξείης, Ξέρξης, Ἀρήϊος. Ἀρταξέρξης, *μέγας Ἀρήϊος*. Sed notandum commune illud Regum Persarum nomen fuisse, non secus ac Cyri, aut Assueri. *Keuchen.*

9 *Macrochir.*) Qui alio nomine in libro Esther אחשורוש, *Achaschueros*. Μακρόχειρ in Tarich dicitur بهمن دراز دست, Kai Bahmam, cognomento Daras Dast, id est, Longimanus. Quia tam longis brachiis erat, ut stans, rectusque manibus genua contingeret. *Strabo* xv. Vel, quia dextram sinistra habebat longiorem. *Plutarch.* in Artaxerxe. R. David Kimchi intempestive subtilis, Longimanum a magna potentia dictum vult. Alii a liberalitate. Vide *Philipp. Melancht.* in Chron. Quæ Regum propria virtus, unde *εὐεργέται* vocantur. *Keuchen.*

10 *Mnemon.*) Μνήμων, id est, *Memor*, sive, ut Hieronymus interpretatur, *Recordans*. Hic Dario Notho successit, ut ille Xerxi. Nomen ejus proprium fuit Arsicas, quamvis Darsem ferat nuncupatum Dinon. Tradit Plutarchus, quod hic Arsicas a Patre Dario Rex designatus, *καὶ Ἀρταξέρξης μετονομασθείς*. Idem fuit Cyri Junioris frater, Darii & Parysatidis filius. Quod & *ἀναβάσεως* primo comprobat Xenophon, qui & Cyrum ab illo antiquiore omnium fuisse Persarum *βασιλικώτατον* pronunciavit, præcipueque imperio dignum.

11 *Terra marique bellum intulit Græciæ.*) Adi luculentam materiam de isto bello & expeditione in Vita Themistoclis, & adde insignem locum Ctesiæ Gnidii, antiqui Scriptoris τῶν Περσικῶν.

1 Per-

Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem amplissimæ pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo [1] Persarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem justitiæ fama floruit. [2] Nam quum matris suæ scelere [3] amisisset uxorem, [4] tantum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, [5] morbo naturæ debitum reddiderunt. [6] Tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus est. [7] Ex Macedonum autem genere, duo multo cæteros antecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus Amyntæ filius, & [8] Alexander Magnus. Horum alter [9] Babylone [10] mor-

1 *Persarum nemo.*) Vetus Codex *Persas nemo.* Schottus.

2 *Nam cum matris suæ scelere.*) Parysatidis. Quæ a Græcis Φαρύσατις vocata. Ctesias xvi. Sed hæc sunt nomina Persica, a Græcis prave detorta. *Salmas.*

3 *Amisisset uxorem.*) Statiram: quam veneno sustulerat. *Plutarch.* Quo pacto illud paraverit, docet idem Ctesias.

4 *Tantum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret.*) Nempe matre Babylonem dimissa, solum ancillam ejus Gingin, seu, ut Ctesias vocat, Gingen, ministram sceleris supplicio affecit. *Pietas* igitur erga matrem intelligenda est, non erga defunctam uxorem, ut vir doctus videtur accepisse. *Bosius.*

5 *Morbo naturæ debitum reddiderunt.*) Prior regnavit annos xli. *Sulpic.* Diodorus & Eusebius tantum xl. numerant. Præter illos xvi. cum patre Xerxe imperavit. Igitur in universum lvi. Sed xvi. anni non supputantur a Chronologis. Posterior regnavit annos lxii. *Plutarch. Sulpic.* Sed confundunt hujus imperii tempus Chronologi. Alii annos statuunt lv. Nonnulli numerant xliv. Plures xliii. & attigisse volunt xliv. Quanquam Eusebius ei tribuat annos xl. tantum. Quomodo etiam Beda, quorum sententia maxime probabilis. *Keuchen.*

6 *Tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus est.*) Lege *Justinum* in principio iii. *Orosium* ii. cap. ii. *Diodor.* xi. *Aristot.* v. de republ. administr. 10. Quem Nepos ac Justinus Artabanum vocant, is Aristotele est Ἀρταπάνης, Ctesiæ Ἀρτάπανος. *Bongars.* Ms. *interemptus.*

7 *Ex Macedonum autem genere.*) *Gente*, Scriptus liber, & Ultrajectina Editio. *Schott.*

8 *Alexander.*) Macedonia patria fuit specialis Alexandro Magno, non item generalis, aut singularis. Et sic intelligenda verba 1. Machab. cap. 1. vers. 1. Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου (υἱὸς) ὁ Μακεδὼν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς Χεττιείμ. Generalis fuit Græcia, unde Dan. viii. vers. 20. vocatur מלך יון Rex Javan, hoc est, Græcorum. Singularis fuit civitas Pella in Macedonia; unde Pellæus Juvenis apud Poetas præcipue decantatus. *Keuchenius.* Fuit spurius, ex adulterio, ut creditur, Pausaniæ cum Olympiade genitus. Quod ex Plutarcho & Justino fa-

sis

[10] morbo consumptus est: Philippus [11] Ægis [12] a Pausa-

eis clàre apparet; & constanter Persæ ac Arabes affirmant. *Schickardus*. *Vossius*. Arabes cum ذو القرنين Bicornem vocant non tam ob partum Orientis & Occidentis imperium, quam a cornuta Alexandri effigie nummis exhibita, ut Jovis Ammonis filius agnosceretur. *Golius*.

9 *Babylone*.) Quo concessit, Cossæis subactis, ad audiendas omnium fere gentium legationes. *Diodor*. XVII. *Arrian*. VII. Et quanquam Magi urbem hanc ei fatalem fore prædicarent, tamen ab Anaxarcho Philosopho persuasus, hæc contempsit, ac Urbem ingressus est. *Justin*. XII. *Plut*. *Alex*.

10 *Morbo consumptus est*.) Cassandri fraude, & ingenito vitio periit, veneno scilicet & crapula. Igitur Dæsii quinto apud Eumæum, septimo & xv. apud Perdiccam epulatus, sequentes dies somno dedit, ut Ælianus ex diariis Alexandri refert. Addit, παρὰ Βαγώᾳ δ' ἐδείπνησε τῇ τετράδι μετ' εἰκάδα, τῇ δὲ τρίτῃ ἐκάθευδε, legendum πέμπτῃ, vel epulatus est apud Bagoam τετάρτῃ φθίνοντος, τῇ τρίτῃ ἐκάθευδε, Dæsii XXVII. sequenti obdormiit simul & obiit. Arrianus ex iisdem diariis ait in morbum incidisse Dæsii XIIX. Sequenti die nihilominus apud Thessalum Medium (Justinus Medicum perperam vocat) Dæsii 20. apud Nearchum potasse, ac tandem Dæsii 28. periisse. Addit: *Mortuus est Olympiade* 114. *Pratore Hegesia*. *Vixit annos duos & triginta, & tertii menses octo*. *Regnavit annos duodecim, & hos octo menses*, hoc est, mortuus est exeunte primo Olympiad. 114. anno. *Capellus*. Periodi Julianæ quater millesimo, trecentesimo, nonagesimo primo. Mundi ter millesimo & 627. Urbis Romæ 431. *Ub*. *Emm*. A regno Salmanassaris, 424. *Ptolemaus*. Vixit annos 33. *Eusebius*, *Cicero* 32. *Hieronym*. & menses 8. *Arrian*. Decessit anno ætatis 34. *Justin*. Regnavit annos 11. *Strabo*, *Gellius*. 13. *Livius*. 12. primo Macab. Author. Et 6. menses, *Euseb*. 7. *Diodor*. 8. *Arrian*. cujus supputatio ut omnium accuratissima est, ita verissima. Cæterum valde errarunt in annis regni Alexandri designandis Patres quidam & Historici, idque vel in defectu, vel in excessu. Quorum omnium nugacissima est opinio Clement. Alexandrini, 1. Stromat. qui imperium Alexandri ad ann. 18. extendit. *Keuch*. Non absurde statuas in visione Daniel. cap. 7. imperium Græcorum comparari pardo, quia Alexander M. fuerit vinosus, usque adeo ut si eos minus sequi visum fuerit, qui veneno interiisse arbitrantur, satis tamen causæ sola in vinolentia fuerit, cur periret Babylone. *Vossius*. Ab ejus obitu æra Græcorum ducitur, de qua Muhammed Alferganus ex versione Golii: *Romani & Syri eram deducunt ab initio annorum Alexandri, dicti bicornis, qui quidem dies fuit feria secunda*. MS. omittunt *est*.

11 *Ægis*.) Αἶγαι Macedoniæ oppidum. *Plin*. *Diod*. Apud Ptolemæum est Αἰγαῖα, quam Μηλεβότειραν appellatam, tradit *Stephanus*. Atque heic erant Regum Macedonum sepulturæ olim & Mausolæa, ut adnotavit Plinius. *Casaub*.

12 *A Pausania*.) Aristoteles lib. v. Polit. cap. 10. Ἡ δὲ (inquit) Φιλίππου ὑπὸ Παυσανίου, διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Lege Diodorum Siculum in lib. de gestis Philippi, Justinum IX. Oros. III. cap. XIV. Ciceronem de Fato cap. III. Ælianum, Val. Maximum, Plutar-

ſania, quum ſpectatum ludos iret, juxta theatrum occiſus eſt. Unus Epirotes [1] Pyrrhus, [2] qui cum populo Romano bellavit. Is quum [3] Argos oppidum oppugnaret in Peloponneſo, [4] lapide ictus interiit. Unus

tarchum in Alex. Pauſaniam. Meminit Ovidius in Ibin; dum inquit:

Aut ut Amyntiadem turpi dilectus amore

Oderit, & ſævo vulneret enſe puer.

Magius. *Bongarſius.* Occiſus eſt anno primo Olympiadis cxi. Πυθοδήμου ἄρχοντος, auctoribus Diodoro & Arriano: quæ quidem Olympias celebrata eſt die 18. Auguſti. *Joſ. Scalig.*

1 *Pyrrhus.*) Materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus. *Trogus* xvii. Hic cognomento *Aquila* delectatus fuit, quemadmodum Antiochus Rex Syriæ, *Hieracis*, vel *Accipitris*. Plutarch.

2 *Qui cum P. Romano bellavit.*) Ter. Primo, cum Conſule Levino, in quo prælio ceciderunt Romanorum ſeptuaginta millia, ex Pyrrhi parte quadraginta millia. *Plutarchus.* Secundo, cum C. Fabritio Luſcino, & Q. Æmilio Papo ad Aſculum, in quo victoria tamen ad Pyrrhum magis inclinavit, cum Romanorum ſexaginta millia cecidiſſent, Pyrrhidarum vero tria millia & quingenti quinque. Poſt hoc prædixit, ſibi funditus pereundum eſſe, ſi adhuc uno prælio Terrarum Dominos viciſſet. *Plutarch. Florus.* Tertio, rurſus bellum inſtaurat, in quo victus, & a Curio Conſule Italia pulſus eſt. Ait Pauſanias, Græcum neminem, ante Pyrrhum, bellum Romano imperio intuliſſe. Quod de verâ illa, ac veteri Græcia intelligendum. Nam antea cum multis Italiæ Græcis populis, & ipſis Tarentinis Romani conflixerunt. *Keuchen.*

3 *Argos oppidum in Peloponneſo.*) In Argia regione. *Ptolem.* Duo ſunt Plinio in hoc tractu oppida homonyma, alterum Hippium, alterum Dipſium. Quod πολυδίψιον ex Homero vocat Strabo. Apud Stephanum & Pauſaniam dicitur φορωνικὸν, & hoc primum & genuinum nomen. Ubi & ἴασον ponitur pro Hippium. Vide *Ortelium*.

4 *Lapide ictus interiit.*) Plutarchus, Pauſanias, Polyænus, Strabo, & Auctor de Vir. Illuſtr. κεραμίδα, ſive *tegulam* vocant. Quomodo Ovidius in Ibin:

Aut ut Achilleidem cognato nomine clarum

Opprimat hoſtili tegula jacta manu.

Polyænus lib. viii. teſtæ ictu exanimatum refert: ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος. Quæ verba reperiuntur apud Plutarchum. Sed Nepotis opinionem roborat Paulus Diaconus l. ii. cap. 20. *Apud Argos Achajæ florentiſſimam Urbem Spartani regni aviditate ſeductus, ſaxo ictus occubuit.* Verbo tenus deſcripſit Oroſ. lib. iv. cap. 2. Juſtinus lib. xxv. c. 5. *Repulſus a Spartanis Pyrrhus, Argos petit: ibi dum Antigonum in urbe clauſum expugnare conatur, inter confertiſſimos violentiſſime dimicans, ſaxo de muris ictus occiditur.* Zonaras: Πύῤῥος μὲν δὴ ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσας οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ὁρῶσα ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. *Gebh.* Non abſimilis fuit Mardonius Satrapes, eodem mortis

Unus item [1] Siculus, Dionysius prior. nam & manu fortis & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, [2] minime libidinosus: non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, [3] ob eamque rem crudelis. nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus insidiatorem putaret. [4] Hic quum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, [5] majorque annos sexaginta natus, decessit florente regno. neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit, quum ex [6] tribus

uxo-

tis genere exanimatus, ut tradit in Aristide *Plutarchus*. Hinc Lacedæmonii τειχομαχίας improbarunt, quod in illis vel a muliere vir interficeretur fortissimus.

1 *Siculus, Dionysius prior.*) Optima narratio & brevissima de vita & rebus gestis Dionysii exstat apud Ciceronem in v. Tusculana. Confer Justinum xx.

2 *Minime libidinosus.*) Cicero: *Atque de hoc homine a bonis auctoribus sic scriptum accepimus, summam fuisse ejus in victu temperantiam, eumque in rebus gerendis virum acrem & industrium: eundem tamen maleficum natura & injustum.*

3 *Ob eamque rem crudelis.*) Suspiciosus. Lege Plutarchum *in Dione.*

4 *Hic cum virtute tyrannidem sibi peperisset.*) Post longam narrationem comparatæ a Dionysio tyrannidis, hæc tandem subdit Diodorus libro xiii. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν, τοὺς ἀντιπράξαντας αὐτῷ τῶν δυνατωτάτων ὄντας, Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον ἀνεῖλε. Διονύσιος μὲν οὖν ἐκ γραμματέως, καὶ τοῦ τυχόντος ἰδιώτου, τῆς μεγίστης πόλεως τῶν ἑλληνίδων ἐγενήθη τύραννος. Adi Demosthenem in Oratione πρὸς Λεπτίνην.

5 *Majorque annos sexaginta natus, decessit.*) Tradit Plin. lib. vii. c. 54. ipsum præ gaudio vitæ supremum diem obiisse. Verba sunt: *Gaudio obiere, præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles, & Dionysius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragicæ victoriæ nuntio.* Addit Diodorus, accepto hujus victoriæ nuntio, lætitia elatum, liberalius epulatum esse, & sese vino largius cum amicis ingurgitasse: hinc natam esse crudelitatem, qua morbo implicitus, tandem exstinctus esset. Tyrannidem obtinuit ἔτη τετταράκοντα καὶ ὀκτώ. *Diod.* Quomodo Cicero: *Duodequadraginta Dionysius tyrannus annos fuit opulentissimæ & beatissimæ civitatis.* iii. de Natur. Deor. *Hunc igitur nec Olympius Jupiter percussit, nec Æsculapius misero, diuturnoque morbo intabescentem interemit: atque in suo lectulo mortuus cum tympanidiis in rogum illatus est: eamque potestatem, quam ipse per scelus erat nactus, quasi justam & legitimam, hereditatis loco, filio tradidit.* Lambin.

6 *Tribus uxoribus.*) *Habuit duas uxores, Aristomachen, civem suam; & Doridem Locrensem.* Cic. Diod. Plutarch. Addit Ælianus, alteram eum secutam in castra, alteram revertentem excepisse, xiii. Var. Histor.

1 Li-

uxoribus [1] liberos procreasset, multique ei nati essent nepotes. [2] Fuerunt præterea multi reges [3] ex amicis Alexandri Magni, [4] qui post obitum ejus imperia ceperunt. [5] In his Antigonus, [6] & hujus filius Deme-

1 *Liberos procreasset.*) Nepos in Dione: *Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio, ex qua duos filios, Hipparinum & Nysaeum* (hunc Narsæum vocat Diodorus). *procreavit; totidemque filias, Sophrosynem & Arten.*

2 *Fuerunt præterea multi Reges.*) *Magni Reges.* Codex Ms. & Ultrajectina Editio. *Schott.*

3 *Ex amicis Alexandri Magni.*) Ἐξ ἑταίρων. *Lambin.* Quos supra in Eumene *familiares* vocat. Sulpicius alibi *servos*, id est, aulicos, & alibi *stipatores*. Significat autem Principes & Duces exercitus Macedonici, qui ejus venerationis, ac virtutis erant, ut singulos Reges esse putares, ait Justin. lib. XIII. *Drusius.* Hoc innuunt *pueri illustres* συνέκτροφοι, 1. Machab. 1. vers. 7. quibus *divisit regnum suum, dum adhuc viveret.* Inde aliquanto tempore, sine usurpatione regali, susceptas partes procuraverunt, Arridæo quodam Philippo, Alexandri fratre regnante, cui perimbecillo, verbo datum imperium videbatur, res autem penes eos erat, qui sibi exercitum & provincias distribuerant. Neque vero hic rerum status diu mansit, omnesque se reges appellari maluerunt. *Sulpic.* Itaque Alexandro mortuo servi ejus, occupato suo quisque loco, omnes sibi diadema imposuerunt. *Auctor* Machab. Gentes subactas diviserunt in Satrapias, Perdicca divisore, ex auctoritate Philippi. *Appian.* Cæterum hæc Monarchiæ divisio non fuit substantialis, sed tantum accidentalis. Quemadmodum enim Monarchia prima post obitum Sardanapali non finita fuit, sed in duos quasi ramos divisa: Sic etiam Monarchiam tertiam, defuncto Alexandro, non sustulit ejus in IV. partes distractio. Quanquam harum Reges simul juncti non regnarunt secundum potentiam Alexandri, qua dominatus est. Et sic quatuor partes illæ non κεχωρισμένως, sed ἡνωμένως consideratæ, unam Monarchiam absolvunt. Quod IV. illa capita pardi quadrucipitis figurabant, quæ licet in se distincta, nihilominus tamen in una bestia fuerunt. Dan. 7. vers. 6. *Keuchen.*

4 *Qui post obitum ejus imperia ceperunt.*) Orosius lib. III. cap. 21. *Alexander per duodecim annos trementem sub se orbem ferro pressit. Principes vero ejus XIV. annis dilaniaverunt: & veluti opimam prædam a magno leone prostratam avidi discerpsere catuli, seque ipsos in rixam invicem invitatos prædæ æmulatione fregerunt.*

5 *In his Antigonus.*) Asiæ & Syriæ Satrapes primus fuit Antigonus. Eum bello vicerunt Seleucus & Ptolemæus: unde contentio inter hos duos de regno Syriæ. Qua de re videndus lib. V. Polybius, ubi inter alia Antiochus queritur de injuria quam sibi fecerat Ptolemæus in occupandis Syriæ locis. Antigonum enim & Seleucum, qui primi ea loca occupaverant, verissimos & justissimos Dominos fuisse ajebat. Ideoque ad se, non ad Ptolemæum, Syriæ regnum quasi hæreditario jure pertinere. Quippe Ptolemæum adversus Antigonum pugnasse non sibi, sed Seleuco eorum locorum imperium quærentem. Præterea communem omnium Regum concessionem in medium adfere-

metrius: [7] Lyſimachus, [8] Seleucus, * Ptolemæus. Ex his

ferebat. Nam, quo tempore, ſuperato Antigono, dividere inter ſe regna Caſſander, & Lyſimachus, & Seleucus voluerunt; Seleuci eſſe omnem Syriam judicavere. Hæc ibi. Quæ fortaſſe moverunt Euſebium, ut ſcripſerit, Seleucum primum in Syria regnaſſe ann. 32. *Druſ.*

6 *Et hujus filius Demetrius.*) Qui *Poliorcetes* dictus, hoc eſt, urbium obſeſſor. Cujus cognominis vanitatem arguit Plutarchus in Demetr. *Bernecc.* Vitruvius x. 23. *Ac Demetrius propter animi pertinaciam Poliorcetes eſt appellatus.* Quod Plinius *expugnatorem* reddidit. VII. 38. Fuit filius Antigoni, ut heic Nepos & Juſtinus: non Antiochi, ut emendavit ad Trogi Prolog. xv. Hiſtor. Philipp. Bongarſius. Socer Seleuci Nicanoris, Syriæ Regis, cui filiam ſuam Stratonicen in uxorem dederat. *Keuchen.* Hic ille Demetrius, qui Demetrium Phalereum, Caſſandri Macedoniæ Regis auſpiciis, ſub ſpecie Oligarchiæ Athenis dominantem, urbe expulit, & priſtinam Reipublicæ formam ac libertatem reſtituit. Anno altero Olymp. CXIIX. iſtud accidit, auctore Diodoro lib. XX. Tum igitur populus Athenienſis incredibili geſtiens lætitia ob recuperatam libertatem, poſt annorum xv. ſervitutem, in ornando Demetrio nihil reliqui fecit. Facta ſunt de illius honoribus varia Senatusconſulta, quorum ſummam habes apud Plutarchum & Diodorum. Refert Plutarchus inter alia decretum fuiſſe, δέχεσθαι Δημήτριον, ὁσάκις ἂν παραγένηται τοῖς Δημητρὸς καὶ Διονύσου ξενισμοῖς. *Caſaub.* MS. pro *hujus* legunt *ejus.*

7 *Lyſimachus.*) Agathoclis filius VII. Rex Macedoniæ. Vide *Arrian.* Indic. III, 12. Thraciam, adpoſitaſque Thraciæ Ponticas gentes obtinere juſſus. *Curtius* x. 10. Quondam unus e cuſtodibus Alexandri. *Pauſan. Plinius.* Qui illuſtri Macedoniæ loco natus, virtute illuſtrior fuit. *Juſtin.* Regnavit annos v. Quinque initio regna fuerunt, Aſiæ, Thraciæ, Macedoniæ, Syriæ, Ægypti. Poſtea quicquid Lyſimachi fuerat, Macedonico regno adjectum, partim ab aliis occupatum eſt. Vide Diodor. Juſtin.

8 *Seleucus.*) Cognomento Nicanor. *Euſebius.* Nicator, alii. Quæ putatur eſſe vera Macedonica dialectus. Appellatio a victoriis, quas habuit. Alii dictum ita putant a Nicatore quodam cæſo. *Druſius.* A victoriis dictum Νικάτορα, tradit Appianus Syriaco. Ammianus XXIII. *Nicatori Seleuco victoriarum crebritas hoc indiderat cognomenti.* Unde intelligitur, quid idem ſibi velit l. XIV. *Seleucus efficaciæ impenetrabilis Rex, ut indicat cognomentum.* Nam *impenetrabilis* ἐνεργητικῶς hic eſt omnia impetrans ac pervincens. Sicut *impenetrabilis Orator* Plauto Moſt. v. 11. Hinc fanum ſive ἡρῷον Seleuco a filio Antigono conſectatum, dictum fuit Νικατόρειον. Appian. Syriac. *Bernecc.* Anno M. 3661. fœdus initum eſt inter ſucceſſores Alexandri Magni. Caſſander præficitur Europæ, Lyſimachus Thraciæ, Ptolemæus Ægypto, Antigonus Aſiæ, Seleucus Syriæ. *Diodor.* A cujus anni autumno ordiuntur Chronologi annos Seleucidarum, ſive æram Chaldæorum, cujus annos Ptolemæus annotavit. Et ab hujus fine, aut ſequentis initio anni Græcorum in Libris Machab. annotati numerantur. *Bucholz.* Anno XII. a morte Alexandri, occupata Babylone, hic Syriæ & totius Orientis imperium ſibi vin-

di-

his Antigonus, quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, [1] in prælio occisus est. [2] Pari leto affectus est Lysimachus a Seleuco. Nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At Demetrius, quum [3] filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, [4] captus bello [5] in custodia socer generi

dicavit, sedemque regni constituit in Syria. *Ub. Emm.* A quo tempore incipiunt famosa illa sæcula Syromacedonum & Seleucidarum in Asia, quorum plena est omnis antiquitas. *Keuchen.*

* *Ptolemaus.*) Κεραυνός, Philadelphi frater. Polybius 11. c. 41. Καιροὶ ἦ καθ' οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι ἦ καὶ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς μετήλλαξαν τὸν βίον. Imperavit Macedoniæ menses IX. post Lysimachum. Πτολεμαῖος, a πτόλεμος, vel πόλεμος, *bellum*. Vel תלמי *Talmai*, porca. תלם. Fuit commune nomen Regum Ægyptiorum, non secus ac Pharao. Unde omnes reliqui Ægypti Reges postmodum Ptolemæi dicti, solo cognomento a se invicem discernebantur. *Keuchen.* Ptolemæorum genealogia in Strabone, & ex eo in Manutio de quæsitis per epistolam. *Schottus.*

1 *In prælio.*) Ad Ipsum. *Appian.* De eo prolixe Plutarchus in Demetr.

2 *Pari leto affectus est Lysimachus.*) Non servat temporum ordinem Probus. Nam post Demetrii mortem Lysimachus cum Seleuco conflixit. *Lambin.* Et hæc ultima fuit pugna successorum Alexandri, in qua occisus est Lysimachus. Anno a morte Alexandri 42. ætatis 74. imperii 5. *Keuchenius.* Lege Excerpta ex Memnonis historiis. Octoginta annorum facit Lysimachum Hieronymus, cum occumberet in prælio adversus Seleucum. Vide Lucianum de longævis. *Vossius.*

3 *Filiam suam.*) Stratonicen ex Phylla, alteram enim uxorem habebat, Deidamiam. *Lambin.*

4 *Captus bello.*) Apud Galaman. *Justin.* Gazam: *Diod. Plutarch. Arrian.* Quomodo Bongarsius ad Justinum legit. Putat tamen magnus Vossius Justinum scripsisse *Gamalan*, quæ est urbs Gazæ proxima in Idumæa. *Keuch.* Deinde, non fuit captus bello, sed aufugit primum ad portas Amani; mox cum sibi manus adferre cogitasset, a suis prohibitus, ultro se Seleuco genero dedidit. Cic. 12. Offic. *Quid? Macedones, nonne Demetrium reliquerunt, universique se ad Pyrrhum contulerunt?* Lamb.

5 *In custodia.*) Tradit Plutarchus, Seleucum humanum se ac liberalem in captum Demetrium præbuisse, eumque in Chersonesum Syriacam misisse, & cum rigorosis carcerariis justum famulorum numerum dedisse, quibus quotidie ad res necessarias uteretur: pecuniæ præterea vim satis magnam attribuisse in victum & amictum, ita ut facultatem haberet opipare & splendide vivendi, postremo ambulationes, porticus, hortos amœnos, ac saltus densos, in quibus venari posset, concessisse. Ita Demetrium corpus exercentem, & apparatu regio utentem, æquo animo fortunam initio tulisse, & beate biennium vixisse. Ad exer-

neri periit morbo. Neque ita multo post Seleucus a Ptolemæo Ceranno [1] dolo interfectus est; [2] quem ille a patre [3] expulsum [4] Alexandria, alienarum opum indigentem receperat. [5] Ipse autem Ptolemæus, quum vivus filio regnum tradidisset, [6] ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcarem & Annibalem: quos & animi ma-

tremum vero cum inertiæ, otioque sese dedisset, neque solito vivendi more uteretur, ex nimia cruditate in morbum incidisse, & ita exstinctum esse. *In Demetrio.*

1 *Dolo interfectus est.*) Lege Pausaniam in Attic. imperavit annos 32. *Euseb.* 42. *Appian.* 30. Alii.

2 *Quem.*) Ceraunum. *Ille*: Seleucus. *A patre:* Ptolemæo Lagi filio. *Lamb.*

3 *Expulsum Alexandria.*) Quæ fuit Ægypti celebre ab omni ævo emporium. Magnam cognominat *Galenus.* Hæc prius Ῥακώτη vocata. *Cedrenus.* Racotis: *Plin. Stephan. Pausan.* Apud Strabonem Ῥακῶτις pars Alexandriæ est, olim vicus. XVII. Urbs Λεοντόπολις in Eustath. quam per excellentiam πόλιν olim appellavere. ut Romani Romam suam, Urbem. Quo faciunt augustæ illæ ἐπωνυμίαι in Rebus Romanis; Σεβαστὴ, Ἰουλία, Κλαυδία, Δομιτιανὴ, Ἀλεξανδρεία, & sexcentæ aliæ, quarum fœcundam nobis messem congessit incomparabilis ille Geographus. Quanta autem urbs fuerit, vide præ reliquis apud Tatium Alexaudrinum, l. v. Τῶν κτ Κλειτοφῶντα καὶ Λευκίππην; Philonem in Flaccum; ut & Tyrium Belli Sacr. 27. *Keuchenius.*

4 *Alexandria.*) In Gifanii membranis, *Alexandrea.* Quod & ipse vestigium antiquitatis agnoscit, in Vet. libro expressum. Sic *Decelea*, pro Decelia, de qua nos plura ad Frontinum. *Idem.*

5 *Ipse autem Ptolemæus, cum vivus filio regnum tradidisset.*) Rarum exemplum illis temporibus. Nam & pater filium, & filius patrem, & frater fratrem regnandi causa interimebant. Itaque Plutarchus in Demetrio, ad illum locum, ubi Antigonus Demetrium filium venatu redeuntem, cum venabulo & jaculis ad se recipit, eique os ad osculandum præbet: cum Antigonus legatis quibusdam, qui tum forte aderant, & jam dimissi revocati ab eo fuerant, mandasset, ut suis civibus renuntiarent, sibi cum filio tam bene convenire, ut eum non metueret armatum: acclamat, οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνητον ἡ ἀρχὴ, καὶ μεστὸν ἀπιστίας, καὶ δυσνοίας, ὥστε ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων, καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱὸν, ἀλλὰ προσίεται λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Et mox: Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἴτημα, καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ βασιλείας. *Lamb.*

6 *Ab illo eodem vita privatus dicitur.*) Justinus XXIV. a Gallis regno spoliatum captumque, vitam ferro amisisse, ait. Plutarchus in vita Pyrrhi, contra Galatas

magnitudine & calliditate, omnes in Africa natos præstitisse constat.

tas profectum, cum exercitu periisse. *Magini*.

HAMILCAR.

XXI.

HAMILCAR [1] Hannibalis filius, [2] cognomine I
Barcas, Carthaginiensis. [3] Primo Punico bello,

1 *Hamilcar*.) Romani βαρβαρικώτερον enuntiabant hæc barbara nomina quam Græci. Hannibal, Hamilcar, dicebant, quæ Græci Ἀννίβας, Ἀμίλκας, græcatiore, ut ita dicam, pronuntiatione. *Salm.* Amilcar nomen Punicum est, & Regem denotat. Milici etiam, quod Annibalis Soceri nomen, & hujus filiæ Imilces, quod est Regina, & Imilconis Carthaginiensis ducis, non aliunde sunt petenda. Melech enim Rex est, Malcha Regina; quæ Milicum & Imilcem pronuntiabant. Ita qui κατ' ὑπερβολὴν, ut ait Strabo, Tyriis cultus Hercules, dicebatur Μέλκαρθος, sive Μέλκαρθος, qui depravate Μελικέρταρθος dicitur Eusebio in Oratione de laudibus Constantini. *Selden. Hamilcar*.) De hujus virtutibus, prudentia, & fortitudine, legendus est præter Nepotem, Plutarchus *Catone majore*. Ubi ipsius Catonis de eo judicium diligenter perpendendum. *Ernst.* De nomine v. Selden. de DIs Syris synt. 1. 6. & Voss. de Idololatr. 2. 11. Hujus imaginem e nomismate argenteo exhibet Ursinus in Imaginib. num. 9.

2 *Cognomine Barcas*.) Ita præter nostrum Polybius, Appianus, & ex emendatione Jo. Valentini Porphyrius περὶ ἀποχῆς II. 57. ubi vulgo Βάλκας legitur. MSS. *Barcha* vel *Barca habent*, quomodo & Frontin. III. 10. 9. inflexit. Gentile nomen fuisse docet illud Silii Italici lib. I.

—— *Ortus Serrana prisca*
Barta de gente. ——

Quid Suidæ in mentem venerit nescio, cum ita scriberet: Ἀμίλκας, ὁ καὶ Φαβέας. Et alibi: Φαβέας ὁ καὶ Ἀμίλκας. Nisi fors duos Hamilcares confudit. *Bosius*. Vide præterea notas Savaronis in Sidonii Carm. 2. & 5.

3 *Primo Punico bello*.) Pœnico, *Codex Danielis*. In Veteri Inscriptione: *Bello Pœnicio*, id est, *Punico*. Nam *Punicum* pro *Pœnico*, ut *punico* pro *pœnico*. Glossæ: Pœni, Ἄφροι. Φοίνικες. Inde φοινιξ διάλεκτος apud Apsyrtum περὶ πάντων βοῶν· τὰ δὲ περὶ τὰς βόας συμβαίνοντα πάθη, καὶ τὰ πρὸς αὐτὰ βοηθήματα, ἄριστα γέγραπται Μάγωνι τῷ Καρχηδονίῳ τῇ φοίνικι διαλέκτῳ. *Salmas.*

lo, sed [1] temporibus extremis, [2] admodum adolescentulus, in Sicilia præesse cœpit exercitui. Quum [3] ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Carthaginiensium, ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit, [4] neque locum nocendi dedit: sæpeque e contrario occasione data, lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto, quum pene omnia in Sicilia Pœni amisissent, [5] ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. [6] Interim Carthaginienses [7] classe [8] apud insulas Ægates [9] a Cajo Lu-

1 *Sed temporibus extremis.*) Nempe anni primi hujus belli Punici XVIII. Olympiad. CXXXIII. Anno autem Urbis IↃV. Hamilcar bello huic præfectus, Italiæ oram maritimam populatus est. Polyb. V. 56. *Ernst.*

2 *Admodum adolescentulus.*) id est, *peradolescentulus*, ut loquitur in Eumene. *Lambin.* Tacitus lib. IV. Annal. de L. Antonino. *Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem seposuit Augustus in civitatem Massiliensium.* Curtius *admodum juvenem* dixit. VII. Justinus *admodum puerum*, & *parvulum*. Gebh.

3 *Ante ejus adventum.*) Ms. *aut ejus adventu.*

4 *Neque locum nocendi dedit.*) Neque hostibus facultatem, aut occasionem nocendi dedit. *Lambin.* Occasionem aperuit, ut hostes nocere possent. Sic supra Pelopida: *Sed ut quemcunque ex proximo locum fors obtulisset.* Gebhard.

5 *Ille Erycem sic defendit.*) Imo oppugnavit. Nam tenebant Romani a L. Junio paullo ante captum, ut testatur Polyb. lib. I. c. 55. cujus verba sunt hæc. Διὸ καὶ βραχείας αὐτῷ παραπεσούσης ἀφορμῆς καταλαμβάνει παραξιφιστήσας τὸν Ἔρυκα, καὶ γίνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. Vide sequentia de obsidione ejus contra Romanos. *Lambin.* Stephanus: Ἔρυξ, πόλις Σικελίας ἀπὸ Ἔρυκος τοῦ Ἀφροδίτης, καὶ Βούτα. Thucydides Elymorum urbes in Sicilia duas esse dicit, Erycem & Egestam. Ἔλυμος vocat Dionysius pro Eryce: Αἰγέστου καὶ Ἔλυμος. Quinimo Ἔλυμον appellabat montem, qui aliis Ἔρυξ. Mons autem Eryx, in quo Urbs Eryce, supra Drepanum. Servius: *Eryx mons Siciliæ supra Drepanum.* Salmas. De situ ejus accurate inter alios Polybius, lib. I.

6 *Interim Carthaginienses.*) Duce Annone. *Polyb.*

7 *Classe.*) Undequaque expedita, ac validis instructa remigiis. *Polyb.* Illam classem trecentarum navium fuisse, tradit Auctor de Viris illustribus. Idem Polybius ducentas numerat. Nonnulli & hostium & Romanorum conjunctas DCLXXX. tantum fuisse volunt, ut parum probata sit in numero fides. *Keuchenius.*

8 *Apud insulas Ægates.*) Quæ in mari nostro Carthaginiensium sinui objacent. Pomponius lib. 2. cap. 7. (unde Plinius hausit lib. 3. 8.) *Contra Carthaginis sinum Tarichia, & Ægates, Romana clade memorabiles.* de quo loco ad Melam & Victor. cap. 41. de Vir. Illust. *Schott.*

9 *A Cajo Lutatio Consule.*) Auctor

Lutatio consule Romanorum superati, [1] statuerunt belli finem facere: [2] eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille, etsi flagrabat bellandi cupiditate, [3] tamen paci serviendum putavit, quod patriam [4] exhaustam sumptibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita ut statim mente agitaret, si paululum modo res essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis persequi, [5] donicum aut [6] vi certe vicisset, aut victi [7] manum dedissent.

ctor de Viris Illustribus cap. xli. hunc non *Cajum*, sed *Quintum Luctatium* vocat: & trecentas naves habuisse dicit, quibus sexcentas Pœnorum, quarum dux erat Himilco, apud Ægates insulas inter Siciliam & Africam oppressit, finemque bello imposuit. *Magius.* Sane haud parum dormitat Magius. imo gravissime hoc loco errat. Nam Quintu prænomine appellatus Caji frarer, qui sequenti anno fratris sui Consulatum excepit, Urbis Conditæ IↃxii. Hinc iste error, qui aut temporum aut literarum cognatione plurimos decepit. Ipse etiam Plinius, seu quisquis auctor de Vir. Illustribus, uni omnia tribuit, a quo non parum abeunt plerique rei Romanæ Scriptores; qui victoriam hanc, & triumphum navalem Cajo adscribunt; pacem vero Pœno datam a Quinto, qui etiam de Faliscis triumphavit, ut ex Triumph. tabulis videre est. Scribendum ergo hoc loco Cajus Lutatius, quod prænomen & fasti nuper Romæ effossi agnoscunt. *Keuchen.*

1 *Statuerunt belli finem facere.*) Qui finis incidit in annum Romę Conditæ DII. Cajo Luratio Catulo, & Posthumio Albino Consulibus. Annus iste Carthaginis DCXLI; Olymp. CXXXIIII. tertio surgente, cum classis Punica felici prælio ad Ægates insulas a Consule C. Catulo esset deleta. *Ub. Emm.*

2 *Eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris.*) Missis primo ad eum literis & nuntiis. Polybius lib. 1. c. 62. Διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τ̃ Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. *Lambinus.*

3 *Tamen paci serviendum putavit.*) Polybius elegantissime tales vocat ἐφέδρους τῶν καιρῶν, lib. III. monetque insidiatores temporum accurate cavendos: quos ibidem ait εἴκειν τοῖς καιροῖς seu τοῖς καιροῖς. *Gebhard.* Quibus vero conditionibus pax sit facta, exponit late Polybius eodem libro.

4 *Exhaustam sumptibus.*) Ita Cicero lib. vi. Epist. ad Attic. *Isto imperante exhaustam esse sumptibus & jacturis provinciam.*

5 *Donicum.*) Pro *donec.* sic sæpe Ennius extulit, Lucretius, item Plautus, atque adeo Tullius, nisi ut pleraque antiqua a semidoctis essent librariis obliterata. *Schottus.*

6 *Vi.*) Abest hæc vox a Mſ.

7 *Manum dedissent.*) Sidonius Polemio ante carmen 13. *Do quidem absens obtrectatoribus manus, ne dictum dicere videar.* Vide Notas. *Savaro.* *Manus* rescribo multitudinis numero, ex fide membranarum, & Veterum scriptorum auctoritate, cessitque in proverbium,

sent. [1] Hoc consilio pacem conciliavit: in qua tanta
fuit ferocia, [2] ut quum Catulus negaret se bellum
compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenue-
rant, armis relictis, [3] Sicilia decederent, succum-
bente patria, ipse periturum se potius dixerit, quam
cum tanto [4] flagitio domum rediret. Non enim suæ
esse virtutis, arma a patria accepta adversus hostes,
adversariis tradere. [5] Hujus pertinaciæ cessit Catu-
2 lus. At ille ut [6] Carthaginem venit, multo aliter,
ac

bium, *manus dare*, ut & herbam porrigere. Ducta autem a gladiatoribus victis tralatio est. nam & vetere verbo *digitum tollere* victi dicebantur, & *manum dare*. Virgilius:

—— & victum tendere palmas
Videre Ausonii. ——

Sidonius in Narbone:

Palmam tu digito dares Menander.

Cicero in Consolatione apud Lactantium lib. 3. 28. *Victum se a fortuna turpiter confitetur. Cedo, inquit, en manum tollo.* Græcos etiam multitudinis numero, χεῖρας ἀποτείνειν extulisse observo. Legendus Pet. Faber lib. 1. Agonistici cap. 8. *Schottus.*

1 *Hoc consilio pacem conciliavit.*) Vel XXIII. annorum inducias, per quot annos bellum prius duraverat. *Keuchen.*

2 *Ut quum Catulus.*) *Ut* abest a Ms. & ponitur ante *succumbente.*

3 *Sicilia decederent.*) Plinius, seu quisquis Auctor de Viris Illustr. c. 41. *Pacem petentibus hac conditione concessit, ut Sicilia, Sardinia, & cateris insulis intra Italiam, Africamque decederent, Hispania citra Iberum fluvium abstinerent.* Magius. Quanquam Hispaniam illam non putem adscriptam huic fœderi, sed ei, quod cum Asdrubale ictum in Hispaniis fuit, qui sororem Annibalis in matrimonio habebat. Polybius III. *Schott.*

4 *Flagitio.*) Arma enim adversariis tradere flagitium erat. supr. in Chabria in fine. *Savaro.* Cum tanta infamia. Nam *flagitium* notare infamiam ac dedecus ante quasi seculum nos docuit Joseph. Scaliger ex loco Plauti Epid. act. 3. scen. 4.

Flagitio cum majore post reddes tamen.

Tacit lib. III. Annal. cap. 20. *Illam obsidionem flagitii ratus.*) Gebhard.

5 *Hujus pertinacia cessit Catulus.*) Non absimiles fuere huic fracti bellis & cladibus exinaniti Carthaginienses, qui cum intolerabiles Reguli & duras pacis conditiones audissent; tutius rati sunt, sese armatos, quam miseros vivere. *Histor. Miscell.* II. 29. Adde Lipsium v. Polit. 20. 27. seqq. & Zevecot. Obs. ad Florum I:. 15. Cæterum Msc. Bœcleri vox *Catulus* aberat; & potest abesse. *Bosius.*

6 *Carthaginem.*) Urbs sic dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phœnicibus Urbs est, Karthagena civitas hortorum, quam Græci οἱ νεόπολιν verterunt. Alio nomine apud Plautum appellatur Chedreanech, quasi תצריענכ vel תדרי, ἔπαυλις Ἄναχ. Unde ab Anakæis fortissima natione structa videtur, qui Kiriatharba per Galebum ejecti in Chananæa defecerunt. *Horn.* De qua fuga pluribus

Sca-

ac sperabat, rempublicam se habentem cognovit. Namque [1] diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, [2] nisi quum deleta est. [3] Primo mercenarii

Scaliger de emend. Tempor. *Vossius* 1. Gram. IX. *Seldenus*. de Dis Syris. Ex Carthada factum est Carrhago. *Solin.* Sed illud merum Phœnicium, hoc Punicum; id est, jam depravatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nec dubium, quin Græcum Καρχηδὼν: ab eadem origine sit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui ϑ mutant in χ. Sic quæ Carthada vel Carthado Pœnis, ipsi dixerunt Καρχηδώ. ut ὄρνιθες, ὄρνιχες. Ipsi Africæ vicini hoc nomen cæteris Græcis transmiserunt. Falluntur igitur auctores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam scripsere ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν, & Carthago, deflexum a Punico vel Phœnicio Carthago. *Salmas.*

1 *Diuturnitate externi mali*.) Polyb.l.1.c.651. Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι, καὶ παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. Ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος Ῥωμαίους μὲν ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλούμενος. *Lambin.* Hujus principes atque auctores fuerunt Spendius, genere Campanus, fortuna servus, Matho Afer, & Autaricus Gallus. Caussa belli narratur a Polybio, eodem libro, cum variis circumstantiis.

2 *Nisi cum deleta est*.) Unde adjungit idem Polybius: Τέλος δὲ οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. Deleta est Carthago a P. Scipione Africano Æmiliano, septingentesimo anno quam condita fuerat. *Livius, Orosius, Eutropius*. Cum stetisset ann. DCLXVII. ab hinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Coss. *Vellejus*. Eusebius in Chronico duas affert opiniones, quarum ptior non longe dissentit a Paterculo. Computat enim, Carthaginem venisse in potestatem Romanorum anno a conditione sui DCLXXIII, vel, ut alii affirmant, DCCXLVIII. Prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. Marcus Cicero 1. de Republ. *Nec tantum Carthago habuisset opum sexcentos fere annos, sine consiliis & disciplina*. Vide Scalig. Animadversion. Eusebianis ad ann. MCLXVII. & MDCCCLXXI. maxime vero canonibus Isagogicis. Altera Velleji opinio refert, Carthaginem stetisse ann. DCCXLVIII. cui accedit aliquantum Solinus, qui Urbem post annos DCCXXXVII. quam exstructa fuit, excisam voluit. Orosius etiam haud parum a se abit, quando libro IV. cap. 6. scribit; Carthaginem conditam fuisse ab Elissa, ante Urbem Romam duos & septuaginta annos: Postea, cap. 23. ejusdem libri ait; anno ab Urbe Condita DCIII. vel, DCVI. (nam utroque modo legitur) fuisse deletam. Verum eo modo defendi potest, quod plerumque boni scriptores summatim tempus comprehendunt, non subtiliter annos computantes. Ad hoc tam intricata est hujus rei fides, ut non mirum sit, Auctores adeo in diversas sententias abire. Cæterum Urbs incendiis diruta fuit. Horatius lib. IV. Carm. Od. 8.

Non incendia Carthaginis impia,
Ejus, qui domita nomen ab Africa

narii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt, quorum numerus erat viginti millium. Hi totam [4] abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt [5] Pœni perterriti, ut auxilia etiam a Romanis petiverint, [6] eaque impetrarint. Sed extremo, quum prope jam ad desperationem pervenissent, [7] Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hostes a muris Carthaginis removit, quum amplius centum millia facta essent armatorum, [8] sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi, [9] plures fame quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata: in his [10] Uticam at-

Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Pierides.

Addit Florus, *per continuos decem & septem dies vix potuisse incendium exstingui*. lib. II. cap. 15. *Keuchen.*

3 *Primo mercenarii milites.*) Hispani, Nomades, Afri, Ligures, Galli, Græci, & alii. *Lambin.*

4 *Abalienarunt Africam.*) A Carthagine. *Lamb.* Sic Cimone; *insula alienata*, & *oppida alienata*, dixit, *Gebhard.*

5 *Pœni.*) Carthaginienses.

6 *Eaque impetrarint.*) Omittit hæc Cod. Ultrajectinus, ut certe Polybius nihil horum commemorat, subsidia Romanos Pœnis misisse. *Schott.*

7 *Hamilcarem Imperatorem fecerunt.*) Cum in Gescone, quem initio huic bello præfecerant, & in Hannone parum præsidii esse cognovissent. *Lambin.*

8 *Sed etiam eo compulit.*) Qualis ille apud Claudianum Stilico, qui

—— tot barbara solus
Millia jampridem miseram vastantia Thracen
Finibus exiguæ vallis conclusa tenebat.

9 *Plures fame quam ferro interirent.*) Τέλος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ συναγχομένους ἐσθίειν ἀλλήλων σώματα ἀναγκασθῆναι, τοῦ δαιμονίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέροντος, τῇ πρὸς τοὺς πέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ. *Polyb.*

10 *Uticam.*) Quam *Uticam* Latini dicunt, Græci conversis vocalibus Ἰτύκην appellant, id est, *Itucam*. Stephan. Ἰτύκη, πόλις Λιβύης, Τυρίων ἄποικος. *Lambin.* Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Utica. Sexaginta autem stadiis a Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Fuit hæc Τυρίων ἄποικος, quod & Justinus affirmat lib. XIIX. Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventute, Uticam condidere. Itaque de antiquitate gloriabatur non parum, quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. III.

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis,
Prisca situ, veterisque ante arces condita Byrsæ.

Vellejus Paterculus citra Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Gades Uticam condidisse refert. Urbi igitur tam vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Utica enim, vel Ity-

atque [1] Hipponem, [2] valentissima totius Africæ, [3] restituit patriæ. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperii propagavit. tota Africa [4] tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse. Rebus his ex sententia peractis, fidenti 3
animo atque [5] infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu [6] in Hispaniam mitteretur. [7] eoque secum duxit filium Hannibalem annorum novem. Erat præterea cum eo adolescens illustris & formosus, Hasdrubal, quem

Ityca Punice, עתיק, Itica, id est, prisca dicebatur. *Bouchart.* Qui nunc locus a barbaris Mazachares appellatur. *D. Mar. Niger.*

1 *Hipponem.*) Ab Utica ad Hippi promontorium Hippi Urbs, cui palus adjacet, atque hæc palus Hipponitis vocatur. Hanc Urbem & Hippuacram appellat Diodorus lib. xx. Stephanus, alii. Etiam media antiquitas Hipponem Zarithum appellavit, sicuti Zetam dixere pro diæta. Διάῤῥυτος autem a Græcis appellata propter aquarum irrigua: nam in vicinia erat stagnum Hipponense, unde & Plinius ad Caninium lib. ix. Epist. *Est in Africa Hipponensis colonia mari proxima; adjacet navigabile stagnum: ex hoc in modum fluminis æstuarium emergit, quod vice alterna, prout æstus aut repressit aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic ætas piscandi, navigandi, atque etiam natandi studio tenetur.* Hæc ille. Hippo autem dictus non ab equis, Græca appellatione; sed Syris & Arabibus stagnum, sinum denotat. Qualem Hipponis situm fuisse docuimus. *Bouchart.*

2 *Valentissima.*) Legendum fortasse est, *opulentissima*. Veruntamen nihil muto. *Valentissima* autem interpretor, validissima, seu potentissima. *Lambin.*

3 *Restituit patriæ.*) Uno prælio sex hostium millibus interfectis, duobus captis, aliis in fugam versis: altero decem millibus cæsis, quatuor captis, decem fugatis: tertio omnibus fere copiis ad internecionem cæsis ac deletis, reliquis ad deditionem compulsis. *Idem.*

4 *Tantum otium.*) Tantam quietem pacem & tranquillitatem. Sic supra in Timoleonte: *tantum otium toti insulæ conciliavit.* Cicero I. de Offic. *Neque in rep. periculum fuit gravius unquam nec majus otium.* Ita legit, non ut vulgo, *odium*, doctissimus Victorius VII. Variar. 13. & ex antiquis libris Carolus Longius.

5 *Infesto Romanis.*) Polyb. lib. III. Ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς. *In iracundia perseverabat Hamilcar, nimirum adversus Romanos.* Quam iracundiam eodem l. *δυσμένειαν* Ἀμίλκου vocat. *Lamb.*

6 *In Hispaniam mitteretur.*) Lege Justin. XLIV. Appian. in Iberica, & hec Polybium.

7 *Eoque secum duxit filium.*) Transvectus fretum Gaditanum & columnas Herculis. *Polyb.* Addit, in illis locis ipsum annos fere novem commoratum, multum Hispaniæ populos bello, plures persuadendo Carthaginiensibus subjecisse.

quem nonnulli diligi [1] turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, [2] ut a præfecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, [3] quod moribus eorum non poterat interdici socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod [4] Hamilcare occiso, [5] ille exercitui præfuit, [6] resque magnas gessit, [7] & princeps [8] largitione vetustos pervertit mores

1 *Turpius.*) Libidinosius, obscœnius. Sic Liv. XXI. annal. *Medius Hasdrubal inter patrem & filium octo ferme annos imperium obtinuit: flore ætatis, uti ferunt, primo Hamilcari conciliatus: gener inde ob altam indolem animi ascitus: & quia gener erat, factionis Barchinæ opibus, quæ apud milites, plebemque, plus quam modicæ erant, haud sane voluntate principum in imperio positus.* Lamb.

2 *Ut a præfecto morum.*) Erant igitur præfecti, seu magistri morum apud Carthaginienses, ut & apud Romanos, qui dicebantur & censores. Cicero in Cluentiana: *Tu es præfectus moribus.* Lamb. *Sane censura initium,* (Livii verba sunt) *fuit rei a parva origine ortæ, quæ deinde tanto incremento aucta est, ut morum disciplinæque Romanæ penes eam regimen esset.* Inde Censores, Romæ magistratus quinquennalis, penes quem autoritas maxima, summumque arbitrium animadvertendi in mores civium: & erat sub nutu illorum æstimatio facultatum cujusque civis ad censum de iis pendendum. *Livius* IV. Cæterum, alia morum præfectura, alia censura fuit. Cæsar Censor non fuit, sed morum præfectus, ut a Cicerone nominatur, hoc est, rem habuit, titulum per speciem modestiæ recusavit. Pars potestatis ejus fuit morum cura; quam usurpavit, unde & Præfectus morum dictus, non Censor. *Casaub.*

3 *Quod moribus eorum non poterat interdici socero gener.*) Alii genero, utrumque verum. Verecundiæ autem hos inter serviendum monet in Offic. Cicero lib. I. *Non lavantur cum soceris generi.* Schott. Mſ. *socer a genero.*

4 *Hamilcare occiso.*) In prælio adversus Vectones. *Polyb.* Incidit mors ejus in annum 3742. Mundi conditi.

5 *Ille exercitui præfuit*) In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur. *Justin.* Τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέδοσαν Ἀσδρούβᾳ τῷ ἐκείνου κηδεστῇ, καὶ τριηράρχῳ. *Polyb.* Idque propterea, quod filii immaturi tum erant imperio. Quatuor autem reliquit filios superstites: quos totidem catulos leoninos in perniciem Romanorum ab se, dicere solitus est, educari: Hasdrubalis ingenium Livius prodit initio lib. XXI. *Ernst.*

6 *Resque magnas gessit.*) Quo tempore prudenter & utiliter imperium suum administrabat; cum Carthagine nova condita, magna Carthaginiensibus adjumenta attulit ad res gerendas, propter loci opportunitatem maxime, tum ad res Hispanienses, tum Africanas. *Polyb.* II.

7 *Et Princeps.*) Ἐκ τῶν τῆς πόλεως πρώτων. Princeps hic idem obtinet, quod primus, quæ vocis ger-

res Carthaginiensium ; [9] ejusdemque post mortem [10] Hannibal ab exercitu accepit imperium. At Hamilcar, [11] posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas bellicosissimasque gentes subegit: equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic quum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in prælio pugnans [12] adversus Vettones [13] occisus est. [14] Hujus per- 4

germana ratio. Locutio frequens, apud Tranquillum, & alios. *Keuchen.*

8 *Largitione vetustos pervertit mores Carthaginiensium.*) Ut suis cœptis & placitis approbator esset populus contra infensos Barcinæ factioni. *Gebhard.* Titus Livius XXI. Annal. paullo aliter rem narrat. Ita ille: *Is plura consilio, quam vi gerens, auspiciis regulorum magis, conciliandisque per amicitiam principum novis gentibus, quam bello aut armis rem Carthaginiensium auxit.* Lamb.

9 *Ejusdemque post mortem.*) Quali mortis genere obierit Hasdrubal, non commemorat hoc loco Nepos. Alii ambigere nos non sinunt. Tradit Justinus, ipsum a servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectum esse. Polybius disertim testatur, in diversorio suo noctu a quodam natione Gallo privatarum injuriarum causa fuisse interemptum. Nonnulli volunt, in venatione necem ipsi illatam. Appianus: Ἀσδρούβαν δὲ ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν τὴν ὑπὸ Καρχηδονίοις καθιστάμενον, ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίοις ἀναιρεῖ. Ad quem accedit XXI. Annal. Livius. Non ergo dubitandum videtur, quin hoc mortis genere interfectus sit Hasdrubal. Præter enim adducta Historicorum testimonia, multa alia sunt, ex quibus liquido id videre est. Incidit ejus mors in annum Urb. Cond. 32. ut supputant Chronologi. *Keuchen.*

10 *Hannibal ab exercitu accepit imperium.*) Justinus: *Major utroque Hannibal imperator, Hamilcaris filius succedit.* Appianus: Ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῇ νέον, ἀρέσκοντα δὲ ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξεν αὐτῶν, καὶ ἡ Καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο.

11 *Posteaquam mare transiit.*) Fretum Gaditanum, transvectus columnas Herculis. *Polyb.*

12 *Adversus Vettones.*) Sic scribendum duplici *tt.* non *Vectones.* Græce Οὐέττωνες populi sunt Hispaniæ citerioris intra Anam & Tagum fluvios ad Orientale Toleranorum latus. Strabo III. Ἐν δὲ τοῖς Ἄνα μέρεσι καὶ Καρπητανοί, καὶ Ὠρητανοί, καὶ Οὐεττόνων συχνοὶ νέμονται. Item Plinius lib. IV. cap. 20. finitimos Carpetanis facit. Prudentius hymno de S. Eulalia, Emeritam Vettonum metropolim nominat:

Nunc locus Emerita est tumulo
Clara colonia Vettoniæ:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lavat.

Strabo vero in Turdulis Augustam Emeritam collocat: sed Hispa-

perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Punicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis [15] patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam [16] Romanos non experiri mallet.

spano in Hispanicis potius habenda fides, quam Græco homini. *Schott.* In Msc. Bœcleri *Vetones.* Dausquius Comment. in Sil. Ital. pag. 18. mallet *Vetones*. Bosius.

13 *Occisus est.*) Ad castrum altum, ut ait Livius Decad. III. lib. IV. *Mag.* Καὶ τῆς τάξεως διαλυθείσης, οἱ μὲν Ἴβηρες αὐτοὺς ἐπιδραμόντες, αὐτόν τε τὸν Βάρκαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ' αὐτῷ, διέφθειραν. *Appian.* M. Æmilio & M. Junio Coss. *Cassiodorus.*

14 *Hujus perpetuum odium erga Romanos.*) Pro *contra Romanos*. Sic solet Nepos. Hæc idem diserte tradit Polybius lib. III. *Lambin.* Valerius Max. lib. IX. c. 3. Livius XXI. & XXXV. alii.

15 *Patris obtestationibus.*) Præter Polybium lib. 2. Livium 21. & 35. infr. in Hannibale Valerius lib. 9. l. 3. *Savaro.*

16 *Romanos non experiri.*) Periclitari, vel periculum facere virtutis & potentiæ Romanorum. *Lambinus.* Infra in Hannibale: *Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius animam, quam id deposuerit.* Schottus.

HAN-

HANNIBAL.

XXII.

HANNIBAL [1] Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus [2] omnes gentes virtute superarit; non est inficiandum, [3] Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedebat fortitudine cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, [4] semper discessit superior. Quod nisi domi [5] civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. [6] Sed multorum obtrectatio devicit unius vir-

1 *Hannibal.*) Denotat Orientalibus nomen gratiosum. חנו, id est, Hanno gratiosus. Unde & Anna & Joannes nomen accepit, בעל sive Baal autem Dominum notat. *Thysius.* De HANNIBALE passim Græci, Latinique historici, sed præcipue Polybius, Appianus in Annibalicis, & alibi, Livius a lib. 21. ad 40. usque, & compendio Florus 2. 6. 7. 8. Justinus 29. 31. 32. & scriptor de Viris illustribus cap. 42.

2 *Omnes gentes virtute superarit.*) Victus enim prælio quidem nonnunquam, bello vero nunquam, ut ait Cæcilius apud Nonium. *Schott.*

3 *Hannibalem tanto præstitisse ceteros imperatores prudentia.*) Quod quoque fuit judicium Pescennii Nigri. Nam quos alii Scipiones extulerunt, existimavit *felices illos fuisse magis, quam fortes.* Ælius Spartianus in Nigri Vita capite 11. *Nec alias tabulas unquam habuit, nisi de Annibale, cæterisque talibus. Denique cum Imperatori facto quidam Panegyricum recitare vellet, dixit ei; Scribe laudes Marii, vel Annibalis, vel alicujus Ducis optimi vita functi, & dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.* Gebhard. Vide sis gloriosam illam contentionem de præstantia Scipionis, Hannibalis & Alexandri apud Lucian. ἐν νεκρικοῖς. *Schottus.*

4 *Semper discessit superior.*) In Hamilcare: *semperque superior discessit.* Lamb.

5 *Civium suorum invidia.*) Quam sibi conciliavit Hannibal remp. bene administrando; partim judicibus, qui antea perpetui erant, eoque dominabantur, factis annuis; partim ærario publico, & vectigalibus populi Carthaginiensis, quæ & negligentia dilabebantur, &, (ut fere fit) prædæ, quæstuique principibus quibusdam civitatis, & magistratibus erant, ad certam rationem revocatis: ut tradit Livius lib. xxx. Annal. *Lamb.*

6 *Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem.*) Bella antithesis: in qua multos uni, obtrectationem

virtutem. Hic autem [1] velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos [2] sic confirmavit, ut [3] prius animam, quam id deposuerit. qui quidem [4] quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nunquam destiterit animo bellare cum Romanis. Nam, ut omittam [5] Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis, [6] omnium his temporibus potentissimus rex [7] Antiochus fuit. [8] Hunc tanta cupidi-

nem virtuti opponit. *Idem*. Sic apud Apulejum aliquem insimulatum quorundam astu projecit extorrem sæviens invidia. Qualis iste in Tacito conspiratione inimicorum & invidia falsi criminis oppressus. Vide Lucianum *de non temere credendo*.

1 *Velut hereditate relictum odium paternum.*) Ipse Hannibal apud Livium xxxv. *Odi Romanos, odioque sum Romanis. Id me verum dicere pater Hamilcar & DI testes sunt.* Tale Ægisthi patruelis in Agamemnonem. *Vellejus* lib. I. Et Paconii Agrippini, paterni in principes odii heredis. *Tacit.* XVI. *Gebh.*

2 *Sic confirmavit.*) *Conservavit*: Editio Paris.

3 *Prius animam deposuerit.*) Sic infra. Parisian. vitam ponere. *Atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.* Savaro.

4 *Quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret.*) Sic supra De Regibus: *Quem ille a patre expulsum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat.* Lambin. Savaro.

5 *Philippum.* Demetrii Macedonum Regis filium, Persei patrem. De quo *Livius* epitom. XXIX. & XXXI. *Justinus* lib. XXIX. & *Plutarchus* in Paulo Æmilio, & *Fasti*, sub annum ab U. C. DLII. *Schott.* Tradit Justinus, hunc a Demetrio Illyriorum Rege ad bellum Romanis inferendum, fuisse impulsum: & cum Romanos a Pœnis iterato prælio victos didicisset, aperte se hostem Romanis professum; navesque, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpisse; ac legatum ad Hannibalem jungendæ societatis gratia cum epistolis misisse. *Mag.* Romani legati cum in senatu exposuissent, compertum Patribus Romanis esse & Philippum regem, ante ab Hannibale maxime accensum, bellum P. R. fecisse: & nunc literas, nunciosque ab eo ad Antiochum regem profectos: haud quieturum, antequam bellum toto terrarum orbe concisset: nec ei impune debere esse, si satisfacere Carthaginienses P. R. vellent: nihil eorum sua voluntare & publico consilio factum esse, Carthaginienses responderunt: quicquid æquum censuissent Romani, facturos esse. *Livius* 33. Annal.

6 *Omnium potentissimus Rex.*) Quippe qui Asiam & Syriam tenuit annos septem & triginta; Mediam quoque, Persiam, Hyrcaniam, Bactrianam, & omnes, excepta Parthia, superioris Asiæ provincias victo Achæo recepit. *Polyb.* VII. VIII. X. XI. *Justin.* XLI. *Appian.* in Syriac. Judæam quoque Ægyptio regi eripuit. *Joseph.* XII. 3.

7 *Antiochus.*) Frater Callinici. Qui primo *ἱέραξ* dictus, ob rapacem naturam. Vide Strabonem 16. Justinum 27. Postea ob victorias & imperii amplitudinem, Ma-

piditate incendit bellandi, ut usque a [9] rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. Ad quem [10] quum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, [11] ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tanquam ab ipsis corruptum alia atque antea sentire; ne-

Magni cognomentum accepit. *Keuchen.* Hunc ad arma Romanis inferenda concitasse Hannibalem, refert Liviana Epitome lib. 33. & 34. & Justin. lib. 32. *Schott.*

8 *Hunc tanta cupiditate incendit bellandi.*) Polyb. Livius, Appianus illam historiam magis exaggerant. Mortuo Ptolemæo Philopatore, Antiochus decessit in Ægyptum, præsidio nudam ac vacuam correpturus. Cum eo Hannibal Ephesi congreditur, inimicorum calumniis patria sua profugus. Qui calumniabantur, eum in contentione semel adversus Romanos suscepta perseverantem & pervicaeem, & belli gerendi cupidum esse, neque pacem colere posse. Quo tempore Carthaginienses Romanis parebant fœderibus interpositis alligati. Hannibalem igitur rei militaris, & imperandi scientia clarum Antiochus honorifice excepit, & apud se retinuit, atque in comitibus suis habuit. Ita Appianus & fere Polybius. Prolixius rem narrat Livius, XXXIII.

9 *Rubro mari.*) Mela lib. III. *Rubrum mare Græci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Erythras regnavit, ἐρυθρὰν θάλασσαν appellant.*

10 *Quum legati venissent Romani.*) Τότε Ῥωμαῖοι συνθεωροῦντες ἤδη τὴν Αἰτωλῶν ἐπιβολὴν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. *Polyb.* Hi fuerunt P. Sulpitius, & P. Julius apud Livium, Dec. IV. lib. V. Plutarchus vero in T. Quinctio Flaminio alterius nomen male profert. Vocat enim P. Vellium, cum Julium dicere debuerit. Sed non mirum. Homo enim Græcus, & in eo sæpe parum diligens, Romanorum nomina pervertit. *Magius.* Justinus cum Polybio simpliciter legatos nominat, omissis nominibus. Ita ille XXXI. *Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Hannibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum, invisumque Regi redderent.* Keuch. Sane inter legatos erat P. Scipio, qui Annibalem devicerat. Præter Livium XXXV. Appianus, Lucianus in dialog. Mortuorum, Plutarchus in Flaminio sub finem. Consilium autem legatorum explicat Frontinus I. VIII. VII. *Bongars.* Missi ad hoc Carthaginem legati Romani, qui apud Senatum arguerent, Hannibalem cum Antiocho rege consilia belli faciendi inire. Illi fuerunt, C. Servilius, M. Claudius Marcellus, & Q. Terentius Culleo. Lege Livium. *Keuchen.*

11 *Ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent.*) Effecerunt autem id crebris cum eo sociatis colloquiis. Livius XXXV. *Propter colloquia cum Villio suspectus regi.* Gebhard. Οἱ δὲ πρέσβεις ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς Ἀντίοχον· ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. *Polyb.*

1 *Tem-*

neque id frustra fecissent; idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset: [1] tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide sua, & odio in Romanos commemorasset, hoc adjunxit: *Pater* (inquit) *meus Hamilcar*, [2] *puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine*, [3] *Jovi Optimo Maximo hostias immolavit*. [4] *qua divina res dum conficiebatur, quæsivit a me, vellemne secum in castra proficisci. Id quum libenter accepissem, atque ab eo petere cœpissem*, [5] *ne dubitaret ducere*: tum ille, *Faciam* (inquit) *si fidem mihi quam postulo dederis*: *simulque ad aram adduxit, apud*

quam

1 *Tempore dato adiit ad regem.*) Omnino probanda Msctorum fides: *Tempore dato adiit ad regem*. Et hæc est Corneliana χρῆσις. Supra Themistocle: *Ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit*. Et statim: *Ad senatum Lacedæmoniorum adiit*: Ἀρχαϊκῶς. *Keuchen.* Sed ante ipsum iisdem verbis Savaro; qui locum addit ex Dione.

2 *Puerulo me, utpote non amplius novem annos nato.*) Ἔφη γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα. *Polyb.* Livius Decad. IV. lib V. puerum admodum tunc fuisse Hannibalem dicit. Quomodo apud Florum, puer Hannibal ad aram patri juraverat. Plinius, sive Auctor de Vir. Illustribus, non novem annos tunc natum Hannibalem testatur, sed undecim. Nisi locus suspectus sit, ac librariorum culpa depravatus. *Magius.* Vide *Eutropium* lib. III. *Orosium* IV. De novem annis canit Martialis:

Hunc puer ad Libycas juraverat Hannibal aras.

3 *Jovi Optimo Maximo hostias immolavit.*) Idque ex instituto & more patrio. Καὶ ποιήσαι τὰ νομιζόμενα, ut loquitur Polybius. Fuit is & aliarum gentium ritus, ut constat passim ex historiis. Hostias immolabant, antequam ad hostes proficiscerentur; victimam post partam victoriam, cum Diis gratias agerent, pro victis hostibus. Sic Marcellus captarum Syracusarum, & Hannibalis ante Nolana mœnia a se primum fugere coacti, gloria inflammatus, cum summo studio niteretur, ut Pœnorum exercitum aut in Italia prosterneret, aut Italia pelleret, solenni primum sacrificio voluntates Deorum explorabat. Val. Max. lib. I. 6. *Keuch.*

4 *Qua divina res dum conficiebatur.*) Nonius cap. 4. *Facere rem divinam, religionibus exhibere.* vide Notas in Sidonii epist. 17. lib. 5. *Savar.* *Rem divinam facere* Latini solent dicere de his qui sacrificant & victimas mactant. *Salmas.*

5 *Ne dubitaret ducere.*) Ne cunctaretur: vel, ne vereretur ducere: omnem ducendi moram præcideret. Tale fere est illud in Agesilao: *quare venire ne dubitaret*. Ubi tamen vulgo legitur, *non dubitaret*. Lamb.

1 *Im-*

quam sacrificare [1] *instituerat:* [2] *eamque, cæteris remotis, tenentem,* [3] *jurare jussit,* [4] *nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum patri datum, usque* [5] *ad hanc diem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. Quare* [6] *si quid amice de Romanis*

1 *Instituerat.*) Forte melius, *institerat*, id est, cœperat. Sic & in Alcibiade: *Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt.* Malim, *institerunt*. Vide Manutium in Epist. Cic. ad Familiares.

2 *Eamque, cæteris remotis, tenentem.* Sic *Polybius*. Valer. Maximus l. IX. cap. 14. in externis exemplis 3. *Hannibal mature adeo patris vestigia subsecutus est, ut eo exercitum in Hispaniam trajecturo, & ob id sacrificante, novem annorum natus, altaria tenens juraret, se, cum primum per ætatem potuisset, acerrimum hostem pop. R. futurum, ut pertinacissimis precibus instantis belli commilitium exprimeret.* Savaro. Ipse Hannibal apud Livium XXXV. *Pater Hamilcar, Antioche, parvum admodum me, cum sacrificaret, altaribus admotum, jurejurando adegit, nunquam amicum fore pop. Romani.* Cæterum jurantes aram tenebant. Cicero pro L. Flacco: *Ergo is, qui, si aram tenens juraret, crederet nemo, per epistolam, quod volet, injuratus probabit?* Alia exempla passim suppeditant Plautus, Varro, Virgilius, Apuleius, quorum loca in Adversariis suis illustravit doctissimus Turnebus lib. 16. cap. 10. & lib. 19. 19. item lib. 26. 2. Talis fuit Latinus apud *Virgil.* XII. Æneid. Ptolemæus apud *Justin.* XXIV. Psyche apud *Apuleium* VI. Atque hic Græcorum mos, qui jurandi causa ad aras accedebant. *Cicero* pro Balbo. Qualis moriturorum ritus. *Senec.* Herc. Fur. II. 3. *Plinius* XXXV. Et Pœnorum, qui aram & sacra tangentes, vel agnum læva, dextra silicem tenentes, Deos, hominesque contestantur, ut si illos scientes fallerent, ita se Jupiter feriret, quemadmodum ipsi agnum percuterent. Alex. ab Alex. V. 10. Unde volunt Grammatici, aras, antiquitus quasi ansas dictas. *Varro, Macrob. Servius* ad V. Æn. De quo vide Incomparabilem Brissonium de Formulis. In Romanorum ritu *aram tenere* vel *tangere* est ὀμνύειν τοῦ βωμοῦ ἐφαπτόμενον, ut loquitur Theo. Meminit Turneb. lib. XIX. c. 19. Adv. & alibi. Jos. Scaliger ad Manilium. *Keuchen.*

3 *Jurare jussit.*) Atque ab illo jurejurando Hannibalis ad illum diem, quo imperium accepit, anni numerantur septemdecim. *Salmas.*

4 *Nunquam me in amicitia cum Romanis fore.*) Livius XXXV. *Nunquam amicum fore populi Romani.* Histor. Miscella lib. III. cap. 5. *Se, ut primum posset, adversus Romanos pugnaturum.* quod non est, expressum, longeque minus est. Nam qui pugnat adversus aliquem, odium exuere, atque ex hoste amicus fieri potest. Polybius, μήποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν. Appianus *Annibalis*. Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύων οὔποτε ἐπέλειψεν. *Ibericis:* Ἄπαυστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι Ῥωμαίοις. *Gebhard.*

5 *Ad hanc diem.*) Sex & triginta annos. *Livius.*

6 *Si quid amice de Romanis cogitabis.*) Si Romanis consules, seu consulere voles. *Lamb.* Ἐὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθεσθαι πρὸς αὐτούς. *Polyb.*

1 *Hasd.*

nis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris: quum quidem bellum parabis, teipsum frustraberis, si
3 *non me in eo principem posueris.* Hac igitur ætate cum patre in Hispaniam profectus est. Cujus post obitum [1] Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto exercitus [2] summam imperii ad eum detulit. id Carthaginem delatum, publice comprobatum est. [3] Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus imperator factus, proximo triennio [4] omnes gentes Hispaniæ bello subegit. [5] Saguntum fœderatam civitatem [6] vi expu-

1 *Hasdrubale imperatore.*) Genero Hamilcaris. Vide in *Hamilcar.*

2 *Summam imperii ad eum detulit.*) Polyb. III. *Cum nuncius ex castris Carthaginem perlatus esset, Hannibalem uno totius exercitus ore, & communi omnium militum consensu imperatorem esse declaratum; continuo populus convocatus sine ulla sententiarum varietate exercitus judicium ac voluntatem comprobavit, ac ratam fecit.* Electus est belli imperator anno ætatis XXVI. Nam duce patre Hamilcare IX. annos in Hispania militavit, VIII. sub ejus genero Asdrubale. *Schott.*

3 *Sic Hannibal minor quinque & viginti annis.*) Hoc modo de Regibus loquitur: Dionysius *major annis sexaginta natus decessit.* Ita Cicero: *aliquot annis minor natus,* in quæst. Academ.

4 *Omnes gentes Hispaniæ.*) Plus quam quadraginta hominum millia in fugam vertit; quibus superatis, nullus jam eum hostis intra Iberum audebat intueri, præter Saguntinos. *Polyb.* De quibus ita loquitur Livius XXI. Annal. *Hannibal agmine quadrato amnem ingressus fugam ex ripa fecit, vastatisque agris intra paucos dies Carpetanos quoque in deditionem accepit. Et jam omnia trans Iberum, præter Saguntinos, Carthaginiensium erant. Cum Saguntinis bellum nondum erat: ceterum jam belli causa certamina cum finitimis serebantur, maxime Turdetanis.* Lambin.

5 *Saguntum fœderatam civitatem.*) De cujus situ Polybius III. Ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν, πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβηρίας. Livius *Civitas ea longe opulentissima ultra Iberum fuit, sita passus mille ferme a mari:* Florus: *Saguntus, vetus Hispaniæ civitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum.* Quippe quæ cc. ante excidium Trojæ annis condita. *Plinius* XVI. 40. Ceterum ultimo fœdere cautum fuerat, ut Iberus disterminaret ditionem Romanorum & Carthaginiensium. Saguntus ultra Iberum quidem, fœdere tamen cum Romanis juncta, & ideo excepta, ne quid in eam liceret Carthaginiensium armis, utque libera maneret inter utriusque populi imperia. Hannibal cui propositum erat bellum movere Romanis, ne

expugnavit: 7 tres exercitus maximos comparavit. 8 Ex his unum in Africam misit, 9 alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Ita-

ne fœdifragus palam videretur, non Saguntinis arma aperte nec statim intulit, sed in Olcadum fines, quæ gens ultra Iberum amnem in ea parte, quam Romani non exceperant, exercitum induxit; ut non recta petiisse Saguntinos, sed rerum serie ducente, finitimis perdomitis, continentia jungendo, ad oppidum ejusdem regionis ultra Iberum sitæ oppugnandum quasi tractus videri posset. Ut Hispaniæ ergo urbem, Saguntum in belli causam delegit, id est, ejus Hispaniæ, quæ ultra finem esset imperii Romani, hoc est, ultra amnem Iberum. *Salmas.*

6 *Vi expugnavit.*) Octavo mense obsidionis. Polyb. Τέλος δ' ὂν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. Vide Livium XXI. Urbs eversa & Hannibalis & Saguntinorum manibus, qui se suaque omnia in pyram conjecerunt, nec arbitrium victoris exspectarunt. *Salmas.* Inde pavor ac trepidatio totam Urbem pervasit, alius insuper tumultus ex arce auditur; turris diu quassata procidit; perque ruinam ejus cohors Pœnorum impetu facto cum signum imperatori dedisset, nudaram stationibus, custodiisque solitis hostium esse Urbem: non cunctandum in tali occasione ratus Hannibal, totis viribus aggressus, Urbem momento cepit: signo dato, ut omnes puberes interficerentur. *Alurcus*. Ingens intra urbem per obsessos fames, adeo, ut humanas carnes comederent. *Petron.* Satyr. *Senec.* Controv. *Augst.* lib. III. 20. Cæterum expugnata est Urbs, anno post Romam conditam DXXXV. bello Punico secundo. Recepta vero anno DXXXIX. pulso Punico præsidio, teste Livio XXI. Vide Orosium lib. IV. Orchestræ, cap. 14. & Sigonium in lib. XXI. Livii. *Schott.*

7 *Tres exercitus maximos comparavit.*) Equites mille ducentos, peditum decem & septem millia, octingentos quinquaginta reliquit in Africa, ut essent Carthagini & Africæ præsidio. Ad hæc Hasdrubali in Hispania manere jusso tradebantur quinqueremes quinquaginta, quadriremes duæ, triremes quinque, equitum duo millia & quingenti, elephanti viginti & unus, peditum undecim millia, equitum ad novem millia. *Polyb.* Vide, sis, Livium.

8 *Ex his unum in Africam.*) Tredecim millia, octingentos quinquaginta pedites cetratos, funditores baleares octingentos septuaginta, equites mistos ex multis gentibus mille ducentos. *Liv.*

9 *Alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit.*) Hasdrubali fratri, viro impigro Hispaniam provinciam destinat: firmatque eam Africis maxime præsidiis; peditum Afrorum undecim millibus octingentis quinquaginta; Liguribus trecentis; Balearibus quingentis. Ad hæc pedum auxilia additi equites Lybyphœnices, mistum Punicum Afris genus, trecenti; & Numidæ, Mauritique, accolæ Oceani, ad mille octingentos, & parva Ilergetum manus ex Hispania ducenti equites; & ne quod terrestris deesset auxilii genus, elephanti quatuordecim: classis præterea data ad tuendam maritimam oram, quia qua parte belli vicerant, ea tum quoque rem gesturos Romanos credi poterat; quinquagin-

Italiam secum duxit: [1] saltum Pyrenæum transiit: quacunque iter fecit, [2] cum omnibus incolis conflixit: neminem nisi victum dimisit. Ad [3] Alpes posteaquam venit, [4] quæ Italiam ab Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum [5] præter Herculem Grajum transierat ([6] quo facto is hodie sal-

ta quinqueremes, quadriremes duæ, triremes quinque; sed aptæ, instructæque remigio triginta & duæ quinqueremes erant, & triremes quinque. *Idem*.

1 *Saltum Pyrenæum transiit.*) Ἦγε διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν. *Polyb.* Postquam per Pyrenæum saltum traduci exercitus cœptus est. *Livius*. Vide Appian. Ἀννιβαϊκῇ. *Lambin.* Transit autem per saltum Pyrenæum & ipsam Celticam, quæ nunc vocatur Gallia; ut olim speciatim Romanis. Saltum Pyrenæum vocat Nepos, quem Ptolemæus Πυρήνην, id est, montem illum, qui Hispaniam a Gallis dividit, & ad Occidentalem late Oceanum se extendit. Legendi passim antiquissimi Geographi. Apud Stephanum est Πυρήνη, unde Silio Pyrene. Cæterum accidit hic Hannibalis transitus per saltum illum post dejectos Celtibetos & Afros, ut videre est in Appiano & aliis. *Keucher.*

2 *Cum omnibus incolis conflixit.*) Exstat hujus rei longa narratio apud Polybium lib. III. & Livium XXXI.

3 *Alpes.*) Quæ *Pœninæ* ab Hannibale denominatæ sunt. *Plinius* lib. III. Nat. hist. c. 17. Et Paulus Vvarnefridus lib. II. de gestis Longobard. cap. 18. ait: Alpes *Appenninæ* dictæ sunt a Punicis, hoc est, Hannibale & ejus exercitu. *Ernst.* Rejecit tamen hanc opinionem Livius XXI. 38 *Bosius*.

4 *Quæ Italiam ab Gallia sejungunt.*) Quam in promontorio quodam militibus suis ostentabat. *Livius*. Apud Herodianum: μέγιστα ἐκεῖνα ὄρη, καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχήματι πρόκειται, καὶ προβέβληται Ἰταλίας.

5 *Præter Herculem Grajum.*) Ammian. l. XV. *Primam* (per Alpes viam) *Thebanus Hercules, ad Geryonem exstinguendum & Tauriscum lenius gradiens, prope maritimas composuit Alpes.* Silius Ital.

Primus inexpertas adiit Tyrinthius arces.

Unde apud Livium se æmulum Herculis itinerum jactabat Hannibal. Herculi *res* ipsa *virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit*; ut loquitur Justinus; & *Annibalis per Alpes transitum in portento prope a majoribus habitum*, scribit Plinius. Ergo æmulus Herculis itinerum Hannibal, non tamen ut alter ab ipso fuerit in tranandis Alpium montibus. Quod mendacio non carere tradidit Polybius, lib. III. *Keucher.*

6 *Quo facto is hodie saltus Grajus.*) Ergo ab Hercule Grajo saltus Grajus, sive Herculeus. Vide *Plin.* III. 17. & 20. Herculis transitus multa vestigia indicantur: Herculis Monœci portus, & harum Alpium nomen; & Lepontii ita dicti creduntur, quod ab Hercule eo loco relicti fuerint. Auctor *Simlerus*. Ita Herculea via apud Aristotelem de admirandis, quæ ducit ex Italia per Galliam usque ad Celtiberos. Et Alpium Grajæ fauces, quibus ipsum transiisse memorant Pœni.

In

saltus Grajus appellatur) Alpicos conantes prohibere [1] transitum concidit: loca patefecit, itinera muniit, [2] effecitque ut ea elephantus [3] ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix poterat repere. [4] Hac copias traduxit, in Italiamque [5] pervenit. Conflixerat [6] apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione 4
con-

In Tungris adhuc Herculis vetustissimum Sacellum, ut supra januam effigies ostendit, & alia monumenta, quæ Herculem Grajum repræsentant. *Kenchen.*

1 *Transitum concidit.*) Incredibili labore & industria. Quippe ad minuendam rupem, per quam via una esse poterat, ducti milites, cum cædendum esset saxum, arboribus circa immanibus dejectis struem ingentem lignorum faciebant; eamque cum & vis venti apta faciendo igni coorta esset, succendebant, & ardentia saxa infuso aceto molliebant. *Livius.* Et hæc est illa via, ἣ καὶ νῦν ἐστιν ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐντριβής, καὶ καλεῖται δίοδος Ἀννίβου, ut tradit *Appianus.* Loquitur de Cremonis jugo, ubi transgressus Hannibal. Alii Penninum vocant, vel Pœninas. Sic Franciscus I. Gallorum Rex, per easdem Alpes inusitatum iter curulibus tormentis aperuit. *Jovius* in Leone X. Quales Turcæ in Germaniam irrumpentes ann. Chr. MCLXXXVII. *Sabellicus*, Ennead. x. 7. *Transitu* U. C. atque hoc melius: mox *Alpinos* malit Lambinus.

2 *Effecitque ut ea elephantus.*) T. Livius: *Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos, ut non jumenta solum, sed elephanti etiam deduci possent.* Mos præliandi cum elephantis, frequens antiquis Regibus. Hos contra Romanum exercitum primus in Lucania Pyrrhus Rex eduxit. Postea Hannibal in Africa, Rex Antiochus in Oriente, Jugurtha in Numidia, copiosos habuerunt: adversus quos diversa sunt excogitata arma. De elephanto enim ὅσος εἰς ἔργα καὶ ἀνδρῶν χρείας, non χεῖρας, ut sine sensu alii emendaverunt.

3 *Ornatus.*) Gifanius ita correxerat, secutusque est indice Cl. Puteano Lambinus. Schottus ex suis membranis præfert *oneratus*, accipitque pro onustus. Ast ego pettendo istud *oneratus* esse suppositum ab ignorante scriba pro *ornatus*. Nam elephas ornatus multum ab onerato differt. Jumenta dorsuaria κτήνη φορτηγὰ, ut cameli & muli, &c. onerantur: elephanti vero ornantur, armantur, ipsi & armatis implentur. Quid plura? præstantissimi quique scriptores hoc modo consueverunt. *Gebhard.*

4 *Hac copias traduxit.*) Per montem Jovis, quem vulgo Cinisum appellant, Gebennas versus tendens, partem ejus Rupiolæ, quam & Dursndum vocant, unde ex altero latere flumen Druentia, altero exitus in Taurinos. Id videtur sentire Plutarchus. *Machaneus.*

5 *Pervenit.*) Quinto mense a Carthagine nova (ut quidam auctores sunt) quinto decimo die Alpibus superatis. Liv. XXI. Neque aliter Polybius: Τέλος δὲ τὴν μὲν πᾶσαν πορείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος, τὴν δὲ Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις ἑκκαίδεκα. *Lambinus.*

6 *Apud Rhodanum.*) Atqui ne-

 que

consule, eumque pepulerat. [1] Cum hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit, [2] saucium, inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega [3] Ti. Longo, [4] apud Trebiam adversus eum venit. Cum

que Polybius, neque Livius, neque ulli alii, quod sciam, tradiderunt, P. Cornelium Consulem cum Hannibale ad Rhodanum conflixisse. Nam triduo antequam ad Rhodanum venisset Scipio, transierat flumen Hannibal, teste Polybio, & T. Livio cujus hæc verba sunt: *P. Cornelius Cos. triduo fere postquam Hannibal ab ripa Rhodani movit, quadrato agmine ad castra hostium venerat, nullam dimicandi moram facturus. Cæterum ubi deserta munimenta videt, ad mare ad naveis rediit; tutius, faciliusque ita descendenti ab Alpibus Hannibali occursurus.* Lamb. Auctor is, qui librum de Viris illustribus conscripsit, tradit apud Ticinum, qui Galliæ Cisalpinæ fluvius, cum P. Scipione conflixisse Hannibalem. Quo tempore de Scipione actum fuisset, ni periclitantem patrem servasset prætextatus admodum filius. Atqui hic quidem primi impetus turbo, qui inter Padum & Ticinum valido fragore detonuit. *Florus.*

1 *Cum hoc eodem de Clastidio.*) Quod oppidum est Polybio & Straboni. Apud Livium est, uno in loco Ligurum, altero Gallorum. *Ortelius.* Sed non videtur huic voci hic locus esse. Nam primum, quid est, *apud Padum de Clastidio decernit?* Sic enim habent omnes libri vulgati: Nonne satis est dixisse, *apud Padum decernit*; quemadmodum supra dixit, *apud Rhodanum*; infra apud *Trebiam*? Putabam, si hæc vox non est aliunde inculcata (quod mihi fit verisimile; ideoque delendam arbitror) aliquid deesse, & legendum, *non longe a Clastidio.* Nam Livius tradit, Hannibalem statim post illam pugnam, ad Clastidium vicum, quo magnam vim frumenti Romani congesserant, partem sui exercitus misisse, quod inopia frumenti laboraret; brevique post tempore nummis aureis quadringentis P. Brundisino præsidii præfecto corrupto, Hannibali Clastidium esse traditum. *Lambin.* Quod primum fuit Scipionis cum Hannibale prælium. *Livius.*

2 *Saucium inde ac fugatum.*) Livius: *Auxitque pavorem Consulis vulnus, periculumque intercursu tum primum pubescentis filii propulsatum.* Florus Epitoma: *Tunc Scipione duce fusus exercitus, saucius etiam ipse venisset in manus hostium imperator, nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset.* Lambinus. Cęterum fallitur memoria Plinius, dum apud Trebium hæc accidisse scribit, quod contra aliorum fidem. Nec patrem filius ab ipsa morte liberavit, ut tradit Florus, sed servus quidam, de quo verum esse filiale illud patrocinium, fama obtinuit. *Keuchenius.*

3 *Ti. Longo.*) Id est *Tiberio Longo.* Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tito Longo.* Ita eum Polybius nominat, itemque in Fastis *Tiberius* appellatur:

BELLUM PUNICUM SECUNDUM.

P. CORNELIUS L. F. L. N. SCIPIO.

TI. SEMPRONIUS LONGUS.

Apud Livium tamen *Titus* dicitur, sed mendose. *Lambin.* Hic Tiberius Sempronius Longus initio belli Punici secundi Cos. cum P. Cornelio Scipione conflixit. *Schott.* Atque idem Consul ex Sicilia accer-

Cum his manum conseruit, [5] utrosque profligavit. [6] Inde per Ligures [7] Apenninum transiit, petens Hetruriam. Hoc itinere [8] adeo gravi morbo afficitur ocu-

cersitus fuit, ut duo exercitus jungerentur. *Machanens*.

4 *Apud Trebiam.*) Alii Contrebiam vocant. Virgil. VII. Æneid. Mutuscam indigitat. Ubi Servius: *Hac Trebia postea dicta est, quam modo Tribulam dicunt, apud quam Annibal delevit populum Romanum.*

5 *Utrosque profligavit.*) Si modo interfuerit prælio illi Scipio; ut qui nondum satis firmus erat ex vulneribus superiore prælio acceptis. Neque illum Polybius & Livius in hoc appellant. Contra Appianus Ἀννιβαϊκῇ. Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἑπόμενος καὶ παρακαλῶν, ὀλίγου μὲν ἐδέησε ξυθεὶς διαφθαρῆναι, μόλις δ᾽ ἐς Κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. Tantus autem terror ex hac clade Romam perlatus est, ut jam ad Urbem crederent infestis signis hostem venturum; nec quicquam spei, aut auxilii esset, quo a portis, mœnibusque vim arcerent. Uno Consule (ajebant) ad Ticinum victo, altero ex Sicilia revocato, duobus Coss. duobus Consularibus exercitibus victis, quos alios duces, quas alias legiones esse, quæ arcesserentur? Neque tamen hæc Hannibalis victoria ei admodum læta fuit; ptopterea quod nix & frigus, & turbulenta tempestas multos homines, plurima jumenta, & elephantos prope omnes consumpsisset. *Polyb. Liv.* Sed duo prælia commissa sunt, antequam ad Ligures Hannibal perveniret, & in utroque Romani, Sempronio duce superati sunt. Tradit enim Livius, Sempronium priore prælio superatum, Romam venisse. Deinde cum Roma in castra rediisset, ad Placentiam rursum cum Hannibale conflixisse. *Lambin.*

6 *Inde per Ligures.*) T. Livius: *Secundum eam pugnam Hannibal in Ligures, Sempronius Lucaniam concessit.* Ligures imis Alpium jugis adhærebant inter Varum & Macram flumen. Tutum locis & fuga, durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella faciebat. *Florus.* Cæterum iste Ligurum tractus inter Varum & Macram flumen latius patuit, quam tradidit Florus. Quippe trans Alpes ad Rhodanum usque gens illa occupavit olim omnem Galliam Narbonensem. Vide antiquissimam Geographiam.

7 *Apenninum.*) Qui mons longissimi tractus, Italiam secundum longitudinem ejus dirimens. Addit Livius, in transitu Hannibalem adeo atrocem tempestatem adortam esse, ut Alpium fœditatem prope superarit. *Vento mistus imber* (Historici verba sunt) *cum ferretur in ipsa ora, primum, quia aut arma emittenda erant, aut contra enitentes vertice intorti affligebantur, constitere; deinde, cum jam spiritum intercluderet, nec reciprocare animam sineret, aversi a vento parumper consedere. Tum vero ingenti sono cœlum strepere, & inter horrendos fragores micare ignes; capti auribus & oculis metu omnes torpere.* Lamb.

8 *Adeo gravi morbo afficitur oculorum.*) T. Livius lib. XXII. *Ipse Hannibal æger oculis ex verna primum intemperie variante labores, frigoraque; elephanto, qui unus superfuerat, quod altius ex aqua exstaret, vectus: vigiliis tamen, & nocturno humore, palustrique cœlo gravante caput; & quia medendi nec locus, nec tempus erat, altero oculo capitur.* Polybius l. III. Ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος

θη-

oculorum [1] ut postea nunquam dextro æque bene usus sit. Qua valetudine quum etiam premeretur, [2] lecticaque ferretur, [3] C. Flaminium consulem [4] apud Trasimenum [5] cum exercitu [6] insidiis circumventum

θηρίον διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας· περιαλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπενεχθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι' ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως, οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν, ἢ θεραπείαν διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον. *Lambin.*

1 *Ut postea nunquam dextro æque bene usus sit.*) Quod dehonestamentum oris, quidam simii posteriorum ducum ad gloriam sibi trahebant. Tacit. lib. IV. Histor. c. 13. *Sed civilis ultra, quam barbaris solitum, sollers ingenio, & Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris dehonestamento.* Vide eundem lib. II. Annal. 9. III. 20. de Decrio. Justinum IX. de Philippo. *Gebhard.* Unde Satyricus X.

O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum.

De quo somnium ejus refert Val. Maximus lib. I. cap. VII. Vide & in Fabio Plutarchum, plures istiusmodi μονοφθάλμους duces invenias. Philippum Macedonum regem, de quo Gellius 2. 27. *Schott.*

2 *Lecticaque ferretur.*) Mos solirus affectis Ducibus. De Scipione *Livius* XXIV. De Mermece *Agathias* II. De Lutatio Consule *Val. Maximus* II. 8. De Eumene *Polyænus, & Plutarchus.* De Numeriano *Vopiscus.* De Alexandro *Curtius* VII. Quod inter laudes humanitatis ac beneficentiæ Tiberianæ commemorat *Velleius Paterc.* II. Gebh.

3 *C. Flaminium Consulem.*) Hominem turbulentum & multitudinis assentatorem, ad res bellicas natura ineptum. Appianus: Καὶ αὐτὸς ὢν ἀπαροπόλεμός τε, καὶ εἰς ἀρχὴν ἀπὸ δοξοκοπίας ἡρημένος. Adi Polybium & alios. Titus Livius: *Consul ferox ab consulatu priore, & non modo legum, aut patrum majestatis, sed ne Deorum quidem satis metuens erat.* Lambinus. Ergo C. Flaminius, (non Flaminius) iterum Consul erat, quo tempore ipsum ad Trasimenum adoriebatur Hannibal. Iste consulatus incidit in annum Urbis Conditæ DXXXVI. quando ipsius Collega fuit Cn. Servilius Geminus qui in prælio occisus est. *Schott.*

4 *Apud Trasimenum.*) Λίμνην appellant Polybius & Appianus, qui & Πλεισίνην vocat in Annibalicis. Apud Livium est *Trasumenus*, pro quo alii *Trasimenus.* Florus II. 6. *Trasimenus lacus tertium fulmen Hannibalis, imperatore Flaminio.* Sed & antiqui *Trasumenus* scribebant aut *Trasymenus.* Quomodo apud Quintilianum legendum esse, libro I. cap. 5. docet Claudius Salmasius; ut perperam *Thrasimenum* pro *Thrasumeno.* Keuchen.

5 *Cum exercitu.*) In hac pugna Livius Polybium secutus, quindecim millia Romanorum in acie cæsa esse tradit: decem millia sparsa fuga per omnem Etruriam diversis itineribus Romam petiisse; sex millia primi agminis per adversos hostes eruptione facta, ignaros omnium, quæ post agerentur, ex saltu evasisse: & cum in tumulo quodam constitissent, clamorem modo ac sonum armorum audientes, quæ fortuna pugnæ esset, neque scire, neque perspicere præ caligine potuisse. In-

tum 7 occidit. Neque multo post 8 C. Centenium 9 prætorem, * cum delecta manu † saltus occupantem.

Inclinata ab iniqua re, cum calescente sole depulsa nebula aperuisset diem; tum liquida jam luce montes, camposque patentes fœde Romanam aciem ostendisse. Itaque ne in conspectos procul immitteretur eques, sublatis raptim signis quam citatissimo poterant agmine, sese abripuisse. Postero die, cum super cætera extrema fames etiam instaret; fidem dante Maharbale, qui cum omnibus equestribus copiis nocte consecutus erat, si arma tradidissent, abire cum singulis vestimentis passurum; sese dedidisse: quam Punica religione servatam fidem ab Hannibale esse, atque in vincula omnes conjectos. Hæc est (inquit ille) nobilis ad Trasimenum pugna, atque inter paucas memorata P. R. clades. *Lambin.*

6 *Insidiis circumventum.*) Hæc ars nova fuit Punicæ fraudis, qua palustribus virgultis tectus eques terga subito pugnantium invasit. Quæ tamen non adhibita fuit ab Hannibale in hoc prælio ad Trasimenum lacum, sed in altero ad Trebiam flumen; ut doctissime notavit ad Florum suum Magnus Salmasius. In hac quippe ad Trasimenum pugna, nihil aliud fraudis commentus est Pœnus, nec aliud curavit, quam ut clausum lacu & montibus, copiisque suis circumfusum haberet hostem. Eumque sic circumclusum militi suo ad satietatem præbuit cædendum. Hæc ille. *Salmas.*

7 *Occidit.*) Verba Polybii disertim testantur, Flaminium non ab Hannibale, sed Gallis in eadem pugna interemptum. Ἐν ᾧ καιρῷ τὸ Φλαμίνιον αὐτὸ δυχερῆ ςῦ. μένον καὶ περικαθῦντα τοῖς ὅλοις, προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκτειναν. Prædixerant fato Ducis ac cladi imminentem casum prodigiosa signa; in castris dilanians lupus, qui intactus evaserat; in arbore prætoria examen apum; ab humo prodire nolentes aquilæ; Consulis casus supra cespitantis equi caput evoluti, cum in eum insiluisset; adhoc ingens commissam aciem secutus terræ tremor, & multarum urbium ruina. Vide Livium & Florum, quorum historiam qui cognovit, vix huic ignoverit. *Keuchen.*

8 *C. Centenium.*) Quem alii vocant Centronium. *Polyb. Livius.* Vel Marcum Centenium, non Cajum. *Plutarch.* Hic a Cn. Servilio altero Consule, audito Hannibalis in Etruriam transitu, præmissus fuerat. *Polyb.* Livius a Senatu ipsum contra Hannibalem præmissum, refert. Quo modo Auctor vitæ Annibalis apud Plutarchum. *Mag.*

9 *Prætorem.*) Vel *proprætorem.* Liv. Quemadmodum *Prætorem* & *Consulem* indifferenter dixit. *Veteres*, inquit Pedianus, *omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellarunt.* Quem Imperatorem. Sic *Imperator* idem quod *Prætor*, sive ἡγεμών, aut στρατηγός, ut notat Justinianus in Novellis. *Proprætores* secunda notione dicebantur, qui ex privatis ad bellum gerendum, non ad gubernandam provinciam mittebantur, id est, qui *Prætores* erant, sive exercitus sui præfecti, qualis iste Centenius. *Keuchen.*

* *Cum delecta manu.* Cum quatuor equitum millibus. *Polyb. Livius.* Sex equitum millibus *Appian.* Vel octo. *Idem.*

† *Saltus occupantem.*) De quibus legendus Appianus. Hannibal per itinerum duces & speculatores inquirit in juga montium prærupta, & viarum anfractus. Sub noctem ex-

tem. [1] Hinc in Apuliam pervenit. [2] Ibi obviam ei venerunt duo consules, [3] C. Terentius Varro & L. Paullus Æmilius. [4] Utriusque exercitus uno prælio fu-

expeditos emittit milites, ut montem circumirent, & inter illos Maharbalem. Post, ubi circuitum ex tempore conjecit, citato cursu in Centenium facit impetum. Ubi diu Mars varius, exituque ipso mirabilis. Tandem Maharbal, ubi inclinare socios ad hostem videt, ardentibus animis injicit clamorem, virtutemque inflammat sono. Spes inde Pœnis, metus hostibus. Qui, nescio, utrum victoriis magis fuerint elati, an illis virtutum experimentis speciosiores. Ῥωμαίων δὲ ὠθοῦς ἐν φυγῇ καὶ φόνῳ κεκυκλωμένων· καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακόσιοι δ' ἐλήφθησαν. οἱ δὲ λοιποὶ μόλις διέφυγον. *Keuchen.*

1 *Hinc in Apuliam pervenit.*) Imo Cannas, quæ sunt ignobilis Apuliæ vicus, juxta Aufidum amnem. Cannam etiam ibi amnem fuisse ex carmine Marcii vatis, quod recitat Livius l. xxv. colligitur, idemque ex verbis ipsis Livii discitur. In carmine sic habetur: *Amnem Trojugena Cannam Romane fuge, ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conserere manum.* Subjicit post totum carmen recitatum Livius: *Et Diomedis Argivi campos, & Cannam flumen qui militaverant in iis locis juxta atque ipsam cladem agnoscebant.* Ubi tamen Cannensem pugnam idem auctor describit, Cannæ fluminis nullus meminit. Cannas quasdam prope Carthaginem collocat Stephanus: Εἰσὶ καὶ Κάνναι διὰ δύο πλησίον Καρχηδόνος, τὸ ἐθνικὸν καὶ Κανναῖος. Nescio an has Cannas designare voluerit & per errorem ex Apulia in Africam transtulerit. *Salmas.*

2 *Ibi obviam ei venerunt duo Consules.*) Præpostere narrantur hæc a Probo. Nam prius Q. Fabius Maximus, dictator creatus est, quam C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius. Consules; Priusque dictator Hannibali se opposuit, quam hi Consules; ut tradunt Polybius, Livius, Appianus, Florus. *Lambin.*

3 *C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius.*) Editio Parisina: *C. Terentius, & L. Æmilius.* De utriusque natura disertim Appianus in Hannibal. Ὑπάτους τε αἱροῦνται ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Λεύκιον Αἰμίλιον τὸν Ἰλλυριοῖς πολεμήσαντα, ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάῤῥωνα πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δημοκοπίας ὑπισχνούμενον. Marmor Romanum de triumphis hujus Æmilii:

L. ÆMILIUS L. F. PAULLUS
COS. II. CENS. AUGUR.
TRIUMPHAVIT TER.

Vir fuit in tantum laudandus, in quantum intelligi virtus potest. Vide Vellejum, & Auctorem qui vitas conscripsit *De Viris Illustribus.* Keuchen. Hic in pugna occubuit iterum A. U. C. 537.

4 *Utriusque exercitus uno prælio fugavit.*) Atqui hoc quartum & pœne ultimum vulnus imperii. *Florus.* Pugnam Cannensem & ejus eventum multis verbis exponunt Polybius & Livius, quæ longum sit referre. Hæc summa est: Cæsa sunt eo prælio Romanorum quadraginta quinque millia cum Paullo Consule, & Senatoribus lxxx. Consularibus atque prætoriis, aut ædilitiis triginta. *Lambin.* Alii quadraginta millia peditum tantum, eorumque Romani nominis, ad Cannas cæsa volunt. Nam equitum præterea duo millia, & septingenti. Sociorum ve-

fugavit, 1 L. Paullum consulem occidit, & aliquot præterea consulares. in his 2 Cn. Servilium Geminum, 3 qui anno superiore fuerat consul. Hac pugna pugnata, 4 Romam profectus est, nullo resistente.

ro æquata cædes. Livius: *Quadraginta millia peditum, duo millia septingenti equites, & tanta prope civium sociorumque pars cæsi dicuntur.* Significat ex sociis, & civibus æquam partem cecidisse. Romani tum exercitus ex civibus & sociis constabant. Auxilia ex sociis proprie dicebantur, legiones Romanorum civium. Exercitus sociorum plerumque numero æquabat legiones Romanas. Livius: *Data pro quinque octo millia militum, pars dimidia cives, pars socii.* Utrum igitur verbis illis, quæ supra posuimus, quadtaginta millia civium cæsa & totidem sociorum significat Livius, an ex quadraginta millibus quæ feruntur occisa, æquam pattem civium & sociorum interemptam innuit? Hoc verius. *Salm.*

1 *L. Paullum consulem occidit.*) Anno ab Urb. Cond. DXXXVII. *Schott.* Quo tempore agebat secundum Consulatum. Verba morientis ad Cn. Lentulum perstringit *Livius* lib. XXII. Annal.

2 *C. Servilium Geminum.*) Sic legendum ex Polybio, T. Livio, Appiano, Fastis; non, ut vulgo, *P. Servilium Geminum.* Atqui una cum eo occisus est collega ejus M. Attilius Regulus. Unus Terentius Varro salvus evasit sua fuga. Polybius: Ὀλίγοι δέ τινες εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον· ἐν οἷς ἦν καὶ Καῖος Τερέντιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, ἀνὴρ αἰσχρὰν μὲν τὴν ψυχὴν, ἀλυσιτελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ, τῇ πατρίδι πεποιημένος. Appianus Ὁ δὲ φαυλότατός τε, καὶ συμφορῶν αἴτιος (de Varrone loquitur) ἀρχομένης τῆς τροπῆς ἐπεφύγει. Idem paulo post, fugam a Varrone ortam esse tradit, his verbis: Καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς. *Lamb.* Hinc apud Florum: *Ducum effugit alter, alter occisus est: dubium uter majore animo, Paullum puduit, Varro non desperavit.*

2 *Cn. Servilium Geminum.*) Ita diserte in nostris membranis: depravate enim antea datum Publii prænomen Fastis Capitolinis teclamantibus. *Schottus.* MS. Bœcleti, *P. Servil. Geminum.*

3 *Qui anno superiore fuerat Consul.*) Cum M. Attilio Regulo. Incidit Consulatus iste in annum Urbis Conditæ DXXXVII. Nec dubium est, quin anno sequenti interemptus sit Cn. Servilius Geminus, qui fuit Urbis DXXXVIII. quo contigit famosa illa clades ad Cannas. *Keuchen.*

4 *Romam profectus est.*) Falsum. Hannibal enim post pugnam Cannensem castra ex Apulia in Samnium movit. *Livius.* Et magna Græcia potitus est. *Polybius.* Tradit Appianus, tum demum Hannibalem Romam contendisse, cum se Capuam frumentum & subsidium inrromittere, obsidionemque solvere posse desperasset. *Lambinus.* Vide sis non uno loco Livium, lib XXII. XXIII. XXVI. XXX. *Dubium non erat,* (inquit Florus) *quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, si (quod Pœnum illum dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt) Annibal quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria scisset. Quum victoria posset uti, frui maluit, relictaque Roma Campaniam, Tarentumque peragrare, ubi mox &* ipse,

te. [1] In propinquis montibus moratus eſt. Quum aliquot ibi dies caſtra habuiſſet, & [2] reverteretur Capuam, [3] Q. Fabius Maximus, [4] dictator Romanus, [5] in agro Falerno ei ſe objecit. [6] Hinc clauſus locorum

ipſe, & exercitus ardor elanguit: adeo, ut verum dictum ſit; Capuam Annibali Cannas fuiſſe. Cæterum, quod relicta Roma in Campaniam flexit, non eo id fecit animo ac propoſito, ut deliciis Campanis frueretur, ſed voto ac ſpe nobiliſſimæ urbis capiundæ Capuæ, quæ duarum tum toto orbe maximarum, Romæ & Carthaginis erat æmula. In Annibale autem duo præcipue notata ac reprehenſa Ducis magni peccata a peritis artium militarium: Quod ex Cannenſi acie non recta Romam duxiſſet. Et quod in hiberna Capuam militem miſiſſet. Ac poſterius quidem hoc peccatum majus illis viſum priore. Nam mora & cunctatione tum peccaſſe tantum videri potuit, quæ victoriæ dilationem attulerit. Hic ſecundus error inhabilem ad vincendum prorſus reddidit, vireſque ademit. *Salmaſius.*

1 *In propinquis urbis montibus.*) Ad Anienem flumen, ubi instructis utrinque exercitibus in ejus pugnæ caſum, in qua urbs Roma victori præmium eſſet, imber ingens grandine miſtus ita utramque aciem turbavit, ut vix armis retentis in caſtra ſeſe receperint; nullius rei minore, quam hoſtium metu. Et poſtero die eodem loco acies inſtructas eadem tempeſtas diremit. *Liv.* XXVI.

2 *Reverteretur Capuam.*) In hiberna Ibi partem majorem hyemis exercitum in tectis habuit. Ut veriſſime modo eum Floro dictum ſit; *Capuam Hannibali Cannas fuiſſe*. Quod deſumptum ex Oratione Marcelli ad milites. Extat illa apud Livium XXIII.

3 *Q. Fabius Maximus.*) Cunctator, Verrucoſus, Ovicula. *Auctor* Viror. Illuſtr. *Plutarch.* in Vit. Maximi cognomen principium habuit in hac familia ab eo primum, qui omnem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, eaſque urbanas appellavit, & inſtituit equites Idibus Quintil. tranſvehi. *Machanew.*

4 *Dictator.*) Factus poſt pugnam ad Traſimenum lacum commiſſam, ante Cannenſem, & Paullum Æmilium, & Terentium Varronem Coſ. nempe Cn. Servilio Gemino, & M. Attilio Regulo Conſulibus. De qua dictatura plura Polybius libro III. *Lambin.* Præerat autem equitibus magiſter equitum: Dictator legionibus & toti exercitui; Eratque ſummus magiſtratus in Urbe Romana, ſine provocatione, & tantum ſemeſtris.

5 *In agro Falerno.*) Auctor de Viris Illuſtribus in vita Fabii: *Annibalem in agro Falerno incluſit.* Florus lib. II. *Itaque per Samnium totum, per Falernos, Gauranoſque ſaltus ſic maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.* Contigit hoc anno Urbis DXXXVI. qui quartus ab occentu ſoricis, de quo Val. Max. lib. I. cap. I. *Keuchen.*

6 *Hinc clauſus locorum anguſtiis.*) Quas τόπους στενοὺς vocat Polybius, id eſt *anguſta loca*. Incluſus inde videri Hannibal, (Livii verba ſunt) & ad Caſilinum obſeſſus; cum Capua & Samnium, & tantum a tergo divitum ſociorum Romanis commeatus ſubveheret: Pœnus contra intra Formiana ſaxa ac Linterni arenas, ſtagnaque perhorrida ſitu hibernaturus. Lege Appianum in *Hannibalicis.*

1 *Si-*

rum angustiis, noctu [1] sine ullo detrimento exercitus se expedivit. Fabio [2] callidissimo imperatori dedit verba. Namque [3] obducta nocte, [4] sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam, non ita multis diebus, M. Minutium Rufum magistrum equitum,

[1] pa-

1 *Sine ullo detrimento exercitus.*) Τήν τε δύναμιν διεκόμισε διὰ τῶν στενῶν μετ' ἀσφαλείας, καὶ τὴν λείαν, λελοιπότων τοὺς τόπους τῶν παραφυλαττόντων τὰς δυσχωρίας. *Polyb*

2 *Callidissimo Imperatori.*) Quantus ille Imperator fuerit, exponit monumentum, quod produxit Streinius. Libet heic inserere ob nomina & titulos & triumphos: Q. FAB. MAX. DICTATOR BIS. COS. V. CENSOR. INTERREX. II. ÆD. CUR. Q. II. TRIB. MILITUM. PONT. AUGUR. PRIMO CONSULATU LIGURES SUBEGIT. EX HIS TRIUMPHAVIT. TERTIO ET QUARTO ANNIBALEM COMPLURIBUS VICTORIIS FEROCEM SUBSEQUENDO COERCUIT. DICTATOR MAGISTRO EQUITUM MINUCIO, CUJUS POP. IMPERIUM CUM DICTATORIS IMPERIO ÆQUAVERAT, EXERCITUI PROFLIGATO SUBVENIT, ET EO NOMINE AB EXERCITU MINUCIANO PATER APPELLATUS EST. CONSUL QUINTUM TARENTUM CEPIT. DUX ÆTATIS SUÆ CAUTISSIMUS, ET REI MILITARIS PERITISSIMUS HABITUS EST. PRINCEPS IN SENATU DUOBUS LUSTRIS FACTUS EST. *callidissimus.*) Sic MSS. & Veteres præter Venetos, qui *Clarissimus* legunt. supra in Timoleonte, dicit Hannibalem *Calliditate* omnes in Africa natos præstitisse. *Savaro.* Infr. *vidit vir omnium callidissimus.*

3 *Obducta nocte.*) Sic Magius. Lambinus & Savaro. Longol. enim & Ultraj. editio *adducta*, minus recte. *Schott.*

4 *Sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit.*) Lege Frontinum I. *Strategem.* Appianum in *Hannibalic.* Polybium III. Livium XXII. Post tertiam vigiliam διαθέσας ἐξῆγε τοὺς λειτουργοὺς, καὶ προσδεῖν ἐκέλευσε πρὸς τὰ κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. Aderant autem λογχοφόροι, expediti milites, qui boves a tergo agitabant. Ubi concremato pabulo calor ad ima cornuum venit, velut furore stimulatos agebat. Hinc repente discursu, haud secus, quam sylvis, montibusque accensis, omnia circum virgulta ardere; capitumque inquietatio flammam excitans, hominum passim discurrentium speciem præbebat. Qui ad transitus saltus insidendos locati erant, ubi in summis montibus, ac super se quosdam ignes conspexerunt, circumventos se esse rati, præsidio incessere, qua ingens emicabat flamma, velut tutissimum iter, petentes summa montium juga. Tum in quosdam boves palanteis a suis gregibus inciderunt: & primo cum procul cernerent velut flam-

[1] pari ac dictatorem imperio, dolo [2] perductum in prælium, fugavit. T. Sempronium Gracchum [3] iterum consulem, [4] in Lucanis absens, in insidias inductum,

flammas spirantium, miraculo attoniti constiterunt. Ita Livius. Cæterum opinantur nonnulli, illum terrorem, qui ex prodigioso isto objectu invaserat Romanos, fuisse πανικὸν: quo καταπλαγέντες & stupefacti ex præsidiis suis fugiebant. Quod neutiquam probabile: Quippe causa suberat, saltem in speciem vera, quam præsidiatii per tenebras judicare non poterant. *Keuchen.*

1 *Pari ac dictatorem imperio.*) Post prælium cum Annibale. Καὶ ἡ βουλὴ ἐπανεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἤδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἵππαρχον ἀπέφηνεν. Appian. in *Hannibalic.* Res primæ originis, quam suffragatore Metello, consilio Varronis acquisivit a Senatu M. Minucius. Nunquam enim ante æquatum jus dictatoris & magistri equitum. Polybius: Καὶ δὴ δύο δικτάτωρες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. Lege Orationem apud *Livium*, qua longis sermonibus Minucius Fabium apud suos criminatur. Exstat illa *lib.* XII.

2 *Perductum.*) Placet Codicis nostri scriptura, *productum*, pro illectum. *Schottus. Dolo perductum in prælio.*) Bene habet hæc lectio: nec attendendus Schottus qui præfert *productum*. Gebhard.

3 *Iterum Consulem.*) Ἀνθύπατον vocat Appianus. Iterum Consul fuit anno Ur. Cond DLXXXXI. Olympiad. CLIV. anno tertio. Ita Plutarch. in vita Gracchorum eum bis Consulem fuisse testatur. Quo secundo Consulatu collega ejus fuit M. Juventius Helva, Iↄxc. ut in Fastis videre est. *Keuchen.*

4 *In Lucanis.*) Florus II. 6. *Ausus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam sequi, & premere terga cedentis.* Livius Decad. III. 5. *Gracchum jam nudatum præsidio, vivum capere Pœni nituntur. Cæterum ille conspicatus Lucanum hospitem, inter hosteis adeo infestus confertos invasit, ut parci ei sine multorum pernicie non posset. Exanimem cum Mago extemplo ad Annibalem misit, ponique cum captis simul fascibus ante tribunal imperatoris jussit. Hæc vera fama est. Gracchus in Lucanis ad campos, qui veteres vocantur, periit.* Vide sequentia, ubi varios de Gracchi morte sermones fuisse testatur. Alii in Agro Beneventano prope Calorem fluvium interemptum volunt ab hostibus inter salicta latentibus. Sunt qui, aruspicum monitu quingentos passus e castris progressum, uti loco puto prodigia procuraret, ab insidentibus forte locum duabus turmis Numidarum circumventum, scribant. Adeo nec locus, nec ratio mortis in viro tam claro & insigni constat. Funeris quoque Gracchi varia fama est. Alii in castris Romanis sepultum a suis testantur. Alii in vestibulo Punicorum castrorum rogum ab Hannibale exstructum volunt: ob quem armatus exercitus cum tripudiis Hispanorum & aliarum gentium, omni honore exequias celebrabat. Hęc tradunt, qui in Lucanis rei gestæ auctores sunt. Si illis, qui ad Calorem fluvium interfectum memorant, credere velis, capitis tantum Gracchi hostes potiti sunt. Eo delato ad Hannibalem, missus ab eo confestim Carthalo, qui

ctum, sustulit. M. Claudium Marcellum [1] quinquies consulem, [2] apud Venusiam [3] pari modo interfecit. Longum est enumerare prælia. [4] quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. [5] Quandiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam, in campo castra posuit. [6] Hic invictus patriam 6

triam

qui in castra Romana ad Cn. Cornelium quæstorem deferret. Is funus imperatoris in castris, celebrantibus cum exercitu Beneventanis, fecit. Hæc Livius. Videtur tamen in posteriorem sententiam abire etiam Appianus. Verba ejus in Hannibalicis.

1 *Quinquies consulem.*) *Quinctum Consulem* reponendum puto Varronis & Ciceronis auctoritate apud Agell. x. 1. Ex compendii, ut fit, nota v. *Cos.* librarius imperitus *quinquies* exscripsit. *Schottus.* Quod non improbo. Ita enim Appianus Κλαυδιός τε Μάρκελλος ὁ Σικελίαν ἑλὼν, πέμπτον ὑπατεύων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος. Consul autem cum Tito Quinctio Crispino Marcellus fuit anno Romæ DXLV. ut constat ex Fastis. *Keuchen. Schottus.*

2 *Apud Venusiam.*) Quæ Romanorum colonia fuit, inter Apuliam & Lucaniam. *Vellejus.* Inter Hidruntem & Equum Tuticum. *Antoninus.* Hannibal apud Appianum παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς Θουρίους, κἀκεῖθεν ἐς Οὐενουσίαν.

3 *Pari modo interfecit.*) Multis verbis narrat duorum Consulum cladem T. Livius xxvii. Annal. Uterque pari mortis genere interemptus. Κρισπῖνος μὲν ἀκοντίσμασι δυσὶ βεβλημένος. Et in eadem pugna Μάρκελλον δέ τις λόγχῃ πλατείᾳ διὰ τῶν πλευρῶν διήλασεν. Vide sis Appianum Ἀννιβαϊκῇ, & Plutarchum in *Marcello.*

4 *Quare hoc unum satis erit dictum.*) Postrema vox de mendo suspecta est, & a Glossa irrepsisse apparet. *Schottus.*

5 *Quamdiu in Italia fuit.*) Scilicet spatio annorum sexdecim. Justin. lib. ultimo. *Mag.* Constat autem Hannibalem annos quindecim, & eo amplius in Italia fuisse. T. Livius lib. xxx. Annal. dedisse tandem id (vacuam hostibus Italiam) Deos sextodecimo post demum anno: nec esse qui Diis gratias agendas censeat; *Nec satis certum constare apud animos poterat, utrum gaudio dignius esset, Hannibalem post sextum decimum annum ex Italia decedentem, vacuam ejus possessionem reliquisse Pop. Romano, an magis metuendum, quod incolumi exercitu in Africam trajecisset.* App. Ἀννίβας δὲ ἐπὶ Λιβύης ἀνήγετο ἑκκαιδεκάτῳ ἔτει πορθήσας τε τὴν Ἰταλίαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συναγαγὼν, τοῖς δὲ ὑπηκόοις αὐτοῦ καὶ συμμάχοις ἐνυβρίσας ὡς πολεμίοις. Idem ex Fastis intelligere licet. *Lambinus.*

6 *Hic invictus patriam defensum revocatus.*) At Plinius in libro de Viris Illustribus, a Valerio Flacco repulsum, a Graccho & Marcello fugatum, & mox in Africam revocatum ait. *Mag.* Livius xxx. Annal. *Nihil certe ultra rei in Italia ab Hannibale gestum. Nam ad eum quoque legati ab Carthagine, vocantes in Africam, iis forte diebus,*

triam defensum revocatus, bellum gessit [1] adversus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, [2] exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit in præsentiarum [3] bellum componere, quo valentior postea congrederetur. [4] In colloquium convenit, [5] conditiones non convenerunt. Post id factum, paucis diebus [6] apud Zamam [7] cum eodem

bus, quibus ad Magonem venerunt. Frendens, gemensque, ac vix lachrymis temperans, dicitur legatorum verba audisse. Posteaquam edita sunt mandata: Jam non perplexe, inquit, sed palam revocant, qui vetando supplementum & pecunias mitti, jampridem retrahebant. Vide sequentia.

1 *Adversus P. Scipionis filium.*) Africanum. *Lambinus.* Cui tam grande de Africa nomen fata decreverant. *Florus.* Illud cognomen ex virtute fuit. *Sallust.*) Sed notandum, commune illud fuisse duobus Scipionibus. Lege Sigonii *Scipionem Æmilianum*; & Auctorem *de Viris Illustribus*. De utroque Florus 2. 6. 11.

2 *Exhaustis jam patriæ facultatibus.*) Diuturno bello.

3 *Bellum componere.*) Rem multis verbis exponit Livius xxx. Annal.

4 *In colloquium convenit.*) Comparuit ad colloquium, de quo convenit habendo. *Jan. Gebhard.* Livius: *Itaque quanquam & ipse causa belli ejus erat, & adventu suo turbaverat pactas inducias, & spem fœderum: tamen si integer, quam si victus peteret pacem, æquiorem impetrari posse, ratus, nuntium ad Scipionem misit, ut colloquendi secum potestatem faceret.* Sequitur mox: *Cæterum Scipio cum colloquium haud abnuisset, ambo ex composito Duces castra protulerunt, ut coire ex propinquo possent.* In libro Strategematum Polyæni refertur animi magnitudo Scipionis adversus speculatores Carthaginienses. De quibus legendus etiam Appianus Συριακῇ.

5 *Conditiones non convenerunt.*) Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐτοῖς Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐχωρίσθησαν, ἀσύμβατον ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν. *Polybius* xv. Ita infecta pace ex colloquio ad suos cum se recepissent, frustra verba pacata renuntiant: armis decernendum esse, habendamque eam fortunam quam Dii dedissent. In castra ut est ventum, pronuntiant ambo, arma expedirent milites, animosque ad supremum certamen, non in unum diem sed in perpetuum, si felicitas adesset, victores. Roma, an Carthago jura gentibus daret, ante crastinam noctem scituros. Neque enim Africam, aut Italiam, sed Orbem terrarum victoriæ præmium fore: par periculum præmio quibus adversæ pugnæ fortuna fuisset. *Livius* xxx. *Florus* 11. 6.

6 *Apud Zamam.*) Livius xxx. & Polybius xv. post pugnam ad Adrumetum, apud Zamam conflixisse cum Scipione Hannibalem memorant. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν περὶ τὸ Ἀδρύμητον τόπων προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Ζάμαν. αὕτη δ' ἐστὶ πόλις ἀπέχουσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. Zama, Urbs

dem conflixit. Pulsus, incredibile dictu, [8] biduo & duabus noctibus [9] Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui simul cum eo acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Adrumeti [10] reliquos ex fuga collegit. [11] novis delectibus, paucis diebus multos contraxit. Quum in apparando acerrime esset occupatus, [12] Car- 7
thaginienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille

Urbs Africæ, quæ Ptolemæo Ἀζάμα. Sed corrupte: ut notarunt Latini interpretes. Dicta a זמר, quod canere significat. Quemadmodum fons in Africa ὁμώνυμος, ut tradit ex Vitruvio Isidorus lib. VIII. cap. 4. *Kench.*

7 *Cum eodem conflixit.*) Et victus fugit Hannibal. Anno U. C. IↃ II. hæc gesta, apparet ex Fastorum tabulis. *Schott.*

8 *Biduo & duabus noctibus.*) Polyb. Ἀννίβας δὲ μετ' ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν ἐς Ἀδρύμητα διεσώθη· πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει στρατηγὸν, καὶ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληφότα. Inde accitus Carthaginem sexto & tricesimo post anno, quam puer inde profectus erat. *Livius.*

9 *Adrumetum pervenit.*) Ἀδρύμητα. Male igitur Longolius, & quidam scribunt, eduntque *Adrumentum.* Schott. Apud Strabonem est Ἀδρύμη. A multis cum spiritu scribitur; *Hadrumes*, *Hadrumetum* & *Hadrumentum*. Vetus inscriptio: COLONIA CONCORDIA ULPIA TRAJANA AUG. FRUGIFERA HADRUMENTINA. In antiqua Geographia Ptolemæi urbs appellatur Ἀδρύμιττος. Apud Thucydid. est Ἀζαμύττος, pro quo Pausanias Ἀδραμύττιος. *Kench.*

10 *Reliquos.*) Malim *reliquias*, quamquam & illud defendi potest.

11 *Novis delectibus, paucis diebus multos contraxit.*) Legendum, *novis dilectibus*; Neque dubium est, quin libri manuscripti, si modo non sunt ipsi quoque mendosi, sic habeant. Contraxerat autem jam sex peditum millia, & equites quingentos in urbe Marthama, ut tradit Appianus Λιβυκῇ. *Lambin.*

12 *Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt.*) Auctoritate Hannibalis. *Appian.* Incidit pax illa in annum Romæ conditæ IↃ III. Cn. Cornelio Lentulo, & P. Ælio Pæto Coss. Livius & alii conditiones pacis cum P. Cornel. Scipione referunt. *Schott.* Cui lege Curiata, & cxx. legatorum sententia paciscendæ cum Pœnis conditiones permissæ etant. Bellum his legibus compositum: ut Pœni liberi haberent αὐτονομίαν: quas urbes, quosque agros, quibusve finibus ante hoc bellum tenuissent, tenerent: perfugas, fugitivos, captivos omnes, & II. stratas naves præter x. triremes traderent, elephantosque, quos haberent domitos, neque domarent alios; bellum neque in Africa, neque extra Africam injussu P. R. gererent:

le nihilo fecius exercitui poftea præfuit, [1] resque in Africa geffit. Itemque Mago frater ejus, [2] usque ad Publium Sulpicium & Cajum Aurelium Coff. His enim magiftratibus legati Carthaginienfes Romam venerunt, qui fenatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem feciffent, [3] ob eamque rem corona aurea eos donarent, fimulque peterent, [4] ut obfides eorum Fregellis effent, captivique redderentur. His ex fenatufconfulto refponfum eft, munus eorum gratum acceptumque effe, obfides quo loco rogarent, futuros, captivos non remiffuros, quod Hannibalem, [5] cujus opera fufceptum bellum foret, inimiciffimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent: itemque fratrem ejus Magonem. Hoc refponfo Carthaginienfes cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Huc

ut

rent: Mafiniffæ res redderent, fœdufque cum eo ferirent: decem millia talentum argenti defcripta penfionibus æquis in an. L. folverent: obfides centum arbitratu Scipionis darent. Ita *Livius.* Vide Dionis τὰ λείψανα περὶ πρεσβειῶν διαφόρων.

1 *Resque in Africa geffit.*) Quas narrat Appianus Λιβυκῇ.

2 *Usque ad P. Sulpicium, & C. Aurelium Coff.*) Qui annus tertius Olympiadis CXLII. Vel DXI. ab urbe condita. Livius. XXXI. Annal. *Anno quingentefimo quadragefimo ab U. Condita, P. Sulpicio Galba, C. Aurelio Cotta Coff bellum cum Rege Philippo initum eft, paucis menfibus poft pacem Carthaginienfibus datam.* Ceterum initium magiftratus P. Sulpicii fuit annus Romæ DLIII. Qui fecundus confulatus ejus cum C. Aurelio Cotta, vide fis Caffiodorum & Chronologos. *Keuchen.* Legati Carthag. Romam venerunt, fed parum bona fide. Livius lib. XXX. c. 16. *Ernft.*

3 *Ob eamque rem corona aurea eos donarent.*) De corona aurea ad Alcibiadem dictum eft. Vide Pafchalii opus, quod *de coronis* infcripfit. Mos ifte Romanis ufitatus, apud quos neque coronæ folum ipfæ donabantur, fed & alia donaria ad coronas.

4 *Ut obfides eorum Fregellis effent.*) T. Livius XXXII. Annal. aliter: *Petentibus iifdem, qui non reddebantur obfides, ut ab Norba, ubi parum commode effent, alio traducerentur; conceffum, ut Signium & Terentium tranfirent.* Lambin.

5 *Cujus opera fufceptum bellum effet.*) Pro culpa ac vitio, ut fupra in Alcibiade Nepos, & Catullus in Paffere:

—— Tua nunc opera
Flendo turgiduli rubent ocelli.

Et IC. furis *beneficio* rem abeffe dicunt, pro culpa, ἀφορμίας caufa, ut puto, qua etiam ratione *beneficium* e Platonis Timæo vertit Cicero. *Schottus.*

1 *Præ-*

ut rediit, [1] prætor factus est, [2] postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo. [3] Ut enim Romæ consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creaban-

1 *Prætor factus est.*) Livius XXXIII. *Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor factus Hannibal, vocare se ad quæstorem.* Justinus *consulem* vocat lib. XXXI. Quod idem est. Nam a Pop. Carthaginiensi electus fuit Sufes. Sufes Pœnorum lingua summum magistratum denotat; quem constituebant Romæ Consules, apud Pœnos Sufetes. Meminit Seneca l. de Tranquil. cap. 3. *Non vis, nisi Consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes administrare Rempublicam.* Vide Festum, ad quem Scaliger vocem a צפה deducens, idem esse vult, quod Græcis ἔφορος, sive ἐπόπτης aut ἐπίσκοπος. Quippe non amplam tantum dignitatem, qualis in summo magistratu, ὃν πάντες ὡς ἥρωα τιμῶσι, sed & insignem sapientiam, qualis in magistratu esse debet, respicit. Inde Justinus Hannibalem vocat virum ad prospicienda, cavendaque pericula peritum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. lib. XXXI. *Keuchenius.*

2 *Postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo.*) His improprie dictis Regibus accenseri possunt & filii quibus regium nomen datum a patribus regiam vim retinentibus. Talis is Darius fuit, quem pater Artaxerxes judicatum interfici jussit. Plutarchus Artaxerxe. *Grotius.*

3 *Ut enim Romæ Consules; sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur.*) Quemadmodum Lacedæmoniis bini præfecti, mox bini Reges, nomine magis, quam imperio. Vide, quæ ad *Agesilaum* notata sunt. Illud regimen multis gentibus commune. Apud Iberos bini deliguntur reges, alter qui jura dat, alter qui populis præest. Quod apud Achæos simile accepimus, ut binos prætores annuos sibi præficerent, qui publicas res simul & judicia curarent: aliquando decem, quos δημιουργοὺς vocabant. *Alexand. ab Alexand.* III. 3. Sed aliquando judicum ordo præfuit, qui rerum & personarum jus habebant apud Carthaginienses. Ceterum isti Reges annui Sufetes quoque nominabantur. Ut parum abfit, quin iidem fuerint cum Prætoribus. Quemadmodum consulatus & prætura proprie imperia dicebantur apud Romanos. Sed notandum, Pœnorum Duces Regis quoque titulo fuisse insignitos. Quod ex Hannonis periplo liquet, cujus frons *Hannonis Carthaginiensium regis.* Similiter Imilco *Rex Carthaginiensium* apud Justinum & Orosium. Quod ex perpetua plerunque auctoritate obtinuerunt. Unde Procopius lib. I. de bello Gothico dicit, barbaros, duces suos, reges vocare. *Keuch.* Apud Carthaginienses duo fuere Sufetes, id est, Judices, similes Consulibus Romanis, penes quos summa potestas in populum fuit, & plane regia, hoc uno dempto, quod duo essent; quem numerum binarium non admittit regius status, quia judicati a quoquam recusat, qui unum obtinet. At ubi duo sunt potestate & imperio æquales, unus ab altero postulari capitis, & condemnari potest. Improprie itaque Probus Sufetes illos Carthaginienses *Reges* appellavit annuos, quia ne reges essent, duabus his rebus efficiebatur, & quod annui, & quod bini. *Salmasius.*

 3 Ex

bantur. In eo Magiſtratu pari diligentia ſe Hannibal præbuit, ac fuerat in bello. Namque effecit, [1] ex novis vectigalibus non ſolum ut eſſet pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, ſed etiam ſupereſſet, quæ in ærario poneretur. Deinde [2] anno poſt præturam, [3] M. Claudio, Lucio Furio Coſſ. Roma legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal ſui expoſcendi gratia miſſos ratus, priuſquam his ſenatus daretur, [4] navem conſcendit clam, atque [5] in Syriam [6] ad Antiochum profugit. Hac re palam facta Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, ſi poſſent conſequi, miſerunt, bona ejus publicarunt, domum a fundamentis disjecerunt, ipſum
8 [7] exulem judicarunt. At Hannibal anno tertio poſt

quam

1 *Ex novis vectigalibus non ſolum ut eſſet pecunia.*) Livius XXXIII. *Adjecit aliud, quod bono publico ſibi proprias ſimultates irritavit; vectigalia publica partim negligentia dilabebantur, partim prædæ ac diviſui principum, quibuſdam & magiſtratibus erant; quia & pecunia, quæ in ſtipendium Romanis ſuo quoque anno penderetur, deerat: tributumque grave privatis imminere videbatur. Hannibal poſtquam vectigalia quanta terreſtria, maritimaque eſſent, & in quas res erogarentur, animadvertit; & quid eorum ordinarii Reipubl. uſus conſumerent, quantum peculatus averteret; omnibus reſiduis pecuniis exactis, tributo privatis remiſſo; ſatis locupletem Rempubl. fore ad vectigal præſtandum Romanis, pronuntiavit in concione, & præſtitit promiſſum.* Lambin. Hinc orta Romæ eſt ab optimatum factione illa ſuſpicio contra Hannibalem, ut qui in pace res novas, & cum Antiocho ſecreta belli conſilia adverſum Romanos moliretur. *Keuchen.*

2 *Anno poſt præturam.*) Qui Urbis Conditæ DLVIII. anno II. Olymp. CXLVI. Alii priori anno id accidiſſe volunt.

3 *M. Claudio, Lucio Furio Coſſ.*) M. Claudio Marcello, L. Furio Purpureone. *Lambin.*

4 *Navem conſcendit clam.*) Inter Adrumetum & Thapſum, ubi erat in ſua turri. Quo die Africa excedens in Cercinam inſulam trajecit. Poſtero Tyrum allabitur & excipitur a conditoribus Carthaginis. Lege de hac fuga ipſius Livium XXXIII. & Ciceronem II. de Oratore. Contigit illa M. Porcio Catone, L. Valerio Flacco Coſſ. *Keuch.*

5 *In Syriam.*) Antiochiam; quæ pars Syriæ Plinio, Melæ, & antiquis Geographis. Inde profectum Antiochum, Epheſi conſequitur, & ab eo benigne excipitur. Livius: *Epheſi regem eſt conſecutus, fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello: ſed haud parvum momentum animo ad moliendum adventus Hannibalis fecit.* Videndus Juſtinus XXXI.

6 *Ad Antiochum.*) Magnum, qui Seleuci Callinici filius. De quo ante dictum.

7 *Exulem judicarunt.*) *Dicarunt* eſt in membranis noſtris & Ul-

traj.

quam domo profugerat, [1] L. Cornelio, Quinto Minutio Coss. [2] cum quinque navibus Africam accessit [3] in finibus Cyrenæorum, [4] si forte Carthaginienses ad bellum, Antiochi spe fiduciaque, inducere posset: cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc [5] Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem, [6] eadem qua fratrem, pœna affecerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves, ac [7] vela ventis dedissent, Hannibal

traj. fortasse verius, pro addixerunt, unum e tribus prætoris verbis, *do, dico, addico*. Schott. *Ipsum exulem judicarunt.*) Delituit in MSS. syllaba *ju*; scriptumque erat *dicarunt*, quod Schottus illico arripit exponitque *addixerunt*. At quis ita e Latio loquitur *addicere* vel *dicare exulem* pro exsilio multare? *Gebhard.*

1 *L. Cornelio, Q. Minutio Coss.*) L. Cornelio Merula, & Q. Minucio Thermo Coss. Is annus Urbis DLXI, primus Olympiadis CXLVII. *Chronol.*

2 *Cum quinque navibus Africam accessit.*) Atqui non modo ipse eo non accessit, sed ne literas quidem mittere ausus est; ne quo casu interceptæ ejus consilia patefacerent. Livius XXXIV. *Sententia ejus una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur; Italiam & commeatus & militem præbituram externo hosti, si nihil ibi moveatur, liceatque P. R. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere: neque Regem, neque gentem ullam parem Romanis esse; sibi centum tectas naves, XVI. millia peditum, mille equites deposcebat: ea se classe primum Africam petiturum: magnopere confidere & Carthaginienses ad rebellandum, ab se compelli posse; sin illi cunctentur, se aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis.* Vide sequentia. *Lamb.*

3 *In finibus Cyrenæorum.*) Qui & Cyrenenses appellantur. Sallustius in Jugurthino: *Qua tempestate Carthaginienses pleraque Africæ imperitabant: Cyrenenses quoque magni atque opulenti fuere.* Cyrene, Cyrenaica, Africæ provincia Ptolemæo, unde Cyrenenses, Cyrenæi.

4 *Si forte Carthaginienses ad bellum, Antiochi spe fiduciaque, inducere posset.*) Quod multis modis, ac vario strategemate apud Appianum induxit. Post crebros ad regem sermones & consilia, missus tandem Carthaginem Aristo quidam ex comitibus ejus, qui clam noctu libellum vestibulo curiæ affigeret, hac sententia: Ὅτι πάντας ὁ Ἀννίβας τοὺς βουλευτὰς [illegible]λοίη τῇ πατρίδι συν[illegible]ρα[illegible] μετ' Ἀντιόχου. *Keuch.*

5 *Magonem fratrem excivit.*) Hoc verum esse non potest. Quippe Mago Hannibalis frater in prælio adversus P. Quintilium Varum prætorem, & M. Cornelium proconsulem, in agro Insubrium Gallorum vulnus accepit, ex quo interiit. *Livius* XXX.

6 *Eadem, qua fratrem, pœna.*) Bona ejus publicarunt, domum a fundamentis disjecerunt, ipsum exulem judicarunt. *Lambin.*

7 *Vela ventis dedissent.*) Loquela Poetica dictum. Virgil. non uno loco:

Vela damus ventis. ——

bal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu
duplex memoria prodita est. namque alii naufra-
gio, alii a servis ipsius interfectum eum, scriptum
reliquerunt. [1] Antiochus autem si tam in agendo
bello parere voluisset consiliis ejus, quam in susci-
piendo instituerat, [2] propius Tiberi, quam Ther-
mopylis de summa imperii dimicasset. Quem etsi
[3] multa stulte conari videbat, tamen nulla deseruit
in re. Præfuit paucis navibus, [4] quas ex Syria jus-
sus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodio-
rum classem [5] in Pamphylio mari conflixit. Quo
quum multitudine adversariorum sui superarentur,
9 ipse quo cornu rem gessit, [6] fuit superior. [7] Antio-
cho fugato, verens ne dederetur, (quod sine dubio
acci-

1 *Antiochus autem si tam in agendo bello.*) Lege Livium XXXVI. Annalium: Ubi aperte ostendit, Antiochum prævidisse, fieri posse, ut, quemadmodum quondam Lacedæmonii a Persis circumventi fuerant, sic ipse a Romanis, callibus per invias rupes inventis, circumveniretur.

2 *Propius Tiberi, quam Thermopylis.*) De bello loquitur, quod adversus Manium Acilium Glabrionem cum Scipione Nasica Consulem instruxit Antiochus. De quo consulendus *Plutarchus* in Catone, *Justin.* XXXI. *Livius* XXXVI. *Frontinus* II. 4.

3 *Multa stulte conari.*) Ut, exercitum conscripsisse armis inauratis. Quo ostenso Hannibali, *Hicne*, inquit, *exercitus Romanis sufficiet? Sufficiet*, respondit Pœnus, *vel maxime avaris*. Agell. ex veterum memoriis l. 5. cap. 5. Noct. Atticar. Huc quoque pertinet scomma alterum Hannibalis de Phormione Philosopho, cujus ludum audiendi gratia ingressus erat, apud Tullium II. de Oratore. *Schott.*

4 *Quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere.*) T. Livius libro XXXVII. *Itaque & Hannibalem in Syriam miserat* (Antiochus) *ad Phœnicum arcessendas naves: & Polyxenidam, quo minus prospere gesta res erat, eo enixius eas, quæ erant, reficere, & alias parare naves jussit. Ipse in Phrygia gubernavit.* Lambinus.

5 *In Pamphylio mari.*) Idem Livius eodem libro: *In confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaselis est: prominet penitus in altum, conspiciturque prima terrarum, Rhodum a Cilicia petentibus, & procul navium præbet prospectum. Eo maxime, ut in obvio classi hostium essent, electus locus est.* Lambinus. Unde *Phaselicum mare* vocat Eustathius, ab adjacente Urbe.

6 *Fuit superior.*) Dissentit parum Livius XXXVII. ubi fuse utramque classem describit.

7 *Antiocho fugato.*) In Asiam, a Glabrione victus. Justin. 31. Contigit illud M. Acilio Glabrione, & P. Corn. Scipione Nasica Coss. Is annus V. DLXIV. *Keuchen.*

1 *Cre-*

accidisset, si sui fecisset potestatem) [1] Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem [2] vir omnium callidissimus, [3] magno se fore periculo, nisi quid prævidisset, propter avaritiam Cretensium. magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. amphoras complures complet plumbo, summas operit auro & argento. [4] has Gortyniis præsentibus [5] deponit in templo Dianæ, simulans, se suas fortunas illorum fidei credere. [6] His in

1 *Cretam ad Gortynios venit.*) Justin. 32. *Namque Hannibal, cum ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem ejus deposcerent, admonitus a rege, in fugam versus Cretam defertur.* Gortynii vero sunt Cretæ incolæ. Stephanus de Urbibus: Γορτυὼ πόλις Κρήτης, id est, *Gortyn*, seu, ut Latini appellant, *Gortyna*, urbs Cretæ. Plinius lib. IV. cap. 12. Cretæ urbes maxime insignes enumerat; refert autem Gortynam inter eas, quæ in Mediterraneo sitæ sunt. *Lambin.*

2 *Vir omnium callidissimus.*) De callido hoc Annibalis, astutoque consilio, quo insidias avarorum Cretensium elusit, Jul. Frontinus, Polyænus, & Justinus 32. extremo. Sic Pœnus corvos delusit hiantes, salvusque evasit, ut Mithridates Ponti rex fugiens, Romanos persequentes auro sparso delapsus decepit. Et castor Ponti animal venatorum insidias sectis sibi verendis effugere fertur. Auctor Plinius & Ælianus. *Schott.*

3 *Magno se fore periculo.*) Sic e duobus Mss. legit Schoppius Verisimil. IV. 14. Alii *in periculo*. Bosius. Nimirum vitæ ipsius: opibus enim occiso exule inhiabant. Justinus ibidem: *Ibi cum diu quietam vitam egisset, invidiosumque se propter nimias opes videret.* Gebh.

4 *Has Gortyniis præsentibus.*) Probo quod in Msc. Leidensi legitur; *has præsentibus principibus*: quomodo & Codex Bœcleri legit, nisi quod pro *has* corrupte *his* habet. *Principibus* intellige civitatis Gortynæ. Ei voci adscripserat aliquis in margine, *Gortyniis*; quod postea in textum irrepsit, ejecta genuina voce. *Bosius.*

5 *Deponit in templo Dianæ.*) Justinus: *Amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia deponit.* Simile Plauti illud in Bacchid. Sc. *Ibo.*

Nec apud Theotimum omne aurum deponimus,
Qui illic sacerdos est Dianæ Ephesiæ.

Morem autem in fanis thesauros reponendi reperies supra quoque in Aristide. Cæsar 3. de B. G. *Ephesi a fano Dianæ positas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat.* & lib. 7. de B. G. *Pecunia a municipiis exiguntur & e fanis tolluntur.* Lege de hoc ritu Alexandrum ab Alexandro l. 1. 2. Joan. Brodæum IV. Miscell. 17. & Ferrandum. *Schott.*

6 *His in errorem ductis.*) Non male Cod. Bœcleri, *inductis*. Bosius. Justinus: *Atque ideo nihil de illo sollicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat.* Gebhard.

 1 Sta-

in errorem ductis, [1] statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam a cæteris quam ab Hannibale, ne quid ille inscientibus his tolleret, secumque portaret. Sic conservatis suis rebus, Pœnus, illusis Cretensibus omnibus, [2] ad Prusiam in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit erga Italiam: neque aliud quicquam egit quam [3] regem armavit & excitavit adversus Romanos. Quem quum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat cæteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Dissi-

1 *Statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet.*) Justin. *Auro suo in statuis, quas secum portabat, infuso, ne conspectæ opes visæ nocerent.*) Idem.

2 *Ad Prusiam in Pontum pervenit.*) Vide Ciceronem II. de Divinat. Valer. Max. III. 7. Justin. XXXII. Memnon de illo Prusia: Μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Κίερον πόλιν Ἡρακλεωτῶν οὖσαν ὑφ᾽ ἑαυτῷ ἔθετο τῷ πολέμῳ ἀντὶ Κίερον Προυσιάδα καλέσας. Vocat ille Κίερον quam alii Κίον. Sed Κίανον puto scribendum. Sic & Τίανον dixere oppidum Τίον. Cæterum is Prusias fuit, qui Hannibalem hospitio recepit. Inde est fortasse; quod Plinius Prusam sub Olympo ab Hannibale conditam dicit. Sed illa Prusa Olympica prorsus alia est a Prusiade. Et fortasse, an quidam scripserint, Prusiadem ab Hannibale conditam, & Prusiadem nominatam in honorem Prusiæ, a quo receptus fuerat? Prusam autem Plinius cum Prusiade conjungit. Nam Prusa sub Olympo longe antiquior Hannibale, vel illo Prusia: utpote quam a quodam Prusia positam velint, qui adversus Crœsum bellavit. Κτίσμα Προυσίου τοῦ πρὸς Κροῖσον πολεμήσαντος fuisse, dicit Strabo. Quoniam Cios vocabatur etiam Prusias, ideo cives ejus ab aliis Κιανοὶ, ab aliis Προυσιεῖς appellabantur. Plinius: *A Cio intus in Bithynia, Prusa ab Hannibale sub Olympo condita*. Idem est, ac si dixisset, a Prusiade intus in Bithynia Prusa. Chronicon Eusebii conditam refert circa Olympiadem XXXVII. Quod immaniter longe est a temporibus Hannibalis, propius abest ab ævo Crœsi, quo fertur condita Prusa sub Olympo. Sic Prusiadem cum Prusa confundit, ut alii plerique. *Salmasius*.

3 *Regem armavit & excitavit.*) Male sequitur illud *excitavit* natura prius. Quare consideranda lectio a Schotto ex Ultrajectina eruta *exercuit*. Quia viderat regem longa pace desidem & insuetum bello, exercitio firmare constituit. Conjungit quoque armationem & exercitationem militum. Diodor. l. XVI. de Philippo. Τὰς δὲ στρατιωτικὰς τάξεις ἐπὶ τὸ κρεῖττον διορθωσάμενος, καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς πολεμικοῖς ὅπλοις δεόντως κοσμήσας συνεχεῖς ἐξοπλισίας μὲν καὶ γυμνασίας ἐπαγω.

Diffidebat ab eo [1] Pergamenus rex Eumenes [2] Romanis amicissimus, [3] bellumque inter eos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem. Quem si removisset, faciliora sibi cætera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. [4] Classe paucis diebus erant decertaturi. superabatur navium multitudine: [5] dolo erat pugnandum, quum par non esset armis. [6] Imperavit quamplurimas venenatas serpentes

γωνίας ἐποιεῖτο. Vide Florum l. II. c. v. *Gebhard.* Sed legendum fortasse, *animavit & excitavit*, facili literarum commutatione deceptis librariis.

1 *Pergamenus Rex Eumenes.*) A quo membranas primum repertas, testimonio Varronis refert Plinius. *Salmasius.* Ergo Pergamenus, quasi a Pergamena, sive membrana. Falsum; Verba Strabonis XIII. *Ex Eumene natus est Eumenes de patris nomine. Is Pergami successionem habuit, & jam loca circumcirca tenebat, unde apud Sardes Antiochum Seleuci filium superavit, cum eo congressus.* Sic *Attalus Rex Pergamenorum, regis Eumenis filius*, apud Florum II. 20.

2 *Romanis amicissimus.*) Unde eum φιλορώμαιον cognominat Plutarch. in Catone. Ita Florus, *socium & commilitonem Pop. Romani.* II. 20. Valerius Maximus: *Asia rex Eumenes, amantissimus nostræ Urbis.* Vide responsum cujusdam ad Catonem apud eundem Plutarchum. *Keuchen.*

3 *Bellumque inter eos gerebatur & mari & terra.*) Meminit istius Justinus XXXII.

4 *Classe paucis diebus erant decertaturi.*) Gifanii & Schotti Codices ingerunt *decreturi*: quod negligere vim est facere elegantissimo Scriptori. Lucret. lib. V.

Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant.

Media Enniana:

Ter sub armis malim vitam cernere
Quam semel modo parere.

Curt. lib. III. cap. 5. *Darius nunciata Memnonis morte haud secus quam par erat, motus, omissa omni alia spe statuit ipse decernere.* Gebhard.

5 *Dolo erat pugnandum, quum par non esset armis.*) Hoc ex Lysandri sententia, qui dicere solebat: Ubi leonina pellis non sufficeret, vulpinam esse adhibendam. *Lambin.* De aliis lege Grotium lib. III. c. I. De Jur. Bell. & Pac.

6 *Imperavit quamplurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici.*) Vide Justin. lib. XXXII. cap. 4. *Frontinum* lib. IV. Strategem. cap. 7. *Savar. Galenum* de Theriaca ad Pisonem, & alios. Serpentum loco alii alias feras venenatas adhibuerunt, quales *nepa, scorpiones*, & id genus. Jam ne incedere in naves possent, etiam *murices* in eas conjectabant, uti Leo testatur. Sunt autem murices ferramenta cuspidata, & quocunque modo jactes, mucronem sursum erigentia, & morantia cursum. Cæsar apud Actium *ollulas carbonum picisque plenas*

tes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. [1] Harum quum confecisset magnam multitudinem, die ipso quo facturus erat navale prælium, classiarios convocat, hisque præcipit, [2] omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem: a cæteris tantum satis habeant se defendere. id facile illos serpentum multitudine consequuturos. Rex autem, qua nave veheretur, ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent aut interfecissent, magno his pollicetur præ-
11 mio fore. Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in prælium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret suis quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha [3] cum caduceo mittit. Qui ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolam ostendens, se regem professus est quærere. Statim ad Eume-

nas eminus in adversas naves tormentis ejaculavit, teste Dione l. lx. Leo autem præcipit, ut *calce viva* repleantur: pulvis enim e confractis vasibus emissus suffocare solet, spiritumque intercludere. Callinicus Syrus, qui vixit tempore Constantini Pogonati, apud Zonaram ignem Græcum invenit, quo Cretensium naves viginti sine labore combussit. Nicetas: Τότε καὶ τὸ ὑγρὸν ἐπινενόηται πῦρ, Καλλινίκου τινὸς ἀρχιτέκτονος ἀπὸ Συρίας ἐλθόντος πρὸς τὸ βασίλειον ἄστυ, καὶ τοῦτο κατασκευάσαντος. Tom. III. Meminit ejus Cedrenus & alii veterum. Simile quid de Pisistrato Rhodiorum navarcho commemorat Suidas in πυρφόρος κημός. Sed ad Hannibalis consilium proxime accesserunt Atreni in obsidione Severianorum. Lege Herodianum libro III. *Keuchen.*

1 *Harum cum confecisset magnam multitudinem.*) Quarum serpentium cum magnam vim redegisset in unum. Cæsar lib. I. de Bell. Gall. *Has posse conficere armata millia centum.* Id. lib. I. Civil. cap. 26. *Servos, pastores armat, atque his equos attribuit, ex iis circiter trecentos equites conficit.* Gebh.

2 *Omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem*) Nam nave Prætoria depressa aut superata, ac rege ipso occiso confundi ac turbari posse totam classem sperabat. Cæteras vero nolebat adoriri, quia superiores erant, & ne illatum mota Eumenes spatium effugiendi nancisci posset. *Idem.*

3 *Cum caduceo mittit.*) Tabellarium cum caduceo, id est, κήρυκα. Nam caduceum appellant Latini, quod κηρύκειον Græci; converso ρ in *d*. Nisi etiam Latine dici, & scribi debet *caruceum.* Quod doctis quibusdam videtur. *Lamb.* Unde caducei origo, disces ex Plinio XXIX. 3. Servio ad IV. & VIII. Æneid. *Gronin.*

1 Ad

menem deductus est; quod nemo dubitabat aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius ducis nave declarata suis, eodem unde ierat, se recepit. At Eumenes soluta epistola nihil in ea reperit, nisi quod [1] ad irridendum eum pertineret. Cujus etsi causam mirabatur, neque reperiebatur; tamen prælium statim committere non dubitavit. Horum in concursu, Bithyni Hannibalis præcepto universi navem Eumenis adoriuntur. Quorum vim quum rex sustinere non posset, fuga salutem petiit: quam consequutus non esset, nisi intra sua præsidia se recepisset, quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves quum adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia (de quibus supra mentionem fecimus) conjici cœpta sunt. Quæ jacta initio risum pugnantibus excitarunt; neque quare id fieret, poterat intelligi. Postquam autem naves completas conspexerunt serpentibus, nova re perterriti, quum quid potissimum vitarent non viderent, [2] puppes averterunt, seque ad sua castra nautica retulerunt. [3] Sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit. Neque tum solum, sed sæpe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios. Quæ dum 12
in Asia geruntur, accidit casu, ut legati Prusiæ Romæ apud [4] L. Quinctium Flamininum [5] consularem cœna-

1 *Ad irridendum eum.*) Licebat dicere; *ad se irridendum*. Sic supra non ita longe dixit: *Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam a cæteris, quam ab Hannibale; ne quid ille inscientibus illis tolleret*. Licebat enim ita loqui: *Ne quid ille se inscientibus tolleret*. Lamb.

2 *Puppes averterunt.*) Hoc est, πρύμναν ἐκρούσαντο. Male Lambinus *adverterunt*: quasi proræ potius sint advertendæ fugientibus, quam puppes. *Gronovius*. Meminit Schefferus lib. III. cap. 4. De Militia Navali.

3 *Sic Hannibal consilio.*) Στρατηγήματι. Est enim vox media. Hinc *callidum consilium*, ut *dolus* bonus ac malus, *fortuna*, *pharmacum*, *valetudo*. Sic Græcis φρόνησις & βουλή. *Schott.*

4 *L. Quinctium Flamininum.*) Alii *Flaminium*. Idem supra notatum. Lege *Titum Quinctium*, non *Lucium*. Ita Livius, Plinius de Vir. Illustr. Plutarchus pro *Quinctio Quintum* habet; prænomen scilicet pro

cœnarent : atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flamininus senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt: [6] in his Flamininum: qui a rege peterent ne inimicissimum suum secum haberet, sibique dederet. [7] His Prusias negare ausus non est. Illud recusavit, ne id a se fieri postularent, [8] quod adversus jus hospitii esset: ipsi si possent, comprehenderent: locum ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello quod ei ab rege datum erat muneri, idque sic ædificarat, [9] ut in omnibus partibus

pro nomine. Quod, librariorum culpa factum arbitror. *Mag.*

5 *Consularem.*) Vulgati, *Consulem*. Sed editio Parisina. *Consularem*. Cui adsentior. *Kench.* Consul fuit bello Philippico, quod fuit bello cum Antiocho superius. *Lamb.*

6 *In his Flamininum.*) *Luciumne*, an *Titum*? Titum opinor, idque auctorem Livium secutus. Sic enim ille libro 39. Annal. *Ad Prusiam regem legatus T. Quintius Flamininus venit, quem suspectum Romanis & receptus post fugam Antiochi Hannibal, & bellum adversus Eumenem motum faciebat*. Idem.

7 *His Prusias negare ausus non est.*) Ne ob perfugam defensum in discrimen armorum Romanorum veniret. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium: *Quærit ibidem ab Annibale cur biberit medicamentum. Quia Romanis*, inquit, *Prusiades me tradere volebat*. Gebh. Bernecc.

8 *Quod adversus jus hospitii esset.*) Hoc erat ἀφοσιώσεως χάριν, id est, dicis causa, jus hospitii servare. Nam si Prusias revera nihil adversus jus hospitii facere vellet, Hannibalem omnibus modis tueri & defendere debebat. Nisi forte quis dicat, Prusiam eo nihil contra jus hospitii commisisse, quod Hannibalem, quantum in ipso fuerit, defenderit: Romanorum autem eum exposcentium opibus obsistere non potuisse. Sed non congruunt inter se Probus & Livius. Sic enim Livius eodem loco: *Ibi seu quia a Flaminino inter cætera objectum Prusiæ erat, hominem omnium, qui viverent, infestissimum P. Romanum, apud eum esse: qui patria sua primum, deinde fractis ejus opibus, Antiocho regi auctor belli adversus P. Romano fuisset: seu, quia ipse Prusias, ut gratificaretur præsenti Flaminino, Romanisque, per se necandi, aut tradendi ejus in potestatem consilium cepit: a primo colloquio Flaminini milites extemplo ad domum Hannibalis custodiendam missi sunt. Semper talem exitum vitæ suæ Hannibal prospexerat animo, & Romanorum inexpiabile odium in se cernens, & fidei regum nihil sane confisus: Prusiæ vero levitatem etiam expertus erat: Flaminini quoque adventum, velut fatalem sibi, horruerat*. Lambinus.

9 *Ut in omnibus partibus.*) Livius: *Ad omnia undique infesta ut iter semper aliquod præparatum fugæ haberet, septem exitus e domo fecerat; & in iis quosdam occultos, ne custodia sepirentur. Sed grave imperium*

bus ædificii exitus haberet, ſemper verens ne uſu veniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum veniſſent, ac multitudine domum ejus circumdediſſent; puer ab janua proſpiciens, Hannibali dixit plures præter conſuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere ſibi renunciaret, num eodem modo undique obſideretur. Puer quum celeriter, quid eſſet, renunciaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet, ſenſit id non fortuito factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam; [1] quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, [2] venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumpſit. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus 13
labo-

rium regum, nihil exploratum, quod inveſtigari volunt, efficit. Totius circuitum domus ita cuſtodiis complexi ſunt, ut nemo inde elabi poſſet. Idem. Tradit Plutarchus, ſeu quiſquis auctor vitæ Hannibalis; locum, in quo diverſabatur Hannibal, in vico Bithyniæ Lybiſſam fuiſſe. *Magius.*

1 *Quam ne alieno arbitrio dimitteret.*) Admodum congrue P. Syrus:

Bis emori eſt alterius arbitrio mori.

Et in contrarium idem:

Miſerrima vita eſt arbitrio alterius vivere.

Gebhard.

2 *Venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat.*) Sub annuli gemma. *Scriptor* de Vir. illuſtr. *Plutarch. Eutrop.* IV. *Oroſius* IV. 20. Valerius lib. 9. cap. 2. Varro in Fragmentis. Quo loco ait lapidibus obrutum fuiſſe a Carthagirienſibus ob rem male geſtam. De morte Veteres non conſentiunt. Sunt qui cruci affixum volunt. *Livius* IX. Sed ille de veneno etiam alibi non diſſentit. Ergo is alius Hannibal, quod non diſtinxit ad Salluſtium ſuum vir doctus. Plerique tamen in venenum conveniunt, verum diverſo modo. Tradit Appianus in Syriacis, illud juſſu Flaminini per Pruſiam Hannibali fuiſſe oblatum, addito quodam oraculo: *Λίβυσσα κρύψει βῶλ[illegible] Α'ννίβυ δέμας.* Unde putabat ille ſe in Africa moriturum. Quod de Libyſſo Bithyniæ fluvio accipiendum, a quo campus Libyſſus. Alias opiniones de morte ejus refert Plutarchus. Nonnulli volunt, a ſervo interfectum. Sunt qui tauri ſanguinem hauſiſſe volunt, idque exemplo Midæ & Themiſtoclis. Alii alia. Plerique de annulo congruunt, qui inde apud Satyricum,

Cannarum vindex, ac tanti ſanguinis ultor.

Cæterum in arca lapidea, quæ cadaver aſſervabat, talis erat inſcriptio:

HANNIBAL HIC SITUS EST.

Keuchen. Diſceſſit autem teſte Livio hoc elogio: *Solvamus diuturna cura populum Romanum, quando mortem ſenis exſpectare longum cenſet.* Schottus. Vide Bellonium, de

laboribus, [1] anno acquievit septuagesimo. [2] Quibus consulibus interierit, non convenit. Namque [3] Atticus, M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum, in annali suo scriptum reliquit: at Polybius, [4] L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem P. Cornelio Cethego, & M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantisque bel-

de Operibus antiquiss. libro I. c. 33. Hoc in laude positum Veteribus, & index habebatur animi vere Heroici, si ita se servituti aut contumeliæ hostium subducerent. Sic Cato imminentem Cæsarem elusit. His verbis: *Quoniam deplorata sunt res generis humani, Cato deducatur in tutum*. Scipio Pompeji socer ferro se transverberavit & interrogantibus ubi Imperator esset: *Imperator*, inquit, *bene se habet*. Sic & Cleopatra admotis viperis mortem sibi conscivit.

1 *Anno acquievit septuagesimo.*) Qui Urbis conditæ DLXXI. Olymp. CXLIX. anno III. *Livius*. Quo Consules erant Romæ, Q. Fabius Labeo, & M. Claudius Marcellus. Alii Hannibalem anno ætatis suæ LXIII. completo interiisse volunt. *Bucholcer.* XVII. post finem belli cum Scipione. *Insignis hic annus trium toto orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Hannibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani*. Justinus, XXXII.

Acquievit.) Κατ' ἀφημισμὸν mortuus est. Ita Græci: Herodian. de excessu Marci. Ὁ δ' ὢν, inquit, νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο. Val. Max. lib. IX. cap. XII. *Innixusque genibus compresso spiritu, inter ipsas custodum manus, inque conspectu summi imperii, exoptata securitate acquievit*. Ita lego. *Gebhard.*

2 *Quibus Consulibus interierit, non convenit.*) Omnis annorum supputatio, quam de morte Hannibalis infert Nepos, triennii spatio inter se discordat. Res clara, quemadmodum ex consulatibus subsecutis videre est. M. Claudius Marcellus & Q. Fabius Labeo Consules fuerunt anno ab U. C. I϶ LXX. Sequenti anno Consulatum ingressi L. Æmilius Paulus & Cn. Bæbius Tamphilus. Inde Cn. Cornelius Cethegus, & M. Bæbius Tamphilus, vel, ut alii, Pamphilus.

3 *Atticus.*) Qui annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit, ut scribit Cicero de Orat. Sed videtur hic legendum *Attius*. Scripsit enim Attius annalium libros aliquot. Festus in voce *Metelli*: *Metelli dicuntur in re militari, quasi mercenarii. Atticus Annalium vicesimo septimo. Calones, famulique, calculaeque*. Commemorat & Tullius libro I. de Legibus: *Nam quid Attium commemorem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum, nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia*. Vide eundem pro Archia poeta, & Solinum cap. 2. *Lamb. Savaro*. Plura Vossius lib. I. cap. II. de Hist. Latinis.

4 *L. Æmilio Paulo, & Cn. Bebio Tamphilo.*) Ita legendum, non ut vulgo, *Pamphilo*. Lamb. Sic etiam in sequenti. Quod genuinum ejus cognomen, ut ad Livium probat ex lapidibus Capitolinis *Sigonius*. Schott. Mag. Sic in Attico, domus *Tamphiliana*, pro *Pamphiliana*.

1 De

bellis districtus, nonnihil temporis tribuit literis: namque aliquot ejus libri sunt Græco sermone confecti: in his ad Rhodios [1] de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis. [2] Hujus bella gesta multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo qui cum eo in castris fuerunt, simulque vixerunt quamdiu fortuna passa est, Philinus, & [3] Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Hannibal [4] literarum Græcarum usus est doctore. [5] Sed nos tempus est [6] hujus libri facere

1 *De Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis.*) Sic legendum, ut indicant Fasti: Habuit autem hic collegam M. Fulvium Nobiliorem. Commemorat eum Livius XXXVIII. Annalium. *Lamb. Mag.* Asia illi sortitione evenerat, ut collegæ M. Fulvio Nobiliori Ætolia cesserat anno Urbis conditæ Iↄ lxiv. Hic Cn. Manlius cum Ephesum venisset, Gallis Asiaticis bellum, quod eos Antiochum auxiliis juvisse diceret, movit, atque ad singula eorum oppida, Attalo rege ducente, arma circumtulit. M. Fulvius vero Ambraciam expugnavit, pacem eis dedit, & Cephaleniæ insulæ. Triumphavit uterque, sed S. P. Q. R. ingratiis; triumpharunt tamen Fulvius quidem de Ætolis, Vulso vero de Gallis, qui Asiam incolebant, Asia devicta, luxuriam Asiaticam in triumphum duxit. Plura Livius, Plinius (qui lib. XXXIV. annum Urb. conditæ numerat Iↄ lviii. qui tamen in Fastis est Iↄ lxvi.) Florus II. II. Rufus Festus in Breviario. *Schott.*

2 *Hujus bella gesta.*) Pro *bella* Mss. Bœcleri *belli*. Amplissimus Buchnerus hanc vocem supervacuam existimabat, ac Nepotem scripsisse, *Hujus gesta*; quomodo supra in Dat. loquutus est, & alibi passim. *Bosius.*

3 *Sosilus.*) Legendum fortasse est, *Sosibius*. Commemorat enim Sosibium quendam grammaticum Laconem Suidas, his verbis; Σωσίβιος, Λάκων γραμματικός. Sed malim legi *Sosilus*. Quamvis enim mihi hic Sosilus sit ignotus, hoc nomen tamen Græcis notissimum est, & facilior sit mutatio *Sosili* in *Sosilum*, quam in *Sosibium*. Lamb. Clarissimus & amicissimus Vossius mihi ex Diodoro Siculo indicavit, verum nomen esse SOSILUS. Et alibi laudat verba Polybii: Πρὸς μὲν δὴ τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν. Οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς, ἔμοιγε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν. Idem pro *Philenius* emendat *Philinus* auctoritate Polybii l. I. & III. nec non Diodori Siculi, apud quem libro XXIII. & in Eclogis vocatur Φιλῖνος. *Gebhard.*

4 *Literarum Græcarum usus est doctore.*) Nam Græce etiam locutum, lepide ait Lucianus τῶν νεκρικῶν Dialog. XII. *Schott.*

5 *Sed nos tempus est.*) Vulgati: *nunc tempus est*. Extrema hac vita Nobiliss. Barthius legebat, *cui utri*; vel, *qui utris*; aut *quis utri præferendi sine*. Bosius.

6 *Hujus libri facere finem.*) Diviserat enim Probus opus suum in duos libros, sive duo volumina: etsi in præfationis calce, libro

re finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

bro tam Græcorum Imperatorum, quam Romanorum se expositurum dixerit. Siquidem eo in loco librum, non pro operis parte, sed pro toto opere accipit. *Mag.*

M. POR-

M. PORCIUS CATO.

EX

LIBRO SECUNDO

CORNELII NEPOTIS.

1 CATO 2 ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, 3 versatus est in Sabinis; 4 quod ibi heredium 5 a pa- I

1 CATO.) M. Porcius Cato, natus M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. Sic enim ipse apud Ciceronem in libro de Senectute: *Anno postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum recepit, ego natus sum*. Alii DXIX. anno natum putant L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coss. In iis Carol. Langius: legitque: *Anno post, Consul primum fuerat, quam ego natus sum*. Schott. DE CATONE *Aur. Victor de viris illustr. cap.* 47. & passim *Livius, Valerius Max. Frontinus*, & alii: e junioribus Vossius de hist. Lat. 1. 5. Characterem animi habes apud Livium 39. 40. ejusque imaginem exhibent Imagines Ursini num. 116.

2 *Ortus municipio Tusculo.*) Sic Plutarchus in vita; Μάρκῳ δὲ Κάτωνι φασὶν ἀπὸ Τούσκλου τὸ γένος εἶναι. M. Tullius in Planciana: *Num, quando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Coruncanio municipe suo, num de tot Fabiis gloriari?* Lamb. Auctor de Vir. Illustr. *M. Porcius Cato, genere Tusculanus*. Val. Maximus III. 4. *M. Porcius Cato, qui nomen suum Tusculi ignobile, Romæ nobilissimum reddidit*. Vide Tacitum lib. XI. Ergo ortu Tusculanus, civitate Romanus. Altera erat loci patria, altera juris. *Keuchen.*

3 *Versatus est in Sabinis*,) Plutarch. Δίαιταν καὶ βίον ἔχων πρὸ τῆς στρατειῶν καὶ τῆς πολιτείας, ἐν χωρίοις πατρῴοις περὶ Σαβίνους. *Lambin.*

4 *Quod ibi heredium.*) Scriptus liber *prædium*. Mag. Festus: *Heres apud antiquos pro domino ponebatur, inde heredium prædium parvulum*. Varro de re rustica l. 1. *Bina jugera, quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim, & quod heredem sequebantur, heredium appellarunt*. Lamb. Inde *herediolum* apud Columellam & Ausonium. Vide Beroald. in Plinium lib. XIX. Grapald. *pro horto olim usurpatum ait, ipsumque hortum pro villa*. Apulejus in Flor. *herediolum* usurpat κτημάτιον. *Boecler.*

5 *A patre relictum.*) Hoc hodie *proprium* est, quod *heredium avitum* vocabatur antiquis. Græci χωρίον πατρικὸν appellant, quod heredem sequebatur, ut docet Budæus. *Keuchen.*

Hic

patre relictum habebat. [1] Hortatu L. Valerii Flacci, quem [2] in consulatu [3] censuraque habuit collegam, (ut [4] M. Perperna Censorinus narrare solitus est) Romam demigravit; [5] in foro esse cœpit. [6] Primum stipendium meruit annorum decem septemque, [7] Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello

1 *Hortatu L. Valerii Flacci.*) Mss. Schotti, *Inde hortatu*. Bosius. Scriptor de Vir. Illustr. *a Valerio Flacco Romam sollicitatus*. Hic enim Catonem induxit, animavitque, ut rem Romanam attingeret, motus maximè ipsius vita ac morum modestia. *Machaneus*.

2 *In Consulatu.*) Anno ab Urbe condita IↃ lix. belli Philippici vi. *Lamb.* Quo ad Antiochum fugiebat Annibal. Is Olymp. cxlvi. annus iii. *Chronol.*

3 *Censuraque.*) Anno Urbis IↃ lxix. belli Antiocheni viii. *Lambin.* Lege etiam Plutarchum, qui consulatum & censuram simul ipsis obtigisse dicit: Ἐκ τούτου δὲ λαμπρὸς ὢν ἤδη, καὶ περιφανὴς, αὐτῷ τῷ Οὐαλερίῳ περὶ τὰς μεγίστας συνέδραμεν ἀρχὰς, ὕπατός τε μετ' ἐκείνου, καὶ πάλιν τιμητὴς γενόμενος. Ubi inter alia laudat L. Valer. Flaccum, qui erat εὐπατρίδης μὲν ὢν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων καὶ δυνατός. *Kenchen.*

4 *M. Perperna Censorinus.*) Homo Græcus & peregrinus, qui consul antequam civis fuit. *Valer. Maxim.* iii. 4. Quod contra leges. Peregrini enim magistratibus arcebantur. De quo vide in Fastis. Cæterum nonnulli, inter quos Schottus, *Consobrinus* malunt, quam *Censorinus*. Quibus non adsentior.

5 *In foro esse cœpit.*) Κατελθὼν οὖν, εὐθὺς τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκτήσατο θαυμαστὰς καὶ φίλους διὰ τῶν συνηγοριῶν, πολλὴν τε τὴν Οὐαλερίου τιμὴν καὶ δύναμιν αὐτῷ προσθέντος χιλιαρχίας ἔτυχε πρῶτον, εἶτα ἐταμίευσεν. *Plut.*

6 *Primum stipendium meruit annorum decem septemque.*) Quæ militaris ætas erat. Adi Lipsium i. de Milit. Rom. dial. 2. *Bosius.* Plutarchus: Πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ ταῖς στρατείαις βουλόμενος εὐδοκιμεῖν, ἔτι μειράκιον ὢν, τραυμάτων τὸ σῶμα μεστὸν ἐναντίον εἶχε· Φησὶ γὰρ αὐτὸς ἑπτακαίδεκα γεγονὼς ἔτη τὴν πρώτην στρατεύσασθαι στρατείαν, περὶ ὃν Ἀννίβας χρόνον εὐτυχῶν, ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. Sed videtur ex Fastis natus tum fuisse Cato annos circiter xix. Siquidem natus est anno, postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus. *Lambin.* Et sic connumerantur anni extremi. Si xvii. velis, primum stipendium meruit anno Romæ DXXXIX. qui duobus distat a Fastis. Vide ætatem ipsius per Consules digestam a consummatissimo Schotto, in notis suis ad Scriptorem *de Vir. Illustribus.*

7 *Q. Fabio Maximo.*) Verrucoso, Ovicula iv. De quo ad Hannibalem. Is fuerat jam ante bis Dictator Q. Fabio Maximo iv. & M. Claudio Marcello iii. Coss. Anno ab Urbe condita IↃ xxxix. Sic Cato de se apud M. Tullium in Catone. *Cum eo* (Q. Fabio Maximo) *quartum consule adolescentulus miles profectus sum ad Capuam.* (quo tempore agebat ætatis annum

cello Coss. [1] Tribunus militum in Sicilia fuit. [2] Inde ut rediit, [3] castra sequutus est C. Claudii Neronis: magnique opera ejus æstimata est in prælio [4] apud Senam, [5] quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis. [6] Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Afri-

num XIX.) *quintoque anno post ad Tarentum*. Quo tempore natus erat annos circiter XXIII. Fabius autem erat v. Consul. *Lambinus*, *Schott.*

1 *Tribunus militum in Sicilia fuit*.) Anno ætatis XXIV. M. Claudio Marcello v. T. Quintio Coss. *Lamb.* Addit annum unum *Schott*, Qui Urbis DXLV. Plutarchus χιλιαρχίαν vocat, quem Latini *Tribunum militum*. Ita Nepos in Conone *Chiliarchum* dixit. Quomodo Hieronymus pro Chiliarcho tribunum. Exod. 18. Hodie Mareschalcum vocamus, aut Præfectum militum. Duplex erat illa dignitas apud Romanos: Laticlavia & Angusticlavia. Illi ex Senatu, isti ex Equite nati. Lege Alexandrum ab Alexandro: Budæum ad jur. Orig. Lipsium. *Keuchen.*

2 *Inde ut rediit*.) Anno sequente, C. Claudio Nerone, M. Livio Salinatore Coss. *Lambin.*

3 *Castra secutus est C. Claudii Neronis*.) Qui magnis cladibus Hasdrubalem cum recenti exercitu Alpeis transgressum fatigavit, ac tandem ad Umbriæ flumen Metaurum cum quinquaginta sex millibus hominum occidit. Adi Livium XXVII. Alludit Horatius IV. Carm. 4. Oda:

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris.

Msc. *P. Claudii*. Bœcl.

4 *Apud Senam*.) Quam *Senegalliam* vocat Strabo, *Senogalliam* Plinius & Diaconus, *Senam Gallicam* Ptolemæus & Silius. Polybius & Stephanus quoque *Senam* vocant, quæ Appiano Σήναις. Urbs illa non longe a Metauro flumine in Umbria, a Gallis Senonibus condita fertur. Alii a Brenno structam tradunt. Nugæ. Silius Italicus:

—— Senonum de nomine Sena.

Keuchen. Inde Cicero in Bruto hoc prælium Senense vocat a Sena. Sic enim ille: *Ludis juventutis, quos Salinator Senensi prælio voverat. Ostendunt etiam hodie Umbri, quo loco pugna illa fuerit pugnata.* Lambin.

5 *Quo cecidit Hasdrubal*.) Cujus capite, quod cum cura servatum fuerat, ante stationes Hannibalis projecto, ille tanto simul publico, familiarique ictus luctu, dixisse fertur; *Agnosco te, fortuna Carthaginis*. Auctor Livius XXVII. *Lambin.* Vide etiam Florum II. 6. Sic Machabæus suspenso capite Nicanoris. II. *Machab.* XV. 35. Hebræi caput Holofernis de superioribus ostentantes. *Sulpic.* II.

6 *Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano consuli*.) Anno tertio a Neronis & Salinatoris consulatu. Nam anno proximo consules fuerant Q. Cæcilius Metellus & L. Veturius Philo. Quibus magistratu defunctis, P. Cornelius Scipio Africanus, & P. Licinius Crassus Dives, Consules creati sunt. Ita XXVII. aut certe XXVIII. annos natus erat Cato, cum quæstor factus est. Testatur & Livius, Catonem Scipioni quæstorem fuisse, his verbis; XXIX. Annal. *Cum XX. rostratis navibus se, ac L. Scipionem ab dextro cornu: ab lævo totidem rostratis C. Lælium*

 præ-

fracerio consuli: cum quo non [1] pro sortis necessitudine vixit. [2] Namque ab eo perpetua dissensit vita. [3] Ædilis pl. factus est cum C. Helvio. [4] Prætor

pres. dum classis cum M. Porcio Catone quæstor tum is erat onerariis futurum præsidio. Atqui Cicero in Bruto scribit M. Catonem quæstorem fuisse Cethego & Tuditano Coss. At M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus anno uno post Africanum & Crassum Consules facti sunt. Respondeti posse puto, Catonem factum esse iterum quæstorem Romæ, Cethego & Tuditano Coss. posteaquam quæstor Scipioni Africano obtigisset. *Lambin.*

1 *Pro sortis necessitudine vixit.*) Nam quæstor more majorum Prætori aut Consuli est liberum loco. *Cicero* Divin. in Verr. lib. 1. accus. & pro Plancio. *Sortis necessitudinem* eundem morem vocat l. in Verr. c. 14. *Bosius.*

2 *Namque ab eo perpetua dissensit vita.*) Propterea opinor, quod ad amicitiam Q. Fabii Maximi se jam adolescens applicarat. Q. Fabio autem cum Scipione Africano non satis conveniebat. Licet & ex Plutarcho intelligere, P. Scipionem & M. Catonem gessisse inter se inimicitias. Sic enim ille: ἔπι δ' αὐτοῦ διατρίβοντος ἐν Ἰβηρίᾳ, Σκιπίων ὁ μέγας ἐχθρὸς ὤν, καὶ βουλόμενος ἐνστῆναι κατορθοῦντι, καὶ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις ὑπολαβεῖν, διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. σπεύσας δ' ὡς ἔνην τάχιστα, κατέπαυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάτωνος. ὁ δὲ λαβὼν σπείρας ὁπλιτῶν πέντε, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς προπομπούς, κατεστρέψατο μὲν τὸ Λακετανῶν ἔθνος, ἑξακοσίους δὲ τῶν αὐτομολησάντων κομισάμενος, ἀπέκτεινεν· ἐφ' οἷς σχετλιάζοντα τὸν Σκιπίωνα κατειρωνευόμενος, οὕτως ἔφη τὴν Ῥώμην ἔσεσθαι μεγίστην, τῶν μὲν ἐνδόξων καὶ μεγάλων τὰ τῆς ἀρετῆς πρωτεῖα μὴ μεθιέντων τοῖς ἀσημοτέροις, τῶν δ', ὥσπερ ἐστί, δημοτικῶν ἁμιλλωμένων ἀρετῇ πρὸς τοὺς τῷ γένει, καὶ τῇ δόξῃ προέχοντας. Quinetiam mortuum Scipionem insectatus est M. Cato. Livius XXXVIII. *Morte Africani crevere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo, allatrare ejus magnitudinem solitus erat.* Lambin.

3 *Ædilis plebis factus est cum C. Helvio.*) Quadriennio post quæsturam. Is est annus Romæ DLI. Quo agebat ætatis XXXI. *Schottus*, aut XXXII. *Lamb.* T. Livius XXXII. *Inde prætorum comitia habita. Creati L. Cornelius Merula, M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Helvius, qui ædiles plebis fuerant.* Cæterum male in Nepotis fragmento C. Helvius appellatur, qui C. Ælius. Idem Livius eum alibi Ælium vocat. *Schott. Mag.* Ædiles plebis Theophilus ἀστυνομικοὺς vocat, qui numero ab initio fuerunt duo. Lege Pompon. lib. II. ff. de Orig. jur. & Fenestellam de Magistrat. Roman. XIII. Postmodum illud munus ampliatum fuit, & sex creati sunt ex instituto Julii Cæsaris. Duo patricii, qui Cereales, & quatuor ex plebe. Dion XLII. καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτον ἔτος πρότερον, καὶ ἀγοράνομοι τότε πρῶτον, δύο μὲν καὶ ἐξ εὐπατριδῶν, τέσσαρες δὲ ἐκ τοῦ πλήθους, ὧν οἱ δύο τὴν ἀπὸ τῆς Δήμητρος ἐπίκλησιν φέρουσι. *Keuchen.*

4 *Prætor Provinciam obtinuit Sardiniam.*) Anno Urbis IↃLV. *Schott.* Livius eodem libro: *Prætor L. Cornelius*

tor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens, [1] Q. Ennium poetam deduxerat: quod non minoris æſtimamus, quam quemlibet ampliſſimum Sardinienſem triumphum. [2] Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco, [2] [3] ſorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem,

[1] ex-

nelius Merula urbanam, M Claudius Siciliam. M. Porcius Cato Sardiniam, C. Helvius Galliam eſt ſortitus. Plutarchus: Ἐπαρχίαν δὲ λαβὼν Σαρδόνα, ἧς οἱ πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν εἰωθότων χρῆσθαι σκηνώμασι δημοσίοις, καὶ κλίναις, καὶ ἱματίοις, πολλῇ γε καὶ θεραπείᾳ, καὶ φίλων πλήθει, καὶ ταῖς περὶ δεῖπνα δαπάναις, καὶ παρασκευαῖς βαρυνόντων, ἐκεῖνος ἄπιστον ἐποίησε τὴν διαφορὰν τῆς εὐτελείας. *Lambin.* Vide Ciceronem in Catone; Sriptorem de Vir. Illuſtr. 47. Nomen Sardiniæ a Sardus deductum, quod mere Phœnicium eſt מרדין, quæ vox etiam in Sardanapalo occurrit. Hic Sardus Herculis Africani filius fuiſſe perhibetur, teſte in Phocicis Pauſania; qui coloniam Phœnicum & Afrorum in Sardiniam duxit. Alii *Sardis* ſcribunt. Iſidor. XIV. Orig. *Sardis Hercule procreatus cum magna multitudine e Lybia profectus Sardiniam occupavit, & ex ſuo vocabulo inſulæ nomen dedit.* A Græcis communiter Σαρδὼ vocatur. *Keuchen.*

1 *Q. Ennium poetam deduxerat.*) Scriptor de Viris Illuſtribus: *In prætura Sardiniam ſubegit, ubi ab Ennio Græcis literis inſtitutus.* Atqui M. Cato in quadam Oratione objicit, ut probrum M. Nobiliori, quod is in provinciam poetas duxiſſet. Duxerat autem Conſul ille in Ætoliam, ut ſcimus, Ennium; inquit M. Tullius lib. I. Tuſc. Idem Cicero pro Archia: *Jam vero ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellavit, Fulvius, non dubitavit Martis manubias Muſis conſecrare.* Idem in Bruto. *Lambin.*

2 *Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco.*) Anno ab Urb. Con. IɔLVIII. T. Liv. lib. XXXIII. Annal. *Comitia inde habita a M. Marcello conſule. Creati conſules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato.* Lamb.

3 *Sorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem.*) Livius: *Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam eſt ſortitus.* Plutarchus: Ὕπατος δὲ μετὰ Φλάκκου Οὐαλερίου τοῦ φίλου καὶ συνήθους ἀποδειχθεὶς, ἔλαχε τὴν ἐπαρχίαν, ἣν ἐντὸς Ἱσπανίαν καλοῦσιν. Idem Livius: *L. Valerius Flaccus & M Porcius Cato quo die magiſtratum inierunt, de provinciis cum ad Senatum retuliſſent; Patres cenſuerunt, cum in Hiſpania tantum gliſceret bellum, ut jam conſulari & duce, & exercitu opus eſſet, placere conſules Hiſpaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter ſe, aut ſortiri.* Unde liquet, creatis Conſulibus provincias fuiſſe nominatas, ut eas vel ipſi inter ſe compararent, vel ſortirentur; quos ire ad bellum, quos præeſſe exercitibus oporteret: Vel ſi in deligendis provinciis non obveniret, extra ſortem Senatus decerneret. Quod lege Curiata cavebatur, ut Senatus contra legem illam ſine ſorte provincias deſignaret: aut ſi Senatus averſaretur, per populum agi poterat, ut extra ordinem Conſuli provincia daretur: tametſi utrumque Conſulem in eandem provinciam quandoque profectum legamus. Optionem tamen deligendæ provinciæ extra ordinem collegæ dari, aut

Cc 2 ſuam

1 exque ea triumphum deportavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus 2 consul iterum, cujus 3 in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, 4 & ipse ei succedere. 5 Neque hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Sci-

suam sortem permutare cum collega absque decreto Senatus, antiquo more non licebat. Ergo Cato & Valerius Senatus decreto utramque provinciam sortiebantur. Catoni Hispania obvenit, in quam duas legiones, & quinque millia socium Latini nominis, & quingentos equites secum portabat, additis viginti navibus longis. Legendus Livius xxxiii. Cæterum illa erat provincia generalis, quæ in plures minores subdividebatur. Harum aliæ erant Consulares, ut Bætica, & Lusitania; cæteræ præsidiales. Citerior & ulterior Hispania communi nomine omnem, qua patet, Hispaniam complectebatur. Citerior, Italiæ vicinior, inter Iberum fluvium longissimo tractu & Pyrenæos montes patebat. Postea vero, ubi in Bæticam, Lusitaniam, & Tarraconensem Hispania distingui cœpit, Citerioris fines longe ultra Iberum, ad quem Cato incolas domuit, exporrecti sunt. *Keuchen.*

1 *Exque ea triumphum deportavit.*) De quo vide *Appianum* in Ibericis, & *Plutarchum* in vita. Quippe P. Manlii Prætoris auxilio, insigni plane ac memorabili strategemate, quadringentis simul civitatibus, quarum primæ Emporiæ, per missos ad singulas nuncios, ut omnes stato die muros suos demolirentur, injunxit. Unde cum sibi tantum id præcipi singulæ crederent, ne, si in mora essent, non a Romanis tantum, sed etiam a vicinis ac sociis ad id cogerentur; maluerunt PARERE. Exstat hujus triumphi præclarum aliquod monumentum; in quo hanc fuisse inscriptionem, testatur Augustin. Nerrucius:

PALLADI VICTRICI SACRUM.
HIC HOSTIUM RELIQUIAS PROFLIGAVIT CATO, UBI SACELLUM MIRO ARTIFICIO CONDITUM, ET ÆREAM PALLADIS EFFIGIEM RELIQUIT.
PAREANT ERGO ET NOSCANT OMNES, SENATUS ET POPULI ROMANI IMPERIUM DEORUM NUMINE ET MILITUM FORTITUDINE ET TUERI ET REGI.

Keuchen.

2 *Consul iterum*) Ann. Iↄ lx. Urbis.

3 *In priore Consulatu.*) Iↄ xlix.

4 *Et ipse ei succedere.*) Et successit. Διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. *Plut.* Vide sequentia. Addita est in provinciam Scipioni Hispania ulterior. *Livius* xxxiv. Ann.

5 *Neque hoc per senatum efficere potuit.*) Contra Plutarchus, ut supra monuimus. Sed hoc non potuit efficere, ut Senatus, quæ essent acta a Catone, improbaret. Sic enim Plutarchus eodem loco: Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκλήτου ψηφισαμένης μηδὲν ἀλλάττειν, μηδὲ κινεῖν τῶν διῳκημένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, ἡ μὲν ἀρχὴ τῷ Σκιπίωνι τῆς αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ τῆς Κάτωνος ἀφελοῦσα δόξης, ἐν ἀπραξίᾳ καὶ χολῇ μάτην διῆλθεν. *Lambin.* Quomodo vero post triumphum in Republica se gesserit Cato, explicat ibidem aliorum Principum exemplis.

1 *Prin-*

Scipio in civitate [1] principatum obtineret: [2] quod tum non potentia, ſed jure reſpublica adminiſtrabatur. Qua ex re iratus, [3] ſenatu peracto, privatus in urbe manſit. At [4] Cato cenſor cum eodem Flacco factus, [5] ſevere præfuit ei poteſtati. [6] Nam & in complures nobiles [7] animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprime-re-

1 *Principatum obtineret.*) Ut qui potentiæ Romanorum provinciam aperuerat. *Vellejus* II.

2 *Quod tum non potentia, ſed jure reſpublica adminiſtrabatur.*) Proinde, quaſi dicat, ut hodie. Mores enim ſuorum temporum notat, obſcureque potentiam Cæſaris, aut Pompeji, aut utriuſque carpit, ac vellicat. Qui locus etiam argumento eſt; hunc ſcriptorem multis ſeculis ſuperiorem Theodoſio fuiſſe. *Lamb. Boſius.*

3 *Senatu peracto.*) Pighius vult reſcribi *conſulatu peracto*; quia nullam poſt ſecundum conſulatum Scipio prorogationem imperii habuit. *Gebhard.*

4 *Cato cenſor cum eodem Flacco factus.*) DLXIX. Urbis. Qui ætatis XLIX. *Schott.* Τῆς ὑπατείας ὕστερον ἔτεσι δέκα τιμητείαν ὁ Κάτων παρήγγελλε. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Cenſuram ſumma contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulſo, L. Furius Purpureo, patricii: plebeii autem, M. Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, T. & M. Sempronii, Longus & Tuditanus. Sed omneis patricios plebeioſque nobiliſſimarum familiarum M. Porcius longe anteibat.* Lambin.

5 *Severe præfuit ei poteſtati.*) Unde *Cenſorius* eſt appellatus. *Cicero* in Caton. & Brut. *Plutarch. Liv. Val. Max.* Apud Juvenalem,

Tertius e cœlo cecidit Cato. ------

Qui Horatio, *intonſus*; & Lucano,

------ *rigidi ſervator honeſti.*

6 *Nam & in complures nobiles.*) Ἐξέβαλε δὲ τῆς βουλῆς ἄλλους τε συχνούς, καὶ Λεύκιον Κοΐντιον ὕπατον μὲν ἑπτὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς γεγενημένον. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Cenſores M. Porcius, & L. Valerius, metu miſta exſpectatione Senatum legerunt; ſeptem moverunt ſenatu, ex quibus unum inſignem nobilitate & honoribus, L. Quintium Flamininum, conſularem.* Scriptor de Vir. Illuſtr. XLVII. adjungit cauſam de animadvertendo Flaminino; *quod ille in Gallia ad cujuſdam ſcorti ſpectaculum, eductum quendam e carcere in convivio jugulari juſſiſſet.* Lege eandem in Plutarcho. Quomodo plurimi narrant. Et ita Cicero Catonem ipſum in Dialogo *de Senectute* hæc loquentem & narrantem fecit. Sed Livius eum, qui occiſus fuit, transfugam Gallum fuiſſe dicit; & Lucium non per lictorem, ſed ipſum ſua manu hominem interfeciſſe. Καὶ ταῦτ' ἐν τῷ λόγῳ γεγράφθαι Κάτωνος; ut continuo ſubjungit Plutarchus. Hæc de Flaminino. De Vir. Illuſtribus: *Accuſator aſſiduus malorum, Galbam octogenarius accuſavit,* qui Prætor Luſitanos diripuit. Vide *Liv. Plut.*

7 *Animadvertit.*) Ex quo animadverſio cenſoria. Cicero pro Cluentio: *Majores noſtri nunquam judicium nominaverunt, neque proinde ut rem judicatam, obſervaverunt, animadverſionem, auctoritatemque cenſoriam.* Lambin.

retur, quæ jam tum incipiebat pullulare. [1] Circiter annos octaginta, usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, reipublicæ causa [2] suscipere inimicitias non destitit. [3] A multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit. [4] In omnibus rebus singulari
3 fuit prudentia & industria. Nam & [5] agricola solers, & [6] reipublicæ peritus, & [7] juris consultus, &

[1] ma-

1 *Circiter annos octaginta, usque ad extremam ætatem ab adolescentia.*) Lambinus explicat, *per annos octoginta*. Pighius supplet: *vixit circiter annos octoginta & usque ad extremam ætatem*. Bos. Vixit enim Cato nonaginta annos, & eo amplius. Quin annum agens nonagesimum Serv. Galbam accusavit, ut testatur Plutarchus. Sic enim ille: Τεσσάρων δ' ἄλλων ἐνιαυτῶν διελθόντων, Σερουΐλιον Γάλβαν κατηγόρησεν ἐνενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ, καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. *Lambinus*.

2 *Suscipere inimicitias.*) Cicero Divinatione in Q. Cæcilium, seu C. Verrem: *Marcum Catonem illum sapientem, clarissimum virum & prudentissimum, cum multis graves inimicitias gessisse accepimus, propter Hispanorum, apud quos consul fuerat, inimicitias*. Idem lib. v. Accus. & pro Muræna, pro Sylla. *Lamb.*

3 *A multis tentatus.*) Plutarchus tradit, eum fere quinquagies accusatum fuisse. Sic ille: Λέγεται γὰρ ὀλίγου ἀπολιπούσας τῶν πεντήκοντα φυγεῖν δίκας, μίαν δὲ τελευταίαν ἓξ ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα γεγονὼς, ἐν ᾗ καὶ τὸ μνημονευόμενον εἶπεν, ΩΣ ΧΑΛΕΠΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΒΕΒΙΩΚΟΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ, ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΑΠΟΛΟΓΕΙΣΘΑΙ. *Lambinus*. Auctor de Vitis Illustribus: *Ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus*. Causa erat, quod odiosum Censuræ magistratum gesserit. *Pontcher.* Aliam probabiliorem intulit ante Nepos. *Magius*.

4 *In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria.*) In commune bonus. *Lucanus* 11.

5 *Agricola solers.*) Γεωργὸς δεινός. Declarant ejus libri *de re rustica*. Lamb. Quos ex Græcis fontibus hausit. *Schott.* In quibus, teste Plutarcho, adeo laudis avidus visus est, ut in singulis rebus proprius, elegans & copiosus esse voluerit. *Mag.* Livius: *Urbanas, rusticasque res pariter callebat*. Vide Plin. lib. 7. & Ciceron. in Catone.

6 *Reipublicæ peritus.*) Πολιτικός. Declarant ejus in republ. administranda consilia, dicta & facta. *Lambin.*

7 *Jurisconsultus.*) Valer. Max. VIII. 7. *Cumque eloquentia magnam jam gloriam partam haberet; id egit, ut juris civilis quoque esset peritissimus*. Et Cicero fatetur, omnium jurisperitissimum suæ ætatis fuisse. Pomponius quoque Jurisconsultis accenset, cujus & libros extare scribit. *Keuchenius*. Hi sunt Commentarii Juris Civilis. *Lambin.*

1 *Ma-*

[1] magnus imperator, & [2] probabilis orator, [3] & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi [4] senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. [1] Ab

1 *Magnus Imperator*,) Argumento ei rei sunt res ab eo in imperio gestæ, & triumphus ex Hispania deportatus. Citetur tamen testis Cicero; cujus hæc verba sunt sub persona Pomponii Attici in Bruto: *Ego enim Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut imperatorem, ut virum denique cum prudentia & diligentia, tum omni virtute excellentem probo*. Lambinus. Quod etiam declarant libri ejus de disciplina militari. Veget. l. I. 8. De quibus apud Festum, Nonium, & antiquos Grammaticos. Ex illis fragmentum citat ad II. Georgicorum Servius. Idem Orationem conscripsit, de præda militibus dividenda. Nonius in Fite, Agellius XI. 18. Ubi posterior verba Catonis, quod impense sibi placuissent, exscripsit. Exstat alius mentio apud Priscianum lib. extremo. *Keuchenius*.

2 *Probabilis Orator*.) In Mſ. nostro Codice conscriptum lego: *& probatissimus Orator*. Bosius. Itaque comparat eum cum Lysia M. Tullius in Bruto, quanquam dissentienre Attico. Nec Plutarchus iis assentitur, qui Catonis orationes Lysiæ Orationibus similes esse dicunt. Sic enim ille: *Ὅθεν οὐκ οἶδα τί πεπόνθασιν οἱ τῷ Λυσίου λόγῳ μάλιστα φάμενοι προσεοικέναι τὸν Κάτωνος, οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἷς μᾶλλον ἰδέας λόγων Ῥωμαϊκῶν αἰσθάνεσθαι προσήκει, διακρινοῦσιν*. *Lamb*. Cato tres summas in homine res præstitisse, existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator. *Plinius* VII. Cujus locum explicat Claudius Salmasius ad Solinum. Lege etiam Vossium de Historicis Latinis.

3 *Et cupidissimus literarum*.) M. Tullius libro III. de finibus: *Quo cum venissem, M Catonem, quem ibi esse nesciebam, vidi in bibliotheca sedentem, multis circumfusum Stoicorum libris. Erat enim, ut scis, in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat: quippe qui ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsa curia soleret legere sæpe, dum Senatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens. Quo magis tum in summo otio, maximaque copia, quasi helluo librorum (sic hoc verbo in tam præclara re utendum est) videbatur*. Lamb.

4 *Senior arripuerat*.) Maxime Græcarum. Cicero in Catone: *Qui si eruditius videbitur disputare, quam consuevit ipse in suis libris: attribuito Græcis literis, quarum constat eum perstudiosum fuisse in senectute*. Val. Maximus VIII. 7. *Idem Græcis literis erudiri concupivit: quam sero, inde æstimemus, quod etiam Latinas pene jam senex didicit*. Plutarchus in vita: Ἄλλως δὲ παιδείας ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται, καὶ πόρρω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακώς, ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν εἰς χεῖρας, βραχέα μὲν ἀπὸ Θουκυδίδου, πλείονα δ' ἀπὸ Δημοσθένους εἰς τὸ ῥητορικὸν ὠφεληθῆναι· τὰ μέντοι συγγράμματα καὶ δόγμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ἱστορίαις ἐπιεικῶς διαπεποίκιλται· καὶ μεθηρμηνευμένα πολλὰ κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀπο-

[1] Ab adolescentia confecit orationes. Senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes [2] Origines videtur appellasse. In quarto autem, [3] bellum Punicum primum: in quinto, [4] secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persequutus est, [5] usque

ἀποφθέγμασι, κὴ ταῖς γνωμολογίαις τέτακται).

1 *Ab adolescentia confecit Orationes.*) Centum quinquaginta. *Cicero.* Quarum vix ad nos inseriptiones, nominaque pervenerunt. Citantur a Cicerone & Gellio, & veteribus Grammaticis: De ædilibus vitio creatis: De præda militum dividenda: Pro lege Voconia: In M. Cæcilium: Pro L. Cæsetio: De moribus C. Neronis: In Furium: In Pansam: De tribunis militum: In Q. Minucium Thermum de suis virtutibus: In Veturium de saerilegio commisso: Pro Veturio: De lege Lætoria: De lege Bæbia: De falsis pugnis: De re Floriana: Ne quis Consul bis fiat: Adversus M. Acilium quarta: Ad liteis Censorias: In Annium: In M. Fulvium Nobiliorem: De spoliis, ne figerentur, nisi quæ de hostibus, &c. In Oppium: De decem hominibus: De fœneratione legis Juniæ: Pro Rhodiensibus: Pro lege Orchia: Dissuasio de rege Attalo & vectigalibus Asiæ: Ædileis plebis sacrosanctos esse: De Auguribus: De Indigetibus: De Conjuratione: De fundo oleario: De signis & tabulis apud Equites: De re Histriæ militari: De Consulatu: In Cornelium, ad populum, &c. *Lambin.*

2 *Origines videtur appellasse.*) M. Tullius in Catone: *Septimus mihi liber Originum est in manibus: omnia antiquitatis monumenta colligo: caussarum illustrium, quascunque defendi, nunc cum maxime Orationes conficio: jus augurium, pontificium, civile tracto: multum etiam literis Græcis utor, Pythagoraorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audiverim, egerim, commemoro vesperi.* Reprehendit hanc inseriptionem Festus in voce Originum, his verbis. *Originum libros, quod inscripsit Cato, non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus: quando prægravant ea, quæ sunt rerum gestarum populi Romani.* Lambin. Meminit etiam illorum Robertus Vulturius lib. II. de re militari. Atqui hi libri iidem sunt cum Historiarum libris: secus atque Colerus existimat. Cicero ejus Orationes atque Originum libros impense laudat. In Orationibus omnes Oratorias virtutes extollit idem Cicero, florem & lumen eloquentiæ in Originum libris laudat; etsi hæc non probet Brutus. *Vossius.*

3 *Bellum Punicum primum.*) Quod seripsit Nævius versibus Saturniis. *Festus* in Saturno. *Cicero* in Bruto. Idem in Catone: *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius?* Lambin. Gifanius e Cod suo legit *Pœnicum*, ut alibi. *Bosius.*

4 *Secundum.*) Quod ab Ennio item versibus seriptum est Annal. lib. XII. *Idem.*

5 *Usque ad præturam Servii Galbæ.*) Sic legendum, non ut vulgo, *Sergii Galbæ.* Galbæ enim erant Sulpiciæ gentis, non Sergiæ. Itaque hujus Galbæ prænomen erat

que ad præturam Ser. Galbæ, [1] qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus [2] de vita & moribus plura [3] in eo libro persequuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen [4] delegamus.

rat Servius, nomen Sulpicius: *Lambin.* De Galba vide, quæ ad Suetonium commentati sint Salmas. & Boxhornius in editione Schildiana.

1 *Qui diripuit Lusitanos.*) Suetonius: *Ser. Galba consularis, temporum suorum eloquentissimus, quem tradunt Hispaniam ex pratura obtinentem xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse.* Eo nomine a L. Scribonio Libone & M. Porcio Catone in judicium vocatus est. Qui cum se certo damnatum iri videret; complexus duos filios prætextatos, & C. Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. *Lambin. Oliver.* Exstat reprehensio Rutilii Rufi adversus Ser. Sulpicium Galbam apud Ciceronem lib. 1. de Oratore; quod is, L. Scribonio Libone quæstionem in eum ferente, populi misericordiam concitasset. Ubi inter alia tradit Cicero, quod apud Catonem idem scriptum vidisset. Lege eundem in Bruto. Valerium lib. ix. 6. Epitomen xlix.

2 *De vita & moribus.*) Quo tempore ætatis & anno, & Consulibus interierit Cato, discordant inter se Historici. Sunt qui A. Iↄ cv. mortuum volunt Urbis Conditæ: Octoginta quinque annos natus, L. Marcio Censorino, Manio Manlio Coss. Paterculus vero male P. Censorino, M. Manlio Coss. Cicero in Bruto: *Cato*, inquit, *annos quinque & octoginta natus excessit e vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset.* Valerius vero lib. VIII. cap. 1. & 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse dicit. Plinius lib. xiv. c. 4. sexcentesimo Urbis conditæ mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto; Plutarchus ἐνενήκοντα Catonem, & Livius nonagenario majorem faciunt. *Schott.*

3 *In eo libro.*) Cujus fragmentum elegans vide apud Gell. lib. xi. c. 8. *Savar.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eo scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. *Vossius.*

4 *Delegamus.*) Sic MSS. & vulgati omnes recte. Seneca de Beneficiis lib. iv. cap. xi. *Debitores nobis deos delegat, ut illi pro se gratiam referant.* Lambinus *relegamus* legit, pro quo facit Plinius lib. 7. cap. 1. *potiusque ad auctores relegabo.* Savaro.

TI-

laboribus, [1] anno acquievit septuagesimo. [2] Quibus consulibus interierit, non convenit. Namque [3] Atticus, M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum, in annali suo scriptum reliquit: at Polybius, [4] L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem P. Cornelio Cethego, & M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantisque bel-

de Operibus antiquiss. libro I. c. 33. Hoc in laude positum Veteribus; & index habebatur animi vere Heroici, si ita se servituti aut contumeliæ hostium subducerent. Sic Cato imminentem Cæsarem elusit. His verbis: *Quoniam deplorata sunt res generis humani, Cato deducatur in tutum*. Scipio Pompeji socer ferro se transverberavit & interrogantibus ubi Imperator esset: *Imperator*, inquit, *bene se habet*. Sic & Cleopatra admotis viperis mortem sibi conscivit.

1 *Anno acquievit septuagesimo.*) Qui Urbis conditæ DLXXI. Olymp. CXLIX. anno III. *Livius*. Quo Consules erant Romæ, Q. Fabius Labeo, & M. Claudius Marcellus. Alii Hannibalem anno ætatis suæ LXIII. completo interiisse volunt. *Bucholcer.* XVIII. post finem belli cum Scipione. *Insignis hic annus trium toto orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Hannibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani*. Justinus, XXXII.

Acquievit.) Κατ' ἀφημισμὸν mortuus est. Ita Græci: Herodian. de excessu Marci. Ὁ μὲν δὴ, inquit, νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο. Val. Max. lib. IX. cap. XII. *Innixusque genibus compressis spiritus, inter ipsas custodum manus, inque conspectu summi imperii, exoptata securitate acquievit*. Ita lego. *Gebhard.*

2 *Quibus Consulibus interierit, non convenit.*) Omnis annorum supputatio, quam de morte Hannibalis infert Nepos, triennii spatio inter se discordat. Res clara, quemadmodum ex consulatibus subsecutis videre est. M. Claudius Marcellus & Q. Fabius Labeo Consules fuerunt anno ab U. C. IↃ lxx. Sequenti anno Consulatum ingressi L. Æmilius Paulus & Cn. Bæbius Tamphilus. Inde Cn. Cornelius Cethegus, & M. Bæbius Tamphilus, vel, ut alii, Pamphilus.

3 *Atticus.*) Qui annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit, ut scribit Cicero de Orat. Sed videtur hic legendum *Attius*. Scripsit enim Attius annalium libros aliquot. Festus in voce *Metelli*: *Metelli dicuntur in re militari, quasi mercenarii. Atticus Annalium vicesimo septimo. Calones, famulique, calculaque*. Commemorat & Tullius libro I. de Legibus: *Nam quid Attium commemorem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum, nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia*. Vide eundem pro Archia poeta, & Solinum cap. 2. *Lamb. Savaro*. Plura Vossius lib. I. cap. II. de Hist. Latinis.

4 *L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo.*) Ita legendum, non ut vulgo, *Pamphilo*. Lamb. Sic etiam in sequenti. Quod genuinum ejus cognomen, ut ad Livium probat ex lapidibus Capitolinis *Sigonius*. Schott. Mag. Sic in Attico, domus *Tamphiliana*, pro *Pamphiliana*.

1 De

bellis districtus, nonnihil temporis tribuit literis; namque aliquot ejus libri sunt Græco sermone confecti: in his ad Rhodios [1] de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis. [2] Hujus bella gesta multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo qui cum eo in castris fuerunt, simulque vixerunt quamdiu fortuna passa est, Philinus, & [3] Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Hannibal [4] literarum Græcarum usus est doctore. [5] Sed nos tempus est [6] hujus libri facere

re

1 *De Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis.*) Sic legendum, ut indicant Fasti. Habuit autem hic collegam M. Fulvium Nobiliorem. Commemorat eum Livius XXXVIII. Annalium. *Lamb. Mag.* Asia illi sortitione evenerat, ut collegæ M. Fulvio Nobiliori Ætolia cesserat anno Urbis conditæ I϶ lxiv. Hic Cn. Manlius cum Ephesum venisset, Gallis Asiaticis bellum, quod eos Antiochum auxiliis juvisse diceret, movit, atque ad singula eorum oppida, Attalo rege ducente, arma circumtulit. M. Fulvius vero Ambraciam expugnavit, pacem eis dedit, & Cephaleniæ insulæ. Triumphavit uterque, sed S. P. Q. R. ingratiis; triumpharunt tamen Fulvius quidem de Ætolis, Vulso vero de Gallis, qui Asiam incolebant, Asia devicta, luxuriam Asiaticam in triumphum duxit. Plura Livius, Plinius (qui lib. XXXIV. annum Urb. conditæ numerat I϶ lviii. qui tamen in Fastis est I϶ lxvi.) Florus II. II. Rufus Festus in Breviario. *Schott.*

2 *Hujus bella gesta.*) Pro *bella* Mss. Bœcleri *belli*. Amplissimus Buchnerus hanc vocem supervacuam existimabat, ac Nepotem scripsisse, *Hujus gesta*; quomodo supra in Dat. loquutus est, & alibi passim. *Bosius.*

3 *Sosilus.*) Legendum fortasse est, *Sosibius*. Commemorat enim Sosibium quendam grammaticum Laconem Suidas, his verbis; Σωσίβιος, Λάκων γραμματικός. Sed malim legi *Sosilus*. Quamvis enim mihi hic Sosilus sit ignotus, hoc nomen tamen Græcis notissimum est, & facilior fit mutatio *Sosili* in *Sosilum*, quam in *Sosibium*. Lamb. Clarissimus & amicissimus Vossius mihi ex Diodoro Siculo indicavit, verum nomen esse SOSILUS. Et alibi laudat verba Polybii: Πρὸς μὲν γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν. Οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς, ἔμοιγε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν. Idem pro *Philenius* emendat *Philinus* auctoritate Polybii l. I. & III. nec non Diodori Siculi, apud quem libro XXIII. & in Eclogis vocatur Φιλῖνος. *Gebhard.*

4 *Literarum Græcarum usus est doctore.*) Nam Græce etiam locutum, lepide ait Lucianus τῶν νεκρικῶν Dialog. XII. *Schott.*

5 *Sed nos tempus est.*) Vulgati: *nunc tempus est*. Extrema hac vita Nobiliss. Barthius legebat, *cui utri*; vel, *qui utris*; aut *quis utri præferendi sint*. Bosius.

6 *Hujus libri facere finem.*) Diviserat enim Probus opus suum in duos libros, sive duo volumina: etsi in præfationis calce, libro

bro

re finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

bro tam Græcorum Imperatorum, quam Romanorum se expositurum dixerit. Siquidem eo in loco librum, non pro operis parte, sed pro toto opere accipit. *Mag.*

M. POR-

M. PORCIUS CATO.

EX

LIBRO SECUNDO CORNELII NEPOTIS.

[1] CATO [2] ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, [3] versatus est in Sabinis; [4] quod ibi heredium [5] a pa- 1

1 CATO.) M. Porcius Cato, natus M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. Sic enim ipse apud Ciceronem in libro de Senectute: *Anno postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum recepit, ego natus sum*. Alii DXIX. anno natum putant L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coss. In iis Carol. Langius: legitque: *Anno post, Consul primum fuerat, quam ego natus sum*. Schott. DE CATONE *Aur. Victor de viris illustr. cap.* 47. & passim *Livius, Valerius Max. Frontinus* & alii: e junioribus Vossius de hist. Lat. 1. 5. Characterem animi habes apud Livium 39. 40. ejusque imaginem exhibent Imagines Ursini num. 116.

2 *Ortus municipio Tusculo*.) Sic Plutarchus in vita; Μάρκῳ δὲ Κάτωνι φασὶν ἀπὸ Τούσκλου τὸ γένος εἶναι. M. Tullius in Planciana: *Num, quando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Coruncanio municipe suo, num de tot Fabiis gloriari?* Lamb. Auctor de Vir. Illustr. *M. Porcius Cato, genere Tusculanus*. Val. Maximus III. 4. *M. Porcius Cato, qui nomen suum Tusculi ignobile, Romæ nobilissimum reddidit*. Vide Tacitum lib. XI. Ergo ortu Tusculanus, civitate Romanus. Altera erat loci patria, altera juris. *Keuchen.*

3 *Versatus est in Sabinis*,) Plutarch. Δίαιταν καὶ βίον ἔχειν πρὸ τῆς στρατειῶν καὶ τῆς πολιτείας, ἐν χωρίοις πατρῴοις περὶ Σαβίνους. *Lambin.*

4 *Quod ibi heredium*.) Scriptus liber *prædium*. Mag. Festus: *Heres apud antiquos pro domino ponebatur, inde heredium prædium parvulum*. Varro de re rustica l. 1. *Bina jugera, quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim, & quod heredem sequebantur, heredium appellarunt*. Lamb. Inde *herediolum* apud Columellam & Ausonium. Vide Beroald. in Plinium lib. XIX. Grapald. *pro horto olim usurpatum ait, ipsumque hortum pro villa*. Apulejus in Flor. *herediolum* usurpat χωρίδιον. *Boecler.*

5 *A patre relictum*.) Hoc hodie *proprium* est, quod *heredium avitum* vocabatur antiquis. Græci χωρίον πατρικὸν appellant, quod heredem sequebatur, ut docet Budæus. *Keuchen.*

3 Plut.

patre relictum habebat. [1] Hortatu L. Valerii Flacci, quem [2] in consulatu [3] censuraque habuit collegam, (ut [4] M. Perperna Censorinus narrare solitus est) Romam demigravit; [5] in foro esse cœpit. [6] Primum stipendium meruit annorum decem septemque, [7] Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello

1 *Hortatu L. Valerii Flacci.*) Mss. Schotti, *Inde hortatu*. Bosius. Scriptor de Vir. Illustr. *a Valerio Flacco Romam sollicitatus*. Hic enim Catonem induxit, animavitque, ut rem Romanam attingeret, motus maxime ipsius vita ac morum modestia. *Machaneus*.

2 *In Consulatu.*) Anno ab Urbe condita Iↄ lix. belli Philippici vi. *Lamb.* Quo ad Antiochum fugiebat Annibal. Is Olymp. cxlvi. annus iii. *Chronol.*

3 *Censuraque.*) Anno Urbis Iↄ lxix. belli Antiocheni viii. *Lambin.* Lege etiam Plutarchum, qui consulatum & censuram simul ipsis obtigisse dicit: Ἐκ τούτου δὲ λαμπρὸς ὢν ἤδη, καὶ περιφανὴς, αὐτῷ τῷ Οὐαλερίῳ περὶ τὰς μεγίστας συνέδραμεν ἀρχὰς, ὕπατός τε μετ' ἐκείνου, καὶ πάλιν τιμητὴς γινόμενος. Ubi inter alia laudat L. Valer. Flaccum, qui erat εὐπατρίδης μὲν ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων καὶ δυνατός. *Keuchen.*

4 *M. Perperna Censorinus.*) Homo Græcus & peregrinus, qui consul antequam civis fuit. *Valer. Maxim.* iii. 4. Quod contra leges. Peregrini enim magistratibus arcebantur. De quo vide in Fastis. Cæterum nonnulli, inter quos Schottus, *Consobrinus* malunt, quam *Censorinus*. Quibus non adsentior.

5 *In foro esse cœpit.*) Κατελθὼν οὖν, εὐθὺς τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκτᾶτο θαυμαστὰς καὶ φίλους διὰ τῶν συνηγοριῶν, πολλὴν δὲ τῷ Οὐαλερίῳ τιμὴν καὶ δύναμιν αὐτῷ προσθέντος χιλιαρχίας ἔτυχε πρῶτον, εἶτα ἐταμίευσε. *Plut.*

6 *Primum stipendium meruit annorum decem septemque.*) Quæ militaris ætas erat. Adi Lipsium i. de Milit. Rom. dial. 2. *Bosius.* Plutarchus: Πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ ταῖς στρατείαις βουλόμενος εὐδοκιμεῖν, ἔτι μειράκιον ὤν, τραυμάτων τὸ σῶμα μεστὸν ἐναντίων εἶχε· Φησὶ γὰρ αὐτὸς ἑπτακαιδεκέτης γεγονὼς ἐπὶ τὴν πρώτην στρατεύσασθαι στρατείαν, περὶ ὃν Ἀννίβας χρόνον εὐτυχῶν, ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. Sed videtur ex Fastis natus tum fuisse Cato annos circiter xix. Siquidem natus est anno, postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus. *Lambin.* Et sic connumerantur anni extremi. Si xvii. velis, primum stipendium meruit anno Romæ DXXXIX. qui duobus distat a Fastis. Vide ætatem ipsius per Consules digestam a consummatissimo Schotto, in notis suis ad Scriptorem *de Vir. Illustribus*.

7 *Q. Fabio Maximo.*) Verrucoso, Ovicula iv. De quo ad Hannibalem. Is fuerat jam ante bis Dictator Q. Fabio Maximo iv. & M. Claudio Marcello iii. Coss. Anno ab Urbe condita Iↄ xxxix. Sic Cato de se apud M. Tullium in Catone. *Cum eo* (Q. Fabio Maximo) *quartum consule adolescentulus miles profectus sum ad Capuam.* (quo tempore agebat ætatis annum

cello Coss. [1] Tribunus militum in Sicilia fuit. [2] Inde ut rediit, [3] castra sequutus est C. Claudii Neronis: magnique opera ejus æstimata est in prælio [4] apud Senam, [5] quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis. [6] Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni A-

fri-

num xix.) *quintoque anno post ad Tarentum*. Quo tempore natus erat annos circiter xxiii. Fabius autem erat v. Consul. *Lambinus*, *Schott*.

1 *Tribunus militum in Sicilia fuit*.) Anno ætatis xxiv. M. Claudio Marcello v. T. Quintio Coss. *Lamb*. Addit annum unum *Schott*. Qui Urbis Dxlv. Plutarchus χιλιαρχίαν vocat, quem Latini *Tribunum militum*. Ita Nepos in Conone *Chiliarchum* dixit. Quomodo Hieronymus pro Chiliarcho tribunum. Exod. 18. Hodie Mareschalcum vocamus, aut Præfectum militum. Duplex erat illa dignitas apud Romanos: Laticlavia & Angusticlavia. Illi ex Senatu, isti ex Equite nati. Lege Alexandrum ab Alexandro: Budæum ad jur. Orig. Lipsium. *Keuchen*.

2 *Inde ut rediit*.) Anno sequente, C. Claudio Nerone, M. Livio Salinatore Coss. *Lambin*.

3 *Castra secutus est C. Claudii Neronis*.) Qui magnis cladibus Hasdrubalem cum recenti exercitu Alpeis transgressum fatigavit, ac tandem ad Umbriæ flumen Metaurum cum quinquaginta sex millibus hominum occidit. Adi Livium xxvii. Alludit Horatius iv. Carm. 4. Oda:

Quid debeas, o Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris.

Msc. *P. Claudii*. Bœcl.

4 *Apud Senam*.) Quam *Senegalliam* vocat Strabo, *Senogalliam* Plinius & Diaconus, *Senam Gallicam* Ptolemæus & Silius. Polybius & Stephanus quoque *Senam* vocant, quæ Appiano Σηναις. Urbs illa non longe a Metauro flumine in Umbria, a Gallis Senonibus condita fertur. Alii a Brenno structam tradunt. Nugæ. Silius Italicus:

------ *Senonum de nomine Sena*.

Keuchen. Inde Cicero in Bruto hoc prælium Senense vocat a Sena. Sic enim ille: *Ludis juventutis, quos Salinator Senensi prælio voverat*. *Ostendunt etiam hodie Umbri, quo loco pugna illa fuerit pugnata*. Lambin.

5 *Quo cecidit Hasdrubal*.) Cujus capite, quod cum cura servatum fuerat, ante stationes Hannibalis projecto, ille tanto simul publico, familiarique ictus luctu, dixisse fertur; *Agnosco te, fortuna Carthaginis*. Auctor Livius xxvii. *Lambin*. Vide etiam Florum ii. 6. Sic Machabæus suspenso capite Nicanoris. ii. *Machab*. xv. 35. Hebræi caput Holofernis de superioribus ostentantes. *Sulpit*. ii.

6 *Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano consuli*.) Anno tertio a Neronis & Salinatoris consulatu. Nam anno proximo consules fuerant Q. Cæcilius Metellus & L. Veturius Philo. Quibus magistratu defunctis, P. Cornelius Scipio Africanus, & P. Licinius Crassus Dives, Consules creati sunt. Ita xxvii. aut certe xxviii. annos natus erat Cato, cum quæstor factus est. Testatur & Livius, Catonem Scipioni quæstorem fuisse, his verbis; xxix. Annal. *Cum xx. rostratis navibus se, ac L. Scipionem ab dextro cornu: ab lævo totidem rostratis C. Lælium*

 præ-

fricano consuli: cum quo non [1] pro sortis necessitudine vixit. [2] Namque ab eo perpetua dissensit vita. [3] Ædilis pl. factus est cum C. Helvio. [4] Prætor

tor

præfectum classis cum M. Porcio Catone (quæstor tum is erat) onerariis futurum præsidio. Atqui Cicero in Bruto scribit, M. Catonem quæstorem fuisse Cethego & Tuditano Coss. At M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus anno uno post Africanum & Crassum Consules facti sunt. Responderi posse puto, Catonem factum esse iterum quæstorem Romæ, Cethego & Tuditano Coss. posteaquam quæstor Scipioni Africano obtigisset. *Lambin.*

1 *Pro sortis necessitudine vixit.*) Nam quæstor more majorum Prætori aut Consuli est liberum loco. *Cicero* Divin. in Verr. lib. 1. accus. & pro Plancio. *Sortis necessitudinem* eundem morem vocat 1. in Verr. c. 14. *Bosius.*

2 *Namque ab eo perpetua dissensit vita.*) Propterea opinor, quod ad amicitiam Q. Fabii Maximi se jam adolescens applicarat. Q. Fabio autem cum Scipione Africano non satis conveniebat. Licet & ex Plutarcho intelligere, P. Scipionem & M. Catonem gessisse inter se inimicitias. Sic enim ille: ἔτι δ᾽ αὐτοῦ διατρίβοντος ἐν Ἰβηρίᾳ, Σκιπίων ὁ μέγας ἐχθρὸς ὤν, καὶ βουλόμενος ἐνστῆναι κατορθοῦντι, καὶ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις ὑπολαβεῖν, διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. σπεύσας δ᾽ ὡς ἐνῆν τάχιστα, κατέπαυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάτωνος. ὁ δὲ λαβὼν σπείρας ὁπλιτῶν πέντε, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς προπομπούς, κατεστρέψατο μὲν τὸ Λακετανῶν ἔθνος, ἑξακοσίους δὲ τῶν ηὐτομοληκότων κομισάμενος, ἀπέκτεινεν· ἐφ᾽ οἷς σχετλιάζοντα τὸν Σκιπίωνα κατειρωνευόμενος, οὕτως ἔφη τὴν Ῥώμην ἔσεσθαι μεγίστην, τῶν μὲν ἐνδόξων καὶ μεγάλων τὰ τῆς ἀρετῆς πρωτεῖα μὴ μεθιέντων τοῖς ἀσημοτέροις, τῶν δ᾽, ὥσπερ ἐστί, δημοτικῶν ἁμιλλωμένων ἀρετῇ πρὸς τοὺς τῷ γένει, καὶ τῇ δόξῃ προήκοντας. Quinetiam mortuum Scipionem insectatus est M. Cato, Livius XXXVIII. *Morte Africani crevere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo, allatrare ejus magnitudinem solitus erat.* Lambin.

3 *Ædilis plebis factus est cum C. Helvio.*) Quadriennio post quæsturam. Is est annus Romæ DLI. Quo agebat ætatis XXXI. *Schottus*, aut XXXII. *Lamb.* T. Livius XXXII. *Inde prætorum comitia habita. Creati L. Cornelius Merula, M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Helvius, qui ædiles plebis fuerant.* Cæterum male in Nepotis fragmento C. Helvius appellatur, qui C Ælius. Idem Livius eum alibi Ælium vocat. *Schott. Mag.* Ædiles plebis Theophilus ἀϛυνομικὺς vocat, qui numero ab initio fuerunt duo. Lege Pompon. lib. 11. ff. de Orig. jur. & Fenestellam de Magistrat. Roman. XIII. Postmodum illud munus ampliatum fuit, & sex creati sunt ex instituto Julii Cæsaris. Duo patricii, qui Cereales, & quatuor ex plebe. Dion XLII. καὶ ἐν μὲν τὸ πρῶτον ἔτος πρότερον, καὶ ἀγορανόμοι τότε πρῶτον, δύο μὲν καὶ ἐξ εὐπατριδῶν, τέσσαρες δὲ ἐκ τοῦ πλήθους, ὧν οἱ δύο τὴν ἀπὸ τῆς Δήμητρος ἐπίκλησιν φέρουσι. *Keuchen.*

4 *Prætor Provinciam obtinuit Sardiniam.*) Anno Urbis Iↄ lv. *Schott.* Livius eodem libro: *Prætor L. Cor-*

ne-

tor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens, [1] Q. Ennium poetam deduxerat: quod non minoris æstimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum. [2] Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, [3] sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, [1] ex-

nelius Merula urbanam, M Claudius Siciliam. M. Porcius Cato Sardiniam, C. Helvius Galliam est sortitus. Plutarchus: Ἐπαρχίαν δὲ λαβὼν Σαρδόνα, τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν εἰωθότων χρῆσθαι σκηνώμασι δημοσίοις, καὶ κλίναις, καὶ ἱματίοις, πολλῇ γε καὶ θεραπείᾳ, καὶ φίλων πλήθει, καὶ ταῖς περὶ δεῖπνα δαπάναις, καὶ παρασκευαῖς βαρυνόντων, ἐκεῖνος ἄπιστον ἐποίησε τὴν διαφορὰν τῆς εὐτελείας. *Lambin.* Vide Ciceronem in Catone; Sriptorem de Vir. Illustr. 47. Nomen Sardiniæ a Sardus deductum, quod mere Phœnicium est סרדין, quæ vox etiam in Sardanapalo occurrit. Hic Sardus Herculis Africani filius fuisse perhibetur, teste in Phocicis Pausania; qui coloniam Phœnicum & Afrorum in Sardiniam duxit. Alii *Sardis* scribunt. Isidor. xiv. Orig. *Sardis Hercule procreatus cum magna multitudine e Lybia profectus Sardiniam occupavit, & ex suo vocabulo insulæ nomen dedit.* A Græcis communiter Σαρδὼ vocatur. *Keuchen.*

1 *Q. Ennium poetam deduxerat.*) Sciptor de Viris Illustribus: *In prætura Sardiniam subegit, ubi ab Ennio Græcis literis institutus.* Atqui M. Cato in quadam Oratione objicit, ut probrum M. Nobiliori, quod is in provinciam poetas duxisset. Duxerat autem Consul ille in Ætoliam, ut scimus, Ennium; inquit M. Tullius lib. 1. Tusc Idem Cicero pro Archia: *Jam vero ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellavit, Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare.* Idem in Bruto. *Lambin.*

2 *Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco.*) Anno ab Urb. Con. Iↄlviii. T. Liv. lib. xxxiii. Annal. *Comitia inde habita a M. Marcello consule. Creati consules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato.* Lamb.

3 *Sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem.*) Livius: *Cato Hispaniam, Valerius Italiam est sortitus.* Plutarchus: Ὕπατος δὲ μετὰ Φλάκκου Οὐαλερίου τοῦ φίλου καὶ συνήθους ἀποδειχθεὶς, ἔλαχε τὴν ἐπαρχίαν, ἣν ἐντὸς Ἰσπανίαν καλοῦσιν. Idem Livius: *L. Valerius Flaccus & M Porcius Cato quo die magistratum inierunt, de provinciis cum ad Senatum retulissent; Patres censuerunt, cum in Hispania tantum gliscerct bellum, ut jam consulari & duce, & exercitu opus esset, placere consules Hispaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter se, aut sortiri.* Unde liquet, creatis Consulibus provincias fuisse nominatas, ut eas vel ipsi inter se compararent, vel sortirentur; quos ire ad bellum, quos præesse exercitibus oporteret: Vel si in deligendis provinciis non obveniret, extra sortem Senatus decerneret. Quod lege Curiata cavebatur, ut Senatus contra legem illam sine sorte provincias designaret: aut si Senatus aversaretur, per populum agi poterat, ut extra ordinem Consuli provincia daretur: tametsi utrumque Consulem in eandem provinciam quandoque profectum legamus. Optionem tamen deligendæ provinciæ extra ordinem collegæ dari, aut

[1] exque ea triumphum deportavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus [2] consul iterum, cujus [3] in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, [4] & ipse ei succedere. [5] Neque hoc per senatum efficere potuit, quum quidem

Sci-

suam sortem permutare cum collega absque decreto Senatus, antiquo more non licebat. Ergo Cato & Valerius Senatus decreto utramque provinciam sortiebantur. Catoni Hispania obvenit, in quam duas legiones, & quinque millia socium Latini nominis, & quingentos equites secum portabat, additis viginti navibus longis. Legendus Livius xxxiii. Cæterum illa erat provincia generalis, quæ in plures minores subdividebatur. Harum aliæ erant Consulares, ut Bætica, & Lusitania; cæteræ præsidiales. Citerior & ulterior Hispania communi nomine omnem, qua patet, Hispaniam complectebatur. Citerior, Italiæ vicinior, inter Iberum fluvium longissimo tractu & Pyrenæos montes patebat. Postea vero, ubi in Bæticam, Lusitaniam, & Tarraconensem Hispania distingui cœpit, Citerioris fines longe ultra Iberum, ad quem Cato incolas domuit, exporrecti sunt. *Keuchen.*

1 *Exque ea triumphum deportavit.*) De quo vide *Appianum* in Ibericis, & *Plutarchum* in vita. Quippe P. Manlii Prætoris auxilio, insigni plane ac memorabili strategemate, quadringentis simul civitatibus, quarum primæ Emporiæ, per missos ad singulas nuncios, ut omnes stato die muros suos demolirentur, injunxit. Unde cum sibi tantum id præcipi singulæ crederent, ne, si in mora essent, non a Romanis tantum, sed etiam a vicinis ac sociis ad id cogerentur; maluerunt PARERE. Exstat hujus triumphi præclarum aliquod monumentum; in quo hanc fuisse inscriptionem, testatur Augustin. Nerrucius:

PALLADI VICTRICI SACRUM.
HIC HOSTIUM RELIQUIAS PROFLIGAVIT CATO, UBI SACELLUM MIRO ARTIFICIO CONDITUM, ET ÆREAM PALLADIS EFFIGIEM RELIQUIT.
PAREANT ERGO ET NOSCANT OMNES, SENATUS ET POPULI ROMANI IMPERIUM DEORUM NUMINE ET MILITUM FORTITUDINE ET TUERI ET REGI.

Keuchen.

2 *Consul iterum*) Ann. Iↄ lx. Urbis.

3 *In priore Consulatu.*) Iↄ xlix.

4 *Et ipse ei succedere.*) Et successit. Διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. *Plut.* Vide sequentia. Addita est in provinciam Scipioni Hispania ulterior. *Livius* xxxiv. Ann.

5 *Neque hoc per senatum efficere potuit.*) Contra Plutarchus, ut supra monuimus. Sed hoc non potuit efficere, ut Senatus, quæ essent acta a Catone, improbaret. Sic enim Plutarchus eodem loco: Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκλήτου ψηφισαμένης μηδὲν ἀλλάττειν, μηδὲ κινεῖν τῶν διῳκημένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, ἡ μὲν ἀρχὴ τῷ Σκιπίωνι τῆς αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ τῆς Κάτωνος ἀφελοῦσα δόξης, ἐν ἀπραξίᾳ καὶ χολῇ μάτην διῆλθεν. *Lambin.* Quomodo vero post triumphum in Republica se gesserit Cato, explicat ibidem aliorum Principum exemplis.

1 *Prin-*

Scipio in civitate [1] principatum obtineret : [2] quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur. Qua ex re iratus, [3] senatu peracto, privatus in urbe mansit. At [4] Cato censor cum eodem Flacco factus, [5] severe præfuit ei potestati. [6] Nam & in complures nobiles [7] animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprime-

re-

1 *Principatum obtineret.*) Ut qui potentiæ Romanorum provinciam aperuerat. *Vellejus* II.

2 *Quod cum non potentia, sed jure respublica administrabatur.*) Proinde, quasi dicat, ut hodie. Mores enim suorum temporum notat, obscureque potentiam Cæsaris, aut Pompeji, aut utriusque carpit, ac vellicat. Qui locus etiam argumento est; hunc scriptorem multis seculis superiorem Theodosio fuisse. *Lamb. Bosius.*

3 *Senatu peracto.*) Pighius vult rescribi *consulatu peracto*; quia nullam post secundum consulatum Scipio prorogationem imperii habuit. *Gebhard.*

4 *Cato censor cum eodem Flacco factus.*) DLXIX. Urbis. Qui ætatis xlix. *Schott.* Τῆς ὑπατείας ὕστερον ἔτεσι δέκα τιμητείαν ὁ Κάτων παρήγγειλε. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Censuram summa contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulso, L. Furius Purpureo, patricii: plebeii autem, M. Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, T. & M. Sempronii, Longus & Tuditanus. Sed omneis patricios plebeiosque nobilissimarum familiarum M. Porcius longe anteibat.* Lambin.

5 *Severe præfuit ei potestati.*) Unde *Censorius* est appellatus. *Cicero* in Caton. & Brut. *Plutarch. Liv. Val. Max.* Apud Juvenalem,

Tertius e cœlo cecidit Cato ------

Qui Horatio, *intonsus*; & Lucano,

------ *rigidi servator honesti.*

6 *Nam & in complures nobiles.*) Ἐξέβαλε δὲ τῆς βουλῆς ἄλλους τε συχνοὺς, καὶ Λεύκιον Κοΐντιον ὕπατον μὲν ἑπτὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς γεγενημένον. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Censores M. Porcius, & L. Valerius, metu mista exspectatione Senatum legerunt; septem moverunt senatu, ex quibus unum insignem nobilitate & honoribus, L. Quintium Flamininum, consularem.* Scriptor de Vir. Illustr. XLVII. adjungit caussam de animadvertendo Flaminino; *quod ille in Gallia ad cujusdam scorti spectaculum, eductum quendam e carcere in convivio jugulari jussisset.* Lege eandem in Plutarcho. Quomodo plurimi narrant. Et ita Cicero Catonem ipsum in Dialogo *de Senectute* hæc loquentem & narrantem fecit. Sed Livius eum, qui occisus fuit, transfugam Gallum fuisse dicit; & Lucium non per lictorem, sed ipsum sua manu hominem interfecisse. Καὶ ταῦτ' ἐν τῷ λόγῳ γεγράφθαι Κάτωνος; ut continuo subjungit Plutarchus. Hæc de Flaminino. De Vir. Illustribus: *Accusator assiduus malorum, Galbam octogenarius accusavit,* qui Prætor Lusitanos diripuit. Vide *Liv. Plut.*

7 *Animadvertit.*) Ex quo animadversio censoria. Cicero pro Cluentio: *Majores nostri nunquam judicium nominaverunt, neque proinde ut rem judicatam, observaverunt, animadversionem, auctoritatemque censoriam.* Lambin.

 1 *Cic-*

retur, quæ jam tum incipiebat pullulare. [1] Circiter annos octaginta, usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, reipublicæ causa [2] suscipere inimicitias non destitit. [3] A multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit. [4] In omnibus rebus singulari
3 fuit prudentia & industria. Nam & [5] agricola solers, & [6] reipublicæ peritus, & [7] juris consultus, &

1 ma-

1 *Circiter annos octaginta, usque ad extremam ætatem ab adolescentia.*) Lambinus explicat, *per annos octoginta*. Pighius supplet: *vixit circiter annos octoginta & usque ad extremam ætatem*. Bos. Vixit enim Cato nonaginta annos, & eo amplius. Quin annum agens nonagesimum Serv. Galbam accusavit, ut testatur Plutarchus. Sic enim ille: Τεσσάρων δ' ἄλλων ἐνιαυτῶν διελθόντων, Σερβίλιον Γάλβαν κατηγόρησεν ἐνενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τρειγονίαν τῷ βίῳ, καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. *Lambinus.*

2 *Suscipere inimicitias.*) Cicero Divinatione in Q. Cæcilium, seu C. Verrem: *Marcum Catonem illum sapientem, clarissimum virum & prudentissimum, cum multis graves inimicitias gessisse accepimus, propter Hispanorum, apud quos consul fuerat, inimicitias*. Idem lib. v. Accus. & pro Muræna, pro Sylla. *Lamb.*

3 *A multis tentatus.*) Plutarchus tradit, eum fere quinquagies accusatum fuisse. Sic ille: Λέγεται γὰρ ὀλίγου ἀπολιπούσας τῶν πεντήκοντα φυγεῖν δίκας, μίαν δὲ τελευταίαν ἓξ ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα γεγονὼς, ἐν ᾗ καὶ τὸ μνημονευόμενον εἶπεν, ΩΣ ΧΑΛΕΠΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΒΕΒΙΩΚΟΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ, ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΑΠΟΛΟΓΕΙΣΘΑΙ. *Lambinus.* Auctor de Viris Illustribus: *Ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus.* Causa erat, quod odiosum Censuræ magistratum gesserit. *Pomher.* Aliam probabiliorem intulit ante Nepos. *Magius.*

4 *In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria.*) In commune bonus. *Lucanus* II.

5 *Agricola solers.*) Γεωργὸς δεινός. Declarant ejus libri *de re rustica*. Lamb. Quos ex Græcis fontibus hausit. *Schott.* In quibus, teste Plutarcho, adeo laudis avidus visus est, ut in singulis rebus proprius, elegans & copiosus esse voluerit. *Mag.* Livius: *Urbanas, rusticasque res pariter callebat.* Vide Plin. lib. 7. & Ciceron. in Catone.

6 *Reipublicæ peritus.*) Πολιτικός. Declarant ejus in republ. administranda consilia, dicta & facta. *Lambin.*

7 *Jurisconsultus.*) Valer. Max. VIII. 7. *Cumque eloquentia magnam jam gloriam partam haberet; id egit, ut juris civilis quoque esset peritissimus.* Et Cicero fatetur, omnium jurisperitissimum suæ ætatis fuisse. Pomponius quoque Jurisconsultis accenset, cujus & libros extare scribit. *Keuchenius.* Hi sunt Commentarii Juris Civilis. *Lambin.*

1 *Ma-*

[1] magnus imperator, & [2] probabilis orator, [3] & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi [4] senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum: [1] Ab

1 *Magnus Imperator.*) Argumento ei rei sunt res ab eo in imperio gestæ, & triumphus ex Hispania deportatus. Citetur tamen testis Cicero; cujus hæc verba sunt sub persona Pomponii Attici in Bruto: *Ego enim Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut imperatorem, ut virum denique cum prudentia & diligentia, tum omni virtute excellentem probo.* Lambinus. Quod etiam declarant libri ejus de disciplina militari. Veget. l. 1. 8. De quibus apud Festum, Nonium, & antiquos Grammaticos. Ex illis fragmentum citat ad II. Georgicorum Servius. Idem Orationem conscripsit, de præda militibus dividenda. Nonius in Fite, Agellius 11. 18. Ubi posterior verba Catonis, quod impense sibi placuissent, exscripsit. Exstat alius mentio apud Priscianum lib. extremo. *Keuchenius.*

2 *Probabilis Orator.*) In Ms. nostro Codice conscriptum lego: *& probatissimus Orator.* Bosius. Itaque comparat eum cum Lysia M. Tullius in Bruto, quanquam dissentiente Attico. Nec Plutarchus iis assentitur, qui Catonis orationes Lysiæ Orationibus similes esse dicunt. Sic enim ille: Ὅθεν οὐκ οἶδα τί πεπόνθασιν οἱ τῷ Λυσίου λόγῳ μάλιστα φάμενοι προσεοικέναι τὸν Κάτωνος, οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἷς μᾶλλον ἰδέας λόγων Ῥωμαϊκῶν αἰσθάνεσθαι προσήκει, διακρινοῦσιν. *Lamb.* Cato tres summas in homine res præstitisse, existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator. *Plinius* VII. Cujus locum explicat Claudius Salmasius ad Solinum. Lege etiam Vossium de Historicis Latinis.

3 *Et cupidissimus literarum.*) M. Tullius libro III. de finibus: *Quo cum venissem, M. Catonem, quem ibi esse nesciebam, vidi in bibliotheca sedentem, multis circumfusum Stoicorum libris. Erat enim, ut scis, in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat: quippe qui ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsa curia soleret legere sæpe, dum Senatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens. Quo magis tum in summo otio, maximaque copia, quasi helluo librorum (sic hoc verbo in tam præclara re utendum est) videbatur.* Lamb.

4 *Senior arripuerat.*) Maxime Græcarum. Cicero in Catone: *Qui si eruditius videbitur disputare, quam consuevit ipse in suis libris: attribuito Græcis literis, quarum constat eum perstudiosum fuisse in senectute.* Val. Maximus VIII. 7. *Idem Græcis literis erudiri concupivit: quam sero, inde æstimemus, quod etiam Latinas pene jam senex didicit.* Plutarchus in vita: Ἄλλως δὲ παιδείας ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται, καὶ πόρρω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακὼς, ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν εἰς χεῖρας, βραχέα μὲν ἀπὸ Θουκυδίδου, πλείονα δ᾽ ἀπὸ Δημοσθένους εἰς τὸ ῥητορικὸν ὠφεληθῆναι· τὰ μέντοι συγγράμματα καὶ δόγμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ἱστορίαις ἐπιεικῶς διαπεποίκιλται· καὶ μεθηρμηνευμένα πολλὰ κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀπο-

3 Ab adolescentia confecit orationes. Senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes [2] Origines videtur appellasse. In quarto autem, [3] bellum Punicum primum: in quinto, [4] secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persequutus est, [5] usque

ἀποφθέγμασι, καὶ ταῖς γνωμολογίαις πέπαικ).

1 *Ab adolescentia confecit Orationes.*) Centum quinquaginta. *Cicero*. Quarum vix ad nos inscriptiones, nominaque pervenerunt. Citantur a Cicerone & Gellio, & veteribus Grammaticis: De ædilibus vitio creatis: De præda militum dividenda: Pro lege Voconia: In M. Cæcilium: Pro L. Cæsetio: De moribus C. Netonis: In Furium: In Pansam: De tribunis militum: In Q. Minucium Thermum de suis virtutibus: In Veturium de sacrilegio commisso: Pro Veturio: De lege Lætoria: De lege Bæbia: De falsis pugnis: De re Floriana: Ne quis Consul bis fiat: Adversus M. Acilium quarta: Ad liteis Censorias: In Annium: In M. Fulvium Nobiliorem: De spoliis, ne figerentur, nisi quæ de hostibus, &c. In Oppium: De decem hominibus: De fœneratione legis Juniæ: Pro Rhodiensibus: Pro lege Orchia: Dissuasio de rege Attalo & vectigalibus Asiæ: Ædileis plebis sacrosanctos esse: De Auguribus: De Indigetibus: De Conjuratione: De fundo oleario: De signis & tabulis apud Equites: De re Histriæ militari: De Consulatu: In Cornelium, ad populum, &c. *Lambin.*

2 *Origines videtur appellasse.*) M. Tullius in Catone: *Septimus mihi liber Originum est in manibus: omnia antiquitatis monumenta colligo: caussarum illustrium, quascunque defendi, nunc cum maxime Orationes conficio: jus augurium, pontificium, civile tracto: multum etiam literis Græcis utor, Pythagoræorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audiverim, egerim, commemoro vesperi.* Reprehendit hanc inscriptionem Festus in voce Originum, his verbis. *Originum libros, quod inscripsit Cato, non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus: quando prægravant ea, quæ sunt rerum gestarum populi Romani.* Lambin. Meminit etiam illorum Robertus Vulturius lib. II. de re militari. Atqui hi libri iidem sunt cum Historiarum libris: secus atque Colerus existimat. Cicero ejus Orationes atque Originum libros impense laudat. In Orationibus omnes Oratorias virtutes extollit idem Cicero, florem & lumen eloquentiæ in Originum libris laudat; etsi hæc non probet Brutus. *Vossius.*

3 *Bellum Punicum primum.*) Quod scripsit Nævius versibus Saturniis. *Festus* in Saturno. *Cicero* in Bruto. Idem in Catone: *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius?* Lambin. Gifanius e Cod suo legit *Pœnicum*, ut alibi. *Bosius.*

4 *Secundum.*) Quod ab Ennio item versibus scriptum est Annal. lib. XII. *Idem.*

5 *Usque ad præturam Servii Galbæ.*) Sic legendum, non ut vulgo, *Sergii Galbæ*. Galbæ enim erant Sulpiciæ gentis, non Sergiæ. Itaque hujus Galbæ prænomen erat

que ad præturam Ser. Galbæ, [1] qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus [2] de vita & moribus plura [3] in eo libro persequuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen [4] delegamus.

rat Servius, nomen Sulpicius. *Lambin.* De Galba vide, quæ ad Suetonium commentati sint Salmas. & Boxhornius in editione Schildiana.

1 *Qui diripuit Lusitanos.*) Suetonius: *Ser. Galba consularis, temporum suorum eloquentissimus, quem tradunt Hispaniam ex pratura obtinentem xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse.* Eo nomine a L. Scribonio Libone & M. Porcio Catone in judicium vocatus est. Qui cum se certo damnatum iri videret; complexus duos filios prætextatos, & C. Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. *Lambin. Oliver.* Exstat reprehensio Rutilii Rufi adversus Ser. Sulpicium Galbam apud Ciceronem lib. I. de Oratore; quod is, L. Scribonio Libone quæstionem in eum ferente, populi misericordiam concitasset. Ubi inter alia tradit Cicero, quod apud Catonem idem scriptum vidisset. Lege eundem in Bruto. Valerium lib. IX. 6. Epitomen XLIIX.

2 *De vita & moribus.*) Quo tempore ætatis & anno, & Consulibus interierit Cato, discordant inter se Historici. Sunt qui A. Iↄ CV. mortuum volunt Urbis Conditæ: Octoginta quinque annos natus, L. Marcio Censotino; Manio Manlio Coss. Pateculus vero male P. Censorino, M. Manlio Coss. Cicero in Bruto: *Cato,* inquit, *annos quinque & octoginta natus excessit e vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset.* Valerius vero lib. VIII. cap. I. & 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse dicit. Plinius lib. XIV. c. 4. sexcentesimo Urbis conditæ mortuum, rotundo numero dixit. Non tecte, ut puto; Plutarchus ἐνενήκοντα Catonem, & Livius nonagenario majorem faciunt. *Schott.*

3 *In eo libro.*) Cujus fragmentum elegans vide apud Gell. lib. II. c. 8. *Savar.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eo scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. *Vossius.*

4 *Delegamus.*) Sic MSS. & vulgati omnes recte. Seneca de Beneficiis lib. IV. cap. XI. *Debitores nobis deos delegat, ut illi pro se gratiam referant.* Lambinus *relegamus* legit, pro quo facit Plinius lib. 7. cap. I. *potiusque ad auctores relegabo.* Savaro.

TI-

TITUS POMPONIUS ATTICUS.

1 [1] POMPONIUS Atticus, [2] ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuo a majoribus acceptam [3] equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente, [4] &, ut tum erant

1 *Pomponius Atticus.*) Cui vitas excellentium Græciæ Imperatorum inscripsit: ut ex *Præfatione* patet. Gens Pomponia familias habuit, Bassorum, Secundorum, Atticorum, & Labeonum. *Keuch.* Manutius opinatur, quod inde, quia *sic Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur*, cognomen *Attici* adeptus sit. *Ernstius.* Meminit ejusdem in Catone, *rogatu T. Pomponii Attici*. Savaro.

2 *Ab origine ultima stirpis Romana generatus.*) Pro prima. Quod incredibile videretur, nisi ita sæpe veteres usurpassent. Livius 1. *Ibi Tarquinius ab ultima stirpe ortus.* Schott. Stirps Romana post Romulum a Numa Pompilio capit originem. Qui inter quatuor filios unum Pomponem appellavit: A quo postmodum Pomponii vocati sunt. Videtur huc respexisse Nepos, quando ab origine ultima stirpis Romanæ generatum Pomponium dicit. Locum restituit & explicat Casparus Barthius libro XLII. cap. 29. *Keuchen.* *Ab origine ultima stirpis Romana generatus.*) Certant in eluendo hoc loco Docti: quorum princeps Manutius corrigebat, *e stirpe Romana generatus*. Lambinus vero Tò *generatus* expungendum, reponendumque censet *generosus*. Bosius divisim legit *genere natus*. Casp Barthius Adverf. lib. 42. cap. 29. legit, *ab origine ultima stirpis R. generatus*, illudque R. putat significare *Regia*. Verum hos omnes interpunctione deceptos esse affirmat Schottus, eaque omissa vulgatam tuetur lectionem: q. d Genitus seu oriundus a prima nobilitate Romana. Hæc Schottus, quibus tamen non persuasit CL. Rutgersio, ut opinioni ejus accederet; quin mallet, *ab origine ultimâ stirpis Roma generatus*, vel *Romanè genere natus*, ut referat ad Numam lib. II. cap. VIII. Variar. Lect. Sallustius lib. 1. Hist. *Cato Romani generis disertissimus multa paucis absolvit*. Nuperi Editores conjecturam Bosii non tam facile in codices a se propagatos admisisse debebant. *Gebh.* Miror viros oculatissimos in re tam clara adeo cæcutiisse, alio præsertim non minus docto facem præferente. Delendum scilicet Tò *generatus*, inepti librarii commentum, ut in suis ad Ausonium notis Tollius monuit.

3 *Equestrem obtinuit dignitatem.*) *Equestrem ordinem suum* vocat libro VII. epist. 1. apud Ciceronem. Hoc honore contentus, *senatorium* non affectavit. Vide infra. *Schottus.* Prior dignitas adimebatur posterioren recusantibus. *Suetonius.*

4 *Et, ut tum erant tempora, diti.*) Formula antiquis usitata & ele-

rant tempora, diti, imprimisque studioso literarum. Hic, prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, summa suavitas oris, ac vocis; ut non solum [1] celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam [2] excellenter pronuntiaret: qua ex re in pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. Itaque incitabat omnes studio suo: quo in numero fuerunt [3] L. Torquatus, [4] C. Marius, C. F. M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior. Pater mature deces- 2
sit. Ipse adolescentulus propter affinitatem [5] P. Sulpicii, [6] qui Tribunus pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat M. Servio fratri Sulpicii. Itaque, in-

elegans. Cicero in Bruto: *Decimus Brutus erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis, eruditus*. Exempla passim obvia. *Schott.*

1 *Celeriter acciperet.*) Cum vocabulo *celeriter* rectius congruit *arriperet*: magis enim Latinum est, ut hoc loco ex Cicerone notat P. Manutius. Significat autem, *cupide amplecti*. Schottus. *Celeriter acciperet.*) Nihil mutandum. Hinc *capax ingenium*. M. Tullius Catone Majore: *Pueri res eas non tum primum accipere videntur*. Gebhard.

2 *Excellenter pronunciaret.*) Infra: *Tanta suavitas erat sermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem esse, non adscitum. Idem poemata pronunciabat & Græce & Latine, sic ut supra nihil posset*. Cui virtuti quantum tribuant Rhetores, in vulgus notum, cui & primas & secundas & tertias Demosthenes tribuebat. *Schott.*

3 *Lucius Torquatus.*) Hic L. Manlius Torquatus appellabatur, quia Manliæ gentis Consul fuit cum L. Aurelio Cotta, biennio ante Consulatum Ciceronis, anno ab U. C. Iↄ clxxxvii. *Ernst.*

4 *C. Marius C. filius.*) Est sane antiquis modus loquendi, qui Ursino etiam probatur. Manutius legit, *C. Marii filius*. Ernstius. Apud Vellejum est, Cajus Marius Caji Consulis filius. Solus Appianus fratris filium vocat. *Keuchen.*

5 *P. Sulpicii.*) Clari Oratoris. *Ernst.*

6 *Qui Tribunus pl. interfectus est.*) Anno Urb. cond. DCLXV. & Cic. xix. L. Corn. Sylla & Q. Pomp. Rufo Coss. quum auctore Mario perniciosas leges (quas per vim latas Sulla dicebat, ut est Philipp. 8.) promulgasset, ac Pompeji Consulis filium, Sullæ generum occidisset; qui cum exercitu in urbem venit, ex eaque Sul-

interfecto Sulpicio, posteaquam vidit [1] Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam; neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum tempus ratus [2] studiis obsequendi suis, [3] Athenas se contulit: [4] neque eo secius adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis: [5] cujus fugam pecunia sublevavit. Ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem [6] magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam præter gratiam, quæ jam adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim [7] versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem æquam habe-

Sulpitii & Marii factionem expulit. Ut ex Livio lib. lxxvii. aliisque notat Fabricius. Tum Sulla P. Sulpitium oppressit, eique ferro erepta vita est. Cicero Catilin. iii. & lib. iii. de Orat. *Ernst.*

1 *Cinnano tumultu.*) Anno U. C. DCLXVI.

2 *Studiis obsequendi suis.*) Id est, serviendi. Nam & Cicero *obsequi & servire valetudini* dixit. *Manutius.*

3 *Athenas se contulit.*) Ubi nobilissimum orbis terrarum Gymnasium. *Cicero.* Quo mittebantur ex omnibus orbis partibus reges, regumque filii. Unde illa nomina plena laudis, plena gloriæ nata sunt. *Thucydidi* dictæ sunt παίδευσις Ἑλλάδος: *Diodoro* κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον· *Straboni* σοφῶν οἰκητήριον. *Aristidi* σοφίας πρυτανεῖον· *Euripidi* apud Athenæum, Ἑλλάδος Ἑλλάς· *Pindaro* Ἑλλάδος ἔρεισμα· *Demostheni* ψυχὴ καὶ ἥλιος, καὶ ὀφθαλμὸς Ἑλλάδος. De quibus imprimis splendide *Isocrates* in Panegyrico. Vide Athenas Atticas Meursii, & Historiam Philosophicam Georgii Hornii lib. vii. *Keuchen.*

4 *Neque eo secius.*) *Eo secius* familiaris auctori locutio, occurrit phrasis in Conone, Eumene, Dione, Annibale, & inferius. *Savaro.* Vide Notas Gebhardi ad Miltiadem.

5 *Cujus fugam.*) Armis Sullanis urbe ejectus, in Minturnensium paludibus latuit. *Plutarch.*

6 *Magnam partem.*) Hoc est, res mobiles trajecit, mare scilicet mediterraneum. *Ernstius.*

7 *Versuram facere.*) Æs alienum alieno ære dispungere, quod faciunt, qui mutato creditore satisfaciunt ea pecunia antiquiori creditori, quam a novo mutuati sunt. Videatur Festus. Donatus exponit *versuram facere*, cum quis minore fœnore acceptam pecuniam majore occupat. Eo sensu

quo

haberent, semper se interposuit, atque ita, ut [1] neque usuram unquam ab iis acceperit, neque [2] longius, quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit, ita ut singulis [3] sex modii tritici darentur, [4] qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. Hic autem sic se gerebat, [5] ut communis infimis, [3] par

quo Nepos. Cicero ad Atticum: *Non modo magno, sed iniquissimo fœnore versuram facere Aurelius coactus est*. Ad eundem: *Vereor ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit*. Gebhard. Vocem & locum egregie explicavit Jac. Cujacius in Observat. & Simeon Bolius in v. libro ad Atticum epist. 21. *Neque post calamitatem versuram facere potuisset*. Vide P. Diaconum. Hanc legibus Romanis magis, quam usuram vetitam, auctor Tacitus lib. v. Annal.

1 *Neque usuram.*) V. Lamprid. in Alexandro c. 21. & 26. & Capitolinum in Pio c. 2.

2 *Longius quam dictum esset, eos debere passus sit.*) Quia libri quidam *es* præferunt, ideo conjectabat Rutgersius *eos debere*. quod & Schottus amplexus fuerat. *Gebhardus*.

3 *Sex modii.*) Joan. Savaro & Beurerus legunt *septem modii*. Sed hunc locum recte Faernus restituit, cum antea etiam pro *modiis* legeretur *modius*. Ernstius. *Μεδιμνός ἐστι ξηρῶν μοδίων ἕξ. Suidas.*

4 *Qui modus mensura medimnus Athenis appellatur.*) Vel *medimnum*. Utrumque a Tullio fuit usurpatum. Cicero v. in Verrem: *Sed tritici septem millia medimnum ex Nymphonis rationibus edicta pœna.* Ibidem: *In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur*. Capiebat autem senos modios. Ita Suidas & alii testantur. *Keuchen.* Gifanii liber tamen mox: *septem modios tritici* nominat. Sane Alex. ab Alex. lib. 11. 20. ita distinguit; ut modios quidem sex medimnum facere; Atheniensem autem medimnum septem modiis constare dicat. *Boecler.*

5 *Ut communis infimis.*) Blandus & affabilis, comis & obvius. Dositheus Magister lib. 3. Mſ. ex Bibliotheca Cl. Puteani V. C. *Omnibus communem esse, πᾶσι κοινὸν εἶναι*. Probus hujus libri exscriptor potius, quam auctor in carmine ad librum de Theodosio imperatore loquens:

Communis cunctis hominem se regna tenere
Sed meminit: vincit hinc magis ille homines.

Sidoniiis in Concione l. 7. vide Notas, & supra in Miltiad. fine. *Savaro*. Cæterum colebant Athenienses summo jure commune jus humanitatis, quo civis civi a civibus esset communis, ut loquitur Cicero. Apulejus in Apologia: *Athenienses propter commune jus humanitatis, &c.* Pro *communis*, Antonius Augustinus legit *comis*.

par principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. [1] Quo beneficio ille uti noluit: quod nonnulli ita interpretantur, [2] amitti civitatem Romanam alia adscita. Quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. [3] Itaque aliquot ipsi & Philiæ locis sanctissimis posuerunt. [4] Hunc enim in omni procuratione Reip. [5] actorem, auctoremque habebant. Igitur

1 *Quo beneficio ille uti noluit.*) Civem tamen Atticum Cicero vocat; respiciens, credo, ad cognomen, non ad jus civitatis; l. I. Epist. XVI. & lib. II. Epist. I. *In eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerat civis ille tuus Demosthenes.* Schott.

2 *Amitti civitatem Romanam alia adscita.*) Civitatem Romanam vocat jus civium Romanorum. Inde apud Jurisconsultos, *Civitate donare*. Illa amittebatur, si Romanus civis urbis alterius jura adsciceret. Quippe duarum civitatum jure civili nemo censebatur civis. *Keuchen.* Neque enim jure Quiritium idem duarum civitatum civis esse poterat. Cicero pro Cæcinna, & pro Corn. Balbo: *Duarum civitatum civis esse nostro jure civili nemo potest: non esse hujus civitatis civis, qui se alii civitati dicarit, potest.* Vide Anton. Goveanum, J. C. Var. Lect. Jur. Civil. cap. 6. *Schott.*

3 *Itaque aliquot ipsi & Philiæ locis sanctissimis posuerunt.*) Extant variæ doctorum de hoc loco contentiones. Cum Mss. habeant *Phidiæ*, natum est vitiosissimum illud *Piliæ*, quam tamen aliquanto post Athenis regressum Romam demum duxit. Fulvius Ursinus eliciebat *filiæ*. Quidam *Philiæ*, id est amicitiæ; quod amicitiæ cultor esset constantissimus: quam Divam doctiores in veterum monumentis ignorant. Lipsius *ipsi & Fidei* divinabat Elect. I. c. 14. Quod Schottus improbat, neque melius quid extundit. Etsi nunquam ego id verum judicarim; tamen ante quinquennium Anno CIↃ IↃ CXXV. in familiari colloquio Lugduni Batavorum magnopere mihi commendavit Emendationem Jani Rutgersii, viri longiore vita dignissimi: *Itaque aliquot Pnyce & Pœcile locis sanctissimis* Clariss. & Doctiss. P. Scriverius. Vulgata lectione deceptus *V. Cl.* Joannes Meursius putat revera statuam Piliæ positam libro III. cap. III. Athenarum Attic. *Gebhard.*

4 *Hunc enim, &c.*) Hæc ad Phidiam (sive aliud, sed viri nomen fuit) referenda puto cum Manutio. Sane non fuit uxor Attici honore supervacuo & immerito onetanda. *Bœcler.*

5 *Actorem auctoremque.*) Ms. Schotti inverso ordine *auctorem actoremque*. Bosius. Recte vocat *actorem*; is enim communi mandato caussas & lites universitatis persequebatur. Ab Atheniensibus appellabatur ἔκδικος, qui Gajo ICto fuit Syndicus *l.* 1. §. 1. *D. Quod cujuscunque univers. nom. agatur.* Ernstius. Non dissimulanda quorundam libb. lectio, *in omni procuratione reip. publicum actorem*. Bœcl. Tollius in notis ad Ausonium alterum a librariis additum suspicatur. Solebant enim illi varias le-

gitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, [1] in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, [2] ut eandem & patriam haberet, & dominam. Hoc specimen prudentiæ, quod cum in eam se civitatem contulisset, [3] quæ antiquitate,

lectiones margini illinere, quæ deinde in contextum migravere. In primis autem in iis, ubi litera *u* cum vocali alia conjungitur. Non enim ea seriei ceterarum literarum includebatur, sed supra ceteras scribebatur, hoc modo *auctorem*. Unde post ortæ dubitationes, & allucinationes plurimæ, fugientibus præsertim præ vetustate literis.

Auctoremque.) Subaudi *secundum.* Atqui sic optime cum præcedente voce convenit. *Auctores* autem *secundi* fidejussores erant ob evictionem dati. Quæ vox deinde translata est ad omne genus procurationis. Adi Ulpian. *in l. 4. D. de Evict.* Ernst.

1 *In qua domicilium orbis terrarum.*) Infra: *Cum se uterque Principem non solum urbis Romæ, sed orbis terrarum esse crederet.* Martialis:

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Ad quod respexit Sex. Jul. Frontinus lib. 11. de aquæductibus urbis Romæ: *Sentit*, inquit, *hanc curam Imperatoris piissimi Nervæ principis sui Regina & Domina orbis in dies*; (lego *indies.*) *Quæ terrarum Dea consistit, cui par est nihil, & nihil secundum.* Schott. Cicero: *Roma arx omnium terrarum.* Et in Catilin. *Lux Orbis terrarum, & arx omnium gentium.* Philipp. vi. *Quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se P. R. victoris, dominæque omnium gentium patronum dicere auderet?* Horat. Od. iv. libro iv. *Lambin.* De cujus magnitudine & potentia lege Lipsium in admirandis, Rosinum in antiquitatibus. Plena laudum & gloriæ omnis antiquitas. Marcianus instar omnium unus:

Ἐν τοῖς ἔθνεσι πᾶσιν ἡ Ῥώμη ἐστὶ πόλις
Ἔχουσ' ἐφάμιλλον τῇ δυνάμει καὶ τοὔνομα,
Ἄστρον τι κοινὸν τῆς ὅλης οἰκουμένης.
Ἐν τῇ Λατίνῃ, Ῥώμυλον δ' αὐτὴν κτίσαι,
Θέμενοι ἀφ' αὐτοῦ φασι τοῦτο τοὔνομα.

2 *Ut eandem & patriam haberet, & dominam.*) Subtiliter quidem a Lambino excogitata lectio, in textum tamen recipi non debuit; in libb. enim, *ut eandem & patriam haberet & domum voluit.* Hæc ultima vox etiam in MS. exstat teste Schotto, quæ si retinenda est, admonet nos de vitio totius loci mutilati aut corrupti. Planissima igitur lectio fuerit, si *domum* restituatur, & aptius forte si tollatur vocula *est* post *natus*, & *ut* post *imperii*. Vid. Schott. obs. lib. 3. cap. 8. *Bœcler.* Ernst. relative *domum* legit.

3 *Quæ antiquitate.*) Unde αὐτόχθονας sese appellabant Athenienses; id est, ut explicat Servius, *terrigenas*. Vide Suidam in Αὐτόχθονες. Scholiastes ad Equit. Aristophanis: Πρῶτοι τε καὶ αὐτόχθονες οἱ Ἀθηναῖοι. Euripides Jone:

—— Ἐλθὼν λαὸν εἰς αὐτόχθονα

Κλει-

tate, [1] humanitate, [2] doctrina præstaret omnes, ei
4 unus ante alios fuerit cariſſimus. [3] Huc ex Aſia
Sulla decedens cum veniſſet; quamdiu ibi fuit, ſe-
cum habuit Pomponium, captus [4] adoleſcentis & hu-
manitate & doctrina. [5] Sic enim Græce loquebatur,
[6] ut Athenis natus videretur. [7] Tanta autem erat
ſuavitas ſermonis Latini, ut appareret in eo nati-
vum quendam leporem eſſe, non adſcitum. Idem
poemata pronuntiabat & [8] Græce, & Latine ſic;
ut ſupra nihil poſſet. Quibus rebus factum eſt, ut
Sul-

Κλεινῶν Ἀθηνῶν. —
Idem apud Plutarchum, de Athenis:

Ἣν πρῶτα μὲν λεὼς ὐκ ἐπακτὸς ἄλλοθεν,
Αὐτόχθονες δ᾽ ἔφυμεν. —

Lege præ aliis Ariſtidem in Panathænaica. Inde eſt, quod Cicero dicit in Oratione pro Flacco: *Ex ſeſe ſuos cives genuiſſe dicuntur*. Et Juſtinus II. *Non advena, neque paſſim collecta populi colluvies originem urbi dedit, ſed in eodem nati ſolo quod incedunt; & quæ illis ſedes, eadem origo eſt*. De qua urbe Incomparabilis Meurſius, Fort. Attic. cap. 1. & 8. *Keuchen.*

1 *Humanitate.*) De ingenti humanitate Athenienſium erga hoſpites & peregrinos, deque ara Miſericordiæ eorum, vide Theophili Græci Juriſconſulti παράφρασιν in S. Ἀλεξανδρέᾳ δ΄. *Inſt. de Jure Nat. Gent. & Civ.* & illos ſcriptores, quos ibidem citavit Cl. Fabrotus. *Ernſt.*

2 *Doctrina.*) Unde *cætos & omnis ſcientiæ magiſtros* vocat Apulejus in Metamorphoſi. Et Mamertinus in Panegyrico: *Ipſa illa bonarum artium magiſtra atque inventrices Athenæ*. Quas ideo *doctas* dixerunt Poetæ. Vide, quæ fuſe a nobis paullo ante notata ſunt.

3 *Huc ex Aſia Sulla decedens.*) Infra: *Humanitatis nullum adferre majus teſtimonium poſſum, quam quod adoleſcens idem ſeni Sullæ fuerit jucundiſſimus; ſenex adoleſcenti M. Bruto*. Schott.

4 *Adoleſcentis humanitate & doctrina.*) Cicero Catone majore, quem Attico miſit: *Novi moderationem animi tui & æquitatem; teque non cognomen ſolum Athenis deportaſſe, ſed humanitatem & prudentiam intelligo*. Et Epiſtola 1. lib. XIII. ad familiar. *Pomponius Atticus omni liberali doctrina politiſſimus*. Idem.

5 *Sic enim Græce loquebatur.*) Unde *Attici* cognomentum. Cicero v. de Finibus: *Athenis ſe collocavit, ut ſit pæne unus ex Atticis, ut id etiam cognomine videatur habiturus*. Schottus.

6 *Ut Athenis natus.*) Ut Antonius ille apud Plin. lib. IV. Ep. 3. *Ernſt.*

7 *Tanta autem erat ſuavitas ſermonis Latini.*) Cicero Epiſt. 1. lib. XV. ad Atticum: *Oratio ſcripta elegantiſſimis ſententiis, ut nihil poſſet ultra*. Hoc de Catulis prædicat idem Cicero I. de Offic. *Heidman.*

8 *Græce & Latine.*) Scripſerat Græce de conſulatu Ciceronis commentarium; qui tamen horridulus & incomptus Ciceroni viſus eſt, lib. II. Ep. 1. & inf. *Schott.*

1 *Nun-*

Sulla [1] nunquam eum a se dimitteret, cuperetque secum deducere. qui cum persuadere tentaret; *Noli, oro te*, inquit Pomponius, *adversum eos me velle ducere cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui*. At Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens jussit deferri. Hic complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, [2] & omnia reliqua tempora aut literis, aut Atheniensium Reip. tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præstitit. Nam & [3] ad comitia eorum ventitavit; & si qua res major acta est, non defuit: [4] sicut Ciceroni in omnibus ejus periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti, LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. [5] Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, [6] L. Cotta, & L. Torquato Coss. [7] quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, [8] ut lacrymis desiderii futuri dolorem indicaret. Habebat avun-

1 *Nunquam eum ab se dimitteret.*) Erat enim & ipse Sulla literis Græcis atque Latinis juxta doctissime eruditus, animo ingenti, cupidus voluptatum, [illegible]oriæ cupidior, facundus, [illegible]dus & amicitia facilis. *Sallustius* Jugurth.

2 *Et omnia reliqua tempora aut literis.*) Philosophiæ Epicureæ. *Cicero* de Legibus.

3 *Ad comitia eorum ventitavit.*) Cicero lib. 1. Epist. x. ad Attic.

4 *Sicut Ciceroni in omnibus.*) Ad comitia tamen sua Prætoria Cicero eum non vocavit; immo, ne quid rebus ejus incommodaret, venire prohibuit. 1. *Attic.* 20. Ad Consularia eum vocat. 1. Epist. 2. *Heidman.*

5 *Tranquillatis autem rebus Romanis.*) Παθητικῶς. Utitur & in Topicis Cicero: *Ut aut perturbentur animi, aut tranquillentur.* Et Horat. epist. XVIII. lib. 1. *Schott.*

6 *L. Cotta, & L. Torquato Coss.*) Anno U. C. DCLXXXVIII. Quorum Consulum meminit & in Catilin. tertia, & Agraria II. in Rullum. Cicero. *Idem.*

7 *Quem diem.*) Fulvius Ursinus *abeuntem* istis binis vocibus præferebat. Rutgers. lib. 11. Variar. Lect. cap. 8. *Discedentem sic universa.* At si meo staretur arbitrio, mallem jugulare voculam *diem* cum Antonio Augustino V. Cl. *Gebhard.*

8 *Ut lacrymis desiderii futuri.*) Lege, quæ ad Alcibiadem notata sunt. De hujusmodi lacrymis Philo περὶ ἀποικίας.

avunculum [1] Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: [2] cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam. Quo facto tulit pietatis fructum. [3] Cæcilius enim moriens testamento [4] adoptavit eum, [5] heredemque fecit ex dodrante, ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta [6] soror Attici Q. Tullio Ciceroni; [7] easque nu-

1 *Q. Cæcilium.*) Meminit ejus Cicero Epist. 1. lib. I. lib. II. 19. ad Att. ubi eum quoque Attici avunculum vocat. *Ernstius.*

2 *Cujus sic asperitatem.*) Difficillimam naturam, quales δύσκολοι vocantur Græcis. *Boecl.*

3 *Cæcilius enim moriens.*) Valer. Maximus lib. VII. 9. *Q. Cæcilius L. Luculli promptissimo studio, maximaque liberalitate, & honestum dignitatis gradum, & amplissimum patrimonium consecutus: cum præ se semper tulisset, unum illum sibi esse heredem. moriens etiam annulos ei suos tradidisset; Pomponium Atticum testamento adoptavit, omniumque bonorum reliquit heredem.* Schottus, Lambin. Gebh. Sic & M. Popilius Oppium Gallum familiarissimum suum traditis annulis delusit. Adeo verum est, quod Poeta dicit:

Boni est viri etiam in morte nullum fallere.

4 *Adoptavit eum.*) Quod ei gratulatur M. Tullius lib. III. epist. xx. cujus inscriptio: *Cicero S. D. Q. Cæcilio Q. F. Pomponiano Attico:* ex usitata adoptionum formula, ut nomen in *anus* desinat. M. Varro lib. II. de re rustica, cap. II. *Atticus, qui nunc T. Pomponius, nunc Q. Cæcilius, cognomine eodem.* Vide & de libertorum, & adoptatorum cognominibus Angelum Politianum Miscell. capite XXXI. & Anton. Augustinum Emendat. Juris lib. III. cap. VIII. *Schott. Lambin.* Jubebat ejusmodi testator adoptatos NOMEN SUUM FERRE, l. *sed & si*, & l. *facta*, §. *si sub nominis*, ff. ad Trebellian. Apud Ovidium XV. Metamorphoseon Jupiter ad Venerem de Cæsaris ἀποθεώσει.

—— Qui nominis heres

Impositum feret unus onus. ——

Brissonius.

5 *Heredemque fecit ex dodrante.*) Hereditas plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ assis appellatione continentur. Habent autem hæ partes propria nomina ab uncia usque ad assem: sicuti libro II. Institutionum traditum est. Unde frequenter legimus, alios institutos esse heredes ex quadrante, alios ex semisse, alios ex dodrante, alios ex asse. Dodrans significat novem uncias, quasi dempto quadrante. *Beroald.*

6 *Soror Attici.*) *Pomponia* dicta, ex qua Quinctum filium paullo ante M. Ciceronis consulatum suscepit. Nam Q. Cicero F. Marco Cicerone filio major natu fuit, ut in epistolis ad Q. fratrem legimus, & togæ puræ suis temporibus utrique datæ demonstrant. Cum ea non bene conveniebat Quincto: lib. I. epist. XV. & lib. V. epist. I. A qua & divortit, lib. IV. ep. XV. *Schott.*

7 *Easque nuptias M. Cicero conciliarat.*) De conjugio eorum parum concordi Cicero ipse I. Attic.

nuptias M. Cicero conciliarat, [1] cum quo a condiscipulatu vivebat conjunctissime, multo etiam familiarius, [2] quam cum Quincto: ut judicari possit, plus in amicitia valere [3] similitudinem morum, [4] quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortensio, qui iis temporibus [5] principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, [6] Cicero, an Hortensius. & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut [7] inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio; [8] essetque talium viro-

tic. 5. 6. 8. 10. *Heidman.* Sic infr. *Nuptiarum conciliator fuit Antonius.*

1 *Cum quo a condiscipulatu vivebat conjunctissime.*) Hinc Fabius Quinctilianus: *Condiscipulorum amicitia ad senectutem usque firmissima durant, religiosa quadam necessitudine imbuta.* lib. 1. Institut. Orat. cap. 11. Et Nepos infra: *Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit.* Heidman.

2 *Quam cum Quincto.*) De Cicerone vicissim infra: *Atticum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit.* Et lib. XIII. ad Famil. *Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem: nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius: Homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus.* Idem.

3 *Similitudinem morum.*) Cicero in Lælio: *Nihil est quod ad se rem tam alliciat, tam attrahat, quam ad amicitiam similitudo.* Et: *Dispares mores disparia studia sequuntur; quorum dissimilitudo dissociat amicitias.* Schott.

4 *Quam affinitatem.*) Vide supra in Dione & in Timoleonte ibidem Notas. Conjunctionem Justin. dixit libr. 6. *Porro Pisandrus conjunctione Agesilai, etiam virtutum æmulator erat.* Id est affinitate. Erat enim uxoris ejus frater. Infra: *Agrippa potissimum ejus diligeret affinitatem; præoptaretque Equitis Romani filiam generosam nuptiis.* Savaro.

5 *Principatum eloquentiæ tenebat.*) Unde *caussarum Rex* dictus. Dictionem incredibili gestus suavitate commendabat. *Cicero* in Bruto. Vide Vossium de Historicis Latinis, 1. 11. *Keuchen.*

6 *Cicero, an Hortensius.*) Inter quos etiam in amando æmulatio fuit. Hortensium enim levitatis & inconstantiæ sæpe arguit M. Tullius: Epist. 1. lib. III. & III. lib. IV. & III. lib. 1. ad Quinctum fratrem. Rursus lib. V. epist. XX. & lib. VI. epist. 1. actionem ejus λιγυρὰν, id est, argutam obscure perstringens, *Momum Ligurinum* recte vocat. Infra: *Cum æqualibus suis, Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus.* Schott.

7 *Inter quos tantæ laudis esset æmulatio.*) Sic infra: *Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ eorum retinere usum, benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio intercedebat.* Idem.

8 *Essetque talium virorum copula.*) Conjunctio. Nazarius Panegyrico in Constantinum cap. X. *Sed profecto nulla vi possunt coire, quæ natura-*

6 virorum copula. In republica ita est versatus, ut semper [1] optimarum partium & esset & existimaretur; neque tamen se civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, [2] quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more majorum, neque capi possent conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, [3] neque retineri sine periculo, corruptis civitatis moribus. [4] Ad hastam publicam nunquam accessit. Nullius rei [5] neque præs, neque manceps factus est. Neminem neque suo nomine [6] neque subscribens accusavit. In jus de sua

re

turali divortio dissident: nec ulla tam fidelis est copula; qua in diversum tendentia nexu suo teneat. Gebhard.

1 *Optimarum partium.*) Ursinus opinatur legendum esse pro *optimarum*, *optimatum*. Ernst. Meminit Just. Lipsius lib. VI. cap. 7. Politicorum. Nescio tamen an id dicat Nepos, quod Cicero in epist. cum de civilibus discordiis loquitur, *se a bonis numquam dissentire, cum bonis facere, ceteris bonis viris jungi velle.* Bœcl.

2 *Quam qui maritimis jactarentur.*) Rempublicam navi, & maris tempestatibus bella intestina ἀλληγορικῶς comparari, auctor Fabius lib. VIII. c. 6. ex Horat. I. Carm. Od. XIV. Infra Nepos, *Si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme, marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit?* Cicero quoque in Muræniana, Comiria freto & Euripo comparat: & II. Philipp. Oceano bella civilia. *Schott.*

3 *Neque retineri.*) Plenis buccis excipit laudatque hanc Cujacii emendationem Lambinus, *neque geri sine periculo*: ita tamen ut retinendum existimet *e repub.* Schotti libri membranacei: *neque e Rep. sine periculo*, ut *esse* exaudiendum sit. Mihi haud displicet conjectura Jani Rutgersi, *neque retineri sine periculo*. lib. II. Var. Lect. cap. 8. *Gebhard.*

4 *Ad hastam publicam nunquam accessit.*) Cum publica auctione vendebatur aliquid, hasta figi solebat, quæ *publica* dicta. *Alex. ab Alex.* Quod venibat, hastæ subjici dicebatur. Lege Beroaldum IV. in Propert. commentar. Id genus venditionis eleganti vocabulo Tertullianus *hastarium* vocat. De cujus jure pulchre tractat Zasius de Orig. Jur.

5 *Neque præs, neque manceps.*) *Publicanus* tamen fuit. Cicero libro II. Epist. XV. & vectigalia apud Sicyonios exercebat, lib. I. Epist. XIX. Vide Car. Sigonium l. III. de antiquo Jure civium Romanorum, cap. IV. *Schott.*

6 *Neque subscribens.*) *Subscribere in crimen*, J. C. formula est, quum accusarot libellis, quos dabat, testabatur se nomine professum esse. l. 3. §. Item *scribere*. D. De accusat. & sæpe alias. *Idem.*

1 *Ho-*

re nunquam iit; judicium nullum habuit. Multorum consulum, prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, [1] honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone [2] voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, [3] assectam esse prætoris. Qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, [4] ut ejus observantia omnibus esset carior,

1 *Honore fuerit contentus.*) Quem minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Cicero l. 1. ep. XVII.

2 *Voluerit ire in Asiam.*) Vide extremam epistolam XVI. lib. 1. ad Atticum, cujus initium: *Quæris ex me, quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire. Equidem vellem ut ires: ac vereor ne quid in ista re minus commode fiat. Sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in provinciam non sim profectus.* Schott. Lambin. Vulgo legebatur *voluit ire*. Prætor autem fuit Q. Tullius, ut Schottus adnotavit, M. Val. Messala & M. Pu[illegible] Pisone Coss. A. U. IↃCXCII. *Bosius.*

3 *Assectam esse Prætoris.*) Prætor fuit Q. Tullius anno DCXCI. M. Valerio Messala, M. Pusio Pisone Coss. Ante Idus Martias Asiam provinciam sortitus: & ante Nonas Decembris profectus, F. Flacco successit. Cicer. ad Attic. & in Oration. Suetonius ergo male in Augusto cap. III. *Proconsulatum Asiæ* administrasse ait, quæ *Prætoria* est, Cicerone & Nepote testibus omni exceptione majoribus. Falso quoque idem, *parum secunda fama administrasse*: cum M. frater in Orat. & epistolis ad eum scriptis tantopere laudet, tantisque honoribus ornatum fuisse testetur. *Schott.* Cæterum dicit Q. fratrem Proconsulatum Asiæ administrasse, quæ Prætoria est, hoc modo: Senatui lege Sempronia liberum erat, quos in quas vellent provincias mittere. Quanquam crediderim, cum Prætorius aliquis in provinciam Consularem mittebatur, eum jure quoque Consulari mitti solere, verbi gratia, cum XII. fascibus, non sex tantum. Atque adeo juxta imperium quod a Senatu quis acceperat, pro Consule, aut pro Prætore eam provinciam administrare dicebatur, tametsi Prætorius Consularem, aut e diverso Consularis Prætoriam adeptus esset. Ergo Asia ἰδιωτικῶς & Consulis & Prætoris administrationi subjacebat.

4 *Ut ejus observantia.*) Hinc factum est, ut eum libentius omnes observarent, colerent, atque in oculis ferrent: ἐνεργητικῶς Manut. *Observantia*, qua ipse aliquem observabat. Nam & παθητικῶς dicitur; ut *utilitas* apud Terentium in Eunucho: Et ad Tironem Cicero: *invidia mea*, Catilinar. II. & Tuscul. IV. *Schott.* Est qui *observantiam* de cautione & circumspectione circa honorum partiumque studium accipi posse

rior, cum eam officio, non timori, neque ſpei tri-
bui viderent. [1] Incidit Cæſarianum civile bellum,
7 cum haberet annos circiter ſexaginta. [2] Uſus eſt æ-
tatis vacatione, neque ſe quoquam movit ex urbe.
Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompejum profici-
ſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. [3] Ipſum
Pompejum conjunctum non offendit. Nullum enim
ab eo habebat [4] ornamentum, ut cæteri, qui per
eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum par-
tim invitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, [5] partim ſumma
cum ejus offenſione domi remanſerunt. [6] Attici au-
tem quies tantopere Cæſari fuit grata, ut victor,
cum privatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic
non

non abſurdum judicat. judicet lector. *Bœcl.*

1 *Incidit Cæſarianum civile bellum.*) Anno Urbis Iↄ ccII. quando M. Marcellus Conſul legem ferebat de abrogando Cæſari imperio, etſi invitis & repugnantibus Servio Sulpic. Coſ. altero, &, ut videbatur, Cn. Pompejo, & Tribun. pl. *Ernſt.* Alii initium conjiciunt in ann. Romæ DCCV. L. Corn. Lentulo Cruſ. C. Claudio Marcello Coſſ. *Ubbo Emmius.*

2 *Uſus eſt ætatis vacatione.*) Quod ſcilicet haberet annos circiter lx. Quintilianus Declam. CCCVI. *Eſt præcipuum jus ſenectutis, quoniam non una ſubit omnis ætas, non perpetuo Senatorem citat Conſul; eſt ſua legationibus requies, cum hos habueris annos, jam non militabis.* Supra in Timotheo: *Hic cum eſſet magno natu, & magiſtratus gerere deſiiſſet.* vide not. in Sidonii Epiſt. 6. l. 1. *Savaro.* De ætatis vacatione vide Juriſconſultum lib. L. Tit. VI. Pand. de *immunitate.* l. v. §. fin. de Mun. & Honor. & in Tit. de Vacat. & exempt. Mun. Vacationes autem ſunt excuſationes a muneribus publicis, militaribus, & aliis, quæ præfecti obire conſueverunt. *Schott.*

3 *Ipſum Pompejum conjunctum.*) Scilicet amicitia. *Schott.* Vel cognatum ex Juſtino VIII. *Jan. Rutgerſius* l. 2. c. 8. Boſius *non junctum.* Urſinus *conviventem.* Lambinus, *Ipſum Pompejum non ſecutus non offendit.* Schott. obſ. l. 2. 3. *ſe ipſum Pompejo junctum non oſtendit.*

4 *Ornamentum.*) Rittershuſius apud Schoppium lib. III. Verſ. c. 8. locum hunc habet ſuſpectum, & pro *ornamentum* rectius legi putat *autoramentum.* Quam conjecturam mirifice juvat meus liber Mſ. *Ernſt.*

5 *Partim ſumma cum ejus offenſione.*) Pompejus enim pro hoſtibus ſe habere dicebat, qui extra ſua caſtra eſſent: Cæſar vero eos, qui in hoſtium caſtris non eſſent, pro amicis ſe habiturum. Cic. pro Ligar. & Seneca Philoſoph. *Schott.*

6 *Attici autem quies.*) Elegantiſſime *quies* dicitur, qua quis neutri ſe parti applicat. Et ſic utitur τὸ *quietus*, pro eo, qui eſt neutrarum partium, in Pelopida. Salluſtius epiſt. 1. de Ordinanda Republica: *Et aperte quietis mortem, rapinas, poſtremo omnia, quæ corruptus*

non solum molestus non fuerit, [1] sed etiam sororis
filium, & Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesse-
rit. Sic vetere instituto vitæ effugit nova pericula. 8
[2] Secutum est illud, [3] occiso Cæsare, [4] cum Respub.
penes Brutos videretur esse & Cassium, [5] ac tota
civitas se ad eum convertisse videretur: [6] sic M.
Bruto usus est, ut nullo ille [7] adolescens æquali fa-
miliarius, quam hoc sene: neque solum eum princi-
pem

pem animus jubebat, minitari. Hinc *quiescere*, neutras sequi partes, apud Curtium libro x. Eodem pene modo Græci ἡσυχίαν ἄγειν, ἔχειν, & ἐλθεῖν. Vide Diodorum. *Gebhard.*

1 *Sed etiam sororis filium, & Q. Ciceronem.*) Alii *sororis filium Q. Ciceronem*. MSS. Manutii, Gifanii, Leidensis: *sororis filium, & Q. Ciceronem*. Ursinus conjicit legendum: *sororis filium, & Q. Ciceronem*. Bosius.

2 *Secutum est illud, occiso Cæsare.*) Schoppii vetus liber & MS. meus dictione auctiores legunt: *Secutum est illud tempus occiso Cæsare*. Idem. Sed prior χαφὴ non bonitatem modo, sed & χρῆσιν Cornelianam sapit. *Keuchen.*

3 *Occiso Cæsare.*) A conjuratis, quorum princeps Cassius, XXIII. vulneribus ac plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. *Sueton.* Inde sive fortuito, sive a percussoribus compulsus, ad basin statuæ Pompejanæ se demisit, quam cædes ista cruore implevit: ut videri possit ipse Pompejus supplicio inimici adstitisse sub pedes ejus collapsi. *Plutarchus.* Additum a nonnullis, irruenti Bruto dixisse morientem, καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον. Contigit illud anno (Romæ) IↃ CCX. idib. Mart. Cajo Julio Cæsare V. & M. Antonio Coss. Unde irrisio Cæsaris in Spurinnam, quod sine noxa idus Martiæ adessent. Cui ille, *Venisse quidem eas*, respondit, *sed non præteriisse*. Idem dies Parricidium nominatus. *Plutarch. Sueton.*

4 *Cum respublica penes Brutum videretur esse & Cassium.*) Quos Cæsar apud Plutarchum τοὺς ἰσχνοὺς καὶ ὠχροὺς vocabat: δείξας Βροῦτον καὶ Κάσσιον. Illa dominatio duorum parricidarum minus fuit diuturna. Quippe uterque intra triennium diverso mortis genere interemptus. *Alius alio casu periit; pars naufragio, pars prælio, nonnulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem violaverant, interemerunt.* Cæterum scriptus Codex, quem Schottus producit, non multitudinis, sed singulorum numero, hic *Brutum* legit. Vulgata lectio haud improbanda. Nam duo Bruti, M. & Decius, ejusdem facinoris rei fuere. *Keuchen.*

5 *Ac tota civitas se ad eum convertisse videretur.*) Cicero in Somnio Scipionis: *In te unum, atque in tuum nomen tota se convertet civitas.* Schott. MSS. Gifan. & Leiden. *ad eos convertisse.* Non male. *Bosius.*

6 *Sic M. Bruto usus est.*) Infra, *Humanitatis nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus: senex adolescenti M. Bruto.*

7 *Adolescens.*) Atqui quadragenarius erat, quippe qui præturam gerebat. Verum adolescentia ad tricesimum usque annum perti-

pem conſilii haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt a quibuſdam, [1] ut privatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab equitibus romanis conſtitueretur. Id facile effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. Itaque appellatus eſt a [2] Cajo Flavio Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps eſſe vellet. At ille, qui officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimaret, ſemperque a talibus ſe conſiliis removiſſet, reſpondit, ſi quid Brutus de ſuis facultatibus uti voluiſſet, uſurum, quantum eæ paterentur; ſe neque cum quoquam de ea re [3] collocuturum, neque coiturum. Sic ille [4] conſenſionis globus hujus unius diſſenſione disjectus eſt. [5] Neque multo poſt ſuperior eſſe cœpit Antonius, ita ut Brutus & Caſſius [6] provinciarum, quæ iis [7] dicis cauſſa datæ erant [8] a conſulibus, de-

ſpe-

net, auctore Varrone; vel ex diviſione ætatum Servii Tullii, a XVII. uſque ad XLVI. provehitur; ut eſt ſæpe ab antiquariis obſervatum. *Schott.*

1 *Ut privatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab equitibus romanis conſtitueretur.*) Nullibi alibi reperitur, quod hic a Nepote traditum. Simile quippiam a Floro refertur de Senatu, qui, deficiente pecunia publica, opes ſuas velut ex ærario ad reipublicæ ſubſidium contulit. lib. II. cap. 6. *Keuchen.*

2 *Cajo Flavio Bruti familiari.*) Videtur hic eſſe Flavius, quem Druſus Ciceroni commendat Ep. ad Brut. *Heidmannus.* Meminit ejus Plutarchus in Bruto, ut familiaris; & Cicero in fragment. Epiſt. ad Brutum apud Quinctilianum lib. IX. cap. II. & in Bruti numis LEG. PROPR. deſignatur; hoc eſt, Legatus Proprætoris. *Schott.*

3 *Collocuturum, neque coiturum.*) *Colloqui* privatim; *Coire* vero, hic concilium habere; unde *comitia*. Schott.

4 *Conſenſionis globus.*) Sic *conjurationis globus*, apud Vellejum; *globus latronum*, apud Apulejum. Et ſic *hoſtium globos*, *pugnantium globos*, dixit Valerius Maximus.

5 *Neque multo poſt ſuperior eſſe cœpit Antonius.*) Quem *facem & turbinem ſequentis ſæculi* vocat Flor. lib. IV. c. III. τῷ μὲν ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν κύριος, præter nomen & honorem Imperatoris. *Keuchen.*

6 *Provinciarum.*) Syriæ & Macedoniæ. *Flor.* IV. 7. Vide *Vellejum* IV. Caſſio Syria, Bruto Macedonia datæ. Antonius Auguſtinus legit, *in provincias*. Quod non diſplicet. *Gebhard.*

7 *Dicis cauſa.*) Hæc eſt plurimorum emendatio, quam olim Ranconetus, Turnebus, Cujacius, Lambinus, & Schottus approbarunt. Nam per ſpeciem & nomen provinciarum amandati & a Republica remoti fuerant. *Turnebus.* Sed hanc antiquam formulam plu-

ſperatis rebus, [9] in exilium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniam ſimul cum cæteris conferre noluerat florenti illi parti, [10] abjecto Bruto, [11] Italiaque cedenti LLS. centum millia muneri miſit. eidem in Epiro abſens [12] trecenta juſſit dari. Neque eo magis [13] potenti adulatus eſt Antonio, [14] neque deſperatos reliquit. [15] Secutum eſt bellum geſtum [16] apud Muti- 9
nam.

plurimi explicarunt ex Varrone & P. Soſipatro. Sic lib. I. Epiſt. XVIII. ad Atticum Cicero: *Metellus eſt conſul egregius, & nos amat; ſed imminuit auctoritatem ſuam, quod habet dicis cauſſa promulgatum illud idem de Clodia.* Utitur & pro Muræna, & lib. VI. Accuſat. in Verrem. De qua formula Lælius Taurelius, Anton. Auguſtinus, P. Victorius, Ad. Turnebus, Jac. Cujacius, P. Pithœus, Did. Covarruvias lib. IV. Var. reſolut. Repoſuerunt exſulantem vocem, & in priſtinam ſedem reſtituerunt ex Varrone, ut dixi, & Soſipatro, in Arnobio, Plinio, Apulejo, l. de Dogmat. Plat. Cicerone, Nepote. Cæteris Græcis *ὁσίας ἕνεκα*, & *ἀφοσιώσεως χάριν*, *προφάσεως ἕνεκα*, apud Dionyſ. Halicarnaſſeum, Iſæum, & Euripidem in Iphig. Tauris, & Harpocrat. & alios. *Schott.* Savaro legit *necis cauſſa*; quia provinciæ illæ datæ erant a Conſulibus propter cædem illatam Julio Cæſari.

8 *A Coſſ.*) Mſſ. Medicæi: *a Conſule*. Ernſtius. Quomodo & liber Schotti habuit. *Boſius*. *A Cæſare*: Florus. *Et per Senatum confirmata*. Suetonius. *Octav.* Vellejus II.

9 *In exilium proficiſcerentur.*) *Libenter ſe in perpetuo exilio victuros, dum reipublicæ conſtaret concordia.* Vellejus. Et addit tandem: *Quæ omnia Senatus decretis comprehenſa, comprobata ſunt.* II.

10 *Abjecto Bruto.*) Fortuna adverſa proſtrato. Petron. *In loco peregrino deſtituis abjectum.* Propius Val. Max. lib. V. cap. I. 8. *Nam ſi egregium eſt, hoſtem abjicere, non minus tamen laudabile, infelicis ſcire miſereri.* Gebhard. Sic *abjectus homo* in l. IV. Cod. de cuſt. reor. & apud Ciceronem in Oratione contra Rullum.

11 *Italiaque cedenti.*) Sextili menſe, ut ex Cicerone manifeſtum. Vellejus: *Profecti urbe atque Italia, intento ac pari animo ſine auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant.* Keuch.

12 *Trecenta juſſit dari.*) Cicero epiſt. XVII. lib. XV. ad Atticum, a Servilia numerata ab Attico, Bruto Italia cedenti, ſignificat, de qua infra. *Schott.*

13 *Potenti Antonio.*) Qui tamen titulo imperii cedebat Lepido, cum ſumma virium penes eum foret. *Vell. Plut.*

14 *Neque deſperatos reliquit.*) Sic fere paullo poſt: *Id ex ipſis rebus ac temporibus judicari poteſt, quod non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit.* Schottus.

15 *Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam.*) Mutinenſe: *Sueton. Flor.* Inter Octavium & Antonium. *Vell.* Cauſſa hujus teſtamentum Cæſaris fuit. *Florus*. Vide Dionem XLVI. Incidit initium ejus in annum Urb. conditæ IↃCCXII. P. Servilio Vatia II. & L. Antonio Coſſ. Quo conſulatum accepit Auguſtus, *εἰκοστὸν ἄγων ἔτος, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εἴρηκεν*. Lege Caſaubonum II. notæ
ad

nam. In quo si tantum eum prudentem dicam, minus, quam debeam, prædicem; cum ille potius divinus fuerit: [17] si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, [18] quæ nullis casibus augetur, neque minuitur. [19] Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat; spes restituendi nulla erat. non solum [20] ejus inimici, qui tum erant potentissimi, & plurimi, sed etiam amici adversariis ejus [21] se dabant; & in eo lædendo se aliquam consecuturos sperabant commoditatem: familiares [22] insequebantur, uxorem [23] Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto:

ad Monumentum Ancyranum, & Vossium ad Paterculum. Atque hoc primum ac novissimum bellum est, quod inter civilia gessit Octavius, tertio mense, duobus præliis. *Keuchen.*

16 *Apud Mutinam.*) Corrupte in Mss. libris Medicæis legitur: *Numidiam*. Ernstius.

17 *Si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas.*) Credidi aliquando hic divinitatem describi, ἀποθέωσιν potius, quam Divinationem. *Schottus*. Infra: *Prudentiam quodammodo esse divinationem*. Proverbium citante ad Hecyram Terentianam Donato: *Ajunt divinare sapientem, quia qui verum dicit, divinus est*. Et meminit locutionis similis lib. v. Miles. Apulejus.

18 *Quæ nullis casibus augetur, neque minuitur.*) Gifanii & Joannis Savaronis libri habent *agitur*. Ernst. Melius tamen *augetur*, respectu relationis ad Tò *minuitur*.

19 *Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat.*) Vellejus II. *Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam*. Florus IV. 4. *Obsidio Mutina liberat Brutum, Antonium exuit castris*. Idem Vellejus: *Lepidus deinde a Senatu hostis judicatus est, ut ante fuerat Antonius*. Caussa judicii erat, quod Senatusconsulto intercesserat, neque intercessionem remittere volebat. *Cicero* II. Philipp. Ad hoc foro & curia prohibitus fuit. *Appian.* Mox a Lentulo impulsus, ut ante latam a Senatu sententiam, perfugeret. *Dio.* Vide Plutarch. *Keuchen.*

20 *Ejus inimici.*) Juventius Laterensis, M. Tullius, Canutius, alii. Et tunc omnia plena erant σκήψεων, καὶ προφάσεων, καὶ παλιλογιῶν. De quibus apud Ciceronem Plancus in Epistolis ad S. P. Q. R. *Keuchen.*

21 *Se dabant.*) Ita Cicero quoque loquitur, pro *cedebant*. Vide Schott. *Observat.* 3. 2.

22 *Insequebantur.*) Ita legunt Faernus, Bosius, & Ursinus. Pro quo in editis nonnullis libris male legitur, *sequebantur*. Ernst.

23 *Uxorem Fulviam.*) Fœminam imperiosam, qualis illa Tarquinii Tanaquil, Pompeji Julia. *Keuchen.* Vellej. *Uxor Antonii Fulvia, nihil muliebre præter corpus gerens.* Lege Dion. lib. XLVII. Zonar. Annal. t. II. in vit. C. Octavii.

to: non modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed e contrario familiares ejus, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adjuvit. [1] P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviæ, cum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, [2] ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna [3] emisset in diem; neque post calamitatem versuram facere potuisset; ille se interposuit, pecuniamque sine fœnore, sineque ulla stipulatione credidit, maximum existimans quæstum, memorem gratumque cognosci, [4] simulque aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. quæ cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed sensim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur. [5] Ille autem sui judicii potius, quid se facere par esset, intuebatur, quam quid illi laudaturi forent.
Conversa subito fortuna est. [6] Ut Antonius rediit 10
in

1 *P. vero Volumnio.*) Est ille P. Volumnius Eutrapelus præfectus Fabrum, ad quem scripta est epistola ultima & penultima lib. VII. ad Fam. Meminit præterea ejus Cicero epist. 26. lib. IX. *Audi*, inquit, *reliqua; infra Eutrapelum Cyteris accubuit.* Ernst.

2 *Ut nullum illa stiterit vadimonium.*) *Sistere vadimonium* est, quod datis vadibus promiserat, se in judicio sistere. Et sic *liberare vades*. Cicero pro Quinctio: *Venit Romam Quinctius, vadimonium sistit.* Et Cato apud Agellium libro II. cap. XIV. *Quod si vadimonium capite obvoluto stitisses.* Lambin. Schott. Savar. Gebhard.

3 *Emisset in diem.*) Ut solveret certo tempore. Frequens est in omnibus contractibus diei vel conditionis adjectio. *Ernstius.*

4 *Simulque, aperire.*) Supra in Conone: *Neque vero non fuit apertum.* perspicuum, ac clarum. *Gebhard.* Sighicellus mavult, *apparere.*

5 *Ille autem sui judicii.*) Qui esset homo sui judicii, hoc est, qui non tam aliorum, quam suo judicio niteretur. Homo sui judicii forasse est is, quem Græci *ἰδιογνώμονα*, seu potius *αὐτογνώμονα* appellant. *Lambin.*

6 *Antonius rediit in Italiam.*)

De

in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque [1] ad adventum Imperatorum de foro decesserat, [2] timens proscriptionem: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulo ante, [3] opem tulerat. Tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut [4] modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo. Habebat secum [5] Q. Gellium Canium, æqualem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, [6] etsi tanto odio fere-

De cujus reditu Vellejus II. Hist. 76. *Adventus deinde in Italiam Antonii, præparatusque contra eum Cæsaris habuit belli metum: sed pax circa Brundusium composita.*

1 *Ad adventum Imperatorum.*) M. Lepidi, M. Antonii, & Octavii Cæsaris, inter quos inita tum temporis potentiæ societas. Vide Dionem, Appianum, Florum, Vellejum. Florus IV. 6. de triumviratu: *In hoc velut fœdus pax inter tres duces componitur. Apud Confluentes inter Prusiam & Bononiam jungunt manus.*

2 *Timens proscriptionem.*) Quam primo aversabatur Octavius, sed inceptam utroque acerbius exercuit. *Sueton.* Καὶ ἄρχει ὅπως ἡ προγραφή. Μάρκος Λέπιδος, Μάρκος Ἀντώνιος, Ὀκταούιος Καῖσαρ, οἱ χειροτονηθέντες ἁρμόσαι, καὶ διορθῶσαι τὰ κοινά, ΟΥΤΩ ΛΕΓΟΥΣΙΝ. Appian. Hæc est illa nefaria proscriptio, qua Cicero cum filio, fratre, fratrisque filio, omnibus denique clientibus & amicis proscriptus fuit. Florus *Sullanam* vocat, ob immanem ejus crudelitatem; cujus exemplo instauratum malum. *Keuchen.*

3 *Opem tulerat.*) Supra: *P. Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint.* Post vero, *Præfectus fabrum Antonii* dicitur. *Schott.*

4 *Modo hi, modo illi.*) Tanquam calculi, ut eleganter Polyb. lib. 5. *Bos.*

5 *Q. Gellium Canium.*) In Mss. est *Canum* duabus syllabis: Etiam in Manutianis schedis; sic enim legit: *habebatque secum Q. Gellium Canum æqualem.* De hoc Martialis, lib. I.

Gaudent jocosæ Canio suo Gades,
Emerita Deciano meo.

Et post non longe *Canium* nominat. Et lib. III. Epigrammat. XX. & XXII. *Canium Rufum* laudat. Et l. VII. Epigr. LXVII. & LXXVIII. Et epistola Valerii ad Rufinum, inter eas quæ D. Hieronymi. Meminit & Cicero sæpe, ut l. XIII. epist. XXXI. Ubi *Canium* in optimis libris scriptum affirmant: & epist. XLI. lib. XIII. *Canam* filiam ejus Q. Ciceroni filio nuptum dare voluisse, colligere licet; quod an e re foret, Atticus dubitat lib. XV. Ep. XXI. *Schott.*

6 *Etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem.*) Lege, si lubet, Vellejanam illam egressionem, qua lib. II.

ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus suis amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere; multis hortantibus, tamen Attici memor fuit officii: & ei, cum requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, & Gellium Canium [1] de proscriptorum numero exemisse. ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit. Neque enim suæ solum a quoquam auxilium petiit salutis, sed conjunctim: ut appareret nullam sejunctam sibi ab eo velle fortunam. Quod si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hyeme, marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit? Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cum proscriptos præmiis Imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est. Quin etiam [2] post prælium Philippense, [3] interitumque C. Cassii, & M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, & filium ejus, Aulumque Torqua-

11. in M. Antonium invehitur, & Ciceronem defendit in numero proscriptorum. Tertio demum die, repugnantibus per biduum collegis, concessa proscriptio est, quam scelesta voce proclamabat Antonius. Vide Plut. in Cicerone. *Keuchen.*

1 *De proscriptorum numero.*) Quem tradit Appianus IV. ἐμφυλ. Florus in *Triumviratu* de Senatoribus, ubi ab Appiano clx. discordat.

2 *Post prælium Philippense.*) Quod secundum civile ab Augusto Cæsare gestum. *Bella civilia quinque gessit; Mutinense, Philippense, Perusinum, Siculum, Actiacum.* Sueton.

3 *Interitumque C. Cassii, & M. Bruti.*) Appian. Dio, Vellejus. Florus. *Dec. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompejum ab eodem victum, idem Antonius, cum dignitatis quoque servandæ dedisset fidem, etiam spiritu privavit: Brutus & Cassius antequam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt.* Paterc. II. Vide Senecam Epist. lxxxII.

1 *Et*

quatum, cæterosque pari fortuna perculsos instituit tueri, atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari jussit. Difficile enim est omnia persequi, [1] & non necessaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem [2] neque temporariam, [3] neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus, ac temporibus [4] judicari potest, [5] quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit. qui quidem [6] Serviliam Bruti matrem [7] non minus post mortem ejus, quam florentem, coluerit. Sic liberalitate utens,

nul-

1 *Et non necessaria.*) Freinshemius existimat, fortasse legendum: *etiam necessaria*. Bœcler.

2 *Neque temporariam.*) Manutius exponit *exigui temporis*. Falso: Et in alteram interpretando partem Schotius quoque errat. Quis enim unquam *temporarium* esse *lenem* audivit? *Temporarius* est, qui spectat tempus, affectusque suos successui fortunæ alterius attemperat. Explicavit sese paullo superius: *Quæ cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare*. Sic Curtius *temporaria ingenia* dixit. *Temporaria liberalitas*, quæ captat felices, & temporis caussa largitur, quandiu sperat fore eundem rerum secundarum cursum. Haud dispari mente Curtius v. 3. *Mandates erat hujus regionis Præfectus, haud sane temporum multorum homo; quippe ultima pro fide experiri decreverat*. A Scholiorum Auctore in Aristophanis Ranas *Temporarium ingenium* optime exponitur παλίμβολος, ἀγχίστροφος, καθομιλῶν τὰς χρείας, πρὸς τὸ κρεῖττον μέρος ἀεὶ διδοὺς ἑαυτόν. *Gebhard.* Et temporarii amici, qui *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderant*; ut loquitur Justin. lib. XXII. 7.

3 *Neque callidam.*) Insidiatricem, captatricem. Schottus *calidam* legit, redditque *temerariam*. Certe non callide. Costa apud Sallustium; *Neque ego callidam facundiam; neque ingenium ad male faciendum exercui*. Gebhard.

4 *Judicari potest.*) Igitur ex præcepto Ciceronis II. Offic. in beneficiis collocandis mores hominum, non fortunam sequebatur. Hoc enim maxime officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari. Infra: *Non fortuna, sed hominibus solere esse amicum*. Schott.

5 *Quod non florentibus se venditavit.*) Corrupte qui *vendicavit* hactenus legerunt, ut intelligatur Atticum non captasse gratiam eorum, qui plurimum poterant in republica, sed victis partibus sæpe tulisse opem. Constat enim non ambivisse favorem Sullæ, aut Pompeji, aut Cæsaris, vel Antonii, aut Augusti; quin potius pecunia subvenisse Pompejanis & Brutianis, eorum afflictis rebus. Vid. Lud. Vives epist. quæ penes me est ad Franc. Craneveldum, J. C. *Schott.* Ita Cicero pro Sulla: *Fallacissime se alicui venditare*.

6 *Serviliam Bruti matrem.*) Catonis Uticensis sororem, quam Julius Cæsar adhuc adolescens amavit. Unde quodammodo creditum, Brutum a Cæsare genitum. *Plutarch. Sueton.*

7 *Non minus post mortem ejus.*) Plutarchus enim Bruto superstitem fuisse matrem, auctor est. *Schott.*

1 *Non*

nullas inimicitias gessit, quod neque lædebat quemquam, neque, si quam injuriam acceperat, [1] non malebat oblivisci, quam ulcisci. Idem immortali memoria [2] percepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, [3] tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui receperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur, [4] SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse finxit, [5] qui cavit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut [6] M. 12
Vipsanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam, & Cæ-

1 *Non malebat oblivisci, quam ulcisci.*) P. Syrus:

Injuriarum remedium est oblivio.

Gebhard.

2 *Percepta retinebat beneficia.*) *Præcepta*, id est, *ante accepta*. Lamb. Ernst. Græcis προληφθέντα· ut alibi sæpe M. Tullius, & Virgilius XI. Æneid.

Exultatque animis, ac jam spes præcipit ante. Schott.

Ita illi. Sed minus recte. retineo vulgatam, *percepta*. frequens in his error ac lapsus olim librariorum. P. Syrus: *Optime positum est beneficium, ubi ejus meminit qui accepit*. Idem: *Sed magna usura est, pro beneficio memoria*. Præcepto vero Demosthenis obtemperavit, qui loco quodam: Ἐγὼ νομίζω, inquit, μὲν τὸν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι, τὸν δ' εὖ ποιήσαντα, εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι. *Gebhard.*

3 *Tamdiu meminerat, quoad ille gratus.*) Pro *quamdiu*. Ciceronis hoc præceptum in Lælio: *Meminisse debet is, in quem collatum est beneficium, non qui contulit*. Supra Nepos: *Maximum existimans quæstum, memorem gratumque cognosci*. Schott.

4 SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM.) Elegans γνώμη. Infra: *Quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus*, SUOS CUIQUE MORES CONCILIARE FORTUNAM. Ut M. Tullio Nepotem familiariter, sic & scriptis ejus usum apparet. Sic enim Paradox. V. *Fortuna, sicut sapiens Poeta dixit, Suis ea cuique fingitur moribus*. Quod fortasse ex Plauto sumptum in Trinummo: *Sapiens ipse fingit fortunam sibi*. Livius lib. XXXIX. de M. Catone: *In hoc vero tanta vis animi, ingeniique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus videretur*. Et Macrobius lib. I. cap. XI. de servorum fortuna: *Sibi quisque dat mores, conditionem casus assignat*. Huc pertinet & tota D. Chrysostomi Homilia in illud: *Nemo læditur nisi a seipso*. Schott.

5 *Qui cavit ne qua in re plecteretur.*) Uno consensu MSS. addunt *jure plecteretur*. Non abludit idem Publius:

Id agas, tuo te merito ne quis oderit.

Gebhard. Malo: *ne qua jure plecteretur*, cum alterum ex inscitia describentium subrepserit.

6 *M. Vipsanius Agrippa.*) Quem *generum Attici* vocat Seneca XXI. epist. quippe qui Pomponiam ejus filiam

Cæsaris potentiam [1] nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus diligeret affinitatem, [2] præoptaretque equitis Romani [3] filiam generosam nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius, [4] Triumvir Reipubl. constituendæ; cujus gratia cum augere possessiones posset suas, tantum absuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cum

L.

filiam duxerat in uxorem:

1 *Nullius conditionis.*) Pro *conjugii*. Hinc usitatum illud, *conditiones quærere*. Schott. Sic vox illa plerumque sumitur apud Juris Consultos. Quomodo & Suetonius utitur in Augusto. *Keuch.*

2 *Praoptaretque Equitis Romani filiam generosam nuptiis.*) M. Agrippæ tres uxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumviro: Ex ea genuit Vipsaniam Drusi matrem. Altera, Marcella Octaviæ filia, ex qua quoque liberi, si Suetonio fides. Tertia uxor Julia: ex ea nati Cajus, & Lucius Cæsares, Postumus Agrippa, Agrippina, & Julia. In his plerisque verum, quod Tacitus notat Annal. III. *Una omnium Agrippæ liberorum Vipsania miti obitu.* Lips.

3 *Filiam generosam nuptiis.*) Atticam, quam ὑποκοριστικῶς *Atticulam* Cicero vocat lib. VI. epist. 6. extrema. De affectu in eam Attici lib. VII. ep. 2. & lib. V. ep. 19. *Filiam generosam nuptiis.*) Hoc sensu *uxor generosa* dicitur ab Apul. lib. IX. Milef. Explicat vetus Glossar. *Generosus* εὐγενής, ὁ ἀπὸ γένους, mancum (ut videtur) locum sarcito, τίμιος vel ἔντιμος addendo. *Keuch. Generosarum nuptiis*, habent quidam libri, quod & Freinshemio venerat in mentem. *Boecl.* Sine dubio legendum *generosarum*, id est, nobilium, Senatorii ordinis, quarumve patres, ac majores honores in rep. gesserant. *Generosæ* quippe sunt, quibus est *generosa stirps*, ut ait in Eumene, in initio.

4 *Triumvir reipublicæ constituendæ.*) Natum mendum est ex antiqua scriptura, quæ talis erat: *M. Antonius* III. *vir*, *R. P. C.* Sic Suetonius de Augusto: *Triumviratum reipublicæ constituendæ per decem annos administravit.* Fasti: M. ÆMILIUS M. F. Q. N. LEPIDUS, M. ANTONIUS M. F. M. N. C. JULIUS C. F. C. N. CÆSAR. OCTAVIAN. III. VIRI. R. P. C. Antiquus nummus Clement. Tevenini: M. ANTON. IMP. III. VIR. R. P. C. Et alius: ANTONIUS III. VIR. R. P. C. Vide quæ fuse ex inscriptionibus ad hunc locum notat *Lamb.* Triumviris istis, ut & dictatoribus, similes apud Græcos fuere, qui turbato intestinis malis Reipubl. statu, ad eam constituendam soliti creari: Hos Thessali αἰργὺς, Lacedæmonii ἁρμοστὰς appellarunt, φοβούμενοι βασιλεῖς ἢ τυράννους καλεῖν, ait Dionysius Halicarnassæus, etsi revera tyrannica aut regia potestate erant præditi. *Casaub.*

1 Sue-

L. Saufeii, equitis R. æqualis sui, qui complures annos, [1] studio ductus Philosophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, Triumviri bona vendidissent, consuetudine [2] ea, qua tum res gerebantur; Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. Idem [3] L. Julium Calidium, quem, post Lucretii Catullique mortem, multo elegantissimum poetam nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere, neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum [4] a P. Volumnio, præfecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare; quod in eorum periculis non secus absentes, quam præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus est, quam
civis. Nam cum esset pecuniosus, [5] nemo illo minus 13
fuit

1 *Studio ductus Philosophiæ.*) Saufejus Epicureæ sectæ Philosophus, in qua hæresi fuit & Atticus, l. IV. ep. VI. & lib. V. ep. XIX. & ep. I. lib. VII. & l. XIII. ad Famil. ep. I. *Schott.* Plurimi autem Romanorum ejus sectæ assensores fuerunt & sectatores: quod ejus placita nescio quas delicias & ἀζωίαν vulgo prima fronte pollicerentur. Causam suggerit Lactant. lib. III. cap. 17. Vide nuperrimam historiam Philosophicam *Georgii Hornii*, lib. III. cap. XVII.

2 *Ea, qua tum res gerebantur.*) Horat. epist. XVII. lib. I.

Res gerere, & captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis, & cœlestia tentat.

Hinc *Dictator rei gerundæ* Romæ creari dicebatur. *Schott.*

3 *L. Julium Calidium.*) Ita Mss. Gifan. & Schotti, atque editi. Alii *Calidum*, ut opinor, rectius: nam *Calidius* nomen gentis, non cognomen fuit. *Bosius.* Notat alium ad eminentium ingeniorum tempora Vell. Patercul. lib. II. De quo Cicero in Brut. & Cæsar de B. C. lib. I. Ille erat præstantissimus Orator, hic multo elegantissimus Poeta.

4 *A P. Volumnio, præfecto fabrum.*) Ἔπαρχος τῶν τεχνιτῶν. Fabris enim in bello opus, qui machinas facerent, &c. Eorum caput, operisque curator & exactor præfectus fabrum. Vide Lipsium poliorcet. III. 6. *Bœcler.*

5 *Nemo illo minus.*) Hactenus de publica vita, nunc de privata: quarum illa ad πολιτικὴν,

fuit emax, [1] minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. nam [2] domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, [3] ab avunculo hereditate relictam, cujus amœnitas non ædificio, sed silva constabat: ipsum enim [4] tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumptus, habebat; in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est fa-

mi-

hæc ad οἰκονομικὴν Philosophiam pertinet. Catonis est præceptum, magis vendacem quam emacem oportere esse agricolam & patremfamilias. Plinius lib. XVIII. cap. 5. Et Cicero paradoxo VI. *Non esse emacem, vectigal est*. Schottus.

1 *Minus ædificator.*) Epigramma Græcum, lib. Ἀνθολογίας:

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ᾽ ἀνεγείρειν
Ἀτραπὸς ἐς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.

Idem. Non solum boni Patresfamilias, sed etiam quidam Principes ab ædificandi luxu abhorruerunt. Tacitus de Tiberio VI. Annal. *Tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis ædificationibus*. Plinius Panegyrico cap. 51. *Idem. tam parcus in ædificando*, de Trajano. Lacones si cui mala imprecari cogitarent, quatuor ipsi accidere optabant. Primum, ædificandi desiderium: Secundum, dilationem: Tertium, equos alendi studium: Quartum, ut uxorem haberet adulteram. Locus exstat apud Suidam: *Οἰκοδομή σε λάβοι καὶ ἐμβολὰ, ὅτε ἵππος καὶ ἀγωνίαι μοιχὸν ἔχοι.* Nam ista quatuor omnia *δοκεῖ δαπανηρὰ εἶναι*. Et addit Suidas: *ὡς τέτων πάντων δαπανηρῶν ὄντων καὶ ἐπιζημίων*. *Gebhard.*

2 *Domum habuit in colle Quirinali.*) Antiquissimum hujus collis nomen loquitur fœdus inter reges Romulum & Tatium initum, passim apud historicos. Nam facta inter utrumque populum concordia non domos modo privatas, sed & ædes sacras Diis erexerunt. Vide Onuphrium, Livium, Eutropium, Ovidium, alios. *Keuchen.* P. Victor in sexta regione statim post templum Quirini collocat *ædes Attici*: Et Cicero I. de Leg. idemque juxta *Salutis ædes* lib. IV. epist. I. & l. XII. epist. XLV. vicinum Cæsarem vocat; cujus statua in Quirini templo posita. Dion lib. XLIII. Quo in loco ædes Salutis, *Salutis augurium* dicta. *Schott.*

3 *Tamphilanam.*) Sic edendum curavi. *Tamphilanam domum* autem accipio a Tamphilo quodam Romano sic appellatam. *Tamphili* enim Romæ fuerunt, *Pamphili* non item. *Lambin.* Sed ego existimo *Cæcilianam* esse legendum, & domum a possessore suo Cæcilio Attici avunculo nomen fuisse sortitam. *Ernstius.*

4 *Tectum plus salis, quam sumptus.*) Hoc est, tecti architectura plus artis, venustatis & elegantiæ, quam sumptus habebat. Sal enim condimentum omnium. Vives ibidem interpretatur de gratia ac venustate ædium, quæ per salem plerumque significatur. *Schottus.* Locus hic corruptus videtur Cl. Bœclero. *Bosius.*

1 *Ana-*

milia, si utilitate judicandum est, optima; si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatissimi, [1] anagnostæ optimi, & [2] plurimi librarii; ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, [3] quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quenquam, nisi domi natum, domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiscere, quod a pluribus videas, continentis debet duci; & potius diligentia, quam pretio parare, non mediocris est industriæ. [4] Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; omni diligentia munditiam, non affluentiam affectabat. [5] Supellex modica, non multa; ut in neu-

1 *Anagnostæ optimi.*) Romani Principes lectores apud se habebant, quos ἀναγνώστας dixere, cum ipsi occupati lectioni vacare non valerent. *Alexander ab Alexand.* Vide Meursium cap. 3. Auctar. Philolog.

2 *Plurimi librarii.*) Tres nominat Cicero, lib. XIII. epist. XLIV. *Pharnacem, Antæum, & Salvium.* Amanuenses & Anagnostas hos colligere licuit. A studiis & ab epistolis *Alexium* nominat lib. V. epist. XX. & lib. VII. epist. II. & lib. XVI. epist. XV. *Athamam & Alexium* amanuenses, lib. XII. epist. XI. & alterum epist. II. lib. VII. *Antiochum & Thallumetum* literatos nominat, lib. XIII. epist. XXXIII. & lib. V. epist. XII. De *Eutychide*, quem manumisit, epist. XV. lib. IV. De *Nicanore* lib. V. epist. III. & lib. VI. epist. II. *Schott.*

3 *Quos cultus domesticus desiderat.*) Ad voluptatem & lucrum locata eorum opera. Sunt autem ejusmodi servorum nomina; gladiatores, agitatores, funambuli, palæstritæ, pictores, cælatores, &c. Vide Laurent. Pignorium de servis. *Bœcler.*

4 *Elegans, non magnificus.*) *Elegans homo*, ad ætatem Catonis, non in laude, sed vitio ponebatur. Sic enim ille de sæculi sui moribus: *Avaritiam omnia vitia habere putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, vitiosus.* Post in laudem vertit, ut hoc ipso loco. Lege Agellium l. X. Noct. Attic. cap. II. & Joan. Bapt. Pium, Annot. post. cap. VIII. *Schott.*

5 *Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset.*) Ita scripsisse eum, ex præcedentibus apparet: nam omnes antitheses ita sunt conceptæ, ut quid fuerit adfirmet, quid non fuerit neget. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; adfectans munditiem, non adfluentiam. Sic etiam *supellex ei modica, non multa*; hoc est, modo, non copia æstimanda; instrumentum modice, non abundanter sufficiens; ut in neutram partem notari posset, neque sordium, quia aderat modus, ne-

neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo, quanquam nonnullis leve visum iri putem. cum in primis lautus esset eques Rom., & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret; scimus non amplius, [1] quam terna millia æris, peræque in singulos menses, [2] ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum. atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus; sæpe enim, propter
14 familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. Nemo in convivio ejus [3] aliud acroama audivit, [4] quam anagnosten: quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque unquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est; [5] ut non minus animo, quam ventre, con-

neque luxus, quia aberat superfluum. Huic sensui verba mihi satis esse videntur exprimendo: neque aut Tò *multo* ad defectum referendum, aut alia negatio adjicienda. *Gronovius*.

1 *Quam terna millia æris.*) Non sunt mille ducenti sestertii: hi enim illo ævo quatuor millia octingentos asses colligebant: sed septingenti quinquaginta, denarii clxxxviii. cum dimidio, nostri coronati octodecim cum didrachmo & hemidrachmo: nam *mille æris* tum sestertios faciebat ccl. denarios lxii. & victoriatum. *Gronovius* lib. iii. de pecunia vetere.

2 *Ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum.*) Ephemeridem *diurnum* Latini vocant. Significat hic libellum quotidianarum expensarum & erogationum. Aliud significant diurni commentarii apud Sueton. August. 64. in quos etiam dicta & sermones annotabant. Vide Casaubonum ad illum locum. *Boecler.*

3 *Aliud acroama audivit.*) Vide Plutarchum Sympos. Macrobium & Athenæum. Solebant enim sub cœnæ finem admitti, qui partim seriis recitationibus, partim dictis factisque ridiculis saturos convivas exhilararent. Audiebantur etiam cantores, tibicines, citharœdi, & quicunque alii musica instrumenta tractare, pulsare, aut inflare nossent. Acromata uno verbo Græci Latinique omnes hos vocant. *Casaubon.* Acroma dicitur pro acroama, ut ἀκρωτήριον pro ἀκροατήριον. Sed. & apud Plutarchum Sympos. lib. 1. χρήματα dici invenies ἀντὶ τῆς αὐλημάτων. Lege Senecam de *Vita Beata*, cap. xi. & Philonem *de Vita contemplativa*.

4 *Quam anagnosten.*) Manutius recte, quod sequatur *anagnostes*, pro eo qui recitat; non pro re, quæ recitatur, exponit. Ut Cicero pro Sextio: *Non solum spectator, sed actor, & acroama.* Schottus.

5 *Ut non minus animo, quam ventre convivæ delectarentur.*) Sic de Platonis cœna Timotheus, homo clarus Athenis, & princeps civitatis; cum vidisset eum postridie: *Vestræ*, inquit, *cœnæ non solum in præsenti, sed etiam postero die jucundæ sunt.* Cicero v. Tusculana. & Demosthen. orat. περὶ σου-

convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine: tantaque usus est moderatione, [1] ut neque in sestertio vicies, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit; neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, [2] parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, [3] nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam villam, neque in Italia, [4] præter Ardeatinum, [5] & Nomentanum, rusticum præ-

συμπόσεως. Idem in Catone Majore: *Neque ipsorum conviviorum delectationem voluptatibus corporis magis, quam cœtu amicorum, & sermonibus metiebar. Bene enim majores accubationem epularum amicorum, quia vitæ conjunctionem haberet, convivium nominarunt; melius quam Græci, qui hoc idem compotationem, tum concœnationem vocant.* Sic & lib. IX. ad Famil. & Macrob. l. 2. Saturn. *Schott.* Vide Agellium lib. XII. cap. II. ubi multa ex M. Varrone infert de ejusmodi conviviis, *in quibus legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ sunt* βιωφιλῆ, *& delectent.* Erasmus *cœnam Platonicam* vocat in Convivio Prophano. *Keuch.*

1 *Ut neque in sestertio vicies.*) Volebam; *Vixerit in sestertium vicies*, vel *centies*, scilicet patrimonio. Et sic alibi. *Gronovius* de Sestertiis.

2 *Parique fastigio steterit in utraque fortuna.*) Hinc animi ejus moderationem & æquitatem notam sibi prædicat M. Tullius in Catone, quem illi dedicat, initio: ingenuitatem, animique magnitudinem lib. I. ep. XVII. *Schott.*

3 *Nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam villam.*) Quod parum credibile. Miror allatam a Nepote fidem, quippe qui propter Attici familiaritatem, sæpe domesticis rebus interfuit. Habuit Villam Pomponius, & in illa Gymnasium Amaltheum; ut passim a Cicerone traditum. Libro I. ad Atticum: *Ego te arbitror cæsis apud Amaltheam tuam victimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum.* Eodem libro: *Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus.* Et paulo post: *Velim ad me scribas, cujusmodi sit* Ἀμαλθεῖον *tuum: quasque historias de Amaltheja habes, ad me mittas.* Unde evidentissime constat sumptuosam etiam fuisse illam villam, in qua plenum omnis eruditionis Gymnasium. In agro etiam Buthrotio prædia habuit. Sed legendus Turneb. lib. XI. cap. 16. Adv. *Keuchenius.*

4 *Præter Ardeatinum.*) In Mss. Codd. Mediceis scriptum reperi: *præter Aretinum.* Ernst. Mss. Schotti: *Arretinum.* Gifanii: *Arrentinum.* Bosius. Ardea civitas, in octavo decimo milliario ab urbe posita. Eutropius. Rutulorum urbem facit Orosius & Livius, qui eam inter colonias Romanas numerat. Meminit hujus quoque Plutarchus in Camillo. Ἀρδέα legit Strabo, Ptolemæus, & Stephanus; qui eam quoque Trojam dictam scribit. Dauni urbem appellat Virgilius X. Æneid. Ardeæ nomen retinere scribit quidam,

prædium : omnisque ejus pecuniæ reditus constabat [6] in Epiroticis, & urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest, [7] eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque [8] ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat; quod non liberalis, sed levis arbitrabatur, polliceri, quod præstare non posset. [9] Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim [10] existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia Marci & Quincti Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, [11] non inertia, sed judicio fugisse Reipub. pro-

Ardeatinum Prædium Pomponii Attici, est Æmilio Probo in hujus vita. *Ortelius.*

5 *Et Nomentanum.*) Νώμεντον Latinorum mediterranea urbs, apud Livium & Ptolemæum. Νώμεντος Stephano est. Duodecimo ab urbe lapide, ut tradit Rhegino. Lamentana Leandro est. *Nomentanum rus*, decimo lapidis diverticulo ab urbe. Plinius XIV. 4. & Æmilius Probus in Pomponio Attico. *Idem.*

6 *In Epiroticis.*) Cicero lib. I. ep. V. *Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere.* Habuit & in *Thesprotia* possessiones, ut colligo ex epist. III. lib. VI. ad Attic. *Schott.*

7 *Eum usum pecuniæ non magnitudine.*) Supra: *Tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis.*

8 *Ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate.*) Sic Cicero hæc inter se comparat multis in locis. In Muræniana, Lælio, in Oratore, Bruto, ad Q. Fratrem, & ad Cornificium lib. XII. epist. de Sexto Aufidio.

9 *Idem in nitendo, quod.*) Manutio durum videtur *niti aliquam rem*, nisi hic ad Ellipsim confugiamus, quæ in compositis ab hoc verbo non insolens. Rutgersius *tuendo*. Bœclerus.

10 *Existimationem in ea re agi putabat.*) Ita Cicero dixit pro Cæcinna; *Agitur jus civitatis, bona, fortunæ omnium civium.* Et Terentius in Heautont.

Non nunc pecunia agitur,——

Schotius.

11 *Non inertia, sed judicio.*) Epistola XVII. lib. I. *Neque ego inter me, atque te quicquam interesse unquam duxi præter voluntatem instituta*

procurationem. Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium possum, quam quod adolescens [1] idem 16
seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto; cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus: quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, [2] sexdecim volumina epistolarum ab Consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum. Quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus Reipub. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, [3] futura prædixit,

tua vita: quod me ambitio quadam ad honorum studium; te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Vera quidem laude probitatis, diligentia, religionis, neque me tibi, neque quemquam antepono. Habet Ms. *judicio fugisse divino*. Sed quomodo in talibus divinitas, non eventuum potius variorum assidua & multiplex ruminatio judicium stabiliat? Itaque fecero, *judicio fugisse diutino*. Pontanus lib. III. Analector. cap. 18.

1 *Idem seni Sullæ.*) Vide supra.

2 *Sexdecim volumina epistolarum.*) Quorum series nullam partem amissa, pristinum adhuc nobis ordinem exhibet. *Volumina* vocat, quod olim circumvolvi solebant, quæ in charta, aut scripto codice haberentur. *Volumina* etiam Plinius avunculus libros suos de Naturali Historia appellat. *Schottus*. Medic. Cod. II. habet *undecim*. Ernst. *Undecim* etiam in Ms. & quibusdam Editis fuit: quod miratur Schottus, cum sexdecim hodie circumferantur. Facile vero fieri potuit, ut *VIdecim* mutaretur in *Undecim*. Bolius.

3 *Futura prædixit.*) Pauca de multis exempla collegi Augurii & Vaticinii Ciceronis. Libro VIII. Epist. XI. *προθεσπίζω, noster Attice, non ariolans; ut illa, cui nemo credidit* (Cassandra scilicet) *sed conjectura prospiciens.*

Jamque mari magno. ——
non multo inquam secus possum vaticinari: Tanta malorum impendet Ἰλιάς. Et libro VIII. epist. III. *Et a me est* (*tute scis*) *propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum*. Epist. XII. *Scripseram eas literas, quarum vaticinationem falsam esse cupio*. Libro X. epist. VIII. *Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant, quadam spe non dubia, non hæc collegi nostri ab Attio, sed illa Plato-*

ſed etiam quæ nunc uſu veniunt, cecinit, ut vates.

17 De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipſum vere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem, & ſexaginta, [1] ſe nunquam cum matre in gratiam rediiſſe, nunquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, [2] quam prope æqualem habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut, quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. Neque id fecit natura ſolum, ([3] quamquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina. Nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, [4] ut iis ad vitam agendam, [5] non ad oſtentationem, ute-

nis de Tyrannis. Et ſtatim, *Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidet. Corruat iſte neceſſe eſt.* Idem epiſtola ad Licinium Calvum apud Nonium: *Præſentit animus, atque augurat quodammodo, quæ futura ſit ſuavitas.* Schott.

1 *Se nunquam cum matre in gratiam.*) Quod antiqua inſcriptione ita exprimitur:

DIS MANIBUS.
M. JULIO M. F. QUIRINA. PUDENTI. VIXIT. ANNIS. LXXXX. CORNELIA. CALLITYCHE. CONJUGI. SUO. KARISSIMO. FECIT. BENEMERENTI. CUM. QUO. VIXIT. ANNIS. LV. SINE. CONTROVERSIA. ULLA.

Ernſtius. Exſtat apud Gruterum pag. 795. 6.

2 *Quam prope æqualem habebat.*) Alii legere malunt: *ætate æqualem.* Ernſtius. Sed vox *ætate* Mſſ. Schott. Giſan. & Savar. abfuit, *Boſ. Æqualis* σύγχρονος, ὁμῆλιξ. Vide ad Ariſtidem notata.

3 *Quanquam omnes ei paremus.*) En Scriptorem accuratum, etiam in iis, quæ ὡς ἐν παρόδῳ inculcat, Non ſemel Cicero dixit: *Naturam optimam eſſe vivendi ducem. Cui repugnare, nihil aliud eſt, quam Gigantum more cum Diis bellare.* Chryſippus olim clamabat, τὸ τέλος εἶναι ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. Vide Senecam *De Vita Beata* cap. III. *Keuchen.*

4 *Ut iis ad vitam agendam, non ad oſtentationem.*) Non ergo iis ſtudiis vir prudens deditus eſt, quæ argutiis diſputationum ſeſe venditant. Quorum cultores Clem. Alexandrinus appoſita voce appellat ὀνοματομάχους. Vide Ernſtium.

5 *Non ad oſtentationem.*) Quemadmodum alii Philoſophi. De quibus Cicero dixit libro I. de Finibus: *Ita vivunt, ut illorum vita refellatur.* Et apud illum Stoicus lib. IV. *Vitam noſtram, conſilia, voluntates, non verba corrigi.* Juvenalis lib. I. Sat. II.

Indocti primum: quanquam plena omnia gypſo
Chryſippi invenies. Nam perfectiſſimus horum eſt,
Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit,
Vel jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.

Vi-

uteretur. [1] Moris etiam majorum summus imitator 18 fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, [2] quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res [3] illustris est populi Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata: &, quod difficillimum fuit, sic [4] familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris; ut [5] M. Bruti rogatu [6] Juniam familiam a stirpe ad hanc ætatem ordine enumeraverit, no-

Vide quæ ad Epictetum notat metaphrastes ejus Arrianus, & Cicero apud Lactantium lib. III. cap. XVI. D. Hieronymus epist. XXXIV. *Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium*. Keuchen.

1 *Moris etiam majorum.*) Ennius apud Ciceronem v. de rep.

Moribus antiquis stat res Romana, virisque.

Lege Augustinum libro II. cap. XXI. *de Civit. Dei*. Hinc de antiquitate ab eo Cæsar quotidie requirebat infra. *Schott.*

2 *Quo magistratus ornavit.*) Malim *ordinavit*, quomodo Vossium legisse video I. de Hist. Lat. II. Sic apud JCtos *ordinare libellos & testamenta*. At *magistratus ornare* est in provincias, aut bellum euntes rebus necessariis instruere. Livius XLII. I. *Magistratus mulis tabernaculisque, & omni alio instrumento ornabantur*. Non novum est, hæc duo verba confundi a librariis; ut apud Sueton. Julio, cap. 18. I. ubi vide doctiss. interpretes Casaub. Torrent. & Bernegger. *Bosius*.

3 *Illustris est populi Romani.*) Cicero in Oratore: *Cognoscat Orator rerum gestarum & memoriæ veteris ordinem, maxime scilicet nostræ civitatis: sed & imperiosorum populorum & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor, qui conservatis notatisque temporibus, nihil cum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam unico libro colligavit*. Nec DCC. tantum annorum, sed & virorum totidem historiam colligasse, ex Plinii lib. XXXV. patebit. Et in Bruto multa, quibus subjungit: *Eam utilitatem habuit Attici liber, quam requirebam, ut explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem*. Et ibidem paullo post ex Attici persona: *Eisque nosmetipsi ad veterum Annalium memoriam comprehendendam impulsi, atque accensi sumus*. Ac Ciceroni eum misisse, ex proœmio de claris Oratoribus patet. Ibidem: *Omnium rerum memoriam Atticus breviter & perdiligenter complexus est*. Meminit & epistola XXIII. lib. XII. ad Atticum, & Asconius Pedianus in Pisonianam: *Tradunt & Antiochi regis filio obsidi domum publice ædificatam: inter quos Atticus in Annalibus*. Schottus.

4 *Familiarum originem.*) Γενεαλογίαν. Meminit Joan. Glandorpius libro de Famil. Romanis.

5 *M. Bruti rogatu.*) Supra Rogatu T. Pomponii Attici.

6 *Juniam familiam a stirpe.*) Ex ea

notans, qui, a quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset: pari modo, [1] Marcelli Claudii, de Marcellorum: [2] Scipionis Cornelii, & Fabii Maxi-

ea fuit M. Brutus. *Manut.* Quæ nobilissima est earum gentium & familiarum, quæ a Trojanis & Ænea hauserunt originem. Lege Dionysium lib. iv. Hæc quum in urbem una cum Romulo migrasset, laude & gloria bellica sub regibus floruit, usque ad L. Brutum, qui regio dominatu P. R. liberavit, postremus Juniæ gentis. Nam, ut idem lib. v. tradit, Brutus nullos reliquit liberos superstites, & qui sequuntur Bruti, plebeji sunt, non patricii. Aliter tamen sensisse videtur Cicero, qui M. Brutum Cæsaris interfectorem L. Bruti gentilem appellat. Tuscul. iv. *Qui fuit in Italia iisdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit, præclarus auctor nobilitatis tuæ.* Quomodo in Bruto, & Philippica 1. Quod idem ex sententia Posidonii Philosophi Plutarchus scribit, qui tertium Junii Bruti filium expertem conjurationis fuisse, ab eoque gentem Juniam propagatam tradidit. Gravissima Ciceronis hac in te debet esse authoritas, magna etiam Posidonii, & Plutarchi. Dionysii tamen, qui multis sententiam suam argumentis, exquisitisque rationibus confirmat, meo quidem judicio vel gravissima. Neque enim quisquam ex hac gente per annos cc. post exactos reges, magistratum curulem gessit: quod quidem certe in tam clara & nobili familia accidere potuisse, nulla ratione, ut credam, adduci possum. Et tribuit hæc Cicero Bruto, homini amicissimo, non tam vere, quam ut pulchertimum illud factum, quod pro libertate Reipubl. gessit, laudando extolleret: ac primo L. Brutum, deinde progeniem ejus, P. R. a regibus liberasse significaret. Hæc illustrissimus *Streinius*, in Gentium & familiarum Romanorum Stemmatis.

1 *Marcelli Claudii, de Marcellorum.*) Altera hæc Claudiorum gens est, & quidem plebeja. Regillenses enim Claudii, item Pulchri & Nerones patricii sunt, plebeji Marcelli. Licet autem conditio harum gentium diversa sit, originem certe utriusque gentis eandem esse opinor. Plutarchus Posidonium secutus, Marcellum a Marte deducit, quod facile concedo, vel antiquitatis causa. Illud sane permirum mihi videtur, quod idem M. Claudium, qui quintum Cos. fuit, Marcellum, propter egregiam rei militaris scientiam, primum nominatum scribit. Veterum enim Annalium monumenta, quę & Livius, & reliqui secuti sunt, patrem & avum Marcellum appellant. Atque unicum hujus gentis cognomen hoc est, quod in aliis fortasse gentibus non item: rectius certe familiam, quam gentem appellaveris, quum gens ex multis familiis constet. *Idem.*

De Marcellorum.) Quid subjiciemus huic præpositioni? *stirpe, an familia?* puto eam delendam esse & hic, & mox, uti paullo ante *Tò enumeraverit.* Schottus præpositionem a quibusdam scriptis abesse testatut.

2 *Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum.*) Amplissima omniumque gentium nobilissima Cornelia ab antiquis est habita, & quidem jure ac merito. Sive enim dignitatem spectes familiarum, sive etiam præclara in Rempublicam merita, rerumque gestarum magnitudinem consideres, omnes

ximi, de Corneliorum, & [1] Fabiorum, & [2] Æmiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, [3] qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. [4] Attigit quoque poeticen; credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore, [5] rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit: ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisve versibus descripserit. quod vix credendum sit, tantas res tam breviter

omnes certe omnium gentium virtutes hujus splendore obscurantur. Ac de origine nihil mihi occurrit, Familias præcipuas quatuor reperio: quarum una Maluginensium est, altera Scipionum, Rufinorum tertia, postrema Lentulorum. Dolabellas enim, Cinnas, Merulas, & si qui sunt alii, plebejos potius, quam patricios crediderim. Vide eundem *Streinium* de gente Cornelia. *P. Nannium* de claris Corneliis. & *C. Sigonii* Scipionem Æmilianum.

1 *Fabiorum.*) Qui originem ad Aborigines, stirpem ad Fabium Herculis filium referunt. Primo *Fodii* dicebantur ab agrorum fossione; inde *Fabii* a *fabis*; ut Pisones a *Pisis*; Lentuli a *lente*; Cicerones a *Cicere*. Quod cum multis aliis amplectitur Plinius. Nec improbabilis illa nominis ratio, quam a *Fabio* Herculis filio deducit Plutarchus in Maximo. Hercules enim Jove natus, a Græcis ad Romanos, & usque ad Oceanum pervagatus, multis gentibus initia sui generis dedit. Vide eundem *Streinium* in gente Fabia.

2 *Æmiliorum.*) Gens illa ab Aimilio Ascanii filio orta. *Festus.* A Mamerco Numæ regis filio. *Plutarchus* in Paullo. Quod probabilius, quia Æmilii Mamerci & Mamercini, a gentis principe dicti sunt. Vel, propter *αἱμυλίαν*, quam Græci *orationis leporem* vocant. *Idem.*

3 *Qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum.*) Plinius lib. xxxv. cap. 11. *Majus, ut arbitror, nullum est felicitatis specimen, quam semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis.* Schott.

4 *Attigit quoque Poeticen.*) Supra: *Idem poemata pronunciabat, & Græce & Latine; sic, ut supra nihil posset.*

5 *Rerumque gestarum amplitudine.*) Plinius lib. xxxv. cap. 11. *Imaginum amore flagrasse quondam, testes sunt & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & M. Varro, benignissimo invento, insertis voluminum suorum fœcunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus.* Quales in Bibliotheca sua habuisse, colligo ex M. Tullii ad Atticum lib. IV. epist. x. *Malo*, inquit, *in illa sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere; quam in istorum sella Curuli.* Et in Orator. Demosthenis imaginem ex ære in Tusculana Bruti villa se vidisse ait; ut nos marmoream, Tarracone, cum hac inscriptione vidimus: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, prætermissam ab iis, qui veterum imagines, Hermas, & Terminos ediderunt. *Schott.* in notis ad Elogia Corneliana.

1 Li-

viter potuisse declarari. Est etiam unus [1] liber Græ-
19 ce confectus de consulatu Ciceronis. Hactenus, Attico vivo, edita a nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: & quantum poterimus, [2] rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus, SUOS CUIQUE MORES PLERUMQUE CONCILIARE FORTUNAM. Namque hic contentus ordine equestri, [3] quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris [4] Divi Julii filii, cum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus nulla ulla re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim pro-

1 *Liber Græce confectus de Consulatu Ciceronis.*) De quo Cicero lib. II. ep. 1. *Puer tuus mihi literas abs te, & Commentarium consulatus mei Græce scriptum reddidit: in quo lætatus sum, aliquanto ante de iisdem rebus, Græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse. Nam si ego tuum ante legissem, furatum me abs te diceres: quanquam tua incompta visa sunt.* Vide sequentia. Scripserat & Herodes eadem de re, sed quæ Ciceronis in consulatu præclare facta obscurarent potius, quam illustrarent: lib. II. ep. II. Atticus etiam quæ minus probabat in Ciceronis libris, ea notare miniata cera solitus erat. lib. XV. epist. XIV. & lib. XVI. epist XI. Nec Bruto omnia probare potuit, quæ *de oratore* conscripserat. De qua cera Ang. Politianus Miscell. cap. III. *Schott.*

2 *Rerum exemplis lectores docebimus.*) Notatur applicatio παραδειγμάτων καὶ νοημάτων ad χρήσεις γνωμικὰς καὶ πραγματικάς, in quo præcipua historiæ philosophia consistit: ut ostendantur, inquam, officiorum fontes commemoratione actuum ex officio profectorum id est, exemplorum moralium. *Boecler.*

3 *Quo erat ortus.*) Supra: *Perpetuo a majoribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem.*

4 *Divi Julii filii*,) In nummis antiquis, in Triumviratu cusis: IMP. CÆSAR DIVI F. III. VIR. ITER. R. P. C. Apud Antonium Augustinum aureus nummus: IMP. CÆS. DIVI. F. AUGUSTUS. Et in aversa parte: C. L. CÆSARES. AUGUSTI. F. COS. DESIG. PRINC. JUVENT. Item æreus apud eundem duobus capitibus signatus; in uno latere DIVOS JULIUS præferebat; in altero DIVI F. AUG. *Divos* autem pro *Divus* Veteres dicebant, ut & *Davos* pro *Davus*. Servius in illud Virgilii VIII. Æneid. *Divum genus*: *Divi* legisse quosdam refert, recte mea quidem sententia, idque cum apotheosi in Deos relati essent. Et sic fere Græcorum natio, etiam in posterioribus imperatoribus, ut Dion, & ex Dione Xiphilinus & Ælianus de acie instruenda ad Adrianum Aug. Nervæ filium. *Αὐτόκρατορ Καῖσαρ υἱὲ θεοῦ Ἀδριανὲ σεβαστέ. Schott.*

1 Ca-

prosperitas [1] Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod civis Romanus quivit consequi. [2] Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar vix anniculam, [3] Tiberio Claudio Neroni Drusilla nato, privigno suo, despondit. quæ conjunctio [4] necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. Quamvis ante hæc sponsalia [5] non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret: imprimis, quid legeret, quibusque in locis, & quamdiu esset moraturus: sed & cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo

non

1 *Cæsarem est consecuta.*) Schottus laudat Veter. lectionem *Cæsarum eum consecuta.* ait Gif. Mſ. confirmare lectionem. mihi valde absurdum videtur dicere, *tanta prosperitas Cæsarum consecuta est illum*, pro tanto Cæsarum favore floruit. sed inde tamen crederem locum ita legendum: *Tanta enim prosperitas eum consecuta.* De Attico loquitur, quod clarum ex eo quod sequitur, *quod civis Romanus quivit consequi.* Bœclerus.

2 *Nata est autem Attico neptis ex Agrippa.*) Sueton. in Tiberio cap. VII. *Agrippinam M. Agrippæ genitam, neptem Cæcilii Attici, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, duxit uxorem, sublatoque ex ea filio Druso, quanquam bene convenientem, rursumque gravidam dimittere, ac Juliam Augusti filiam confestim coactus est ducere.* Ubi post avunculi testamentum Cæcilius vocatur, qui alias Pomponius. Notandum etiam, quod Agrippinam vocat Suetonius, quam Tacitus Vipsaniam, ut eadem patris non nomen tantum, sed & cognomen tulerit. Vide eundem in Augusto lxv. *Keuchen.*

3 *Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato.*) Livia Drusilla duorum Neronum mater erat, qui prænomine Drusi, cognomine Tiberii a se invicem discernebantur. Antiquus Nummus: NERONI. CLAUDIO. DRUSO. GERMAN. COS. DES. Et, NERO. CLAUDIUS. DRUSUS. GERMAN. IMP. Vide Stemma Domus Augustæ, quod Tacito suo affixit quondam *Justus Lipsius.*

4 *Necessitudinem eorum sanxit.*) Id est, confirmavit, stabilivit. Lambinus legendum putat, *auxit.* Ernst.

5 *Non solum cum ab urbe abesset.*) Mstus Schotti: *ab urbe esset.* Mox idem Mſ. sic interpungit: *mitteret, quid ageret imprimis, quid legeret.* Ubi *mitteret*, idem est ac scriberet, nunciaret, elliptica locutione. Ut apud Livium XXXVI. *ad M. Bebium misit, Antiochum in Italiam impetum fecisse, &c.* Cicero ad Fam. II. I. *Polla misit, ut ad te, si quid vellem, darem literarum.* Vide Gronovii not. ad Livium VIII. 22. *Bosius.*

1 Quo

non ad eum scriberet, 1 quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo 2 aliquam quæstionem poeticam ei proponeret: interdum jocans ejus 3 verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum 4 ædes Jovis Feretrii in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero a M. Antonio minus absens literis colebatur: adeo ut accurate ille 5 exul tum his terris quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem, atque Antonium, cum se uterque principem non solum urbis Romanæ, sed orbis terrarum esse

1 *Quo non aliquid de aniquitate ab eo requireret.*) Id est, vel ex antiquitate, ut sæpe hæc præpositio ponitur, vel de antiquitate rei cujusdam, vel moris Romani. *Buchnerus.*

2 *Aliquam quæstionem poeticam.*) Vide Vvovverium de Polymathia c. 10. pag. 73. & seq.

3 *Verbosiores eliceret epistolas.*) Ut Cicero quoque ad Attic. lib. XVI. ep. XI. *Schott.*

4 *Ædes Jovis Feretrii in Capitolio ab Romulo constituta.*) De qua insigniter præ aliis Livius lib. 1. *Romulus, duce hostium occiso, urbem primo impetu capit, inde exercitu victore ducto, ipse, cum factis vir magnificus, tum factorum ostentator haud minor, spolia ducis hostium cæsi suspensa, fabricato ad id apte feretro gerens, in Capitolium ascendit; ibique cum ea ad quercum pastoribus sacram deposuisset, simul cum dono designavit templo Jovis fines, cognomenque addidit Deo; Jupiter Feretri, inquit, hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumque do his regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico, sedem opimis spoliis, quo regibus, ducibusque hostium cæsis, me auctorem sequentes posteri ferent.* Vide etiam Dionysium. Situm illud templum fuit in IIX. Urbis regione, ubi a P. Victore collocatur. Spatium ejus non ita magni ambitus. Quippe adhuc servatur vetus ejus vestigium, quod intra XV. pedum longitudinem comprehenditur, ut inquit Dionys. Ex hoc sumebant Romani sceptrum, per quod jurarent, & lapidem silicem, quo fœdus ferirent. Lege Alex. ab Alex. c. XIV. lib. 1. & ex antiquis Plutarchum, Valerium Maximum III. 2. *Keuchen.*

5 *Exul tum his terris.*) Supra: *Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat.* Schott. 3. 2. obs. *ex ultimis terris.* Et explicat de Ægypto. *Boeclerus.*

1 *Cum*

esse cuperet. Tali modo [1] cum VII. & LXX. annos 21
complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque crevisset; (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate est consecutus) tantaque prosperitate usus esset valetudinis, ut annos XXX. medicina non indiguisset: nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contempserunt. nam [2] putarunt esse tenesmon: cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. In hoc cum tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset: subito tanta vis morbi [3] in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. Atque hoc prius quam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere, febresque accessisse sensit; Agrippam generum ad se arcessiri jussit, & cum eo L. Cornelium Balbum, [4] Sextumque Peducæum. Hos ut venisse vidit; [5] in cubitum innixus, *Quantam*, in-

1 *Cum* VII. *&* lxx. *annos complesset.*) Qui est annus Climactericus hebdomaticus magnus, ducto septenario in undecim. Nam Climactericis viros præstantissimos extinctos, veteres memoriæ monumentaque declarant. Supra *anno sexto & sexagesimo* matrem nonagenariam extulit: & bellum Cæsarianum exortum Nepos ait ætatis Attici *sexagesimo*, qui est V. C. Iↄ CCIV. Decessisse vero Cn. Domitio L. F. CN. N. Ænobarbo, C. Sosio C. F. T. N. Coss. Qui est annus Iↄ CCXXI. post Romam conditam. Natus itaque Atticus anno DCXLIIII. triennio ante M. Tullium, cui XI. annis superstes fuit. *Schott.*

2 *Putarunt esse tenesmon.*) Crebram & inanem voluntatem egerendi. *Plin.* lib. XXVIII. hist. nat. cap. 14 Eadem explicatio legitur apud Hippocratem lib. II. Epidem. sect. 2. Dysenteriæ adfine esse vitium, eamque sæpe præcedere, & in eo pauca cruenta & mucosa cum magna tensione egeri, scribit Galenus Com. ad aphorism. 27. lib. VII. Apud Nicandrum Schol. hunc morbum suo tempore βιασμὸν dictum scribit in Alexiph. vers. 182. Apud utrumque legitur τινεσμός. Manutius scribit τεινασμός. Jo. Valder. τεινεσμός. Bosius τινασμός. Gifan. Lamb. & Jo. Savaro, *tenesmus*. Beuverus vero *tenasmon* Latinis literis. Manutius ex subsequentibus verbis *sine ullis doloribus* probat τεινεσμὸν non fuisse, idque authoritate Cor. Celsi. *Ernst.*

3 *In unum intestinum.*) Barthius legit: *in imum intestinum.*

4 *Sextumque Peducæum.*) Qui Prætor erat anno Urb. Iↄ CLXXIIX. Attici familiarissimus. *Ernst.*

5 *In cubitum innixus.*) Qui habitus

inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam, nihil necesse pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihilque reliqui feci,* [1] *quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam* [2] *mihi stat, alere morbum desinere. Namque his diebus quicquid cibi sumsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores, sine spe salutis. Quare a vobis peto, primum ut consilium probetis meum; deinde ne frustra dehor-*
22 *tando conemini*. Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed [3] ex domo in domum videretur migrare; cum quidem [4] Agrippa eum flens, atque osculans oraret atque obsecraret, [5] *ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi*

tus loqui incipientis apud antiquos. Homerus:

Ὀρθωθεὶς δ' ἐπ' ἀγκῶνος, κεφαλὴν δ' ἐπαείρας,
Ἀτρείδην προσέειπεν, &c.

De Christo Nonnus:

Καὶ παλάμης ἀγκῶνα παλινδίνητον ἐρείσας,
Ἀκρόπεδον περὶ κύκλον ὁμοστόργοιο τραπέζης,
Εἶπεν ἑοῖς ἑτάροις.

Herodianus de Marco Imperatore: Ἡσυχῇ τὸ σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, τοιούτων λόγων ἤρξατο. Petronins: *Erectus in cubitum, hac fere oratione contumacem vexari*. Keuchen.

1 *Quod ad sanandum me pertineret.*) Hæc in quibusdam libris omittuntur. Sed in aliis habentur: nec, ut quidam suspicatur, a Lambino inserta. *Becler.*

2 *Mihi stat alere morbum desinere.*) Cicero lib. IX. ad Varronem: *Modo stet nobis illud, una vivere in studiis nostris, a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem*. Schott.

3 *Ex domo in domum videretur migrare.*) Cato ille Ciceronianus multo rectius: *Ex hac vita discedo, tanquam ex hospitio; non tanquam ex domo. Commorandi enim Natura diversorium; non habitandi dedit*. Idem.

4 *Agrippa eum flens, atque osculans.*) Apage hinc oscula, ait Schoppius l. III. Verisimil. 8. non enim ægro, cuique mori certum est, competunt. Sanior vetus Codex, *flens atque obsecrans*. Sed rigido censori Schoppio non venit in mentem, quod etiam M. Popilius Oppium Gallum familiarem suum moriens ultimo complexu & osculo dignum judicarit. Valer. Maxim. lib. VII. cap. 18. 9. Sed in his non sunt positæ opes Romanæ. *Ernst.* De osculis moribundorum plura Kirchmannus de fun. Rom. I. 5. Heliod. II. προσαφήρηταί με καὶ τὰ τελευταῖα περιβαλεῖν, ἐσχάτων φιλημάτων, καὶ ἄψυχος ἀπεστερήθην. Cicero vidend. Orat. V. in Verr. *Keuchen.*

5 *Ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi accelerares.*) Seneca:

sibi acceleraret; &, quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisque reservaret; preces ejus taciturna sua obstinatione [1] compressit. Sic cum biduo cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviorque morbus esse cœpit. tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Kal. April. [2] Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. [3] Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, [4] sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia.

ca: *Nunquam id sero venit, unde nunquam cum semel venis, potuis reverti*. Curtius: *Ultimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est*. Bias (ἐπικαλουμένου τινὸς ἐπὶ θάνατον ἐπὶ τέκνων ἀπωλείᾳ) ἔφη, τί αὐτὸν καλεῖς, ἄνθρωπε; οὐκ ἂν μὴ καλέσῃς, ἥξει; Cæterum moris erat sumendæ mortis spectatores advocare necessarios, aliosque claros viros, quorum præsentia mortem clariorem & testatiorem fieri putabant, qui tamen plerumque, ut hic apud T. Pomponium Atticum, hortatores vitæ fuerant. Sic fœminam quandam Sextus Pompejus in insula Coo mori destinatam, facundissimo sermone revocare conatus est. Val. Max. II. 6. I. *Gebhard.* Vulgati libri omittunt præposit. *ad.*

1 *Compressit.*) In aliis libris est *depressit*: id est, *serio contempsit*. Ernstius. *Compressit* a Lambino videtur esse. *Bosius.*

2 *Cn. Domitio, C. Sosio Coss.*) Anno Urbis DCCXXI.

3 *Elatus est in lecticula.*) Lecticam apud Romanos comperio fuisse in duplici usu; ad mortuos ferendos, & ad vivos. Ad mortuos, antiquus Romæ mos; & jam inde a regibus mortui in lectis efferebantur, sive in lecticis. Dionysius lib. IV. cadaver Lucretiæ efferri facit ἐπὶ κλίνης μέλασιν ἀμφίοις ἐστρωμένης. Et inter leges XII. fuit, *ne plures lecti sternerentur uni*. Mansit is mos, quamdiu mansit res Romana. Asconius: *Cadaver Clodii in via relictum Sex. Tedius Senator, qui forte rure in urbem revertebatur, sustulit, & lectica sua Romam ferri jussit*. Tacit. III. Histor. *Simul ferebatur lecticula parvulus filius, velut in funebrem pompam*. Mortui honestiores lectica hexaphoro efferebantur: at tenuiores sandapila, cui subjuncti saltem homines quatuor. Vide Martialem in monumento M. Antonii Anrii Lupi, quod exstat etiam nunc via Hostiensi, sculpta lectica cum pulvino, & corona cernitur; funebre scilicet signum. *Lipsius*. Græci τὴν κλίνην & τὸ λέχριον vocant. Hesychius: Λέχρη, ἐφ' οἷς τοὺς νεκροὺς κοσμοῦσιν. Plura doctiss. Kirchmannus de Funer. Romanorum lib. I. cap. 4. & lib. II. cap. 9.

4 *Sine ulla pompa funeris.*) Quam Servius ad Virgilium, *pompam exequialem* vocat. Quintilianus CCCXXIX. Declam. *Ducatur ingens funeris pompa*. Tacitus II. Annal. *Fuerunt qui funeris publici pompam requirerent*. Apulejus: *Utpote unus de optimatibus, pompa funeris publica ductabatur per forum*. Sic pompa plerumque de funere di-

[1] Sepultus est juxta viam Appiam, [2] ad quintum lapidem, [3] in monumento Q. Cæcilii avunculi sui.

citur. Vide Festum in Vespilloni-bus. *Keuchen.*

1 *Sepultus est juxta viam Appiam.*) In qua erant conditoria & sepulchra Romanorum. *Rhenan.* ad Senec. Vide *Ciceronem* in Milon. Fuit ibi & sepulcrum Severi Imp. teste Ælio Spartiano in Antonino Geta: *Illatus est in majorum sepulcra, hoc est, Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextram.* Gallienum quoque Imp. in hac via nono lapide sepultum, tradit Sextus Aurelius. De Thessalo Medico, Plinius libro XXIX. cap. I. idem lib. X. cap. 43. *Kirchmannus.*

2 *Ad quintum lapidem.*) Nam in Urbe Roma sepeliri nefas; & jam inde a X. viris lege XII. vetitum: quæ his verbis concepta est apud Ciceron. II. de Leg. HOMINEM. MORTUUM. IN. URBE. NE. SEPELITO. NEVE. URITO. *Credo* (inquit Cicero) *vel propter ignis periculum.* Schott.

3 *In monumento Q. Cæcilii, avunculi sui.*) Cujus & hereditatem crevit ex dodrante, domumque habitavit, & sepulchrum moriens tenuit. Quam & ÆTERNAM DOMUM vocari in vett. inscriptionibus, literatisque lapidibus animadvertere licet. *Idem.*

COR.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA,

E X

Libris Chronicorum , Exemplorum, Viror. Illuſtrium, De Vita Ciceronis, Epiſtolarum ad Ciceronem , aliis.

Quibus adjuncta Epiſtola

C O R N E L I Æ

MATRIS GRACCHORUM.

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA

CHRONICORUM.

LIB. I.

[1] VIxit [2] Homerus [3] ante Romam conditam annis circiter c. & lx. *Agell. Noct. Attic. l.* XVII. *c.* XXI.

[1] Ro-

1 *VIxit Homerus.*) Non sunt hæc ipsa Gellii, nedum Nepotis verba, sed a Schotto paullum immutata. Quomodo & in sequentibus subinde veterum scriptorum φράσεις aliter inflexit, aut ex iis, quæ præcesserant, supplevit; alicubi & de suo addidit, quæ nusquam apud illos repetire est. Verba Gellii de Homeri ætate sic habent: *De Homero & Hesiodo inter omnes fere constitit, utrumque ante Romam conditam vixisse Silviis Albæ regnantibus, annis post bellum Trojanum plus c. & lx. ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter c. & lx.* Bosius.

2 *Homerus.* De quo olim Plato clamabat: ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν. Aristoteles: Θαυμάσιος Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους. Et addit alibi: λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβηκε. Vitam ejus conscripsit Herodotus. Lege etiam *Plutarchum* de arte ejus Poetica, *Dionem*, *Chrysostomum*, *Suidam*, *Strabonem*, *Quintilianum*, alios. Constantinus Lascaris εἰς τὸν Ὅμηρον.

— Διὸς ἔκγονος, ὃς δράκων ὅσα
Γαῖα, θάλασσα, ἀὴρ, οὐρανὸς ἐντὸς ἔχει.

3 *Ante Romam conditam annis circiter c & lx.*) Hæc Cornelii Nepotis sententia fuit, quem sequitur Sosimus. Non tamen dicit, rebus humanis excessisse tot annis ante Urbem conditam, sed vixisse. Nec enim puto, de anno constitisse, quo obiit. Cassius in Annalibus de Homero & Hesiodo scriptum reliquerat, vixisse eos annis plus centum atque sexaginta post bellum Trojanum. Atqui ducentis & septuaginta plus annis eos vixisse oportet post bellum Trojanum: siquidem annis circiter c & l ante Urbem conditam fuere. Idcirco Lipsius corrigendum in Agellio indicabat, *plus ducentis atque sexaginta*. Sed nihil necesse. opinio Cassii nihil commune habuit cum Nepotis sententia. Ille paullo plus quam c & lx annis post Trojam captam fuisse Homerum voluit, hic circiter annis c & lx ante Romam conditam. Huic supputationi calculum addunt & consensum omnes fere Latini Scriptores,

 Pli-

: Roma condita Olympiadis septimæ anno secundo.

Plinius lib. VII. cap. 16. *Jam vero ante annos prope mille vates ille Homerus non cessavit minora corpora mortalium, quam prisca conqueri.* Scribebat ille anno Urbis octingentesimo trigesimo. Quibus si addas centum & sexaginta annos, ante Urbem conditam, quo tempore floruisse Homerus proditur, fient anni nonaginta & nongenti. Sic anni sunt prope mille ab ætate Homeri ad Plinium. Juvenalis:

— atque uni cedit Homero
Propter mille annos.

Vetus Scholiastes: *dinumerato tempore fortasse usque ad ætatem suam, Poeta dixit, mille annos fluxisse ex tempore Homeri. Fuit autem Homerus annis ante Urbem conditam centum sexaginta. Post Ilium captum ducentis sexaginta.* Scripta illa Satyra a Juvenale, sub initium Nervæ, viginti circiter annis post Plinii opus. Sic mille ac decem præter propter anni ab Homero ad Juvenalem, quo tempore scripsit illam Satyram. Vellejus Paterculus in eadem sententia, qui annos ferme nongentos & quinquaginta Homerum ante ipsius ætatem floruisse tradit. Annis circiter quadraginta ante Plinium scribebat Vellejus. Longe major inter Græcos Scriptores discordia. Quidam eum tempore belli Trojani exstitisse volunt. In his Dionysium Epici Cycli Scriptorem numerat Tzetzes & Diodorum:

Ὁ κατὰ Διονύσιον ἄνδρα τῶν Κυκλογράφον
Ἐπὶ τῶν δύο στρατειῶν λεγόμενος ὑπάρχειν
Θηβαϊκῆς Ἑλλήνων τε τῆς διὰ τὴν Ἑλένην.

Crates Grammaticus apud Clementem & Eusebium circa Heraclidarum descensum viguisse vult, octoginta annis post Troica; quam opinionem perperam Apollodoro tribuit Tzetzes in Chiliadibus. Eratosthenes centum annis eum abfuisse scripsit a Troicis temporibus. Aristarchus centum quadraginta. Herodotus centum sexaginta octo, quod Cassius in Annalibus secutus est, qui plus centum atque sexaginta annis Homerum post bellum Trojanum vixisse notaverat. Nec enim hic numerus mutandus, ut putavit magnus Criticus. Philochorus eum a Troja submovebat annis centum octoginta. Euthymenes in Chronicis ducentis, & æquævum Hesiodo faciebat. Apollodotus Atheniensis centesimo anno migrationis Jonicæ floruisse tradidit, hoc est, a Trojæ excidio, ducentesimo quadragesimo. Apud Hieronymum legitur CCLX. Huic calculo quidam XII. annos adjiciunt, ut Latini fere omnes, qui centum & sexaginta circiter annis ante Urbem conditam vixisse eum tradunt. Latini itaque Apollodoti sententiam secuti sunt. Alii longius multo a Troicis removent temporibus, ut Euphorion, qui Gygis ætati comparem statuebat. Gyges autem regnare occœpit ab Olympiade decima octava. Archilochus, Eusebio teste, in Olympiadem XXIII. Homeri florem ætatis ac famæ conjecit, idem cum Euphorione sentiens. Nonnulli nonaginta tantum annis ante primam Olympiadem ajunt fuisse, hoc est, centum quadraginta sex annos ante Urbem conditam. Hujus opinionis auctorem prodit Clemens Sosibium Laconem, quæ a supputatione Latinorum quatuordecim tantum annis distat. Hanc dividiam auctorum super ætate Homeri hic libuit brevibus æris subducere.

] *Roma condita Olympiadis septimæ anno secundo.*) Onuphrius in Urbe Roma, Solinum inter cosau-

do. *Solinus Polyhistor. cap.* II.

[1] Archilochus Tullo Hostilio Romæ regnante jam tum Poematis clarus & nobilis. *Agell.* XVII. *cap.* XXI.

[1] M.

auctores recenset, qui Olympiadis sextæ anno quarto Romam conditam scripsere, cum aperte profiteatur Solinus, sese existimare, collatis Romanis & Græcorum temporibus, eam anno primo Olympiadis septimæ conditam fuisse. Et perperam etiam ibidem notat, Lutatio & Eratostheni placere Olympiadis septimæ anno primo conditam, cum anno tantum secundo illi voluerint. *Salmas.* Roma condita est, quo tempore πρῶτος δ' ἐστεφανώθη Δαϊκλῆς ὁ Μεσσήνιος, ὃς τῇ ἑβδόμῃ Ὀλυμπιάδι στάδιον ἐνίκα. Illo ipso anno urbs condita memoratur. Anonymus in illo tempore: Ῥώμη ἐκτίσθη ὑπὸ Ῥήμου καὶ Ῥωμύλου. Videndus Dionysius lib. I. Alii in secundum annum referebant, inter quos Polybius. Dionysius Halicarnassæus libro I. Οὐ γὰρ ἠξίουν, ὡς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι πείθομαι. Auctor Chronici Alexandrini annum quartum statuit: Καὶ τετάρτῳ ἔτει τῆς Ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος, ἄγοντες ὀκτωκαιδέκατον τῆς οἰκείας ἡλικίας ἄγοντες ἐνιαυτὸν Ῥῶμος καὶ Ῥῆμος κτίζουσι τὴν Ῥώμην. Atque huc pertinent ista Eusebii, Chron. I. Ῥωμύλον φασὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος βασιλεῦσαι τῶν Λατίνων ἀπὸ Αἰνείου, Ῥώμην τε κτίσαι, καὶ μετονομάσαι τὴν πόλιν. Jornandes simpliciter *septimam* dicit, non expresso ejus anno: *Septima Olympiade Romulus, ejusque germanus, quos inter pastores enutritos diximus, collecta pastorum multitudine, Romanæ Urbis ædificia inchoaverunt.* Alii aliter statuebant; dissseritque eleganter Dionysius libro citato, & Solinus cap. II. *Meurs.* Condita Urbs ipsis Palilibus, id est, undecimo Calendas Majas, hora post secundam, ante tertiam, sicuti L. Taruntius prodidit Mathematicorum nobilissimus, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Et hoc est, quod dixit Cicero; *cum in jugo Luna esset.* Et sub Libra conditam ideo Romam dixit Manilius. *Thysius*, in Miscell.

1 *Archilochus Tullo Hostilio Romæ regnante jam tum Poematis clarus ac nobilis.*) Non minor varietas circa ætatem Archilochi quam Homeri. Herodotus refert ipsum ad imperium Gygis, quod incidit in tempus Olympiadis vigesimæ. Cicero regnante Romulo vixisse dicit, Olympiade nimirum septima, vel octava. A Romuli excessu ad ætatem, qua Tullus Hostilius cepit imperium, sunt anni quadraginta quatuor. Potuit sane trium Regum ætati superesse; at tot annis clarum & nobilem fuisse Poematis, non facile crediderim. Vide Eusebium in Chronicis. *Schottus.* Hic *maximus Poeta, aut certe summo proximus* appellari meruit apud Valer. Maximum. In Suida est δεύτερος ποιητής: Hippodromus Rhetor Homerum φωνὴν, Archilochum πνεῦμα vocavit. Paterculus: *Neque quemquam alium, cujus operis primum auctor fuerit, in eo perfectissimum, præter Homerum, & Archilochum reperiemus.* Colerus. Adi Vossium de Poet. Græc. cap. 3.

[1] M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est con-

1 *M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis e Saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est.)* Manlius ob defensum Capitolium Capitolinus dictus, sexdecim annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta septem militaribus donis a suis ducibus ornatus, viginti tres cicatrices in pectore habuit. Capta Urbe auctor in Capitolium fugiendi. Quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes dejecit. Patronus a civitatibus appellatus, & farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, quum a Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria manu liberaret, regni affectati suspicione in carcerem conjectus, populi consensu liberatus est. Rursus quum in eadem culpa & gravius perseveraret, & reus factus, & ob conspectum Capitolii ampliatus: alio deinde loco damnatus, & de saxo Tarpejo præcipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cognomine juravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur. *Auctor* de Viris Illustribus. In prænomine hujus triplex dissensio apud Historicos. Dionysius T. Manlium Capitolinum vocat. Diodorus A. Manlium. Plerique M. Manlium Capitolinum. *Liv. Agellius*. Alii. Florus quoque Livii abbreviator lib. IV. *Cum obstrictos*, inquit, *ære alieno liberaret, nexos exsolveret, crimine affectati regni damnatus de saxo Tarpejo dejectus est: In cujus notam SC. factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset.* Syllaba ea repetita locum corrupit. Recte igitur Sigonius prænomen ex Quintiliani lib. III. reponendum docuit. Quod Livius & Plutarchus in libro τῶν κεφαλαίων confirmant: & illud Festi seu Pauli Diaconi l. XI. de verb. signif. *Manlia gentis Patricia decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui capitolium a Gallis defenderat, cum regnum affectasset, damnatus, necatusque est.* Vide T. Livium lib. VI. ab Urbe Condita. *Schottus.* Defensio illa Manlii adversum Gallos Senones incidit in annum ἀπὸ τῆς κτίσεως CCCLXIII. *Stad.* Roma a Gallis capta, cum pugnatum paullo ante esset ad Alliam flumen, die XV. Kalend. Sextil. περὶ τροπὰς θερινὰς περὶ τὴν πανσέληνον, ut ait *Plutarch.* in Camillo. Manlius a Saxo Tarpejo præceps datus est anno VII. post Urbem a Gallis receptam. Agellius Nepotem laudat auctorem, qui Manlium verberando necatum scripserit. Adjectas mortuo notas; Livius, Sex. Pompejus, Herodes Atticus apud Agellium, auctores sunt: *alteram publicam; quod cum domus ejus ex populi jussu ob defensum Capitolium in arce fuisset; ubi postea ædes atque officina Monetæ; latum ad populum est, ne quis Patricius in arce aut Capitolio habitaret: Gentilitiam alteram, ne quis ex ea gente Marci prænomine vocaretur.* Quod ille, qui de Viris illustribus, Plinii Secundi titulo circumfertur, scripsit: *gentilitatem Manlii ejurasse, ne quis postea cognomine Capitolini uteretur,* ἀνιστόρητον est. Constat enim ex Consulum Annalibus, Capitolinorum cognomina in Manliana deinceps frequentissima fuisse. *Stad.* Vide Epitomam Livii, VI. Quintilianum III. cap. VII. Valer. Maximum VI. c. III. Plinium VII. XXVIII, & Plutarchum ἐν αἰτίοις.

consilium de regno occupando inisse; damnatusque capitis, e saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus: ut Cornel. autem Nepos scriptum reliquit verberando necatus est. *Ibidem*.

1 Alexander Magnus Pellæ ortus, M. Fabio Ambu-

1 *Alexander Magnus Pella ortus, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino* Coss. *post Romam conditam anno trecentesimo octuagesimo quinto.*) Atqui multis modis hoc falsum deprehenditur. Quippe convenit inter omnes Alexandrum natum Olympiadis sextæ supra centesimam anno primo. Alii secundo volunt. In hoc solum discordia est. Quod tempus convenit anno Urb. conditæ trecentesimo nonagesimo septimo, vel octavo, si Varronis calculum sequaris. Nepos, si quid Solino credimus, natum Alexandrum scripserat, *Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino*. Consules illi fuerunt juxta Livium anno Urbis quadringentesimo primo, hoc est, Olympiadis centesimæ sextæ anno quarto. Sed omnes anno primo aut secundo hujus Olympiadis natum prodidere. Nepoti placuit, ut ex Solino scimus, Romam conditam esse Olympiadis septimæ anno secundo. Si ex æra Varroniana, Urbis annus trecentesimus nonagesimus nonus convenit cum Olympiadis sextæ & centesimæ anno secundo; certe secundum æram Nepotianam Urbis trecentesimus nonagesimus septimus in eundem annum Olympiadis congruerit. Ergo annus Urbis quadringentesimus primus, juxta Nepotem, cum Olympiadis septimæ primo aut secundo anno pariaverit. Olympiadis vero sextæ & centesimæ annus ultimus, quo natum Alexandrum putavit Nepos, Urbis annus fuerit trecentesimus nonagesimus nonus. An igitur hic numerus hoc loco expungendus? Id nimis longe abit a vestigiis scripturæ veteris omnium librorum. Error potius Solini fuerit, ut in omnibus solennes ejus sunt tales hallucinationes. Natalem Alexandri in consulatum Fabii Ambusti, & Quinctii Capitolini contulerat Nepos. Annum Urbis de suo addidit Solinus, quo anno nulli Consules Romæ, sed Tribuni militum Consulari potestate regebant. Quod tempus incidit in Olympiadem secundam & centesimam exeuntem. In quod tempus nemo est, qui Alexandri natalem conjecerit. Existimavi aliquando legendum: *post Romam conditam anno* ccclxxxxv. hoc est, nonagesimo quinto, uno decusse detrito factum ccclxxxv. Hæc est æra Pictoris, quam fortasse hic secutus est Nepos. Octava Olympiade Romam conditam voluit. Secundum hunc calculum, qui aliis trecentesimus nonagesimus nonus ab Urbe condita, hic Pictori fuit trecentesimus nonagesimus quintus. Sed quis credat Nepotem sententiæ Pictoris hic adhæsisse, quum disertim Solinus tradat, Nepoti & Lutatio opinionem Apollodori & Eratosthenis comprobantibus, placere Romam conditam Olympiadis septimæ anno secundo? Hoc tantum itaque hic tenendum ex opinione Nepotis, natum Alexandrum, Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino. *Salmas. M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino Coss.*) Horum consulatus incidit in annum tertium aut ultimum Olym-

busto, Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam, anno trecentesimo octuagesimo quinto. *Solin. cap.* XLIII. *Polyhistor.*

[i] P. Terentius Scipionis Africani, & C. Lælii æqualis. *Donatus in Vita Terentii.*

COR-

lympiadis sextæ supra centesimum. Josephus narrat apud omnes in confesso haberi, Alexandrum vivis excessisse Olympiade centesima & decima quarta. Libro I. contra Appionem: Ἀλέξανδρον ἢ τεθνάναι πάντες ὁμολογοῦσι ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς τεσσερεσκαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος. Hegesias tunc Archon erat. Æque inter omnes constat, anno vitæ trigesimo tertio eum obiisse. Scribit Arrianus occisum esse Philippum sub Pythodemi magistratu, Olympiade undecima & centesima, quo tempore Alexander annorum circiter viginti fuit. Si ab ea Olympiade retro numeres annos viginti, ad sextam centesimam devenies, cujus anno primo natus est Alexander Elpinice Archonte. Ab eo Prætore ad Hegesiam, sub quo mortem obiit, anni sunt duo & triginta solidi. Mortuus itaque anno ætatis trigesimo tertio. Atque hæc sunt apud omnes ὁμολογούμενα, juxta calculum vero Nepotis minus etiam, quam triginta annos vixerit. A Nepote videtur sumpsisse Agellius l. XVII. capite, quo exponit, quibus temporibus post Romam conditam Græci Romanique illustres viri floruerint. In eo capite tradit, Alexandrum natum circa annum Urbis Conditæ quadringentesimum, Cornelium Nepotem ibi in Chronicis citat loco non uno. M. Fabius Ambustus consul fuit iterum cum M. Popilio, anno secundo Olympiadis sexagesimæ sextæ, circa annum Urbis trecentesimum nonagesimum nonum. Idem Fabius consul tertio fuit cum T. Quinctio Capitolino: anno Urbis, juxta Livium, quadringentesimo primo. Eo ipso anno quidam Annales non Titum Quinctium, sed Popilium consulem cum Ambusto referebant. Livius: *Creati Consules ambo Patricii, M. Fabius Ambustus, III. T. Quinctius. In quibusdam Annalibus pro T. Quinctio M. Popilium consulem invenio.* Hoc errorem quibusdam potuerit objicere, in assignando Alexandri natalis anno, qui tertium Fabii Ambusti consulatum pro secundo acciperent, præcipue quum in utroque consulatu collegam illi dent M. Popilium quidam Annales. His adde, quos juxta Livii & aliorum calculum Fabius ille secundo factus est consul anno Urbis trecentesimo nonagesimo nono. Ex æra quoque Nepotis, qui duobus annis posterius conditam Urbem statuit, tertius ejusdem Fabii consulatus in annum Urbis trecentesimum nonagesimum nonum cadit. Et forte Nepos, quum natum Alexandrum in Chronicis dixit consulatu M. Fabii Ambusti; de secundo ejus consulatu intellexit, quem plerique assignant ad annum secundum Olympiadis centesimæ sextæ. *Salmas.*

[i] *Publius Terentius Scipionis Africani, & Caji Lælii æqualis.*) Quod contra Fenestellam: Vide eundem locum Donati, vel, ut alii volunt, Suetonii. *Keuchen.* Quin potius utroque major natu. Natus enim Terentius, si eidem Donato fides habenda, Cn. Cornelio Lentulo, P. Ælio Pæto, Coss. anno, ni fallor, IↃLIII. post U. C. Mortuus vero Cn. Cornelio

Do-

CORNELII NEPOTIS EXEMPLORUM

LIB. II.

1 A Virgine Vestale. *Sos. Charisius lib.* 1. *Gram.*

LIB. V.

2 Multis in Senatu placuit; ut qui 3 captivorum Romanorum ab Annibale redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur: sed ea sententia nu-

Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Coss. anno U. C. DXCV. Scipio vero Africanus minor natus Appio Claudio Pulcro, M. Sempronio Tuditano Coss. anno Ɔ lxix. post R. C. Quo tempore Terentius sextum decimum annum agebat. Anno vero tricesimo quinto Andriam docuit; qui est U. C. IƆ lxxxvIII. cum Scipio ageret undevicesimum. Lælius vero Scipionem paullum ætate anteibat, ut ipse in sui nominis Dialogo Ciceroniano: *Ut prius*, inquit, *introjeram in vitam, sic prius exirem de vita*. Ubi tamen Terentium familiarem suum vocat Lælius; non, ut quidam falso crediderunt, Cicero; ne majori quidem Africano æqualis, quo moriente Terentius sexdecim fere annos natus erat. *Schott.*

1 *A Virgine Vestale.*) Pro *Vestali*: Quia non personam, sed rem significat. Sic Sosipater Charisius l. 1. Gram. *Schott.* Vide Vossium de analog. lib. II. c. II.

2 *Multis in Senatu placuit.*) Gemina sunt, quæ in Cicerone 1. officior. leguntur: ubi fidem hosti datam, servandam esse docet: *Secundo*, inquit, *Punico bello post Cannensem pugnam, quos decem Hannibal Romam misit, adstrictos jurejurando, se redituros esse, nisi de redimendis iis, qui capti erant, impetrassent; eos omnes Censores, quoad quisque eorum vixit, cum pejerassent, in ærariis reliquerunt: nec minus illum, qui jurejurando fraude culpam inierat. Cum enim permissu Annibalis exisset e castris, rediit paullo post, quod se oblitum nescio quid diceret: deinde egressus e castris, jurejurando se solutum putabat: & erat verbis, re non erat. Semper autem in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est.* Hæc ille. *Schott.* Vide super hanc quæstionem Hug. Grotium lib. III. cap. 23. De Jur. Bell. ac Pacis.

3 *Captivorum Romanorum ab Annibale.*) Hæc Schottus de suo addidit. Nam in Gellio sic legimus: *Cornelius Nepos in libro exemplorum quinto, id quoque literis mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus, &c.* Egerat autem in præcedentibus de captivis ab Annibale Romam missis, hac conditione, ut rediret ad se, nisi permutatio placeret Senatui. *Bosius.*

1 De-

numero plurium, quibus id non videretur, superata: ii tamen qui ad Annibalem non rediissent, usque adeo [1] detestabiles invisique fuerunt, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint. *Agell. lib.* VII. *cap.* 18.

CORNELII NEPOTIS

ILLUSTRIUM VIRORUM

LIB. II.

[2] Subinde. *Sosipater Charis. lib.* 2. *p.* 80.

LIB. XV.

[3] Harum partum. *Idem lib.* 1.

LIB. XVI.

[4] A Fratre Patruele. *Ibid.*

1 *Detestabiles.*) In editionibus invenio *intestabiles*. Quod perinde est. Horatius II. Sat. 2. 181. *Intestabilis & sacer esto.* Idem.

2 *Subinde.*) Quo & Brutus & Cælius frequenter usi sunt. Sosip. Charis. lib. 2. Gramm. *Idem.*

3 *Harum partum.*) Sic Cæsar in Analogicis, & Ennius. Idem Sosipater: *Jamque fere quatuor partum*: pro *partium*. Quod hodie obtinet. Sic & XII. Philipp. Cicero. Ut Muretus in Ms. Vaticano. Ita *mensum*, pro *mensium* dicebant. Et sexcenta alia. Legendus Vossius de analog. II. 14. Sed Charisii locus aliter interpungendus est, quam vulgo legitur. Putschius edidit: PARTUM. *Cæsar de analogicis*, HARUM PARTUM. *Cornelius Nepos in illustrium decimo quinto.* Et Ennius, JAMQUE FERE QUATUOR PARTUM. Distingue: PARTUM, *Cæsar de analogicis*, HARUM PARTUM, *Corn. Nepos*, *&c.* Bosius.

4 *A fratre patruele.*) Rem necessitudinis, sed personam, ostendat. Quæ Charisii (ut pleraque illius) mutila sunt & corrupta. *Schott. Bos. Vossius.*

In-

Incerta quo Libro Virorum Illust. posita.

[1] CArthago [2] antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum amplecteretur: [3] cujus interior pars Byrsa dicebatur, [4] exterior Magalia.

1 *Carthago.*) Urbs dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phœnicibus Urbs est, Carthagena civitas Hostorum, quam Græci οἰνῦσσαν verterunt. *Horn. Carthada* & *Carthago* idem: Sed illud merum Phœnicium, hoc Punicum, id est, jam depravatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nam Pœni αὐτόχθονες Φοίνικες. Nec dubium, quin Græcum Καρχηδὼν ab eadem origine sit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui θ mutant in χ. Sic quæ *Carthada* vel *Carthago* Pœnis, ipsi dixerunt Καρχηδὼν. Ipsi Africæ vicini hoc nomen Græcis transmiserunt. Falluntur igitur auctores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam scripsere ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν & *Carthago*, deflexum a Punico vel Phœnicio *Carthado*. Vide Magnum Salmasium in stupendo exercitationum Plinianarum opere.

2 *Antea speciem habuit duplicis oppidi.*) Unde Virgilius Carthaginem & Byrsam conjunxit, ut urbes vicinas.

3 *Cujus interior pars Byrsa dicebatur.*) Strabo lib. XVII. Geograph. Καὶ Καρχηδὼν δὲ ἐπὶ Χερρονήσου τινὸς ἵδρυται. κατὰ μέσον δὲ τὴν πόλιν ἡ ἀκρόπολις, ἣν ἐκάλουν Βύρσαν, ὀφρὺς ἱκανῶς ὀρθία κύκλῳ περιοικουμένη. Appellatio illa a corio ducta. Vide Appianum, & Eusthatium in Dionysium. Βύρσα enim Græcis corium. Byrsa & Carthago, ex taurino tergo derivata vocabula. Postea tamen diversa significata accepere. Ut probabile sit, nugari hic Græcos & Latinos auctores, ut propemodum in omnibus. Byrsa enim בוצרה hoc est, munitus locus Pœnis & Orientalibus. Quo nomine etiam Idumæorum metropolis insignita. Unde hodie munita & augusta loca Bursæ vocantur. Qualo est Romæ Capitolium, Athenis ἀκρόπολις. *Keuchen.* Cæterum illud colligere possumus, Byrsam, quæ ἀκρόπολις fuit, a Didone Tyria tantum fuisse conditam; Jarbam postea novo conditu eam urbem instaurasse, & vocasse Καινὴν πόλιν, Punica vel Lybica voce, quæ id significaret. Id erat Carthada, vel Carthado. Unde κατὰ παραφθορὰν Latinis Carthago, Græcis Καρχηδὼν dicta est. Falsa igitur & nugatoria Græcorum opinio, qui a Carchedone Tyrio conditam, & inde nominatam scripsere. *Salmasius.*

4 *Exterior Magalia.*) Servius in IV. Æn. *Magalia*, Afrorum casas, & *Mapalia* idem significare annotat. Vide Sallustium, & Festum. Charisius Sosipater: *Magalia*, καλύβαι Ἀφρῶν. *Mapalia*, καλύβαι αἰγῶν. Sed utrobique Ἀφρῶν legendum censeo, *Schott.* פלא palea vel pales Syris est Agricola, hinc mapale deductum, proprium agricolæ tugurium. Ergo apud Carisium καλύβαι αἰγῶν legendum, non, ut Schottus censet,

lia. Hujus rei testis est Cornel. Nepos in eo libro, qui [1] Vita Illustrium inscribitur. *Serv. in* 1. *Aen.*

[2] Propius Grammatico accessi. *Diomedes lib.* 1. *Gramm.*

[3] A. Albinus, qui cum L. Lucullo Consul fuit, res Romanas oratione Græca scriptitavit. In ejus Historiæ [4] principio scriptum est ad hanc sententiam: neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret: nam [5] sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio: Græ-

fet; utrobique Ἀφρῶν. Hæc ante me vidit doctissimus Bouchartus. *Keuchen.* Festus *mapalia* Punicas casas interpretatur, Plinius domus. Cato cohortibus rotundis assimilat, IV. Originum. Quem citat Servius. Sic *Mapalia & Magalia* eadem. Idem Servius *Magar*, lingua Pœnica villam significasse notat. *Salmas.* Unde Isidorus *Magalia*, quasi *Magaria* dicta, dicit. Quippe מגור id est *Magur* hodie Orientalibus habitationem denotat. Atque hinc Plautus in Pœnulo, *Magaria* dixit. *Bouchartus.*

1 *Vita illustrium.*) Nisi *vita* legendum est, hic locus mire confirmat scripturam vett. librorum in prooemio operis de excellentibus viris. *Bosius.*

2 *Propius Grammatico accessi.*) Si vulgatam lectionem Diomedis sequimur, hæc Ciceronis, non Nepotis verba fuerint. Sic enim ex editione Putschii verba Grammatici habent, PROPE, *prope me est*, *ut dicit Cicero in Pisonem*, PROXIMUS POMPEJUM SEDEBAM. *Sed & Dativo casu idem Cicero dixit ad Atticum*, PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI. *Nepos in Illustr. Sallust.* PROXIMA CARTHAGINI LOCA. Sed locus haud dubie corruptus est. nam illa *Propius Grammatico accessi*, nusquam hodie in epistolis ad Atticum, quod sciam, apparent. Ista vero lib. 1. epist. 14. cujus initium: *Vereor, ne putidum sit*; legimus: *Proximus Pompejo sedebam. intellexi hominem moveri.* quamquam ibi Lambinus, Simeo Bosius, & Jan. Gruterus emendent *proxime Pompejum*: sed perperam; ut e Diomede colligitur. Sic igitur hunc locum distinguendum censeo: *Sed & dativo casu idem Cicero dixit ad Atticum*, (subintellige: *Proximus Pompejo sedebam.*) PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI, *Nepos in Illustr. Sallust.* PROXIMA, *&c.* Itaque & Schottus videtur interpunxisse. *Bosius.*

3 *A. Albinus.*) Forte ex M. Catonis vita, quæ & Virorum Illustrium erat, depromptum: nam, quod vulgo circumfertur, pars duntaxat esse videtur. Refert & Plutarchus in Catone, & Apophthegmatis; Cicero in Lucullo, & 1. de Finibus. *Schott.*

4 *Principio.*) Macrobius *primo*. Et statim: *si quid in illis libris.* Sed Macrobius non verba, sed sensum verborum Albini retulit. Unde mox pro illis: *Græca oratio nobis alienissima est*, posuit: *& eloquium Græcum a nobis alienissimum est*, forte, ut melius Græca exprimeret. *Bosius.*

5 *Sum homo Romanus.*) Nescio cur Schottus omiserit vocem *inquit*,

Græca oratio a nobis alieniſſima eſt: ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato: Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam ſolemus, aut cum imprudentes erravimus, aut [1] cum compulſi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres ut ignoſceretur? *Agell. lib.* XI. *cap.* VIII. *Noct. Attic. & Macrob. præfat. Saturnal.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

De Vita Ciceronis.

Cornelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiariſque fuit: atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius compoſuit, [2] erraſſe videtur, cum eum ſcripſit [3] tres & viginti annos natum primam

quit, quam in Gellio & Macrobio lego hoc modo, *ſum, inquit, homo Romanus.* Idem.

1 *Cum compulſi peccavimus.*) Macrobius: *cum noxam imperio compellentis admiſimus: Te, inquit, oro, quis perpulit, &c. peteres, uti ignoſceretur.* Cetera quæ Gellius ſubjicit, eodem Macrobio abſunt: quia non commemorat, unde hæc hauſerit. Schottus & Savaro e libro *de Catone* deſumpta putant, cujus ſupra Nepos meminit. *Boſius.*

2 *Erraſſe videtur.*) Vide Franc. Fabrici hiſtoriam Ciceronis ad annum XXVI. & XXVII.

3 *Tres & viginti annos natum.*) Ætatis ſeptimum & viceſimum agebat Cicero cum Roſcium defendit, ut Aſconius Pedianus, diligens ejus interpres apud Agellium, & Fabius libro XII. cap. VI. auctor eſt. *Schott.* Natus Cicero anno U. C. Iↄ CXLVIII. C. Atilio Serrano, Q. Servilio Cæpione Coſſ. Adoleſcens contra L. Sullæ dominantis opes pro Sex. Amerino dixit, quæ exſtat Oratio. Off. II. Et primam cauſſam in Bruto egit, publicam ſcilicet (nam pro Quinctio privatam apud Aquilium Gallum judicem egit) ætatis XXVI. anno U. C. DCLXXIV. In Oratore,

mam caussam judicii publici egisse: Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. *Agell. lib.* xv. *Noct. Attic. cap.* XXVIII.

[1] Tullius, [2] me præsente, iisdem pene verbis, quibus edita est, eam [3] pro Cornelio seditioso Tribuno defensionem peroravit. *D. Hieronym. Epist.* lxxi. *ad Pammach.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

Epistolarum ad Ciceronem.

TAntum abest ut ego [4] magistram esse putem vitæ Philosophiam, [5] beatæque vitæ perfectricem;

re, adolescentulum dicit se eam caussam egisse. Vide Fabium Quintilianum lib. XII. cap. VI. Dixit & pro Roscio Comœdo, anno Iↄ clxxvII. post Urbem conditam. *Idem.*

1. *Tullius.*) Neque verba hæc Nepotis sunt, neque certum, e vita Ciceronis ea petita esse. Quod posterius Schottus ipse non diffitetur. Sic enim Hieron. cap. 4. epist. ad Pammachium adversus errores Joan. Hierosolymitani: *Frustra suspicimus Tullium: refert enim Cornelius Nepos, se præsente iisdem pene verbis, quibus edita est, eam pro Cornelio seditioso defensionem peroratam.* Bosius.

2 *Me præsente.*) *Refert enim Cornel. Nepos se præsente.* Ita Hieron. *Schott.*

3 *Pro Cornelio seditioso Tribuno.*) De hac ipse in *Hortensio:* qui liber scriptus erat de laudibus Philosophiæ apud Lactantium lib. VI. cap. II. *Malo vel unum parvum de Officio libellum, quam longam orationem pro seditioso homine Cornelio.* Longam vocat, quia viginti amplius folia implere potuit. Vide Asconium. Plinius lib. I. epistola xx. in hunc grandem librum, omnia quæ per dies quatuor latius dixerat, coarctasse dicit Ciceronem: Nepos vero iisdem, quibus edita est verbis, peroratam. Quæ pugnare videntur. Meminit ejus Orationis, præter Fortunatianum, & Marcianus Capella in Rhetor. uterque ille, *pro Cornelio Majestatis* vocat. Hic, in oratione, inquit, *pro Cornelio*, primo refutata sunt crimina, quæ secuta sunt Tribunatum: post ad ipsum Tribunatum recursus est factus, quæ dispositio artificialis, ut diximus, nominatur. Secundam etiam pro C. Cornelio, a Pediano, ubi de illius seditioso Tribunatu, aliisque laudari video. *Schottus.*

4 *Magistram esse putem vitæ Philosophiam.*) Alludere videtur ad locum Ciceronis Nepos, qui exstat in

cem ; ut nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris vivendi, quam pleriſque , qui in ea diſputanda verſantur. Video enim magnam partem eorum , qui in Schola de pudore & continentia præcipiant argutiſſime, [6] eoſdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactant. lib.* III. *cap.* XV. *Divin. Inſtit.*

M. TULLII CICERONIS

AD

CORNELIUM NEPOTEM

Epiſtolarum L I B. II.

ITaque [7] noſtri, cum omnia, quæ dixiſſemus, dicta eſſent, quæ facete , & breviter , & acute locuti eſſemus , ea proprio nomine appellari [8] dicteria voluerunt. *Macrob. lib.* II. *cap.* I. *Satur.*

Ad

in Tuſculanis Quæſtionibus : *O vita Philoſophia dux : o virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum : quid non modo nos , ſed omnino vita hominum ſine te eſſe potuiſſet ?* Et mox ; *Tu inventrix legum , tu magiſtra morum & diſciplinæ fuiſti*. Lib. II. *In eo magiſtra vitæ tot ſecula permaneret Philoſophia*. Schott.

5 *Beataque vitæ perfectricem*.) Vide Arnobium l. II. adverſus gentes . Qui *fermentum quoddam vitæ* vocat *ejus cognitionem* . Hierocles in Pythagoram : Φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης κάθαρσις , καὶ τελειότης . κάθαρσις μὲν , ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀλογίας καὶ τοῦ θνητοειδοῦς σώματος · τελειότης δὲ τῆς οἰκείας εὐζωΐας ἀνάληψις , πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα . *Keuchen.*

6 *Eoſdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere*.) In eandem ſententiam Cicero ipſe, ſeu quiſquis alius inducitur in Hortenſio ; in quo de univerſa Philoſophia , quantopere & expetenda & colenda eſſet : *præcipiunt hoc iſti , & facit nemo*. Schort. Lege quæ ad Pomponium notabamus .

7 *Itaque noſtri*.) Adeo carum Nepotem Cicero habuit, ut jocoſiora cum illo præ cæteris libenter communicarit. Vide Epiſt. v. lib. XVI. ad Attic. Ciceronem vero natura dicacem fuiſſe , & jocularibus, quæ & dentibus non carerent, mirifice delectatum : ex jocis lib. II. de Oratore diſcas. Macrobius etiam Conſularem ſcurram ab inimicis , ut a Vatinio, audiiſſe , & a L. Papirio Pæto , ſcurram velitem appellatum , adfirmat ; lib. II. Saturnal. cap. I. *Schott.*

8 *Dicteria*.) Neſcio in quibus libris Schottus hanc vocem inve-

Ad eundem ex libro incerto.

Hoc restiterat etiam, ut à te fictis [1] aggrederer donis. *Priscian. lib.* VIII. *Gramm.*

* * *

Qui habet, ultro appetitur; qui est pauper, [2] aspernatur. *Ibid.*

Quid? oratorum quem Cæsari antepones eorum qui nihil aliud egerunt? [3] quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Sueton. in Cæsare cap.* lv.

* * *

Neque enim quidquam aliud est felicitas, nisi honestarum rerum prosperitas: vel ut alio modo definiam, Felicitas est fortuna adjutrix consiliorum bonorum, quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Cæsar usus erat, [4] nulla potuit esse felicitas: feliciorque meo judicio [5] Camillus exulans, quam tempori-

nerit. Nam in optimis edd. hic & toto isthoc capite *dicta* excusum video. Idque recte. Uno tamen loco Pontanus e Ms. Cod. *dicteria* reponi voluit. *Bosius.*

1 *Aggrederer donis.*) Passive dixit, ὀνεδρεύθῶ, inquit Priscianus de signif. vel gener. Verbor. *Idem.*

2 *Aspernatur.*) Passive dixit, ἐξουθενεῖται. Idem Cicero ex Oeconomico Xenophontis: *Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur*, passive ἀξιοῦνται. Vide id genus innumera apud Priscian. lib. XIII. *Schott.*

3 *Quis sententiis aut acutior, aut crebrior?*) Idem Cicero ad Brutum, Oratores enumerans, negat se videre, cui Cæsar debeat cedere. Et Atticus ibidem judicabat, illum omnium fere oratorum Latine loqui elegantissime, scripsisse & de analogia ad M. Tullium; verborumque delectum originem esse eloquentiæ, dicere solitum. Sed de his multi multa. *Idem.* Vide Tacitum in Dialogo de Oratore.

4 *Nulla potuit esse felicitas.*) De hac ipsa Cæsaris felicitate Cicero Philippica II. *Cæsar Alexandriam se recepit, felix, ut sibi quidem videbatur: mea autem sententia, qui reipublicæ sit infelix, felix esse nemo potest.* Ut Nero Cæsar, & Sylla, quamvis huic *Felicis* cognomen datum. Vide ad Attic. lib. VII. *Schott.*

5 *Camillus exulans.*) Valer. Maximus lib. V. cap. III. *Virium Romanarum & incrementum latissimum, & tutela certissima Furius Ca-*

ribus iisdem Manlius, etiamsi, [1] id quod cupierat, regnare potuisset. *Ammian. Marcell.* XXI.

[2] Quidam veterum, [3] formidantes ea, quæ scriptoribus historiæ suorum temporum solent sæpe fraudi esse atque invidiæ; cognitiones actuum variorum, stylis uberibus explicatas non edidere superstites. *Id. lib.* XXVI. *initio*.

* * *

[4] Infelices esse qui omnia sibi licere existimarunt. *Idem lib.* XXVI.

* * *

Idem

Camillus, in Urbe incolumitatem suam tueri non valuit; cujus ipse salutem stabilierat, felicitatem auxerat. Quippe qui Capenates & Phaliscos, & quod omnium maximum, Urbem Vejos x. annis obsessam adjecerat imperio. Vide Livium, Plutarchum, Agellium. A L. Apulejo Trib. plebis in exilium ejectus est. Cujus post alios Seneca meminit v. de Beneficiis. *Keuch.*

1 *Id quod cupierat.*) Regnum affectasse Manlium, servato Capitolio, supra dictum. Testes *Agellius* & *Cicero* Phil. II.

2 *Quidam veterum.*) De periculis agit, in quæ vocari plerumque Historici solent. Ejus rei fuerunt Cremutius Cordus apud Dionem & Tacitum. Junius Rusticus apud Suetonium. Hermogenes & Metius Pomposianus apud eundem. *Schottus.*

3 *Formidantes ea, quæ scriptoribus.*) Ingens audacia Schotti! Quippe non solum pro Ciceronianis venditat, quæ Ciceronis non esse facile omnes perspiciunt, qui purissimi scriptoris aurum ab Ammiani luto norunt discernere: sed etiam pluscula de suo insesuit. Ammianus enim postquam dixisset sibi usque ad confinia propioris memoriæ progresso fuisse propositum referre a notioribus pedem, ut pericula veritati sæpe contigua, & intempestivos censores declinaret; solum ista subjicit: *Hæc quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum stylis uberibus explicatas non edidere superstites, ut in quadam ad Corn. Nepotem epistola Tullius quoque testis reverendus adfirmat.* Bosius.

4 *Infelices esse.*) Hæc Ciceronis quidem esse ex Ammiano patet, qui *sententiam Tullianam* vocat; sed ex Epistolis ad Nepotem desumpta non ait. *Bos.* Suspicor, vel ab ipso Marcellino conformatum hoc ex superioribus: vel sane ex eadem Ciceronis epistola desumptum; loci affinitate persuasus, quod in eodem ipso XXVI. Marcellini repererim utrumque; hoc extremo libro; illud non procul ab initio. In qua quidem re integrum est cuique a me dissentire. Non dissimile illud, quod D. Augustin. lib. v. de Civit. Dei, c. XXVII. laudat: *O miserum, cui peccare licebat!* Quod de C. Cinna ait Cicero v. Tuscul. Et in Hortensio apud eundem August. lib. XIII. c. v. de Trinit. *Velle, quod non deceat, miserrimum: nec tam miserum est, non adipisci, quod velis, quam adipisci velle, quod non oporteat. Plus enim mali pravitas voluntatis adfert; quam fortuna cuiquam boni.* Schott.

Idem ad Atticum de Nepote.

NEpotis [1] epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυεῶ legenda non putet: & ais μετ' ἀμύμονα: tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. *Lib.* XVI. *Epist.* V.

[2] Male narras de Nepotis filio. valde mehercule moveor & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum. *Epist.* XIV.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA,

Incerta partim quo Libro posita, partim quibus verbis concepta.

NEPOS auctore certo comperisse se ait, [3] C. Lælium quondam in [4] Puteolano [5] Cal. Martiis ad-

1 *Nepotis epistolam.*) Homeri locum respexit, ut fere in his epistolis, cum ad amicissimum familiarissime scriberet. Versus Homeri est: Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Explicat vero acute, ut omnia, doctissimus Turnebus lib. IX. Advers. cap. XXII. *Schott.* Vide etiam Schoppium in Paradoxis literariis Epist. 5.

2 *Male narras de Nepotis filio, valde mehercule moveor, & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum.*) Epist. XIV. De Cornelii filio nihildum reperi. Quare valde ambigo, sitne hic cognationis nomen *Nepos*, vel Cæcilii alicujus Metelli cognomen. *Schott.* Nepotis mentio fit etiam lib. II. Non dubito, hæc ad eundem Nepotem pertinere, ad quem præcedens locus: non autem ad Cæcilium aliquem, ut Schotto in mentem venit. *Bosius.*

3 *C. Lælium.*) Qui inter Oratores a Vellejo numeratur. De illo passim Seneca, & Cicero pro Archia.

4 *Puteolano.*) Vide quæ Fr. Schottus in Urbis Romæ admirandis disseruit ad Card. Bellarminum.

5 *Cal. Martiis.*) Quæ *Matronalia* dicebantur. Horatii Scholiastes in III. Carm. Oda VIII. Hinc Martialis easdem *Saturnalia muliebria* vocat, & Juvenalis, Kalendas Martias, *fœmineas*. Adi Festum & Tibullum lib. III. & IV.

admonitum ab uxore [1] temporius ut discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronunciasse versus qui sunt in Heautont.

Sati' pol proterve me Syri promissa huc induxerunt. *Donatus in vita Terentii.*

[2] L. Otacilius Pilitus [3] primus omnium libertinorum scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. Cnei enim Pompeji Magni, quem docuit, patrisque ejus res gestas compluribus libris exposuit. *Suetonius de Clar. Rhetor.*

Cornelius Nepos [4] literatos quidem vulgo appellari

1 *Temporius ut discumberet.*) Sic editi omnes. Schottus tamen maluit *temperius*, ut apud Plautum *temperi*; nulla necessitate. Est enim a *tempore* comparativus, ac ita apud Columellam, Ovidium, & in Glossis quoque veteribus scriptum reperitur. *Bosius.*

2 *L. Otacilius Pilitus.*) Qui primum ostiarius veteri more in catena fuit: ut ibidem *Suetonius* testatur, apud quem longe aliter hæc omnia leguntur.

3 *Primus omnium libertinorum.*) Sic Terentius,

Servum hominem caussas orare leges non sinunt. Schort.

4 *Literatos vulgo appellari ait eos qui aliquid diligenter & acute, scienterque possint aut dicere aut scribere.*) Iterum aliqua desunt. Sic enim Suetonius: *Corn. Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito; literatos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter, &c.* Ubi Schottus putabat legendum, *libello quodam distinguit*; ac mendum e compendio literarum natum. Nec enim titulum libri, inquit, tueri ea ἐπιγραφὴ potest: *Liber quo distinguitur literatus ab erudito.* Sed non recordatus est Vir doctissimus, plane eodem modo Plutarchum inscripsisse suorum unum; πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Ut taceam similes aliorum inscriptiones. Addit Suetonius: *eosdem literatos vocitatos*. Quæ, si recepta lectio vera est pariter a Nepoti, eoque superioribus addenda sunt. Sed recte observatum Schotto, hæc ad sequentia pertinere. Vide eum III. Obs. human. cap. 14. *Bosius*. Ad intelligendam vero, quam inter Literatos & Grammaticos exequitur discrepantiam, dignabor adscribere verba Vossii. Γράμματα, inquit, & *litera*, nunc prima notant elementa, ut cum literarum alias dicimus esse vocales, alias consonantes: nunc vero sumuntur pro literarum studiis: ut in veteri Senario:

Δισπλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.

Quomodo item Tullius literas divídit in vulgares, & interiores sive reconditas: ita & γραμματικὴ, quæ ἀπὸ τῶν γραμμάτων dicta, nunc legendi, scribendique, vel bene loquendi artem designat; nunc vero præter eam, historiarum ac fabularum notitiam comprehendit: quandoque etiam

ri ait eos, qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere aut scribere; ceterum 1 proprie sic appellandos poetarum interpretes, 2 qui a Græcis Grammatici nominentur. *Sueton. de illustr. Grammat.*

3 Præter Physicos 4 Homerumque, qui universum ma-

plurimatum artium & multarum re-
rum scientiam & efflorescentem
inde facultatem enarrandi scripto-
res, & judicandi de eorum scri-
ptis, locisque corruptis. Atque
hoc pacto cum sententia nostra
conciliari posse arbitror opinio-
nem veterum, qui late adeo
Grammaticen extendunt, ut non
una sit scientia, sed scientiarum
cinnus. Hoc sine dubio argumen-
tum fuit Telephi Grammatici li-
bro eo, quo ostendit, πόσα χρὴ
εἰδέναι γραμματικόν, teste Suida.
A varia qui scientia commendaren-
tur, appellabantur πολυΐστορες;
ut Alexander Cornelius; item
Apion Alexandrinus, contra quem
Flavius Josephus scripsit. Dicti quo-
que φιλόλογοι; ut Eratosthenes
& Attejus: de quibus c. x. Etiam
dicebantur πολυμαθεῖς. Studi-
umque ipsum nominatum πολυ-
μάθεια. Hæc Incompatabilis *Vos-
sius.*

1 *Proprie sic appellandas Poetarum
interpretes.*) Unde Seneca Epist.
LXXXVIII. *Grammaticus*, inquit,
*circa curam sermonis versatur; & si
latius evagari vult, circa Historias,
Jam ut longissime fines suos proferat,
circa carmina.* Et Quintilianus, l.
II. cap. 1. *Grammatice, quam in
Latinum transferentes, literaturam
vocaverunt, tenuis a fonte, assum-
ptis Poetarum historicorumque viribus,
pleno jam satis alveo fluit.* Keuch.

2 *Qui a Græcis Grammatici no-
minentur,*) Tria genera Gramma-
ticorum; alii τεχνικοὶ, alii ἱστο-
ρικοὶ, tertium genus κριτικοὶ
vocantur. Τεχνικοὶ elementa &
primores literas docent. Item
partes orationis, structuram ver-
borum, & similia. Eos Græci
γραμματιστὰς potius, quam γραμ-
ματικοὺς: & Latini *literatores*, non
literatos vocant. Historici in flumi-
num, montium, regionum no-
minibus occupati sunt: abstrusas
historias; aut μυθολογούμενα,
aut ποιητικῶς θεολογούμενα ex-
plicant, genealogias Deorum ac
priscorum heroum diligenter ri-
mantur. Nobiliores his Critici,
qui tanquam censores quidam, &
veterum librorum Senatum lege-
re possunt, & non probos tribu
movere: quippe παρεγγεγραμμένα,
ἐμβολιμαῖα, νοθεύοντα, & si-
milia deculpare, ut eorum ver-
bo utar, solent. *Joseph Scaliger.*

3 *Præter Physicos,*) Qui, postquam
dubitatum fuerat, terrane ulte-
riora an Oceanus occuparet, ter-
ram tandem claudi Oceano de-
prehenderunt. Vide Aristotel. II.
de Generat. & Corrupt. Sed pro-
babile est, Melam de Physicis lo-
qui, qui naturales historias con-
scripserunt. Qualis Plinius, cujus
verba lib. II. cap. LXVIII. *Est igi-
tur*, inquit, *in toto suo globo tellus
medio ambitu præcincta, circumfluo
mari, Nec argumentis hoc investigan-
dum, sed jam experimentis cognitum.*
Idem sequenti capite ostendit,
regum cura septentrionis oram
magna parte navigatam; nec ve-
risimile esse illic maria deficere,
ubi tanta humoris vis superet.
Keuchen.

4 *Homerumque,*) Cujus in hac
fide non exigua authoritas. Quip-
pe qui Philosophiæ magnus author,
ut ex Quintiliano scimus. Ob am-
bitum autem undarum parentem
vocavit, quemadmodum ex illo
Vir-

mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior tradit: [1] testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat. Cum Galliis Proconsul præesset, Indos quosdam a rege Suevorum dono sibi datos, unde in eas terras devenissent requirendo, cognosse, vi tempestatum [2] ex Indicis æquoribus abreptos, emensosque, quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiisse. *Pompon. Mela lib.* III. *cap.* 5. *de situ orbis.* & *Plin. lib.* II. *cap.* LXVII.

[3] Largitudo. *Charis. l.* I.

[4] Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, cum

Virgilius. Unde & illud:

Ἐξ ὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα,
Καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

Addo Dionysium περιηγητὴν, qui in principio sui operis:

Μνήσομαι Ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου· ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται.

Vide in Commentariis Eustathium. Cæterum difficultas circumnavigandi ex caussis & natura locorum orta est, ut adstruit Albertus cap. VIII. Nec fidem adhibet Herodotus quarta Musa, τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον, γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν. Quod etiam contra Ciceronis & Macrobii sententiam, qui Antœcorum & Antipodum terras interfluente Oceano circumcirca separari putarunt. *Keuchen.*

1 *Testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit.*) Verba Plinii lib. II. sub finem cap. LXVII. *Nepos de Septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in Consulatu collegæ, sed tum Galliæ proconsuli, Indos a Rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii caussa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti.* Strabo lib. XI. Herodoto in Melpomene, Heraclide Pontico, Posidonio, eadem Cornelio Nepoti narrantibus, non credit quosdam ab India ad Gades usque & Germaniæ littora navigasse. *Schott.* De Oceani navigatione lege Senecam I. Suasor. Ambros. III. Hexaem. Olim etiam instaurata per Portugalliæ reges navigatione totus circuitus ejus innotuit. De Hannone vide Melam III. X. *Keuchen.*

2 *Ex Indicis æquoribus abreptos.*) Brevius hæc Plinius, e quo, sicut alia quædam indidem memorata, hausit Martianus Capella lib. VI. Satyr. cap. *de rotunditate terræ*; sed locus corruptus est, ut etiam Schotto observatum. Grotius: *Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigavit.* Schottus emendabat: *Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigasse.* Sed hoc paullo durius. Malim: *Idem Cornelius posuit, captos Indos per Germaniam navigantes.* Bosius. Sed hoc durissimum.

3 *Largitudo.*) Verba Charisii: *Largitudo nusquam invenitur, nisi apud Nepotem.* Bosius.

4 *Eudoxus quidam.*) Verba ipsa

 sunt

cum [1] Lathyrum regem * Alexandriæ profugeret, [2] ab Arabico sinu egressus, per hoc pelagus (Africam), ut Nepos affirmat, [3] Gades usque provectus est. *Mela lib.* III. *cap.* 10. & *Plin. lib.* II. *cap.* 67. & *Martian. Capell. l.* 6.

[1] Ab

sunt Pomponii Melæ, lib. III. c. X. Eudoxum autem ætate Nepotis fuisse non dicit Mela, nec verum est. Obiit Nepos Augusti principatu; ut ipse Plinius alicubi asserit. Etsi enim haud plus quam quadraginta circiter anni ab excessu Lathuri ad initium Augusti intersint, haud dici tamen potest, Cornelium vixisse ætate Eudoxi. Nam quum hic fugit ex Ægypto, aut puer, aut nondum natus erat Nepos. *Salmas.*

1 *Lathyrum regem.*) *Lathyrus* pro *Lathurus* perperam in libris Plinii ac Melæ scribitur. Ut *Thyrii* pro *Thurii*, qui sunt Θούριοι, & *Thyle* pro *Thule*, quum sit Θούλη. Græcis enim Λάθουρος vocatur, non Λάθυρος. Et frustra est Vir doctus, qui hunc regem Λάθυρον a leguminis genere ita dictum putavit, ut *Ciceronem* a cicere. Strabo, Clemens Alexandrinus, Eusebius, & omnes Græci Λάθουρον nominant. Θοῦρος significat cum impetu violentum: Λα particula auget significationem. Inde Λάθουρος, maxime violentus. Forte etiam ita appellatus, quod in Venerem concitatus esset. Nam θούρης est ἀφροδισιαστής, & θουρά, καταφερής, ὀρεκτικῶς ἔχουσα. Θουρήεις, λάγνος. Hesychius: Hoc verius. Idem Plinius libro VI. cap. XXX. *Ptolemaeum Lathyrum* appellat, qui *Lathurus* scribendus est. *Salmas.*

2 *Ab Arabico sinu egressus, Gades usque provectus est.*) Transito promontorio Bonæ spei, sine quo sinu Arabico (qui alias rubrum mare dicitur) excedens, Gades pervenire non potuit. *Pontanus* II. Discussion. Histor. Vide Hornium lib. II. cap. V. de Orig. Gentium Americanar. Schefferum de Milit. navali Veterum, lib. I. cap. I. Certum quidem est, a Gadibus in Arabiam olim navigatum fuisse, & contra; non tamen ea navigatio vulgata fuit & trita. Et sane hodie navigabile est, & ante Jubam etiam creditum, traditumque. Sed explorata ejus navigatio eo tempore fuit: tantum abest, ut verum sit Jubam & spatiorum modos meminisse, & stationum loca addidisse, qui in eo cursu adiri solerent. Auctor Peripli maris Erythræi, qui recentior Juba, fatetur quidem Oceanum Indicum ad Occidentem regyrare, & unum fieri cum Hesperio mari, sed nondum exquisita illa maria navigantibus comperta esse. De Emporiis Azanii maris loquitur, quod in terras irrumpit per freta Arabici sinus, & Persici: ὁ μετὰ τοὺς τόπους ὠκεανὸς ἀνερευνητος ὢν εἰς τὴν δύσιν ἀνακάμπτει καὶ τοῖς ἀπεστραμμένοις μέρεσι τῆς Αἰθιοπίας, καὶ Λιβύης, καὶ Ἀφρικῆς κατὰ τὸ νότον παρεκτείνων εἰς τὴν ἑσπέριον συμμίσγει θάλασσαν. *Salmas.*

3 *Gades.*) Hæc insula est, vel Urbs potius circumflua & interamna Tartessos duobus Bætis amnis ostiis, & mari concepta, quam *Gadir* Tyrii nominarunt. Syriacum esse, notum est גדר.

Hesych. Γάδειρα τὰ περιφράγματα, φοίνικες. Avienus: *Pœnus quippe locum Gadir vocat undique*

se-

[1] Ab Heneto Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati. *Solin. cap.* 56. *Polyhistor.* & *Plin. lib.* VI. *cap.* II.

Fauces Oceani T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, [2] ubi minimum, VII. m. pass. ubi vero plurimum, X. m. *Plin. lib.* III. *prooemio. Ibid. lib.* III. *cap.* 17.

[3] Melpum opulentia praecipuum, quod ab Insubribus, & Boiis, & Senonibus deletum esse eo die, [4] quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradit. *Plin. lib.* III. *cap.* 17.

UL-

septum. Diversa utique ab illa insula, quae in capite est Baeticae, quam Latini *Gadium*, Graeci Ἀφροδίσιον indigitarunt. Quod idem *Salmasius* ad Solinum suum notavit; Vide etiam Casaubonum ad Strabonem.

1 *Ab Heneto Paphlagones.*) Nam Ἐνετοὶ, *Veneti*, ut οἶνος, *vinum*, & similia. Idem itaque nomen: ea re creditum putabat Nepos, hos ab illis ortos. Nihil verius. De populis igitur Ἐνετοῖς intelligebat Nepos, non de vico *Heneto*. Eos in Paphlagonia vel prope Paphlagoniam incoluisse volebant veteres. Horum meminit Homerus:

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ
Ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.

Quia nullum Enetorum vestigium in Paphlagonia sequentibus aevis exstitit, ideo quaesivere Grammatici ac Geographi, quinam illi essent Ἐνετοὶ Homerici. Οὐ γὰρ δείκνυσθαί φασι νῦν, inquit Strabo, Ἐνετοὺς ἐν Παφλαγονίᾳ. Zenodotus scribebat apud Poetam ἐξ Ἐνετῆς, ut de Amiso intelligeretur, quae olim Ἐνετὴ vocabatur. Alii vicum hoc nomine in Paphlagonia ostendi ajebant, decem schoenis ab Amastri dissitum. Atqui non nimis celebris ille vicus in Paphlagonia, ut eo insignis haec dici possit. Praeterea non ex illo vico transvectos Venetos Italiae certum est, sed ex populis Enetis, qui post Trojam captam, quum diu deerrassent, tandem in Italiam devenerunt, & Venetiam, regioni ac populis nomen dederunt. In confesso apud omnes esse tradit Strabo, Ἐνετοὺς nobilissimam ac praecipuam Paphlagoniae fuisse gentem. Eum vide lib. XII. *Salmas.*

2 *Ubi minimum.*) MS. Cod. Chifleti: *ubi minus*. Bos.

3 *Melpum.*) Sunt qui putent esse *Melcjum* municipium nobile & ditissimum: estque in Orbiis, de quibus multa Zanchius ad P. Botulium, & G. Merula lib. I. Antiquit. Galliae Cisalpinae cap. IX. *Schott.*

4 *Quo Camillus Vejos.*) De die nondum in Fastis aut diariis comperi: annus est in iis Tabulis marmoreis, quo de Vejentibus Dictator primum triumphavit, CCCLVII. *Livius* lib. V. & rursum *Plinius* lib. XXXIII. cap. VII. *Plutarchus* Camillo. *Valerius* IV. cap. I. *Diodor. Flor. Eutrop. Auctor* de Viris Illustr. *Idem*.

3 Aquae

Ultra [1] Aquilejam VI. m. pass. Formio amnis, ab Ravenna clxxxix. m. pass. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Istriæ: quam cognominatam tradunt a flumine Istro in Adriam effluente a Danubio amne; [2] eidemque Istro ex adverso Padi fauces; contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente, [3] plerique dixere falso, & Nepos Cornelius etiam [4] Padi accola. *Plin lib.* III. *cap.* 18. *Natur.*

[5] Alpes in longitudine x. m. passuum patere a supero mari ad inferum Cælius tradit. Timagenes xx. m. pass. deductis: in latitudinem autem Cornel. Nepos c. m. T. Livius tria m. stadiorum: uterque diversis in locis. *Lib.* III. *cap.* 19.

Inter duos Bosphoros Thracium & Cimmerium, directo cursu, ut auctor est Polybius, CI. m. pass. intersunt. Circuitu vero totius Ponti [6] vicies semel centena quinquaginta m. ut auctor est Varro, & fe-

re

1 *Aquilejam.*) Quam a fontibus aquarum perennibus dictam volunt. Condita est à Romanis contra Barbaros. Urbs tam augusta quondam, ut altera Roma diceretur. Hodie ad solitudinem propemodum perducta, Venetis paret.

2 *Eidemque Istro ex adverso Padi fauces.*) Strabo lib. 1. scribit Eratosthenem, & ante eum multos in illa fuisse ignorantia, ut fluvium ab Danubio derivatum in Adriaticum juxta Istros egredi tradiderint; unde & Jasonis e Ponto in Adriaticum transitus locum habuerit historiæ. Hos Plinius ac Mela secuti pari ignorantiæ nævo notantur. *Keuch.*

3 *Plerique dixere falso.*) Aristoteles de Hist. Anim. VIII. & περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων Strabo l. VII. Apollonius Rhodius & Mela lib. II. quos miror omnes cum Nepote falsitatis argui. *Schott.*

4 *Padi accola.*) Unde Catullo epigram. 1. *Italus*; Ausonio autem, epist. XXIV. *Gallus* vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Ausonium Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego, ut & Cosmographia P. Merulæ. Natus fuit in Hostilia: qui Veronens. vicus. *Vossius.*

5 *Alpes in longitudine.*) Mela l. II. *Alpes ipsa ab iis littoribus longe lateque diffusa, primo ad Septentrionem magno gradu excurrunt, deinde ubi Germaniam attigerunt, verso impetu in Orientem abeunt, direptisque populis immanibus, usque in Thraciam penetrant.*

6 *Vicies semel centena quinquaginta M.*) Cod. Toletanus: *vicies semel M. ut auctor est Varro, & fere veteres semel quinquaginta. Nepos Cornelius* CCC. M. L. *adjicit*. Schott.

1 *Por-*

re veteres. Nepos Cornelius ccc. m. l. adjicit. *Lib. IV. cap.* 12.

Minus profecto mirentur [1] portentosa Græciæ mendacia [2] de hortis Hesperidum & amne Lixo prodita, qui cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem tradidisse: [3] prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna: præterea [4] ex adverso ejus sitam: & prope immenso tractu [5] ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidissime

1 *Portentosa Græciæ mendacia.*) *Et quicquid Græcia mendax Audet in historia.* Juvenalis Sat. x. Idem.

2 *De hortis Hesperidum.*) Hesperides nymphæ sunt, quibus horti illi tribuuntur. In Cyrenaica Ἑσπερίδες urbis nomen, quæ & Ἑσπερὶς & Εὐεσπερὶς. Nihil vanius & mendacius illis fabulis, quæ Hesperidas nymphas & earum hortos prodidere. Fabularum porro auctores, Hesperides illas, quæ mala aurea habuerunt, sed custode dracone, circa oceanum collocant. Apollodorus: ταῦτα δὲ ἦν οὐχ ὥς τινες ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Ἄτλαντος ἐν Ὑπερβορέοις. Hesiodus ultra Oceanum ponit. Non dubito tamen fuisse & ex Græcis auctores, qui nominis errore inducti, quod urbs Ἑσπερίδες in Pentapolitana Libya vocaretur, eo transtulerint & Hesperidum hortos. Ptolemæus in Cyrenaica & Pentapolitana memorat Ἑσπερίδων κήπους, quos tamen diversos statuit ab urbe Berenice; quam Ἑσπερίδας dictam autumat. Scylax Caryandenus in Pentapolitana urbis & portus Ἑσπερίδων meminit. Haud longe ab Hesperidibus urbe, κήπους Ἑσπερίδων ponit idem Scylax, omni genere arborum refertas. Hortos Hesperidum major pars in Mauritania statuit ad Oceanum, circa Lixon. Alii etiam circa Atlantem Mauritaniæ montem. Nam Hesperidas quidam Hesperi filias faciunt; quidam Atlantis ex Hesperide uxore. Servius: *Quidam tamen hos hortos circa Syrtes positos tradunt.* Nec diversæ sunt opiniones, ut velle videtur Servius. Errorem, ut dixi, fecit vox Ἑσπερίδες, quo nomine appellata est Pentapolitanæ Libyæ civitas. Inde horti urbi vicini dicti Ἑσπερίδων, & confusi cum hortis fabulosarum Hesperidum, qui ad Oceanum. *Salmas.*

3 *Prævalidam hanc urbem.*) Lixon; Nam de Cerne mox libro VI. cap. 30. Carthagini quoque objacere sup. Plinius: *A Claudio Cæsare colonia facta Lixos: vel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certatumque cum Hercule, & Hesperidum horti. Affunditur autem huic æstuarium e mari, flexuoso meatu, in quo Draconis custodia instar fuisse nunc interpretantur.* Schottus.

4 *Ex adverso ejus sitam.*) Statim: *ex adverso maxime Carthaginis*, id est, e regione, vel, ex opposito maximæ Carthaginis. Ubi Τὸ *maxima* nominaliter sumptum malim, quam adverbialiter. Poeta dixit, *Carthago Italiam contra* κατ' ἀντιστροφήν, eadem notione, qua Latini *ex adversus* usurpant, vel *ex adversum*. Keuchen.

5 *Ab Tingi.*) Nimirum Mauri-ta-

me credidit. *Lib.* v. *cap.* 1.

Inter Pontum & Caspium mare ccclxxv. m. pass non amplius interesse tradiderunt; [1] Cornelius Nepos CLM. *Lib.* vi. *cap.* xi.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra stadia octo [2] abesse prodidit Cernen: Nepos Cornel. ex adverso maxime Carthaginis a continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib.* vi. *cap.* 31. *de Insulis Aethiopici maris*.

Ne-.

taniæ. Alia est Τίγγι Καισάρεια apud Ptolemæum, quæ *Tingi altera*; ut *altera Pergama, altera Salamis* de Cypri Salamine. Lege Pomponium Melam libro 1. *Keuchen.*

1 *Cornel. Nepos* CLM.) Duo Plinii MSS. CCLM. numerant. *Schott. Bos.*

2 *Abesse prodidit Cernen.*) Quod idem est spatium, & pœne idem situs. De situ Cernes insulæ dubitatum ostendit Eustathius ad Dionysium: Καὶ ἡ θέσις δὲ αὐτῆς διαφωνεῖται. οἱ μὲν γὰρ ἀνατολικὴν αὐτὴν ὑποτίθονται, ὡς καὶ Λυκόφρων ἐμφαίνει, οἱ δὲ δυτικήν. Sane Lycophron ex insula Cerne oriri facit auroram:

Τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρνης πέλας

Λιποῦσα.

His versibus Κέρνην ibi collocat, ubi omnes alii veteres, χρυσῆν, ὑπ' αὐτὸν τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα. Hæc Cerne Lycophronis licet ad Orientem sit, non potest eadem esse cum Menethusiade. Sed non minus nugatur Lycophron cubile Solis in Cerne insula locando, quam Mimnermus, qui in Colchis constituendum illud arbitratur. Omnes alii Scriptores Cernen in occidentali Oceano metantur. Quod etiam Strabo ostendit, licet Cernen inter loca numeret, quæ tunc non cognoscerentur, & Eratosthenem eo nomine reprehendat, quod fabulosis habeat fidem: πεπίστευκε δὲ καὶ περὶ τῶν ἔξω στηλῶν Ἡρακλείων πολλοῖς μυθώδεσι Κέρνην τε νῆσον καὶ ἄλλους τόπους ὀνομάζων τοὺς μηδαμοῦ νυνὶ δεικνυμένους. Ergo Cerne extra Columnas Herculis in Oceano Atlantico, quam Polybius gravis auctor etiam agnoscit. Plinius inter insulas Æthiopiæ & huic locum dat: *Cerne nominatur insula adversa Æthiopiæ, cujus neque magnitudo, neque intervallum a continente constat.* Ita hæc legenda, non ut est vulgo: *Contra sinum Persicum Cerne insula nominatur.* Nam verba illa, *Contra sinum Persicum*, ad præcedentem clausulam pertinent; ut jam aliis animadversum. Occidentalis Cerne Æthiopiæ adversa non est; sed Hesperiæ. Terminus ejus statuitur navigationis Phœnicum, qui non navigabant in eam a rubro mari: qui enim id pote, nondum comperta Meridiani maris navigatione? sed per Gades Oceanum illum ingrediebantur, qui etiam in ora illa multa oppida condiderunt. *Salmas.*

1 *Qui*

Nepos Cornelius, [1] qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, juvene [2] violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat: nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinther Ædilis Curulis primus in prætexta usus [3] improbatur: nam purpura [4] quis non, inquit, triclinaria facit? *Lib.* IX. *cap.* 17. *&* *cap.* 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi nasci putavere nostri veteres. Sed in Germania potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum fellisque Cornelius Nepos tradit ma-

1 *Qui divi Augusti principatu obiit.*) Vide D. Hieronymum in Chronico Eusebiano, qui refert illum ad annum Augusti quartum.

2 *Violacea purpura.*) De variis purpuræ generibus, post Cælium, Baysium, aliosque, accurate Salmasius in notis ad Tertullianum de Pallio, & Octav. Ferrarius de Re Vestiaria, præcipue lib. II. cap. 7. Qui videri poterunt. *Bosius.*

3 *Improbatur.*) Sic MS. Vulgati: *improbabatur*. Quod video summos viros non improbasse. Mox edit. Dalechamp. *qua purpura quis non jam, inquit, triclinaria facit?* nec aliter laudant viri docti, qui de purpura tractarunt. *Triclinaria* Salmasius ait esse accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur. *Not. ad Tertullianum* pag. 175. *Idem.*

4 *Quis non, inquit, triclinaria facit?*) Addit de suo Plinius: *Spinther ædilis fuit U. C. anno septingentesimo, Cicerone Cos. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio; qualiter nunc omnes pæne commodiores purpuræ tinguntur.* Hæc postrema Plinio ab aliquo adjecta asserere auderem, nisi in MS. Toletano antiquiss. reperissem. In Consulatu vero M. Tullii nimis rotundus numerus est, qui est in Fastis Capitolinis extra controversiam annus IↃ CXC. post U. C. Collega C. Antonio: P. vero Cornelius Lentulus Spinther, Ciceronis imprimis studiosus, Cos. post fuit, anno IↃ CXCVI. cum Q. Cæcilio Metello Nepote. *Schottus.* Triclinaria sunt accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur. Nec de purpura tantum illa, sed etiam auro clavata, ut & mantelia, quibus mensa sternebatur, & mappæ. Aureorum & auratorum manteliorum mentio multis locis apud Historiæ Augustæ Scriptores. Stragula quoque vestis, qua cubiculares lecti insternebantur, auro & purpura depingi solebat. Apulejus lib. X. *Sed & stragula veste, auro & murice Tyrio depicta probe consternunt.* Nec minus tricliniaris & accubitalis. Babyloniconum περιστρωμάτων præcipue usus in sternendis accubitis, quæ auro & purpura picta fuisse, nemo nescit. Inde *Babylonicum aureum plumatum* Publio Syro dicitur. Glossa, *Babylonicum*, ψιλὴ πολύμιτος. *Salmas.* ad Tertull. Pallium. *Kruchen.*

I Ne-

magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine, columnas vidisse se. *Lib.* XXXVI. *cap.* 37.

1 Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους 2 διαφθαρέντα. Cornelius autem Nepos neque senio ait, neque morbo alienatum mente fuisse Lucullum, sed quod venenis fuerit a quodam ex libertis suis Callisthene corruptus. *Plutarch. in Lucull. extrem. & An seni gerenda Respub.*

Νέπως ὁ Κορνήλιός φησιν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον. Cornelius Nepos non Crassi, sed Bruti, ejus qui de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo datam refert. *In Gracchis.*

Ἀννίβα δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιστος ἦν λόγος. Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον, καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς, ἐξέφηνεν, ἀλλ' ἐπιθαυμάσας 3 τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο, τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε.

καὶ

1 Νέπως δὲ Κορνήλιος.) Vide Plutarch. in libello: *Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Crudelissimum* autem Hannibalem vocat Livius lib. XXVII. Valerius lib. V. cap. 1. in fine. Silius Ital. lib. XII. Orosius lib. IV. cap. 18. Aurelius Victor de Viris Illustribus: *Marcellus quinquies Consul, insidiis Hannibalis deceptus & magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, a praedonibus intercepta perierunt.* Quis scit an haec ad librum Exemplorum V. ubi & Hannibalis mentio fit, pertineant? *Schott.*

2 Διαφθαρέντα.) Sequitur apud Plutarchum priore loco: Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν· ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν. Quae prioribus addi debuere: nam pariter a Nepote desumpta sunt. *Bosius.*

3 Τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς.) In editione Parisiensi Jo. Rualdi, qua utor, excusum invenio, τὸ παράλ. τῆς πλάνης, nec variant MSS. *Idem.*

1 Οὐα-

καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ ὀστᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν, ὡς δή κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τοῦ Μαρκέλλου γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ 1 Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ Σεβαστὸς, κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι καὶ ταφῆναι λαμπρῶς. Annibal vero cum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidisse audito, ipse ad locum accurrit: cadaverique adsistens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu lætitiam (ut consentaneum erat eum, qui tam molestum & gravem hostem interfecisset) præ se tulit: sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus digno habitu ornatum, vestibusque decentibus amictum cremavit, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea superaddita corona, ad filium ejus misit. Sed quidam Numidæ cum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt, illis reluctantibus ac vim vi repellentibus, ossa disjecta sunt. Annibal, hoc audito, ad eos, qui aderant, *Nihil*, inquit, *utique Diis invitis fieri potest*: sum-

1 Οὐαλέριον Μάξιμον.) Cod. Vulcobianus Οὐαπέριον. Alius: Οὐεπέριον. Quod an reponi debeat, dispiciant Criticorum filii. Viri docti censent, Plutarchum ad ea respexisse, quæ Val. Maximus v. 1. ext. 6. de Marcelli funere retulit. Sed ea pauciora sunt, quam ut a Plutarcho hic laudata videri possint: nisi dicas solum epitomen librorum Valerii, non ipsum opus, ut ab eo est editum, hodie superesse; in quam sententiam Vossium propendisse video 1. de Hist. Lat. 24. Ceterum, ut hoc obiter addam, non est, cur apud Valerium pro *corona laurea* reportamus *auream*, ut Schottus voluit. Nam ille de corona cadaveri imposita, cum eoque combusta; Plutarchus de ea, quæ reliquiis superimposita est, loquitur. *Idem*.

ſumto de Numidis ſupplicio nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit: ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ & ſepulturæ privationem ita præter omnium opinionem eveniſſe crederet. Hæc Corn. Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Auguſtus Cæſar perlatam ad filium Marcelli urnam, & honorifice ſepultas ejus reliquias, perhibent. *In Marcello*.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος· ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι, καὶ Νέπωτι καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου [1] τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι. Annibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur uſque ad Scipionem. Nos autem Livio, & Cæſari, & Nepoti, & ex Græcis ſcriptoribus regi Jubæ credimus, aliquoties Hannibalem a Marcello victum & in fugam verſum eſſe. *In Marcell.*

Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet [2] turdos paulo ante cœptos ſaginari, addidit, [3] Ciconias magis placere quam grues: cum

1 *Τῶν σὺν Ἀννίβᾳ.*) Nota, non ipſum Hannibalem, ſed *qui cum eo fuerunt*, hoc eſt, duces ejus, dici victos. Non igitur his adverſantur, quæ Nepos in vita Hannibalis cap. 5. & 6. retulit. *Idem*.

2 *Turdos paullo ante cœptos ſaginari.*) In Turdario Martialis, l. XIII.

Inter aves turdus, mecum ſi judice certes,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Unde in M. Druſo Vir. Illuſtr. locum recte, ni fallor, emendavimus: *Philippo Conſuli, legibus agrariis reſiſtenti, ita collum in comitio obtorſit, ut multus ſanguis efflueret e naribus: quæ ille luxuria comprobans, morti jam detrudi ſe dicebat.* Nos de vet. libro. ἀςόχως *quem ille luxuriam opprobrans, muriam de turdis eſſe dicebat.* Qua de re plura lib. 1. Obſerv. per Saturam. *Schott.*

3 *Ciconias magis placere quam grues.*) Elegans carmen exſtat in Petronii Arbitri Satyrico, de Ciconia:

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita;
Pietatis cultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Avis exul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Quem

cum nunc hæc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit tetigisse. *Plin. lib.* x. *cap.* 33.

[1] Præcipuam olim auctoritatem fuisse lupo & asellis, Cornelius Nepos & [2] Laberius Poeta mimorum tradidere. *Lib.* IX. *cap.* 17.

Magnitudo [3] loto arbori, quæ piro: quanquam Nepos Cornel. brevem tradat: vinum quoque exprimitur huic simile mulso, quod ultra denos dies negat durare [4] idem Nepos. *Lib.* XIII. *cap.* 17.

[5] Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis lxx. Cornelius Nepos auctor est. *Lib.* XVI. *cap.* 10.

Cornelius Nepos tradit, ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. *Lib.* XXXIII. *cap.* XI.

Pri-

Quem tamen aliter legit, explicatque Had. Junius lib. VI. Animad. cap. 15. *Schott.*

1 *Præcipuam olim.*) Apud Plinium est, *Post præcipuam auctoritatem, &c.* Dixerat autem paullo ante, *apud antiquos piscium nobilissimum habitum acipenserem.* Bosius.

2 *Laberius Poeta mimorum.*) De quo Macrobius lib. II. cap. 7. & Seneca noster Rhetor. Controvers. XVIII. de parricidii accusato. *Schott.*

3 *Loto arbori.*) Ἀπὸ κοινοῦ repetitum est. Mox in Msc. Chiflet. *brevem tradit.* Pro *huic* edit. Dalech. *illi*, alii *ille*, non male. Statim nonnulli: *ultra duos dies.* Bosius. Unde lotophagi, de quibus Homerus Odyss. IX. & Scholiastes, & de herba Theophrastus lib. IV. de Plantis c. 9. Dioscorides lib. I. & Plinius lib. XIII. *Schott.*

4 *Idem Nepos.*) Addenda erant, quæ Plinius subjicit: *baccasque contusas* (Msc. Chiflet. *concisas*) *cum alica ad cibos dolio condi.* Bosius.

5 *Scandula contectam fuisse Romam.*) Msc. *Scindulam non conspectam fuisse Romæ.* Idem. *Scandula*, quasi *scindula*, assulæ, non serra sed bipennibus productæ: nisi potius a *scandendo.* Hinc *scandulare tectum* Apulejo l. III. Fab. Miles. & JCtis *scandularii* l. quibusdam D. de jure immunit. Vegetius lib. II. de re militari, cap. 23. *Tempore hiemis de tegulis, vel scandulis; quæ si deessent, certe de cannis, ulva, vel culmo porticus tegeretur.* Scandulæ autem e robore aptissimæ. Vitruvius libro II. cap. I. *Montium accolæ crustis marmoreis tecta contegunt; alii plumbi laminis. Septemtrionales nostri harundine domus suas operiunt, durantque ævis tecta alta.* Idem Plinius lib. XVI. cap. 36. Penes Germanos tegularum usum non fuisse; sed materia informi domum tegere solitos, auctor est Tacitus. Culmis etiam tecta concinnarunt, unde *culmina.* Seneca ad Lucilium: *Culmis liberos texit, sub marmore atque auro servitus habitat.* Schott. Vide etiam Stevvechium in commentar. ad Vegetium.

 1 *Li-*

Primus invenit [1] lineas colorare, testa, ut ferunt, trita, Cleophantus Corinthius. hunc, aut eodem nomine alium fuisse tradit Cornelius Nepos, secutum in Italiam Demaratum Tarquinii Prisci Romani regis patrem fugientem a Corintho injurias Cypselli Tyranni. *Lib.* xxxv. *cap.* 3.

Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in Cælio Monte Cornel. Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæsaris in Gallia: [2] adjecit, eum primum totis ædibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse, omnes solidas e Carystio, aut Lunensi. *Lib.* xxxvi. *cap.* 6.

[3] Ædes Martis est in Circo Flaminio [4] architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priscian. lib.* viii.

[5] Non amplius ter bibere Augustus solitus, super cœnam in castris apud Mutinam. *Sueton. August. cap.* lxxvii.

1 *Lineas.*) Plinius: *eas.* Loquitur autem de lineis. Continentia verba paullo aliter apud eundem leguntur: *Hunc aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Corn. Nepos secutum in Italiam Demaratum, &c. fug. a Cor. injur. Cypselli tyranni, mox docebimus.* E quibus apparet, Nepotem solum dixisse, Cleophantum quendam Corinthium secutum in Italiam Demaratum, &c. cetera Plinii sunt. Quare vel totus locus recensendus erat, vel illa *aut eodem nomine alium fuisse* omittenda, *Bosius.*

2 *Adjecit.*) Plenius Edit. Dalech. *adjecit idem Nepos.* Sed postrema duo vocabula Scaliger castigat. in Catull. pag. 32. glossema putat. Quam conjecturam firmat Msc Cod. qui legebat: *addiditque, eum primum, &c.* Cæterum apud Plinium quædam interjacent, quæ Schottus omisit: Etiam illud, *aut Lunensi* Msc. aberat, & pro *e Carystio* legebatur, *a Carysto.* Bos. Schott.

3 *Ædes Martis.*) Edit. Putsch. *ædis,* ἀρχαϊκῶς. *Bosius.*

4 *Architectata.*) Sic & *machinata* παθητικῶς. Sallustius Hist. lib. ii. *At Lucullum regis cura machinata fames brevi fatigabat.* Sed de his supra ad Epist. dicere memini. Architecti vero Hermodori sic meminit Vitruvius libro iii. c. 1. Architect. *Quemadmodum est in porticu Metelli Jovis Statoris Hermodori.* ut emendat Turnebus l. xi. Adversf. cap. 11. Meminit & M. Tullius lib. i. de Orat. *Schott.*

5 *Non amplius.*) Verba Suetonii: *Non amplius eum ter bibere solitum super cœnam in castris Mut. Cornelius Nepos tradit.* Bosius. Similis Vopisci de Tacito Imp. locus: *Fuit vita parcissimus, ita ut sextarium vini tota die nunquam potaverit,* Eustathius de Ismeniæ ac

[1] In extrema Britanniæ parte Memma, quam [2] Cornel. etiam annalium scriptor narrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus; quia pecora magis, quam homines alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritasque volventia. *Jordanus sive Jornandes de rebus Gothicis. cap.* 8.

Ismenes amoribus, libro IV. Καὶ μετὰ τρίτην πόσιν ϗ τετάρτην ἐπὶ πολυτελεῖς τὰς ξυφὰς λύεται τὸ συμπόσιον. *Keuchen.*

1 *In extrema Britannia parte.*) Sæpe multumque dubitavi, utri Cornelio, Nepoti ne, an Tacito, cujus hodieque Annales, licet mutili, in manibus doctorum hominum versantur, hæc darem: sed dum insulam, oras Britanniæ legendo, sæpe etiam in altum evectus, diligenter investigo, *Monam* quidem XIV. Annal. & in Agricolæ vita reperi: *Memma* vero, vel ut alii libri, *Mnia*, nec vola nec vestigium. Xiphilinus vero ex Dione, Britannorum, inquit, duo sunt genera, Caledonii & Mæatæ. Quæ vox Μαιά?) a *Mona* longius recedit. Quare in eam veni sententiam, ut nostro adscribendum censerem; dum alterutrer e tenebris integer apparet: & *Chronica* Nepos, ut dixit, conscripsit; quos libros fortasse Gothus ille Jornandes, sive is Jordanus est, *Annales* vocavit; secutus, ut suspicor, aliquot Gothicarum rerum Scriptores, quorum præter nomen inane, nihil ad nos pervenit: quemadmodum libro priore Epitomam illam L. Annæi Senecæ, quæ vulgo L. Floro attribuitur, exscripsisse observavi. *Schott.*

2 *Cornel. etiam Annalium scriptor.*) Assentior Schotto & Lindebrogio, Corn. Tacitum significari. Nam ex eo magnam partem, hanc narrationem haustam esse, vel illa fidem faciunt, quæ Jornandes subjicit: *Silurum colorati vultus, torto plerique crine & nigro nascuntur. Caledoniam vero incolentibus rutila coma, corpora magna, &c.* Quæ, & alia Jornandi dicta, pæne totidem verbis in Agricola Taciti leguntur. Vide eum capite 10. & sequentibus. Perperam igitur inter Fragmenta Nepotis relata sunt. *Bos.*

EPISTOLA CORNELIÆ MATRIS GRACCHORUM.

1

2 Dicis pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque 3 esse mihi videtur; sed si liceat Repub. salva 4 ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus inimici nostri non peribunt, atque, 5 uti nunc sunt, erunt, potius quam Respub. profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

6 Verbis conceptis dejerare ausim, 7 præterquam qui

1 EPISTOLA CORNELIÆ.) Unde hoc fragmenrum sit, ostendit Schottus in epist. ad Lectorem, Noris suis in Fragmenta Nepotis subnexa. *Nunc*, inquit, *Corneliæ matris Gracchorum* (*cui eloquentiam, teste Cicerone & Fabio, acceptam referebant*) *epistolæ fragmentum adjiciam: quod legitimum ne sit, an a declamatore aliquo, ut solet, conformatum; nunc non dispuro. Parva sane papyri jactura, repertum in vet. libro Abbatiæ Fasulanæ, mihique ab Anton. Augustino Archiepiscopo Tarracon. V. C. perhumaniter oblatum, post idem a Cl. Viro Jacobo Bongarsio descriptum e Britannico exemplari e Germania dono missum, Cornelianis addendum putavi.* Hæc Schottus: qui, ut vides, addubitare videtur, an legitimum sit. Ego vix dubitem esse: tam eleganrer ἀρχαΐζει. Qua in re consentientes habeo eruditissimos Viros, Jan. Rutgersium v. Var. lect. 10. (ubi hanc epistolam aliquot locis emendat) & Aug. Buchnerum. *Bosius.*

2 *Dicis.*) Sic Msc. meus, Gifanii *dices*. Pet. *lices*, immendate. *Savaro.*

3 *Esse videtur.*) Steph. Pighius *esse* omittit. *Gebhard.*

4 *Ea persequi.*) Pro *ea* idem mavult *eos*. Gebh. Inimicos scilicet. *Bos.*

5 *Uti nunc sunt, erunt.*) Sic Msc. meus & Gifanii. Msc. Pet. *non.* Savaro.

6 *Verbis conceptis dejerare ausim.*) *Dejerare* correpte; id est, Deos jurare ausim. Explicat Donatus ad Terentii Hecyr. v. 2. Apulejus lib. 1. Milesiar. *Quam sanctissime dejerantes.* Quid porro sit, *verbis conceptis jurare*, vel *dejerare*; doctissime notat Turnebus l. III. cap. 10. Adv. Eratque hoc religiosum jurisjurandi genus. *Kenchen.*

7 *Præterquam qui.*) Sic Mss. Gifa-

qui [1] Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiæ, tantumque laboris, [2] quantum te, ob has res mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, [3] quos antehac habui liberos, [4] partes eorum tolerare: atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem: utique quæcunque ageres, ea velles maxime mihi placere: atque uti nefas haberes rerum majorum [5] adversum meam sententiam quicquam facere; præsertim mihi, [6] cui parva pars vitæ superest. Ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin & mihi adverseris, & Remp. profliges. Denique [7] quæ pausa erit? & quando desinet familia nostra insanire? [8] & quando modus ei rei haberi poterit? & quando desinemus [9] & habentes & præsentes, molestiis desistere? & quando

[1] per-

fanii, & Pet. In meo *qui* desideratur. *Idem.*

1 *Tiberium Gracchum necarunt.*) Cicero in Catilinam: *Tiberius Gracchus, quod iterum Tribunus pl. fieri vellet, occisus.* Vide Livii Epitom. LIIX. Plutarch. in vita, Appian. I. Cicer. de Leg. III. Pro Sextio, Pro Milone, de Arusp. resp. & in Bruto: Vellejum II. Flor. Eutrop. Valer. Maxim. & Script. de Viris Illustribus.

2 *Quantum te.*) Pighius mavult, *tu.* Gebhard.

3 *Quos antehac habui liberos.*) Sic Msc. meus & Gifanii. *Quos ante habuerim*, legit Mf. Pet. *Savaro.* Rutgersius secundum priorem edidit, sed & omittit *liberos*, hoc quidem nulla necessitate. *Bosius.*

4 *Partes eorum.*) In aliis *partis*, quod idem Rutgersius pro *partes* accipit ἀρχαϊκῶς. Sic antea *adis* pro *ades*. Lege Priscianum lib. VII. *Keuchen.* Sic Mss. omnes *partis: eorum* deest in meo. *Savaro.*

5 *Adversum meam sententiam.*) Sic Mss. Gifan. & Pet. Meus *adversum*. Alii legunt *adversus*. Sed *facere*, statim pro *faceres* in Parisina. *Keuchen.*

6 *Cui parva pars vita superest.*) Aliter Schottus interpungit: *cui parva pars vita superest. Ne id quidem, &c.* Rutgersius mallet interrogative legi; *quin & mihi adverseris & rempubl. profliges.* Bos. *Parva pars vitæ*, eadem ἐμφάσει qua *pars diei melior* dicitur. Et explicat sese statim, per *breve spatium*.

7 *Qua pausa erit?*) Pighius putabat verbum *resistere*, aut simile quid deesse. non opus. Alii: *qua causa erit?* corrupte, ut opinor. *Bos. Gebhard.*

8 *Et quando.*) Forte *ecquando*. Gebh. Gifan. Boeler. Quod idem est, ac *num quando*: Vel, *an aliquando*. Græci ἦ πότε, dicunt.

9 *Et habentes & præsentes.*) Sic Msc. meus & Gifan. Msc. Pet. *& absentes & præsentes.* Savaro. Rutgersius legit: *& habentes & prabentes molestiis, desipere?* Quod fateor me non capere. *Bosius.*

[1] perpudescet miscenda atque perturbanda Republicâ? Sed si omnino id fieri non potest; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum; post me [2] facito, quod lubebit, cum ego non sentiam. [3] Ubi mortua ero, parentabis mihi, [4] & invocabis Deum parentem. In eo tempore [5] non pudet te [6] eorum Deum preces expetere, quos vivos atque præsentes, relictos atque desertos habueris? [7] Ne ille [8] sinat Jupiter, [9] te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & si perseveras, vereor, ne in omnem vitam tantum laboris [10] culpa tua recipias, uti in nullo tempore [11] tute tibi placere possis.

1 *Perpudescet miscenda.*) Rutgersius scribendum ait, *perturbanda resp.* Sed nihil mutandum. *Perpudescet miscenda rep.* dictum, ut *pudet dicto* apud Tacit. Agric. 32. 3. & similia alia. *Bos.*

2 *Facito quod lubebit.*) Sic Msc. meus. Gifan. Msc. *per me facito quod lubebit*, Savaro. Sed illud *post me* omisit Rutgersius, incertum an studio. *Bosius.*

3 *Ubi mortua ero.*) Sic hactenus retentum, tametsi in vulgato quodam immiserint: *ubi enim mortua ero*, Græco more: ὅταν γάρ. Cæcina epist. ad Ciceronem: *Ubi hoc omnium patronus facis.* Keuchen. *Ubi mortua ero.*) Pighius, *ubi non ero.*

4 *Et invocabis Deum parentem.*) Rutgersius edidit: *& invoc. Deum parentem in eo tempore. ne pudeto, &c.* Sed ait hæc parum sana sibi videri. Igitur conjicit legendum: *Eo invocabis Deum parentem numen. Eo tempore, &c.* Bos. Scriptum fuit: *& invocabis D. M. parentis*, id est, Deos Manes parentis. Scribe igitur ac distingue: *& invocabis Deos Manes parentis. Eo tempore ne pudeat eorum Deum preces expetere*, Eorum Deum, id est, Deorum Manium. Ovidius:

Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt. Salmas.

5 *Non pudet.*) Pigh. *pudebit.* Ms. Savaronis: *ne pudet.* Unde Rutgers. *ne pudeto.* Bosius. Salmas. modo, *ne pudeat.*

6 *Eorum Deum pacem expetere.*) Ita enim scribendum est. Vulgo inepte, *preces.* Non bene conjicit Rutgersius, *pudeto.* Interrogatio est apertior, si scriptum esset, *in eone tempore.* Sed illud elegantius, & sapit antiquitatem. Plautus Trinum. *Utrum is itaque esse mavelit.* Cicero lib. II. de Leg. *Deorum Manium jura sancta sunto, hos leto datos Divos habento.* Gronovius.

7 *Ne ille sinat Jupiter.*) Amplificative magis quam δεικτικῶς *ille*, videlicet per scriptam epistolam. Plautus Curcul. *Nec me ille sirit Jupiter.* Veteres enim cum Jovis nomine pronomen *ille* sæpe jungebant, aut ad demonstrationem aut amplificationem. *Keuchen.*

8 *Sinat.*) Pighius, *siverit*, vel *sirit.* Gebhard. Bosius.

9 *Te ea perseverare.*) Rutgersius, *eo.*

10 *Culpa tua recipias.*) Vulgati, *tu.*

11 *Tute tibi placere possis.*) Rutgersius, *placare.* Horatius I. Ep. 18. *quid te tibi reddat amicum.* Bosius.

CHRO-

CHRONOLOGIA
IMPP. GRÆCIÆ
APUD
CORNELIUM NEPOTEM,
PER OLYMPIADAS.

Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte, ac potissimum Diodoro.

OLYMPIAS LXXII. annus putatur U. C. 261. Mundi 3480.

Ann. 1.	
2.	
3. Miltiades Cimonis filius Atheniensium Dux Darium vicit, una cum Aristide cognomento Justo.	Pugna Marathonia Darius Persarum rex profligatur. Herodotus, Thucyd. Dionys. Gell. & Nepos in Miltiad.
4.	
OLYMP. LXXIII.	
1.	
2.	
3.	Xerxes Dario Hystaspis F. mortuo succedit.
4.	
OLYMP. LXXIV.	
1.	
2. Aristides Ostracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. Diod. l. XI. Plut. & Nepos.	
3.	
4. Themistocles oraculum interpretatur de muris ligneis.	
OLYMP. LXXV.	
1.	Bellum Persicum Xerxis in Græciam. Athenæ incensæ.
Aristides ante tempus ab exilio revocatur. Plut.	Pugna ad Thermopylas duce Leonida, qua 300. Spartani cæsi.
	Pugna Atheniensium ac Persarum infelix.
2. Aristides Atheniens. & Pausanias Lacedæmon. cum Mardonio pugnant.	Xerxes ad Salaminem victus fugatusque. Plutar. Herod Diod. alii.
	Pugna ad Platæas duce Persarum

	Mardonio occiso, & altera eodem die ad Mycalem.
3. Athenienses consilio Themistoclis muros restaurant repugnantibus Spartanis. Diodorus lib. XI.	
4. Ejusdem suasu Piraei portus Athenis absolvitur, Diod. ibid.	
Pausaniae Lacedaemoniorum ducis proditio detecta. Necatur fame in templo Minervae. Plutarch. Nepos.	
Aristidis aequitate Graecor. Imp. ad Athenienses defertur, & societatem ineunt.	
Ejusdem opera aerarium Graeciae in Delo constituitur.	
OLYMP. LXXVI.	
1.	Lacedaemonii maris imperium affectant. Diodor.
2.	
3.	
4.	
OLYMP. LXXVII.	
1.	
2. Themistocles Ostracismo pulsus ad Xerxem fugit, & exul moritur.	
3. Cimon Atheniensium dux vincit Persas praelio navali ac terrestri eodem die.	Bellum in Persas I. ad Eurymedontem fluv. Diodorus & Polyaenus.
4.	
OLYMP. LXXVIII.	
1.	
2.	
3.	
4.	Xerxes Persarum Rex ab Artabano trucidatur. Succedit Artaxerxes. Diodorus lib. XI. Ctesias. Nepos de Regibus.
OLYMP. LXXIX.	
1.	Thasii ab Atheniensibus deficiunt, a Cimone victi. Thucyd. Nepos.
2.	Bellum in Persas II.
3.	
4.	
OLYMP. LXXX.	
1.	Bellum Corinthium excitatum a Megarensibus.
2.	
3.	
4.	

OLYMP.

OLYMP. LXXXI.		
1.		
2.		
3.		Atheniensium cum Lacedæmoniis per Cimonem fœdus quinquennale. Diod. lib. xi.
4.		
OLYMP. LXXXII.		
1.		
2.		
3.	Cimon Persas in Cypro vincit; & maris imperium iis vindicat. Diod. Plutarch. Thucyd. lib. 1. & Nepos.	Bellum in Persas III. ab Atheniensibus motum.
4.	Cimon in Cypro moritur. Auctores iidem.	Persæ a Cimone Atheniens. duce victi pacem cum Atheniensibus componunt.
OLYMP. LXXXIII.		
1.		Bellum Lacedæmonium III. gestum a Lacedæmoniis cum Megarensibus. Diod. lib. xiii.
2.		Athenienses ad Coroneam victi a Bœotiis.
3.		Bellum Euboicum duce Pericle cum Eubœensibus gestum. Diodorus libro xiii.
4.		
OLYMP. LXXXIV.		
1.		
2.		
3.		Bellum Samium; quo Samii in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce. Diod. l. xii.
4.		
OLYMP. LXXXV.		
1.		Bellum Byzantium, quo Byzantii subacti. Diod. lib. xiii.
2.		Bellum Corinthium & Corcyræum. Diodor.
3.		Corinthiorum & Corcyræorum ad bellum apparatus. Diod.
4.		
OLYMP. LXXXVI.		
1.		Corcyræi vincunt Corinthios auxilio Atheniensium. Diod.
2.		
3.		
4.		
OLYMP. LXXXVII.		
1.		
2.		Bellum Peloponnesiacum incipit; Dio-

	Diodor. lib. XIII.
3.	
4.	
OLYMP. LXXXVIII.	
1.	
2.	Athenienses duce Chabria & Lachete prospere ad Syracusas pugnant. Diodor.
3.	
4.	Artaxerxi Reg. Persarum mortuo succedit Xerxes. Diod.
OLYMP. LXXXIX.	
1.	Xerxes Persarum rex moritur.
2.	
3.	
4.	
OLYMP. XC.	
1.	
2.	
3.	
4. Alcibiades instaurat Rempubl. Argivorum. Diod.	
OLYMP. XCI.	
1. Alcibiades, Nicias, ac Lamachus duces Athen. ad bellum cum Syracusanis gerendum missi. Diod. lib. XIII.	
2. Alcibiadis, quod contra Remp. conjurasset, postulatio. Diodor. Nepos, alii.	Pugna Ducum Atheniensium cum Syracusanis. Diod. lib. XIII.
3.	Bellum Decelicum,
4.	Decelia munitur a Spartanis Alcibiadis jussu contra Athenienses.
OLYMP. XCII.	
1. Alcibiades exul agit cum Atheniensibus, ut restituatur in patriam. Diod. lib. XIII.	
2. Alcibiades ab Atheniensibus revocatur. Idem Diod.	Athenienses duce Thrasyllo & Thrasybulo navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt.
3. Conon sedat Corcyræ seditionem. Diod.	Athenienses iisdem ducibus Lacedæmon. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso. Diod. ibid.
4. Alcibiades & Thrasybulus in Thracia prospere pugnant. Diodor. ibid.	

OLYMP.

OLYMP. XCIII.	
1. Alcibiades Athenas reversus fit summus Imp. & brevi exulat. Diod. ibid.	Atheniensium ad Andrum cum Lacedæmoniis pugna ducibus Alcibiade, Adimanto, & Thrasybulo. Diod.
2.	Athenienses Conone duce male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, & altera pugna ad Mitylenem. Diod. l. XIII.
3.	
4. Conon ad Euagoram Cypri Regem fugit. Diod.	Athenienses à Lacedæmoniis ad Ægos Potamos a Lysandro debellati. Diodor. lib. XI. Nepos in Conone.
OLYMP. XCIV.	
1. Alcibiades opprimitur. Diod. Plutarch. Nepos.	
2.	
3.	
4.	Thrasybulus devictis tyrannis, Atheniensibus libertatem restituit. Diod.
OLYMP. XCV.	
1.	
2. Conon Atheniens. exul Persicæ classi Præfectus adversus Lacedæmonios. Diod. lib. XIV.	
3.	
4.	
OLYMP. XCVI.	
1. Agesilai cum Persis in Asia bellum. Diod.	
Lysander dux Lacedæmon. ad Haliartum interfectus. Diod.	
2. Conon vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum ad Cnidum. Diod.	Bellum Sociale Lacedæmoniorum; Lacedæmonii a Conone victi, post ad Coroneam, duce Agesilao, prospere pugnant. Diod.
3. Conon muros Atheniens. ope Thebanorum restituit.	Belli Corinthiaci initium. Diod.
Iphicrates ad Lechæum cum Agesilao pugnat. Diod.	
4. Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. Diodorus, & Nepos.	
Deponit imperium, & Chabrias succedit.	
OLYMP. XCVII.	
1. Thrasybulus cum classe missus in Thraciam & Lesbum. Diodorus.	
2. Agesilaus Rex Lacedæmonior.	

agrum

agrum Corinthium populatur.

3. Thrasybulus ab Aspendiis necatus. Diodor.

4.

OLYMP. XCVIII.

1.

2.

3.

4.

OLYMP. XCIX.

1. Lacedæmonii arcem Thebarum Cadmeam occupant. Diodorus, Aristid. Polyb.

2.

3. Bellum Laconicum Bœoticum: Diod. lib. XV. Arist. Isocr. in Panegyrico.

4.

OLYMP. C.

1.

2. Thebani exules ope Atheniens. Cadmeam recipiunt. Diodor. Xenoph. alii.

3. Bellum Lacedæmon. I.

4. Agesilai in Bœotiam expeditio.

Chabriæ victoria de Spartanis.

Iphicrates ab Atheniens. auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur.

OLYMP. CI.

1. Timotheus Lacedæmonios ad Leucadem superat. Diodor. l. XV. Xenoph. lib. V.

Chabriæ interfecto succedit Iphicrates. Diod. ibid.

2.

3. Timotheus Corcyræis contra Lacedæmon. subsidio mittitur. Item Iphicrates. Diod. Xenoph. Nepos. Frontinus.

Bellum Lacedæmonium II. inter Athenienses & Lacedæmonios. Diod. & Xenoph.

Iphicrates exercitui conductitio præfectus adversus Ægyptios proficiscitur. Diodor. & aliter paulo Nepos.

Pharnabazus cum Iphicrate adversus Ægyptios profectus.

4.

OLYMP. CII.

1.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat.

Bœoticum Bellum.

Pugna Leuctrica Spartan. cum Thebanis. Diod. & alii.

3.

4. Epa-

4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit. Diod. & alii.	Bellum Laconicum Arcadic. Lacedæmoniorum cum Arcadibus,
Iphicrates Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.	Bœotii Duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi, & a Chabria Atheniens. duce repulsi, Diod. Xenoph.
Pelopidas & Epaminondas Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur. Diod. Plutarch. in Pelopid. Justin. lib. VII. Nepos in Pelopida. alii.	
OLYMP. CIII.	
1. Pelopidas ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur. Diodor. Plutarch. Nepos, Pausanias in Bœot.	Thebanorum cum Arcadibus Bellum. Dionysius Syracusarum Tyrannus moritur. Probus de Regibus, Eusebius in Chronico, alii.
2. Pelopidas liberatur.	
3.	
4.	Bellum Arcadum & Eleorum; Diodorus lib. XV. Xenoph. Justin. Frontin.
OLYMP. CIV.	
1. Pelopidas prælio adversus Alexandrum Pheræum cadit. Plut. Nepos. Diodor.	Thebani Epaminonda perorante de maritimo imperio comparando cogitant.
Timotheus in Thraciam profectus, Potidæam, & Toronem occupat. Diod. lib. XV.	
Cum Olynthiis bellum gerit. Nepos in vita Demosthen. Olynth.	
2. Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedæmonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. Diod. & alii passim.	Pugna Mantinensis duce Epaminonda.
3. Agesilaus & Chabrias a Rege Persarum deficiunt.	Artaxerxi Regi Persarum mortuo succedit Artaxerxes Ochus,
Agesilai interitus. Xenoph. Plut. Diod. Nepos in Agesilao.	
4.	
OLYMP. CV.	
1.	
2.	
3. Chabrias & Chares adversus Atheniensium socios Chios, Rhodios, Coos, & Byzantios missus in prælio occubuit. Diodor. lib. XVI. & Nepos in Chabria.	Bellum sociale Atheniensium.
Dionis fuga & præparatio ad bellum cum Dionysio. Diod. ibid.	

Ælian.

Ælian. lib. XII. Variar. Histor. cap. 44. in vita.

4. Dionis felix cum Dionysio bellum. Diod. Nepos in vita.

Alexandri Pheræi interitus. Diod. Plutarch. & alii.

OLYMP. CVI.

1. Iphicrates & Timotheus ab Atheniensibus multantur.

Dion Syracusas in libertatem vindicat. Diod. lib. XVI.

Athenienses cum Sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate, & Timotheo. Diod. Nepos in Timoth.

2. Dion moritur annos natus circiter LV. Euseb. in Chron. ubi vitiose Dionysius pro Dion legebatur.

3.

4. Chares Sestum capit. Diod.

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit. v. Vitas comparatas.

OLYMP. CVII.

1.

2. Phocion Athen. Persarum dux est contra Cyprios. Diod. lib. XVI.

3.

4.

OLYMP. CVIII.

1.

2. Iphicrates Athen. dux Dionysii Siculi naves auro donisque Apollini Delphico consecrandis onustas intercipit. Diod.

3.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio.

Syracusas in libertatem restituere conatur. Diod. Nepos. Plut.

Hicetas Princeps Syracusarum a Timoleonte superatus.

OLYMP. CIX.

1. Timoleon pulsis Pœnis Syracusis potitur.

2. Remp. Syracus. instaurat.

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. Diod. Nepos in Timol.

4. Phocion Athen. dux Clitarchum Tyrannum Eretriæ a Philippo constitutum profligat. Diodor. l. XVI.

OLYMP. CX.

1. Timoleon Carthaginiensium exercitum ad Crimesum superat. Plut. Nepos in vita Diod. Polyæn. lib. VI.

2. Ti-

2.	Timoleon Carthaginienſibus pacem petentibus concedit. Diodor.	
3.		Pugna ad Chæroneam, qua Philippus Athenienſes vicit. Diodor. Dionyſ. ad Ammæum. Pauſan. in Attic. alii.
4.	Timoleon moritur. Nepos. Plutarch.	
OLYMP. CXI.		
1.		Philippus Rex a Pauſaniæ ſatellire occiditur. Diod. L. XVI. Arrian. & alii.
2.		
3.		Alexander M. Philippo Patri ſuccedit.
4.		
OLYMP. CXII.		
1.		
2.		
3.		
4.		
OLYMP. CXIII.		
1.		
2.		
3.		Hephæſtionis mors. Nepos in Eumene. Ælian. l. XII. c. VII. & alii.
4.		
OLYMP. CXIV.		
1.		Alexander Babylone moritur vel veneno, vel intemperantia.
2.		Antipater & Craterus Æolos oppugnant.
3.		
4.		
OLYMP. CXV.		
1.		
2.	Eumenes fit regum tutor. Phocion ad Antiparrum proficiſci recuſat.	
3.		Argyraſpidum phalanx Eumeni adjuncta fruſtra ab Antigono & Ptolemæo ſollicitatur.
4.	Eumenes adverſus Antigonum bellum gerit, & Satrapæ Orientis ſe conjungunt.	

OLYMP. CXVI.
1. Eumenis cum Antigono anceps prælium.
Ab Antigono capitur & occiditur. Diod. Nepos.
2.
3.
4.

INDEX
RERUM AC VERBORUM MAXIME MEMORABILIUM,

Quæ in Contextu CORNELII NEPOTIS, *& Commentariis occurrunt.*

Numerus adjectus Paginam denotat, Literæ sequentes Paginarum columnas: Ubi desunt, textus innuitur.

A

B.

C.

Com-

Con-

Co-

D.

Do-

F.

Fa-

I.

Im-

K.

L.

Mne-

N.

O.

P.

Fa-

 stau-

S.

T.

Tur-

Vi-

X.

Z.

FINIS.

OTECA NAZIONALE V.E.
ROMA

